

UCHWAŁA NR 6678/2023
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

z dnia 1 czerwca 2023 r.

w sprawie przyjęcia Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania.

Na podstawie art. 41 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. 2022 poz. 2094 ze zm.) oraz art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U z 2022 poz. 503 ze zm.), Zarząd Województwa Wielkopolskiego uchwała, co następuje:

§ 1.

1. Przyjmuje się Okresową ocenę Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, przyjętego Uchwałą Nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 r., obejmującą:

- 1) przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego;
- 2) raport o stanie zagospodarowania województwa wielkopolskiego;
- 3) ocenę realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

2. Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, o której mowa w ust. 1, stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

z up. Marszałka Województwa
Wojciech Jankowiak
Wicemarszałek

Uzasadnienie do uchwały Nr 6678/2023
Zarządu Województwa Wielkopolskiego
z dnia 1 czerwca 2023 r.

Zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.), „plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlega okresowej ocenie. Zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku, dokonuje przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracowuje raport o jego stanie w zakresie określonym w art. 39 ust. 3 oraz sporządza ocenę realizacji inwestycji, o których mowa w art. 39 ust. 5, podlegającą zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję urbanistyczno-architektoniczną. Wyniki tego przeglądu oraz raport jest przedstawiany sejmikowi województwa oraz przekazywany do wiadomości ministrowi właściwemu do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa”.

Realizując wymóg ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Zarząd Województwa Wielkopolskiego w dniu 23 września 2022 r. podjął uchwałę Nr 5610/2022 w sprawie przystąpienia do sporządzenia Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania.

Dokument został sporządzony w zakresie wynikającym z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.).

W dniu 18 maja 2023 r. Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania została pozytywnie zaopiniowana przez Wojewódzką Komisję Urbanistyczno-Archiitektoniczną.

Zgodnie z procedurą określoną w przepisach ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.), Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, zostaje skierowana do Zarządu Województwa Wielkopolskiego celem przyjęcia.

Wyniki przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz raport o jego stanie zostaną przedstawiane sejmikowi województwa oraz przekazane do wiadomości ministrowi właściwemu do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa.

Wobec powyższego podjęcie uchwały jest uzasadnione.

Krzysztof Grabowski
Wicemarszałek



SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO





OKRESOWA OCENA PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO


POZNAŃ 2023



OKRESOWA OCENA PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO



ZAŁĄCZNIK NR DO UCHWAŁY NR/2023
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO
Z DNIA 2023 R.



Opracowanie wykonano w:

Wielkopolskim Biurze Planowania Przestrzennego w Poznaniu

ul. Mielżyńskiego 14a, 61-725 Poznań
sekretariat@wbpp.poznan.pl

pod kierunkiem:

Jowity Maćkowiak
Dyrektora Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego w Poznaniu

Koordynacja prac:

Justyna Herian, Malwina Jankowiak

Zespół merytoryczny:

Anna Bąk, Marta Chachuła, Małgorzata Czapracka, Tomasz Drużkowski, Łukasz Ginko, Jarosław Kamiński, Jakub Kochanek, Agata Kordzi, Aleksandra Kozłowska, Mateusz Krygier, Paweł Krysztafkiewicz, Patrycja Kurdek, Tomasz Kuźniar, Jacek Łodyga, Jowita Maćkowiak, Zuzanna Ostrowicka, Agnieszka Podgórska, Magdalena Suchecka, Wojciech Zabawa

Opracowanie graficzne:

Andrzej Jarzębowski, Paweł Kościelak, Tomasz Michalski, Mikołaj Pietz, Ewa Prejs, Cyprian Roszak, Aleksandra Rybarczyk

SPIS TREŚCI

| | |
|---------------------------|---|
| WPROWADZENIE | 7 |
|---------------------------|---|

CZĘŚĆ I

| | |
|--|----|
| I PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO | 12 |
| 1 SIEĆ OSADNICZA..... | 12 |
| 2 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE..... | 14 |
| 3 DZIEDZICTWO KULTUROWE..... | 25 |
| 4 SPOŁECZEŃSTWO..... | 29 |
| 5 GOSPODARKA..... | 34 |
| 6 KOMUNIKACJA..... | 41 |
| 7 INFRASTRUKTURA TECHNICZNA..... | 46 |
| 8 OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE..... | 50 |
| II ANALIZA ZMIAN W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA | 53 |
| III WYNIKI PRZEGLĄDU ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO | 57 |

CZĘŚĆ II

| | |
|--|-----|
| I RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO | 64 |
| 1 PRZESTRZEŃ..... | 64 |
| 2 AKTYWNOŚĆ JST..... | 81 |
| 3 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE..... | 90 |
| 4 ZMIANY KLIMATU..... | 105 |
| 5 DZIEDZICTWO KULTUROWE..... | 116 |
| 6 KRAJOBRAZ..... | 125 |
| 7 SFERA SPOŁECZNA..... | 131 |
| 8 GOSPODARKA..... | 159 |
| 9 TRANSPORT..... | 176 |
| 10 SIEĆ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ..... | 189 |
| 11 OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE..... | 204 |
| II PODSUMOWANIE I WNIOSKI | 209 |

CZĘŚĆ III

| | | |
|-----|---|------------|
| I | ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM..... | 219 |
| II | ZESTAWIENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM – TABELE | 220 |
| III | ZESTAWIENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM - ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE | 253 |
| | WYZWANIA DLA WIELKOPOLSKI | 261 |
| | SPIS TABEL | 265 |
| | SPIS RYCIN | 265 |

WPROWADZENIE

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 ze zm.) obliguje Zarząd Województwa do przeprowadzenia okresowej oceny planu zagospodarowania przestrzennego województwa, co najmniej raz w czasie kadencji Sejmiku. Realizując wymóg ww. ustawy Zarząd Województwa Wielkopolskiego w dniu 23 września 2022 r. podjął Uchwałę Nr 5610/2022 w sprawie: przystąpienia do sporządzenia Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania. Zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, okresowa ocena Planu składa się z następujących części:

- Przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego;
- Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego;
- Oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Głównym celem sporządzenia Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest dostarczenie podstawowych informacji o stanie zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski, zmianach, jakie zaszły w przestrzeni województwa od czasu uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, a także o stopniu realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały zapisane w Planie oraz zgodności ustaleń Planu z obowiązującymi dokumentami i przepisami prawa.

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w województwie stanowi jedno z najistotniejszych zadań samorządu regionalnego. Jednym z podstawowych dokumentów wyznaczających kierunki rozwoju regionu jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą nr V/70/19 z dnia 25 marca 2019 r., określający politykę przestrzenną województwa oraz wyznaczający kierunki rozwoju regionu i jego strukturę funkcjonalno-przestrzenną. Odnosząc się i integrując zagadnienia społeczne, gospodarcze i środowiskowe w sposób kompleksowy uwzględnia wzajemne oddziaływanie poszczególnych sfer.

Przeprowadzenie Okresowej oceny Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, pozwala na sformułowanie wniosków dotyczących jego aktualności oraz określenie wymaganych i postulowanych zmian dokumentu.

Pomimo krótkiego okresu obowiązywania aktualnego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, pojawił się szereg zmian w zakresie dokumentów strategicznych, szczególnie na szczeblu krajowym. Na mocy ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378 ze zmianami) rozpoczęto reformę systemu zarządzania rozwojem kraju. Na szczeblu krajowym uchylono długookresową strategię rozwoju kraju i wycofano podstawowy dokument planistyczny wraz z całą problematyką obszarów funkcjonalnych – Koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju. Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju określiła podstawy prawne dla opracowania nowej koncepcji rozwoju kraju. Podstawowym dokumentem strategicznym odnoszącym się do rozwoju kraju ma być średniookresowa strategia rozwoju kraju, łącząca aspekty społeczne, gospodarcze i przestrzenne. Jednocześnie nowelizacja utrzymała w mocy obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego województwa. Tym samym, pomimo daleko idącej reformy systemu planowania rozwoju, obowiązujący Plan zachował swoją moc prawną.

W okresowej ocenie planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wyodrębniono trzy części:

- 1) Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego,
- 2) Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego,
- 3) Ocena stanu realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym.

Dokument opracowano przy użyciu danych pochodzących m.in.: z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz źródeł administracyjnych – przekazanych przez departamenty Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego i udostępnionych przez jednostki rządowe. Ponadto wykorzystano informacje zawarte w publikacjach i opracowaniach branżowych. Przy analizie niektórych zagadnień podstawę stanowiły informacje pozyskane od przedsiębiorstw lub instytucji odpowiedzialnych za określoną branżę.

W Przeglądzie zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa wielkopolskiego przedstawiono zmiany w strukturze przestrzennej województwa, dotyczące takich elementów zagospodarowania jak: sieć osadnicza, środowisko przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe, komunikacja, infrastruktura techniczna, bezpieczeństwo publiczne oraz zjawiska społeczno-gospodarcze w wymiarze przestrzennym. Przeprowadzone analizy dotyczą wszystkich zagadnień zawartych w obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Podczas analiz szczególną uwagę zwracano na zmiany zachodzące w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym (POM) ze względu na fakt, że Plan zagospodarowania przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego (PZPPOM) jest częścią Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Przeгляд zmian ma na celu zbadanie i określenie kierunków i tendencji zmian poszczególnych zjawisk przestrzennych, a także zidentyfikowanie nowych uwarunkowań rozwoju. Stanowi swego rodzaju rejestr zachodzących procesów, a ich identyfikacja pozwala na sformułowanie wniosków i rekomendacji, które powinny stanowić podstawę aktualizacji Planu województwa.

Informacje zawarte w Przeglądzie zmian, wykorzystane podczas analiz, zasadniczo odnoszą się do okresu 2016-2021, a wyjątkowo - w przypadku zmiany metody gromadzenia danych lub braku danych - do lat wcześniejszych.

Przeгляд zmian uzupełniono o analizę dokumentów strategicznych i przepisów prawa, której celem jest ocena aktualności ustaleń Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego w świetle zapisów dokumentów strategicznych, planistycznych i programowych przyjętych na szczeblu krajowym i wojewódzkim. W zakresie dokumentów strategicznych i przepisów prawa analizie poddano tylko te przyjęte po uchwaleniu obowiązującego Planu województwa.

Drugą część Okresowej oceny stanowi Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, który jest podstawowym źródłem informacji o przestrzeni regionu. Dokument określa aktualne uwarunkowania i zjawiska wpływające na zagospodarowanie przestrzeni.

Zakres przedmiotowy dokumentu obejmuje obligatoryjny zakres ustawy planu województwa, który powinien określać w szczególności:

- 1) podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
- 2) system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- 3) rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- 4) obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- 5) granice terenów zamkniętych i stref ochronnych,
- 6) obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Podstawowy zakres ustawy Raportu został uzupełniony o liczne analizy zagadnień, które mają bezpośredni wpływ na jakość zagospodarowania przestrzennego regionu, a tym samym na poziom życia społeczno-gospodarczego Wielkopolan. Są to między innymi:

- 1) analiza rozwoju terenów zabudowanych oraz aktywności planistycznej gmin,
- 2) analiza rozmieszczenia przestrzennego elementów dziedzictwa kulturowego,
- 3) charakterystyka wielkopolskiego krajobrazu,
- 4) badanie dostępności do usług medycznych,
- 5) badanie dostępności do placówek opiekuńczych i edukacyjnych wraz z badaniem jakości edukacji,
- 6) analiza odsetka dzieci ukraińskich w placówkach opiekuńczych i edukacyjnych,
- 7) analiza rozmieszczenia przestrzennego bazy noclegowej,
- 8) analizy rozmieszczenia przestrzennego podmiotów i zjawisk gospodarczych,
- 9) badanie poziomu rozwoju odnawialnych źródeł energii,
- 10) charakterystyka zmian klimatycznych, ze szczególnym uwzględnieniem wielkopolskiej suszy.

Informacje zawarte w Raporcie, wykorzystane podczas analiz, zasadniczo odnoszą się do 2021 roku, a wyjątkowo - w przypadku korzystania z dokumentów sporządzanych w cyklach kilkuletnich - do lat wcześniejszych.

Trzecia część Okresowej oceny planu to ocena stanu realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym. Ocenę przeprowadzono na podstawie wskazanej w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa listy inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym (zgodnie z art. 39 ust. 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), które to zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa, zgodnie z ich właściwością.

Wyniki przeprowadzonego przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa, analiza realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także przeprowadzona w ramach Raportu przestrzenna diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej, transportowej, infrastrukturalnej i środowiskowej, pozwoliły na wskazanie wyzwań kluczowych dla rozwoju regionu i polityki przestrzennej w perspektywie najbliższych lat.

Okresowa ocena Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503 z późn. zm.) uzyskała pozytywną opinię Wojewódzkiej Komisji Urbanistyczno-Architektonicznej w Poznaniu w dniu 18 maja 2023 roku.



CZĘŚĆ I

PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

I PRZEGLĄD ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

1 SIEĆ OSADNICZA

Struktura administracyjna

- W latach 2016–2021 nastąpiły nieznaczne przekształcenia w strukturze administracyjnej województwa. Prawa miejskie uzyskały 2 jednostki osadnicze, są to Budzyń (2021, pow. chodzieski) i Koźminek (2021, pow. kaliski). Ośrodki te uzupełniły grupę miast małych, poniżej 5 tys. mieszkańców, stanowiących najliczniejszą klasę wielkościową miast Wielkopolski (blisko 50% jednostek miejskich w regionie).
- W wyniku pojawienia się nowych miast zmianie uległ podział administracyjny województwa na poziomie jednostek gminnych. Wśród 226 gmin zwiększyła się liczba jednostek miejsko-wiejskich do 96 (+2), spadła natomiast liczba jednostek wiejskich do 111. Niezmienna pozostaje liczba gmin miejskich – 19.

Potencjał ludnościowy jednostek osadniczych

- Strukturę osadniczą województwa tworzą miasta duże (ponad 100 tys. mieszkańców), średnie (od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców) i małe (poniżej 20 tys. mieszkańców) oraz wiejskie jednostki osadnicze. W latach 2016–2021 uległ zmianie potencjał wielkościowy jednostek osadniczych mierzony liczbą ludności. W grupie miast największych pozostał tylko ośrodek metropolitalny miasto Poznań, natomiast miasto Kalisz, z liczbą mieszkańców 97,7 tys., dołączyło do grupy miast średnich.
- Stopniowo wzrasta liczba ludności wiejskiej. W 2021 roku odsetek Wielkopolan zamieszkujących wieś wynosił 46%. Liczba miejscowości wiejskich zasadniczo nie uległa zmianie, wzrosła natomiast średnia wielkość wsi w Wielkopolsce z 363 osób w 2016 roku do 372 osób w 2021 roku i była większa od średniej dla kraju (356). Proces wzrostu średniej wielkości wsi na terenie województwa jest zróżnicowany przestrzennie. Największą dynamikę odnotowano we wsiach podregionu poznańskiego (na przestrzeni ostatnich 5 lat wzrost średnio o 60 osób), natomiast w podregionie pilskim, w tym samym okresie, obserwuje się spadek liczby mieszkańców, średnio o 11 osób. W Poznańskim Obszarze Metropolitalnym (POM) wielkość wsi zwiększyła się średnio o 48 osób.
- Na obszarze POM występują miejscowości wiejskie wyróżniające się znaczną liczbą ludności, często większą niż ośrodek gminny. Spośród tej grupy na uwagę zasługują wsie, w których wielkość populacji jest porównywalna z miastami badanego obszaru. Wykazują one charakter ośrodków wielofunkcyjnych. Jak w latach poprzednich, w czołówce miejscowości znalazły się: Plewiska – 11,4 tys. osób (gm. Komorniki), Koziegłowy – 11,0 tys. osób (gm. Czerwonak) i Skórzewo – 8,2 tys. osób (gm. Dopiewo). W latach 2016–2021 miejscowość Plewiska awansowała na pierwszą pozycję, ze wzrostem liczby ludności o blisko 1,5 tys. osób, wyprzedzając dotychczasowego lidera – Koziegłowy.

Dostępność jednostek osadniczych

- Inwestycje poczynione w ostatnich latach bez wątpienia wpłynęły na poprawę wewnątrzregionalnej dostępności jednostek osadniczych w poszczególnych częściach województwa. Szczególne znaczenie ma oddanie do użytku brakujących odcinków drogi ekspresowej S5 oraz wielu obwodnic – w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich. Oddanie do użytku drogi ekspresowej S5

Niewielkie zmiany w sieci osadniczej świadczą o trwałości ustalonej hierarchii jednostek osadniczych i pełnionych przez nie funkcji.

Dynamiczny wzrost potencjału demograficznego w jednostkach osadniczych podregionu poznańskiego.

Nastąpiła poprawa dostępności obszarów położonych peryferyjnie w stosunku do stolicy regionu, jednak nadal nie jest ona równomierna.

wpłynęło na poprawę dostępności południowo-zachodniej i północno-wschodniej części województwa.

- Systematycznej poprawie ulega infrastruktura kolejowa. Szczególnie istotne były modernizacje linii kolejowych: E20 na odcinku Warszawa–Poznań, E59 na odcinku Wrocław–Poznań, linii kolejowej nr 354 na odcinku Poznań Główny–Piła Główna. Poznańska Kolej Metropolitalna (PKM) zwiększyła zasięg obsługi mieszkańców Wielkopolski, zapewniając częstotliwość pociągów co 30 minut do Poznania w godzinach szczytu komunikacyjnego. System łączy stolicę regionu z: Grodziskiem Wielkopolskim, Jarocinem, Nowym Tomysłem, Wągrowcem, Swarzędzem, Kostrzynem, Wrześnią, Rogoźnem, Gniezmem i Wronkami.
- Słabą dostępnością odznaczają się nadal powiaty położone w części: północnej, zachodniej i wschodniej przy granicy województwa. Niezwykle ważna jest realizacja planowanych inwestycji kolejowych w miastach powiatowych bez dostępu do czynnej infrastruktury (Czarnków, Międzychód, Gostyń, Śrem, Turek), budowa drogi ekspresowej S11 czy rozbudowa drogi nr 25, które poprawią dostępność jednostek osadniczych w newralgicznych częściach regionu.

Przekształcenia sieci osadniczej

- Istotnym wyzwaniem planistycznym są intensywne procesy związane z przekształcaniem terenów rolniczych i leśnych na tereny zurbanizowane. Działania te przyczyniają się do fragmentacji i degradacji siedlisk roślin i zwierząt, a następnie spadku różnorodności biologicznej. Niezmiennie obserwowane są niekorzystne efekty suburbanizacji, związane z rozwojem zabudowy o charakterze rozproszonym. Niska intensywność wykorzystania terenu wpływa na wzrost kosztów związanych z budową i utrzymaniem infrastruktury technicznej i komunikacyjnej oraz ograniczoną dostępność do usług podstawowych.
- W latach 2016–2021 nadal zachodziły intensywne procesy urbanizacyjne w strefie centralnej POM, z nieznacznym ich osłabieniem w okresie pandemii. Powiat poznański nieprzerwanie wyróżnia się dużą liczbą i znaczną powierzchnią terenów przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, wydawanymi pozwoleniami na budowę oraz wysokim stopniem realizacji inwestycji budowlanych. Rozwój przestrzenny nie dotyczy całych gmin, skupia się przede wszystkim na terenach bezpośrednio otaczających stolicę regionu, gdzie oddziaływanie ośrodka metropolitalnego jest największe. Niezmiennie pozostaje słabsze oddziaływanie pozostałych miast powiatowych, skutkujące proporcjonalnie mniejszą skalą zachodzących procesów urbanizacyjnych wokół nich.
- W Wielkopolsce obserwuje się procesy depopulacji największych miast m.in. w wyniku suburbanizacji. W latach 2016–2021 postępował proces wyludniania się największych jednostek osadniczych. Dotyczył przede wszystkim Konina (ubytek ludności ponad 5%), Kalisza (>4%), Gniezna, Piły i Leszna (>3%) oraz w mniejszym stopniu Poznania i Ostrowa Wielkopolskiego (ubytek na poziomie 2%).

Nadal obserwowane są intensywne procesy przekształcania cennych terenów przyrodniczych na tereny zurbanizowane. Narasta kryzys demograficzny miast związanych z suburbanizacją.

Ukształtowanie powierzchni województwa

- Wielkopolska posiada równoleżnikową zmienność rzeźby terenu i jej typów będącą konsekwencją kolejnych zlodowaceń. Rzeźba północnej i środkowej części województwa jest zróżnicowana z uwagi na występowanie wypełnionych jeziorami rynien polodowcowych, natomiast południową i wschodnią część Wielkopolski cechuje niewielka liczba zbiorników wodnych oraz mniej zróżnicowane ukształtowanie powierzchni^{1,2}.
- Specyficznym elementem rzeźby terenu jest występowanie antropogenicznych form związanych z odkrywkową eksploatacją surowców mineralnych. Najbardziej istotnym przejawem ingerencji w naturalną rzeźbę są odkrywki złóż węgla brunatnego w okolicach Konina i Turku. Po zakończeniu eksploatacji obszar poddawany jest rekultywacji. Prowadzone działania rekultywacyjne zmierzają do przywrócenia gruntom wartości użytkowej po zaprzestaniu działalności górniczej. Kierunki rekultywacji we wschodniej Wielkopolsce zmierzają m.in. do: pozyskania przede wszystkim nowych terenów rolnych i leśnych, budowy zbiorników wodnych, uzyskania terenów rekreacyjnych.

Zasoby kopalin

- Według bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce³, w województwie udokumentowanych jest 1660 złóż kopalin. W porównaniu z 2018 rokiem ich liczba wzrosła o 183 złoża, przy czym głównie dotyczyło to piasków i żwirów – 139 złóż. Kopalin w województwie wielkopolskim to przede wszystkim zasoby złóż energetycznych (głównie węgla brunatnego i gazu ziemnego), surowców chemicznych i skalnych oraz wód podziemnych. Z ogólnej liczby udokumentowanych złóż w 2021 roku, eksploatacja prowadzona była zaledwie w 416, co stanowiło 25% ogółu złóż województwa. Liczba eksploatowanych złóż zmniejszyła się o 20 a ich udział w ogólnej liczbie złóż udokumentowanych zmalał z 30% do 25%.
- Istotną dla gospodarki kopaliną jest węgiel brunatny występujący w 31 udokumentowanych złożach, w tym 22 w rejonie konińskim. Liczba złóż węgla brunatnego w województwie to ok. 34% liczby złóż tej kopaliny w Polsce. Na początku roku 2021 zaniechano eksploatacji węgla brunatnego w złożu Adamów, a w 2022 roku w złożu Drzewce. Obecnie eksploatowane złoża tej kopaliny to Pątnów IV oraz Tomisławice (wszystkie położone w rejonie konińskim).
- W Wielkopolsce duże znaczenie mają złoża gazu ziemnego, które występują na Niżu Polskim. Złoża gazu znajdujące się w regionie to ok. 1/4 złóż w Polsce. W 2021 roku w województwie udokumentowanych było 79 złóż (15 złóż więcej w stosunku do roku bazowego). Eksploatowano 33 złoża (1 złożo mniej w stosunku do roku bazowego), a 2 były w trakcie przygotowania do wydobywania lub prowadzono eksploatację próbną (złożo „Czarna Wieś” w powiecie grodziskim oraz złożo „Pniewy” w powiecie szamotulskim). Niektóre złoża gazu zasobne są w hel – na obszarze województwa jest 5 takich złóż, w tym 3 eksploatowane.

W Wielkopolsce stale zwiększa się liczba udokumentowanych i eksploatowanych złóż zarówno energetycznych, jak i surowców chemicznych, skalnych i wód termalnych.

¹ Kondracki J., 1998. *Geografia regionalna Polski*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa

² Łęcki W. (red.), 2004. *Wielkopolska. Nasza kraina. T. I-III*. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań

³ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB), 2022. *Bilans zasobów złóż w Polsce wg stanu na 31 XII 2021 r.* Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa

- Powszechnie występują złoża surowców skalnych o znaczeniu lokalnym, pokrywające aktualne zapotrzebowanie regionu – głównie piaski i żwiry, surowce ilaste, piaski kwarcowe, szklarskie i formierskie. Zgodnie z danymi z 2021 roku, najliczniej występują: złoża piasków i żwirów (1 292) oraz kopaliny ilastych (111). Od 2018 roku udokumentowano nowe złoża piasków i żwirów o zasobach bilansowych 78 194 tys. ton. Pod względem liczby złóż surowców skalnych Wielkopolska zajmuje 2. miejsce po województwie mazowieckim. Istotnym zasobem kopaliny, są rudy miedzi i srebra w złożu „Sulmierzyce Północ”⁴ położonym w granicach gmin Odolanów, Ostrów Wlkp. oraz Sulmierzyce. Złoże to zawiera również kopaliny takie jak: rudy niklu, cynk, kobalt, molibden, ołów oraz wanad. Jest to pierwsze udokumentowane złożo rudy miedzi i srebra w Wielkopolsce oraz jednocześnie jedyne złożo z grupy kopaliny surowców metalicznych.
- Na terenie województwa występują złoża wód termalnych o korzystnych parametrach użytkowych. Od 2018 roku udokumentowano 2 nowe złoża wód termalnych: „Koło” oraz „Turek”. Aktualnie gospodarczo wykorzystywane są 2 spośród 5 udokumentowanych w regionie złóż wód termalnych – „Swarzędz IGH-1” i „Tarnowo Podgórne GT-1” w wodnych kompleksach rekreacyjno-sportowych („Termy Maltańskie” w Poznaniu i „Tarnowskie Termy” w Tarnowie Podgórny). Ponadto na terenie Wielkopolski występuje 5 udokumentowanych i nieeksploatowanych złóż wód leczniczych.

Ze względu na zasobność regionu w złoża kopalne stale trwają intensywne prace poszukiwawcze, dokumentacyjne oraz eksploatacyjne. Efektem jest rozwój górnictwa w zakresie gazu ziemnego czy też otwarcie nowych perspektyw na eksploatację złóż metalicznych.

Wykorzystanie wód podziemnych

- W 2019 roku największe pobory wód występowały w centralnej części województwa, na obszarze bilansowym P-X (Poznańska Zlewnia Warty), z którego wodę czerpało 346 ujęć wód (największe ujęcie w Mosinie). Podobnie było w 2013 roku, gdzie największe pobory rejestrowane wód podziemnych z ujęć występowały na obszarze bilansowym P-X, jednak liczba ujęć była mniejsza – 293 ujęcia.
- Najmniejsze rejestrowane pobory z ujęć wód podziemnych w 2019 roku występowały na obszarze bilansowym P-V (Warta od Widawki do Neru), z którego wodę czerpały 3 ujęcia wód. W 2013 roku również we wskazanym obszarze bilansowym pobór wód był niewielki, przy czym wodę czerpano z 2 ujęć. Najmniejszy pobór wód w 2013 roku zarejestrowano w obszarze bilansowym P-XVII (Drawa, 1 ujęcie wód).
- W okresie obowiązywania *Planu* z obszaru bilansowego W-III Widawa i Stobrawa zlokalizowanego w południowej części województwa, wydzielono 2 mniejsze obszary bilansowe: W-III(WR) Widawa i Stobrawa (WR), w którym wielkość zasobów dyspozycyjnych wynosi 305 061 m³/24h oraz W-III(GL) Widawa i Stobrawa (GL) o wielkości zasobów dyspozycyjnych 170 422 m³/24h⁵.

Centralna część regionu ze względu na wysoki potencjał demograficzny i gospodarczy charakteryzuje się najwyższymi poborami wód podziemnych.

Zasoby wód powierzchniowych

- W latach 2018–2021 nie odnotowano znaczących zmian w zasobach wód powierzchniowych. Zanikowi uległy niewielkie jeziora oraz jeden sztuczny zbiornik wodny (o powierzchni <1ha). W konsekwencji powierzchnia wód stojących zmniejszyła się o 1,4 ha. Zmianie uległa również długość cieków, która zmniejszyła się o 11,2 km. Pogorszenie stanu zasobów ilościowych wód powierzchniowych dotyczy południowej oraz wschodniej części województwa (gminy: Rychtal, Chodów i Wierzbinek).

⁴ Złoże o zasobach rozpoznanych wstępnie w kat. C2+D, udokumentowane w 2020 roku. Złoże po raz pierwszy ujęte w Bilansie kopaliny 2020 wg stanu na dzień 31.12.2020 r.

⁵ wartości obejmują cały obszar bilansowy, w zasięgu których znajduje się województwo wielkopolskie

- Wielkopolska posiada ograniczone możliwości naturalnej retencji wodnej (m.in.: oczka wodne, starorzecza i ekosystemy zależne od wód – mokradła, torfowiska oraz lasy). W analizowanym okresie na terenie województwa powierzchnia mokradła zmniejszyła się o ok. 1 173 ha⁶, co stanowi spadek o 3,8% względem 2017 roku, natomiast na terenie POM zmniejszyła się o 91,5 ha, co stanowi spadek o 1,3% względem roku 2017. Pomimo ograniczonej możliwości naturalnej retencji wodnej realizowane są działania mające na celu ochronę oraz zwiększenie zasobów wodnych.
- W badanym okresie Wody Polskie podjęły działania mające na celu zwiększenie retencji w regionie, zarówno dużej (np. realizacja inwestycji na rzecz przyspieszenia napełniania zbiorników wodnych po zamkniętych odkrywkach węgla brunatnego we wschodniej części Wielkopolski, m.in. zbiornika Kleczew po odkrywce Kazimierz Północ), jak i małej retencji. Prowadzone są prace utrzymaniowe na ciekach oraz działania mające na celu zwiększenie retencji korytovej i gruntowej (m.in. wyremontowano 12 budowli piętrzących na Strudze Spicimierskiej, wybudowano 6 jazów na rzece Rgilewce, odmulono zbiorniki wyrównawcze przy pompowniach melioracyjnych: Nielęgowo, Wonieść, Kąty, Wojnowice, Drzeczkowo, Separowo, Zbęchy). W obszarze POM zrealizowano zadania z zakresu retencji korytovej m.in. remont jazu Gryżyna oraz jazu Nielęgowo na Kościańskim Kanale Obry (gm. Kościan). Na terenie gminy Rogoźno (jedna z 5 gmin w Polsce) realizowany jest program zwiększania retencji na terenach rolnych. W Poznaniu wybudowano zbiornik retencyjny na Rowie Złotnickim⁷. Wielkość zbiornika retencyjnego pozwoli na przyjęcie ponad 11 tys. m³ wody, głównie podczas deszczy nawalnych. Jego celem, oprócz przyjmowania wody, będzie jej oczyszczanie przed dopływem do Jeziora Strzeszyńskiego. W trakcie realizacji jest budowa zbiornika retencyjnego Tulce na rzece Męcinie, w gminie Kleszczewo. Termin zakończenia inwestycji planowany jest na 2023 rok.

W regionie podejmowanych jest szereg działań mających na celu zwiększenie zasobów wodnych województwa. Działania te jednak są wysoce nieadekwatne do stale rosnących potrzeb gospodarki wodnej i retencyjnej Wielkopolski.

Strefy ochronne ujęć wód podziemnych

- Na terenie województwa wielkopolskiego ustanowionych jest 37 stref ochronnych, w granicach których obowiązują zakazy, nakazy i ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów oraz korzystania z wody. W latach 2017–2021 zostały wydane nowe rozporządzenia odnoszące się do istniejących już stref ochrony ujęć wody podziemnej dla ujęć wody: Karczma Borowa⁸, Przybyszewo–Strzyżewice⁹ oraz ujęcia wody podziemnej Nr 2 w miejscowości Włoszakowice¹⁰.
- Mając na uwadze potrzebę zabezpieczenia zasobów wód ujmowanych na cele zbiorowego zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, właściciele ujęć mają obowiązek sporządzenia analizy ryzyka, obejmującej ocenę zagrożeń zdrowotnych z uwzględnieniem czynników negatywnie wpływających na jakość ujmowanej wody do 31 grudnia 2022 roku¹¹. Stanowią one podstawę do ustanowienia stref ochronnych wód obejmujących teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej. Wyniki przeprowadzonych analiz ryzyka mogą wpływać na ustanowienie nowych stref ochrony wód w najbliższych latach.

⁶ Baza danych obiektów topograficznych (BDOT10K, OIMK - mokradła), stan na koniec roku 2017 i 2021

⁷ nie uwzględniono na Mapie Podziału Hydrograficznego Polski 1:10 000 (2021)

⁸ Rozporządzenie Nr 6/2019 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 25 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody podziemnej "Karczma Borowa", obejmującej część obszaru miasta Leszna, gminy Osieczna i gminy Rydzyna, powiat leszczyński, województwo wielkopolskie (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2019 r. Poz. 8022),

⁹ Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego z dnia 7 października 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody podziemnej Przybyszewo – Strzyżewice, powiat leszczyński, województwo wielkopolskie (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2021 r. poz. 7515),

¹⁰ Rozporządzenie Nr 9/19 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 10 grudnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wody podziemnej Nr 2 w miejscowości Włoszakowice, gmina Włoszakowice, powiat leszczyński, województwo wielkopolskie (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2019 r. poz. 10758).

¹¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 2233, 2368, z 2022 r. poz. 88, 258, 855)

Stopień narażenia na skutki suszy

- W 2021 roku przyjęto Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)^{12,13}, którego opracowanie wynika z postanowień Ramowej Dyrektywy Wodnej, a także przepisów prawa krajowego¹⁴. Obecnie obowiązujący PPSS zastępuje plany przeciwdziałania skutkom suszy opracowane przed rokiem 2018¹⁵. W stosunku do poprzednich Planów¹⁶ zmieniła się metoda interpretacji danych, zakres czasowy danych¹⁷, wskaźniki oraz sposób ich przeliczania.
- W ramach analiz przeprowadzonych na potrzeby sporządzenia PPSS, zidentyfikowano zasięg obszarów zagrożonych wystąpieniem zjawiska suszy w Wielkopolsce i oceniono poziom zagrożenia występowaniem susz¹⁸, czego efektem są mapy zagrożenia suszą oddzielnie dla jej poszczególnych typów.
- Poziom zagrożenia suszą jest zróżnicowany wewnątrzregionalnie. Województwo wielkopolskie zagrożone jest suszą w stopniu słabym, umiarkowanym, silnym i ekstremalnym¹⁹. Przeważający obszar województwa znajduje się w zasięgu silnego stopnia zagrożenia występowaniem suszy. Są to obszary, na których zagrożenie suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną klasyfikowało się od umiarkowanego do ekstremalnego (82% powierzchni województwa wielkopolskiego).

Na terenie Wielkopolski wyraźnie widoczne jest zjawisko suszy, a ekstremalny poziom zagrożenia tym zjawiskiem dotyczy wschodniej oraz południowej części województwa.

Jakość wód powierzchniowych i wód podziemnych

- Na terenie Wielkopolski, ze względu na dużą liczbę jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) i podziemnych (JCWPd), monitoruje się przede wszystkim te, które zostały uznane za zagrożone niespełnieniem określonych dla nich celów środowiskowych.
- Na podstawie wyników monitoringu prowadzonego przez Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Poznaniu w latach 2014–2019 oraz 2016–2021, zaobserwowano pogarszającą się jakość JCWP rzecznych i jeziornych w Wielkopolsce, zarówno pod względem stanu/potencjału ekologicznego, jak również stanu chemicznego i stanu wód. W latach 2016–2021 w ocenie końcowej stanowiącej wypadkową stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego, zły stan wód wykazano dla wszystkich badanych 237 JCWP rzecznych w województwie²⁰. Podobnie kształtowała się ocena ogólna klasyfikowanych JCWP jeziornych, gdzie zły stan wód wykazano dla 120 z nich, a stan dobry dla 2²¹.
- Wyniki badań monitoringu diagnostycznego wód podziemnych w punktach pomiarowych, przeprowadzonego w latach 2016 i 2019²², wskazują na nieznaczną poprawę jakości wód (spadek o 4% wód słabej i złej jakości,

¹² Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r.

¹³ PPSS został sporządzony na podstawie art. 183–185 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne

¹⁴ (art. 184 ustawy Prawo wodne, Dz.U.2021.2233)

¹⁵ Podstawą opracowania regionalnych planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych był art. 88s. ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2017 r., poz. 1121), który nakładał na dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej obowiązek przygotowywania planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych.

¹⁶ Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Warty, 2017. Grupa MGGP, Kraków; Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy, 2016. Mott MacDonald, Warszawa

¹⁷ Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionie wodnym Warty (2017) – dla prowadzonej oceny wybrano 35-lecie 1981–2015; Plan przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych Środkowej Odry, Izery, Metuje, Łaby i Ostrożnicy (Upa), Orlicy i Morawy (2016) – zakresy czasowe wykonanych analizy to: w przypadku suszy meteorologicznej i rolniczej wieloletnie 1970 - 2014, dla suszy hydrologicznej 1980 - 2014, natomiast dla suszy hydrogeologicznej 1975 - 2015; Plan przeciwdziałania skutkom suszy (2021) – zdiagnozowanie obszarów zagrożenia suszą atmosferyczną na podstawie wyników KBW za lata 1987–2018; dla suszy rolniczej - dane dla okresu wegetacyjnego kwiecień - wrzesień, w układzie dekadowym za lata 1997–2018; dla suszy hydrologicznej - dane za lata kalendarzowe 1987–2017; dla suszy hydrogeologicznej - dane za lata kalendarzowe 1987 - 2018

¹⁸ Przyjęta skala oceny zagrożenia suszą jest czterostopniowa: I klasa - obszary zagrożone w stopniu słabym, II klasa - obszary zagrożone w stopniu umiarkowanym, III klasa - obszary zagrożone w stopniu silnym i IV klasa - obszary zagrożone w stopniu ekstremalnym.

¹⁹ Łączne zagrożenie suszą na podstawie pomiarów przeprowadzonych w latach 1987–2018 (suma klas zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną), Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. z dnia 3 września 2021 r. poz. 1615)

²⁰ Ocena stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w latach 2016–2021 na podstawie monitoringu w województwie wielkopolskim, GIOŚ 2022.

²¹ Ocena stanu jednolitych części wód jezior w latach 2016–2021 na podstawie monitoringu, GIOŚ 2022

²² Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska

natomiast wzrost o 9% wód zadowolającej jakości²³. Pomimo poprawy w dalszym ciągu ok. ¼ monitorowanych wód podziemnych to wody słabej i złej jakości.

- Stan jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) należy rozpatrywać zarówno pod kątem zagadnień jakościowych, jak i ilościowych. Porównując wyniki badań JCWPd²⁴ w latach 2016 i 2019 w dalszym ciągu nie został osiągnięty: dobry stan chemiczny i stan ilościowy JCWPd nr 43, dobry stan ilościowy JCWPd nr 62 oraz dobry stan chemiczny JCWPd nr 70. Poprawie uległ stan chemiczny JCWPd nr 60, natomiast znaczne pogorszenie obserwowane jest w JCWPd nr 79, która w roku 2019 osiągnęła słaby stan chemiczny i słaby stan ilościowy wód²⁵.
- Według aktualnych pomiarów w dalszym ciągu nie został osiągnięty dobry stan wszystkich jednolitych części wód rzecznych i jeziornych oraz jednolitych części wód podziemnych wymagany przez Ramową Dyrektywę Wodną. Pomimo systematycznej poprawy i osiągnięcia dobrego stanu chemicznego i ilościowego JCWPd nr 34, 47, 71 zagrożonych ryzykiem nieosiągnięcia celów środowiskowych, nadal nie zostały spełnione cele środowiskowe dla zagrożonych JCWPd nr 43, 62, 70²⁶.
- W 2021 roku klasyfikację jakości wody przeprowadzono w 65 kąpieliskach. W porównaniu z 2016 rokiem ogólna ocena jakości wody w kąpieliskach w większym udziale odpowiadała wymaganiom. Jakość wód w blisko 97% przebadanych kąpielisk w sezonie kąpielowym 2021 sklasyfikowano jako doskonałą i dobrą.
- Szczególnie istotnym zagadnieniem dotyczącym zanieczyszczeń wód jest postępujący, nadmierny spływ związków azotu i fosforu oraz substancji organicznych. W okresie sprawozdawczym, obejmującym badania prowadzone w latach 2016–2019²⁷, odnotowano spadek liczby punktów wykazujących przekroczenia średnich rocznych zawartości azotanów >50 NO₃ mg/l w wodach powierzchniowych, względem poprzedniego okresu badawczego (2012–2015), z 13 do 1 punktu pomiarowego zlokalizowanego na Prośnie, na pograniczu gmin Pleszew i Blizanów. Na podstawie badań monitoringu średniego stężenia azotanów w wodach podziemnych, stwierdzono ich poprawę względem poprzedniego okresu sprawozdawczego. Wówczas przekroczenia zanotowano w 12 punktach pomiarowych na terenie województwa, obecnie zawartości azotanów >50 mg/l dotyczy 4 punktów zlokalizowanych na terenie gmin: Kramsk i Słupca (JCWPd nr 62), Skulsk (JCWPd 43) oraz Kościan (JCWPd nr 70).
- Bardziej szczegółowe analizy stopnia zanieczyszczeń wód podziemnych azotanami wykonywane są przez PIG-PIB²⁸. Wyniki badań uzyskanych w latach 2012–2015 i 2016–2019 wykazały poprawę stanu wód w 4 badanych punktach, w których stężenie azotanów w wodach podziemnych w pierwszym okresie przekraczało dozwolone wartości 50 NO₃ mg/l (gminy: Kramsk, Rychwał, Czarnków, Stęszew). W gminach Kościan, Kaczory i Skulsk w dalszym ciągu odnotowuje się przekroczenie dopuszczalnych wartości azotanów. Ponadto w gminie Przedecz stan wód podziemnych uległ pogorszeniu względem poprzedniego okresu badań. W latach 2012–2015 nie były prowadzone badania dla punktu pomiarowego w gminie Słupca, w którym średnie stężenie azotanów w latach 2016–2019 przekroczyło 50 NO₃ mg/l oraz punktów

W związku z niskimi zasobami wód powierzchniowych pojawiają się problemy z gospodarowaniem wodą. Sytuację utrudnia dodatkowo fakt, iż jakość wód nadal nie jest zadowolająca, co w pewien sposób ogranicza możliwość ich wykorzystania.

²³ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB). Monitoring jakości wód podziemnych w latach 2017–2021 (<http://mjwp.gios.gov.pl/wyniki-badan>)

²⁴ Zgodnie z podziałem Polski na 172 JCWPd (obowiązujący w latach 2016–2021)

²⁵ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB). Monitoring jakości wód podziemnych w latach 2016–2019

²⁶ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry; Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły; 2016

²⁷ Sprawozdanie z realizacji dyrektywy 91/676/EWG (azotanowej) w latach 2016–2020; MGMiZŚ, Wrocław wrzesień 2020 r.

²⁸ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy

pomiarowych zlokalizowanych w Kaliszu i gminie Trzcinica, gdzie zanotowano średnie stężenia azotanów powyżej 100 NO₃ mg/l.

Uwarunkowania glebowe dla rozwoju rolnictwa

- Wielkopolska posiada średnią w skali kraju jakość i zasobność gleb gruntów ornych i sadów wynikającą z różnorodności gruntów pod względem bonitacji (znikomy procent gleb klasy I oraz II). Pomimo umiarkowanej na tle kraju jakości gleb, Wielkopolska to ważny region rolniczy. Od 2016 do 2021 roku użytki rolne województwa wielkopolskiego zmniejszyły się o 1 627 ha²⁹. Powierzchnia użytków rolnych klas bonitacyjnych od I do III w latach 2016–2021 zmniejszyła się o 1 058 ha³⁰.
- Województwo wielkopolskie charakteryzuje się występowaniem niezanieczyszczonych gleb gruntów ornych. Należy podkreślić, że jakość gleb województwa zmienia się nieznacznie i nadal jest podstawą dla intensywnej i produkcyjnej gospodarki rolnej. W 17 punktach kontrolnych badanych w 2020 roku, w ramach kolejnej transzy monitoringu chemizmu gruntów ornych, grunty te zakwalifikowano do grupy gleb niezanieczyszczonych ze względu na zawartość wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych oraz zawartości pierwiastków śladowych, takich jak: cynk, kadm, miedź, nikiel, ołów, bar, chrom czy kobalt. Przeciętne zasolenie gleb zwiększyło się z 17,2 do 26,23 mg KCl*100g⁻¹ (w kraju – 25,62 mg KCl*100g⁻¹), a zawartość siarki wynosi od 0,006 do 0,02% (w kraju – 0,018%)³¹.

Lesistość

- Wielkopolska posiada niski udział „zielonych zasobów”³². Między 2016 a 2021 rokiem ich udział w powierzchni regionu nieznacznie zwiększył się (~1%) i stanowi obecnie ok. 37% powierzchni województwa, plasując region na 14. miejscu w kraju (udział „zielonych zasobów” w Polsce wynosi ok. 45%). W strukturze „zielonych zasobów” dominują kompleksy leśne i trwałe użytki zielone (ok. 84%), które w dużej mierze łagodzą niedobory zadrzewień i poprawiają strukturę krajobrazu rolniczego³³. Udział powierzchni leśnych uległ minimalnej zmianie i wynosi 25,8% i wciąż oznacza, że region cechuje się niskim poziomem lesistości w skali kraju i nadal zakładana powierzchnia gruntów przewidzianych do zalesienia w latach 2001–2020 w województwie nie została osiągnięta³⁴.

Osobliwości przyrody nieożywionej

- W województwie wielkopolskim, pomimo niewielkiego w skali kraju zróżnicowania budowy geologicznej i rzeźby terenu, występują geostanowiska, ważne z punktu widzenia prezentacji i zachowania georóżnorodności Polski, istotne dla nauki, kultury i historii. Z ponad 3600 obiektów uwzględnionych w Centralnym Rejestrze Geostanowisk Polski³⁵ (stan na 18 sierpnia 2022 r.), na terenie Wielkopolski znalazły się 93 stanowiska. Liczba geostanowisk na obszarze województwa zmalała, dotychczas na podstawie danych za rok 2017 tych obiektów było 95. Zmiany wynikają z uzupełniania listy o nowe geostanowiska oraz weryfikacji położenia i lokalizacji geostanowisk. Uzupełniono listę o geostanowisko Starorzecze i paleomeander Tworzykowo w gminie Brodnica, a dwa obiekty Dolina Piławy

Zwiększająca się presja na tereny rolne, w tym wzrost powierzchni gruntów wyłączonych z produkcji rolnej, potwierdza potrzebę wielokierunkowych działań zmierzających do ochrony tego zasobu Wielkopolski.

Obecny poziom zwiększania powierzchni lasów w województwie nie jest adekwatny do zakładanego w Krajowym Programie Zwiększania Lesistości.

²⁹ GUS Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>

³⁰ GUS Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>

³¹ Monitoring chemizmu gleb ornych Polski. https://www.gios.gov.pl/chemizm_gleb

³² obejmujących lasy, zadrzewienia, zakrzewienia na użytkach rolnych i gruntach leśnych, jak i inne tereny trwale pokryte zielenią, rodzinne ogrody działkowe, ogrody botaniczne oraz tereny zieleni urządzonej i trwałe użytki zielone a także użytki ekologiczne

³³ Ewidencja gruntów i budynków dla województwa wielkopolskiego. 2019

³⁴ Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2003. Krajowy Program Zwiększania Lesistości (KPZL). Aktualizacja 2003 r.

³⁵ Centralny Rejestr Geostanowisk Polski (CRGP) Państwowy Instytut Geologiczny – PIB <http://geoportals.gov.pl/portal/page/portal/geostanowiska>

i Dolina Rurzyca – wcześniej zakwalifikowane do obszaru Wielkopolski (gmina Jastrowie) – obecnie przypisane są do obszaru województwa zachodniopomorskiego (gminy Borne Sulinowo oraz Wałcz).

Obszary o najwyższych walorach przyrodniczych

- Zmiany form ochrony przyrody takie jak korekty granic obszarów, a także powoływanie nowych lub likwidacja obszarów zarówno w skali kraju, jak i województwa spowodowały, że udział obszarów objętych ochroną w województwie zmniejszył się od 2018 roku z 31,6% do 29,6% (w kraju z 32,6% do 32,3%).
- Liczba pomników przyrody zwiększyła się o 306 obiektów oraz powołano 2 nowe użytki ekologiczne. Proponowane są kolejne zmiany w obszarach Natura 2000: Dolina Debrzynki PLH300047, Uroczyska Puszczy Zielonki PLH300058 oraz Ostoja Piłska PLH300045 poprzez powiększenie obszarów. Zmiany obszarów Natura 2000 zostały przekazane do Komisji Europejskiej w celu zatwierdzenia przedmiotowych zmian w drodze decyzji wykonawczych³⁶.
- Utworzono nowy rezerwat przyrody „Czarne Doły” w gminie Osieczna (2022 r.), tym samym liczba rezerwatów przyrody w Wielkopolsce zwiększyła się do 99.
- Gmina Nowy Tomyśl w 2022 roku powołała na swoim obszarze zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Glińskie Góry w gminie Nowy Tomyśl”³⁷. Do tego czasu obowiązywało rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego z 2001 roku³⁸, które ustanowiło zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Glińskie Góry” na obszarze gminy Miedzichowo i Nowy Tomyśl. Po tych zmianach jeden zespół przyrodniczo-krajobrazowy został formalnie podzielony na dwie części: pierwsza o nazwie „Glińskie Góry” na obszarze gminy Miedzichowo oraz druga o nazwie „Glińskie Góry w gminie Nowy Tomyśl”. Należy podkreślić, że zachowano jednak generalnie dotychczasowe granice, a tym samym spójność pierwotnego obszaru. Od tego momentu liczba zespołów przyrodniczo-krajobrazowych w Wielkopolsce wzrosła o jeden i wynosi obecnie 6 zespołów.
- W 2019 roku z części Pszczewskiego Parku Krajobrazowego, który został utworzony w 1986 roku, powstał Miedzichowski Park Krajobrazowy oraz Park Krajobrazowy Dolina Kamionki. Tym samym na obszarze województwa nie ma już Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Liczba parków krajobrazowych po wprowadzonych zmianach wynosi 14.
- Pawłowicko-Sobocki Obszar Chronionego Krajobrazu w gminie Rokietnica oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Samicy Kierskiej w gminie Suchy Las w 2022 roku został połączony w jeden obszar o nazwie Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Samicy Kierskiej. Granica nowego obszaru chronionego krajobrazu uległa korektom w odniesieniu do poprzedniego przebiegu, dodatkowo do nowego obszaru włączono m.in. stawy w Objezierzu. Nowy obszar chronionego krajobrazu znajduje się obecnie w gminach: Rokietnica, Suchy Las i Oborniki, a jego powierzchnia zwiększyła się o 74% i wynosi 2657,66 ha. Liczba obszarów chronionego krajobrazu zmniejszyła się tym samym o jeden, co oznacza, że w województwie mamy obecnie 33 obszary.

Zmiany w rozmieszczeniu form ochrony przyrody w przestrzeni województwa przekładają się na możliwości i ograniczenia dla rozwoju przestrzennego regionu.

³⁶ Uchwała Nr 9 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2022 r. w sprawie wyrażenia zgody na przekazanie Komisji Europejskiej dokumentu „Lista zmian w sieci obszarów Natura 2000, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20220000111>

³⁷ Uchwała Nr LXI/648/2022 Rady Miejskiej w Nowym Tomyślu z dnia 25 listopada 2022 r. w sprawie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Glińskie Góry w gminie Nowy Tomyśl” Dz. Urz. z 2022 r. poz. 9516

³⁸ Rozporządzenie Nr 52/2001 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 28 grudnia 2001 r. w sprawie uznania za zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Glińskie Góry” Dz. Urz. z 2002 r. Nr 2, poz. 67

- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody wskazuje Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Rzeki Wiryńki, powołany na podstawie Uchwały Nr XXXVII/264/98 Rady Gminy Komorniki z dnia 1 czerwca 1998 r. Obszar ten został uwzględniony w liczbie obszarów chronionego krajobrazu w Wielkopolsce w powyższym zestawieniu form ochrony przyrody, zgodnie ze stanowiskiem Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego³⁹. Wcześniej trwało postępowanie dotyczące wyjaśnienia statusu prawnego tego obszaru.
- Część obszarów objętych formami ochrony przyrody posiada ustanowione plany ochrony i plany zadań ochronnych. Postępuje proces ustanowienia nowych lub zmiany dotychczas ustanowionych planów ochrony i planów zadań ochronnych oraz rozporządzeń dotyczących powołania form ochrony przyrody. Plany ochrony dla Wielkopolskiego Parku Narodowego i Drawieńskiego Parku Narodowego są w trakcie ustanawiania w drodze rozporządzenia przez ministra właściwego do spraw środowiska. Planami objętych jest 65 spośród 99 istniejących rezerwatów przyrody (ustanowiono 2 nowe plany ochrony) oraz 3 spośród 14 istniejących parków krajobrazowych: Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka, Park Krajobrazowy Promno i Pszczewski Park Krajobrazowy. Na obszarze województwa częściowo lub w całości położonych jest 79 obszarów Natura 2000, z czego dla 55 ustanowione są plany zadań ochronnych (w badanym okresie ustanowiono 12 nowych planów zadań ochronnych).

Jakość powietrza atmosferycznego

- Oceny jakości powietrza w województwie wielkopolskim dokonano na podstawie corocznego Raportu⁴⁰ opracowanego w Regionalnym Wydziale Monitoringu Środowiska w Poznaniu. Ocenę wykonano w odniesieniu do aktualnego układu stref i zmienionych poziomów substancji w powietrzu dla PM_{2,5}⁴¹. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie wielkopolskim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), mniejszy udział stanowią emisje z transportu (emisja liniowa) oraz działalności przemysłowej (emisja punktowa).
- Istotnym problemem w części województwa pozostają nadal ponadnormatywne stężenia poziomu docelowego pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5}. Analiza przebiegu średniego rocznego stężenia dla pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} dla stacji pomiarowych z województwa wielkopolskiego wykazuje trend malejący, a wartości stężeń, szczególnie w latach 2019–2020, są wyraźnie niższe od stężeń z lat wcześniejszych.
- Ocena roczna dla 2021 roku wykonana pod kątem ochrony zdrowia wykazała w zakresie pyłu zawieszonego PM₁₀ pogorszenie jakości powietrza w porównaniu z rokiem 2020, z klasy A do klasy C w strefie wielkopolskiej i strefie miasto Kalisz oraz utrzymanie jakości powietrza w klasie A w strefie aglomeracji poznańskiej. W 2020 roku nastąpiła chwilowa poprawa jakości powietrza we wszystkich strefach (wskazano klasę A). Prawdopodobnie był to wynik znacznie zmniejszonej aktywności komunikacji miejskiej oraz transportu indywidualnego, przymusowa izolacja oraz praca zdalna, będące wynikiem oddziaływania obostrzeń COVID-19. W przypadku benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀, w ocenie dla 2021 roku, podobnie jak w ocenach dla lat wcześniejszych, ocenianym strefom przypisano klasę C.

Analiza przebiegu stężenia średniego dla pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} wykazuje trend malejący. Ulega systematycznej poprawie, szczególnie w granicach aglomeracji poznańskiej.

³⁹ Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego na podstawie pisma z dnia 10 stycznia 2023 r. nr ZO.433.1.2023

⁴⁰ Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Poznaniu (RWMS), roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim, raport wojewódzki za rok 2021 (Poznań, 2022) oraz Roczna ocena jakości powietrza dla strefy wielkopolskiej i strefy miasto Kalisz, Raport za rok 2021

⁴¹ Dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} od roku 2020 obowiązuje nowa klasyfikacja jakości powietrza, gdzie poziom dopuszczalnego stężenia ustalono na 20 µg/m³, wcześniej dotrzymanie poziomu dopuszczalnego określono na 25 µg/m³

- W przypadku pyłu zawieszonego PM_{2,5}, klasyfikację wykonano pod kątem dotrzymania poziomu dopuszczalnego II fazy ochrony zdrowia dla ludzi wynoszącej 20 µg/m³, która od 2020 roku jest obowiązującym poziomem normatywnym (wcześniejszy poziom wynosił 25 µg/m³). W klasie jakości powietrza C1, czyli przekraczającej poziom dopuszczalny niezmiennie pozostaje strefa wielkopolska, a także strefa miasto Kalisz, w której stężenie średnie dla roku 2021 wyniosło 23 µg/m³. Natomiast jakość powietrza w klasie A1 utrzymała się w strefie aglomeracji poznańskiej.
- W 2020 roku uchwalono nowe programy ochrony powietrza dla stref, w których poziom co najmniej jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy. Programy te zawierają odniesienia i wytyczne do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Główne źródła zanieczyszczeń powietrza w województwie związane są z energetycznym spalaniem paliw. Emisja zanieczyszczeń gazowych na terenie Wielkopolski z zakładów szczególnie uciążliwych w większości substancji corocznie maleje. Różnica w ogólnej ilości emisji zanieczyszczeń gazowych pomiędzy 2017 a 2021 rokiem wynosi ok. 35%. W analizowanym okresie emisja pyłów ze spalania paliw zmalała o 75%.
- W Wielkopolsce w 2021 roku zarejestrowanych było 135 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza⁴². Ich liczba w stosunku do 2017 roku zmniejszyła się o 9 zakładów. W 2021 roku, podobnie jak w 2017 roku, blisko 60% zakładów wyposażonych było w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, a ponad 15% w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych. W badanym okresie w zakładach szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza o 26% zmniejszyła się ogólna liczba urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powietrza, przy jednoczesnym wzroście w strukturze liczby urządzeń klasyfikowanych jako inne – prawdopodobnie pełniące więcej niż jedną funkcję filtrującą, tzw. multi-filtr.

Klimat akustyczny

- Na terenie województwa wielkopolskiego do głównych źródeł hałasu należą: autostrada, drogi ekspresowe, drogi krajowe, drogi wojewódzkie, linie kolejowe, tramwaje, lotniska cywilne i wojskowe, lądowiska, zakłady przemysłowe oraz zakłady i placówki usługowe⁴³.
- Identyfikacja najważniejszych konfliktów akustycznych jest niezbędna dla właściwego kształtowania zagospodarowania przestrzennego i likwidacji istniejących zagrożeń. Wielkopolska dysponuje programami dla poszczególnych obszarów lub źródeł hałasu. Ze względu na zagrożenia klimatu akustycznego ustanowione zostały programy ochrony przed hałasem dla wybranych odcinków dróg i linii kolejowych⁴⁴. W badanym okresie nie opracowano nowych programów ochrony przed hałasem.
- W punktach oceny krótkookresowej poziomu hałasu drogowego i krótkookresowej poziomu hałasu kolejowego prowadzonego corocznie przez GIOŚ, potwierdza się przekroczenie dopuszczalnej wartości poziomu hałasu przy drogach o natężeniu powyżej 3 000 000 pojazdów na rok oraz przekroczenie dopuszczalnej wartości poziomu hałasu przy liniach kolejowych o natężeniu ruchu ponad 30 000 pociągów na rok⁴⁵. Zgodnie z klasyfikacją przyjętą przez Instytut Ochrony Środowiska, stan klimatu akustycznego w miejscach stwierdzonych przekroczeń dopuszczalnych wartości poziomu hałasu drogowego należy we wszystkich przypadkach określić jako niedobry – nie stwierdzono warunków kwalifikowanych jako złe lub bardzo złe. Warunki kwalifikowane jako złe stwierdzono w 2019 roku, jednak ze względu na fakt, że w badaniach nie są brane pod uwagę zawsze te same punkty pomiarowe, nie można dokonać całościowej oceny tego zjawiska.
- Dla oceny poziomu natężenia hałasu w miastach oraz oceny narażenia mieszkańców na hałas drogowy, tramwajowy, kolejowy, lotniczy i przemysłowy tworzone są mapy akustyczne^{46,47}. W skutek nowego badania ruchu drogowego, a także zmian sieci drogowej województwa, zmieniły się odcinki o natężeniu powyżej

⁴² GUS BDL, Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych – Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza, 2022

⁴³ Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego do roku 2030

⁴⁴ dla wybranych odcinków dróg krajowych i wojewódzkich o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie, dróg powiatowych znajdujących się na terenie powiatu poznańskiego oraz linii kolejowych o ruchu ponad 30 000 pociągów na rok, a także dla obszarów miast Poznań, Konina i Leszno

⁴⁵ Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa wielkopolskiego w roku 2020

⁴⁶ Na obszarze województwa opracowane zostały następujące mapy akustyczne dla odcinka autostrady płatnej A2 Świecko – Nowy Tomyśl oraz Nowy Tomyśl – Konin, dróg krajowych oraz wojewódzkich a także powiatowych po których przejeżdża ponad 3 000 000 pojazdów rocznie, mapa akustyczna miasta Poznań a także Kalisza oraz Odolanowa, mapy akustyczne dla odcinków linii kolejowych o natężeniu ruchu powyżej 30 000 pociągów rocznie, mapa akustyczna odcinków dróg krajowych nr 5 i 12 zlokalizowanych na terenie miasta Leszno, po których przejeżdża ponad 3 000 000 pojazdów rocznie, mapa akustyczna dla dróg publicznych o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie na terenie miasta Konina, mapa akustyczna dróg krajowych o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie w województwie kujawsko-pomorskim, oddziałujących na przyległe tereny w województwie wielkopolskim (droga krajowa nr 10 – powiat pilski).

⁴⁷ Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego do roku 2030

3 000 000 pojazdów na rok. W 2022 roku zaktualizowano mapy akustyczne⁴⁸ dla dróg krajowych o natężeniu powyżej 3 000 000 pojazdów na rok, dla których poprzednie mapy akustyczne opracowano w 2017 roku.

- Jednym z najważniejszych zagrożeń hałasem w województwie jest nadal oddziaływanie akustyczne w pobliżu lotnisk Poznań-Ławica, Poznań-Krzesiny oraz Powidz. Pomiarów wykonanych w 2020 roku dla lotniska cywilnego Poznań-Ławica potwierdziły przypadki przekraczania na terenach zabudowy mieszkaniowej w Przeźmierowie i w Poznaniu dopuszczalnych wartości krótkookresowych równoważnego poziomu hałasu obowiązujących dla tego typu zabudowy poza granicą obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska Poznań-Ławica. Ze względu na położenie w centralnej, silnie zurbanizowanej części regionu, konieczne i pilne jest wykonanie badań hałasu dla lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny.
- Na obszarze miasta Poznania, występują linie tramwajowe będące źródłem hałasu. Przeprowadzone badania⁴⁹, a następnie wykonane mapy akustyczne w 2017 roku oraz kolejna edycja z 2022 roku, potwierdzają zmniejszanie się negatywnego oddziaływania hałasem od linii tramwajowych⁵⁰. Wynika to z działań inwestycyjnych zarówno w infrastrukturę linii tramwajowych jak i w nowoczesny tabor.
- W województwie wielkopolskim funkcjonuje również kilka mniejszych lotnisk cywilnych⁵¹, stanowiących bazę sportowo-treningową, oraz obsługujących przeloty prywatne. W województwie funkcjonuje ponadto 47 ładowisk. Od 2018 roku przybyło 6 nowych ładowisk, których funkcjonowanie może powodować nadmierne uciążliwości akustyczne w ich otoczeniu.
- Dla terenów narażonych na nadmierne oddziaływanie hałasu, gdzie pomimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane dopuszczalne poziomy dźwięku, wyznaczono obszary ograniczonego użytkowania. W Wielkopolsce dotyczą one lotnisk Poznań-Ławica i Powidz. Obszar taki powołano również dla odcinków drogi wojewódzkiej nr 184 i drogi wojewódzkiej nr 196. W odniesieniu do lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny, w związku ze zmianami przepisów prawa, istniejący dotychczas obszar ograniczonego użytkowania utracił moc obowiązującą. Pod względem obszarów ograniczonego użytkowania na obszarze województwa nie zaszły żadne zmiany.
- W ramach kontroli prowadzonych przez WIOŚ w 2020 roku⁵² stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu do 15 dB w przypadku hałasu emitowanego przez obiekty przemysłowe i inne niebędące źródłami komunikacyjnymi oraz liniami elektroenergetycznymi. Zauważalna jest tendencja eliminacji przypadków największych przekroczeń wartości dopuszczalnych, sięgających 20 dB lub większych, obserwowanych sporadycznie w latach ubiegłych.

Zagrożenia związane z działalnością rolniczą

- Intensywna produkcja rolnicza, będąca jednym z istotnych sektorów gospodarki województwa, stanowi źródło negatywnych oddziaływań na środowisko, szczególnie w zakresie gleb i wód. Potencjalne zagrożenie wynika z ponadnormatywnego stosowania nawozów naturalnych w produkcji rolniczej lub niewłaściwego ich przechowywania.
- Zagrożenia związane z działalnością rolniczą potencjalnie związane są także z funkcjonowaniem ferm, a w szczególności trzody chlewnej, bydła i drobiu. Znaczenie ma również ogólna produkcja zwierzęca w siedzibach stad. Ze względu na brak jednakowych danych i źródeł, jak i systematyki danych odnoszących się do liczby ferm hodowlanych, nie dokonano porównania i określenia zmian. Zgodnie z wykazem ferm objętych obowiązkiem uzyskania pozwolenia zintegrowanego w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska w Poznaniu, na terenie województwa funkcjonuje 271 ferm do chowu lub hodowli drobiu lub świń. Wśród nich można wyróżnić fermy posiadające więcej niż: 40 tys. stanowisk dla drobiu (w liczbie 242), 2 tys. stanowisk dla świń o wadze powyżej 30 kg (w liczbie 23), 750 stanowisk dla macior – 6. W 2012 roku w Wielkopolsce znajdowało się 178 ferm drobiu o obsadzie powyżej 40 tys. sztuk, ich liczba do 2022 roku wzrosła o 36%⁵³.

Skutki eksploatacji kopalni

- Negatywne oddziaływania na środowisko odkrywkowej eksploatacji kopalni, w tym przede wszystkim wydobycia węgla brunatnego w rejonie Konina i Turku, powodują przekształcenia rzeźby terenu, zmiany w stosunkach

⁴⁸ *Strategiczna Mapa Hałasu dla dróg krajowych o ruchu powyżej 3 000 000 pojazdów rocznie w województwie wielkopolskim. GDDKiA Poznań, Akustix Przeźmierowo 2022*

⁴⁹ *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ), Poznań 2017. Stan środowiska w Wielkopolsce. Raport 2017 Wyniki okresowych pomiarów poziomu hałasu w otoczeniu dróg i linii tramwajowych na terenie Poznania wykonanych w 2016 r. przez Zarząd Dróg Miejskich w Poznaniu*

⁵⁰ *Strategiczna Mapa Hałasu miasta Poznania 2022*

⁵¹ *W Michałkowie koło Ostrowa Wielkopolskiego, w Kobylnicy koło Poznania, w Strzyżewicach koło Leszna, w Pobiedziskach (lotnisko Bednary) i Kąkolewie*

⁵² *Ocena stanu akustycznego środowiska na terenie województwa wielkopolskiego w roku 2020*

⁵³ *Dane uzyskane z Powiatowych Inspektoratów Weterynarii (z lat 2011-2012) oraz z urzędów gmin*

wodnych, degradację gleb, zanieczyszczenia atmosfery, a także zmiany użytkowania gruntów w wyniku intensywnych procesów rekultywacji.

- Powierzchnia gruntów zdewastowanych⁵⁴ i zdegradowanych⁵⁵ ogółem pomiędzy 2017 a 2021 rokiem^{56,57} zmniejszyła się o 141 ha i wynosiła w 2021 roku 10 136 ha. Powierzchnia gruntów zdewastowanych zmniejszyła się o 419 ha z 10 009 ha w 2017 roku do 9 590 ha w 2021 roku, co jest skutkiem działań rekultywacyjnych, a także innych służących przywróceniu wartości użytkowej gruntów po działalności górniczej lub przemysłowej. W badanym okresie gruntów zdegradowanych przybyło o 278 ha (z 268 ha w 2017 roku do 546 ha w 2021 roku).

Ryzyko występowania poważnych awarii

- W celu zapewnienia bezpieczeństwa w regionie, kluczowa jest kontrola nad zakładami mogącymi być źródłem ryzyka wystąpienia poważnych awarii, a co za tym idzie poważnych szkód w środowisku przyrodniczym oraz negatywnego wpływu na zdrowie i życie ludzi. Na terenie Wielkopolski występuje niewielkie ryzyko występowania poważnych awarii. Od 2013 roku na terenie województwa nie miały miejsca zdarzenia o charakterze poważnej awarii.
- W analizowanym okresie wzrosła liczba zakładów rejestrowanych w wykazie zakładów stwarzających zagrożenie wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej⁵⁸ z 41 w roku 2017 do 51 w roku 2021. Zakłady wpisane w tym okresie do rejestru, zlokalizowane były w południowo-wschodniej części Wielkopolski, w tym w okolicach miasta Kalisza, gdzie występuje już dość duże zgęszczenie tego typu działalności (drugie w porównaniu do okolic Poznania).

Zagrożenia związane z oddziaływaniem pól elektromagnetycznych

- Zagrożenie polami elektromagnetycznymi w województwie wielkopolskim określić można jako bardzo słabe. W latach 2019–2020 średnie natężenie pola elektromagnetycznego w województwie wielkopolskim utrzymywało się na zbliżonym poziomie i nieznacznie przekraczało o 0,4 V/m. Natomiast w 2021 roku średnie natężenie pola elektromagnetycznego w województwie wzrosło o ok. 50% w stosunku do lat poprzednich. W przypadku Wielkopolski żaden z wyznaczonych progów nie został przekroczony. Należy jednak zaznaczyć, że nastąpiło zwiększenie norm dla poziomów pól elektromagnetycznych⁵⁹.
- Monitoring PEM intensywnie rozwinął się w 2021 roku do 110 stacji (z 45 stacji w 2019 r.) oraz został podzielony na dwie kategorie: stały i badawczy. W przypadku monitoringu stałego w liczbie 82 stacji pomiarowych średnia roczna wyniosła 0,99 [V/m]. Najwyższa odnotowana wartość wyniosła 2,8 [V/m] w Poznaniu, os. Jana III Sobieskiego 42. Stacje monitoringu badawczego w liczbie 28 odnotowały średnie natężenie pola 0,71 [V/m]. Monitoring badawczy obejmuje jedynie gminy wiejskie, a monitoring stały obszary miast.

Na terenie Wielkopolski stale rozwija się system monitoringu pól elektromagnetycznych.

⁵⁴ Grunty, które w wyniku działalności człowieka lub innych czynników utraciły całkowicie wartości użytkowe. Główny Urząd Statystyczny GUS, Warszawa

⁵⁵ Grunty, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także nieodpowiedniej działalności rolniczej. Główny Urząd Statystyczny GUS, Warszawa

⁵⁶ GUS Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>

⁵⁷ GUS Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>

⁵⁸ prowadzonego przez GIOŚ

⁵⁹ na podstawie rozporządzenia w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Do końca 2019 roku dopuszczalny poziom składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego w miejscach dostępnych dla ludności określony był na poziomie 7 V/m. Obecnie poziom dopuszczalny składowej elektrycznej pola w miejscach dostępnych dla ludności dla zakresu częstotliwości objętej monitoringiem tj. od 80 MHz do 40 GHz wynosi od 28 V/m do 61 V/m.

Potencjalne zagrożenia związane z gospodarką odpadami

- W województwie wielkopolskim gospodarka odpadami realizowana jest na podstawie „Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019–2025 wraz z planem inwestycyjnym” (PGO). Jest to dokument, który zastąpił dotychczas obowiązujący PGO na lata 2016–2022.
- Główne obszary zmian w „Planie gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019–2025 wraz z planem inwestycyjnym” obejmują między innymi weryfikację prognoz zmian ilości zbieranych i odbieranych odpadów komunalnych w latach 2017–2030. Kolejną przesłanką do zmiany dokumentu była weryfikacja mocy przerobowych instalacji komunalnych (dawniej RIPOK) w stosunku do ewidencjonowanego i prognozowanego wzrostu ilości odpadów komunalnych w rejonach obsługi tych instalacji, w oparciu o rzeczywiste zdolności przerobowe oraz zgłoszone plany rozbudowy. Uwzględnione zostały również plany budowy i rozbudowy instalacji do przetwarzania selektywnie zbieranych odpadów zielonych i innych bioodpadów, wynikające ze diagnozowanych braków mocy przerobowych.
- Źródłem potencjalnych zagrożeń dla środowiska są instalacje przetwarzające odpady oraz składowiska odpadów rozlokowane na terenie całego województwa. Odpady komunalne zmieszane, pozostałości z sortowni odpadów komunalnych przeznaczone do składowania oraz odpady zielone muszą być zbierane i przetwarzane w ramach regionu, na którym zostały wytworzone.
- Gospodarka odpadami województwa, zgodnie z danymi GUS⁶⁰, charakteryzuje się rosnącą ilością odpadów komunalnych zebranych w ciągu roku z 1 194,1 tys. t w 2017 roku do 1 296,6 tys. t w 2021 roku, co oznacza wzrost o 102,6 tys. t (7,9%). Zbierane odpady komunalne pochodzące z gospodarstw domowych to 86,5% (2021 rok). Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów są zbierane w zwiększającym się udziale wynoszącym w 2021 roku 38,9%. Udział ten zwiększył się od 2017 roku o 14,7%. Ilość odpadów wytworzonych i dotychczas składowanych (nagromadzonych) z wyłączeniem odpadów komunalnych, zmniejszyła się w analizowanym okresie o 927,5 tys. t (spadek o 22,3%). Jednocześnie wzrosła ilość odpadów poddanych odzyskowi o 508,1 tys. t (wzrost o 63,8%).

Stale zwiększająca się ilość odpadów, przy niewielkim wzroście odpadów zebranych w sposób selektywny.

3

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Obiekty zabytkowe o najwyższej wartości

- W województwie wielkopolskim nie ustanowiono nowych pomników historii, jest ich nadal 11 spośród 117⁶¹ tego typu obiektów w Polsce. Na uwagę zasługuje jednak zmiana Rozporządzenia dotyczącego ustanowienia pomnika historii „Rogalin – zespół pałacowy z ogrodem i parkiem” – nadano mu nową nazwę „Rogalin – zespół pałacowo-parkowy z obszarem dawnego majątku ziemskiego” oraz poszerzono jego zasięg terytorialny. Tym samym ustanowiono ochronę nie tylko dla zespołu pałacowego z ogrodem i parkiem, ale także dla całego historycznego układu przestrzennego dawnego majątku ziemskiego, w tym układu dróg, pól oraz ciągów zadrzewień przydrożnych i śródpolnych.

Obszary i obiekty zabytkowe, zabytki archeologiczne

- W Wielkopolsce sukcesywnie zwiększa się liczba zabytków nieruchomych ujętych zarówno w rejestrze zabytków, jak i ewidencji zabytków nieruchomych.

⁶⁰ GUS Bank Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>

⁶¹<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/polityka-historyczna/pomniki-historii/obiekty-wpisane-na-liste-pomnikow-historii> stan na 26 października 2022 r.

W badanym okresie liczba obiektów wpisanych do rejestru zabytków na obszarze województwa – księga A - zwiększyła się o 148 obiektów, w tym na obszarze POM dokonano 84 nowe wpisy⁶². W ewidencji zabytków nieruchomych w Wielkopolsce przybyło natomiast 518 nowych obiektów, w tym 5 na terenie POM.

- Zwiększyła się liczba zabytków ruchomych – księga B (zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego) – na terenie Wielkopolski objęto ochroną 1 517 kolejnych obiektów ruchomych na podstawie 54 decyzji⁶³.
- Bogactwem historyczno-kulturowym województwa wielkopolskiego są także zabytki archeologiczne. W badanym okresie dokonano wpisów 3 obiektów archeologicznych do rejestru zabytków – księga C⁶⁴. Wszystkie dodane obiekty zlokalizowane są poza granicami Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. W ewidencji archeologicznej w Wielkopolsce przybyło natomiast 165 obiektów, w tym 156 zabytków archeologicznych zlokalizowanych jest na obszarze POM.

Obszary cenne kulturowo

- W Wielkopolsce nie zmieniała się liczba obszarów cennych kulturowo objętych ochroną prawną. Natomiast w Audycie krajobrazowym, który jest nowym narzędziem kształtowania i ochrony krajobrazu na poziomie regionalnym, proponuje się zmianę granic niektórych obszarów cennych kulturowo objętych ochroną prawną, są to:
 - pomnik historii „Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią” – poszerzenie zasięgu o Nowe Arboretum,
 - Rogaliński Park Krajobrazowy – włączenie całego historycznego majątku ziemskiego oraz kompleksu nadrzecznych lasów łęgowych wraz z obszarem bagiennych łąk,
 - Nadwarciański Park Krajobrazowy – włączenie doliny Warty z mozaiką siedlisk wodno-łąkowych,
 - Przemęcki Park Krajobrazowy – włączenie północno-zachodniej części wsi Przemęt, stanowiącej część układu urbanistycznego oraz wyłączenie zachodniej części wsi Gołanice, która nie posiada zachowanych historycznych wartości,
 - ustanowienie Parku Krajobrazowego Doliny Noteci.
- Audyt krajobrazowy rekomenduje obszary, dla których należy uzupełnić stan wiedzy w zakresie analiz mogących stanowić podstawę powołania parku kulturowego.

Szlaki kulturowe

- W związku z sukcesywnym porządkowaniem i restytucją Szlaku Piastowskiego uaktualnieniu uległ schemat jego przebiegu: Trasa wschód–zachód i Trasa północ–południe oraz wzbogacona została lista obiektów. Rada Naukowa ds. Szlaku Piastowskiego zaproponowała podział obiektów na dwie kategorie: gwarantowane i aspirujące. Te ostatnie oczekują na wpisanie po zlikwidowaniu ograniczeń w dostępności lub rozszerzeniu funkcji turystycznej. Do Szlaku dołączono m.in.: obiekty w Poznaniu, Trakt Królewski w Gnieźnie, grodzisko „Barbara” w Kłecku i Basztę Dorotkę w Kaliszu, a Skansen Miniatur Szlaku Piastowskiego w Pobiedziskach zmienił status z obiektu aspirującego na gwarantowany. Ponadto w najbliższym czasie, po spełnieniu warunków określonych przez Radę, do Szlaku dołączy Rogoźno.
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego podjął prace nad organizacją Wielkopolskiego Szlaku Pracy Organicznej (WSPO), który ma przypominać

Przy dokonywaniu aktualizacji bądź zmiany PZPWW, proponuje się wykonać analizy zachowanych wartości na obszarach cennych kulturowo nie objętych obszarową ochroną prawną, które będą mogły stanowić podstawę powołania parków kulturowych.

Wzbogacona została oferta szlaków kulturowych poprzez przyłączenie kolejnych obiektów do Szlaku Piastowskiego oraz organizację nowego szlaku kulturowego o randze regionalnej – Wielkopolski Szlak Pracy Organicznej.

⁶² <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1130> dane na dzień 20 lipca 2022 r.

⁶³ <https://nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/> stan na 3 kwartał 2021 r.

⁶⁴ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/210> dane na dzień 20 lipca 2022 r.

o roli Wielkopolan w drodze do wolności. Ma on edukować, służyć ruchowi turystycznemu oraz popularyzować dziedzictwo kulturowe Wielkopolski. Szlak poświęcony jest nie tylko idei i ludziom ją kultywującym, ale także instytucjom, które stworzyli. Organizacja szlaku jest zadaniem nowej instytucji kultury Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze (gm. Środa Wlkp.) powstałej w 2021 roku. Wszystkie miejsca historyczne wchodzące w skład WSPO zlokalizowane są w mieście Poznaniu oraz na terenie POM.

Działalność jednostek kulturalnych

- Wielkopolskie jednostki kultury niezmiennie koncentrują się w Poznaniu i innych większych miastach województwa w: Kaliszu, Koninie, Lesznie i Gnieźnie. W badanym okresie ich liczba uległa zmianie. Zlikwidowano 29 bibliotek publicznych (spadek o 4,3%), w tym w POM 7 placówek (spadek o 3,5%). Liczba muzeów w Wielkopolsce zmniejszyła się o 4 jednostki (spadek o 4,3%) i obecnie działa ich 88, w tym na obszarze POM ubywa 1 i funkcjonuje ich 47. Zmniejszyła się także liczba teatrów (-2), natomiast wzrosła liczba kin, przybyły 2 obiekty (zlokalizowane w granicach POM)⁶⁵.
- Nie zmieniła się ogólna liczba jednostek kultury o znaczeniu krajowym, regionalnym i ponadregionalnym. Nastąpiła jednak istotna zmiana organizacyjna – podzielono Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy – Zespół pałacowo-parkowy wyodrębniono z niego nową instytucję kultury Samorządu Województwa Wielkopolskiego pod nazwą Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze⁶⁶ (do tej pory był to oddział muzeum). Z początkiem 2023 roku Miasto Poznań przekazało Samorządowi Województwa Wielkopolskie Muzeum Niepodległości oraz Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, a Samorząd Województwa przekazał Miastu Filharmonię Poznańską. Nowy statut, a tym samym rangę krajową, otrzymała natomiast Orkiestra Kameralna Polskiego Radia Amadeus, prowadzona od 2018 roku jako wspólna instytucja kultury: Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwa Wielkopolskiego i Polskiego Radia S.A. Ponadto rozbudowano Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie oraz Centrum Kultury i Sztuki w Koninie – Domu Kultury Oskard, stworzono dla tych instytucji nowoczesną infrastrukturę kulturalną oraz podniesiono jakość świadczonych usług kulturalnych i artystycznych. Uruchomiono także program „Goście Radziwiłłów”, który zainicjował działalność rezydencji literackiej w Pałacu Myśliwskim Książąt Radziwiłłów w Antoninie – Domu Pracy Twórczej⁶⁷.

Wydarzenia kulturalne

- Zmianom uległ poziom organizacji wydarzeń kulturalnych. Ze względu na pandemię COVID-19 i obostrzenia z nią związane, liczba imprez masowych w województwie, w tym artystyczno-rozrywkowych i sportowych spadła o 66%⁶⁸. Należy jednak zauważyć, że w latach 2016–2019 ogólna ich liczba wzrosła o 17%.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe

- Na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego uwzględniono 5 nowych pozycji z Wielkopolski. Są to: Tradycje weselne z Szamotuł i okolic, Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce, Plecionkarstwo w Polsce, Snutka

⁶⁵ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat dane za 2016 r. i 2021 r.>

⁶⁶ Uchwała Nr XXIV/450/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 listopada 2020 r. w sprawie podziału Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy – Zespołu Pałacowo-Parkowego oraz utworzenia instytucji kultury pod nazwą Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze i nadania jej statutu (Dz.Urz. Woj. Wlkp. z 2020 r., poz. 9268)

⁶⁷ https://www.umwww.pl/artykuly/61777/pliki/20210521133055_raportostaniewojewdztwawielkopolskiegoza2020rok.pdf

⁶⁸ <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/temat dane za 2016 r. i 2021 r.>

golińska – hafciarstwo południowej Wielkopolski oraz Tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich⁶⁹.

- Na liście produktów wpisanych przez Komisję Europejską do Rejestru Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych pojawił się nowy produkt wielkopolski – kiełbasa biała parzona wielkopolska.
- Zmieniła się też liczba produktów na Krajowej liście produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Z terenu Wielkopolski wpisanych zostało 6 nowych produktów⁷⁰.

Zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego

- Sukcesywnie eliminowane są zjawiska zagrażające zachowaniu i utrudniające dostępność dziedzictwa kulturowego – zabytków nieruchomych, w tym archeologicznych i ruchomych, dóbr kultury współczesnej oraz dziedzictwa niematerialnego. Nadal dostrzec można niską świadomość wartości dziedzictwa kulturowego zarówno materialnego, jak i niematerialnego, która stwarza zagrożenie dla ich zachowania oraz wykorzystania do budowy silnego kapitału społecznego (poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej mieszkańców). Jej efektem są zaniedbania obiektów i obszarów, zaniechanie wykonania koniecznych zabezpieczeń i konserwacji, niewłaściwe użytkowanie, brak nawiązania, kontynuacji śladu kulturowego w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym czy niska liczba wydarzeń kulturalnych.

Tożsamość narodowa i regionalna

- W analizowanym okresie podjęto szereg działań na rzecz kształtowania tożsamości narodowej i regionalnej, przede wszystkim w obszarze POM. Są to między innymi:
 - poszerzenie zasięgu terytorialnego obszaru pomnika historii w Rogalinie, uznanego za miejsce kreujące tożsamość regionalną;
 - utworzenie nowej instytucji kultury o randze regionalnej pod nazwą Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze;
 - przygotowanie do budowy nowej siedziby Muzeum Powstania Wielkopolskiego (zaplanowane otwarcie do końca 2026 r.);
 - awans Orkiestry Kameralnej Polskiego Radia Amadeus do rangi krajowej, od 2018 roku jest prowadzona jako wspólna instytucja kultury: Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwa Wielkopolskiego i Polskiego Radia S.A.;
 - wzbogacenie Krajowej listy niematerialnego dziedzictwa kulturowego o: Tradycje weselne z Szamotuł i okolic, Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce (Poznań i okolice, Kościan), Plecionkarstwo w Polsce, Tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich, Snutkę golińską – hafciarstwo południowej Wielkopolski, mające znaczenie dla kształtowania tożsamości narodowej i regionalnej w obszarze POM oraz Wielkopolsce.

Nowe narzędzia ochrony krajobrazu

- Zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. 2015 poz. 774) – tzw. ustawą krajobrazową, wprowadzono nowe narzędzia ochrony krajobrazu, którymi posługiwać się mają zarówno samorządy szczebla regionalnego, jak i lokalnego. Jednym z nich jest audyt krajobrazowy, którego obowiązek sporządzenia spoczywa na samorządzie województwa. Celem opracowania tego dokumentu jest identyfikacja krajobrazów w skali regionu, ocena ich wartości, a także wyznaczenie krajobrazów priorytetowych.

Najważniejszymi zmianami dla wielkopolskiej kultury są powołanie nowej instytucji Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze oraz zmiana statutu Orkiestry Kameralnej Polskiego Radia Amadeus, współprowadzonej przez MKiDN, Samorząd WW i Polskie Radio S.A. oraz poszerzenie pomnika historii w Rogalinie

Dla każdego krajobrazu priorytetowego oraz dla krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych, zidentyfikowano zagrożenia dla możliwości zachowania ich wartości oraz określono rekomendacje i wnioski dotyczące ich kształtowania i ochrony, które należy uwzględnić w dokumentach planistycznych. Określono również lokalne formy architektoniczne zabudowy.

⁶⁹ <https://niematerialne.nid.pl/niematerialne-dziedzictwo-kulturowe/krajowa-lista-niematerialnego-dziedzictwa-kulturowego/>

⁷⁰ <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/lista-produktow-tradycyjnych12?page=2&size=10> stan na dzień 31 maja 2022 r.

- Zarząd Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z 27 marca 2023 roku – przyjął Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego. W ramach dokumentu dokonano delimitacji krajobrazów, czyli podziału przestrzeni województwa na różnego rodzaju krajobrazy. Zidentyfikowanym krajobrazom przypisano typ i podtyp na podstawie klasyfikacji typologicznej krajobrazów. W Wielkopolsce wyznaczono 2 486 krajobrazów w 3 grupach, 13 typach i 33 podtypach, spośród których wskazano 120 krajobrazów priorytetowych. W granicach POM znalazło się 899 jednostek krajobrazowych, w tym 51 krajobrazów priorytetowych. Dla krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie form ochrony prawnej zidentyfikowano zagrożenia dla możliwości zachowania ich wartości oraz sformułowano rekomendacje i wnioski dotyczące ich kształtowania i ochrony.

4

SPOŁECZEŃSTWO

Potencjał demograficzny

- Województwo pod względem liczby ludności niezmiennie zajmuje trzecią pozycję w skali kraju z 9% udziałem w ogólnej liczbie ludności Polski. W latach 2016–2021 liczba mieszkańców regionu wzrosła o 18,4 tys. osób, do poziomu 3 500 030 osób. Wielkopolska to jedno z 4 województw w kraju o dodatnim bilansie liczby ludności.
- W analizowanym okresie wśród liderów o najwyższym wzroście liczby ludności wskazać należy gminy Kleszczewo i Rokietnica, gdzie przybyło ponad 40% mieszkańców. Znaczne zmiany liczby ludności nastąpiły także w gminach: Dopiewo, Kórnik i Komorniki, gdzie przybyło odpowiedni 38%, 35% i 34% mieszkańców. Największe spadki liczby ludności, w przedziale 8–10%, odnotowano w gminach: m. Koło, Chodów, Wapno, Dąbie, Okonek, m. Turek, m. Konin, Olszówka oraz Mieleszyn.
- Na skutek spadku liczby urodzeń oraz wzrostu liczby zgonów, po raz pierwszy od lat, Wielkopolska notuje ujemny przyrost naturalny (-2,74 na 1 000 ludności). Sytuacja jest bardzo dynamiczna – w 2016 roku ujemny przyrost naturalny na 1 000 ludności dotyczył 21% gmin województwa, a w 2021 już 83%.
- Niepokojącym zjawiskiem jest pogarszająca się struktura wiekowa mieszkańców Wielkopolski. Stale spada liczba ludności w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście odsetka osób w wieku poprodukcyjnym (z 18,8% w 2016 roku do 21,0% w 2021 roku). W badanym okresie nastąpiło odwrócenie relacji pokoleniowej. Rosnąca grupa osób w wieku poprodukcyjnym zaczęła przeważać liczebnie nad grupą osób w wieku przedprodukcyjnym, co oznacza, że zarówno w Wielkopolsce, jak i POM, postępuje proces starzenia się ludności. W badanym okresie przybyło ponad 88 tys. osób w wieku 65 lat i więcej. Indeks starości, opisujący liczbę osób w wieku 65 lat i więcej przypadającą na 100 osób w wieku 0–14 lat, w 2016 roku wynosił 94, a w 2021 już 106.
- Na tle kraju województwo wielkopolskie niezmiennie cechują korzystne procesy migracyjne, o dynamice zbliżonej do lat wcześniejszych. Nadal następuje odpływ ludności z miast, w szczególności: Poznania, Ostrowa Wielkopolskiego i Kalisza, Konina, Piły, Leszna oraz Gniezna. Najbardziej korzystne saldo migracji wewnętrznych odnotowały gminy znajdujące się w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym. Utrzymuje się również trend wzrostu liczby mieszkańców w gminach sąsiadujących z pozostałymi dużymi miastami w regionie. Do obszarów o korzystnym saldzie migracji na 1 000 ludności dołączyły powiaty: nowotomyski, śremski, wągrowiecki, wrzesiński

Pogłębiające się niekorzystne trendy demograficzne, jednocześnie relatywnie dobra sytuacja ludnościowa Wielkopolski na tle kraju.

i wolsztyński. Imigracja zagraniczna miała marginalne znaczenie dla struktury ludności Wielkopolski.

- W latach 2016–2021 najwięcej osób osiedliło się w podregionie poznańskim (co trzeci nowo zameldowany), a najmniej w podregionie pilskim (jedynie co dziesiąty). W tym okresie najwięcej osób zameldowało się w gminach: Swarzędz (8,8 tys.), Kórnik (7,7 tys.), Dopiewo (7,2 tys.). W tym samym okresie w Poznaniu zameldowało się ponad 32,5 tys. osób. Z kolei najwięcej osób wymeldowało się z największych miast regionu: z Poznania (42,7 tys.), Kalisza (6,3 tys.) oraz Konina (6,2 tys.) osiedlając się najczęściej w gminach sąsiednich.
- Zakłada się, że Wielkopolska, zgodnie z szacowaną liczbą ludności do 2030 roku⁷¹, odnotuje niewielki wzrost liczby mieszkańców i będzie posiadać jedno z lepszych uwarunkowań demograficznych w kraju. Należy podkreślić, że oszacowana liczba ludności dla województwa w 2021 roku była niższa niż rzeczywista liczba mieszkańców w tych latach. Podobnie jak inne europejskie regiony, Wielkopolska nadal znajduje się w zasięgu intensyfikacji niekorzystnych trendów demograficznych związanych z niskim przyrostem naturalnym i starzejącym się społeczeństwem.

Aktywność zawodowa mieszkańców

- W Wielkopolsce systematycznie wzrasta liczba pracujących. Od 2016 roku na obszarze województwa odnotowano wzrost ich liczby o 5,2%, w POM o 3,2%. Równolegle zwiększył się udział zatrudnienia w sektorze prywatnym, który w 2021 roku osiągnął wartość 82,5%, co jest wynikiem wyższym od średniej krajowej o 8,6 p.p.
- Aktywność zawodowa w województwie nadal jest wyższa niż średnia dla kraju. W Wielkopolsce poziom wskaźnika osób pracujących w stosunku do osób w wieku produkcyjnym w okresie 2016–2021 wzrósł o 5,2 p.p. i w 2021 roku wynosił 48,9%, (przy średniej krajowej 43,8%). Największą aktywnością zawodową nadal wykazują się mieszkańcy Poznania oraz podregionu poznańskiego (76% i 48,7%), natomiast najniższa występuje aktualnie w podregionie konińskim (35,6%). W badanych latach największy wzrost wskaźnika odnotowano w podregionie kaliskim i pilskim (o 8,3 p.p. i 6,2 p.p.).
- W latach 2016–2021 odnotowano tendencję spadkową odsetka osób w wieku mobilnym w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym, zarówno w granicach POM (-1,8%), jak i na obszarze całego regionu (-1,6%). W POM w 2021 roku wskaźnik wynosił 64% i był o 1% wyższy niż średnia dla Wielkopolski.
- W latach 2016–2021 w Wielkopolsce powstało 391,0 tys. nowych miejsc pracy, czyli 10,4% wszystkich utworzonych miejsc pracy w kraju, co plasuje województwo na 3. miejscu w Polsce. W tym samym czasie zlikwidowano na obszarze Wielkopolski 161,3 tys. miejsc pracy. Analizując różnicę pomiędzy liczbą nowych a zlikwidowanych miejsc pracy, Wielkopolska zajmuje 2. miejsce w kraju (awans z 3. miejsca) – przybyło 229,7 tys. nowych miejsc pracy.
- Najbardziej wzrasta udział pracujących w sektorze przemysłowo-budowlanym i usługowym, a mocno maleje w sektorze rolniczym. Obecnie w tym dziale gospodarki na terenie województwa zatrudnionych jest 8% pracujących, co stanowi spadek w stosunku do roku bazowego o 6,3 p.p. Nadal dominujący jest sektor usługowy, w którym zatrudnionych jest 58,7% pracujących Wielkopolan. W badanym okresie liczba pracujących w usługach wzrosła najsilniej – o 4,1 p.p., przy wzroście zatrudnienia w sektorze przemysłowo-budowlanym o 2,2 p.p.

Wielkopolska cechuje się wysoką aktywnością zawodową mieszkańców i jest regionem, w którym dynamicznie przybywa miejsc pracy.

⁷¹ GUS, Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030

Poziom bezrobocia

- Stopa bezrobocia rejestrowanego w Wielkopolsce w 2021 roku wynosiła 3,1% i była najniższa w kraju. W porównaniu do 2016 roku spadła ona o 1,8 p.p. Najniższy wskaźnik, na poziomie 1,6%, zarejestrowano w Poznaniu oraz powiatach: poznańskim i kępińskim, natomiast najwyższy poziom bezrobocia występuje w powiatach: konińskim – 8,3%, chodzieskim – 7,1% i słupeckim – 6,7%.
- Wraz ze spadkiem liczby bezrobotnych, spada również liczba bezrobotnych zarejestrowanych z prawem do zasiłku. Wśród 49,9 tys. bezrobotnych zarejestrowanych na terenie województwa w 2021 roku, 15,2% posiada prawo do zasiłku, co w stosunku do roku bazowego oznacza spadek o blisko 0,7 p.p.
- Obszar POM cechuje niski poziom bezrobocia. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie osób w wieku produkcyjnym wynosił w 2021 roku 1,9%, przy średniej dla województwa na poziomie 2,4%. Udział bezrobotnych w POM utrzymuje się od lat na najniższym poziomie w regionie, a w strukturze osób pozostających bez pracy przeważają kobiety.

Rynek pracy

- W województwie wielkopolskim wzrosła wartość udziału osób dojeżdżających do pracy i stanowi 12,2% ogółu dojeżdżających pracowników w kraju. W stosunku do roku bazowego odnotowano wzrost liczby dojeżdżających pracowników o 9,6%. Przyjeżdżających do pracy w województwie jest więcej niż osób wyjeżdżających, a iloraz przepływów pracowników wyniósł 1,23 i należał do najwyższych w Polsce.
- Wśród gmin Wielkopolski z największą liczbą osób wyjeżdżających do pracy poza gminę zamieszkania zaliczono: Poznań – 27,4 tys. pracowników (6,9% ogółu), Luboń – 5,8 tys. (1,4%), Swarzędz – miasto – 5,7 tys. (1,4%), Czerwonak – 8,3 tys. (1,3%), Gniezno, gm. miejska – 5,1 tys. (1,3%), Komorniki – 4,9 tys. (1,2%), Ostrów Wielkopolski, gm. miejska – 4,8 tys. (1,2%), Kalisz – 4,7 tys. (1,2%), Dopiewo – 4,3 tys. (1,1%), Śrem – miasto – 4,1 tys. (1,0%), Leszno – 4,0 tys. (1,0%).
- Poznań to najbardziej chłonne i atrakcyjne miejsce pracy. Liczba pracowników przyjeżdżających do miasta metropolitalnego, w stosunku do poprzedniego badania przepływów ludności związanych z zatrudnieniem, wzrosła o 55%. Przyjeżdżało tu 85,9 tys. pracowników (21,1% ogółu). Inne atrakcyjne rynki pracy przyciągające pracowników spoza gminy to: Tarnowo Podgórne – 16,9 tys. osób (4,1%), Komorniki – 10,4 tys. (2,6%), Kalisz – 9,6 tys. (2,4%), Leszno – 8,1 tys. (2,0%), Konin – 7,9 tys. (1,9%), Ostrów Wielkopolski, gm. miejska – 7,9 tys. (1,9%), Kórnik – obszar wiejski – 7,7 tys. (1,9%).
- Do jednostek o największym dodatnim saldzie dojazdów do pracy należą: Poznań (58,5 tys.), Tarnowo Podgórne (13,8 tys.), Komorniki (5,5 tys.), Kórnik – obszar wiejski (4,7 tys.), Nowy Tomyśl – miasto (3,4 tys.), Swarzędz – obszar wiejski (2,6 tys.), Suchy Las (2,5 tys.). Do jednostek o znacznym ujemnym saldzie dojazdów do pracy należą natomiast: Luboń (-3,3 tys.), Mosina – obszar wiejski (-1,9 tys.), Rokietnica (-1,9 tys.), Swarzędz – miasto (-1,8 tys.), Kościan, gm. wiejska (-1,8 tys.), Wągrowiec, gm. wiejska (-1,5 tys.).

Zasoby mieszkaniowe

- Łączne zasoby mieszkaniowe w Wielkopolsce stanowią 8,6% ogółu mieszkań w Polsce, co utrzymuje region na 3. miejscu w kraju. Wielkopolska, w porównaniu z województwami mazowieckim i śląskim, które są liderami, nadal posiada większe zasoby mieszkaniowe na terenach miejskich, a ich przyrost ogółem w ostatnich latach jest niewiele niższy niż na Mazowszu.

Poziom bezrobocia najniższy w kraju, niejednorodny w subregionach.

W Poznaniu oraz centralnej części województwa obserwuje się wysoki poziom konkurencyjności Wielkopolskiego rynku pracy.

- Zasoby mieszkaniowe są zróżnicowane wewnątrz regionu i skupiają się głównie na terenach miejskich (62,2% ogółu zasobów mieszkaniowych Wielkopolski). Blisko połowa, bo 47,9% ogółu zasobów mieszkaniowych, skoncentrowana jest w POM (wzrost o 2 p.p.), z czego aż 73% to zasoby zlokalizowane na terenach miejskich.
- W województwie wielkopolskim, w tym w POM, stan zasobów mieszkaniowych ocenić można jako dobry. W analizowanych latach utrzymała się tendencja wzrostowa liczby mieszkań, przy czym odnotowane zmiany są bardziej dynamiczne na terenie POM. W badanym okresie liczba mieszkań w Wielkopolsce wzrastała w tempie wynoszącym ok. 1,6% mieszkań w ciągu roku. W granicach Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego roczne tempo przyrostu liczby zasobów mieszkaniowych wynosi ok. 2,1%. Jest to odzwierciedleniem wzmożonego zapotrzebowania na mieszkania z uwagi na zwiększający się udział osób osiedlających się na terenie POM.
- W 2021 roku średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w Wielkopolsce wynosiła 81,7 m² i przewyższała średnią dla Polski o 6,6 m². Na obszarze POM przeciętna powierzchnia użytkowania mieszkania osiągnęła wartość 76,8 m² i była o 1,7 m² wyższa niż średnia krajowa. W analizowanym okresie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Wielkopolsce, w tym w POM, systematycznie rosła.
- Zasoby mieszkaniowe, pod kątem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania, są zróżnicowane wewnątrz regionu ze względu na obszar ich występowania. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenach miejskich w 2021 roku notuje niewielki spadek w stosunku do 2016 roku – 70,2 m² (spadek o 0,2 m²), natomiast na terenach wiejskich odnotowano wzrost – z 99,1 m² do 100,7 m². W przypadku przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na obszarze Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego odnotowano jednak jej spadek – zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich (odpowiednio spadek o 0,9 m² i 0,1 m²).
- W latach 2016–2021 odnotowano wzrost przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jednego mieszkańca. W 2021 roku wskaźnik ten dla Wielkopolski pierwszy raz od lat przekroczył wartość krajową (o 0,6 m²). W przypadku przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na jednego mieszkańca na obszarze POM (tj. 32,7 m²) sytuacja prezentuje się jeszcze korzystniej. Wartość ta nie tylko przewyższyła średnią dla kraju (tj. 30,4 m²), ale również dla Wielkopolski (tj. 31,0 m²). Systematycznie malała liczba osób przypadających na jedno mieszkanie. W województwie wielkopolskim wskaźnik ten zmniejszył się z 2,9 do 2,6, natomiast na obszarze POM z 3,1 do 2,3.
- Wielkopolska jest regionem, który charakteryzuje się rosnącym, lecz nadal niskim poziomem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, którego wartość mierzona liczbą mieszkań na 1000 mieszkańców wynosi 380 (przy średniej krajowej wynoszącej 405). Najbardziej intensywny rozwój mieszkalnictwa odnotowano w centralnej części Wielkopolski. W granicach POM wyraźnie widoczna jest znacząca poprawa zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. W 2021 roku wartość wskaźnika dla POM wynosiła 426 mieszkań na 1000 mieszkańców i była wyższa od średniej dla kraju i województwa.
- W województwie wielkopolskim rośnie liczba mieszkań oddanych do użytkowania liczona na 1 000 mieszkańców. W analizowanych okresie wartość ta wzrosła z 4,7 do 7,7. Najdynamiczniej budownictwo rozwija się na terenie POM, gdzie odnotowano wzrost wartości wskaźnika z 7,6 do 11,6. Zarówno dla województwa, jak i dla POM są to wartości wyższe niż średnia dla kraju.

Wielkopolska to region, charakteryzujący się dynamicznym wzrostem zasobów mieszkaniowych, lecz nadal niskim poziomem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych, którego wartość mierzona liczbą mieszkań na 1 000 mieszkańców nadal jest poniżej średniej dla kraju.

Wyposażenie w instytucje infrastruktury społecznej

- Od 2016 roku zauważalny jest systematyczny rozwój infrastruktury społecznej na terenie całej Wielkopolski. Nadal najszerszy zakres usług społecznych, w tym specjalistycznych, oferowany jest przez miasto metropolitalne Poznań oraz ośrodki subregionalne. W mniejszych miastach i na terenach wiejskich systematycznie zwiększa się poziom dostępności do infrastruktury społecznej. Szczególnie widoczne jest to na terenach wiejskich w granicach Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego oraz w obszarach oddziaływania miast subregionalnych.

Wyposażenia w placówki szkolnictwa i opieki przedszkolnej

- Od 2016 roku utrzymuje się tendencja wzrostowa zarówno liczby placówek wychowania przedszkolnego, jak i miejsc dla dzieci w tych placówkach. W stosunku do roku bazowego liczba placówek przedszkolnych na terenie Wielkopolski wzrosła o 6%, natomiast na terenie POM o 11%. Równoległe rośnie liczba dzieci objętych opieką przedszkolną. Dla Wielkopolski jest to zmiana o +12%. W tym samym czasie w POM liczba dzieci objętych opieką przedszkolną wzrosła o 19%.
- Od 2016 roku na terenie województwa wzrosła liczba szkół podstawowych o 5%, natomiast liczba uczniów na tym poziomie edukacji o 36%. Na terenie POM liczba szkół podstawowych wzrosła o 14%, a liczba uczniów o 40%. Tak duże zmiany w liczbie uczniów wynikają zarówno z powrotu uczniów klas 7 i 8 do szkół podstawowych, jak i większej niż w poprzednich latach liczby uczniów w przedziale wiekowym 10–14 lat (dzieci z roczników 2007-2011).
- W roku szkolnym 2017/2018 została wprowadzona reforma oświaty, której efektem była likwidacja szkół gimnazjalnych oraz zastąpienie zasadniczych szkół zawodowych szkołami branżowymi I i II stopnia. Reforma oświaty spowodowała redukcję ogólnej liczby placówek w regionie.
- Na terenie Wielkopolski od wielu lat zauważalne jest pożądanе przez sektor gospodarczy zjawisko, a mianowicie systematycznie wzrastający udział uczniów szkół zawodowych, czyli technikum oraz szkół branżowych I i II stopnia wśród uczniów szkół ponadpodstawowych. Aktualnie dla Wielkopolski wynosi on 62%, a dla POM 57% (w kraju 57%). Głównym centrum kształcenia w Wielkopolsce jest nadal Poznański Obszar Metropolitalny, gdzie zlokalizowanych jest ponad 40% placówek kształcenia ponadpodstawowego oraz miasto Poznań, które oferuje w tym zakresie 20% szkół z całego Województwa.
- Wielkopolska nadal jest regionem o wysokim potencjale akademickim i bogatej ofercie szkolnictwa wyższego. W związku ze zmianami demograficznymi, w stosunku do roku 2016, liczba studentów na terenie województwa spadła o 7%. Pomimo to Wielkopolska stała się bardziej atrakcyjną lokalizacją akademicką w odniesieniu do poprzednich lat, o czym świadczy 3. miejsce w kraju pod względem liczby studentów (do 2019 roku region był na 4. miejscu). Układ wielkopolskich ośrodków akademickich z wiodącym miastem metropolitalnym jest niezmienny. Ponad 91% studentów kształci się przede wszystkim w największym centrum akademickim Poznaniu.

Dostępność do usług zdrowia

- Na terenie Wielkopolski od 2016 roku o 20% wzrosła liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych należących do sekcji „Q” według PKD (obejmującej opiekę zdrowotną i pomoc społeczną). W tym samym czasie w POM liczba podmiotów tej sekcji wzrosła o 25%. Zwiększył się również udział podmiotów tej sekcji w ogólnej liczbie wielkopolskich podmiotów sekcji „Q” o 2 p.p. Pod względem własności nadal dominuje sektor prywatny.

Systematyczny wzrost dostępności do placówek przedszkolnych oraz szkół podstawowych.

Ponadprzeciętny w kraju udział uczniów szkół zawodowych (technika oraz szkoły branżowe) oraz rosnąca atrakcyjność wielkopolskich ośrodków akademickich, co potwierdza 3. miejsce w kraju pod względem liczby studentów.

- W województwie wielkopolskim funkcjonują 83 szpitale, wśród których dominują placówki publiczne. Systematycznie rośnie liczba placówek szpitalnych zarówno w całym regionie, jak i w POM. Największą dostępnością do usług zdrowia charakteryzują się największe miasta regionu, czyli Poznań, Leszno, Konin i Kalisz. Tam też niezmiennie znajduje się ponad połowa łóżek oferowanych przez wielkopolskie szpitale. Najwyższą koncentrację szpitali nadal wykazuje miasto metropolitalne Poznań.
- Najważniejszą inwestycją zrealizowaną w zakresie opieki zdrowotnej jest oddanie do użytku Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Poznaniu. Była to inwestycja planowana i niezbędna do wykonania od wielu lat, a jej realizacja znacząco podniosła komfort leczenia małych pacjentów. Szpital leczy zarówno Wielkopolan, jak i dzieci z całej zachodniej Polski, które wymagają specjalistycznej pomocy medycznej.
- Dotychczas na terenie Wielkopolski liczba obsługiwanych pacjentów w ciągu roku oscylowała wokół 800 tys. Wyjątkowy był rok 2020, kiedy to liczba obsługiwanych pacjentów ze względu na ograniczenie dostępności do leczenia szpitalnego z powodu COVID-19 spadła do niespełna 600 tys. Od 2016 roku o 14,5% spadła ogólna liczba łóżek szpitalnych. Zmniejszył się tym samym wskaźnik liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności i wynosi obecnie 37,2 przy średniej krajowej 44.
- W Wielkopolsce od 2016 roku o 9% zwiększyła się liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej. W tym samym czasie w POM liczba placówek wzrosła o 10%. Łącznie we wszystkich wielkopolskich placówkach liczba miejsc zwiększyła się o 5%, a w POM o 9%, natomiast liczba osób objętych opieką w tych placówkach wzrosła o 4,5% w województwie i o 14% w POM. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost liczby oferowanych miejsc przez placówki stacjonarnej opieki społecznej, jednak w POM liczba podopiecznych wzrasta szybciej niż liczba miejsc.

Niepokojący spadek dostępności do leczenia szpitalnego, mierzony wskaźnikiem liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności. Poziom wskaźnika dla Wielkopolski od lat utrzymuje się poniżej średniej krajowej.

5 GOSPODARKA

Poziom rozwoju gospodarczego Wielkopolski

- Wartość Produktu Krajowego Brutto dla Wielkopolski ogółem od 2014 roku wzrosła o 56,4% i w 2021 roku wynosiła 258 784 mln zł, plasując województwo na 3. miejscu w kraju, po województwach mazowieckim i śląskim. Udział Wielkopolski w ogólnej wartości PKB dla kraju wzrósł z 9,7% do 9,9%. W tym samym czasie PKB w przeliczeniu na mieszkańca wzrósł z poziomu 47 679 zł do poziomu 73 888 zł (wzrost o blisko 55%) i wynosi 107% średniej krajowej.
- Nadal utrzymuje się zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju gospodarczego regionu. Potwierdza to wielkość PKB per capita mierzona na poziomie podregionów. W latach 2014–2020 najwyższe wartości odnotowano w podregionach, w których wartość wskaźnika PKB per capita była wyższa do średniej krajowej: w Poznaniu – 198% (-1,5 pp.) oraz podregionie poznańskim – 115% (-5,8 p.p.). W podregionie leszczyńskim i kaliskim PKB na mieszkańca osiągnął poziom 91% (odpowiednio +1,9 p.p. i +4,0 p.p.). Natomiast najniższe wartości nadal występują w podregionie konińskim (80% średniej krajowej – +4,2 p.p.) oraz w podregionie pilski 76% (+1,0 p.p.).
- W 2021 roku w województwie wielkopolskim udział podmiotów gospodarczych w sektorze rolniczym⁷² wyniósł 2,2%. Sektor przemysłowy⁷³ stanowił 24,7% ogółu podmiotów gospodarczych, a w sektorze usługowym funkcjonowało 73,1% podmiotów gospodarczych. W porównaniu do roku

Wielkopolska jest niezmiennie regionem silnym gospodarczo, z wysokim i stale rosnącym poziomem PKB oraz ponadprzeciętnym poziomem uprzemysłowienia i przedsiębiorczości mieszkańców. Nadal dostrzegalne jest wewnątrzregionalne zróżnicowanie w rozwoju gospodarczym.

⁷² podmioty gospodarki narodowej z sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

⁷³ podmioty z sekcji przemysł i budownictwo

2017 nastąpił wzrost o 1,5 p.p. udziału podmiotów w sektorze przemysłowym oraz spadek podmiotów w sektorze rolniczym i usługowym, odpowiednio o 0,5 p.p. i 1,1 p.p. W porównaniu do średniej krajowej, Wielkopolska charakteryzuje się nieznacznie wyższym udziałem podmiotów sektora rolniczego (średnia krajowa 1,5%) i podmiotów sektora przemysłowego (średnia krajowa 22,6%) oraz niższym udziałem podmiotów sektora usługowego (średnia krajowa 76,0%).

- Analiza działalności gospodarczej w subregionach wykazała spadek podmiotów sektora rolniczego we wszystkich podregionach, z czego największy w podregionie leszczyńskim, o 1,1 p.p. do poziomu 5,8%. W sektorze przemysłowym, z wyłączeniem miasta Poznania, gdzie nastąpił niewielki spadek, we wszystkich podregionach odnotowano wzrost udziału przemysłu – największy w podregionie konińskim, o 3,5 p.p. do poziomu 30,1%. W sektorze usługowym wzrósł udział podmiotów w Poznaniu, o 0,4 p.p. do poziomu 83,8%, w podregionie poznańskim nie odnotowano zmian (72,7%), a w pozostałych podregionach odnotowano spadki, przy czym największy w podregionie konińskim (o 3,2 p.p.). Najniższym udziałem podmiotów usługowych w ogóle podmiotów podregionu charakteryzuje się południowo-zachodnia część województwa (subregion leszczyński – 65%).
- Wielkopolska pozostaje na 5. miejscu w kraju pod względem poziomu przedsiębiorczości, liczoną liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców. W 2021 roku wskaźnik ten wynosi 137 (wartość w roku bazowym 119), przy średniej dla kraju 127. W województwie najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w Poznaniu – 232 i powiecie poznańskim – 173, natomiast najniższe w powiecie kolskim – 87 i powiecie złotowskim – 88.

Struktura wielkościowa podmiotów gospodarczych

- Struktura wielkościowa i kierunki procesów rozwojowych wielkopolskich przedsiębiorstw są zbliżone do tendencji ogólnokrajowej. Rośnie liczba najmniejszych podmiotów gospodarczych (do 9 pracowników) – obecny udział w województwie i w POM to 96% – a spada udział podmiotów większych. Podmioty małe (do 50 pracowników) to obecnie 3% ogółu podmiotów gospodarczych, średnie (do 250 pracowników) – 0,6%, a duże (powyżej 250 pracowników) – 0,08% wszystkich firm. Podobnie kształtuje się struktura wielkościowa podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w granicach POM.
- W rankingu dotyczącym największych firm w kraju z 2022 roku (dane za 2021 rok), wśród 2 000 największych firm znalazło się 235 przedsiębiorstw z siedzibą na terenie Wielkopolski, z czego 148 firm zlokalizowanych było na obszarze POM. W porównaniu do rankingu z 2016 roku (dane za 2015 rok) liczba wielkopolskich przedsiębiorstw w rankingu zwiększyła się o 52 podmioty, z czego 26 zlokalizowanych jest w POM.

Poziom uprzemysłowienia regionu

- Wielkopolska gospodarka charakteryzuje się wyższym niż w 2016 roku udziałem w wytwarzaniu wartości dodanej brutto w przemyśle i budownictwie (sekcje B–F) o 3,5 p.p. i wynosi obecnie 36,9%. Udział sektora przemysłowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w latach 2016–2020 zmalał o 0,7 p.p., co jest tendencją ogólnokrajową.
- W 2021 roku w przemyśle i budownictwie zatrudnionych było 28,6% ogółu pracowników i był to udział większy od średniej dla kraju, która wynosiła 26,1%. Pomimo systematycznego wzrostu liczby zatrudnionych w przemyśle i budownictwie, udział pracowników tego sektora w ogólnej strukturze zatrudnionych zmniejszył się o 2,1 p.p. w stosunku do roku 2016.
- W Wielkopolsce w 2021 roku w rejestrze REGON wpisanych było 118,0 tys. podmiotów gospodarczych w sektorze przemysłowo-budowlanym.

Systematyczny wzrost liczby wielkopolskich przedsiębiorstw w rankingu największych firm w kraju.

Centralna część regionu i Wielkopolska Wschodnia są najważniejszymi obszarami przemysłowymi w Wielkopolsce.

Jest to wzrost o 24% w stosunku do 2016 roku, co plasuje region na 2. miejscu w kraju po województwie mazowieckim, a przed województwem śląskim. Podmioty gospodarcze koncentrują się przede wszystkim w miastach (53,1%), jednak od 2016 roku zauważalny jest trend wzrostu aktywności gospodarczej na terenach wiejskich (+4,9%). Najwięcej podmiotów sektora przemysłowego zlokalizowanych było w Poznaniu i powiecie poznańskim – łącznie 31% ogółu podmiotów.

- Średni wskaźnik liczby podmiotów przemysłowych i budowlanych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Wielkopolsce wzrósł w badanym okresie z 27,3 do 33,8 (2021 rok) i jest nadal wyższy od średniej krajowej, która wynosi 28,7. W tym samym czasie (2021 r.) wartość wskaźnika dla POM wynosiła 62. Najwyższy wskaźnik uprzemysłowienia w POM odnotowano w gminach: Suchy Las (89 firm), Tarnowo Podgórne (85 firm) i Puszczykowo (82 firmy).
- Województwo niezmiennie pozostaje na 3. miejscu pod względem wartości produkcji sprzedanej przemysłu z udziałem 12,2%.
- Najważniejszą gałęzią sektora przemysłowego pozostaje przetwórstwo przemysłowe z blisko 90% udziałem wartości produkcji dodanej całego sektora. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych z zakresu przetwórstwa przemysłowego przypadających na 1 000 mieszkańców w 2021 roku dla województwa wynosił 12, a dla POM 13. Najwyższymi wartościami w województwie charakteryzowały się gminy Baranów (37), Czajków (34), Bralin (31), a w obszarze metropolitalnym – gminy Suchy Las (23), Puszczykowo i Tarnowo Podgórne (po 21 podmiotów).
- Coraz większego znaczenia w Wielkopolsce i w POM nabiera produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń. Inne ważne działy przetwórstwa przemysłowego regionu związane są z naprawą, konserwacją i instalowaniem maszyn i urządzeń oraz produkcją mebli.
- Najważniejszym obszarem przemysłowym w Wielkopolsce jest centralna część województwa, w której zlokalizowanych jest prawie 40% wszystkich firm przemysłowych. Drugim ważnym obszarem jest wschodnia Wielkopolska, w której pomimo przekształceń strukturalnych na skutek wygaszania eksploatacji węgla brunatnego udział podmiotów przemysłowych rośnie.
- Południowa część Wielkopolski (podregion leszczyński i kaliski) wyróżnia się wyższym udziałem firm sektora rolno-spożywczego w ogólnej liczbie przedsiębiorstw. W ostatnich latach zaobserwować można wzrost udziału firm z tego sektora zlokalizowanych w centralnej części województwa (Poznań i podregion poznański).

Poziom innowacyjności gospodarki i wykorzystania nowoczesnych technologii (w tym B+R)

- Wielkopolska charakteryzuje się nadal niskim poziomem innowacyjności. Zarówno w Polsce, jak i w województwie zauważalna jest tendencja spadkowa pod względem liczby ośrodków innowacji. W badanym okresie liczba wielkopolskich ośrodków zmniejszyła się o 28 jednostek i obecnie jest ich 12 ze 164 jednostek funkcjonujących w kraju.
- Od 2017 roku średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w Wielkopolsce wzrósł o 15,9 p.p. i obecnie wynosi 29,7%. Wielkopolska pozostaje jednak poniżej średniej krajowej zarówno pod względem wartości wskaźnika (31,2%), jak i dynamiki jego wzrostu (16,7 p.p.).
- Nakłady poniesione na działalność innowacyjną przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenie Wielkopolski w 2021 roku stanowiły 6,3% udziału nakładów krajowych, co plasowało region na 6. miejscu w kraju. W porównaniu do 2017 roku nakłady spadły o 1,4 p.p..

Południowa część regionu niezmiennie wyróżnia się wyższym udziałem firm sektora rolno-spożywczego. W ostatnich latach zaobserwować można wzrost udziału podmiotów z tego sektora zlokalizowanych w centralnej części województwa.

Aktywność inwestorów zagranicznych

- Wielkopolska utrzymuje 2. miejsce w kraju pod względem udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w podmiotach gospodarczych. W 2021 roku było to 10,9%, co jest wynikiem niższym w stosunku do roku bazowego o 1,1 p.p. Najwięcej środków w bezpośrednich inwestycjach zagranicznych pochodziło z Niemiec i Holandii, a w dalszej kolejności z Luksemburga.
- Analiza zróżnicowania wewnątrzregionalnego wykazała, że zarówno w roku 2017, jak i 2021 najwięcej podmiotów z kapitałem zagranicznym zlokalizowanych było w Poznaniu (w 2021 roku 44,9%) i powiecie poznańskim (w 2021 roku 21,9%), podobnie w przypadku zainwestowanego kapitału, gdzie powiat poznański i Poznań osiągnęły w roku 2021 łączny udział na poziomie 66,3%.

Inteligentne specjalizacje Wielkopolski, nowe obszary specjalizacji podregionalnych

- Na obszarze Wielkopolski nadal wyznaczonych jest sześć obszarów inteligentnej specjalizacji, których celem jest efektywne wykorzystanie regionalnych potencjałów na rzecz wzmocnienia zdolności innowacyjnych gospodarki w Wielkopolsce, są to:
 - biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów – wszystkie podregiony,
 - wnętrza przyszłości – wszystkie podregiony,
 - przemysł jutra – wszystkie podregiony,
 - wyspecjalizowane procesy logistyczne i transportowe – podregiony: poznański i miasto Poznań, koniński, kaliski, leszczyński,
 - rozwój oparty na ICT – podregiony: poznański i miasto Poznań, koniński, kaliski,
 - nowoczesne technologie medyczne – podregiony: poznański i miasto Poznań, koniński, kaliski.

Widoczne zróżnicowanie przestrzenne inteligentnych specjalizacji w regionie.

Tab.1. Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Wielkopolski wpisujących się w inteligentne specjalizacje w 2021 roku

| Inteligentne specjalizacje regionalne | Liczba firm w Wielkopolsce | Udział w ogóle firm |
|--|----------------------------|---------------------|
| <i>Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów</i> | 12 786 | 2,8% |
| <i>Wnętrza przyszłości</i> | 22 921 | 5,1% |
| <i>Przemysł jutra</i> | 15 033 | 3,3% |
| <i>Wyspecjalizowane procesy logistyczne</i> | 25 081 | 5,6% |
| <i>Rozwój oparty na ICT</i> | 15 448 | 3,4% |
| <i>Nowoczesne technologie medyczne</i> | 23 758 | 5,3% |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie rejestru REGON

- W świetle zapisów Regionalnej Strategii Innowacji (RIS 2030) w Wielkopolsce wyznaczono dodatkowe podregionalne inteligentne specjalizacje, które odzwierciedlają różnice w potencjale gospodarczym różnych części województwa. Oprócz obszarów wpisujących się w ramach istniejących specjalizacji wskazano również nowe:
 - budownictwo, w tym energooszczędne – podregiony: poznański i miasto Poznań, kaliski, leszczyński, pilski,

- odnawialne źródła energii i nowoczesne technologie energetyczne w tym wodorowe – wszystkie podregiony,
- turystyka – podregiony: koniński, pilski,
- przemysł lotniczy i technologie kosmiczne – podregiony: poznański i miasto Poznań, kaliski, pilski,
- przemysł włókienniczo-odzieżowy – podregion kaliski.

Inicjatywy klastrowe

- Na terenie województwa wielkopolskiego, spośród wszystkich utworzonych na przestrzeni kilkunastu lat inicjatyw klastrowych, w 2020 roku aktywnie funkcjonowało jedynie 18 porozumień, co stanowi ok. 35% dotychczasowej ich liczby. Analiza specjalizacji wykazała, że 10 inicjatyw funkcjonuje w branży przemysłowo-budowlanej, 3 w branży rolno-spożywczej, a także funkcjonują 3 klastry turystyczne i 2 w sektorze usług. Centrami inicjatyw klastrowych są niezmiennie ośrodki miejskie: Poznań (5 siedzib) oraz Leszno (4 siedziby), a także Kalisz i Ostrów Wlkp. (4 siedziby).
- Spośród funkcjonujących w Wielkopolsce inicjatyw, pod względem liczby przedsiębiorstw i podmiotów współpracujących, trzy scharakteryzować można jako klastry duże (Wielkopolski Klaster Teleinformatyczny, Klaster Spożywczy Południowej Wielkopolski, Waste-Klaster), trzy jako średnie, a pozostałe jako małe. Pod względem rangi inicjatyw dwie zakwalifikowano do klastrów o znaczeniu ponadregionalnym aspirujących do krajowych klastrów kluczowych, sześć zakwalifikowano do klastrów typu regionalnego, a pozostałe do typu lokalnego (załączkowego).
- W POM działa 7 z 18 inicjatyw klastrowych funkcjonujących w województwie (w Poznaniu 5, w Gnieźnie i Swarzędzu). We wcześniejszych latach działało jeszcze 28 różnych inicjatyw, ale obecnie nie są aktywne.

Specjalne strefy ekonomiczne

- Od 2018 roku na terenie całego kraju funkcjonuje Polska Strefa Inwestycji (PSI). Jest to instrument, który w założeniu stanowi rozszerzenie możliwości uzyskania ulg podatkowych dla przedsiębiorców inwestujących w kraju. Dotychczas działające na wybranych obszarach Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) pozostają w mocy do końca 2026 roku. PSI podzieliła Wielkopolskę na 5 stref, na których obsługą inwestorów zajmują się zarządcy (spółki zarządzające SSE). I tak: na północy regionu funkcjonuje Słupska SSE (powiat złotowski), na południu Kamiennogórska SSE Małej Przedsiębiorczości (powiaty: ostrowski i kępiński), na wschodzie Łódzka SSE (powiaty: kaliski z Kaliszem, kolski, koniński z Koninem, turecki, ostrzeszowski). Pozostałe rejony województwa podzielone zostały na strefę w zarządzie Wałbrzyskiej SSE „INVEST-PARK” (powiaty: gostyński, jarociński, krotoszyński, leszczyński z Leszmem, pleszewski, rawicki, słupecki, średzki, śremski, wrzesiński) oraz w zarządzie Kostrzyńsko-Słubickiej SSE (powiaty: chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, gnieźnieński, grodziski, kościański, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, pilski, poznański z Poznaniem, szamotulski, wągrowiecki, wolsztyński).

Sektor usługowy w gospodarce regionu

- W Wielkopolsce udział osób pracujących w usługach w 2021 roku wynosił 51,5% i był niższy niż średnia w kraju, która wynosiła 53,3%. Od 2017 roku udział pracowników sektora wzrósł o 2,5 p.p. Ośrodkami z najwyższym udziałem usług wśród pracujących pozostają Poznań, Konin i Leszno, w których w 2021 roku w usługach pracowało odpowiednio: w Poznaniu – 80% i ponad 60% ogółu pracujących w Koninie i Lesznie. Na uwagę zasługuje również wysoki wzrost w latach 2017–2021 udziału sektora usługowego

Niezmiennie wysoka koncentracja sektora usługowego w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym oraz ośrodkach subregionalnych.

w powiecie krotoszyńskim – z 36,4% do poziomu 66,8% (+30,4 p.p.). W Wielkopolsce wyższy niż w kraju jest udział pracowników związanych z handlem, naprawą pojazdów, transportem i gospodarką magazynową, zakwaterowaniem i gastronomią, informacją i komunikacją. Największy wzrost udziału pracujących w tych branżach odnotowany został w powiatach: krotoszyńskim (+32,9 p.p.) i złotowskim (+10,9 p.p.), natomiast w powiecie obornickim ich udział zmalał (-2,9 p.p.). Największy wzrost udziału pracujących w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości wśród pracujących w usługach nastąpił w powiecie średzkim i leszczyńskim (+0,3 p.p.), a najwyższy spadek odnotowano w m. Koninie (1,6 p.p.).

- Udział w województwie w wytwarzaniu wartości dodanej brutto (WDB) handlu, naprawy pojazdów samochodowych, transportu i gospodarki magazynowej, zakwaterowania i gastronomii, informacji i komunikacji w 2020 roku stanowił 28,8% i był wyższy od średniej krajowej. Udział działalności finansowej i ubezpieczeniowej; obsługi rynku nieruchomości wynosił w tym samym czasie 13,3%, a pozostałych usług (sekcje M, N, O, P, Q, R, S, T) wynosił 22,6%. W obu przypadkach była to wartość poniżej średniej dla Polski.
- W POM udział pracujących w usługach w 2018 roku stanowił 65,3%, przy średniej wojewódzkiej 58,2%. Działalność usługowa koncentruje się w ośrodkach miejskich i w ich otoczeniu. Najwyższy poziom rozwoju funkcji usługowych zdiagnozowano w Poznaniu, a także w gminach: Suchy Las, Tarnowo Podgórne, Puszczykowo, Komorniki oraz Dopiewo. Porównanie z latami wcześniejszymi wykazało, że niezmiennie jednostki te tworzą centrum świadczenia usług.
- Koncentracją usług metropolitalnych, oprócz Poznania, charakteryzują się miejscowości położone w bliskim sąsiedztwie miasta metropolitalnego: Luboń, Swarzędz, Suchy Las oraz miasta powiatowe: Gniezno, Września, Śrem, Środa Wielkopolska i Kościan.

Instytucje otoczenia biznesu (IOB)

- W Wielkopolsce funkcjonuje 49 ośrodków wspierania przedsiębiorczości i innowacji, do których zaliczono: inkubatory przedsiębiorczości, ośrodki szkoleniowo-doradcze, centra transferu technologii, centra innowacji i parki technologiczne. Ponad połowa z tych instytucji znajduje się w Poznaniu, a pozostałe zlokalizowane są głównie w ośrodkach regionalnych i subregionalnych: Kaliszu, Ostrowie Wielkopolskim, Pile, Lesznie i Koninie. Analiza porównawcza z badaniem przeprowadzonym w 2015 roku wykazała, że w tym czasie 6 IOB uległo likwidacji, natomiast w Poznaniu powstał jeden nowy ośrodek, a ośrodek w Pile został przeorganizowany.
- Inną grupą instytucji otoczenia biznesu są pozabankowe instytucje finansowe, które dystrybuują, poprzez zwrotne i bezzwrotne instrumenty finansowe, środki pochodzące z Unii Europejskiej. Na terenie województwa w 2021 roku znajdowało się 21 takich podmiotów, które zlokalizowane były w większości w Poznaniu i podregionie poznańskim, a w dalszej kolejności w podregionie kaliskim i leszczyńskim. Jeden podmiot funkcjonował w podregionie piłskim, natomiast brak instytucji tego typu w podregionie konińskim.

Poziom rozwoju sektora rolniczego

- Wielkopolska posiada wysoki udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni wynoszący 64,5%, w porównaniu ze średnią krajową na poziomie 59,9%. Od roku 2017 udział użytków rolnych nieznacznie zmalał (o 0,2 p.p.). Systematycznie zmniejsza się także odsetek pracujących w rolnictwie: w 2021 roku wynosił 8% (w kraju - 15,1%), a w roku 2017 – 13,9% (w kraju - 15,5%). Pomimo wartości poniżej średniej dla kraju, województwo posiada

Wzrost przeciętnej wielkości gospodarstw rolnych oraz wydajności pracy, która jest dwukrotnie wyższa od średniej krajowej, pomimo spadku osób pracujących w rolnictwie. Region nadal odgrywa kluczową rolę w krajowej produkcji roślinnej i zwierzęcej.

dużo większą wydajność pracy w rolnictwie przekraczającą poziom ogólnopolski o 68%.

- W Wielkopolsce w 2020 roku funkcjonowało 116,4 tysięcy gospodarstw rolnych, w tym 115,6 tysięcy gospodarstw indywidualnych. W porównaniu z 2016 rokiem, liczba gospodarstw ogółem zmniejszyła się o 4,8 tys. Na terenie POM w 2020 roku funkcjonowało 16 391 indywidualnych gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 333 327 ha. W porównaniu do danych z 2010 roku zanotowano spadek ich liczby o blisko 30% oraz spadek ich powierzchni o 20%.
- Przeciętna powierzchnia ogólna gospodarstwa to 16,5 ha, natomiast gospodarstwa indywidualnego – 14,4 ha. Są to wartości wyższe w porównaniu do lat poprzednich. Struktura obszarowa wskazuje, że największy jest udział gospodarstw od 2,0 do 9,99 ha, które stanowią 45% ogółu. Na przestrzeni lat wzrosła liczba gospodarstw dużych i bardzo dużych (o powierzchni 20,0 do 49,99 i powyżej 50,00 ha). W 2020 roku ich udział stanowił łącznie 16,6% ogółu gospodarstw i 16,3% gospodarstw indywidualnych. W POM największy udział miały gospodarstwa duże o powierzchni ponad 15 ha – 78%. W 2010 roku POM charakteryzował się natomiast największym udziałem gospodarstw małych, do 1 ha (25%).
- Wielkopolskę charakteryzuje niezmiennie bardzo wysoki poziom produkcji zwierzęcej. W 2021 roku udział w krajowym stadzie trzody chlewnej wynosił 36,4% (1. miejsce w Polsce), bydła – 18,1% (2. miejsce w Polsce), a drobiu – 20,5% (2. miejsce w Polsce). Najważniejszym kierunkiem produkcji zwierzęcej jest chów i hodowla trzody chlewnej – obsada tych zwierząt na 100 ha użytków rolnych wynosiła 209 sztuk, wobec średniej krajowej na poziomie 69 sztuk. Dodać należy, że średnia krajowa w stosunku do 2017 roku zmalała o 13 sztuk, a w regionie o 31 sztuk. Ważne znaczenie w produkcji zwierzęcej mają także chów i hodowla bydła i drobiu. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wynosiła w 2021 roku 65 sztuk (w kraju – 43 sztuki). W tej branży obserwuje się jednak trend rosnący – w Wielkopolsce wzrost o 9 sztuk w stosunku do roku 2017, a w kraju w tym okresie nastąpił wzrost o 2 sztuki. W produkcji jaj kurzych województwo zajmuje 1. miejsce w kraju z udziałem na poziomie 35,9%.
- Duże znaczenie w gospodarce rolnej województwa ma produkcja roślinna. Wielkopolska zajmuje 13,5% krajowej powierzchni gruntów ornych (niezmiennie 1. miejsce w Polsce). Region jest największym w kraju producentem zbóż ogółem (15% krajowej produkcji), buraków cukrowych (21,5% krajowej produkcji) i ziemniaków (14,3% krajowej produkcji). Województwo zajmuje 2. pozycję pod względem wielkości zbiorów warzyw gruntowych (13,6% krajowej produkcji) i 3. miejsce pod względem wielkości zbiorów rzepaku i rzepiku (9,8% krajowej produkcji). W porównaniu do roku 2017 systematycznie rośnie udział regionu w uprawie zbóż ogółem, wielkości zbiorów buraka cukrowego i warzyw gruntowych, a spadł krajowy udział w zbiorach rzepaku i rzepiku oraz ziemniaków. Podobnie jak w 2010 roku, powierzchnia upraw (zasiewów) w POM w 2020 roku stanowiła ok. 24% całości zasiewów w Wielkopolsce.
- Istotne znaczenie w gospodarce regionu niezmiennie utrzymują firmy zajmujące się produkcją artykułów spożywczych, w tym szczególnie przedsiębiorstwa drobiarskie i młynarskie oraz produkujące paszę dla zwierząt, a także przedsiębiorstwa zajmujące się przetwórstwem mleka i mięsa oraz owoców i warzyw. Największym ośrodkiem przemysłu rolno-spożywczego w Wielkopolsce jest Poznań.

Potencjał turystyczny

- Region niezmiennie posiada przeciętną w skali kraju bazę noclegową – funkcjonują 584 obiekty noclegowe, tj. ok. 6% obiektów w całym kraju. W POM funkcjonuje natomiast 226 obiektów, tj. ok. 39% obiektów w województwie wielkopolskim. Od 2016 roku liczba obiektów noclegowych w Wielkopolsce spadła o 16%, a w POM o 9% (w kraju odnotowano spadek o 5%). Należy zauważyć, że znaczny spadek nastąpił od 2020 roku, co było konsekwencją ograniczeń w ruchu turystycznym, wynikających z obostrzeń związanych z pandemią COVID-19. W strukturze bazy noclegowej nadal przeważają obiekty hotelowe, skupiające 57% miejsc noclegowych regionu (+3 p.p.) i 76% miejsc noclegowych w POM (+2 p.p.). W województwie niespełna połowa obiektów posiada zaplecze konferencyjne (odnotowano spadek w stosunku do roku bazowego⁷⁴ o 16%), natomiast w POM ponad połowa obiektów wyposażona jest w zaplecze konferencyjne (odnotowano spadek w stosunku do roku bazowego⁷⁵ o 15%).
- Znacząco ubyło wielkopolskich miejsc noclegowych. W 2021 roku dostępnych było 39 097 miejsc noclegowych, (ok. 5% wszystkich miejsc w Polsce), z czego 45% zlokalizowanych jest w POM. W badanym okresie na obszarze województwa ubyło 3 806 miejsc, tj. o 9%, natomiast w POM ich liczba wzrosła o 2% (w kraju przybyło o ok. 5%). Do 2019 roku liczba miejsc noclegowych w województwie i w POM wykazywała tendencję rosnącą.
- W 2021 roku województwo wielkopolskie odwiedziło 1 280 623 turystów (korzystających z noclegu), o 719 338 mniej niż w 2016 roku. Do roku 2019 liczba turystów w Wielkopolsce systematycznie rosła i osiągnęła wielkość 2 133 215 osób. Od 2020 roku ograniczenia związane z pandemią COVID-19 doprowadziły do spadku odwiedzających Wielkopolskę o 52,6%.
- Wielkopolskę od lat charakteryzuje bardzo niski stopień wykorzystania bazy noclegowej, który obecnie wynosi 25,3% – najmniej w całej Polsce (32,3% w kraju). Od 2016 roku wartość wskaźnika zmniejszyła się o 3,7 p.p., natomiast od 2019 roku o 5,7 p.p. (do 2019 r. wzrost o 2,0 p.p.). W kraju odpowiednio o 5,8 p.p. i 8,3 p.p. (do 2019 r. wzrost o 2,5 p.p.).
- Województwo wielkopolskie dysponuje rozbudowaną bazą obiektów sportowych, która w 2021 roku została poszerzona o nowoczesną halę widowiskową w Ostrowie Wielkopolskim oraz halę sportową w Pile.

Województwo charakteryzuje się przeciętną w skali kraju bazą noclegową oraz małą intensywnością ruchu turystycznego.

6 KOMUNIKACJA

Sieć drogowa

- Długość dróg publicznych o nawierzchni twardej w województwie wielkopolskim w 2021 roku wyniosła 31 230,7 km. W porównaniu do 2016 roku odnotowano wzrost o 7,9%. W latach 2016–2021 całkowita długość dróg krajowych o nawierzchni twardej (1 730,1 km w 2021 roku) zmniejszyła się o 0,6%, natomiast długość dróg wojewódzkich (2 787,8 km w 2021 roku) wzrosła o 1,6%. Gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej w województwie w latach 2016–2021 zwiększyła się z 97,1 km/100 km² do 104,7 km/100 km². W tym samym czasie w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym udział dróg ponadlokalnych poszczególnych kategorii uległ nieznacznym zmianom i aktualnie wynosi: dla dróg krajowych 11,4%; dla dróg wojewódzkich 17,5%, dla dróg powiatowych 71,1%.

Całkowita długość dróg publicznych o nawierzchni twardej zwiększyła się o blisko 8%.

⁷⁴ 2017 r. – dane zbierane co 4 lata

⁷⁵ 2017 r. – dane zbierane co 4 lata

- W latach 2016–2022 zostały oddane do użytku kolejne odcinki dróg ekspresowych o łącznej długości 60,3 km:
 - S5 odc. Poznań (A2, w. Głuchowo)–Wronczyn: oddany do użytku w 2019 roku,
 - S5 Wronczyn–Kościan Południe: oddany do użytku w 2019 roku,
 - S5 Kościan Południe–Radomicko: oddany do użytku w 2019 roku,
 - S11 obwodnica Kępna (odcinek II): oddany do użytku w 2021 roku.
- Dzięki zakończonym inwestycjom udostępniono do użytkowania cały przebieg drogi ekspresowej S5 na terenie województwa wielkopolskiego. Pozostałe, niezrealizowane odcinki dróg ekspresowych S10 i S11 o łącznej długości ok. 317 km znajdują się na różnych etapach przygotowania inwestycji.
- Konsekwencją oddania do użytku dróg krajowych klasy ekspresowej jest przekazanie dotychczasowych odcinków dróg krajowych innym zarządcom. Poszczególne odcinki dawnej drogi krajowej nr 5 zostały przejęte przez Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich (drogi wojewódzkie nr: 309, 311; odcinki dróg nr: 308, 310, 312) oraz zarządy dróg powiatowych i innych zarządców.
- W 2021 roku oddano do użytkowania północno-wschodnią obwodnicę Wrześni w ciągu drogi krajowej nr 15 o długości 4,75 km. Ponadto w trakcie realizacji jest aktualnie 30,9 km nowych obwodnic, w tym Koźmina Wielkopolskiego (DK15), Grzymiszewa (DK72), Strykowa (DK32), Gostynia (DK12) i Żodynia (DK32).
- W latach 2016–2022 zrealizowano szereg inwestycji na drogach wojewódzkich, z których najistotniejsze, zmieniające układ sieci drogowej, to:
 - droga wojewódzka nr 160 – obwodnica Łowynia – oddano do użytku w 2017 roku,
 - droga wojewódzka nr 178 – obwodnica Obornik – oddano do użytku w 2019 roku,
 - droga wojewódzka nr 182 – obwodnica Wroniek – zrealizowano wschodni odcinek obwodnicy wraz z przeprawą mostową przez Wartę, oddano do użytku w 2022 roku,
 - droga wojewódzka nr 308 – w wyniku realizacji drogi S5, zrealizowano odcinek rondo w Bonikowie – węzeł Kościan Północ, zmieniając dotychczasowy przebieg drogi wojewódzkiej, oddano do użytku w 2020 roku.
- W trakcie realizacji są inwestycje:
 - droga wojewódzka nr 305 – obwodnica Nowego Tomysła od strony południowej wraz z wiaduktem nad linią kolejową nr 3;
 - droga wojewódzka nr 434 – obwodnica Gostynia,
 - droga wojewódzka nr 241 – obwodnica Rogóżna.

Natężenie ruchu drogowego

- Wyniki Generalnego Pomiaru Ruchu 2020/2021 (GPR) wskazują na dalszy wzrost natężenia ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich. Wzrost średniego natężenia ruchu w województwie w porównaniu z badaniami z 2015 roku wyniósł 20% dla dróg krajowych i 16,3% dla dróg wojewódzkich. Średni dobowy ruch roczny (SDRR) na drogach krajowych w województwie wielkopolskim wzrósł z 12 171 poj./dobę w 2015 roku do 14 615 poj./dobę w 2021 roku. Analogiczna sytuacja występuje na drogach wojewódzkich, gdzie odnotowano wzrost SDRR z 4 250 poj./dobę do 4 920 poj./dobę. Średnie natężenie ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich na terenie województwa jest wyższe niż w Polsce (13 574 poj./dobę na drogach krajowych i 4 231 poj./dobę na drogach wojewódzkich).
- Największe natężenie ruchu w województwie wielkopolskim zarówno dla GPR 2015, jak i 2020/2021, odnotowano w większości na tych samych

W latach 2016-2021 oddano do użytku cały przebieg drogi ekspresowej S5 w regionie oraz jeden odcinek S11. Pomimo pozytywnych zmian, sieć dróg ekspresowych nadal nie jest spójna wobec braku realizacji kluczowych odcinków dróg ekspresowych S10 i S11.

Najwyższe natężenie ruchu, odnotowano m.in. na realizowanych wcześniej obwodnicach, co świadczy o słuszności i potrzebie dalszej rozbudowy tego typu infrastruktury, która pozwala oddzielić ruch tranzytowy od lokalnego, szczególnie na obszarach miejskich.

odcinkach dróg krajowych w sąsiedztwie Poznania. Wyniki dla województwa są tożsame z wynikami dla POM.

- Na drogach wojewódzkich, zarówno w Wielkopolsce jak i w POM, największe natężenie ruchu w najnowszym badaniu GPR odnotowano analogicznie jak w poprzednim badaniu na odcinkach dróg wojewódzkich w obszarach miejskich.

Sieć kolejowa

- Całkowita długość eksploatowanych linii kolejowych, w tym linii zelektryfikowanych oraz dwutorowych w Wielkopolsce w latach 2016–2021 uległa nieznacznym zmianom. Na tym samym poziomie pozostał również udział w ogólnej sieci kolejowej w kraju, wynoszący blisko 10%. Wskaźnik gęstości sieci kolejowej w województwie pozostał na tym samym poziomie – 6,3 km/100km².
- Niewielkie zmiany w długości sieci świadczą o braku inwestycji polegających na budowie nowych linii kolejowych lub rewitalizacji nieczynnych linii kolejowych. W latach 2016–2021 zrealizowano szereg inwestycji mających na celu poprawę standardu istniejącej sieci, m.in.: linii kolejowej E20 na odcinku Warszawa-Poznań, linii kolejowej E59 na odcinku Wrocław-Poznań oraz linii kolejowej nr 354 na odcinku Poznań Główny-Piła Główna.
- W ramach Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej+ do 2028 roku⁷⁶, na obszarze Wielkopolski zostaną zrealizowane następujące inwestycje⁷⁷:
 - budowa nowej linii kolejowej Turek–Konin,
 - rewitalizacja linii kolejowej nr 369 na odcinku Śrem–Czempiń (POM),
 - rewitalizacja linii kolejowej nr 360 na odcinku Gostyń–Kąkolewo,
 - rewitalizacja linii kolejowej nr 368 Międzychód–Szamotuły (POM),
 - rewitalizacja kolejowego ciągu komunikacyjnego na liniach kolejowych nr 390/236 Czarnków–Rogoźno–Wągrowiec (POM).
- Spośród ww. projektów wszystkie, z wyjątkiem linii kolejowej Turek–Konin, projekty zostały wskazane w PZPWW w celu 6. Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa – jako elementy systemu kolei regionalnej.
- Sieć kolejowa w podziale na znaczenie i kategorie w latach 2016–2022 nie uległa znaczącym zmianom. Przez teren województwa wielkopolskiego przebiega 27 linii kolejowych o znaczeniu państwowym, z których 4 posiadają znaczenie międzynarodowe. W analizowanym okresie znaczenie państwowe uzyskały dwie linie kolejowe: nr 181 Wieruszów–Oleśnica oraz linia nr 405 Piła Główna–Szczecinek⁷⁸. Zmiany te są związane z realizacją systemu komunikacyjnego ujętego w koncepcji Centralnego Portu Komunikacyjnego. Przez Wielkopolskę przebiega ponadto 31 linii kolejowych o pozostałym znaczeniu, funkcjonuje także 7 linii wąskotorowych.
- Zmianie uległ planowany przebieg linii Kolei Dużych Prędkości (KDP), który w obowiązującym PZPWW został określony na podstawie „Studium wykonalności dla budowy Kolei Dużych Prędkości Warszawa–Łódź–Poznań/Wrocław”⁷⁹. Podstawą wyznaczenia przebiegu KDP w obowiązującym Planie była KPZK 2030 (okres obowiązywania do 13 listopada 2020 roku⁸⁰). W 2017 roku została przyjęta Koncepcja przygotowania i realizacji inwestycji Port Solidarność – Centralny Port Komunikacyjny dla Rzeczypospolitej Polskiej, która zwiera komponent kolejowy uwzględniający budowę Kolei Dużych

W ramach programu Kolej+ zgłoszono 4 projekty na rewitalizację linii kolejowych, które zostały wskazane w obecnie obowiązującym PZPWW jako elementy docelowego systemu kolei regionalnej. Oprócz tego planowana jest realizacja nowej linii kolejowej relacji Turek – Konin.

Planowana jest realizacja kolei dużych prędkości, która jest na etapie prac przygotowawczych polegający na doszczegółowieniu jej przebiegu. Uzgodnienie przebiegu trasy będzie istotną przesłanką do aktualizacji Planu.

⁷⁶ Uchwała Nr 151/2019 Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2019 r. w sprawie ustanowienia Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej+ do 2028 roku

⁷⁷ 20 kwietnia 2022 r. przedstawiono listę projektów ocenionych pozytywnie w ramach II etapu naboru do programu Kolej+, <https://www.plk-sa.pl/program-kolej-plus>

⁷⁸ na podstawie ROZPORZĄDZENIA RADY MINISTRÓW z dnia 29 kwietnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym

⁷⁹ wykonane przez: Konsorcjum Inżynieria IDIOM Internacional S.A. i Biuro Projektów Komunikacyjnych w Poznaniu Sp. z o.o., Warszawa, listopad 2012 r.

⁸⁰ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2021 r. poz. 1057, ze zm.)

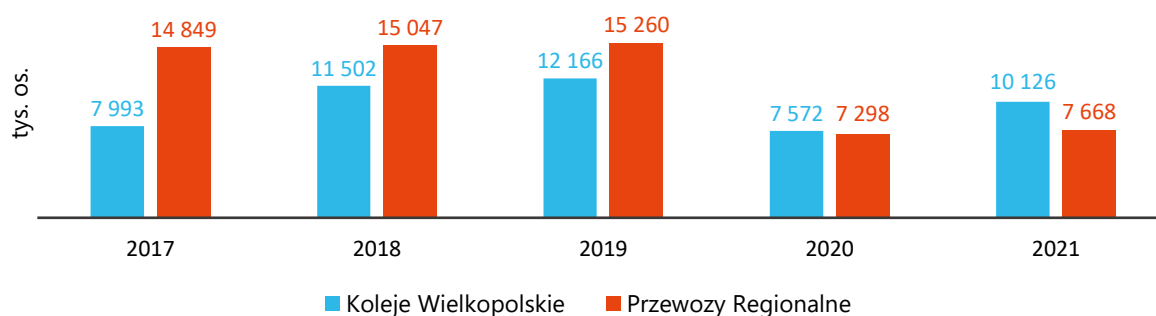
Prędkości⁸¹, będącej inwestycją towarzyszącą dla portu lotniczego. W drugiej połowie 2019 roku, podczas konsultacji społecznych, przedstawiono koncepcje funkcjonalną nowych linii kolejowych, w tym pierwsze propozycje trasowania KDP relacji Poznań–Kalisz–granica województwa. W przedstawionych założeniach projektowany odcinek KDP przebiegający przez Wielkopolskę, różni się od odcinka aktualnie przedstawianego w obowiązującym Planie Województwa. Na początku 2020 roku zaprezentowano ponadto Strategiczne Studium Lokalizacyjne Inwestycji Centralnego Portu Komunikacyjnego, które podtrzymuje założenia z konsultacji społecznych, wyznaczając korytarze, w których będą usytuowane nowe inwestycje kolejowe. W maju 2023 roku spółka CPK przedstawiła wariant inwestorski dla przebiegu odcinka Kolei Dużych Prędkości Sieradz-Poznań. Rekomendowany wariant W9 został wyznaczony w ramach prac nad studium techniczno-ekonomiczno-środowiskowym (STEŚ) prowadzonych dla tego odcinka od stycznia 2022 roku.

Pasażerski transport kolejowy

- Na terenie województwa wielkopolskiego za przewozy pasażerskie o charakterze krajowym i międzynarodowym odpowiada spółka PKP Intercity. Przewozy o charakterze regionalnym są realizowane przez spółki POLREGIO i Koleje Wielkopolskie. Łączna liczba pasażerów korzystających z usług tych przewoźników systematycznie rosła osiągając w 2019 roku liczbę 27,46 mln os. Lata 2020–2021 przedstawiają duże spadki w liczbie pasażerów, które są spowodowane wybuchem pandemii COVID-19. Wpływ na odpływ pasażerów miały liczne obostrzenia (m.in. limity pasażerów w transporcie zbiorowym, zakazy przemieszczania się), wprowadzenie i popularyzacja pracy zdalnej czy wybranie indywidualnych środków transportu np. samochodu osobowego.

W badanym okresie zrealizowano działania na rzecz poprawy jakości taboru, dzięki czemu wzrosła konkurencyjność kolei, co widoczne jest po systematycznie rosnącej liczbie pasażerów korzystających z przewozów regionalnych, wyłączając lata 2020–2021 na które niekorzystny wpływ wywarła pandemia COVID-19.

Ryc.1. Liczba pasażerów w przewozach regionalnych w województwie wielkopolskim w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Departamentu Transportu UMWW

Transport lotniczy

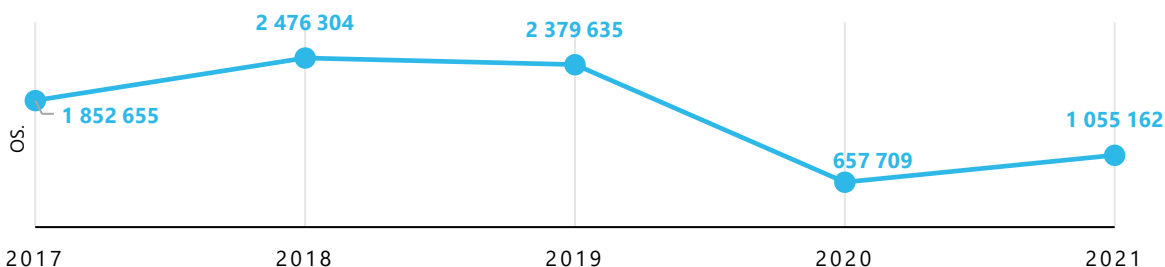
- W województwie funkcjonuje jeden międzynarodowy port lotniczy – Poznań Ławica. W latach 2016–2021 liczba obsłużonych pasażerów uległa znacznym wahaniom związanym z pandemią COVID-19. Do 2019 roku odnotowywano systematyczny wzrost liczby obsłużonych pasażerów wynoszący ponad 2 mln os. w ciągu roku. W 2020 roku, w związku z pandemią, nastąpiło załamanie ruchu lotniczego. Wprowadzane okresowe zakazy lotów, czy limity

⁸¹ Uchwała Nr 173/2017 RADY MINISTRÓW z dnia 7 listopada 2017 r. w sprawie Koncepcji przygotowania i realizacji inwestycji Port Solidarność – Centralny Port Komunikacyjny dla Rzeczypospolitej Polskiej

pasażerów na pokładzie, znacząco wpłynęły na spadek liczby podróży. W 2020 roku obsłużono ok. 658 tys. os., natomiast w 2021 roku 1 055 tys. os., co stanowi spadek liczby pasażerów odpowiednio o 72% i 56% w stosunku do roku 2019.

- Na terenie województwa zlokalizowanych jest 6 lotnisk cywilnych: Poznań-
Bednary, Poznań/Kobylnica, Żerniki, Kąkolewo, Strzyżewice k/Leszna,
Michałków k/Ostrowa Wlkp., z czego pierwsze 4 położone są na terenie POM.
W województwie zlokalizowanych jest również 47 lądowisk cywilnych, w tym
16 samolotowych, 10 śmigłowcowych i 21 śmigłowcowych (przyszpitalnych).
W porównaniu do stanu przedstawionego w *Planie* jedno lądowisko uzyskało
status lotniska (Kąkolewo). Od czasu uchwalenia PZPWW powstały nowe
lądowiska: Folwark-Piaski (samolotowe), Gniezno – szpital (śmigłowcowe
przyszpitalne), Poznań CM HCP – szpital (śmigłowcowe przyszpitalne),
Niepruszewo (śmigłowcowe), LARS Helicenter (śmigłowcowe), Czempień
(samolotowe) i Leśne (śmigłowcowe). Wszystkie nowe lądowiska za wyjątkiem
lądowiska Folwark-Piaski zlokalizowane są w POM.

Ryc.2. Liczba pasażerów obsłużona w porcie lotniczym Poznań-Ławica w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Portu Lotniczego Poznań-Ławica im. Henryka Wieniawskiego

Śródlądowe drogi wodne

- Układ dróg wodnych oraz ich klasyfikacja na terenie województwa wielkopolskiego nie uległa zmianie. Na terenie województwa zlokalizowane są porty rzeczne, które nie pełnią istotnych funkcji w transporcie towarowym. Ich infrastruktura ulega ciągłej dekapitalizacji. Stan dróg wodnych także jest zły, infrastruktura nie została w pełni zmodernizowana, a coraz częściej utrzymujące się długo niskie stany wód utrudniają, bądź uniemożliwiają żeglugę.

Perspektywy rozwoju transportu wodnego śródlądowego są ściśle uzależnione od modernizacji infrastruktury dróg wodnych, która od wielu lat jest w złym stanie technicznym.

Węzły transportowe

- Według danych Urzędu Transportu Kolejowego w województwie wielkopolskim niezmiennie funkcjonują 4 terminalne intermodalne: Poznań Gądky, Poznań Franowo, Swarzędz oraz Szamotuły. Terminal Poznań-Rudnicze jest aktualnie nieeksploatowany. Istnieją również terminale kontenerowe: Poznań-Junikowo, Kobylnica, Kalisz. Nie funkcjonuje już natomiast terminal Poznań-Garbary. W zakresie lokalizacji i charakterystyki węzłów transportowych nie odnotowano zmian.

Transport zbiorowy (POM)

- W latach 2016–2022 na terenie POM przeprowadzono niezbędne inwestycje oraz działania optymalizujące funkcjonowanie transportu zbiorowego, które poprawiły jego konkurencyjność i efektywność względem transportu indywidualnego. Spośród najważniejszych zmian organizacyjnych wskazać należy systematyczny rozwój przewozów organizowanych przez Koleje Wielkopolskie, w tym połączeń w ramach Poznańskiej Kolei Metropolitalnej (PKM) uruchomionej w 2018 roku. Jej celem jest zapewnienie częstotliwości

pociągów co 30 minut do Poznania w godzinach szczytu komunikacyjnego. Od początku funkcjonowania kolej łączyła Poznań z Grodziskiem Wielkopolskim, Jarocinem, Nowym Tomyślem, Wągrowcem i Swarzędzem, a następnie Kostrzynem, Wrześnią, Rogoźnem i Gniezmem. W 2021 roku uruchomiono połączenie do Kościana, a od stycznia 2023 roku połączenie do Wronek. Dodatkowym ułatwieniem jest, działający od 2012 roku, zintegrowany bilet Bus-Tramwaj-Kolej, który pokrywa się obecnie z siatką połączeń kolejowych w ramach PKM.

- W sferze działań inwestycyjnych wskazać należy przede wszystkim rozwój pasażerskiej infrastruktury kolejowej. W ramach Programu Inwestycji Dworcowych na lata 2016–2023 zrealizowano 7 inwestycji dworcowych (na 13 planowanych na terenie województwa): na linii kolejowej nr 3: Poznań Zachodni, Poznań Grabary, Nowy Tomyśl; na linii nr 353: Kobylnica, Biskupice Wielkopolskie, Pobiedziska Letnisko, Pobiedziska. Zrealizowano także inwestycje polegające na integracji transportu indywidualnego ze zbiorowym. W Poznaniu od 2018 roku przybyło kilka parkingów typu Park&Ride (P&R), aktualnie funkcjonują 4 i są powiązane z komunikacją miejską. Sieć parkingów typu P&R jest stale rozwijana m.in. w pobliżu stacji i przystanków kolejowych.

7

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura wodociągowa

- W latach 2016-2021 udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej zwiększył się o 3,5 p.p. i wynosił 96,6%. Największe inwestycje w zakresie wodociągów poczyniono na terenach wiejskich, gdzie odnotowano wzrost wartości wskaźnika o 6,5 p.p. Obecnie 95% mieszkańców terenów wiejskich korzysta z sieci wodociągowej. Natomiast na terenach miejskich 98% ludności korzysta z sieci wodociągowej, co oznacza wzrost wartości wskaźnika o 1,5 p.p.
- Na obszarze Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego w badanym okresie odnotowano wzrost liczby korzystających z sieci o 1,5 p.p., co oznacza, że 96,4% mieszkańców POM korzysta z sieci wodociągowej.

Infrastruktura kanalizacyjna

- Sieć kanalizacyjna w Wielkopolsce jest systematycznie modernizowana i rozwijana. W badanym okresie udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej zwiększył się o 8,2 pp. i wynosił 72,8%. Natomiast na obszarze POM z sieci sanitarnej korzysta 82,5%, co oznacza wzrost w stosunku do roku bazowego o 9,4 pp. Najlepszym wyposażeniem w infrastrukturę kanalizacyjną charakteryzują się obszary miejskie, gdzie dostęp do sieci ma 92,2% mieszkańców, natomiast na terenach wiejskich dostęp do sieci kanalizacyjnej ma jedynie połowa ludności.
- W badanym okresie odnotowano zwiększenie liczby oczyszczalni ścieków o 17,2 % do 518 obiektów, w tym 149 instalacji zlokalizowanych było w POM. 85% wszystkich oczyszczalni to instalacje komunalne.

System odbioru i oczyszczania ścieków jest systematycznie rozwijany, o czym świadczy rosnący udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej oraz zwiększająca się liczba instalacji służących do oczyszczania ścieków. Pomimo to niezbędna jest dalsza rozbudowa sieci, szczególnie na terenach wiejskich.

Tab.2. Rodzaje oczyszczalni ścieków w Wielkopolsce

| Rodzaj | Wielkopolska | POM |
|---|--------------|------------|
| Oczyszczalnie komunalne ogółem, w tym: | 442 | 130 |
| <i>Mechaniczno-biologiczne</i> | 314 (+68) | 90 (+11) |
| <i>Mechaniczno-biologiczne z pogłębionym usuwaniem biogenów</i> | 50 (+50) | 19 (-14) |
| <i>Pozostałe</i> | 78 | 21 |
| Przemysłowe ogółem, w tym: | 76 | 19 |
| <i>Mechaniczna</i> | 1 (-27) | 1 |
| <i>Mechaniczno-biologiczna</i> | 56 (-3) | 13 |
| <i>Mechaniczno-biologiczna z pogłębionym usuwaniem biogenów</i> | 1 (-2) | 0 |
| <i>Mechaniczno-chemiczna</i> | 7 (+1) | 3 |
| <i>Pozostałe</i> | 11 | 2 |
| Ogółem | 518 | 149 |

Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu

System elektroenergetyczny

- System elektroenergetyczny województwa wielkopolskiego został rozbudowany o 3 linie energetyczne o napięciu 400 kV (łącznie 10) oraz pomniejszony o 3 linie energetyczne 220 kV (linie te zostały zmodernizowane do 400 kV). Obecnie jest ich łącznie 16 w regionie. Natomiast system elektroenergetyczny POM w zakresie linii 400 kV oraz 200 kV nie zmienił się. Zmniejszyła się liczba stacji elektroenergetycznych najwyższych i wysokich napięć (1 mniej). Stacje te zlokalizowane są w Plewiskach, Czerwonaku i Poznaniu. Aktualnie realizowana jest inwestycja w zakresie budowy dwutorowej linii 400 kV relacji Baczyna–Plewiska. Sieć energetyczna jest systematycznie modernizowana i rozbudowywana, co wpływa na zmniejszenie awaryjności oraz zwiększenie mocy przesyłowej energii, która docelowo trafia do odbiorców indywidualnych.
- Największym producentem energii w regionie jest niezmiennie Zespół Elektrowni Pątnów Adamów Konin S. A. (ZE PAK), dotychczas bazujący na węglu brunatnym, jako jedynym surowcu energetycznym. Ograniczone zasoby węgla brunatnego we wschodniej Wielkopolsce oraz globalna polityka neutralności klimatycznej stały się głównymi przesłankami do podjęcia działań na rzecz zmian w zakresie polityki funkcjonowania ZE PAK. Wysokie koszty dostosowania do norm emisji zanieczyszczeń, przy jednoczesnym zakończeniu eksploatacji złóż węgla brunatnego, spowodowały, że w styczniu 2018 roku zamknięto ostatni działający blok elektrowni Adamów.
- W październiku 2020 roku ZE PAK ogłosił nową strategię Spółki, której celem jest transformacja energetyczna od węgla do zielonej energii. Zgodnie z kierunkami strategii przystąpiono do realizacji projektów farm wiatrowych na terenie Wielkopolski w miejscowościach Kazimierz Biskupi i Miłosław. Spółka otrzymała pozwolenie na prowadzenie instalacji do spalania paliw i produkcji wodoru oraz uruchomiła blok biomasowy nr 2 w Elektrowni Konin. W 2021 roku ZE PAK rozpoczął swoją działalność na krajowym rynku energetyki odnawialnej, oddając do użytku największą w Polsce farmę fotowoltaiczną o łącznej mocy 70MW. Planowana jest także budowa kolejnej farmy fotowoltaicznej w gminie Przykona o projektowanej mocy 211 MW.

Regionalna sieć elektroenergetyczna ulega systematycznej modernizacji w celu zapewnienia ciągłości dostaw prądu. Największy w województwie producent energii elektrycznej ZE PAK jest w trakcie transformacji w zakresie zmiany surowców energetycznych z kopalnych na alternatywne.

Odnawialne źródła energii

- W badanym okresie w Wielkopolsce nastąpił intensywny rozwój w sferze produkcji energii ze źródeł odnawialnych. W województwie zlokalizowanych jest 628 instalacji o łącznej mocy 1 409,7 MW. W stosunku do roku bazowego, liczba instalacji zwiększyła się o blisko 94%. W tym samym czasie wzrosła także łączna moc wytwarzanej energii o 66,3%⁸².
- Na terenie województwa wielkopolskiego odnotowano rozwój elektrowni wiatrowych (+17), wodnych (+11), instalacji pozyskujących energię za pomocą paneli fotowoltaicznych (+256) oraz instalacji produkujących energię z biogazu rolniczego (+27). Najbardziej dynamiczny rozwój dotyczył elektrowni wiatrowych i paneli fotowoltaicznych, dla których wzrost wytwarzanej energii odnotowano odpowiednio na poziomie 29% i 4 515%.
- Największą liczbę stanowią elektrownie wiatrowe oraz instalacje wytwarzające energię elektryczną z promieniowania słonecznego, co wynika z korzystnych warunków naturalnych. Mniej popularna jest produkcja energii z biomasy, która odbywa się głównie na obszarach intensywnej produkcji rolnej. Dodatkowym źródłem pozyskiwania biogazu są oczyszczalnie ścieków, rozproszone na obszarze całego województwa. Nadal najsłabiej rozwija się energetyka wodna, ale jest to spowodowane niewielkimi zasobami wodnymi i słabymi przepływami rzek.
- Zauważalny jest dynamiczny rozwój małych i mikro instalacji fotowoltaicznych, których liczba stanowi ok. 68% wszystkich instalacji na obszarze województwa.

Zaopatrzenie w gaz

- Na obszarze województwa wielkopolskiego system sieci gazowej nadal oparty jest na gazociągach magistralnych o znaczeniu krajowym z istniejącymi systemami węzłowymi. Gazociąg tranzytowy wysokiego ciśnienia DN1400 „Jamał”, łączący Rosję z Europą Zachodnią, jest głównym elementem tego systemu. Lokalne złoża gazu ziemnego nadal są eksploatowane i stanowią rozwinięty system gazociągów gazu zaazotowanego. Na obszarze województwa wielkopolskiego aktualnie planowana jest budowa gazociągu z Sątop do Mieszalni Gazu w Grodzisku Wielkopolskim.
- Zaopatrzenie w gaz klientów indywidualnych wykazuje duże zróżnicowanie wewnątrz regionu. W badanym okresie, udział ludności z dostępem do sieci gazowej wzrósł o 5,1 p.p. i wynosił 52,6% mieszkańców Wielkopolski. Zadowolający poziom dostępu do sieci gazowej notowany był w miastach, gdzie dostęp do sieci miało 71,7% ludności (wzrost w stosunku do roku bazowego o 3,7 p.p.). Tereny wiejskie, pomimo rozwoju sieci gazowej oraz wzrostu udziału ludności korzystającej z sieci o 7,7 p.p., nadal cechowała ograniczona (na poziomie 30,5%) dostępność do sieci.
- W 2021 roku na obszarze POM dostęp do sieci gazowej miało 73,2% mieszkańców, co daje wzrost o 3,3 p.p. Najlepiej rozwinięta infrastruktura była w gminach miejskich, gdzie dostęp do sieci gazowej miało 81,3% mieszkańców oraz w gminach wiejskich (70,9%). Nadal najmniejszy dostęp do sieci gazowej ma miejsce w gminach miejsko-wiejskich 63,5%, pomimo wzrostu w stosunku do roku bazowego o 7,1 p.p.

Infrastruktura przesyłu paliw

- Na obszarze Wielkopolski system infrastruktury przesyłu paliw nie uległ znaczącym zmianom. Istniejąca dotychczas sieć jest systematycznie modernizowana. W roku 2021 ukończono rozbudowę Bazy Paliw w Rejowcu. Poprzez modernizację obiektu pojemność magazynowa bazy wzrosła do 300 tys. m³ paliwa.

Zauważalny jest dynamiczny rozwój w zakresie energetyki odnawialnej. Ze względu na korzystne uwarunkowania przyrodnicze głównym źródłem pozyskiwania energii jest promieniowanie słoneczne oraz wiatr.

Na obszarze Wielkopolski zauważalne jest wewnętrzne zróżnicowanie dostępności do sieci gazowej, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie dostępność do sieci ma mniej niż 1/3 mieszkańców.

⁸² Na podstawie danych www.ure.gov.pl/, stan na 31 marca 2022 r.

Infrastruktura teleradiowa

- Dostępność do sieci infrastruktury teleradiowej w badanym okresie uległa poprawie. System został uzupełniony o 4 linie radiowe, łączące stacje odbiorczo-nadawcze na terenie regionu oraz poza jego granicami. Ponadto system został uzupełniony o nowe Telewizyjne Ośrodki Nadawcze (2 więcej), Telewizyjne Stacje Retransmisyjne (1 więcej) oraz Radiowe Obiekty Nadawcze (1 więcej). W tym samym czasie zlikwidowano pięć Stacji Linii Radiowych. Sieć nadajników uzupełniają nadajniki zlokalizowane poza obszarem województwa, które poprawiają dostęp do sygnału radiowo-telewizyjnego w Wielkopolsce.

Internet szerokopasmowy

- W badanym okresie zakończono budowę Wielkopolskiej Sieci Szerokopasmowej (WSS) – inwestycji realizowanej w ramach projektu finansowanego z Wielkopolskiego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013. Wielkopolska Sieć Szerokopasmowa jest najdłuższą siecią regionalną w Polsce i swoim zasięgiem objęła 5,5 tys. miejscowości w regionie. W ramach inwestycji zrealizowano 4 594 km sieci światłowodowych z 576 węzłami dostępowymi, które znajdują się w każdej gminie województwa wielkopolskiego. Ponadto każde miasto powiatowe posiada węzeł szkieletowy. Zrealizowany projekt znacząco poprawił dostępność Wielkopolan do Internetu, szczególnie na terenach wiejskich.

System gospodarki odpadami

- W wyniku nowelizacji ustawy o odpadach nastąpiła reorganizacja systemu gospodarki odpadami, polegająca na zniesieniu podziału na 10 regionów (data graniczna funkcjonowania regionów to 31 grudnia 2022) i zastąpieniu ich Komunalnymi Związkami Gmin, które mogą być zawierane wyłącznie na obszarze województwa wielkopolskiego.
- Poza reformą organizacyjną zbiórki odpadów w badanym okresie, zmianie uległa również liczba niezbędnych instalacji do funkcjonowania systemu. Wzrosła liczba instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych odpadów (z 9 na 11), a zmalała liczba instalacji do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów z 25 do 15. Zmianie nie uległy podstawowe elementy systemu, czyli składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne posiadające status RIPOK oraz instalacje termicznego przekształcania odpadów.
- Zmianie uległa liczba instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów z grup 01 do 19. W badanym okresie liczba instalacji zmniejszyła się o 94, z czego największe zmiany dotyczyły liczby stacji demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji, instalacji do recyklingu odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych oraz instalacji do odzysku i przeróbki metali żelaznych i nieżelaznych. Pojawiły się również nowe instalacje szczególnie z zakresu przetwarzania olejów odpadowych, recyklingu odpadów opakowaniowych (metal), wytwarzania paliwa alternatywnego z odpadów innych niż komunalne oraz przetwarzania komunalnych osadów ściekowych.

W Wielkopolsce znacząco poprawiła się dostępność do internetu szerokopasmowego za sprawą realizacji Wielkopolskiej Sieci Szerokopasmowej, w ramach której zrealizowano węzły sieciowe w każdej gminie

Tab.3. Rodzaje instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów z grup 01 do 19

| Rodzaj | WPGO 2022 ⁸³ | WPGO 2025 ⁸⁴ |
|---|-------------------------|-------------------------|
| Stacje demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji | 122 | 114 |
| Zakłady przetwarzania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego | 10 | 12 |
| Spalarnia wyłącznie odpadów medycznych | 1 | 1 |
| Spalarnia odpadów niebezpiecznych (w tym odpadów medycznych i weterynaryjnych) | 1 | 1 |
| Instalacje do przetwarzania olejów odpadowych | - | 8 |
| Instalacje do recyklingu papieru | 11 | 12 |
| Instalacje do recyklingu zużytych opon | 7 | 8 |
| Instalacje do recyklingu odpadów opakowaniowych z tworzyw sztucznych | 136 | 46 |
| Instalacje do recyklingu stłuczki szklanej | 12 | 7 |
| Instalacje do recyklingu odpadów opakowaniowych (metal) | - | 4 |
| Instalacje do odzysku i przeróbki metali żelaznych i nieżelaznych | 32 | 7 |
| Instalacje do przeróbki drewna | 5 | 8 |
| Współspalarnie odpadów (poza spalarniami odpadów komunalnych i niebezpiecznych) | 4 | 4 |
| Instalacje do wytwarzania paliwa alternatywnego z odpadów innych niż komunalne | 8 | 16 |
| Instalacje do przetwarzania komunalnych osadów ściekowych | 11 | 18 |
| Instalacje do odzysku i recyklingu odpadów z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej | 58 | 59 |
| Składowiska odpadów niebezpiecznych | 2 | 2 |
| Składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nieprzyjmujących odpadów komunalnych | 6 | 5 |
| Składowiska odpadów obojętnych nieprzyjmujące odpadów komunalnych | 1 | 1 |
| Razem | 427 | 333 |

Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie danych z Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego

8 OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Wojskowe tereny zamknięte

- Na obszarze Wielkopolski zlokalizowane są tereny zamknięte Ministerstwa Obrony Narodowej (MON) o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych. W okresie obowiązywania Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego nastąpiły zmiany części decyzji dotyczących poszczególnych działek ewidencyjnych, które w całości stanowią tereny zamknięte. Zgodnie z Decyzją Nr 80/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 czerwca 2022 r.⁸⁵ ich łączna powierzchnia dla województwa wynosi 10 015 ha (ok. 0,3% pow. woj.), w tym na terenie POM 4 891 ha (ok. 0,2% pow. woj.).

Kolejowe tereny zamknięte

- Do terenów zamkniętych, zastrzeżonych ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, zaliczono tereny, przez które przebiegają linie kolejowe określone w załączniku 15, do Decyzji Nr 14 Ministra Infrastruktury

W zakresie obronności i bezpieczeństwa województwa, zmianom uległy wykazy terenów zamkniętych zastrzeżone ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez Właściwych Ministrów Obrony Narodowej i Infrastruktury oraz ustanowiono strefę ochronną terenu zamkniętego stanowiącego kompleks wojskowy K- 6015 Powidz.

⁸³ Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Poznań 2017. Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2022 wraz z planem inwestycyjnym. Uchwała Nr XXXI/810/2017 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 29 maja 2017 r.

⁸⁴ Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Poznań 2020. Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2019-2025 wraz z planem inwestycyjnym, Uchwała Nr XXII/405/20 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 września 2020 r.

⁸⁵ Dz. U. Ministerstwa Obrony Narodowej z 2022 r. poz. 92

z dnia 18 września 2020 r. ze zmianami⁸⁶. W okresie obowiązywania *Planu* miały miejsce niewielkie zmiany dotyczące aktualizacji granic terenów kolejowych. Suma powierzchni terenów kolejowych zamkniętych, przez które przebiegają linie kolejowe dla województwa wynosi 6 887 ha (ok. 0,2% pow. woj.) w tym na terenie POM 2 160 ha (ok. 0,1% pow. woj.).

Obiekty lotnictwa wojskowego

- W Wielkopolsce nie zmieniła się liczba lotnisk wojskowych wpisanych do rejestru lotnisk i lądowisk wojskowych, ustanowionych jako lotniska lotnictwa państwowego klasy I. Ponadto, w ramach funkcjonowania strategicznych obiektów lotnictwa wojskowego, nadal funkcjonuje Drogowy Odcinek Lotniskowy Września (DOL–Września), który z uwagi na przeprowadzone prace związane z modernizacją odcinka autostrady A2, wymaga uregulowania statusu prawnego.

Obszary ograniczonego użytkowania dla lotnisk wojskowych

- Od czasu uchwalenia obowiązującego *Planu* nie zostały podjęte działania w celu ustanowienia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny. Eksploatacja lotniska powoduje negatywne i nadmierne oddziaływania akustyczne, które są istotne dla planowania przestrzennego centralnej części województwa. Zgodnie z zapisami obowiązującego *Planu* w procedowanych, na szczeblu lokalnym, dokumentach planistycznych wskazuje się potrzebę uwzględnienia strefy potencjalnych uciążliwości akustycznych, która ze względu na nieuregulowany stan prawny obszaru ograniczonego użytkowania, nie wprowadza wymagań technicznych dotyczących realizacji budynków.

Strefy ochronne od istniejących wojskowych terenów zamkniętych i ograniczonego zainwestowania

- Dla kompleksu wojskowego K-8637 Biedrusko, zgodnie z decyzją Ministerstwa Obrony Narodowej, ustalono zmianę planowanej strefy ochronnej terenu zamkniętego Resortu Obrony Narodowej, położonej na terenach gmin: Czerwonak, miasto Poznań i Suchy Las. Ustanowienie strefy ochronnej wynika wprost z konieczności zapewnienia potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa, w tym zadań wynikających ze wsparcia, w ramach Host Nation Support – potrzeb państw sojuszniczych przebywających na terenie kraju.
- Zgodnie z porozumieniem gmin: Ostrowite, Powidz, Słupca, Strzałkowo a Resortem Obrony Narodowej, wynikającym z art. 3 umowy z dnia 15 sierpnia 2020 r.⁸⁷ pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o wzmocnieniu współpracy obronnej, ustanowiono w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego gmin: Ostrowite, Powidz, Słupca, Strzałkowo, strefę ochronną terenu zamkniętego stanowiącego kompleks wojskowy K- 6015 Powidz.
- Dla kompleksu wojskowego K-8637 Biedrusko zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w tym w szczególności Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁸⁸, strefa ochronna terenu zamkniętego, aby stanowić prawo miejscowe, musi zostać wprowadzona do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
- Od czasu uchwalenia *Planu* zmianom nie uległy pozostałe strefy ochronne od wojskowych terenów zamkniętych dla kompleksów: K-8652 Borówiec i K-1795 Śrem oraz strefy ograniczonego zainwestowania o promieniu 3 km od granic kompleksów wojskowych: K-7887 Babki, K-4577 Ruchocinek i K-7096 Rogalin. Nie zostały także podjęte działania w celu usankcjonowania planowanych stref ochronnych dla kompleksów wojskowych, które zostały ustanowione decyzjami lokalizacyjnymi.

Obszary ograniczonego użytkowania dla obiektów cywilnych

- Od czasu uchwalenia *Planu* nie zmieniła się liczba obiektów cywilnych i ich stref ochronnych.

Tereny zagrożone wystąpieniem powodzi

- Województwo wielkopolskie charakteryzuje się średnim w skali kraju zagrożeniem powodziowym, wynikającym z sezonowego wysokiego stanu wody niektórych rzek regionu. Możliwość wystąpienia powodzi dotyczy stosunkowo niewielkich obszarów (<3,6% pow. woj.), zaś skala tego zjawiska przeważnie nie przybiera wymiarów klęski żywiołowej.

⁸⁶ Dz. U. Ministra Infrastruktury z 2020 r. poz. 38

⁸⁷ Dz.U. Umowa z dnia 3 grudnia 2020 r. poz. 2153

⁸⁸ Zgodnie z art. 10 ust.2 pkt 15 i art. 17 pkt 6a Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503 z późn. zm.)

- W latach 2016–2021 zasięg obszarów zagrożonych wystąpieniem powodzi uległ zmianie⁸⁹. W tym okresie na obszarze województwa wielkopolskiego, zaktualizowano dotychczasowe mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego dla następujących rzek: Kanał Mosiński, Obrą, Polska Woda, Warta. Przedmiotowe mapy sporządzono także dla kolejnych rzek lub odcinków rzek w regionie: Wrzeźnica, Wrzeźnica Mała, Wiryńka, Średzka Struga, Struga Bawół, Rudnik, Mieszna, Powa, Samica Stęszewska, Sama, Rgilewka, Ołobok, Moskawa, Mała Wełna, Kiełbaska Duża, Teleszyna, Kania, Gnida i Szwyrą.
- W wyniku przeprowadzonej aktualizacji map zagrożenia powodziowego na terenie Wielkopolski zwiększył się zasięg obszarów zagrożonych powodzią, w tym obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, które należy uwzględnić podczas sporządzania dokumentów planistycznych.
- Na mapach zagrożenia powodziowego wskazano⁹⁰:
 - obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia zjawiska jest wysokie i wynosi raz na 10 lat ($p=10\%$), które obejmują ok. 2,2% powierzchni województwa (wzrost 0,6%) i 1,9% powierzchni POM,
 - obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia zjawiska jest średnie i wynosi raz na 100 lat ($p=1\%$), które obejmują ok. 3,2% powierzchni województwa (wzrost 1,1%) i 2,7% powierzchni POM,
 - obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat ($p=0,2\%$) lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego. Tereny te obejmują ok. 3,7% powierzchni województwa (wzrost 1,3%) i 3,1% powierzchni POM,
 - zaktualizowano także zasięg obszarów między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego oraz obszarów obejmujących tereny narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia budowli piętrzącej.
- System ochrony przeciwpowodziowej w województwie wielkopolskim tworzą m.in. wały przeciwpowodziowe, budowle hydrotechniczne, zbiorniki wodne, poldery przepływowe i kanały ulgi. Stan techniczny systemu wodno-melioracyjnego, w tym znajdujących się w nim budowli wodnych, ulega sukcesywnej poprawie, jednak potrzeby modernizacyjne są nadal znaczne. Obecnie trwają prace nad realizacją kluczowych dla regionu inwestycji w ramach działań minimalizujących negatywne skutki powodzi m.in. budowa polderu Golina w Dolinie Konińsko-Pyzderskiej oraz działania zmierzające do budowy planowanego zbiornika na Prośnie w okolicach Wielowsi Klasztornej. W granicach POM dobiega końca budowa zbiornika retencyjnego Tulce w dolinie rzeki Męciny. Powstanie zbiornika przyczyni się do poprawy bilansu wodnego i zdolności retencyjnych zlewni. Oprócz podstawowej funkcji, którą jest magazynowanie wody do nawodnień rolniczych, możliwy będzie rozwój funkcji rekreacyjnej.

Ruchy masowe ziemi

- W województwie wielkopolskim obszary osuwania się mas ziemnych ustalono na podstawie rejestrów terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi ziemi, jakie prowadzone są przez starostwa powiatowe oraz urzędy miast na prawach powiatu⁹¹ i bazy SOPO⁹².
- W 2017 roku zlecono likwidację i zabezpieczenie osuwiska na terenie miasta Kalisz, co zakończyło się pomyślnie.
- W latach 2018–2021 liczba osuwisk wzrosła o 330 do poziomu 615 udokumentowanych obszarów, natomiast liczba udokumentowanych terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi zwiększyła się o 183 i wynosi obecnie 663 obszary.
- W badanym okresie wzrosła liczba powiatów, na obszarze których zinventaryzowano tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi lub osuwiska (z 14 do 21 powiatów, biorąc pod uwagę zlikwidowane osuwisko w mieście Kalisz). W porównaniu do 2018 roku tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi zewidencjonowano dodatkowo w powiatach: m. Konin, kolski, koniński, kościański, ostrowski, szamotulski, słupecki, turecki. Osuwiska zinventaryzowano dodatkowo na terenie powiatów: m. Konin, koniński, obornicki, ostrowski, szamotulski, słupecki i turecki. Najbardziej zagrożonymi powiatami, pod względem liczby udokumentowanych obszarów osuwania się mas ziemnych, są: pilski, koniński, miasto Konin, szamotulski, poznański oraz turecki.

⁸⁹ W latach 2016–2021 w ramach II cyklu planistycznego dokonano przeglądu map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP) oraz w uzasadnionych przypadkach ich aktualizacji.

⁹⁰ Wody Polskie, Warszawa 2020

⁹¹ Rozporządzenie w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi, z 4 grudnia 2020 r. (Dz. U. z 2020, poz. 2270)

⁹² System Osłony Przeciw Osuwiskowej

II ANALIZA ZMIAN W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA

Wprowadzenie

W okresie obowiązywania obecnego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* na szczeblu krajowym rozpoczęto wdrażanie nowego systemu zarządzania rozwojem Polski. Założenia reformy określone w *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* przewidują dalszą integrację planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego na poziomie krajowym, wojewódzkim i lokalnym, przy jednoczesnym ograniczaniu liczby przyjmowanych dokumentów strategicznych i planistycznych.

Reforma systemu zarządzania rozwojem realizowana jest etapowo. W pierwszej kolejności zmiany wprowadzone zostały na szczeblu ogólnopolskim i polegały na odejściu od długookresowej strategii rozwoju kraju, która określała główne trendy, wyzwania i kierunki rozwoju Polski w perspektywie długookresowej, oraz koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, stanowiącej podstawowy dokument planistyczny, determinujący kierunki zagospodarowania przestrzennego. W ich miejsce, jako nadrzędny dokument strategiczny, wprowadzono średniookresową strategię rozwoju kraju, łączącą aspekty społeczne, gospodarcze i przestrzenne.

Kolejne etapy reformy dotyczyć będą poziomu regionalnego i lokalnego. Zgodnie z przyjętymi założeniami nowe strategie rozwoju pełnić będą nadrzędną w systemie planowania rozwoju województwa i gminy, łącząc planowane działania rozwojowe zarówno w zakresie społeczno-gospodarczym, jak i przestrzennym. W myśl przyjętych założeń, w drugim etapie reformy funkcje obowiązujących planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego mają przejąć nowe strategie rozwoju województw i gmin, jako dokumenty integrujące planowane działania rozwojowe. Wdrożenie zakładanych zmian wymaga jednak wypracowania nowych rozwiązań w ramach równoległej reformy systemu planowania i zagospodarowania przestrzennego.

Uwarunkowania prawne planu województwa

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr V/70/19 z 25 marca 2019 r. Podstawą prawną sporządzenia planu województwa stanowiły przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (upzp) w brzmieniu obowiązującym w dniu jego uchwalenia (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945).

Zgodnie z obowiązującymi wówczas art. 39 ust. 3 i 4 upzp w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględniono ustalenia strategii rozwoju województwa oraz koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, o której mowa w art. 47 ust. 1 pkt 1. W planie województwa określono ponadto granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym.

Wprowadzenie planowania funkcjonalnego na obszarach charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwoju miało stanowić wyraz realizacji wymiaru polityki przestrzennej ukierunkowanej terytorialnie. Celem wprowadzenia obszarów funkcjonalnych było wdrożenie zindywidualizowanego podejścia do różnych terytoriów wyznaczonych na podstawie cech społeczno-gospodarczych i przestrzennych, w celu wykorzystania endogenicznych potencjałów i czynników rozwoju oraz intensyfikacji zachodzących procesów integracji funkcjonalnej. Wyznaczenie granic obszarów funkcjonalnych oraz określenie zasad ich zagospodarowania w planie województwa służyć miało przede wszystkim koordynacji działań podejmowanych przez różne podmioty na obszarach występowania szczególnych zjawisk i problemów przestrzennych.

Podstawą określenia obszarów funkcjonalnych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego były ustalenia obowiązującej wówczas *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* oraz *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020*.

Pomimo braku szczegółowych warunków delimitacji obszarów funkcjonalnych i ich granic w ramach typów obszarów funkcjonalnych, w planie województwa jako obszar o znaczeniu ponadregionalnym określono Miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – Poznański Obszar Metropolitalny. Dodatkowo wskazano obszary funkcjonalne, na których występują szczególne zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub konflikty przestrzenne o istotnym znaczeniu dla prowadzenia polityki przestrzennej w skali regionalnej i ponadlokalnej, a także pozostałe obszary interwencji wskazane w *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020*. Dla obszarów funkcjonalnych określone zostały cele rozwoju przestrzennego oraz zasady zagospodarowania, które stanowiły uszczegółowienie polityki przestrzennej i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla całego województwa, uwzględniające specyfikę potrzeb, możliwości i ograniczeń

dla rozwoju poszczególnych obszarów. Co więcej, określenie obszarów terytorializacji polityki rozwoju stanowi jeden z elementów realizacji ustaleń *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020*.

Zgodnie z obowiązującym wówczas brzmieniem art. 39 ust. 6 upzp dla miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego sporządzono *Plan zagospodarowania przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego*, stanowiący integralną część planu województwa. Nowy dokument planistyczny dla miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania stał się jednym z narzędzi realizacji polityki przestrzennej województwa. Jego zadaniem jest przede wszystkim stworzenie podstaw dla koordynacji działań samorządów administracji lokalnej, które mają bezpośredni wpływ na ustalanie i realizację własnej polityki przestrzennej.

Nowym elementem planu regionalnego jest ponadto model rozwoju przestrzennego województwa. Określa on podstawowe elementy sieci osadniczej, strefy funkcjonalno-przestrzenne oraz główne powiązania, które stanowiąc będą determinanty rozwoju Wielkopolski. W myśl przyjętych założeń ich odpowiednie kształtowanie powinno zapewnić zrównoważony rozwój całego regionu. Osiągnięcie zakładanej formy organizacji przestrzeni możliwe będzie poprzez określenie odpowiedniej polityki przestrzennej oraz realizację wyznaczonych kierunków zagospodarowania przestrzennego. Model opiera się na koncepcji rozwoju dyfuzyjno-absorbacyjnego, zakładającej wspieranie biegunów wzrostu, czyli obszarów o najwyższym potencjale społeczno-gospodarczym, które stanowiąc mają źródło czynników rozwoju, wraz z równoczesnym wzmocnieniem obszarów otaczających. W myśl przyjętych założeń województwo rozwijać się będzie w wyniku dyfuzji rozwoju z biegunów wzrostu na otoczenie.

Model rozwoju przestrzennego województwa stanowi także próbę odzwierciedlenia założeń reformy systemu zarządzania rozwojem Polski, zgodnie z którą podstawą planowania rozwoju ma być właśnie model struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Zakres rzeczowy obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* realizuje wszystkie wymogi wynikające z upzp, określając podstawowe elementy sieci osadniczej i ich powiązania komunikacyjne oraz infrastrukturalne, system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, obszary szczególnego zagrożenia powodzią, granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych oraz obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Reforma systemu zarządzania rozwojem

Na mocy ustawy z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 1378 ze zmianami) wprowadzono pierwszy etap reformy systemu zarządzania rozwojem kraju. Kluczowe zmiany dokonane zostały na szczeblu krajowym. Na mocy nowych przepisów uchylono długookresową strategię rozwoju kraju i koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju. Tym samym na poziomie centralnym z obrotu prawnego wycofano podstawowy dokument planistyczny.

KPZK 2030 przedstawiała wizję zagospodarowania przestrzennego kraju w perspektywie dwudziestu lat. Dokument określał cele i kierunki polityki zagospodarowania Polski, zawierał zasady i mechanizmy koordynacji oraz wdrażania publicznych polityk rozwojowych mających istotny wpływ na przestrzeń Polski. Koncepcja wprowadzała także ustalenia do planów zagospodarowania przestrzennego województw.

Nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wprowadziła podstawy prawne dla opracowania nowej koncepcji rozwoju kraju, która ma uwzględniać wnioski z analizy trendów rozwojowych, scenariusze i wyzwania rozwojowe kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Podstawowym dokumentem strategicznym odnoszącym się do rozwoju kraju ma być natomiast średniookresowa strategia rozwoju kraju, która ma łączyć aspekty społeczne, gospodarcze i przestrzenne.

Analogiczne rozwiązania przewidziano na poziomie regionalnym. Nowe przepisy rozszerzyły zakres strategii rozwoju województwa. Przede wszystkim wskazano na konieczność opracowania diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych. Sama strategia została rozszerzona o aspekty przestrzenne, w tym w szczególności cele strategiczne w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa oraz ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie.

Istotne konsekwencje zmiany przepisów w zakresie zasad prowadzenia polityki rozwoju znalazły odzwierciedlenie w nowelizacji ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jak już wspomniano, z obrotu prawnego wycofano wszystkie podstawy dla prowadzenia polityki przestrzennej na szczeblu krajowym, w tym koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju wraz z całą problematyką obszarów funkcjonalnych. W myśl nowych przepisów plan zagospodarowania

przestrzennego uwzględniać musi obecnie średniookresową strategię rozwoju kraju, jako podstawowy dokument polityki rozwoju kraju. Nowym elementem jest konieczność powiązania planu ze wspomnianą diagnozą przygotowaną na potrzeby strategii rozwoju województwa. Co ważne w nowelizacji przewidziano możliwość sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego dla miasta będącego siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody i powiązanego z nim funkcjonalnie obszaru.

Nowelizacja przepisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju utrzymała w mocy obowiązujące plany zagospodarowania przestrzennego województwa. Tym samym, pomimo daleko idącej reformy systemu planowania rozwoju, obowiązujący *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania* zachował swoją moc prawną. Co więcej dokument ten może podlegać kolejnym zmianom, uwzględniającym znowelizowany zakres regulacji. Nie mniej, w myśl zakładanych następnych etapów wdrażania reformy, plan województwa w obecnym kształcie ma zostać w pełni zastąpiony zintegrowaną strategią rozwoju.

Strategia rozwoju kraju

Zgodnie z obecnymi przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się ustalenia średniookresowej strategii rozwoju kraju. Pomimo, że nowelizacja przepisów weszła w życie w 2020 roku, funkcję średniookresowej strategii rozwoju kraju pełni nadal *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. i obowiązywała w dniu uchwalenia obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego, wówczas jednak przepisy ustawy nie wiązały bezpośrednio planu regionalnego ze strategią rozwoju kraju. SOR jest obecnie kluczowym dokumentem państwa określającym cele, kierunki rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego w perspektywie średniookresowej.

Strategia określa nowy „model rozwoju odpowiedzialnego”, zakładający wzrost konkurencyjności z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych, zapewnienie udziału i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca kraju. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia mają być realizowane bez umniejszania szans pokoleń przyszłych. Zgodnie z ustaleniami SOR celem głównym projektowanych działań rozwojowych ma być stworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Jego realizacja odbywać się ma poprzez skoncentrowanie działań o charakterze prawnym, instytucjonalnym i inwestycyjnym na trzech celach: (I) trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną; (II) rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony; (III) skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu. Jednocześnie, w myśl autorów Strategii, podejmowane będą interwencje w ramach tzw. obszarów horyzontalnych, wpływających na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo narodowe.

W aspekcie zagadnień związanych z zagospodarowaniem przestrzennym w SOR szczególne miejsce poświęca się rozwojowi zrównoważonemu terytorialnie, który polegać ma na wykorzystaniu różnicowania i specyfiki terytorialnej oraz włączaniu w procesy rozwojowe wszystkich obszarów i właściwym identyfikowaniu ich zasobów, w celu dopasowania kierunków interwencji.

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego

Po niespełna roku od uchwalenia obowiązującego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z Planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania w dniu 27 stycznia 2020 r. Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął nową Strategię rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku. Potrzeba opracowania nowego dokumentu strategicznego na poziomie regionalnym wynikała z aktualizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz przyjęcia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, które to określiły nowe rekomendacje dla polityk publicznych. SRWW zapewnia spójność polityki regionalnej z celami polityk wspólnotowych i krajowych.

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku określa model rozwoju funkcjonalnego, zakładający „zrównoważony terytorialnie rozwój regionu, wzajemnie korzystne relacje zarówno w przestrzeni, jak i w układzie sfer gospodarczych i społecznych, a także powiązania międzyinstytucjonalne i partnerskie współdziałanie”. Model funkcjonalny zakłada wspieranie regionalnych i lokalnych biegunów wzrostu oraz zwiększanie zdolności do odbioru dyfuzji rozwoju przez obszary je otaczające. Obok powiązań przestrzennych pomiędzy ośrodkami wzrostu i koncentracji potencjałów a ich otoczeniem, dla zapewnienia rozwoju istotne są również powiązania międzysektorowe i międzyinstytucjonalne. Założenia te znajdują odzwierciedlenie w terytorialnym wymiarze Strategii. Zakłada on przestrzenne adresowanie celów i kierunków interwencji do obszarów wyznaczonych na podstawie charakterystycznych cech i zjawisk, ukierunkowane na wspieranie ośrodków wzrostu

w ich zdolności do wywierania korzystnego wpływu na otoczenie, a jednocześnie na włączanie w procesy rozwojowe obszarów słabszych gospodarczo, o niższym poziomie rozwoju i niskiej odporności na zjawiska kryzysowe.

Nowa strategia rozwoju województwa wielkopolskiego pozostaje w zgodności z obowiązującym *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*, co więcej dokument planistyczny stanowi podstawę dla terytorializacji polityki rozwoju Samorządu Województwa Wielkopolskiego. Wskazane w Strategii obszary strategicznej interwencji zostały powiązane z poszczególnymi typami obszarów funkcjonalnych ustalonymi w planie województwa. Ponadto, zgodnie z ustaleniami SRWW, „z uwagi na horyzontalny wymiar polityki przestrzennej – oznaczający, że obszary i problemy zagospodarowania przestrzennego powinny być uwzględniane we wszystkich dokumentach strategicznych i operacyjnych sporządzanych na poziomie regionalnym, w zakresie dotyczącym problematyki objętej danym dokumentem – najważniejszym dokumentem zagospodarowania przestrzennego na poziomie regionalnym jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego”.

Zgodnie z art. 39a upzp w celu zapewnienia spójności plan zagospodarowania przestrzennego województwa dostosowuje się do strategii rozwoju województwa po jej aktualizacji, w zakresie, w jakim aktualizacja strategii dotyczy sytuacji przestrzennej województw. Biorąc pod uwagę, że *Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku* pozostaje w zgodności z obowiązującym planem województwa, nie zachodzi konieczność jego aktualizacji.

Audyt krajobrazowy

Na mocy art. 38 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w 2023 roku Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął *Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego*, w którym dokonano identyfikacji krajobrazów występujących w regionie, określono ich cechy charakterystyczne, unikatowe i syntetyczne oraz dokonano oceny ich wartości. W dokumencie określono lokalizację krajobrazów priorytetowych, obszarów prawnie chronionych, zagrożenia dla możliwości ich zachowania oraz rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów lub obiektów objętych formami ochrony, a także lokalne formy architektoniczne zabudowy w obrębie krajobrazów priorytetowych.

W *Audycie krajobrazowym województwa wielkopolskiego* wskazano 120 krajobrazów priorytetowych oraz 1 191 krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych (parki kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu). 73 krajobrazy priorytetowe zawierają się w krajobrazach w obrębie obszarów prawnie chronionych. Dla tych krajobrazów opracowano rekomendacje i wnioski, które dalej powinny zostać uwzględnione w innych dokumentach planistycznych.

Audyt krajobrazowy nie jest aktem prawa miejscowego, a tym samym nie zawiera norm powszechnie obowiązujących, stanowiących podstawę decyzji administracyjnych, niemniej ma on istotny wpływ na inne akty planowania przestrzennego, w tym w szczególności plan województwa. Zgodnie z art. 39 ust. 3 upzp w planie zagospodarowania przestrzennego województwa uwzględnia się rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym.

Obowiązujące przepisy ustaw nie wymagają podjęcia prac nad aktualizacją planu zagospodarowania przestrzennego województwa w celu dostosowania jego ustaleń do wytycznych audytu krajobrazowego. Dokument funkcjonuje niezależnie od planu województwa i stanowi samodzielną podstawę dokonywania uzgodnień studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

WYNIKI PRZEGLĄDU ZMIAN W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

W przeglądzie dokonano analizy zmian, jakie zaszły w strukturze przestrzennej województwa, dokonano charakterystyki poszczególnych elementów zagospodarowania Wielkopolski oraz zróżnicowania przestrzennej konwersji zjawisk społeczno-gospodarczych, a także przeanalizowano zmiany w dokumentach strategicznych i przepisach prawa, które mają bezpośredni wpływ na planowanie przestrzenne w regionie. Wynikiem przeglądu są wnioski uszeregowane według kluczowych przebadanych zagadnień.

SIEĆ OSADNICZA

- Wielkopolska charakteryzuje się stałą hierarchią jednostek osadniczych i pełnionych przez nie funkcji.
- Zauważalny jest dynamiczny wzrost potencjału demograficznego w jednostkach wiejskich położonych w centralnej części województwa.
- Systematycznej poprawie ulega poziom dostępności obszarów peryferyjnych w stosunku do stolicy regionu, jednak nadal jest on zróżnicowany wewnątrz regionu.
- Postępujący proces suburbanizacji, szczególnie w centralnej części regionu oraz wokół miast subregionalnych, skutkuje intensywnymi przekształceniami terenów cennych przyrodniczo oraz narastającym kryzysem demograficznym ośrodków miejskich.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

- Bogactwo regionu w złoża kopalne warunkuje intensywne prace poszukiwawcze, dokumentacyjne oraz eksploatacyjne. Efektem jest stale rosnąca liczba udokumentowanych i eksploatowanych złóż zarówno surowców energetycznych, chemicznych, skalnych jak i wód termalnych. Na szczególną uwagę zasługuje rozwój górnictwa w zakresie gazu ziemnego oraz otwarcie nowych perspektyw na eksploatację złóż metalicznych.
- Eksploatacja wód podziemnych na obszarze Wielkopolski jest zróżnicowana regionalnie. Centralna część regionu ze względu na wysoki potencjał demograficzny i gospodarczy charakteryzuje się najwyższymi poborami wód podziemnych.
- W regionie podejmowanych jest szereg działań mających na celu zwiększenie zasobów wodnych województwa. Działania te jednak są wysoce nieadekwatne do stale rosnących potrzeb gospodarki wodnej i retencyjnej Wielkopolski.
- Ze względu na wciąż niezadowalającą jakość, zasoby wód podziemnych wymagają szczególnej ochrony poprzez sformułowanie polityki przestrzennej nie tylko na szczeblu regionalnym, ale przede wszystkim lokalnym. W dokumentach regionalnych, szczególnie w PZPWW należy uwzględnić wytyczne do zagospodarowania przestrzennego na terenach, na których występują ujęcia wód podziemnych i powierzchniowych.
- W związku z niskimi zasobami wód powierzchniowych pojawiają się problemy z gospodarowaniem wodą. Sytuację utrudnia dodatkowo fakt, że jakość wód nadal jest niezadowalająca, co w dużym stopniu ogranicza możliwość ich wykorzystania.
- Na terenie Wielkopolski wyraźnie widoczne jest zjawisko suszy, które jest zróżnicowane wewnątrzregionalnie. Ekstremalny poziom zagrożenia tym zjawiskiem dotyczy wschodniej oraz południowej części województwa. Ze względu na wyjątkowo trudną sytuację, niezbędne jest opracowanie regionalnej polityki gospodarowania wodami oraz przeciwdziałania skutkom suszy, której zapisy będą realizowane we wszystkich dokumentach szczebla regionalnego oraz lokalnego. Ważne jest, aby w nowej edycji PZPWW kształtować politykę, która pozwoli na ochronę terenów strategicznych oraz tych szczególnie wrażliwych dla gospodarki wodnej.
- Pomimo przeciętnej jakości gruntów ornych w skali kraju, w Wielkopolsce prowadzona jest intensywna gospodarka rolna. Zwiększająca się presja na tereny rolne, w tym wzrost powierzchni gruntów wyłączonych z produkcji rolniczej, potwierdza potrzebę wielokierunkowych działań zmierzających do ochrony tego zasobu Wielkopolski.
- Poziom zwiększania powierzchni terenów leśnych w województwie nie jest adekwatny do zakładanego w Krajowym Programie Zwiększania Lesistości (30%). Należy podjąć szereg działań, w tym również planistycznych zmierzających do zwiększania poziomu lesistości regionu.
- W analizowanym okresie zmianie uległy formy ochrony przyrody oraz obszary o największych wartościach przyrodniczo-krajobrazowych, stanowiące układ wzajemnie powiązanych ze sobą obszarów. Rozmieszczenie form ochrony przyrody w przestrzeni województwa przekłada się na predyspozycje i ograniczenia dla rozwoju przestrzennego regionu.

- Jakość wielkopolskiego powietrza w zakresie średniego stężenia dla pyłu zawieszono PM10 i PM2,5 systematycznie ulega poprawie, szczególnie w granicach aglomeracji poznańskiej. Uchwalono nowe programy ochrony powietrza dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy.
- W Wielkopolsce niezbędne jest kontynuowanie działań zmierzających do niwelowania konfliktów akustycznych oraz ograniczenia negatywnych oddziaływań hałasem. Problem dotyczy przede wszystkim komunikacji drogowej i kolejowej, a także ruchu lotniczego. Kluczowym kierunkiem działań jest wyznaczenie obszarów ograniczonego użytkowania w otoczeniu lotnisk. Szczególnie istotnym przypadkiem w zakresie konfliktu akustycznego jest nierozstrzygnięty status prawny obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny. Funkcjonowanie lotniska wojskowego powoduje oddziaływania akustyczne, których zasięg i konsekwencje nie zostały w pełni określone w silnie zurbanizowanym centralnym obszarze województwa.
- Zmiany dotyczące zapisów obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska Powidz, a także inne zmiany w zakresie obszarów ograniczonego użytkowania stanowią istotne czynniki wpływające na kształtowanie polityki przestrzennej województwa wielkopolskiego.
- W wyniku intensywnej działalności rekultywacyjnej we wschodniej Wielkopolsce odnotowano spadek powierzchni terenów zdewastowanych i zdegradowanych. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych pozwala na nowe kierunki zagospodarowania terenów, w tym zwiększenie terenów leśnych.
- Rozwój gospodarczy Wielkopolski niesie za sobą również zagrożenia dla środowiska przyrodniczego. W badanym okresie zwiększyła się liczba zakładów stwarzających zagrożenie wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej. Nowe zakłady zlokalizowane są w południowo-wschodniej części Wielkopolski, w tym w okolicach miasta Kalisza, gdzie występuje już duże zgęszczenie tego typu działalności.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

- Na obszarze Wielkopolski zaobserwowano systematyczny wzrost liczby obiektów nieruchomych, archeologicznych oraz ruchomych wpisanych do rejestru lub ewidencji zabytków. Od czasu uchwalenia Planu nie ustanowiono ochrony prawnej nowych obiektów lub obszarów cennych pod względem kulturowym, takich jak pomnik historii czy park kulturowy.
- W celu podniesienia atrakcyjności turystycznej regionu wzbogacona została oferta Szlaku Piastowskiego oraz podjęto działania dotyczące organizacji nowego szlaku o randze regionalnej - Wielkopolski Szlak Pracy Organicznej.
- W badanym okresie odnotowano spadek liczby różnego rodzaju placówek kulturalnych, takich jak biblioteki czy muzea. Niezmienną natomiast pozostaje liczba jednostek kultury, takich jak teatry czy galerie, których koncentracja zauważalna jest przede wszystkim w mieście metropolitalnym oraz miastach subregionalnych. Nie bez znaczenia dla wielkopolskiej kultury był okres pandemii COVID-19, kiedy to organizacja wydarzeń kulturalnych była utrudniona, a liczba imprez masowych, w tym artystyczno-rozrywkowych spadła o ponad 60%. W okresie po pandemicznym sytuacja ulega stopniowej poprawie.
- Sukcesywnie poszerzana jest lista prawnie chronionych dóbr niematerialnych, takich jak tradycje czy produkty regionalne.
- Powołano nową instytucję kultury Pałac Generała Dąbrowskiego w Winnej Górze oraz zmieniono statut Orkiestry Kameralnej Polskiego Radia Amadeus, współprowadzonej przez MKiDN, Samorząd WW i Polskie Radio S.A.
- Poszerzono granice pomnika historii w Rogalinie.

SPOŁECZEŃSTWO

- Polityka rozwoju, w tym polityka przestrzenna województwa wielkopolskiego w znacznym stopniu zależy od przyszłego stanu liczby ludności, oceny przewidywanych zmian liczby mieszkańców oraz ich skali. Pomimo dodatniego bilansu liczby ludności w badanym okresie, znacznemu pogorszeniu uległa sytuacja związana z przyrostem naturalnym, którego ujemne wartości dotyczą już 83% gmin.
- Niekorzystne tendencje odnotowano również w zmieniającej się strukturze wieku Wielkopolan, co jest związane z dynamicznym przyrostem ludności w wieku poprodukcyjnym i wyraźnie widocznym procesem starzenia się społeczeństwa. Prognoza demograficzna sporządzona przez GUS zakłada utrzymanie tych trendów. Należy jednak mieć na uwadze, że procesy demograficzne są trudne do przewidzenia, zwłaszcza w kontekście długofalowych efektów programów prorodzinnych, nieoczekiwanych zjawisk związanych z pandemią COVID-19, czy wzmożonym ruchem migracyjnym spowodowanym wojną w Ukrainie.
- Następstwa zmian w populacji, jakie występują w regionie, powinny być uwzględnione w przygotowywanych dla województwa, powiatów i gmin, planach rozwoju przestrzennego, jak również w dokumentach strategicznych zabezpieczających zbiorowe potrzeby społeczności lokalnej. Niezbędne jest efektywne kształtowanie usług

publicznych na płaszczyznach takich jak: mieszkalnictwo, gospodarka komunalna, edukacja, opieka socjalna, usługi zdrowotne, a także infrastruktura techniczna i komunikacja zbiorowa.

- W Wielkopolsce niezmiennie postępuje odpływ ludności z największych miast w regionie, co w dłuższej perspektywie utrzymującego się trendu wymagać będzie zintensyfikowania działań mających na celu zahamowanie niesprzyjających procesów demograficznych i poprawę atrakcyjności osadniczej tych terenów.
- Wielkopolska cechuje się wysoką aktywnością zawodową mieszkańców. Jest to region, w którym dynamicznie rośnie liczba miejsc pracy, a bezrobocie jest na najniższym poziomie w kraju. W strukturze zatrudnienia dominuje sektor usługowy, w którym pracuje ponad połowa Wielkopolan.
- Pomimo ponadprzeciętnych wyników poziomu bezrobocia na tle kraju, obserwuje się duże dysproporcje w regionie. Niezmiennie najniższe bezrobocie występuje w centralnej części regionu, natomiast najwyższe we wschodniej i północnej części Wielkopolski.
- Rynek pracy charakteryzuje się wysokim poziomem konkurencyjności, szczególnie w Poznaniu oraz centralnej części regionu. Świadczy o tym stale rosnąca liczba osób przyjeżdżających do pracy oraz dzienny ruch migracyjny wewnątrz województwa.

ZASOBY MIESZKANIOWE

- Pod względem zasobów mieszkaniowych, Wielkopolska zajmuje 3. miejsce w kraju. Zasoby mieszkaniowe niezmiennie skupiają się głównie na terenach miejskich oraz w centralnej części regionu.
- W regionie zauważalny jest dynamiczny, ponadprzeciętny w skali kraju, rozwój budownictwa mieszkaniowego, szczególnie na obszarach wiejskich.
- Pomimo systematycznego wzrostu liczby mieszkań oraz ich przeciętnej powierzchni użytkowej, Wielkopolska jest regionem, który charakteryzuje się rosnącym, lecz nadal niskim (poniżej średniej krajowej) poziomem zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych.

EDUKACJA

- W analizowanym okresie zaobserwowano pozytywny trend wzrostu liczby placówek przedszkolnych oraz szkół podstawowych z analogicznym wzrostem liczby dzieci objętych edukacją przedszkolną oraz szkolną.
- Wielkopolska charakteryzuje się ponadprzeciętnym w skali kraju udziałem uczniów szkół zawodowych (technika oraz szkoły branżowe), co jest pożądane przez sektor gospodarczy, szczególnie z branży przemysłowo-budowlanej.
- Region charakteryzuje się wysokim potencjałem akademickim i bogatą ofertą szkolnictwa wyższego. Dla gospodarki oraz sektora badawczo-naukowego zadowalający jest fakt rosnącej atrakcyjności wielkopolskich ośrodków akademickich, co potwierdza 3. miejsce w kraju pod względem liczby studentów.

OCHRONA ZDROWIA

- W województwie zaobserwowano dynamiczny wzrost podmiotów gospodarczych z zakresu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, przy wiodącej roli sektora prywatnego, który systematycznie zwiększa wachlarz usług medycznych.
- Najważniejszą inwestycją zrealizowaną w zakresie opieki zdrowotnej przez sektor publiczny jest oddanie do użytku Specjalistycznego Zespołu Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Poznaniu. Była to inwestycja planowana i niezbędna do wykonania od wielu lat, a jej realizacja znacząco podniosła komfort leczenia małych pacjentów.
- Znaczące ograniczenia w dostępności do usług medycznych zauważalne były w roku 2020, w czasie pandemii COVID-19, kiedy to w wielkopolskich szpitalach obsłużono o ok. 200 tys. pacjentów mniej niż średnio w ciągu roku, co oznacza, spadek obsługiwanych pacjentów o 1/4.
- Niepokojący w regionie jest spadek dostępności do leczenia szpitalnego, mierzony wskaźnikiem liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności. Poziom wskaźnika dla Wielkopolski od lat utrzymuje się poniżej średniej krajowej.
- W związku z negatywnymi trendami demograficznymi i starzejącym się społeczeństwem istotnym tematem dla rozwoju regionu jest opieka społeczna. W badanym okresie w Wielkopolsce wzrosła liczba placówek stacjonarnej opieki społecznej oraz oferowanych przez te placówki miejsc, przy równoległym wzroście liczby osób objętych opieką w tych placówkach.

GOSPODARKA

- Wielkopolska niezmiennie jest regionem silnym gospodarczo, ze stale rosnącym i wysokim poziomem PKB, a także wysokim poziomem uprzemysłowienia i przedsiębiorczości mieszkańców. Nadal zauważalne jest zróżnicowanie

wewnątrzregionalne, z dynamicznie rozwijającą się centralną częścią województwa, i nieco słabiej północną i wschodnią częścią regionu.

- Struktura sektorowa podmiotów gospodarczych wskazuje na wyższy od średniej krajowej udział podmiotów przemysłowo-budowlanych oraz sektora rolniczego, z zauważalnym niższym udziałem podmiotów usługowych, a tym samym udziałem pracujących w usługach.
- Najważniejszymi obszarami przemysłowymi nadal pozostaje centralna część regionu oraz obszar Wielkopolski Wschodniej, w której pomimo przekształceń strukturalnych na skutek wygaszania eksploatacji węgla brunatnego udział podmiotów przemysłowych stale rośnie. Dominującą gałęzią wielkopolskiego sektora przemysłowego pozostaje przetwórstwo przemysłowe. Południowa część regionu niezmiennie wyróżnia się wyższym udziałem firm sektora rolno-spożywczego. Natomiast w ostatnich latach obserwuje się wzrost udziału podmiotów z tego sektora zlokalizowanych w centralnej części województwa.
- Wyróżniający się na tle kraju wielkopolski sektor rolniczy podlega dalszym intensywnym przekształceniom. W badanym okresie odnotowano wzrost przeciętnej wielkości gospodarstw rolnych oraz wydajności pracy, która aktualnie jest dwukrotnie wyższa od średniej krajowej, pomimo spadku osób pracujących w rolnictwie. Region nadal odgrywa kluczową rolę w produkcji roślinnej i zwierzęcej.
- Poziom innowacyjności województwa jest przeciętny na tle kraju. Maleje liczba ośrodków innowacyjnych w regionie, ale nieznacznie rosną poniesione nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw.
- Wielkopolska jest nadal atrakcyjna dla inwestorów, o czym świadczy utrzymujące się 2. miejsce w kraju pod względem udziału kapitału zagranicznego ulokowanego w podmiotach gospodarczych.
- Istotną formą wsparcia wielkopolskiej gospodarki są inicjatywy klastrowe oraz ośrodki wspierania przedsiębiorczości, z których ponad połowa zlokalizowana jest w stolicy regionu.

TURYSTYKA

- Zasoby i walory kulturowe oraz przyrodnicze i krajobrazowe nie uległy zasadniczej zmianie, i wraz z towarzyszącą im infrastrukturą turystyczną nadal stanowią predyspozycje do rozwoju różnych form turystyki.
- Województwo nadal charakteryzuje się przeciętną w skali kraju bazą noclegową oraz małą intensywnością ruchu turystycznego, co zostało spotęgowane ograniczeniami związanymi z pandemią COVID-19, które doprowadziły do spadku liczby turystów korzystających z noclegu oraz pomniejszenia zasobów infrastruktury turystycznej, tj. obiektów i miejsc noclegowych.

KOMUNIKACJA

- W województwie rozbudowana została sieć dróg ekspresowych. Oddano do użytku cały przebieg drogi ekspresowej S5 oraz jeden odcinek drogi ekspresowej S11. W celu poprawy dostępności komunikacyjnej województwa, kluczowy jest dalszy rozwój dróg ekspresowych S10 i S11.
- Całkowita długość dróg publicznych o nawierzchni twardej zwiększyła się o ponad 6%, na co niewątpliwie wpływ miała realizacja dróg ekspresowych oraz 4 obwodnic miejscowości w ciągu dróg krajowych i wojewódzkich.
- Zrealizowane dotychczas inwestycje drogowe są niewystarczające i stanowią niewielką część potrzeb wskazanych w obecnie obowiązującym PZPWW. Potwierdzeniem tego jest stale zwiększające się natężenie ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich. Szczególnie w kontekście dróg wojewódzkich widoczne jest wysokie natężenie ruchu w obrębie największych miast regionu, w tym na terenie POM. Część odcinków z najwyższymi wartościami została odnotowana na zrealizowanych wcześniej obwodnicach, co świadczy o słuszności i potrzebie dalszej rozbudowy infrastruktury drogowej, która pozwoli oddzielić ruch tranzytowy od lokalnego, szczególnie na obszarach miejskich.
- Zmiany w sieci kolejowej na terenie województwa nie podlegały dużej dynamice. Zrealizowane inwestycje polegały głównie na podniesieniu stanu technicznego i standardu istniejącej sieci kolejowej, przede wszystkim na odcinkach linii kolejowych o znaczeniu państwowym, w tym w ramach sieci TEN-T. Planowana jest realizacja kolei dużych prędkości, która nadal nie posiada przesądzanego przebiegu. Uzgodnienie planowanego przebiegu, będzie przesłanką do zmiany Planu, głównie w celu wprowadzenia odpowiednich zapisów w lokalnych dokumentach planistycznych.
- W analizowanym okresie przyjęto program Kolej+, w ramach którego zgłoszono 4 projekty na rewitalizację linii kolejowych, które zostały wskazane w obecnie obowiązującym PZPWW jako elementy docelowego systemu kolei regionalnej. Planowana jest także realizacja nowej linii kolejowej relacji Turek–Konin.
- Nadal aktualne są zapisy Planu, w których wskazuje się potrzebę realizacji Kolei Dużych Prędkości, a także rozwoju linii o znaczeniu regionalnym oraz modernizacji istniejącej sieci. W badanym okresie zrealizowano działania na rzecz poprawy jakości taboru, dzięki czemu wzrosła konkurencyjność kolei, co widoczne jest po liczbie pasażerów

korzystających z przewozów regionalnych, wyłączając lata 2020–2021 na które niekorzystny wpływ wywarła pandemia COVID-19.

- W badanym okresie systematycznie rosło znaczenie portu lotniczego Poznań Ławica. W 2020 roku, w wyniku pandemii COVID-19 nastąpiło globalne załamanie ruchu lotniczego, co wyraźnie widać w znaczącym spadku ruchu pasażerskiego. W ostatnich latach zwiększyła się liczba lotnisk i lądowisk.
- Zmiany w zakresie transportu wodnego nie charakteryzują się dużą dynamiką. Perspektywy rozwoju transportu wodnego śródlądowego są ściśle uzależnione od modernizacji infrastruktury dróg wodnych, która od wielu lat jest w złym stanie technicznym.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

- Wielkopolska charakteryzuje się bardzo dobrą dostępnością mieszkańców do sieci wodociągowej. Realizacja inwestycji w tym zakresie, szczególnie widoczna jest na obszarach wiejskich.
- System odbioru i oczyszczania ścieków jest systematycznie rozwijany, o czym świadczy rosnący udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej oraz zwiększająca się liczba instalacji służących do oczyszczania ścieków. Pomimo to niezbędna jest dalsza rozbudowa sieci, szczególnie na terenach wiejskich.
- Regionalna sieć elektroenergetyczna ulega systematycznej modernizacji w celu zapewnienia ciągłości dostaw prądu. Największy w województwie producent energii elektrycznej ZE PAK jest w trakcie transformacji w zakresie zmiany surowców energetycznych z kopalnych na alternatywne.
- W województwie wielkopolskim zauważalny jest dynamiczny rozwój w zakresie energetyki odnawialnej. Ze względu na korzystne uwarunkowania przyrodnicze głównym źródłem pozyskiwania energii jest promieniowanie słoneczne oraz wiatr.
- W celu niwelacji potencjalnych konfliktów przestrzennych, w związku z dynamicznym rozwojem instalacji fotowoltaicznych oraz wiatrowych, niezbędne jest wskazanie terenów, dla których rozwój tego typu zagospodarowania powinien być ograniczony lub wykluczony.
- Na obszarze Wielkopolski zauważalne jest wewnętrzne zróżnicowanie dostępności do sieci gazowej, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie dostępność do sieci ma mniej niż 1/3 mieszkańców.
- W Wielkopolsce znacząco poprawiła się dostępność do Internetu za sprawą realizacji Wielkopolskiej Sieci Szerokopasmowej, w ramach której zrealizowano węzły dostępowe w każdej gminie w województwie.

OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

- W województwie wielkopolskim zmianie uległa lista terenów zamkniętych zastrzeżonych ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa. Zaktualizowano również granice terenów kolejowych.
- Na obszarze gmin: Ostrowite, Powidz, Słupca, Strzałkowo ustanowiono w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, strefę ochronną terenu zamkniętego stanowiącego kompleks wojskowy K- 6015 Powidz.
- W regionie zwiększył się zasięg obszarów zagrożonych powodzią, co jest wynikiem aktualizacji map zagrożenia powodziowego na terenie Wielkopolski.
- W Wielkopolsce, w kolejnych siedmiu powiatach, zinwentaryzowano osuwiska i tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi, tym samym liczba udokumentowanych osuwisk zwiększyła się o połowę, natomiast liczba udokumentowanych terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi zwiększyła się o blisko 30%.

ZMIANY W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH I PRZEPISACH PRAWA

- Realizacja pierwszego etapu reformy systemu zarządzania rozwojem kraju spowodowała szereg zmian w zakresie dokumentów strategicznych, zwłaszcza na szczeblu krajowym, ale przede wszystkim rozszerzyła zakres ustaleń strategii rozwoju województwa. Zgodnie z przyjętymi założeniami nowego systemu zarządzania rozwojem Polski planowane są dalsze zmiany przepisów prawa, jednak ich ostateczny kształt nie został jednoznacznie określony. Zakłada się zastąpienie obecnej strategii rozwoju województwa i planu zagospodarowania przestrzennego województwa nową zintegrowaną strategią rozwoju województwa.
- Przyszła strategia rozwoju województwa będzie musiała uwzględniać model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa oraz ustalenia dotyczące polityki przestrzennej, stanowiące warunek uzgodnienia dokumentów planistycznych sporządzanych na szczeblu lokalnym. Niewykluczone jest wprowadzenie także nowych narzędzi polityki regionalnej w postaci aktów planowania przestrzennego. Na obecnym etapie trudno jednak przewidzieć kształt przyszłych regulacji prawnych.
- Planowana rezygnacja z planów zagospodarowania przestrzennego województw może spowodować szereg niekorzystnych zjawisk społecznych, gospodarczych i przestrzennych, wynikających z braku koordynacji działań na poziomie regionalnym. Wśród niepożądanych skutków zakładanych zmian może być brak możliwości realizacji,

wzrost kosztów, a także konflikty społeczne wynikające z przyszłych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, które nie będą uwzględniane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Potwierdzają to aktualne rozwiązania prawne, umożliwiające wydawanie decyzji lokalizacyjnych niezgodnych z ustaleniami planów miejscowych.

- Na skutek planowanego wycofania z obiegu prawnego planu województwa brak będzie podstaw dla ograniczania decyzji planistycznych podejmowanych na szczeblu lokalnym, co skutkować może niekontrolowanym wyznaczaniem nowych terenów inwestycyjnych bez uwzględnienia ponadlokalnych celów publicznych. Dotychczasowa formuła uzgadniania dokumentów szczebla lokalnego z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa zapewnia możliwość zachowania terenów korytarzy komunikacyjnych i infrastrukturalnych dla planowanych inwestycji już na etapie sporządzania studium gminy czy planu miejscowego. Brak planu województwa utrudni także realizację własnej polityki przestrzennej Samorządu Województwa Wielkopolskiego, w tym dotyczącej ochrony rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej przed zmianą przeznaczenia na inne cele, ochrony udokumentowanych złóż kopalin czy kształtowania systemu obszarów objętych wybranymi formami ochrony przyrody.
- Kierunek dotychczasowych i planowanych reform w zakresie prowadzenia polityki rozwoju oraz planowania i zagospodarowania przestrzennego, niezwykle ważnym aspektem będzie zachowanie dotychczasowych prerogatyw Samorządu Województwa Wielkopolskiego w kształtowaniu przestrzeni regionu.
- Nowym wyzwaniem samorządu regionalnego w najbliższych latach będzie natomiast realizacja *Audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego*, w tym wdrażanie rekomendacji i wniosków dla obszarów położonych w granicach krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych.

WNIOSKI KOŃCOWE

- Od uchwalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wraz z Planem miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania, do chwili obecnej, nie odnotowano znaczących zmian wpływających na uwarunkowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski. Jednak nowe wyzwania i bardzo szybko zmieniające się uwarunkowania, w tym m.in.: zmiany klimatu, niekorzystne procesy demograficzne, nieuchronne zmiany technologiczne czy postępujący chaos przestrzenny powodują, że potrzebne jest nowe spojrzenie na rozwój i określenie nowej roli planowania regionalnego w tak szybko zmieniającej się rzeczywistości.
- Realizacja pierwszego etapu reformy systemu zarządzania krajem znalazła swoje odzwierciedlenie w przepisach prawa w postaci poszerzenia zakresu strategii rozwoju województwa o wymiar przestrzenny. Nie wprowadzono jednak zmian dotyczących regionalnej polityki przestrzennej, tym samym nie jest jasna rola i zakres planu zagospodarowania przestrzennego województwa, jego miejsce w tworzonego nowego systemie planowania rozwoju oraz relacje z dokumentami sporządzanymi na różnych poziomach zarządzania.
- Planowanie rozwoju przestrzennego województwa, obejmujące kilka przyszłych dekad, w takich warunkach prawnych i w obliczu licznych szoków rozwojowych, wydaje się bardzo trudne. Prowadzenie skutecznej regionalnej polityki przestrzennej jest jednak niezbędne w obliczu wyzwań rozwojowych, przed którymi stoi kraj, region i lokalne społeczności.
- Nowym kluczowym wyzwaniem dla Samorządu Województwa, w najbliższych latach będzie wdrażanie ustaleń *Audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego* zarówno na poziomie lokalnym jak i regionalnym, w tym rekomendacji i wniosków dla obszarów położonych w granicach krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych. Skuteczne wdrożenie dokumentu pozwoli na kształtowanie rozwoju przestrzennego województwa w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego i przełoży się na jakość wielkopolskiej przestrzeni i jakość życia mieszkańców.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO BĘDZIE WYMAGAŁ DOSTOSOWANIA I ZACHOWANIA SPÓJNOŚCI Z AUDYTEM KRAJOBRAZOWYM, PROGNOZOWANYMI ZMIANAMI PRAWNYMI, A TAKŻE ZMIENIAJĄCYMI SIĘ UWARUNKOWANIAM PRZESTRZENNYMI I SPOŁECZNO-GOSPODARCZYMI. W KONTEKŚCIE NOWYCH WYZWAŃ ROZWOJOWYCH, PRZED KTÓRYMI STOI REGION REKOMENDUJE SIĘ PRZYSTĄPIENIE, W NAJBLIŻSZYM CZASIE, DO SPORZĄDZENIA ZMIANY PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO.

MAJĄC JEDNAK NA UWADZE KONIECZNOŚĆ ZACHOWANIA ZGODNOŚCI PLANU ZE STRATEGIĄ ROZWOJU WOJEWÓDZTWA, ZALECA SIĘ ROZPOCZĘCIE PRAC NAD PRZYGOTOWANIEM PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA RÓWNOLEGLE Z PRZYSTĄPIENIEM DO ZMIANY STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA.



CZĘŚĆ II

RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO



I RAPORT O STANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

1 PRZESTRZEŃ

1.1. PODSTAWOWE ELEMENTY SIECI OSADNICZEJ

Strukturę osadniczą województwa wielkopolskiego na koniec 2021 roku, tworzyło 5 569 jednostek osadniczych: 115 miast, 4 349 wsi oraz 1 105 pozostałych jednostek. Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na 35 powiatów, w tym 4 miasta na prawach powiatu: Poznań, Leszno, Konin oraz Kalisz. Wielkopolska podzielona jest na 19 gmin miejskich, 111 gmin wiejskich oraz 96 gmin miejsko-wiejskich.

Sieć osadnicza posiada korzystny rozkład przestrzenny jednostek, z centralnie położoną stolicą i gęstą, równomiernie rozmieszczoną siecią miast. Wielkopolska od wielu lat pozostaje regionem posiadającym, największą liczbę miast w kraju. Jednostki osadnicze z prawami miejskimi stanowiły 12% całkowitej liczby miast w Polsce. Średnia wielkość miasta w Wielkopolsce kształtowała się na poziomie 16,3 tys. mieszkańców i była jedną z niższych w kraju, gdzie średnia wynosiła 23,7 tys. osób. Przeciętnie jedno miasto przypadało na 259 km², przy średniej koncentracji jednostek miejskich w kraju wynoszącej 328 km². Była to jedna z najniższych średnich w kraju po województwach śląskim, dolnośląskim i małopolskim.

Najważniejszymi elementami struktury sieci osadniczej Wielkopolski są: miasto Poznań – ośrodek metropolitalny, a także ośrodki o znaczeniu regionalnym i subregionalnym.

Miasto Poznań, wraz ze swoim obszarem metropolitalnym, kreuje rozwój całego regionu. Świadczy o tym duża dynamika procesów społecznych i gospodarczych, atrakcyjność inwestycyjna, poziom naukowo-technologiczny instytucji oraz oferta kulturalna. Jest to też przestrzeń, w której najintensywniej w województwie przebiegają procesy urbanizacyjne.

Dwubiegunowy ośrodek o znaczeniu regionalnym – miasta Kalisz i Ostrów Wlkp. – tworzą, wraz z przyległymi gminami, obszar Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. Zachodzący na tym terenie dynamiczny rozwój oraz procesy przestrzenne koncentrują się w paśmie pomiędzy miastami centralnymi. Aglomeracja to drugi, co do liczby ludności i znaczenia, obszar w regionie, którego zasięg oddziaływania wykracza poza granice województwa wielkopolskiego.

Ważną rolę w układzie osadniczym województwa pełnią także ośrodki subregionalne: Gniezno, Konin, Leszno i Piła. Ich rola i znaczenie wiążą się głównie z funkcjami gospodarczymi i usługowymi o charakterze ponadlokalnym, m.in. w zakresie: usług administracji, zdrowia, kultury, szkolnictwa ponadpodstawowego i wyższego, handlu, obsługi biznesu i usług sportu. W hierarchii jednostek osadniczych pozostałe kategorie tworzą miasta powiatowe oraz miasta i wsie będące siedzibami gmin.

Wielkość oraz potencjał jednostek osadniczych odzwierciedla liczba mieszkańców. W regionie zlokalizowane jest tylko jedno duże miasto (powyżej 100 tys. mieszkańców) – Poznań (545 073). Drugie w kolejności największe wielkopolskie miasto to Kalisz z liczbą mieszkańców 95 021. Należy ono do grupy miast średnich (od 50 tys. do 100 tys.), razem z innymi ośrodkami subregionalnymi: Piłą (71 226), Ostrowem Wlkp. (70 296), Koninem (69 069), Gniezmem (64 916), Leszmem (61 396). Grupę miast średnich współtworzą także ośrodki od 20 do 50 tys. mieszkańców: Luboń (32 922), Września (31 937), Swarzędz (28 981), Śrem (28 560), Krotoszyn (28 503), Jarocin (26 570), Wągrowiec (25 584), Turek (25 169), Środa Wlkp. (24 358), Kościan (23 832), Gostyń (20 121), Rawicz (20 080) i Koło (20 064). Łącznie grupa miast średnich liczy 19 miast (16,5% wszystkich miast Wielkopolski).

Na obszarze województwa najliczniejszą grupę stanowią miasta małe, do 20 tys. mieszkańców (82,6% ogółu miast), z których większość nie przekracza 5 tys. osób. Najmniejsze miasta w województwie to: Dobra z liczbą mieszkańców 1 341 osób oraz Jaraczewo, które zamieszkiwało 1 374 osoby.

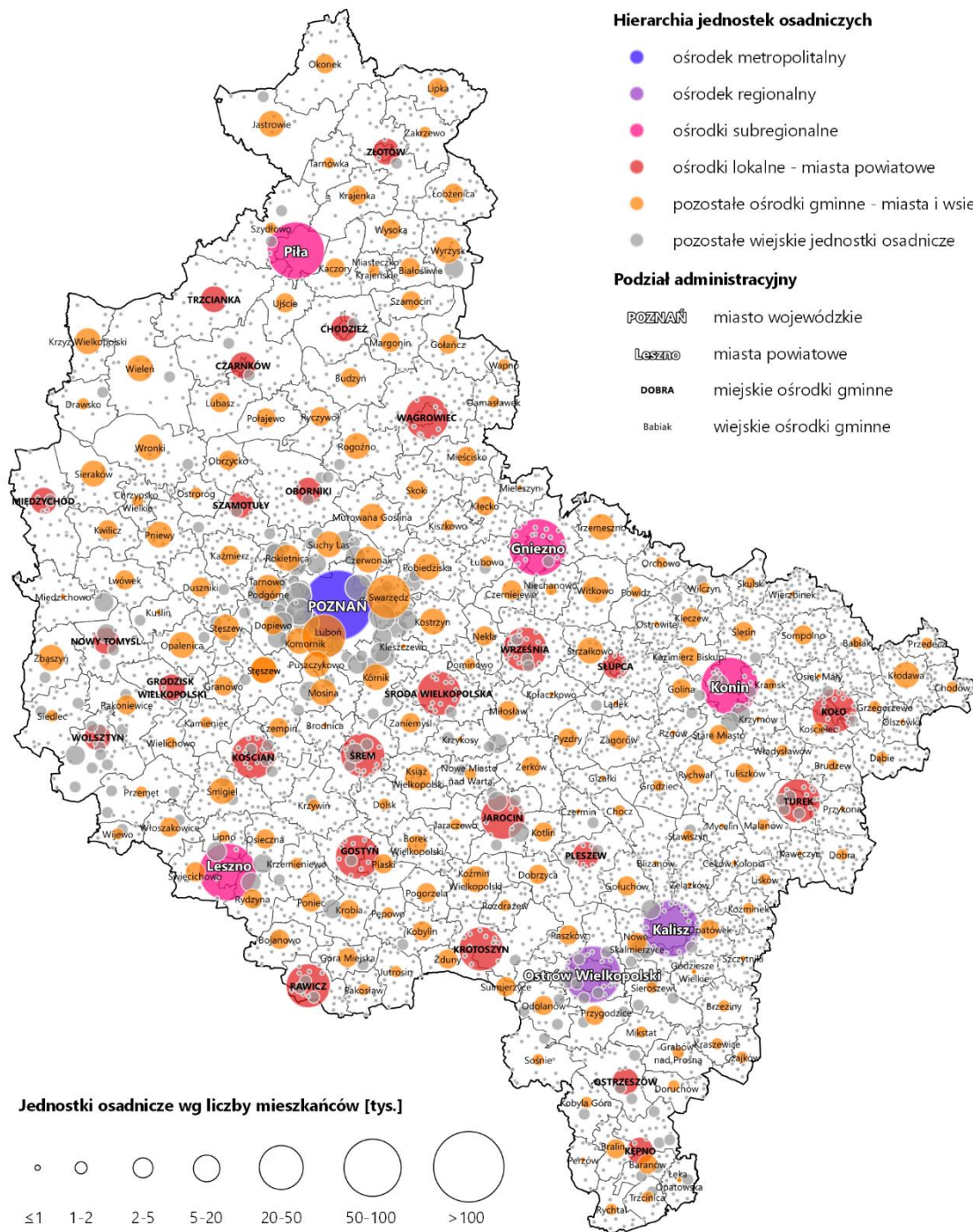
Wiejską sieć osadniczą województwa tworzy łącznie 5 454 miejscowości, w tym 4 349 wsi. Wielkopolska to 3. w kraju województwo z największą liczbą wsi (po mazowieckim i łódzkim). Spośród miejscowości wiejskich 102 jednostki to ośrodki będące siedzibami gmin. W większości wiejskich jednostek nadal dominującą funkcją pozostaje rolnictwo, choć systematycznie wzrasta udział zatrudnionych w przemyśle i budownictwie oraz w usługach. W 2021 roku odsetek Wielkopolan zamieszkujących wsie wynosił 46,5%. Średnia wielkość wsi to 374 osoby i była ona większa od średniej dla kraju (355). Na terenie województwa znajduje się 259 wsi, które zamieszkuje powyżej 1 000 osób.

Wiejskie jednostki osadnicze, położone w zasięgu oddziaływania Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego (POM) oraz miast regionalnych i subregionalnych, silnie powiązane z dużymi ośrodkami miejskimi, rozwijają się intensywnie. Często przestrzennie i funkcjonalnie są dużo silniej powiązane z tymi ośrodkami miejskimi, niż z własnym ośrodkiem gminnym.

Spośród tej grupy na uwagę zasługują wsie, w których wielkość populacji jest porównywalna z miastami i które wykazują charakter ośrodków wielofunkcyjnych. Największe z nich to miejscowości: Plewiska – 11,4 tys. osób (gm. Komorniki), Koziegłowy – 11 tys. osób (gm. Czerwonak) i Skórzewo – 8,2 tys. osób (gm. Dopiewo).

Wskaźnik urbanizacji, czyli udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności regionu, stanowi 53,6% i jest niższy niż w kraju (59,7%). W ujęciu międzywojewódzkim Wielkopolska zajmowała 11. miejsce pod względem poziomu urbanizacji. Spośród gmin miejsko-wiejskich, wartość współczynnika urbanizacji powyżej średniej krajowej posiada tylko 15 gmin, z których większość zlokalizowana jest w centralnej części województwa.

Ryc.1. Sieć osadnicza



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie PZPWW i danych z rejestru PESEL

1.2. STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW

Województwo wielkopolskie jest 2. pod względem powierzchni województwem w kraju, z całkowitą powierzchnią wynoszącą 2 982 600 ha. Według danych z Ewidencji Gruntów i Budynków, w 2022 rok największy udział w powierzchni regionu ogółem, aż 65,7% posiadają grunty rolne. Największy udział gruntów rolnych w powierzchni ogółem odnotowano w powiecie kolskim (82,2%).

Drugim pod względem zajmowanej powierzchni rodzajem użytkowania są grunty leśne oraz grunty zadrzewione i zakrzewione, które zajmują 793 050 ha, czyli 26,6% powierzchni całego regionu. Najwięcej powiatów z wysokim udziałem gruntów leśnych znajduje się w północnej i zachodniej części województwa. Na tle regionu szczególnie wyróżnia się powiat czarnkowsko-trzcianecki, gdzie udział gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych zajmuje łącznie 95 401 ha, tj. 52,8% powierzchni powiatu.

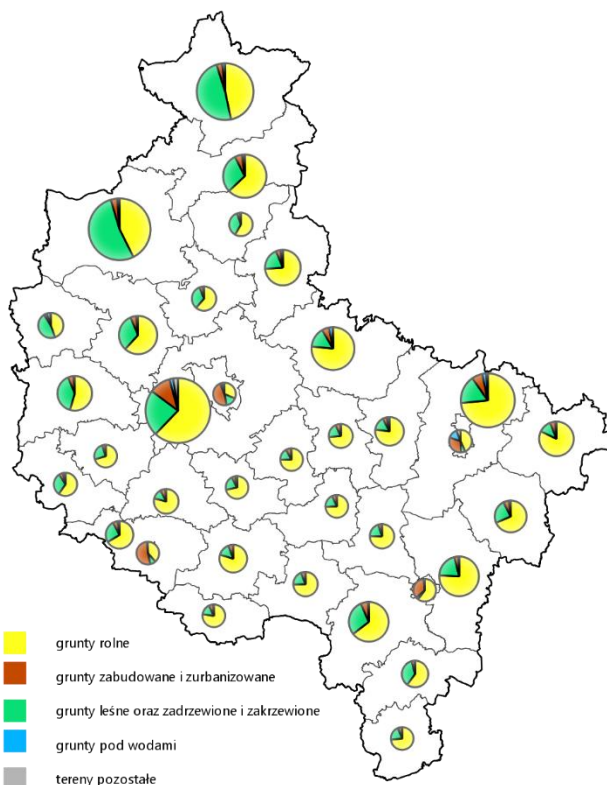
Grunty zabudowane i zurbanizowane w województwie stanowią 5,9% powierzchni ogółem, a w tym zakresie wyróżnia się miasto Leszno, gdzie udział tego typu gruntów w ogólnej strukturze wynosi 53%.

Na podstawie Bazy Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k) przeanalizowano strukturę terenów zabudowanych i zurbanizowanych⁹³ w województwie wielkopolskim wg następujących typów: zabudowa wielorodzinna, zabudowa jednorodzinna, zabudowa przemysłowo-składowa, zabudowa handlowo-usługowa, pozostała zabudowa.

W województwie wielkopolskim zdecydowanie największą powierzchnię zajmują tereny zabudowy mieszkaniowej, której udział w powierzchni zabudowy ogółem wynosi aż 77,5%. W ich strukturze dominują głównie tereny zabudowy jednorodzinnej z udziałem kształtującym się na poziomie 71,4%. Największy odsetek terenów zabudowy jednorodzinnej, w powierzchni terenów zabudowanych ogółem, występuje w powiatach: kaliskim 84,5%, ostrzeszowskim 83,9%, kolskim 82,0%. Natomiast największy odsetek terenów zabudowy wielorodzinnej występuje w: Poznaniu 22,6%, Lesznie 18,5% i Koninie 13,7%.

Tereny zabudowy przemysłowo-składowej w województwie wielkopolskim obejmują 8,7% powierzchni terenów zabudowanych ogółem, tereny zabudowy handlowo-usługowej 1,8%, a pozostałe tereny to 12,0%. Największy udział terenów zabudowy przemysłowo-składowej występuje w Koninie 15,7% i Kaliszu 15,1%. Natomiast najwyższy odsetek terenów zabudowy handlowo-usługowej występuje w Koninie 6,4% i Lesznie 5,3%.

Ryc.2. Struktura użytkowania gruntów w powiatach



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie Ewidencji Gruntów i Budynków

Tab.1. Struktura użytkowania gruntów w województwie wielkopolskim w 2022 roku

| Sposób użytkowania | Powierzchnia | |
|--|--------------|----------|
| | ha | udział % |
| Grunty Rolne | 1 958 724 | 65,7% |
| Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione | 793 050 | 26,6% |
| Grunty zabudowane i zurbanizowane | 175 265 | 5,9% |
| Grunty pod wodami | 44 636 | 1,5% |
| Tereny różne | 11 001 | 0,4% |

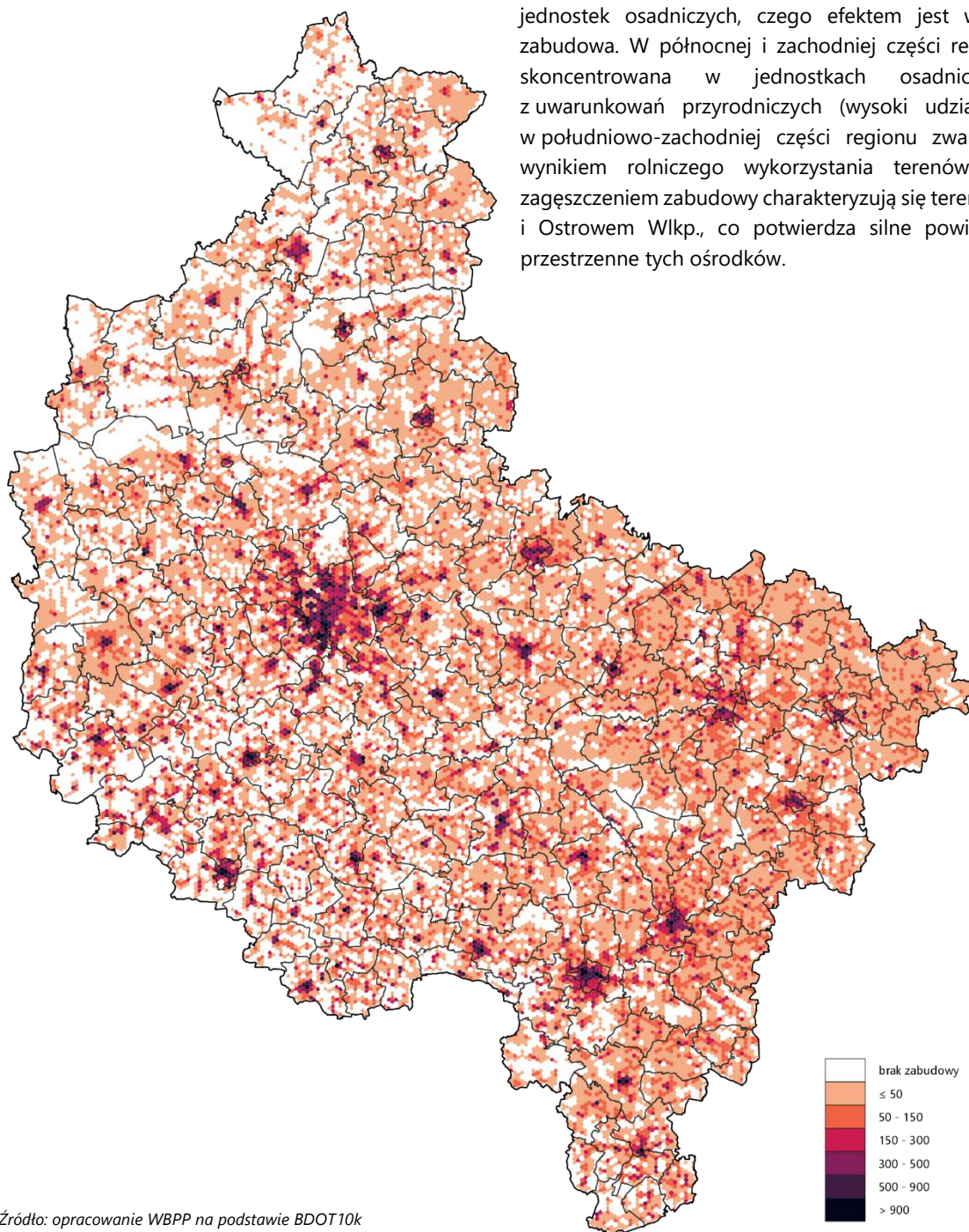
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie Ewidencji Gruntów i Budynków

⁹³ Do terenów zabudowanych i zurbanizowanych zaliczono:

Zagęszczenie zabudowy w województwie⁹⁴

W Wielkopolsce najwyższą koncentracją zabudowy, charakteryzują się tereny miejskie. Rozkład przestrzenny budynków wewnątrz miast jest zróżnicowany i zależy od uwarunkowań środowiskowych i infrastrukturalnych. W stolicy województwa, największa koncentracja budynków zlokalizowana jest w zachodniej części miasta oraz przy granicy z sąsiednimi gminami. W centralnej części regionu, wyraźnie zaciera się granica pomiędzy miastem metropolitalnym, a terenami wiejskimi gmin ościennych, na których obserwuje się zjawisko realizacji zabudowy o wyraźnym charakterze miejskim. Tym samym obszar ten tworzy, strefę kontinuum zabudowy miejskiej. W mniejszej skali, podobne zjawiska, można zaobserwować na obszarach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie miast regionalnych i subregionalnych. Istotnym elementem determinującym lokalizację zabudowy są także główne szlaki komunikacyjne, prowadzące do największych miast w regionie.

Ryc.3. Zagęszczenie zabudowy ogółem

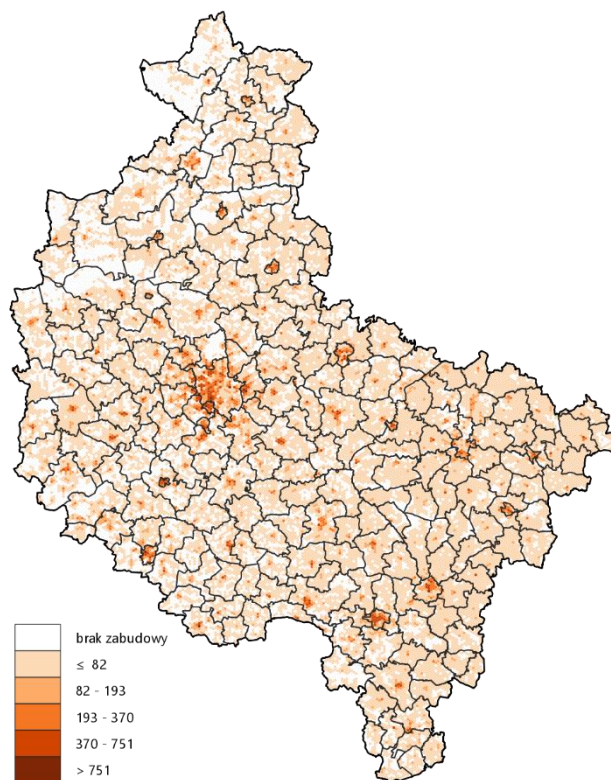


Wschodnia część województwa, charakteryzuje się mniejszą zwartością jednostek osadniczych, czego efektem jest wyraźna rozproszona zabudowa. W północnej i zachodniej części regionu zabudowa jest skoncentrowana w jednostkach osadniczych, co wynika z uwarunkowań przyrodniczych (wysoki udział lasów), natomiast w południowo-zachodniej części regionu zwartość zabudowy jest wynikiem rolniczego wykorzystania terenów otwartych. Dużym zagęszczeniem zabudowy charakteryzują się tereny pomiędzy Kaliszem i Ostrowem Wlkp., co potwierdza silne powiązania funkcjonalno-przestrzenne tych ośrodków.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie BDOT10k

⁹⁴ Dane z Bazy Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k) aktualne na dzień 17.04.2023 r.

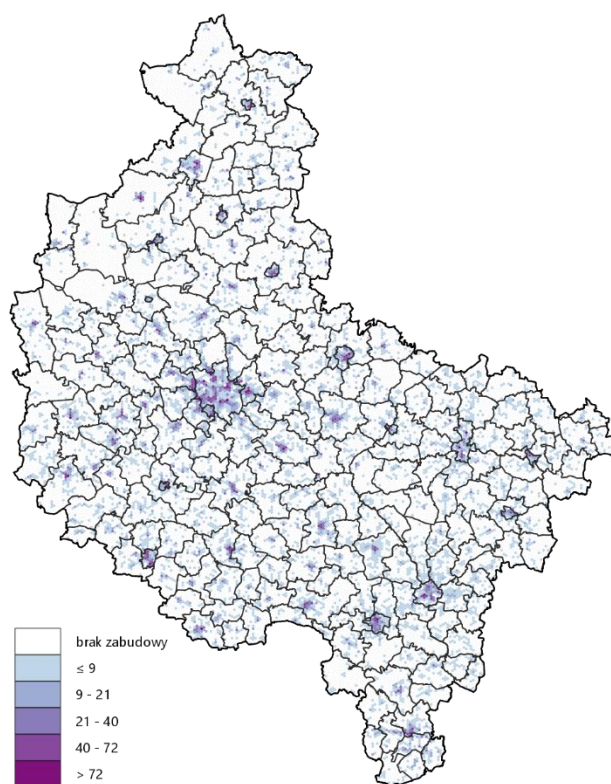
Ryc.4. Zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej



Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie BDOT10k

Zabudowa mieszkaniowa o najwyższej gęstości zlokalizowana jest w ośrodkach miejskich i dużych ośrodkach wiejskich w otoczeniu Poznania. Pozostały obszar regionu (60%) pokryty jest zabudową o mniejszym stopniu koncentracji. Rozmieszczenie zabudowy mieszkaniowej, na terenach wiejskich we wschodniej części Wielkopolski, kontrastuje z pozostałymi obszarami województwa. Wyróżniającą cechą tych terenów jest sieć małych wsi, o rozproszonej zabudowie.

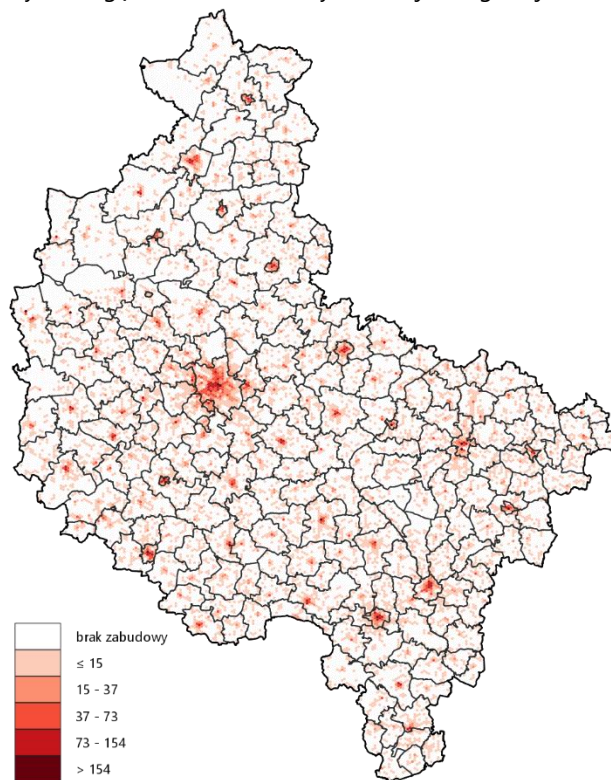
Ryc.5. Zagęszczenie zabudowy o funkcji przemysłowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie BDOT10k

Zabudowa o funkcji przemysłowej skoncentrowana jest szczególnie w miejscach o dobrej dostępności transportowej wzdłuż autostrady i dróg ekspresowych. Skupiska budynków przemysłowych widoczne są na osi Poznań–Konin, Poznań–Gniezno oraz Kalisz–Ostrów Wlkp. Zauważalne jest mniejsze zagęszczenie zabudowy przemysłowej w kierunku północnym. Z kolei w Poznaniu ze względu na ograniczone zasoby terenów inwestycyjnych, obserwuje się lokowanie zabudowy o funkcji przemysłowej w peryferyjnych obszarach miasta oraz na terenach gmin sąsiednich. Miasto Gniezno wykazuje szczególny podział w zabudowie – część zachodnia zdominowana jest przez mieszkalnictwo natomiast wschodnia przez zabudowę przemysłową.

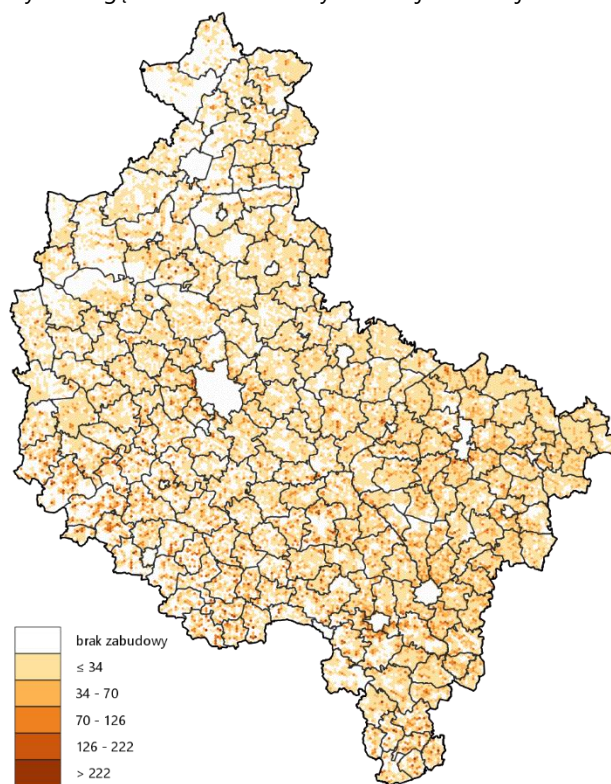
Ryc.6. Zagęszczenie zabudowy o funkcji usługowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie BDOT10k

Zabudowa usługowa skoncentrowana jest przede wszystkim w największych miastach regionu: Poznaniu, Kaliszu i Ostrowie Wlkp. oraz w ośrodkach subregionalnych: Koninie, Lesznie, Pile i Gnieźnie. Widoczna jest również koncentracja zabudowy usługowej w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Poznania. W mniejszym stopniu zabudowa usługowa koncentruje się w miastach powiatowych i ośrodkach gminnych. Ponadto zauważalne jest także nagromadzenie zabudowy usługowej w rejonach turystyczno-rekreacyjnych w otoczeniu jezior w gminach: Włoszakowice, Witkowo, Powidz, Sieraków, Międzychód oraz Ślesin.

Ryc.7. Zagęszczenie zabudowy o funkcji rolniczej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie BDOT10k

Rozmieszczenie **zabudowy o funkcji rolniczej**⁹⁵ jest zróżnicowane wewnątrzregionalnie. Wschodnia część województwa charakteryzuje się rozproszoną zabudową o mniejszym zagęszczeniu. Jest to wynikiem dużej liczby niewielkich gospodarstw oraz rodzaju prowadzonej produkcji rolnej. Południowo-zachodnia część regionu, gdzie prowadzona jest intensywna gospodarka rolna, charakteryzuje się koncentracją tego typu zabudowy, w zwartych jednostkach osadniczych.

⁹⁵ Analizę przeprowadzono bez budynków o funkcji rolniczej zlokalizowanych na terenach miejskich, ze względu na fakt, że wg klasyfikacji obiektów BDOT10k za budynki tej kategorii uznano również małe budynki gospodarcze do obsługi zabudowy jednorodzinnej, które w rzeczywistości nie pełnią funkcji rolniczej

1.3. PROCESY PLANISTYCZNE

Planowanie przestrzenne to usystematyzowane działania, których celem jest efektywne wykorzystanie przestrzeni, godzące interesy różnych jej użytkowników, przy jednoczesnej realizacji celów społecznych i gospodarczych. Nieodłącznym aspektem planowania przestrzennego jest wykorzystanie i zabezpieczenie środowiska naturalnego i zabudowy, w taki sposób, aby możliwe było zaspokojenie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń.

Studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (SUiKZP)

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest aktem planistycznym, określającym w sposób ogólny politykę przestrzenną gminy i lokalne zasady zagospodarowania, a także koordynującym ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego⁹⁶. Przedmiotem studium jest ocena aktualnych uwarunkowań, potrzeb i możliwości rozwoju gminy oraz określenie kierunków zmian w strukturze przestrzennej, a także przeznaczeniu terenów stanowiących wytyczne dla sporządzania planów miejscowych. Dokument nie stanowi aktu prawa miejscowego, ani też podstawy wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, jednak poprzez konieczność zachowania nienaruszalności jego ustaleń przez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, stanowi on podstawę dla koordynacji polityki przestrzennej samorządu lokalnego.

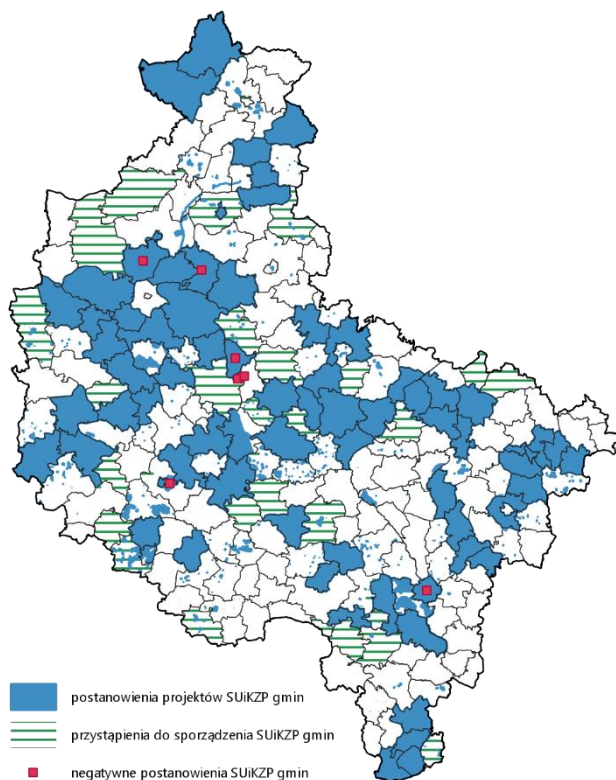
Tab.2. Sporządzane projekty studiów gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| SPORZĄDZANE PROJEKTY STUDIÓW GMIN | | | | | |
|---|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| ROK | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Liczba przystąpień do sporządzenia studium gminy | 79 (25)* | 45 (13)* | 60 (15)* | 74 (14)* | 81 (14)* |
| Liczba postanowień projektów studiów gmin | 80 (27)* | 67 (20)* | 46 (15)* | 50 (13)* | 63 (14)* |
| Liczba odmów uzgodnienia studium gminy | 1 | 1 | 1 | 2 | 2 |

*w nawiasach podano liczbę zmian studiów obejmujących obszar całej gminy

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Ryc.8. Lokalizacja sporządzanych projektów SUiKZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

⁹⁶ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, z późn. zm.)

W analizowanym okresie 2017–2021 wszystkie gminy województwa wielkopolskiego posiadały obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, sporządzone przede wszystkim na podstawie Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Tylko nieliczne gminy posiadają SUiKZP, których podstawą prawną jest Ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym. Większość gmin, w tym wszystkie objęte dużą lub znaczącą presją inwestycyjną, dokonała w analizowanym okresie całościowej lub częściowej zmiany SUiKZP. W latach 2017–2021 w Wielkopolsce odnotowano 339 przystąpień do sporządzenia całościowej lub częściowej zmiany Studium oraz wydano 306 postanowień Zarządu Województwa uzgadniających projekty SUiKZP. Nadmienić należy, że 7 postanowień miało charakter negatywny.

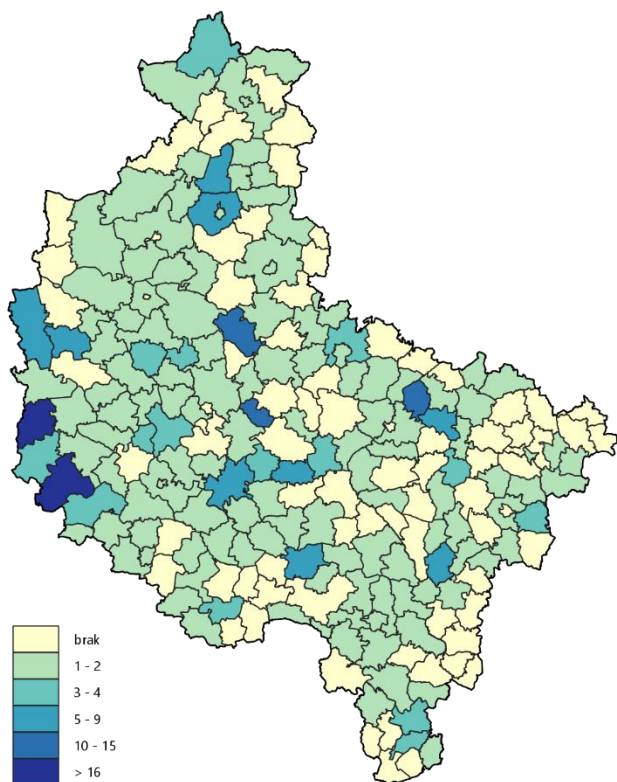
Wśród 339 przystąpień do sporządzenia SUiKZP, 81 dotyczyło całościowej zmiany dokumentu, co stanowiło ok. 24% wszystkich podjętych uchwał samorządów lokalnych w tym zakresie. Decyzje o całościowej zmianie polityki przestrzennej podjęły gminy położone przede wszystkim w centralnej i zachodniej części regionu, łącznie ze stolicą Wielkopolski Poznaniem.

W latach 2017–2021 procedurę uzgadniania projektu zmiany SUIKZP z Zarządem Województwa przeprowadziło 140 gmin, co stanowiło 62% jednostek samorządu terytorialnego w regionie. W tym czasie wydano 306 postanowień dla projektów zmian studiów gmin, z czego 299 to postanowienia pozytywne. Całościowej zmiany polityki przestrzennej zawartej w SUIKZP dotyczyło 89 postanowień – otrzymało je ok. 30% ogólnej liczby gmin.

Spośród pozytywnych postanowień wydanych w latach 2017–2021 dla projektów częściowych lub całościowych zmian studiów gmin, 244 zakończyło się uchwaleniem i wprowadzeniem dokumentu planistycznego do obiegu prawnego. Proces ten dokonano w 126 gminach. W ciągu 5 analizowanych lat 101 gmin przeprowadziło pełną procedurę planistyczną - od przystąpienia do uchwalenia zmiany SUIKZP. W tym czasie 45% jednostek samorządu terytorialnego uchwaliło jedną częściową zmianę SUIKZP, a 38,6% gmin od dwóch do trzech zmian częściowych dokumentu. Pozostałe JST (6,4%) uchwaliły powyżej trzech zmian częściowych i były to gminy: Chodzież (4), Ostrowite (4), Stęszew (4), Września (4), Koźmin Wielkopolski (5), Kórnik (6), Murowana Goślina (8), Wolsztyn (12) oraz Zbąszyń (14). Powodem fragmentarycznych zmian studium była zmiana uwarunkowań lub kierunków polityki przestrzennej gminy na małym obszarze, niewpływająca na politykę przestrzenną pozostałej części gminy.

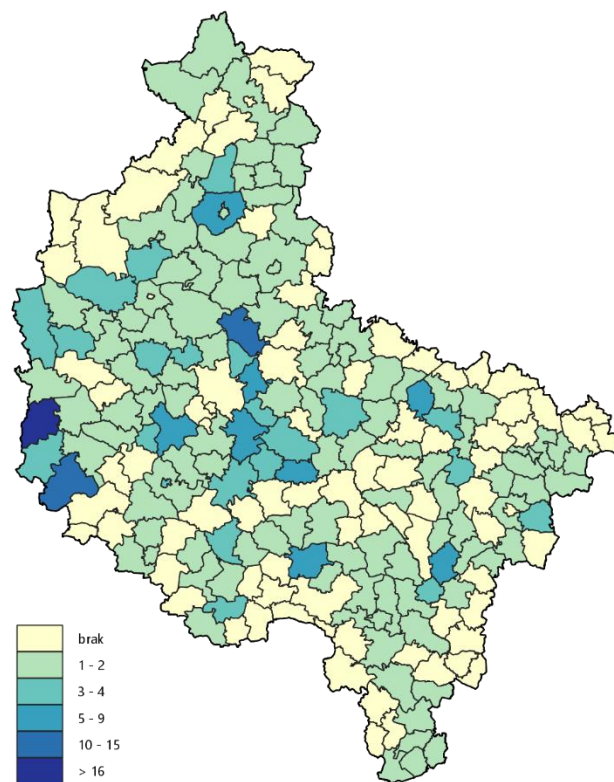
Analiza przystąpień do sporządzenia SUIKZP oraz postanowień dotyczących uzgodnień projektów SUIKZP wykazała, że 60 wielkopolskich gmin nie podejmowała działań w celu zmiany polityki przestrzennej. Są to zarówno gminy wiejskie jak i miejsko-wiejskie położone w północnej, wschodniej i południowej części województwa. Brak aktywności planistycznej w zakresie prac nad studium dotyczy przede wszystkim samorządów lokalnych powiatów: kaliskiego, ostrzeszowskiego, kolskiego, konińskiego, złotowskiego i pilskiego.

Ryc.9. Liczba przystąpień do sporządzenia SUIKZP oraz liczba postanowień projektów SUIKZP gmin w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Ryc.10. Liczba postanowień w sprawie uzgodnienia SUIKZP oraz liczba postanowień projektów SUIKZP gmin w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP)

Plan miejscowy jest aktem prawa miejscowego, przyjmowany w formie uchwały rady gminy. Jego podstawowym celem jest ustalenie przeznaczenia terenów oraz zasad ich zabudowy i zagospodarowania. Plan miejscowy określa ponadto zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, środowiska, zabytków, szczególne warunki zagospodarowania terenów, obszary podlegające ochronie oraz kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej, a także rozmieszczenie inwestycji celu publicznego. Plan miejscowy stanowi podstawowe narzędzie planowania przestrzennego na obszarze gminy, w którym samorząd

lokalny ustala możliwość oraz sposób zagospodarowania i zabudowy poszczególnych terenów. Dokument stanowi podstawę dla wydawania pozwoleń na budowę oraz innych decyzji administracyjnych związanych z realizacją zamierzeń inwestycyjnych⁹⁷.

Tab.3. Powierzchnia gmin objęta obowiązującymi planami ogółem oraz udział powierzchni gmin objętej obowiązującymi MPZP w powierzchni ogółem w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| ROK | POWIERZCHNIA GMIN OBJĘTA OBOWIĄZUJĄCYMI PLANAMI OGÓŁEM ORAZ UDZIAŁ POWIERZCHNI GMIN OBJĘTEJ OBOWIĄZUJĄCYMI MPZP W POWIERZCHNI OGÓŁEM | |
|------|--|------|
| | ha | % |
| 2017 | 607 976 | 20,4 |
| 2018 | 619 615 | 20,8 |
| 2019 | 627 555 | 21,0 |
| 2020 | 631 563 | 21,2 |
| 2021 | 642 201 | 21,5 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

W 2021 roku powierzchnia objęta miejscowymi planami w Wielkopolsce wynosiła 642 201 ha, co stanowiło 21,5% ogółu powierzchni województwa (w Polsce 31,7%). Ogólny poziom pokrycia planami miejscowymi obszaru województwa należy uznać za dość niski w skali kraju, a tempo przyrostu pokrycia MPZP w badanym okresie na poziomie 1,1 p.p. za niezadowalające.

Na terenie wielkopolskich gmin na koniec 2021 roku obowiązywało 9 359 planów miejscowych, sporządzonych na podstawie Ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym oraz na podstawie Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Z ogólnej liczby MPZP 65% aktów planistycznych było sporządzonych na podstawie Ustawy z dnia 23 marca 2003 roku, o łącznej powierzchni 374 380 ha. W stosunku do roku 2017 województwo wielkopolskie odnotowało 15,4% wzrost liczby miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Tab.4. Liczba obowiązujących planów w Wielkopolsce na lata 2017–2021

| WIELKOPOLSKA | 2017 rok | 2018 rok | 2019 rok | 2020 rok | 2021 rok |
|----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|
| Liczba obowiązujących MPZP | 8 107 | 8 388 | 8 727 | 9 008 | 9 359 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Stopień pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w poszczególnych gminach województwa jest bardzo zróżnicowany. Najwyższy udział terenów z obowiązującymi MPZP, powyżej 95%, odnotowano w 26 gminach. Są to gminy miejskie: Słupca, Czarnków, Chodzież i Konin, a także gminy miejsko-wiejskie: Kłodawa, Tuliszków, Przedecz, Łobżenica, Raszków, Rychwał, Dąbie, Kępno i Dobrzyca. Spośród gmin wiejskich najwyższym pokryciem miejscowymi planami charakteryzują się: Chodzież, Kleszczewo, Ostrowite, Połajewo, Przykona, Słupca, Władysławów, Wijewo, Doruchów, Kuślin, Krzykosy, Kobyla Góra i Grzegorzew.

Natomiast najniższym poziomem pokrycia obowiązującymi planami, poniżej 1%, charakteryzują się gminy miejsko-wiejskie: Grabów nad Prosną, Kłecko, Wielichowo, Sompolno, Zduny, Koźmin Wielkopolski, Chocz, Bojanowo, Rakoniewice, Żerków i Krajenka. Wśród jednostek wiejskich najniższy udział pokrycia MPZP odnotowano w gminach: Szczytniki, Sośnie, Sieroszewice, Nowe Miasto nad Wartą, Brzeziny, Babiak, Ceków-Kolonia, Rzgów, Czajków, Lipka, Brodnica, Niechanowo, Obrzycko, Zakrzewo, Lisków, Skulsk, Kraszewice, Szydłowo, Koło, Dominowo, Kawęczyn i Godziesze Wielkie.

W 2021 roku w Wielkopolsce nadal występowały gminy, które nie posiadały żadnego obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w swoich granicach, były to: Dobra, Grodziec, Miasteczko Krajeńskie, Mycielin, Perzów oraz Wapno. Brak obowiązujących planów miejscowych w tych gminach oznacza, że działalność inwestycyjna i zagospodarowanie przestrzenne odbywa się na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

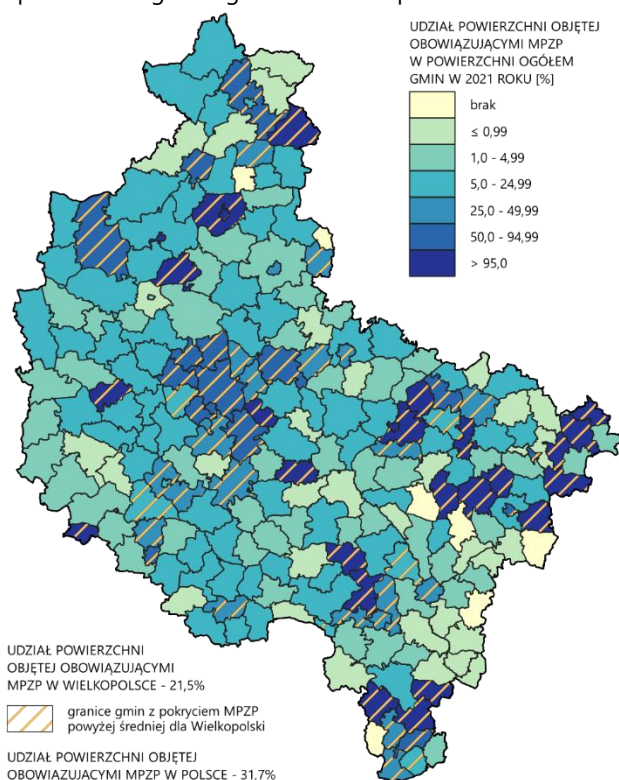
Tab.5. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin ogółem w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| UDZIAŁU POW. OBJĘTEJ OBOWIĄZUJĄCYMI MPZP W POW. OGÓŁEM | LICZBA GMIN | | |
|--|-------------|----------|----------|
| | [%] | 2017 rok | 2021 rok |
| 0 | | 8 | 6 |
| 0,1–0,99 | | 37 | 33 |
| 1,0–4,99 | | 52 | 51 |
| 5,0–24,99 | | 68 | 74 |
| 25,0–49,99 | | 23 | 20 |
| 50,0–94,99 | | 12 | 16 |
| 95,0–100 | | 26 | 26 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

⁹⁷ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, z późn. zm.)

Ryc.11. Udział powierzchni objętej obowiązującymi MPZP w powierzchni gmin ogółem w Wielkopolsce w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Przeciętna powierzchnia MPZP w wielkopolskich gminach w 2021 roku wynosiła 68,6 ha i była mniejsza niż średnia powierzchnia w 2017 roku, która wynosiła 75 ha.

Łączna powierzchnia gruntów rolnych w regionie, dla których zmieniono w miejscowych planach przeznaczenie na cele nierolnicze, wynosiła 36 404 ha. W stosunku do roku 2017 oznacza to wzrost powierzchni terenów przeznaczonych na cele nierolnicze o ok. 12%. W skali Wielkopolski tereny rolne przekształcone w trybie procedury planistycznej, stanowią 1,2% powierzchni województwa. Natomiast łączna powierzchnia gruntów leśnych, dla których zmieniono w planach przeznaczenie na cele nieleśne wynosiła 2 444 ha. W stosunku do 2017 roku powierzchnia tych terenów wzrosła ponad dwukrotnie, co w kontekście niskiego poziomu lesistości w regionie jest zjawiskiem niepożądanym. Tereny leśne przekształcone w procedurze planistycznej na cele nieleśne stanowią ok. 0,1% powierzchni województwa.

W analizowanym okresie 2017–2021 w województwie odnotowano 2 389 przystąpień do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz 2 437 postanowień w sprawie uzgodnień projektów miejscowych planów, z czego 34 miały charakter negatywny. Analiza postanowień i przystąpień MPZP w badanym okresie wykazała, że ich roczna liczba utrzymuje się na bardzo zbliżonym poziomie. Wyjątek stanowi rok 2020, w którym odnotowano najniższe

wartości, mogące świadczyć o problemach związanych z przeprowadzaniem procedur planistycznych, na skutek wybuchu pandemii COVID-19. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, sporządzane były przede wszystkim dla obszarów o niewielkiej lub średniej powierzchni. Ze wszystkich planów, tylko 3 plany obejmowały obszar całej gminy: Łobzenica, Słupca oraz Kobyła Góra.

Tab.6. Sporządzane projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| SPORZĄDZANE PROJEKTY MPZP GMIN | | | | | |
|--|-------------|-------------|-------------|-------------|-------------|
| ROK | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Liczba przystąpień do sporządzenia MPZP gminy | 489 | 495 | 454 | 442 | 509 |
| Liczba postanowień projektów MPZP gmin | 518 (0)* | 573 (1)* | 469 (0)* | 403 (2)* | 474 (0)* |
| Liczba odmów uzgodnienia MPZP gminy | 8 | 5 | 8 | 5 | 8 |

*w nawiasach podano liczbę zmian MPZP obejmujących obszar całej gminy

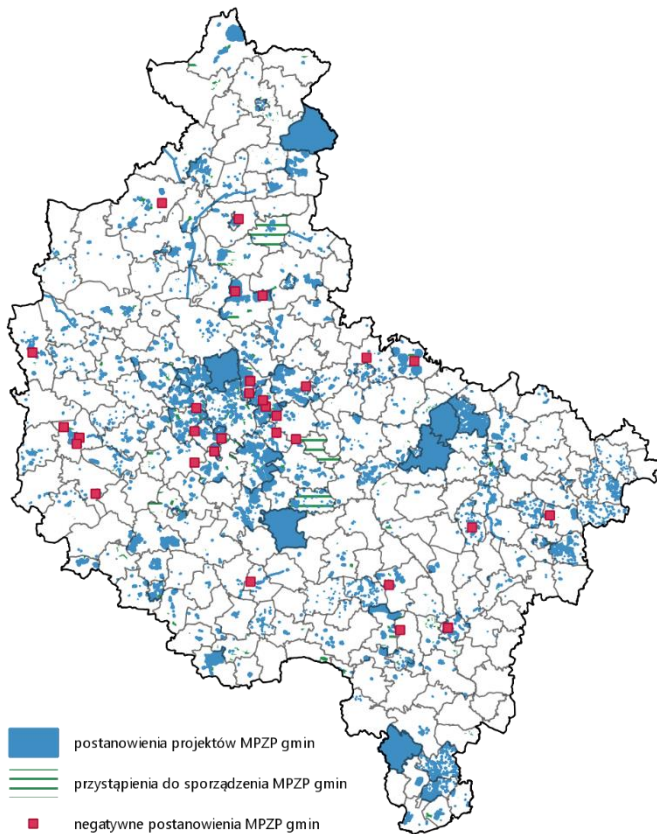
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Analiza przystąpień do sporządzenia MPZP wykazała, że najwięcej procedur planistycznych w badanym okresie podjęły gminy położone w centralnej części województwa. Na tle regionu najwyższą aktywnością planistyczną wyróżniają się gminy wiejskie Dopiewo (102) i Tarnowo Podgórne (69) oraz gminy miejsko-wiejskie Zbąszyń (77) i Kórnik (56), a także miasto Poznań (65). W badanym 5-letnim okresie, 30 z 226 wielkopolskich gmin, nie przystąpiło do sporządzenia MPZP. Były to przede wszystkim gminy położone w południowej i wschodniej części regionu.

Podobnie wygląda aktywność w zakresie procedury formalno-prawnej dotyczącej uzgodnień do projektów miejscowych planów. W badanym okresie najwięcej postanowień odnotowano również w centralnej części województwa w gminach: Dopiewo (100) i Tarnowo Podgórne (62), Poznań (94), Kórnik (73) i Zbąszyń (63). Natomiast najmniej postanowień sporządzono dla gmin południowo-wschodniej części regionu.

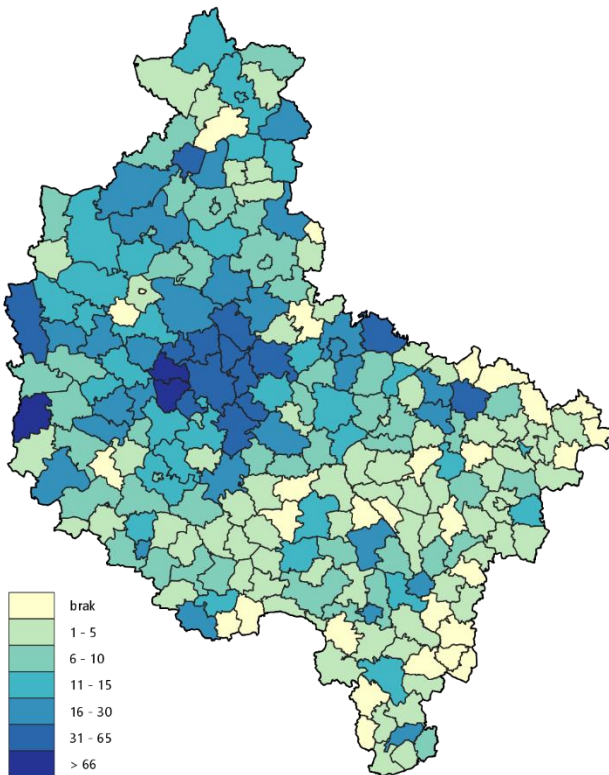
Analiza przystąpień do sporządzenia MPZP oraz procedury formalno-prawnej dotyczącej uzgodnień projektów MPZP wykazała, że 23 wielkopolskie gminy nie podejmowały aktywności w tym zakresie. Należą do nich: miasto Obrzycko, gminy miejsko-wiejskie: Chocz, Grabów nad Prosną, Jutrosin, Kłecko, Koźminek, Krajenka, Ostroróg, Przedecz, Wielichowo oraz gminy wiejskie: Babiak,

Ryc.12. Lokalizacja sporządzanych projektów MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017-2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Ryc.13. Liczba przystąpień do sporządzenia MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017-2021



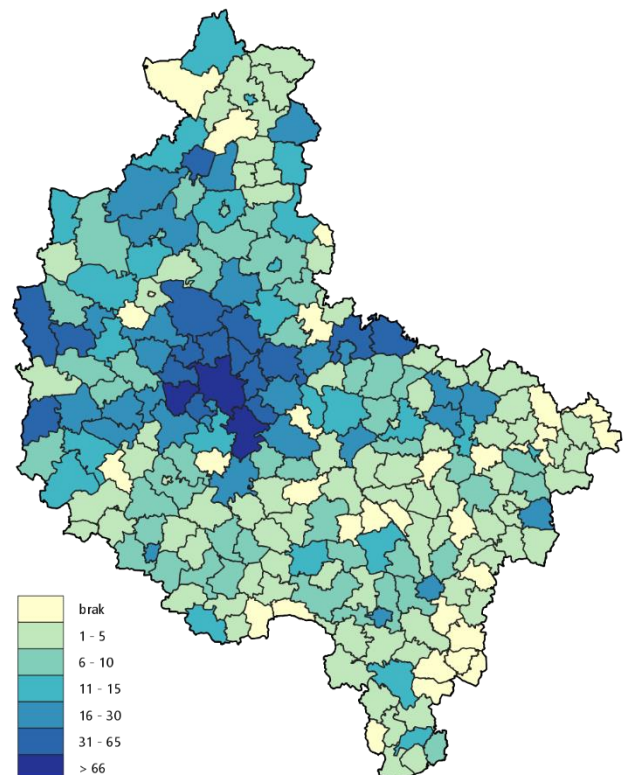
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Brzeziny, Chodów, Czajków, Czermin, Godziesze Wielkie, Kraszewice, Krzymów, Mycielin, Nowe Miasto nad Wartą, Perzów, Rzgów oraz Wapno.

Powyższe jednostki samorządu terytorialnego są jednocześnie zaliczane do gmin, które odznaczają się niewielkim udziałem powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem, mieszczącym się w granicach 0,2%–9,6%. Spośród wszystkich gmin województwa, gminy wiejskie: Mycielin Wapno i Perzów nie posiadają obowiązujących MPZP. Wyjątek stanowi gmina Przedecz, która pomimo braku przystąpienia do sporządzenia planów miejscowych w latach 2017–2021, jest w całości objęta MPZP.

Analiza przystąpień do sporządzenia MPZP i SUIKZP oraz postanowień do projektów MPZP i SUIKZP w latach 2017–2021 wykazała, że 18 wielkopolskich gmin nie wykazało żadnej aktywności w tym zakresie. Należą do nich: miasto Obrzycko, gminy miejsko-wiejskie: Chocz, Grabów nad Prosną, Jutrosin, Krajenka, Przedecz oraz gminy wiejskie: Babiak, Brzeziny, Chodów, Czajków, Czermin, Godziesze Wielkie, Koźminek, Kraszewice, Krzymów, Nowe Miasto nad Wartą i Wapno.

Ryc.14. Liczba postanowień w sprawie uzgodnienia projektów MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017-2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Podstawowym narzędziem ustalania przeznaczenia terenów jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W przypadku, gdy teren nie jest objęty obowiązującym planem miejscowym, określenie warunków zabudowy i zagospodarowania terenu następuje w oparciu o decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu.

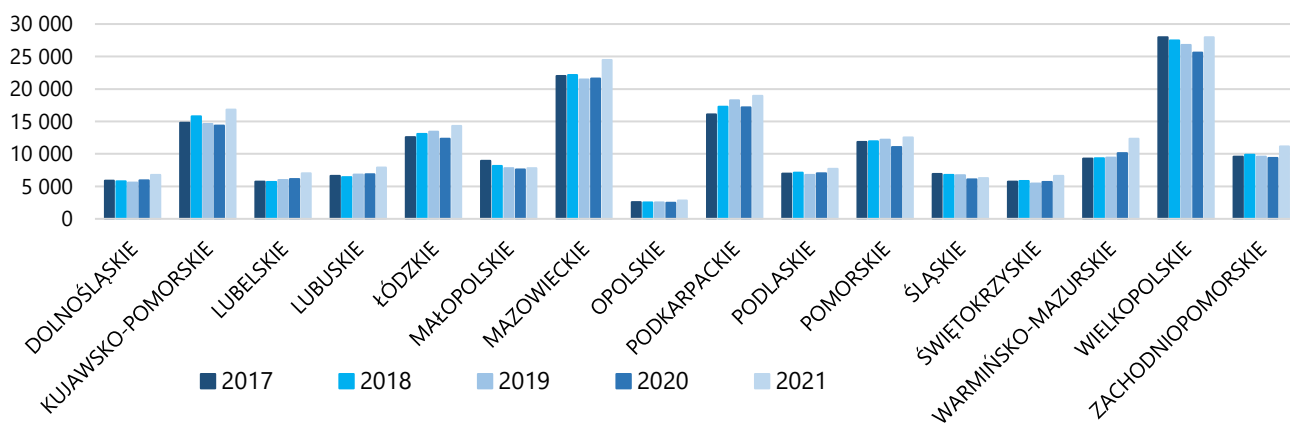
W 2021 roku w województwie wielkopolskim wydano 27 951 decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego i warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, co stanowi 14,6% wszystkich decyzji wydanych w kraju (tj. 191 384). Pod względem liczby wydanych decyzji administracyjnych w zakresie planowania przestrzennego, Wielkopolska od 14 lat⁹⁸ niezmiennie zajmuje pierwszą pozycję w kraju. W stosunku do roku 2017, liczba wydanych decyzji utrzymuje się na podobnym poziomie. W analizowanym okresie, największą dysproporcję w liczbie wydanych decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, zauważyć można w 2020 roku, kiedy to liczba wydanych decyzji wynosiła 25 615 i była niższa o 9% w stosunku do 2021 roku. Spadek ten bezpośrednio był związany ze spowolnieniem rynku budowlanego, na który wpływ miał wybuch pandemii COVID-19.

Tab.7. Liczba wydanych decyzji administracyjnych w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| LICZBA WYDANYCH DECYZJI OGÓŁEM | | | | | |
|--|--------|--------|--------|--------|--------|
| ROK | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego | 3 952 | 4 048 | 3 752 | 3 874 | 3 639 |
| Decyzje o warunkach zabudowy ogółem | 24 014 | 23 436 | 23 012 | 21 741 | 24 312 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.15. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu w województwach w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

W 2021 roku najwięcej decyzji administracyjnych w regionie zostało wydanych w Poznaniu (982), gminach wiejskich Ostrów Wlkp. (493) i Turek (469), a także gminach miejsko-wiejskich Nowy Tomyśl (443), Wolsztyn (433) oraz Jarocin (407). Najmniej w: Koninie (1) oraz w gminach wiejskich Kleszczewo (1), Grzegorzew (2), Krzykosy (2) i Władysławów (4). W miastach Chodzież oraz Luboń nie wydano żadnej decyzji. Gminy charakteryzujące się najmniejszą liczbą wydanych decyzji administracyjnych w zakresie planowania przestrzennego są jednocześnie obszarami, których udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem jest największy, i mieści się w przedziale 93,0%–100,0%.

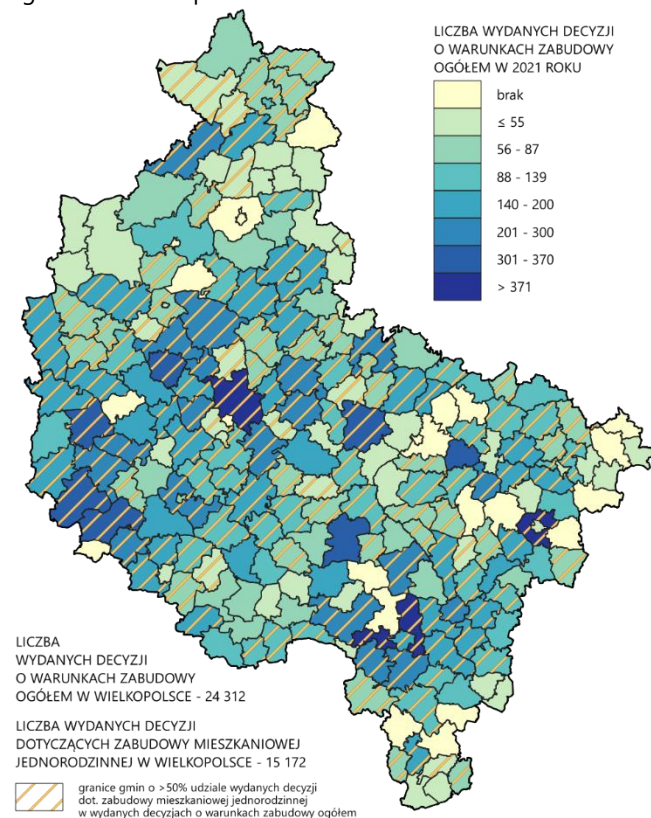
Tab.8. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w podziale na rodzaje zabudowy w latach 2017–2021

| LICZBA WYDANYCH DECYZJI O WARUNKACH ZABUDOWY | | | | | |
|--|--------|--------|--------|--------|--------|
| ROK | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej | 558 | 545 | 506 | 624 | 770 |
| Decyzje dotyczące zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej | 15 285 | 15 251 | 15 137 | 13 558 | 15 172 |
| Decyzje dotyczące zabudowy usługowej | 2 010 | 1 843 | 1 783 | 1 571 | 1 630 |
| Decyzje dotyczące innej zabudowy | 6 161 | 5 797 | 5 586 | 5 988 | 6 740 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

⁹⁸ Statystyka GUS prowadzona od 2009 roku

Ryc.16. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy ogółem w Wielkopolsce w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Analiza decyzji o warunkach zabudowy pod kątem rodzaju zabudowy wykazała, że najwięcej decyzji w 2021 roku zostało wydanych dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tj. 15 172, co stanowi aż 62,4% ogółu wydanych decyzji w Wielkopolsce i 9,3% decyzji krajowych. Decyzje dotyczące innej zabudowy (27,7%), zabudowy usługowej (6,7%) oraz zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (3,2%). Do gmin charakteryzujących się największą liczbą wydanych decyzji dotyczących zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w 2021 roku zaliczało się miasto Poznań (407) oraz gminy wiejskie Turek (400), Ostrów Wlkp. (314) i Kaźmierz (308).

Decyzje o pozwoleniu na budowę

Pozwolenie na budowę jest decyzją administracyjną wydawaną na podstawie przepisów Ustawy z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo Budowlane. Wydaje je Starosta, a w określonych przypadkach, dla niektórych rodzajów inwestycji, Wojewoda. Pozwolenie na budowę jest aktem prawnym, stanowiącym podstawę dla rozpoczęcia realizacji inwestycji i musi być zgodne z ustaleniami miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Analiza liczby pozwoleń na budowę pozwala na ocenę aktywności inwestycyjnej gminy oraz kierunków faktycznej realizacji decyzji planistycznych podejmowanej przez samorządy gminne.

Tab.9. Liczba wydanych decyzji pozwoleń na budowę w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| LICZBA WYDANYCH DECYZJI OGÓŁEM | | | | | |
|---------------------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|
| ROK | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Decyzje o pozwoleniu na budowę | 17 082 | 17 796 | 18 649 | 19 535 | 14 314 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Analiza pozwoleń na budowę w latach 2017–2021 wykazała, że w Wielkopolsce wydano łącznie 87 376 decyzji, dotyczących przede wszystkim budowy nowych obiektów budowlanych i budowli lub rozbudowy i przebudowy (w tym: montaż, nadbudowa, remont, modernizacja itp.) istniejących obiektów. W badanym okresie najwięcej pozwoleń na budowę wydano dla budynków mieszkalnych jednorodzinnych i wielorodzinnych, w tym wszelakich inwestycji związanych bezpośrednio i pośrednio z zabudową mieszkaniową (57,3% ogółu wydanych decyzji). Od 2017 roku liczba wydawanych pozwoleń na budowę systematycznie rosła. W 2020 roku odnotowano najwyższą liczbę wydanych decyzji w badanym okresie (19 535). W 2021 roku nastąpił ponad 30% spadek liczby wydanych pozwoleń na budowę, co było wynikiem spowolnienia na rynku inwestycyjnym z powodu pandemii COVID-19. Początek tego zjawiska był wyraźnie widoczny w 2020 roku, na etapie poprzedzającym wydanie decyzji o pozwoleniu na budowę, kiedy to odnotowano spadek liczby wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Pozwolenia na budowę dla nowych budynków w latach 2017–2021

W badanym okresie w Wielkopolsce zostało wydanych 20 427 pozwoleń na budowę, dotyczących wyłącznie nowych obiektów budowlanych i budowli, z wyłączeniem infrastruktury technicznej, w tym: dróg i kolejowych dróg szynowych, sieci elektroenergetycznych, telekomunikacyjnych, gazowych, ciepłowniczych, wodociągowych, kanalizacyjnych oraz rurociągów przesyłowych.

Aktywność inwestycyjna mierzona liczbą pozwoleń na budowę nowych obiektów budowlanych i budowli w latach 2017–2021 w Wielkopolsce wykazuje bardzo duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Najwyższą intensywność procesów budowlanych odnotowano w północnej części miasta Jarocin oraz w centralnej i północno-zachodniej części miasta Września. Bardzo dużą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę charakteryzują się także obszary peryferyjne miast: Ostrowa Wlkp., Nowych Skalmierzyc i Kalisza, południowej części miasta Konina, zachodniej części miasta Gniezna, południowej części miasta Szamotuły, południowej i północnej części miasta Poznania, centrum miast Trzcianka i Kościan oraz południowej części miasta Międzychód.

Ponadto bardzo dużym zagęszczeniem wydanych decyzji pozwoleń na budowę w regionie charakteryzują się obszary w bezpośrednim otoczeniu ośrodków miejskich: stolicy Wielkopolski Poznania, miast regionalnych i subregionalnych, a także ośrodków lokalnych Kępna, Ostrzeszowa, Koła, Turku, Jarocina, Wrześni oraz Wągrowca. Wśród obszarów wiejskich wyróżniają się przede wszystkim południowa część gminy Tarnowo Podgórne, w okolicach Jeziora Lusowskiego oraz południowa część gminy Szydłowo. Znaczną liczbą wydanych pozwoleń na budowę (tj. 30–50) odznaczają się także: miasto Złotów, południowa część miasta Piła, północne i południowo-zachodnie obszary peryferyjne miasta Trzcianka, południowe tereny miasta Czarnków, obszary wokół Jeziora Chodzieskiego w mieście Chodzież, zachodnia część miasta Krzyż Wlkp., południowa część miasta Śmigiel, północne i południowe części miasta Rawicza, centrum miasta Pleszew, południowa część miasta Ostrzeszów oraz miasto Ślesin.

W przeważającej większości, gminy wyróżniające się najwyższym odsetkiem wydanych decyzji pozwoleń na budowę, charakteryzują się jednocześnie dość niskim lub średnim udziałem powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem. Oznacza to, że pozwolenie na budowę zostało wydane na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Wyjątek stanowią gminy wiejskie: Kleszczewo, Suchy Las, Tarnowo Podgórne, Komorniki oraz Rokietnica, a także gminy miejsko-wiejskie Pobiedziska i Kórnik oraz miasta: Poznań, Piła, Luboń, Konin i Koło, w których pokrycie miejscowymi planami przekracza 50% powierzchni gminy.

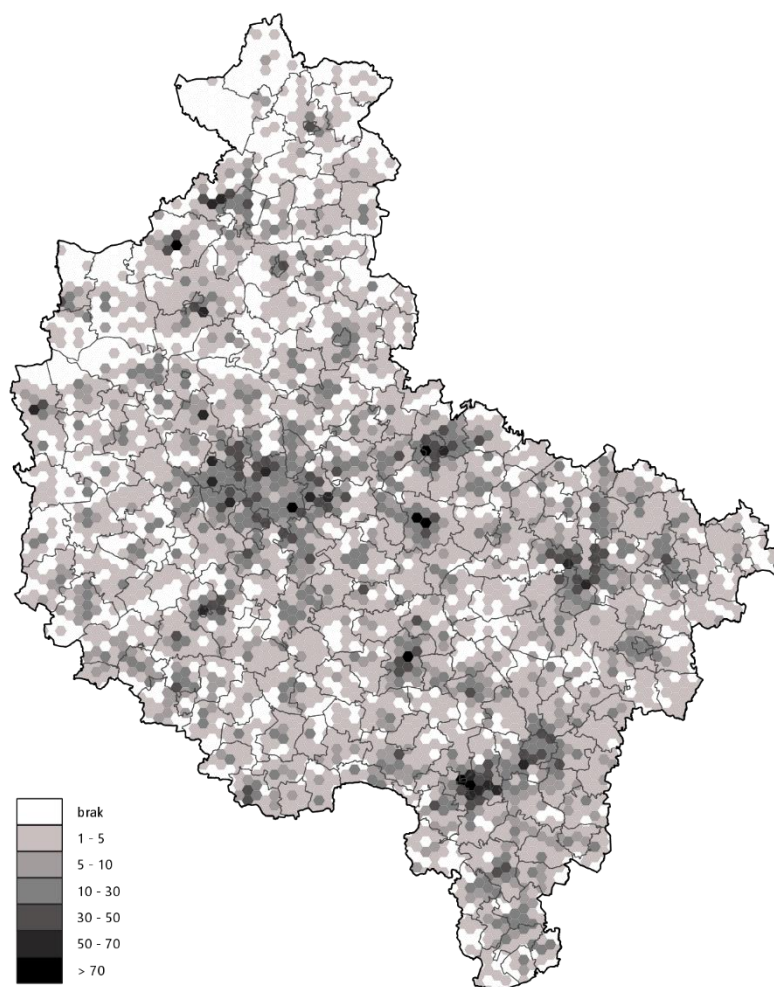
Zdecydowana większość obszaru Wielkopolski charakteryzowała się w badanym okresie niską aktywnością inwestycyjną na poziomie 1–10 wydanych decyzji pozwoleń na budowę. Natomiast obszary, na terenie których nie odnotowano żadnego wydanego pozwolenia na budowę zlokalizowane są przede wszystkim północnej, północno-zachodniej i zachodniej części regionu.

Pozwolenia na budowę wg funkcji w latach 2017–2021⁹⁹

Do oceny aktywności inwestycyjnej, spośród ogólnej liczby pozwoleń na budowę dla nowych obiektów budowlanych i budowli, zakwalifikowano te wpisujące się w pięć wybranych funkcji zabudowy: mieszkaniową (w tym zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna i wielorodzinna), usługową, przemysłową, rolniczą, OZE (w tym fotowoltaika i turbiny wiatrowe).

W analizowanym okresie, ponad 50% wszystkich pozwoleń dla nowych obiektów budowlanych i budowli wydano dla funkcji mieszkaniowej. Największe dysproporcje, w liczbie wydanych pozwoleń na budowę, występują w funkcjach usługowej i rolniczej. W 2021 roku ich liczba osiągnęła zaledwie połowę wszystkich wydanych pozwoleń w 2017 roku. Z analizy danych wynika, że z roku na rok, wzrasta w szczególności liczba wydanych decyzji dotyczący OZE (fotowoltaika).

Ryc.17. Liczba wydanych decyzji pozwoleń na budowę dla nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli w latach 2017-2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

⁹⁹ Analiza dotyczy tylko nowopowstałych obiektów budowlanych i budowli

Tab.10. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę wg funkcji nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli w Wielkopolsce w latach 2017–2021

| FUNKCJA ¹⁰⁰ | LICZBA WYDANYCH DECYZJI | | | | |
|-------------------------------|-------------------------|-------|-------|-------|-------|
| | 2017 | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 |
| Mieszkaniowa | 4 745 | 5 148 | 5 007 | 5 978 | 4 561 |
| Usługowa | 456 | 385 | 349 | 410 | 260 |
| Przemysłowa | 281 | 246 | 234 | 236 | 192 |
| Rolnicza | 614 | 510 | 430 | 410 | 302 |
| OZE (Fotowoltaika) | 31 | 37 | 124 | 173 | 155 |
| OZE (Turbiny wiatrowe) | 8 | 8 | 6 | 27 | 14 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Funkcja mieszkaniowa

W badanym okresie w Wielkopolsce zostało wydanych 25 439 decyzji o pozwoleniu na budowę, dotyczących nowej zabudowy o funkcji mieszkaniowej, jednorodzinnej i wielorodzinnej. Najwyższą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę charakteryzowały się północna i południowa część miasta Poznania oraz tereny gmin sąsiednich położone w najbliższym otoczeniu stolicy regionu. Ponadto w przestrzeni wyróżniały się miasta: Ostrów Wlkp., Września, Gniezno, Jarocin, Rawicz, Szamotuły i Międzychód. Dużą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę charakteryzowały się również obszary peryferyjne miast: Kalisza, Piły, Konina, Koła, Leszna Chodzież, Kościana oraz Trzcianki.

Zdecydowana większość obszaru województwa wielkopolskiego wykazywała umiarkowaną aktywność wydawanych decyzji pozwoleń na budowę, dotyczącą zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej.

Analiza przestrzenna wydanych pozwoleń na budowę wskazała dwie główne determinanty lokalizacji zabudowy: bliskość dużego ośrodka miejskiego oraz dobrą dostępność komunikacyjną.

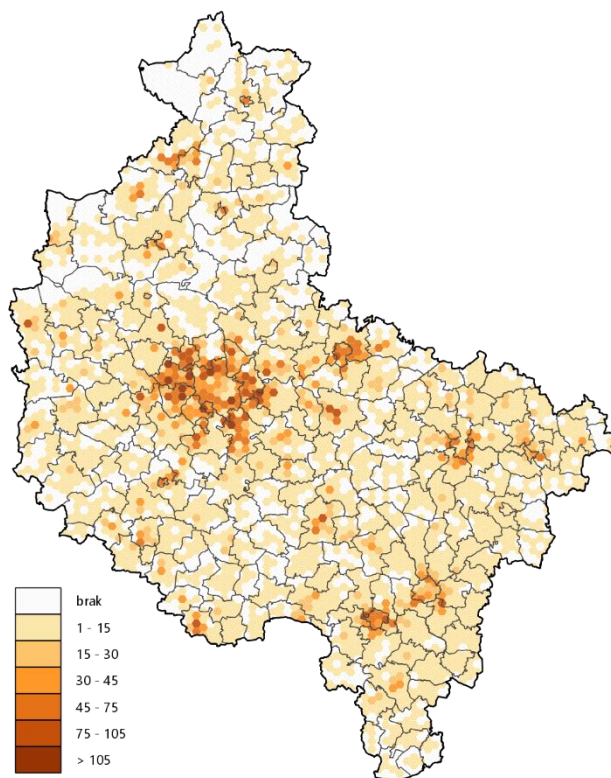
Funkcja usługowa

W latach 2017–2021 w Wielkopolsce zostało wydanych 1 860 decyzji o pozwoleniu na budowę dotyczących nowej zabudowy o funkcji usługowej, w tym obiektów i budynków: kultury, nauki i oświaty, służby zdrowia, opieki społecznej i socjalnej, zakwaterowania turystycznego i rekreacyjnego, sportu i rekreacji, biurowców, handlu, gastronomii oraz stacji paliw. Pozwolenia na budowę dla nowo powstałych obiektów stanowiły nieco ponad 40% ogółu wydanych pozwoleń.

Najwyższą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę w regionie charakteryzowały się: miasto Poznań wraz z najbliższym otoczeniem, miasta Kalisz i Ostrów Wlkp., Konin, Gniezno i Piła oraz Jarocin, Koło, Kościan i Września. Ponadto na tle województwa wyróżniały się także miasta Międzychód, Pleszew, Rawicz, Śmigiel, Środa Wlkp., Trzcianka oraz Wieleń.

Zdecydowana większość regionu odznaczała się brakiem wydanych pozwoleń na budowę dla obiektów o funkcji usługowej, szczególnie było to widoczne w północnej części województwa.

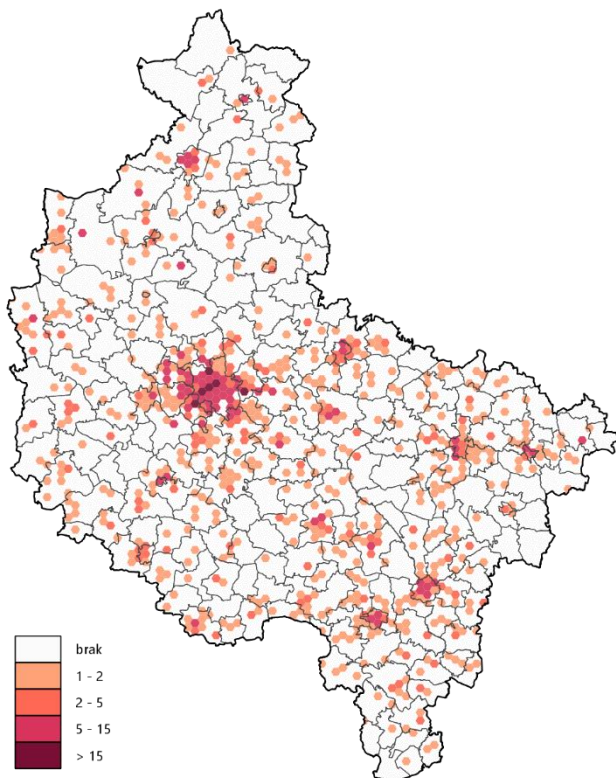
Ryc.18. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji mieszkaniowej w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

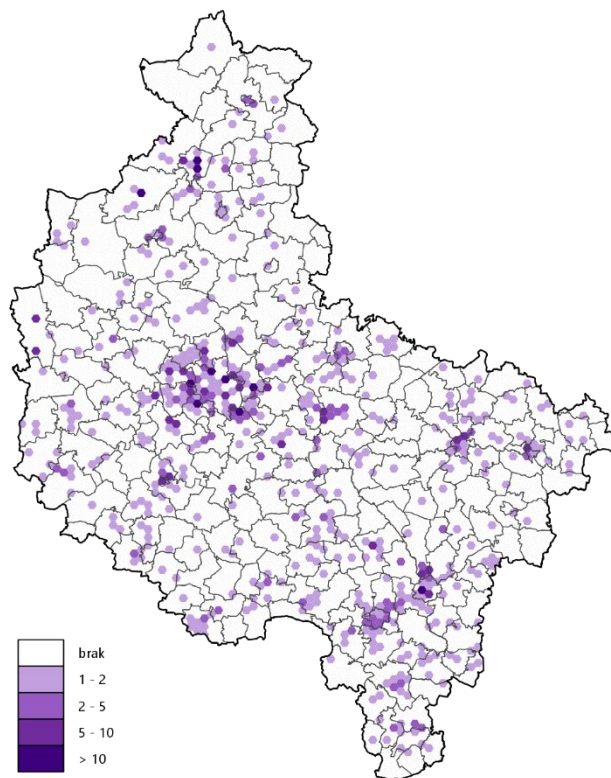
¹⁰⁰ Wyznaczona na podstawie załącznika do Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. kategorie obiektów budowlanych

Ryc.19. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji usługowej w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Ryc.20. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji przemysłowej w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Funkcja przemysłowa

W badanym okresie w Wielkopolsce wydano 1 279 decyzji o pozwoleniu na budowę dotyczących funkcji przemysłowej, w tym obiektów i budynków przemysłowych i produkcyjnych oraz silosów magazynowych i produkcyjnych. Pozwolenia na budowę dla nowo powstałych obiektów, stanowiły blisko 50% ogółu wydanych pozwoleń.

Ich koncentracja zauważalna była wzdłuż głównych korytarzy transportowych regionu. Najwyższą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę dla funkcji przemysłowej, charakteryzowały się obszary peryferyjne miasta Poznania i tereny w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Ponadto na tle województwa wyróżniały się miasta: Kalisz, Konin i Piła. Dużą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę charakteryzowały się także miasta Kościan, Stęszew i Września wraz z obszarami wiejskimi w ich bezpośrednim sąsiedztwie. W przestrzeni wyraźnie widoczne było również powiązanie funkcjonalno-przestrzenne aglomeracji kalisko-ostrowskiej. Zdecydowana większość regionu odznaczała się brakiem wydanych pozwoleń na budowę dla obiektów o funkcji przemysłowej.

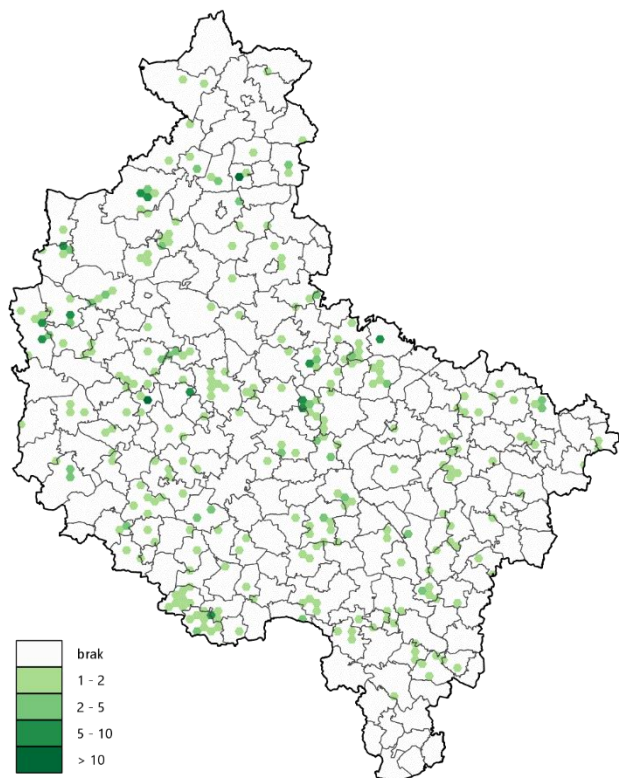
Alternatywne źródła energii, w tym fotowoltaika i turbiny wiatrowe

W badanym okresie wydano 583 decyzji o pozwoleniu na budowę dla obiektów OZE, w tym 520 dotyczyło instalacji fotowoltaicznej, a zaledwie 63 turbin wiatrowych. Najwięcej decyzji dotyczących instalacji fotowoltaicznych i turbin wiatrowych wydano w 2020 roku.

Dużą intensywnością wydanych pozwoleń na budowę dla instalacji fotowoltaicznych odznaczała się północna, północno-zachodnia i centralna część Wielkopolski. Największą liczbą decyzji charakteryzowały się gminy Buk i Miasteczko Krajeńskie, gminy w pasie od Międzychodu, przez Sieraków i Czarnków do gminy miejsko-wiejskiej Trzcianka oraz gminy miejsko-wiejskie Nekla i Września oraz gminy powiatu gnieźnieńskiego. Na południu regionu liczba wydanych pozwoleń na budowę dla instalacji fotowoltaicznych była zdecydowanie mniejsza. Większą aktywnością w tym zakresie charakteryzowały się jedynie gminy Bojanowo i Rawicz.

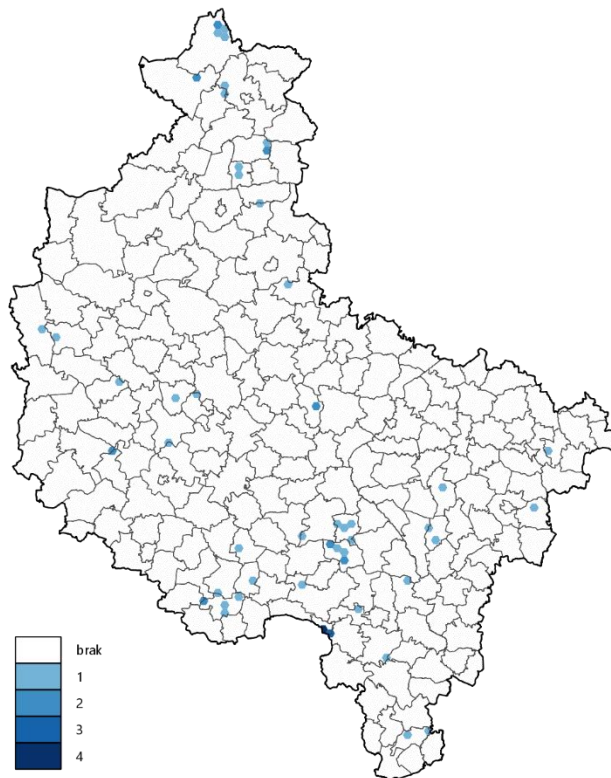
Najwyższą intensywnością wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę dla instalacji turbin wiatrowych charakteryzowało się miasto Sulmierzyce oraz gminy Dobrzyca, Miejska Górka i Kotlin. Duże zagęszczenie wydawanych pozwoleń na budowę odnotowano w północnej części regionu, w gminach: Okonek, Wysoka i Miasteczko Krajeńskie oraz Złotów.

Ryc.21. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli dla instalacji fotowoltaicznych w latach 2017–2021



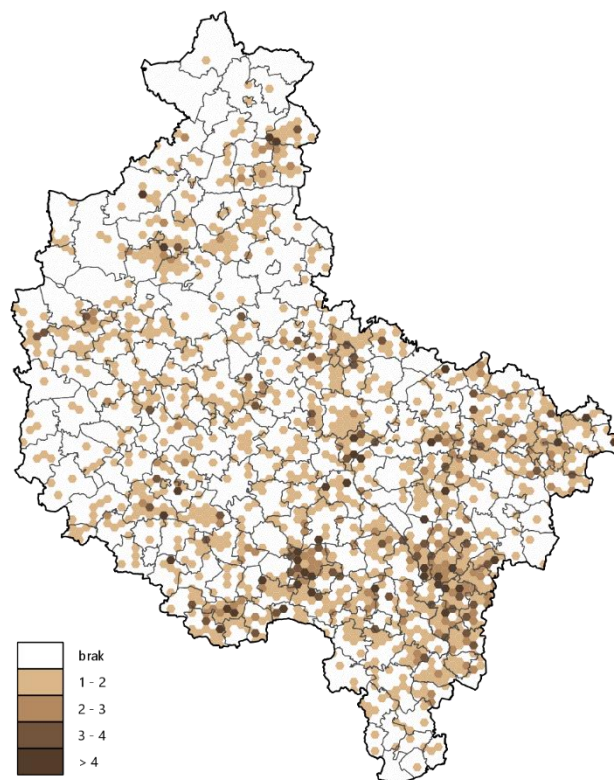
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Ryc.22. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli dla turbin wiatrowych w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Ryc.23. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji rolniczej w latach 2017–2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUNB

Funkcja rolnicza

W latach 2017–2021 wydano 2 266 decyzji o pozwoleniu na budowę dotyczących obiektów związanych z funkcją rolniczą, takich jak: produkcyjne, gospodarcze i inwentarsko-składowe oraz silosy. Pozwolenia na budowę dla nowo powstałych obiektów stanowiły ponad 60% ogółu wydanych pozwoleń.

Aktywność inwestycyjna w zakresie funkcji rolniczej wykazuje bardzo duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Najwyższą liczbą wydanych pozwoleń na budowę charakteryzowały się gminy południowej i wschodniej części regionu: okolice Leszna, poprzez aglomerację kalisko-ostrowską, Kołaczkowo i Konin do Gniezna. Niższym poziomem koncentracji, na tle regionu, wyróżniały się północna część Wielkopolski, za wyjątkiem okolic Czarnkowa oraz pogranicza gmin Wysoka i Łobżenica.

W przeważającej większości obszaru północnej i zachodniej części Wielkopolski nie wydano pozwoleń na budowę.

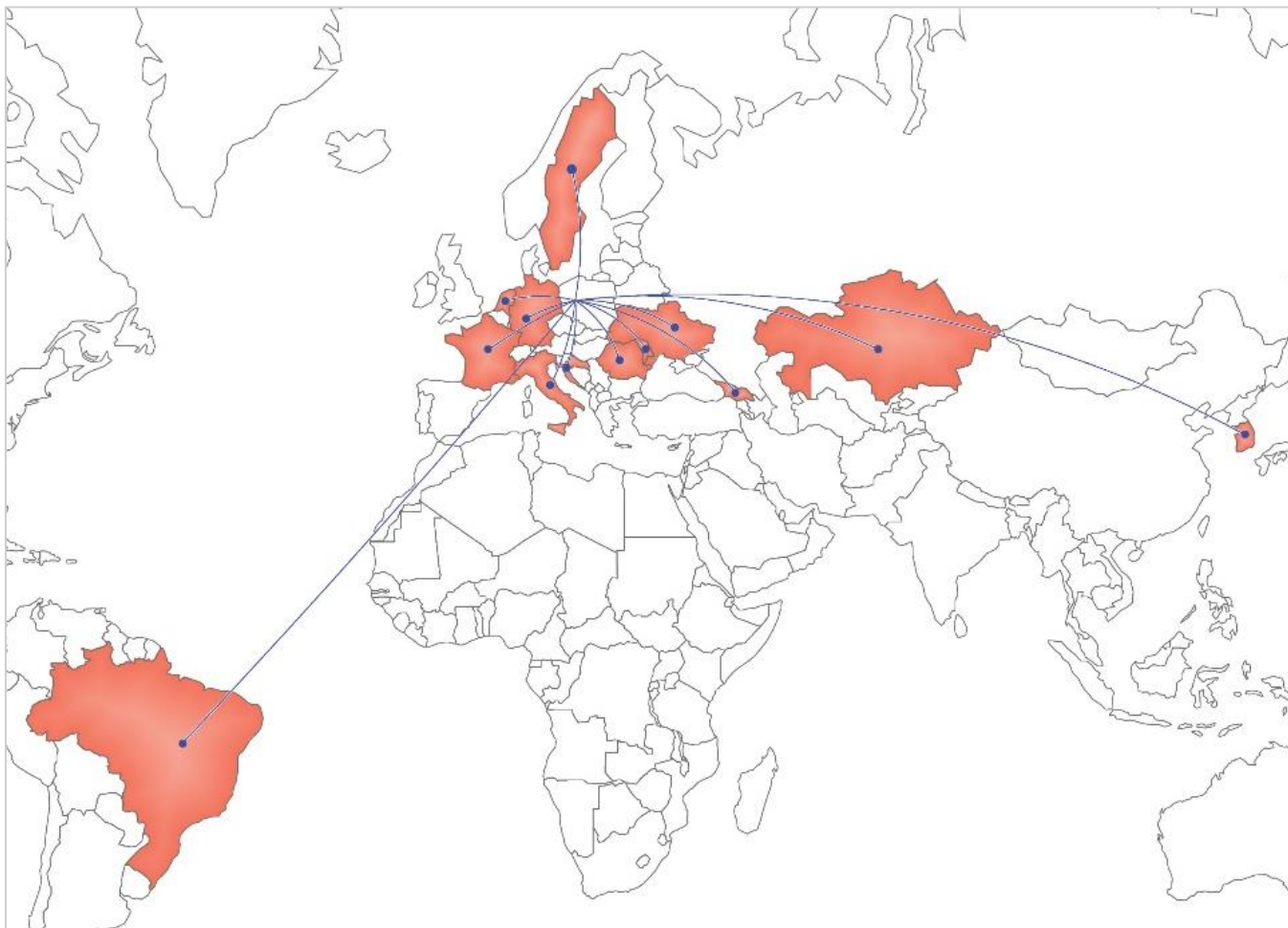
2 AKTYWNOŚĆ JST

2.1. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Współpraca międzynarodowa w Wielkopolsce prowadzona jest przez samorząd regionalny oraz samorzady ponadlokalne (powiaty) i lokalne (gminy). Na poziomie regionalnym za koordynację i monitorowanie współpracy międzynarodowej samorządu województwa odpowiedzialne jest Biuro Współpracy Międzynarodowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego.

Województwo współpracuje z 13 regionami na podstawie oficjalnych umów partnerskich oraz 4 regionami, z którymi relacje są mniej sformalizowane. Są to zarówno regiony położone w krajach europejskich: Chorwacji, Francji, Królestwie Niderlandów, Niemczech, Rumunii, Szwecji, Ukrainie, Włoszech, jak i w innych częściach świata: Brazylii, Kazachstanie i Korei Południowej. Głównymi dziedzinami współpracy Wielkopolski z regionami partnerskimi są: gospodarka i innowacje, nauka i edukacja, ochrona zdrowia i polityka społeczna, kultura i sztuka, sport i turystyka, rolnictwo i ochrona środowiska. Ponadto region realizuje wspólne projekty oraz inicjatywy z Krajem Związkowym Berlin, gruzińskim regionem Imeretia oraz mołdawskim Regionem Rozwoju Północ.

Ryc.24. Współpraca międzynarodowa województwa wielkopolskiego



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Wielkopolska jest również czynnym członkiem 6 sieci międzynarodowych¹⁰¹:

- **Koalicji Europejskich Regionów Rolniczych AGRIREGIONS**, która jest głosem europejskich regionów zmobilizowanych do obrony sprawiedliwej i zrównoważonej przyszłej Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) oraz roli regionów w jej wdrażaniu;
- **Cities and Regions for Integration of Migrants**, której celem jest opracowywanie i promowanie wniosków dotyczących unijnych polityk i środków finansowych na rzecz integracji migrantów oraz tworzenie pozytywnego przekazu poprzez prezentowanie korzyści wynikających z integracji w miastach i wsiach w UE;
- **Inicjatywy Partnerstwa Odry (Die Oder-Partnerschaft)**, która jest forum dialogu przedstawicieli polskich i niemieckich regionów, służące określeniu i uruchomieniu potencjału intelektualnego, gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego na obszarze zachodniej Polski i wschodnich Niemiec;
- **Sieci Monitorującej Stosowanie Zasady Pomocniczości (Subsidiarity Monitoring Network)**, której zadaniem jest ułatwianie wymiany informacji między władzami lokalnymi i regionalnymi w Unii Europejskiej oraz między instytucjami unijnymi w zakresie dokumentów i wniosków ustawodawczych Komisji Europejskiej, mających bezpośrednie skutki dla działalności władz lokalnych i regionalnych;
- **Sieci PURPLE – Europejskiej Platformy Regionów Podmiejskich**, której działalność jest związana z podniesieniem poziomu znajomości zagadnień podmiejskich w skali europejskiej, krajowej i regionalnej. Sieć pracuje również nad zapewnieniem zrównoważonego rozwoju obszarów podmiejskich, skutkującym podniesieniem poziomu jakości życia zarówno mieszkańców miast, jak i ludności żyjącej na obszarach podmiejskich;
- **Europejskiej Sieci Regionów na rzecz Badań i Innowacji (ERRIN)**, której celem jest wzmocnienie potencjału badawczego i innowacyjnego swoich członków, a także wspieranie badań regionalnych.

Od 2003 roku funkcjonuje Biuro Informacyjne Województwa Wielkopolskiego w Brukseli, które jest podległe Marszałkowi Województwa Wielkopolskiego. Głównymi zadaniami Biura są: promocja regionu na arenie europejskiej, pozyskiwanie dla Wielkopolski kluczowych informacji dla rozwoju regionu, współpraca z regionami partnerskimi oraz innymi regionami UE, a także wsparcie działalności przedstawicieli województwa w instytucjach UE oraz Europejskim Komitecie Regionów.

Współpraca międzynarodowa powiatów

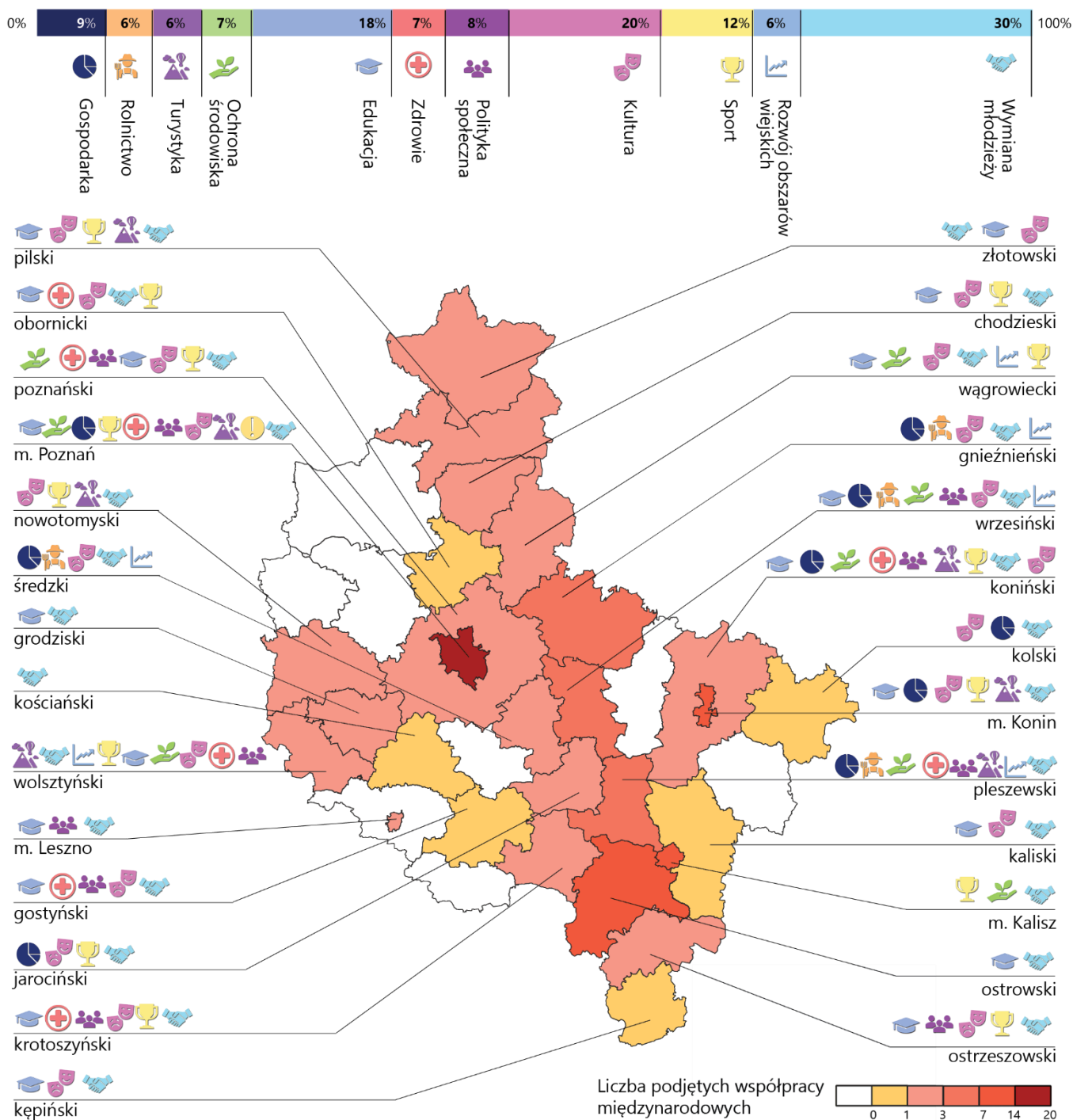
Spośród 31 powiatów 23 podjęły współpracę zagraniczną. Łącznie powiaty współpracowały z 16 krajami, które głównie znajdują się w Europie. Wyróżnić tu należy powiat pilski, posiadający partnerstwo z regionem chińskim oraz powiat pleszewski, współpracujący z regionem tureckim. Najczęściej międzynarodowym partnerem powiatów są regiony niemieckie (łącznie 21 powiatów). Największą liczbę partnerów międzynarodowych posiada powiat ostrowski, który podjął współpracę z 9 regionami Włoch, Wielkiej Brytanii, Niemczech, Francji oraz Finlandii.

Powiatem, który podjął najbardziej kompleksową współpracę, opierającą się na wielu dziedzinach partnerstwa, jest powiat pleszewski. Prowadzi on współpracę w dziedzinie: gospodarki, rolnictwa, rozwoju obszarów wiejskich, ochrony środowiska, edukacji, zdrowia, polityki społecznej, kultury, turystyki oraz wymiany młodzieży. Najczęściej powiaty podejmowały współpracę w dziedzinie kultury (20 powiatów) oraz wymiany młodzieży (30 powiatów).

Wśród miast na prawach powiatu najwięcej porozumień o współpracy międzynarodowej posiada miasto Poznań, które współpracuje z 20 zagranicznymi regionami partnerskimi z 16 krajów, wśród nich znajdują się partnerzy z Azji (Chiny, Palestyna). Miasto nawiązuje współpracę w dziedzinach społecznych, gospodarczych oraz przyrodniczych. Wśród pozostałych miast na prawach powiatu można wyróżnić Konin, który posiada 14 zagranicznych partnerstw oraz Kalisz, posiadający 8 regionów partnerskich. Zdecydowana większość obecnych zagranicznych partnerstw rozpoczęła się przed 2000 rokiem. Wskazuje to, że miasta województwa wielkopolskiego podejmują długoletnie partnerstwa, cechujące się ciągłością działań oraz wzajemną wymianą cennych doświadczeń na wielu płaszczyznach współpracy.

¹⁰¹ <https://www.umww.pl/sieci-miedzynarodowe>

Ryc.25. Współpraca międzynarodowa powiatów



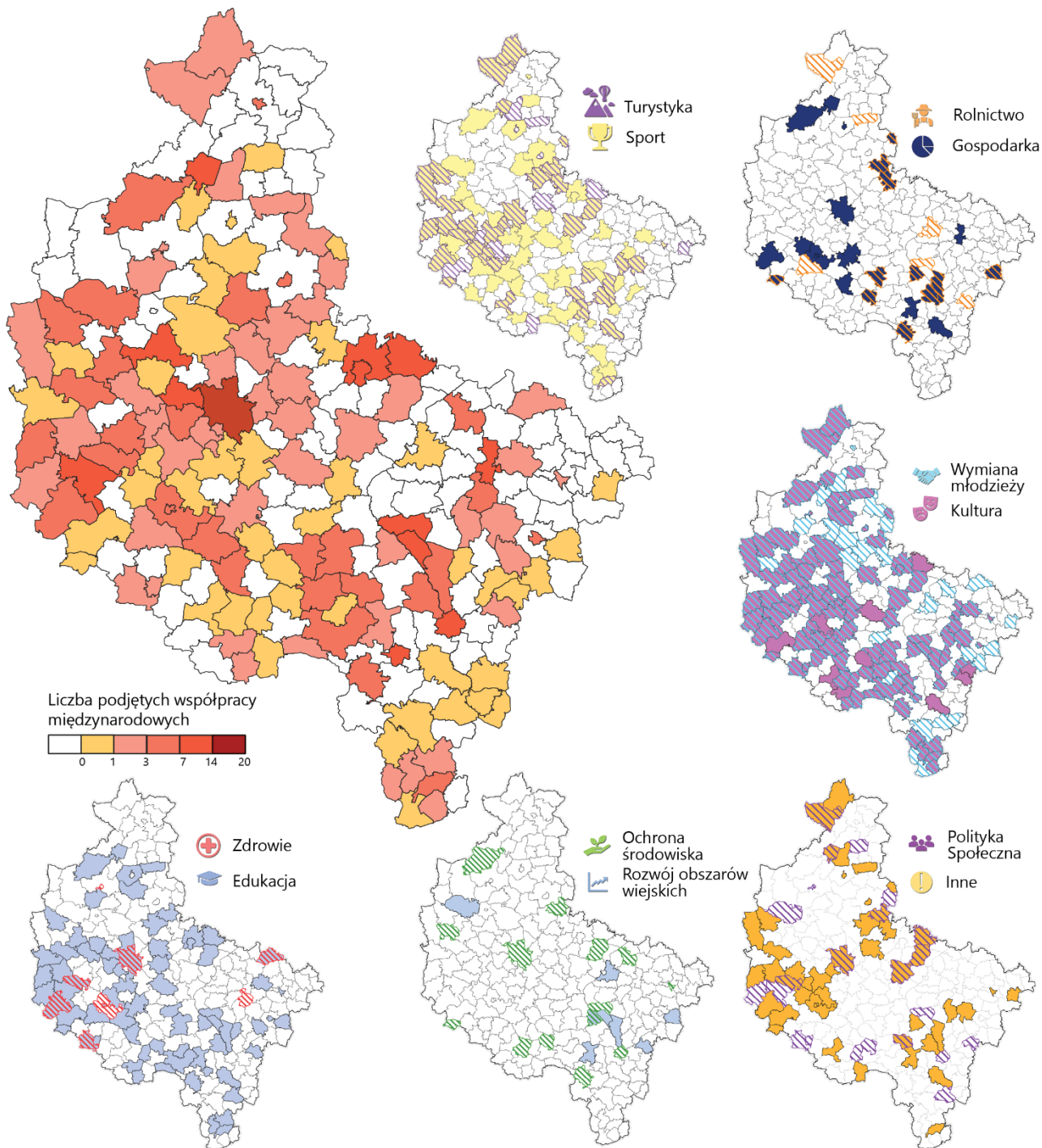
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

Współpraca międzynarodowa gmin

Na poziomie gminnym współpracę międzynarodową podjęły 123 jednostki administracyjne. Gminy prowadzą obecnie współpracę z 487 regionami z 36 różnych krajów, które w większości należą do regionów Europy. Gminy prowadzą również współpracę z regionami zlokalizowanymi w Azji (Chiny, Turcja, Izrael, Palestyna) oraz Ameryce Północnej (Stany Zjednoczone). Spośród gmin województwa największą liczbę partnerów zagranicznych posiada gmina wiejska Gizałki, która obecnie współpracuje z 12 regionami z 10 krajów.

Najczęstszymi dziedzinami podlegającymi międzynarodowemu partnerstwu jest edukacja, wymiana młodzieży oraz kultura. Łącznie gminy podjęły współpracę w zakresie edukacji 71 razy, kultury – 90 razy oraz wymiany młodzieży – 106 razy. Zarówno na szczeblu powiatowym, jak i gminnym, największa liczba regionów prowadzących współpracę międzynarodową pochodziła z Niemiec i Ukrainy. Ogółem gminy prowadziły współpracę z 151 regionami z Niemiec oraz 64 regionami z Ukrainy. Pod względem różnorodności nawiązanej współpracy, należy wyróżnić gminę miejsko-wiejską Pogorzela oraz gminę wiejską Mieścisko. Podjęły one łącznie współpracę w 10 dziedzinach. Średnio największa liczba partnerstw jest zawierana na poziomie gminy miejskiej (ok. 4,5 partnerów zagranicznych na jedną gminę). W gminach miejsko-wiejskich średnio podejmuje się współpracę z 3 zagranicznymi regionami, natomiast najmniej międzynarodowych partnerstw zawiera się na poziomie gminy wiejskiej, ok. 2,5 zagranicznych partnerstw.

Ryc.26. Współpraca międzynarodowa gmin



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UMWW

2.2. FINANSE JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Finanse publiczne obejmują zarówno dochody, jak i wydatki budżetowe jednostek samorządu terytorialnego w województwie na poziomie regionalnym, ponadlokalnym (31 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu) oraz lokalnym (222 gminy, bez miast na prawach powiatu). Kondycja finansowa jednostek samorządu terytorialnego zależy przede wszystkim od wysokości dochodów własnych, będących wyznacznikiem zamożności gminy, dotacji celowych (pozyskiwanych z budżetu państwa i środków europejskich) oraz subwencji ogólnych z budżetu państwa. Całkowita wartość dochodów własnych zależy od liczby ludności i poziomu zamożności mieszkańców, a także ich przedsiębiorczości. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego ukierunkowane są przede wszystkim na zaspakajanie potrzeb ich mieszkańców oraz rozwoju społeczno-infrastrukturalnego gmin.

Budżety jednostek samorządów terytorialnych wrażliwe są na sytuację społeczno-gospodarczą w kraju i Europie, co wyraźnie pokazał wybuch epidemii COVID-19 w 2020 roku. W celu złagodzenia negatywnych skutków kryzysu gospodarczego wprowadzono ustawę tzw. Tarczę Antykryzysową¹⁰². Wszelkie działania w ramach Tarczy Antykryzysowej i szeregu innych regulacji miały istotny wpływ na sytuację samorządów. W obliczu kryzysu czasowej zmiany uległy m.in. reguły fiskalne – zasada zrównoważonego budżetu i indywidualny wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego.

Tab.11. Dochody, wydatki i bilans budżetów jednostek samorządu terytorialnego Wielkopolski w 2021 roku

| WYSZCZEGÓLNIENIE | DOCHODY | WYDATKI | BILANS | DOCHODY | WYDATKI |
|----------------------------------|----------|----------|---------|----------|---------|
| | w mln zł | | | 2020=100 | |
| ogółem | 29 734,3 | 28 241,4 | 1 492,8 | 108,6 | 106,0 |
| gminy | 17 189,2 | 16 129,9 | 1 059,3 | 108,6 | 104,9 |
| miasta na prawach powiatu | 6 966,8 | 6 860,6 | 106,2 | 111,1 | 108,7 |
| powiaty | 3 645,6 | 3 493,5 | 152,1 | 105,6 | 105,6 |
| województwo | 1 932,7 | 1 757,4 | 175,3 | 106,5 | 107,1 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

W 2021 roku zagregowane dochody wielkopolskich jednostek samorządu terytorialnego wynosiły 29 734,3 mln zł. Na kwotę globalną składały się przede wszystkim dochody gmin (17 189,2 mln zł, tj. 57,8% dochodów JST) oraz miast na prawach powiatu (6 966,8 mln zł, tj. 23,4% dochodów JST), w mniejszym zaś stopniu dochody powiatów (3 645,6 mln zł, tj. 12,3% dochodów JST) i dochody województwa (1 932,7 mln zł, tj. 6,5% dochodów JST). Województwo wielkopolskie, pod względem zagregowanych dochodów jednostek samorządu terytorialnego, zajęło 3. pozycję w kraju (tj. 8,9% udziału w dochodach ogółem JST kraju), za województwami mazowieckim i śląskim.

Głównym źródłem dochodów jednostek samorządu terytorialnego są dochody własne. W 2021 roku w województwie wielkopolskim wynosiły one łącznie 14 402,2 mln zł i stanowiły 48,4% dochodów zagregowanych. Wielkopolska, pod względem globalnej kwoty uzyskanej z dochodów własnych, zajmuje 3. pozycję w kraju i stanowi 9,1% całkowitych zasobów państwa. Największy udział dochodów własnych odnotowano w budżecie województwa (tj. 66,8%) oraz miast na prawach powiatu (tj. 55,4%), następnie w budżetach gmin (tj. 44,7%) i powiatów (tj. 43,0%).

Wydatki zagregowane jednostek samorządu terytorialnego w województwie wielkopolskim w 2021 roku wyniosły 28 241,4 mln zł. Na kwotę ogółem składały się przede wszystkim wydatki gmin (16 129,9 mln zł, tj. 57,1% wydatków JST) oraz miast na prawach powiatu (6 860,6 mln zł, tj. 24,3% wydatków JST), w mniejszym stopniu wydatki powiatów (3 493,5 mln zł, tj. 12,4% wydatków JST) i wydatki województwa (1 757,4 mln zł, tj. 6,2% wydatków JST). W 2021 roku województwo wielkopolskie, pod względem zagregowanych wydatków jednostek samorządu terytorialnego, zajmowało 4. pozycję w kraju (tj. 8,9% udziału w wydatkach ogółem JST kraju), za województwami: mazowieckim (16,6%), śląskim (11%) oraz małopolskim (9%).

¹⁰² Ustawa o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem skutków epidemii COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych ustaw – Tarcza Antykryzysowa (Dz. U. 2020 poz. 374)

W 2021 roku budżety jednostek samorządu terytorialnego województwa zbiorczo wykazały nadwyżkę w wysokości 1 492,8 mln zł, która stanowiła 8,6% nadwyżki krajowej. Jednostki samorządu terytorialnego Wielkopolski osiągnęły nadwyżkę budżetową o 1 669,3 mln zł mniejszą w stosunku do JST województwa mazowieckiego, które odznacza się najwyższym wynikiem w kraju. Na nadwyżkę budżetową jednostek samorządu terytorialnego złożyły się przede wszystkim dodatnie wyniki budżetów: gmin (1 059,3 mln zł), miast na prawach powiatów (106,2 mln zł), powiatów (152,1 mln zł) oraz województwa (175,3 mln zł). Relacja nadwyżki w budżetach jednostek samorządu terytorialnego Wielkopolski do dochodów ogółem w 2021 roku ukształtowała się na poziomie 5%, przy czym w gminach wyniosła ona 6,2%, w miastach na prawach powiatu 1,5%, w powiatach 4,2%, w województwie 9,1%.

Budżety powiatów

W 2021 roku dochody powiatów ogółem, z wyłączeniem miast na prawach powiatu, osiągnęły wartość 3645,6 mln zł, co stanowiło 12,3% ogółu dochodów wielkopolskich jednostek samorządu terytorialnego. Najwyższe dochody w 2021 roku odnotowano w powiatach: poznańskim (456,4 mln zł), ostrowskim (221,4 mln zł) i pilskim (215,0 mln zł). Natomiast najniższe dochody osiągnęły powiaty: leszczyński (59,3 mln zł), grodziski (59,8 mln zł) i obornicki (63,4 mln zł).

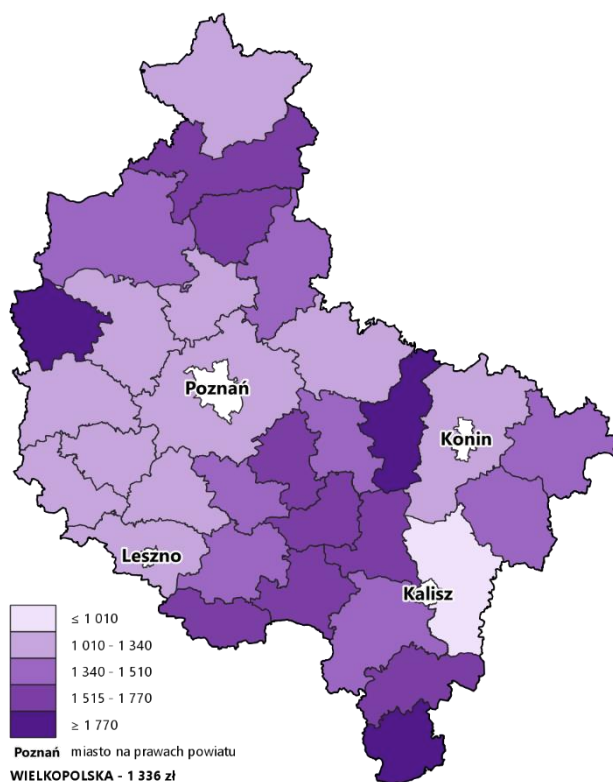
Dochody na 1 mieszkańca w powiatach ogółem w 2021 roku osiągnęły poziom 1 336 zł i była to wartość poniżej średniej krajowej wynoszącej 1 413 zł. Najwyższe dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: słupckim (2 128 zł), międzychodzkiem (1 794 zł) i kępińskim (1 773 zł), natomiast najniższe odnotowano w powiatach: kaliskim (949 zł), leszczyńskim (1 011 zł) i konińskim (1 012 zł).

Podstawowe źródło dochodów w budżetach powiatów stanowiły dochody własne, które w 2021 roku osiągnęły łączną wartość 1566,2 mln zł, co stanowiło 43% całości budżetów.

Najwyższe wpływy do budżetów samorządów powiatów w zakresie dochodów własnych pochodziły z podatku dochodowego od osób fizycznych 52,6% oraz pozostałych dochodów (40,6%).

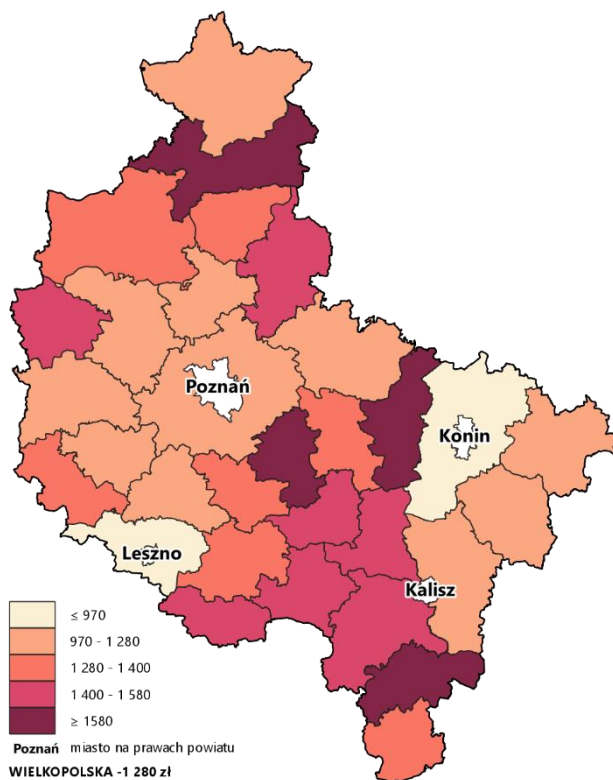
Kolejnym źródłem zasilającym budżety powiatów są dotacje, które w 2021 roku osiągnęły wartość ogółem 648,9 mln zł, co stanowiło 17,8% dochodów powiatowych ogółem. Wartość ta stanowi 8,8% dotacji

Ryc.27. Dochody ogółem budżetów powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.28. Wydatki ogółem budżetów powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS BDL

dla powiatów w Polsce i plasuje region na 2. miejscu w kraju pod względem wielkości pobieranych dotacji. Z ogólnej kwoty dotacji trafiających do budżetów samorządów powiatowych 14,8%, to dotacje przekazane w ramach programów finansowanych ze środków europejskich.

Dochód uzupełniający budżety powiatów stanowi subwencja ogólna, której łączna wartość w 2021 roku wyniosła 1 430,5 mln zł, co stanowiło 39,2% dochodów powiatów ogółem. 75,2% subwencji ogółem stanowiła subwencja oświatowa.

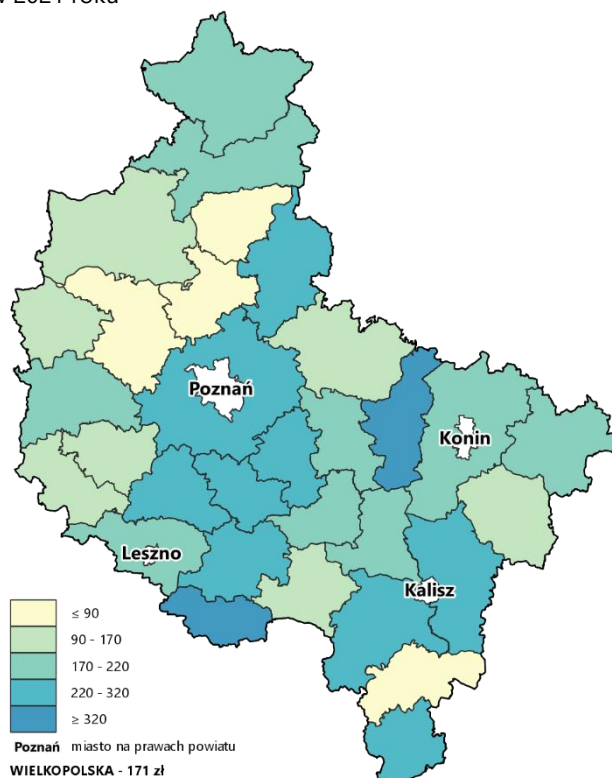
W 2021 roku wydatki ogółem powiatów, z wyłączeniem miast na prawach powiatu, osiągnęły wartość 3493,5 mln zł, co stanowiło 12,4% ogółu wydatków wielkopolskich jednostek samorządu terytorialnego. Najwyższe wydatki w 2021 roku odnotowano w powiatach: poznańskim (457,7 mln zł), ostrowskim (224,2 mln zł) i pilskim (211,7 mln zł), najniższe w powiatach: leszczyńskim (49,4 mln zł), grodziskim (54,4 mln zł) i międzychodzkiem (56,6 mln zł).

Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w 2021 roku wynosiły 1 280 zł, (13. miejsce w kraju) przy średniej krajowej wynoszącej 1 340 zł. Najwyższe wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: słupeckim (2 162 zł), pilskim (1 599 zł), średzkim (1 585 zł), najniższe w powiatach: leszczyńskim (842 zł), konińskim (956 zł) i kaliskim (972 zł).

Wśród wydatków budżetów powiatów istotne znaczenie dla przestrzeni odgrywają wydatki inwestycyjne, które stanowią 17,1% ogółu wydatków z budżetów powiatowych. Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca (bez miast na prawach powiatu) w 2021 roku wyniosły 171 zł. Wydatki inwestycyjne powyżej średniej regionalnej odnotowano w 20 powiatach. Najwyższe wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: słupeckim (805 zł), rawickim (427 zł) i ostrowskim (319 zł), najniższe w powiatach: chodzieskim (45 zł), ostrzeszowskim (73 zł) i szamotulskim (84 zł).

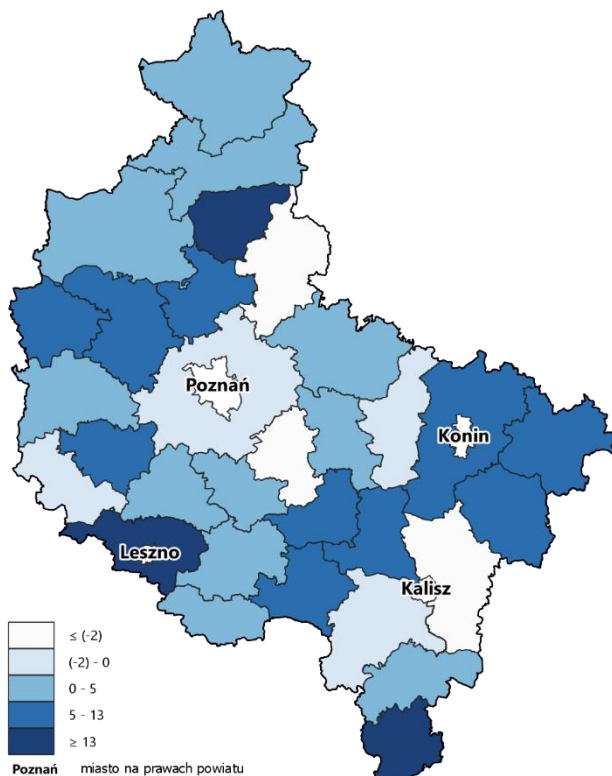
Analiza bilansu dochodów i wydatków poszczególnych powiatów wykazała, że spośród 31 powiatów w 7 odnotowano deficyt budżetowy, w 24 nadwyżkę, z czego najwyższą odznaczały się powiaty: kępiński (24,6%), leszczyński (16,7%) oraz chodzieski (13,3%). Najwyższą stratę w budżecie notowały powiaty: wągrowiecki (10,6%), średzki (4,2%) oraz kaliski (2,4%).

Ryc.29. Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.30. Relacja wyniku finansowego do dochodów powiatów (%) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Budżety gmin

W 2021 roku dochody ogółem wielkopolskich gmin, wraz z miastami na prawach powiatu, osiągnęły wartość 24 156,0 mln zł, co stanowiło 81,2% ogółu dochodów. Najwyższe dochody w 2021 roku odnotowano we wszystkich miastach subregionalnych oraz w gminach: Swarzędz (364,9 mln zł), Tarnowo Podgórne (318,9 mln zł), Września (278,9 mln zł), natomiast najniższe w gminach: Wapno (17,1 mln zł), Chodów (17,6 mln zł), Sulmierzyce (17,6 mln zł).

Dochody na 1 mieszkańca w wielkopolskich gminach ogółem w 2021 roku osiągnęły poziom 6 897,1 zł i jest to wartość poniżej średniej krajowej wynoszącej 7 226,5 zł. W gminie Powidz (12 213 zł), Tarnowo Podgórne (10 164 zł), Suchy Las (9 875 zł) dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca były najwyższe, a w gminach: Ujście (5 325 zł), Murowana Goślina (5 399 zł), Słupca (5 401 zł) najniższe.

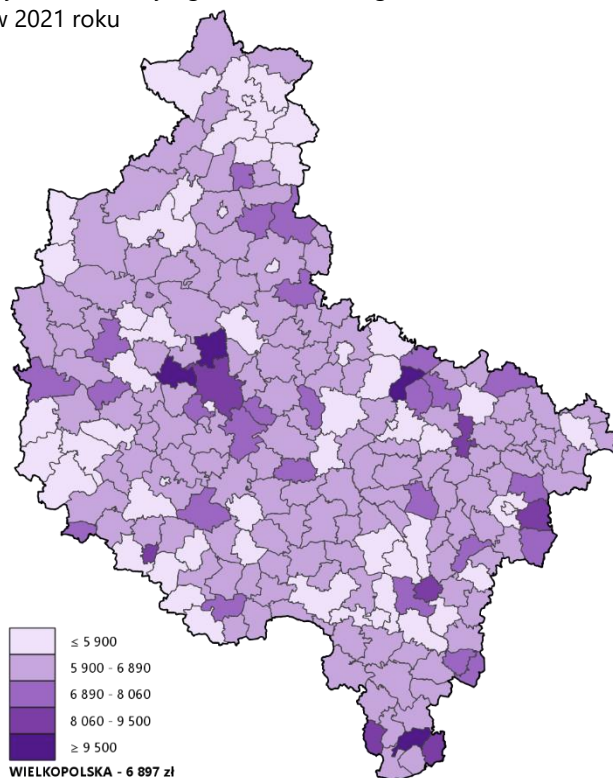
Podstawowe źródło dochodów w budżetach samorządów gminnych stanowią dochody własne, które w 2021 roku osiągnęły wartość 11 544,2 mln zł, co stanowiło 47,8% całości budżetu. Najwyższe wpływy do budżetów gmin w zakresie dochodów własnych pochodziły z podatku dochodowego od osób fizycznych PIT (41,7%) oraz wpływów z podatku od nieruchomości (22,6%).

Kolejnym źródłem były dotacje, które w 2021 roku osiągnęły wartość ogółem 7 295,4 mln zł, co stanowiło 30,2% dochodów gmin ogółem. Wartość ta stanowi 9,3% dotacji dla gmin w Polsce i plasuje region na 3. miejscu w kraju pod względem wielkości pobieranych dotacji. Z ogólnej kwoty dotacji trafiających do budżetów samorządów lokalnych 6,4% to dotacje przekazane w ramach programów finansowych z udziałem środków europejskich.

Dochody uzupełniające budżety gmin stanowiła subwencja ogólna, której wartość w 2021 roku wyniosła łącznie 5 316,5 mln zł, co stanowiło 22% dochodów gmin ogółem. Największy udział w subwencji ogółem stanowiła subwencja oświatowa wynosząca 69,5%.

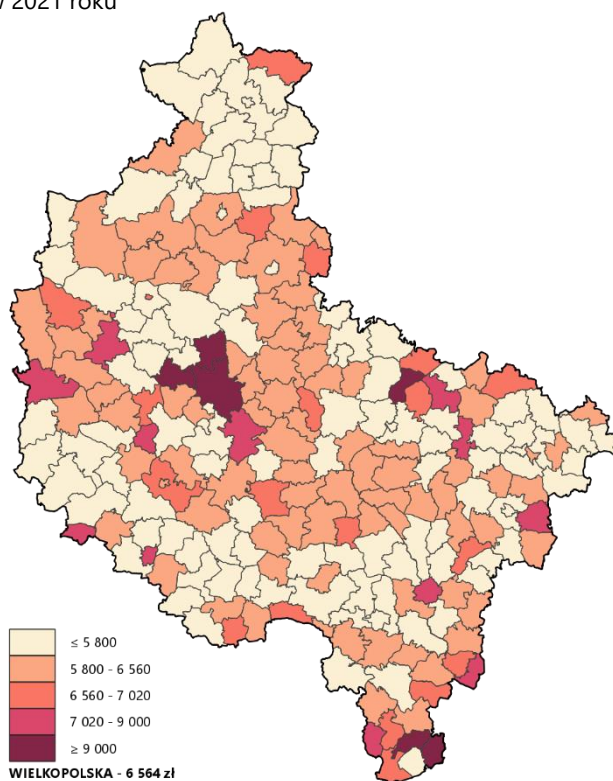
W 2021 roku wydatki ogółem gmin, z miastami na prawach powiatu, osiągnęły wartość 22 990,6 mln zł, co stanowiło 81,4% ogółu wydatków wielkopolskich jednostek samorządu terytorialnego. Największe wydatki w 2021 roku odnotowano w miastach subregionalnych oraz gminach: Swarzędz (362,6 mln zł), Tarnowo Podgórne (295,7 mln zł), Jarocin (293 mln zł), a najniższe wydatki odnotowano w gminach: Chodów (15,5 mln zł), Obrzycko (15,8 mln zł) i Tarnówka (16,1 mln zł).

Ryc.31. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku



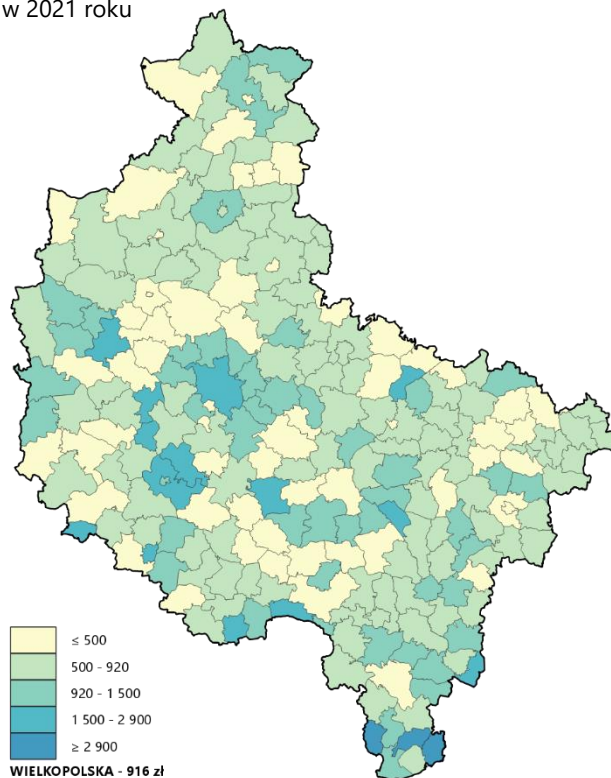
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.32. Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.33. Wydatki inwestycyjne gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku

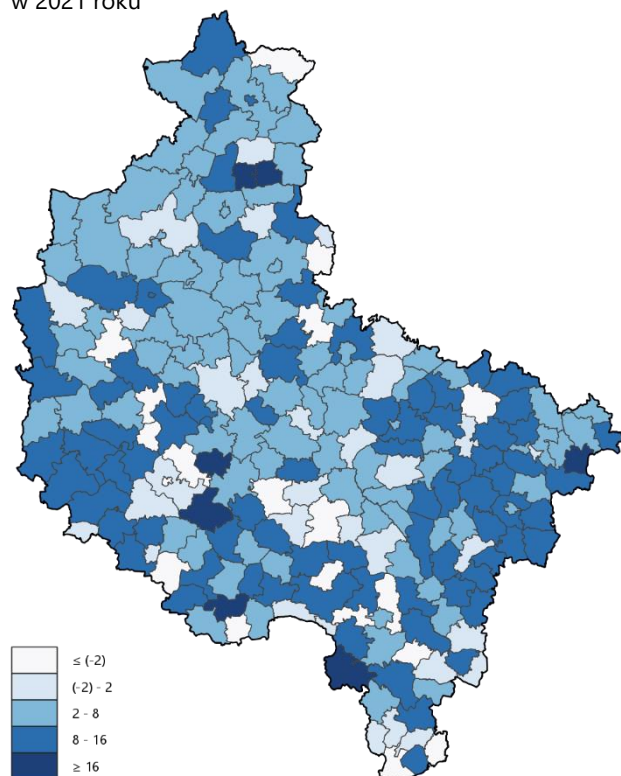


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Wydatki ogółem na 1 mieszkańca w gminach i miastach na prawach powiatu w 2021 roku osiągnęły kwotę rzędu 6 564 zł (9. miejsce w kraju) i jest to wartość niższa od średniej krajowej (6 870 zł). W gminach: Powidz (11 360 zł), Łęka Opatowska (9 707 zł) i Baranów (9 665 zł) wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca były najwyższe, a w gminach: Turek (4 766 zł), Dolsk (4 849 zł), Siedlec (4 895 zł) najniższe.

Wśród wydatków z budżetów gmin istotne znaczenie odgrywiają wydatki inwestycyjne, które stanowiły 13,9% ogółu wydatków z budżetów gmin. Wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach oraz miastach na prawach powiatu w 2021 roku wyniosły 916 zł. Wydatki inwestycyjne powyżej średniej regionalnej odnotowano w 65 gminach, w tym najwyższe w: Baranowie (3 782 zł) Łęce Opatowskiej (3 611 zł), Perzowie (2 922 zł). Natomiast najniższe wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca były w gminach: Dolsk (100 zł), Słupca (142 zł) i Trzemeszno (188 zł).

Ryc.34. Relacja wyniku finansowego do dochodów gmin (%) w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

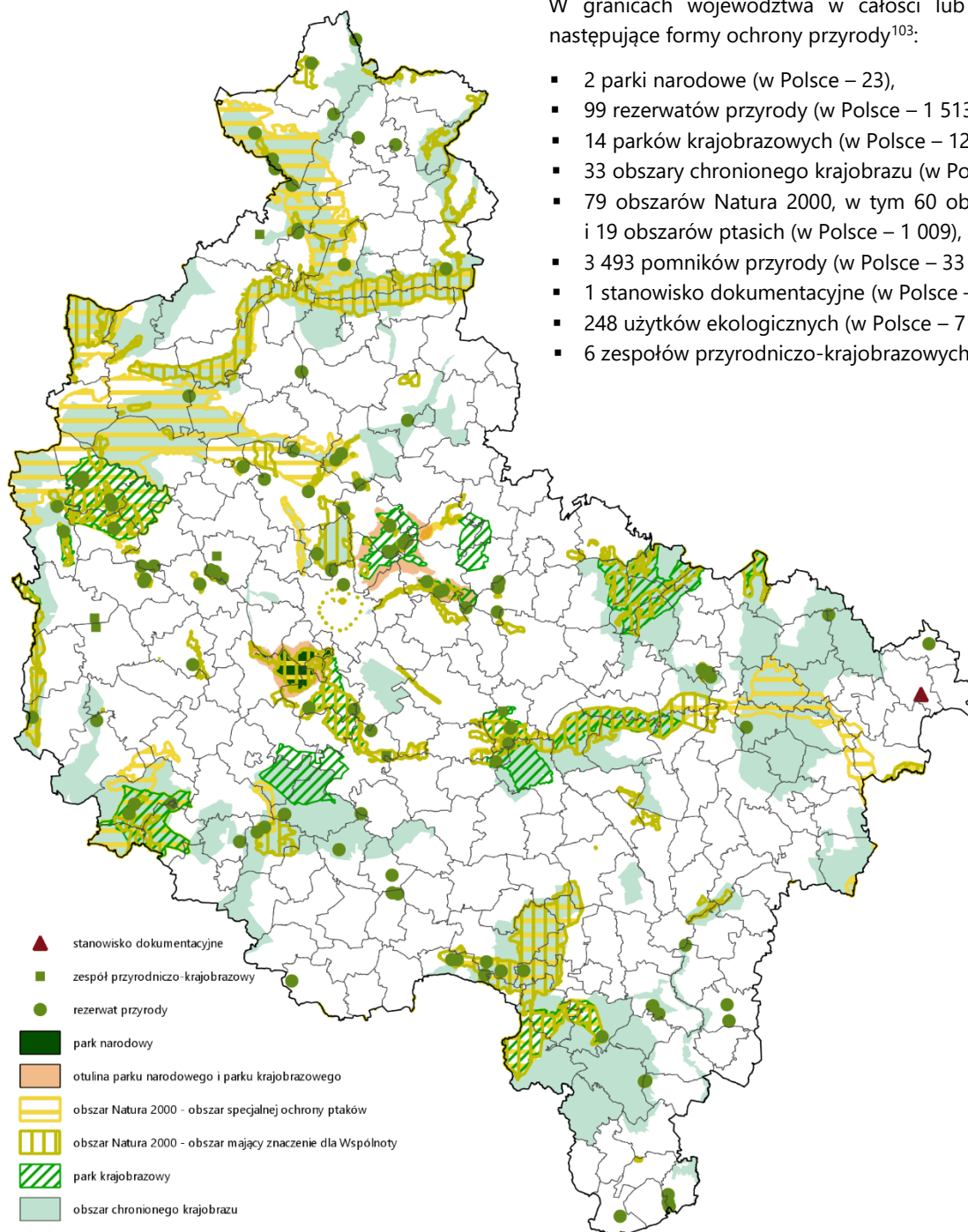
Spśród 222 wielkopolskich gmin (bez miast na prawach powiatu) w 31 jednostkach wydatki przekroczyły uzyskane dochody, zaś w 191 zarejestrowano nadwyżkę w budżetach. Największą nadwyżkę w budżetach w stosunku do swoich dochodów posiadały gminy: Miejska Górka (21,8%), Krzywiń (20,8%), Miasteczko Krajeńskie (19,0%) i Białośliwie (18,8%). Natomiast do gmin wykazujących relatywnie największy deficyt należały: Czempień (9,5%), Buk (8,0%) oraz Granowo (7,5%). Wśród miast na prawach powiatu jedynie budżet Leszna odznaczał się deficytem wynoszącym 9 mln zł (wydatki przewyższyły dochody o 1,7%). W pozostałych miastach na prawach powiatu w 2021 roku odnotowano nadwyżkę budżetową: Poznań (60,1 mln zł), Kalisz (43,2 mln zł) oraz Konin (11,9 mln zł). Relatywnie najwyższą nadwyżkę wykazał Kalisz (5,2% ogółu dochodów), najniższą Poznań (tj. 1,2% ogółu dochodów).

3 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

3.1. FORMY OCHRONY PRZYRODY

Wielkopolska pod względem walorów środowiska przyrodniczego, w tym rozmieszczenia kompleksów leśnych, położenia jezior, rzeźby terenu, a także układu sieci rzecznej nie jest obszarem jednorodnym. Tereny leśne zdecydowanie przeważają w północnej i północno-zachodniej części regionu. Charakterystyczne pojezierza z licznymi jeziorami rozciągają się z zachodu na wschód, przez środkową część Wielkopolski, a południe województwa to tereny wysoczyznowe. Najcenniejsze obszary obejmowane są różnego rodzaju formami ochrony prawnej, takimi jak: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu czy obszary Natura 2000.

Ryc.35. Formy ochrony przyrody



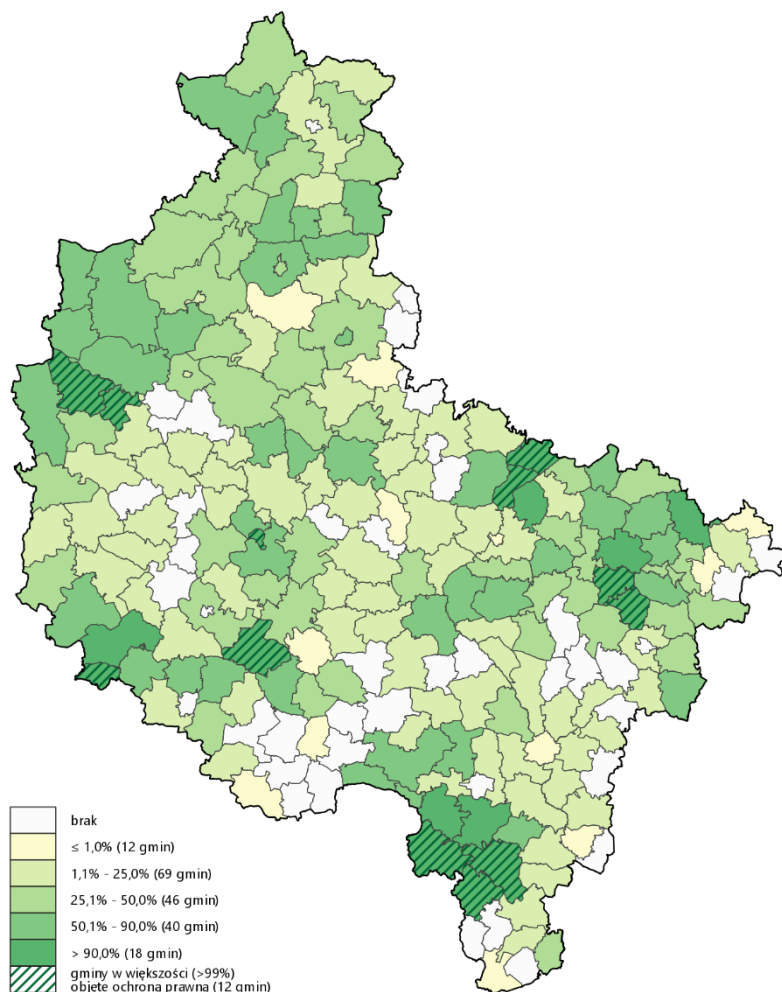
W granicach województwa w całości lub w części występują następujące formy ochrony przyrody¹⁰³:

- 2 parki narodowe (w Polsce – 23),
- 99 rezerwatów przyrody (w Polsce – 1 513),
- 14 parków krajobrazowych (w Polsce – 129),
- 33 obszary chronionego krajobrazu (w Polsce – 408),
- 79 obszarów Natura 2000, w tym 60 obszarów siedliskowych i 19 obszarów ptasich (w Polsce – 1 009),
- 3 493 pomników przyrody (w Polsce – 33 146),
- 1 stanowisko dokumentacyjne (w Polsce – 182),
- 248 użytków ekologicznych (w Polsce – 7 680),
- 6 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych (w Polsce – 274).

Źródło: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (GDOŚ), 2023. Centralny rejestr form ochrony przyrody, <http://crfop.gdos.gov.pl>

¹⁰³ Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (GDOŚ), 2023. Centralny rejestr form ochrony przyrody, <http://crfop.gdos.gov.pl>

Ryc.36. Udział powierzchni form ochrony przyrody w powierzchni gminy [%]



Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska (GDOŚ), 2023. Centralny rejestr form ochrony przyrody, <http://crfop.gdos.gov.pl>.

Część obszarów objętych formami ochrony przyrody posiada ustanowione plany ochrony i plany zadań ochronnych. Plany te zawierają wytyczne dla dokumentów z zakresu planowania przestrzennego szczebla regionalnego i lokalnego. Uwzględnienie tych wytycznych pozwala na ochronę cennych siedlisk i walorów przyrodniczych w szczególności objętych formami ochrony. Planami objęto dotychczas 65 rezerwatów przyrody i 3 parki krajobrazowe, ustanowiono także 55 planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000.

Wielkopolska posiada wyższy od średniej dla kraju (ok. 33,0%) udział obszarów objętych ochroną prawną w ogólnej powierzchni województwa¹⁰⁴. Wyniósł on w 2022 roku 38,8% i jest znacznie zróżnicowany wewnątrz regionu. W 18 gminach udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem to ponad 90%, w tym 12 z nich w całości położone jest w obszarach chronionych, są to gminy: Chrzypsko Wielkie, Kobyla Góra, Krzymów, Krzywiń, Orchowo, Powidz, Puszczykowo, Sieraków, Sośnie, Ostrzeszów, Wijewo, Władysławów. Jednocześnie 42 gminy nie są objęte żadną formą ochrony przyrody, a w 11 udział powierzchni obszarów chronionych w powierzchni ogółem wynosi poniżej 1%.

Na obszarze Wielkopolski objęciem formami ochrony prawnej wymagałyby tereny, będące przyrodniczą kontynuacją obszarów chronionych w województwach sąsiednich, takie jak:

- doliny rzeki Piławy i Płytnicy na styku z województwem zachodniopomorskim,
- Puszczy Noteckiej na styku z województwem lubuskim,
- doliny rzeki Warty i Noteci na styku z województwem lubuskim,
- okolic jeziora Rogowskiego na styku z województwem kujawsko-pomorskim.

Jednocześnie należy dążyć do tego by województwa ościenne kontynuowały ochronę prawną przyrody ustanowioną w Wielkopolsce, w celu poszerzenia ochrony Pojezierza Wałęckiego oraz doliny rzeki Gwdy w województwie pomorskim, a także ochrony doliny rzeki Prosnicy w województwie opolskim.

Prawna ochrona obszarów o najwyższych wartościach przyrodniczych nie zapewnia ciągłości ekologicznej pomiędzy poszczególnymi obszarami przyrodniczymi, pozwalającej na swobodną migrację organizmów. Kluczowe jest więc wzmacnianie spójnego systemu przyrodniczego województwa nie tylko na poziomie regionalnym, ale także lokalnym.

¹⁰⁴ Parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000 oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

3.2. OBSZARY WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN

Na obszarze województwa wg stanu na 2021 rok¹⁰⁵ występowało 1 660 udokumentowanych złóż kopalin, w tym 117 złóż surowców energetycznych (gaz ziemny, ropa naftowa oraz węgiel brunatny), 4 złoża surowców chemicznych (sól kamienna i sole potasowo-magnezowe) i 1 516 najbardziej powszechnych złóż surowców skalnych (gips i anhydryt, kreda, piaski formierskie, piaski i żwiry, piaski kwarcowe, surowce ilaste, surowce szklarskie oraz torfy), a także 10 złóż wód podziemnych zaliczonych do kopalin (wody lecznicze i termalne). Kopalinami o znaczeniu ponadlokalnym są surowce energetyczne – gaz ziemny, ropa naftowa, węgiel brunatny oraz surowce chemiczne – sól i sole potasowo-magnezowe.

Tab.12. Złoża kopalin w Wielkopolsce w 2021 roku

| Kopalina | Liczba złóż | Liczba złóż eksploatowanych | Uwagi |
|--|-------------|-----------------------------|---|
| Gaz ziemny | 79 | 33 | |
| Hel (w złożach gazu ziemnego) | 5 | 3 | |
| Ropa naftowa | 7 | 4 | |
| Węgiel brunatny | 31 | 2 | <i>zakończona eksploatacja złoża Adamów i Drzewce</i> |
| Rudy miedzi i srebra | 1 | 0 | <i>nowe złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Rudy niklu | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Cynk | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Kobalt | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Molibden | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Nikiel | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Ołów | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Wanad | 1 | 0 | <i>w rudach miedzi złożo Sulmierzyce Północ</i> |
| Sole potasowo-magnezowe | 1 | 0 | |
| Sól kamienna | 3 | 1 | |
| Gips i anhydryt | 1 | 0 | |
| Kreda | 17 | 0 | |
| Piaski formierskie | 1 | 0 | |
| Piaski i żwiry | 1 292 | 350 | |
| Piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych i cegły wapienno-piaskowej | 11 | 3 | |
| Surowce ilaste ceramiki budowlanej | 105 | 6 | |
| Surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego | 6 | 0 | |
| Surowce szklarskie | 3 | 1 | |
| Torfy | 80 | 10 | |
| Wody lecznicze i wody termalne | 10 | 2 | |
| Suma | 1660 | 416 | |

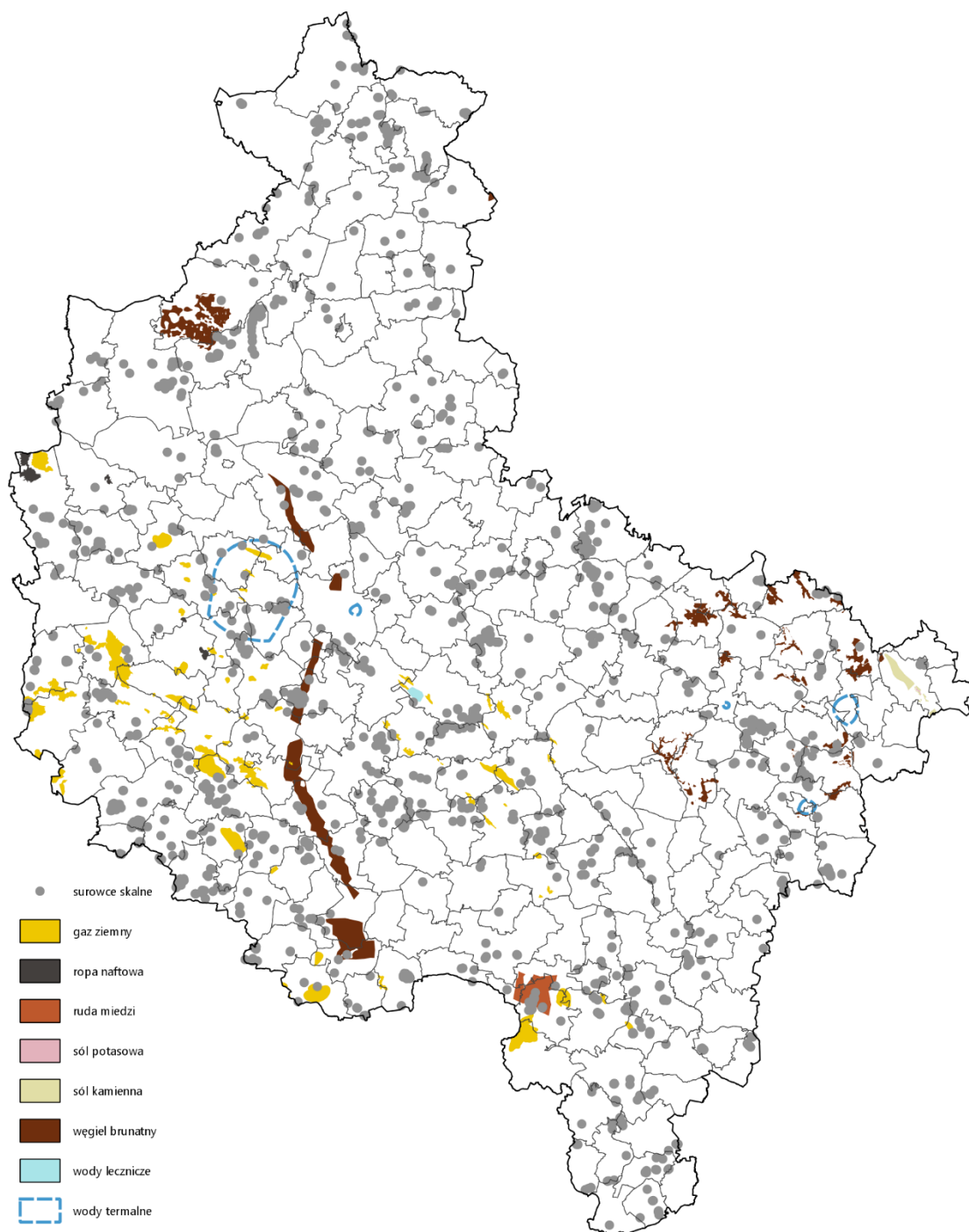
Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, <http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/> stan na 21.12.2022 r.

Najcenniejszy dla gospodarki jest węgiel brunatny występujący w 31 udokumentowanych złożach, w tym 22 w rejonie konińskim. Obecnie eksploatowane są 2 złoża: Pątnów IV oraz Tomisławice. Zaniechano eksploracji węgla brunatnego w złożu Adamów oraz w 2022 roku w złożu Drzewce.

W Wielkopolsce duże znaczenie mają złoża gazu ziemnego zlokalizowane na Niżu Polskim. W granicach województwa udokumentowanych było 79 złóż, z których największe to: „Brońsko”, „Bogdaj-Uciechów”, „Kargowa”, „Kościan S”, „KościanS-Ca2”, „Międzychód” (85% powierzchni złoża na terenie województwa wielkopolskiego), „Paproc”, „Paproc W”, „Pniewy”, „Radlin”, „Tarchały” i „Zbąszyń”. Eksploatowano 33 złoża, a 2 były w trakcie przygotowania do wydobycia lub prowadzono eksploatację próbną (złożo „Czarna Wieś” w powiecie grodziskim oraz złożo „Pniewy” w powiecie szamotulskim). Niektóre złoża gazu zasobne są w hel – na obszarze województwa jest 5 takich złóż, w tym 3 eksploatowane.

¹⁰⁵ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB), 2022. Bilans zasobów złóż w Polsce wg stanu na 31 XII 2021 r. Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa

Ryc.37. Złóża kopalin



Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, <http://geoportal.pgi.gov.pl/midas-web/> (stan na 21.12.2022 r.)

Ropa naftowa występowała w 7 złożach: „Buk”, „Grotów”, „Lubiatów”, „Michorzewo”, „Antonin 1”, „Jastrzębsko” i „Sieraków”, wspólnie z gazem ziemnym. Do najbardziej znaczących zasobowo złóż ropy naftowej należą „Lubiatów” (78% powierzchni złoża na terenie województwa wielkopolskiego) i „Grotów” (tylko mały fragment na terenie województwa).

Wielkopolska posiada ponadto, znaczące gospodarczo w skali kraju, złożę soli kamiennej, eksploatowane w wysadzie solnym w Kłodawie. Ponadto udokumentowane jest 1 złożę soli potasowo-magnezowych (nieeksploatowane).

Powszechne są złoża surowców skalnych o znaczeniu lokalnym, pokrywające aktualne zapotrzebowanie regionu – głównie piaski i żwiry (1292), kopaliny ilaste (111), a także piaski kwarcowe, szklarskie i formierskie. Pod względem liczby tego typu złóż, Wielkopolska zajmuje 2. miejsce po województwie mazowieckim.

Istotnym zasobem kopalin dotychczas niewystępującym w granicach województwa wielkopolskiego są rudy miedzi, srebra udokumentowane w złożu „Sulmierzyce Północ”, położonym w granicach gmin Odolanów, Ostrów Wlkp. oraz Sulmierzyce. Złoże to zawiera również kopaliny towarzyszące, takie jak: rudy niklu, cynk, kobalt, molibden, nikiel, ołów oraz wanad.

Obszar województwa zasobny jest również w inne kopaliny, takie jak: gips i anhydryt (1 złożo nieeksploatowane), kreda (17 złożo nieeksploatowanych), piaski formierskie (1 złożo nieeksploatowane), piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych i cegły wapienno-piaskowej (11 złożo, w tym 3 eksploatowane), surowce szklarskie (3 złoża, w tym 1 eksploatowane), a także złoża torfów (80 złożo, w tym 10 eksploatowanych).

W strefie od Gorzowa Wielkopolskiego (woj. lubuskie) poprzez Czarnków, Wągrowiec, Gniezno, Konin, Sompolno, Ślesin, Koło, Turek do Uniejowa, znajdują się złoża wód termalnych o korzystnych parametrach użytkowych. Aktualnie gospodarczo wykorzystywane są 2 spośród 5 dokumentowanych w regionie złożo wód termalnych – „Swarzędz IGH-1” i „Tarnowo Podgórne GT-1” w wodnych kompleksach rekreacyjno-sportowych („Termy Maltańskie” w Poznaniu i „Tarnowskie Termy” w Tarnowie Podgórnym). Ponadto na terenie Wielkopolski występuje 5 udokumentowanych i nieeksploatowanych złożo wód leczniczych.

3.3. LASY

Lesistość w województwie wielkopolskim w 2021 roku kształtowała się na poziomie 25,8%. Przy średniej krajowej wynoszącej 29,6% Wielkopolska plasowała się na 12. miejscu i należy do województw o niskiej lesistości. Na 1 mieszkańca Wielkopolski przypada 0,22 ha lasów, wskaźnik ten jest niewiele niższy od wskaźnika dla kraju (0,24 ha), przy czym w najbardziej zalesionym województwie lubuskim, na 1 mieszkańca statystycznie przypada aż 0,7 ha lasu.

W strukturze własnościowej lasów zdecydowanie przeważa sektor publiczny. Blisko 90% lasów w województwie wielkopolskim stanowią lasy publiczne (Skarbu Państwa, lasy publiczne gminne), natomiast dla Polski wartość tego wskaźnika jest niższa o 10%.

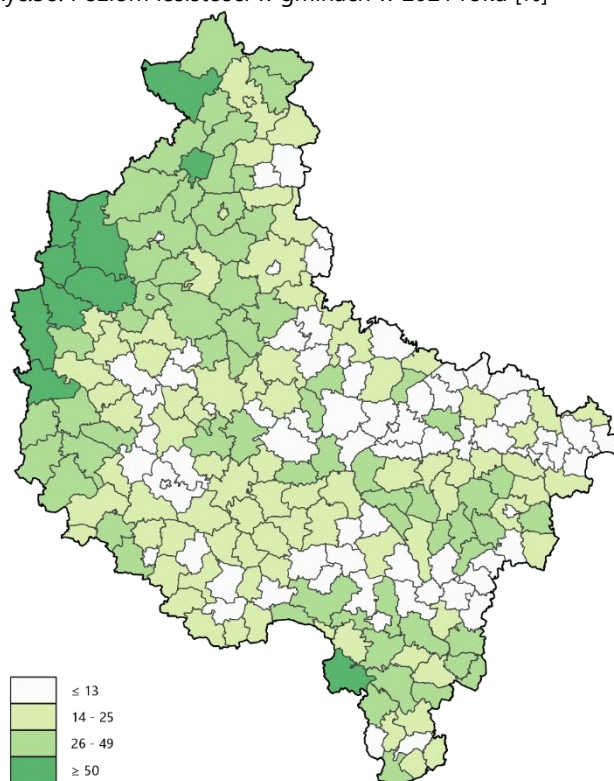
Rozmieszczenie lasów w województwie nie jest równomierne. Największe obszary leśne pokrywają północną i północno-zachodnią część województwa. Najwyższą lesistością, przekraczającą 50%, wyróżniają się gminy¹⁰⁶: Jastrowie (71,2%), Miedzichowo (70,1%), Wieleń (66,2%), Wronki (62,7%), Drawsko (61,9%), Sieraków (57,7%), Krzyż Wlkp. (56,6%), Sośnie (54,3%), Międzychód (50,8%) i Piła (50,1%).

Najmniej powierzchni leśnych (poniżej 3%) znajduje się w centralnej i wschodniej części województwa, m.in. w gminach: Rozdrażew (0,4%), Kleczew (1,4%), Damasławek (1,7%), Granowo (1,8%), Kleszczewo (2,2%) i Olszówka (2,8%) oraz w m. Kościan (0%) i m. Turek (0,6%).

Na terenie województwa wielkopolskiego zlokalizowanych jest kilka większych kompleksów leśnych, które ze względu na swoją powierzchnię oraz zachowanie cech lasu zbliżonego do pierwotnego, uznano za puszcze, są to: Bory Krajeńskie, Puszcza Drawska i Lasy Doliny Gwdy, Puszcza Notecka, Lasy Rogalińskie, Lasy Międzyrzecko-Tomyskie, Lasy Pojezierza Sławskiego oraz Lasy Doliny Baryczy. Ponadto na terenie Wielkopolski funkcjonują dwa Leśne Kompleksy Promocyjne: „Lasy Rychtałskie” i „Puszcza Notecka”, które służą wdrażaniu proekologicznej polityki leśnej państwa.

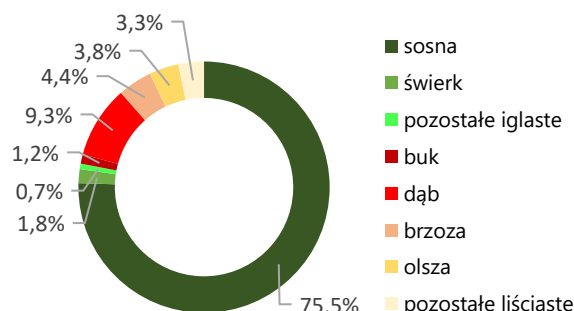
W Wielkopolsce dominuje drzewostan w wieku 41–80 lat, stanowiący ponad 41% powierzchni lasów, natomiast najstarsze

Ryc.38. Poziom lesistości w gminach w 2021 roku [%]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.39. Skład gatunkowy drzewostanów



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

¹⁰⁶ Bank Danych Lokalnych, dane za 2021 r.

drzewa, ponad 100 letnie, to 11,7% powierzchni lasów. Pod względem składu gatunkowego zdecydowanie przeważa drzewostan iglasty – 78% powierzchni lasów, z czego sosna zwyczajna obejmuje 3/4 powierzchni lasów. Z drzew liściastych znaczny udział mają dęby, brzozy i olsze.

Województwo znajduje się na 2. miejscu pod względem największej ilości pozyskiwanego drewna w kraju (9,1%). W 2021 roku w Wielkopolsce pozyskano 3 859,4 tys. m³ drewna, co w porównaniu z 2020 rokiem oznacza wzrost o prawie 8%.

W 2021 roku wykonano w województwie odnowienie lasu na powierzchni obejmującej 6 548 ha, co łącznie z zalesieniami gruntów nieleśnych stanowiło 0,9% powierzchni lasów ogółem. Tendencja zalesień gruntów nieleśnych w Wielkopolsce od dłuższego czasu wykazuje wyraźny spadek. Dekadę temu pod zalesienia co roku przeznaczano ponad 200 ha, a w 2021 roku powierzchnia ta wyniosła jedynie 50,6 ha.

3.4. GLEBY

Gleby województwa wielkopolskiego charakteryzują się znacznym zróżnicowaniem jakości i zasobności. Warunki glebowe zmieniają się od dobrych na wysoczyznach morenowych (część środkowa i południowa województwa) do niekorzystnych na sandrach, w strefach krawędziowych i w dolinach (część zachodnia, północno-zachodnia, wschodnia i południowa województwa). W województwie dominują gleby słabej i średniej jakości, niewielki udział stanowią gleby klasy II.

Większość gruntów ornych województwa (77%¹⁰⁷) zalicza się do żytnich kompleksów przydatności rolniczej (kompleksy 4–7). Kompleksy te zostały utworzone najczęściej na różnego typu piaskach gliniastych i piaskach słabogliniastych, najczęściej odpowiadają glebom klas IVa, IVb, V i VI.

Najlepsze gleby tworzą zwarty kompleks w południowej części województwa, rozciągający się pomiędzy Leszmem na zachodzie i Kaliszem na wschodzie, szczególnie na terenie powiatów: krotoszyńskiego i gostyńskiego, gdzie udział gleb o najkorzystniejszych warunkach do uprawy roślin (kompleksy 1–3) wynosi odpowiednio 39,9% i 36,5% powierzchni powiatu.

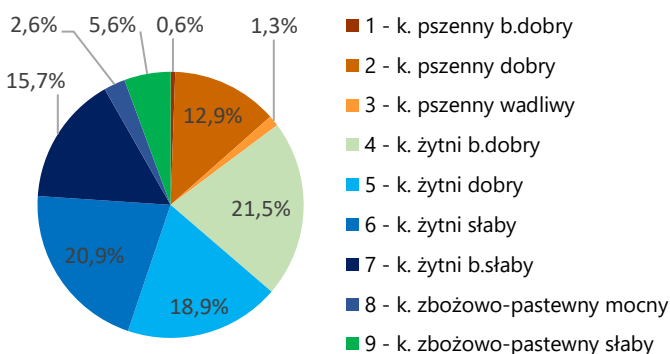
Rozproszone kompleksy gleb wysokiej jakości znajdują się także w części środkowej województwa, po zachodniej i wschodniej stronie Poznania, tj. na terenie powiatów: szamotulskiego, grodzkiego, nowotomyskiego i kościańskiego oraz gnieźnieńskiego, poznańskiego, średzkiego i wrzesińskiego. Kompleksy pszenne zajmują na terenie województwa wielkopolskiego 14,8% gruntów ornych. Pozostałe 8,2% stanowią kompleksy zbożowo-pastewne (8 i 9), ze znacznym udziałem gleb o najniższej przydatności pod uprawę roślin, zlokalizowane są one w powiatach: kolskim, nowotomyskim, rawickim i tureckim.

Ryc.40. Pszenne kompleksy przydatności rolniczej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie Mapy glebowo-rolniczej oraz EGIB z 2019 r.

Ryc.41. Procentowy udział poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej gleb w gruntach ornych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie Mapy glebowo-rolniczej oraz EGIB z 2019 r.

¹⁰⁷ Obliczenia własne na podstawie Mapy glebowo-rolniczej WODGiK Poznań i EGIB 2019 r.

3.5. WODY

Wody podziemne

W Wielkopolsce wody podziemne występują w czterech piętrach wodonośnych: jurajskim, kredowym, paleogeńsko-neogeńskim i czwartorzędowym. Część wód podziemnych, ze względu na wysoką zasobność i walory użytkowe, uznana została za tzw. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), z których 23 (w całości lub we fragmentach) znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego.

Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną oraz ustawą Prawo wodne, w wodach podziemnych wyodrębnia się ich jednolite części (JCWPd). Obszar województwa wielkopolskiego przynależy do 24 JCWPd¹⁰⁸. W dorzeczu Odry znajdują się JCWPd nr: 25, 26, 34, 35, 41, 42, 43, 59, 60, 61, 62, 69, 70, 71, 72, 79, 80, 81, 82, 96, 97, natomiast w dorzeczu Wisły JCWPd nr 36, 47, 63.

Zasoby wód podziemnych, pomimo że są odnawialne, nie mogą być wykorzystywane w niekontrolowany sposób z uwagi na ograniczoną ich ilość, zmienną jakość oraz wpływ na środowisko, jakie może przynieść nadmierna eksploatacja.

Zasoby eksploatacyjne¹⁰⁹ wód podziemnych w 2021 roku w województwie wielkopolskim wynosiły 198 771,46 m³/h¹¹⁰, tj. 9,4% zasobów kraju. Wielkość zasobów w stosunku do roku poprzedniego wzrosła o 1 881,58 m³/h. Największe znaczenie gospodarcze mają zasoby wód podziemnych z utworów czwartorzędowych (118 480,6 m³/h, co stanowi ok. 59,6% ogółu zasobów eksploatacyjnych). Zasoby z utworów neogeńsko-paleogeńskich wynoszą 49 824,5 m³/h (25,1%), zasoby piętra kredowego – 17 102,9 m³/h (13,6%), natomiast z warstw starszych od kredowych – 3 384,9 m³/h (1,7%)¹¹¹.

W Polsce ok. 70% wody przeznaczanej do spożycia pochodzi z ujęć wód podziemnych. Wielkość ustalonych zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych¹¹² wynosi w Polsce blisko 34 mln m³/24h¹¹³. Województwo wielkopolskie znajduje się w zasięgu 20 obszarów bilansowych, w których łączna wielkość zasobów dyspozycyjnych wynosi 7 560 065 m³/24h¹¹⁴ oraz 567 m³/24h zasobów perspektywicznych¹¹⁵ (obszar bilansowy P-VII Warta od Neru do Proсны). Najmniejsze zasoby dyspozycyjne występują w obszarach bilansowych P-V (Warta od Widawki do Neru, 1,7% ogółu zasobów województwa wielkopolskiego) oraz P-IX (Warta od Proсны do Kan. Mosińskiego, 1,7% ogółu zasobów województwa wielkopolskiego). Z kolei największe zasoby dyspozycyjne występują w obszarze bilansowym P-XVI (Gwda, 10,5% ogółu zasobów województwa wielkopolskiego).

Wody powierzchniowe i retencja

Województwo wielkopolskie położone jest w dorzeczu Odry, w regionach wodnych: Warty – obejmującym ok. 67,8% powierzchni województwa, regionie wodnym Noteci – 19,6% powierzchni województwa (północ Wielkopolski) oraz regionie wodnym Środkowej Odry – 12,5% powierzchni województwa (południowo-zachodnia część Wielkopolski). Znikomy procent (ok. 0,06%) województwa należy do dorzecza Wisły, regionu wodnego Środkowej Wisły (niewielkie, skrajne fragmenty gmin Chodów, Przedecz i Wierzbinek).

Sieć rzeczna jest stosunkowo dobrze rozwinięta. Główną rzeką Wielkopolski jest rzeka Warta, stanowiąca jednocześnie prawy, najdłuższy dopływ Odry. Największe dopływy Warty to: Noteć (z głównymi dopływami Gwdą i Drawą) w części prawobrzeżnej oraz Proсна i Obra w części lewobrzeżnej. Istotnym elementem sieci hydrograficznej Wielkopolski są jeziora, sztuczne zbiorniki wodne oraz stawy, które poprawiają zdolności retencyjne obszaru.

Obszar Wielkopolski charakteryzuje się nierównomiernym rozmieszczeniem jezior. Najwięcej jezior położonych jest w północnej części województwa. W granicach województwa występuje 809¹¹⁶ jezior, 50% to jeziora małe o powierzchni poniżej 10 ha, 8% stanowią jeziora o powierzchni powyżej 100 ha. Największe z nich, o powierzchni powyżej 500 ha, to jeziora:

¹⁰⁸ Zgodnie z podziałem Polski na 174 JCWPd (obowiązujący w latach 2022-2027)

¹⁰⁹ Zasoby eksploatacyjne, określone są jako ilość wód podziemnych możliwych do pobrania z ujęcia w danych warunkach hydrogeologicznych i techniczno-ekonomicznych, z uwzględnieniem zapotrzebowania na wodę i przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska zgodnie z definicją zawartą w Rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie dokumentacji hydrogeologicznej i geologiczno – inżynierskiej z dnia 18 listopada 2016 r.

¹¹⁰ wyrażone w jednostkach objętościowych w jednostce czasu przy odpowiedniej depresji

¹¹¹ Bilans zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2021 roku, PIG-PIB 2022

¹¹² określa się jako zasoby wód podziemnych możliwe do zagospodarowania w określonych warunkach środowiska i hydrogeologicznych, bez wskazywania lokalizacji i warunków techniczno-ekonomicznych ujęć

¹¹³ według stanu rozpoznania na dzień 31.12.2021 r.; PIG-PIB, Zasoby dyspozycyjne wód podziemnych

¹¹⁴ wartość obejmuje całe obszary bilansowe, w zasięgu których znajduje się województwo wielkopolskie

¹¹⁵ szacunkowo ustalone zasoby wód podziemnych użytkowych poziomów wodonośnych możliwe do zagospodarowania z uwzględnieniem potrzeby zachowania określonego stanu ekosystemów od nich zależnych

¹¹⁶ nie uwzględniono jezior o powierzchni poniżej 1 ha

Powidzkie (1 056,6 ha), Zbąszyńskie (722,9 ha) oraz Niedzięgiel (610,4 ha). W województwie wielkopolskim występuje także 311 sztucznych zbiorników wodnych i 75 stawów¹¹⁷.

Głównym źródłem wody na obszarze województwa wielkopolskiego, jak i całego kraju, są opady atmosferyczne. Postępujące zmiany klimatu, których efektem jest m.in. wzrost średniej temperatury powietrza powodującej zwiększone parowanie wody, nierównomierne i gwałtowne opady czy bezśnieżne zimy sprawiają, że coraz mniej wody zostaje zatrzymana w rzekach, ciekach i zbiornikach wodnych, obniżona jest również retencja gruntowa, czyli woda zatrzymana w środowisku podziemnym. Dodatkowo działania antropogeniczne takie m.in. jak regulacja rzek, uszczelnianie powierzchni, przekształcanie terenów zielonych i zależnych od wód powoduje przyspieszenie spływu powierzchniowego wody, co jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym dla zasobów wodnych regionu. Wpływ na wielkość zasobów wód powierzchniowych ma również odkrywkowa eksploatacja węgla brunatnego, która oddziałuje negatywnie nie tylko na wody podziemne, ale również na stan wód powierzchniowych szczególnie wschodniej części Wielkopolski, co prowadzi do wysuszania gleb, obszarów podmokłych, a nawet zaniku wody w ciekach i jeziorach.

Istotną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych odgrywa retencja naturalna oraz sztuczna. Wielkopolska posiada ograniczone możliwości naturalnej retencji wodnej (m.in.: oczka wodne, starorzecza i ekosystemy zależne od wód – mokradła, torfowiska oraz lasy) wymagające wspomagania sztuczną retencją wody (m.in. poprzez budowę sztucznych zbiorników wodnych, stawów rybnych, urządzeń melioracyjnych, budowli piętrzących na ciekach).

Jednym z największych zbiorników retencjonujących wodę w kraju jest zbiornik Jeziorsko, położony na styku województw wielkopolskiego (gm. Dobra) i łódzkiego (gm. Pęczniew i Warta). Powierzchnia maksymalna zbiornika wynosi 203 mln m³. Jest to zbiornik wielozadaniowy, który oprócz funkcji przeciwpowodziowej, służy także celom rekreacyjnych i energetycznym. Dużą inwestycją w zakresie retencji sztucznej jest również realizacja zbiornika retencyjnego „Wielowieś Klasztorna” na Prośnie, którego budowa jest na etapie pozyskania środków finansowych na ten cel. Ważna jest także budowa polderu Golina w powiecie konińskim, w celu poprawy bezpieczeństwa przeciwpowodziowego terenów położonych w dolinie rzeki Warty.

Retencję sztuczną możemy powiązać z tzw. małą retencją, która opiera się na gromadzeniu wód w sztucznych i naturalnych zbiornikach wodnych. Jest to także spiętrzanie wody w korytach rzek, rowów i kanałów. Na terenie województwa wielkopolskiego znajduje się 6 894 obiektów małej retencji o łącznej pojemności 191 546,7 dam³. Na obiekty małej retencji składa się: 41 piętrzonych jezior o pojemności 68 679,0 dam³, 1 347 sztucznych zbiorników wodnych o pojemności 55 987,5 dam³, 1 305 stawów rybnych o pojemności 59 262,4 dam³, 4 175 budowli piętrzących o pojemności 5 868,7 dam³ oraz 26 innych obiektów o pojemności 1 749,1 dam³. Powierzchnia nawadniana przez wskazane obiekty w 2021 roku wyniosła 55 546,5 ha¹¹⁸.

Równie istotna jest także mikroretencja polegająca na zagospodarowaniu wód pochodzących z opadów atmosferycznych i wód powierzchniowych – bezpośrednio w miejscu wystąpienia opadu. Głównym zadaniem mikroretencji jest poprawa lokalnego bilansu wodnego, opóźnienie odpływu, zmniejszenie ilości odpływających wód oraz wzrost zasilania wód podziemnych¹¹⁹. Program „Moja woda”, dotyczący działań ukierunkowanych na zwiększenie poziomu retencji na terenie posesji przy budynkach jednorodzinnych oraz wykorzystywaniu zgromadzonych wód opadowych oraz roztopowych, ma za zadanie ochronę zasobów wody poprzez zwiększenie retencji na tych terenach. W ramach tego projektu w 2020 roku w Wielkopolsce zgłoszono 2 591 wniosków o dofinansowanie na inwestycje mikroretencji¹²⁰.

Wykorzystanie zasobów wodnych (pobór i zużycie wód)

Dostęp do wody ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju gospodarczego i społecznego. Presja na zasoby wodne, przede wszystkim dobrej jakości, w wyniku rozwoju rolnictwa, przemysłu, na potrzeby turystyki i rekreacji, energii, transportu oraz procesu urbanizacji, powoduje pogorszenie stanu zasobów wody słodkiej pod względem ilości (nadmierna eksploatacja lub susze) i jakości (zanieczyszczenie i eutrofizacja).

Nadmierny pobór wód powierzchniowych wpływa na stosunki wodne, m.in. poprzez: obniżenie poziomu wód w ciekach, jeziorach i zbiornikach wodnych, degradację ekosystemów wodnych i mokradeł oraz wpływa niekorzystnie na stan wód powodując ich eutrofizację, pogorszenie ich jakości, stanu/potencjału ekologicznego, niosąc za sobą ryzyko niespełnienia celów środowiskowych wymaganych Ramową Dyrektywą Wodną. Z kolei nadmierny pobór wód podziemnych (zarówno na cele komunalne jak również przemysłowe – odwodnienia górnicze) przyczynia się do powstawania lejów depresji, obniżenia przepływu w ciekach oraz zwiędnięcia wód podziemnych (w tym wysychania studni), ma także negatywny wpływ na bioróżnorodność i obszary chronione (np. odwodnienie siedlisk przyrodniczych, mokradeł).

¹¹⁷ Mapa Podziału Hydrograficznego Polski 1:10 000

¹¹⁸ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (BDL GUS), 2018-2021

¹¹⁹ Piotr Kowalczak, Mikroretencja jako element zintegrowanego gospodarowania wodą, Zaopatrzenie w wodę, jakość i ochrona wód, Poznań, Kudowa Zdrój 2016

¹²⁰ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; <https://www.gov.pl/web/klimat/sukces-programu-moja-woda-w-edycji-2020>

Problemem wschodniej i środkowo-wschodniej Wielkopolski jest duży pobór wód oraz odwodnienia obszarów górniczych. Takie działania potęgują, w ekstremalnym stopniu, zjawisko suszy.

Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej w województwie w 2021 roku wyniósł 1 265 364,2 dam³ i stanowił 13,7% ilości wody pobranej w kraju. Największe pobory odnotowano w Koninie (74% poborów województwa), gdzie przeważający udział (98,8%) stanowiły pobory na cele przemysłowe (o 7% mniejsze pobory na cele przemysłowe niż w roku 2019)¹²¹. Największą część pobranej wody w województwie, 75,3% przeznaczono na cele produkcyjne, 17,4% na cele eksploatacji sieci wodociągowej, a na potrzeby napełniania i uzupełniania stawów rybnych 7,3%. Woda na cele produkcyjne pochodziła głównie z ujęć powierzchniowych (97,6%), podczas gdy na cele eksploatacji sieci wodociągowej – z ujęć podziemnych (91,3%)¹²².

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem w 2021 roku wyniosło w województwie 1 235 061,8 dam³. Woda zużyta w województwie stanowiła 14% wody zużytej w kraju. Średnie roczne zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosło 353,7 m³, a w kraju 231,8 m³. Największe zużycie wody w Wielkopolsce odnotowano w Koninie (z czego 98,8% stanowi woda zużyta na cele produkcyjne) i Poznaniu (przeważający udział stanowi eksploatacja sieci wodociągowej dla gospodarstw domowych – 59,8%). W Koninie odnotowano również największe zużycie wody na mieszkańca, wyniosło ono 13 017,0 m³ (przy średniej dla województwa 353,7 m³)¹²³.

Strukturami geologicznymi zasobnymi w wodę, które stanowią lub mogą stanowić w przyszłości strategiczne zasoby wód podziemnych do wykorzystania dla zaopatrzenia ludności i podstawowych gałęzi gospodarki, są Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP). Cechuje je wysoka wydajność. Niestety w przypadku GZWP nr 143 (subzbiornik Inowrocław–Gniezno), na większości obszaru zbiornika istnieje poważne zagrożenie związane z deficytem ilości wód dostępnych do zagospodarowania. Zagrożenie to istnieje w odniesieniu do zapotrzebowania wynikającego z wielkości ustalonych zasobów eksploatacyjnych, jak i tych, określanych w pozwoleniach wodnoprawnych. Wielkości zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych ok. 4,5 krotnie przewyższają ilość wód dostępnych do zagospodarowania w całym obszarze GZWP 143¹²⁴.

Jakość wód powierzchniowych i podziemnych

Województwo wielkopolskie znajduje się w zasięgu 518 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP), w tym 384 JCWP płynących (w tym 249 naturalnych, 124 silnie zmienione i 11 sztucznych) oraz 134 JCWP jeziornych (93 naturalnych i 41 silnie zmienionych). JCWP rzecznych należą, za wyjątkiem niewielkiej części zlewni JCWP Miłonka (dorzecze Wisły), do dorzecza Odry.

Na terenie województwa wielkopolskiego, ze względu na dużą liczbę jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych, monitoruje się przede wszystkim te, które zostały uznane za zagrożone niespełnieniem określonych dla nich celów środowiskowych. Wyniki monitoringu służą do dokonania oceny ich stanu oraz stwierdzenia obecności długoterminowych tendencji wzrostowych stężenia zanieczyszczeń pochodzenia antropogenicznego. Pomimo systematycznej poprawy, nadal nie został osiągnięty dobry stan wód, wymagany przez Ramową Dyrektywę Wodną.

Informacje o stanie jednolitych części wód (rzek oraz jezior i sztucznych zbiorników wodnych) pozyskiwane są w ramach monitoringu jakości wód, będącego podsystemem Państwowego Monitoringu Środowiska. W 2019 roku na terenie województwa wielkopolskiego programem badań objęto 172 JCWP rzecznych oraz 66 JCWP jeziornych.

W roku 2019 na terenie województwa wielkopolskiego badania stanu/potencjału ekologicznego wykonano dla 119 JCWP rzecznych. Maksymalny stan/potencjał ekologiczny nie osiągnęła żadna z badanych JCWP rzecznych, dobry stan ekologiczny charakteryzowały 2 JCWP rzecznych (są to: JCWP Rudnica i JCWP Parowa Piłska, które stanowią 1,7% przebadanych wód), umiarkowany stan/potencjał ekologiczny uzyskało 60 JCWP rzecznych (50,4% przebadanych wód), słaby stan/potencjał ekologiczny – 37 JCWP rzecznych (31,1% przebadanych wód), a zły stan/potencjał ekologiczny – 20 JCWP rzecznych (16,8% przebadanych wód).

Ocena stanu chemicznego jednolitych części wód płynących, przeprowadzona na podstawie analizy wyników badań chemicznych wskaźników jakości wód, w 2019 roku została wykonana dla 144 JCWP rzecznych. Dla 21 JCWP rzecznych (14,6% przebadanych wód) stan chemiczny był dobry, natomiast dla 123 JCWP rzecznych (85,4% przebadanych wód) stan chemiczny był poniżej dobrego.

¹²¹ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (BDL GUS), 2019-2021

¹²² Ibidem

¹²³ Ibidem

¹²⁴ Dokumentacje hydrogeologiczne określające warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa (lata 2011-2015)

Stan wód jest wypadkową stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego. W 2019 roku żadna z ocenianych 172 JCWP rzecznych nie osiągnęła dobrego stanu wód, co oznacza, że 44,8% ogólnej liczby JCWP płynących w województwie charakteryzował zły stan wód.

Przeważający udział badanych w 2019 roku JCWP rzecznych w zasięgu województwa wielkopolskiego, jest zagrożonych nieosiągnięciem celów środowiskowych (142 JCWP rzecznych; 83% ogółu badanych JCWP rzecznych) wymaganych przez Ramową Dyrektywę Wodną. Spośród badanych dla 140 JCWP rzecznych (81% badanych JCWP rzecznych) przedłużono termin osiągnięcia celu lub ustalono mniej rygorystyczne cele¹²⁵.

W 2019 roku badania stanu/potencjału ekologicznego wykonano dla 50 JCWP jeziornych. Maksymalny stan/potencjał ekologiczny nie osiągnęła żadna z badanych JCWP jeziornych, przy czym dobrym potencjałem ekologicznym charakteryzowało się jezioro Niedzięgiel (2% przebadanych wód), natomiast dobry stan ekologiczny stwierdzono dla jezior: Stęszewsko-Kołatkovskiego, Jaroszewskiego, Głodowskiego, Lubotyń, Mąkolno i Krąpsko Długie (12% przebadanych wód). Umiarkowany stan/potencjał ekologiczny stwierdzono dla 16 JCWP jeziornych (32% przebadanych wód), słaby stan/potencjał ekologiczny – 15 JCWP jeziornych (30% przebadanych wód), natomiast zły stan/potencjał ekologiczny – 12 JCWP jeziornych (24% przebadanych wód).

Dla 55 JCWP jeziornych dokonano oceny stanu chemicznego. Dobry stan chemiczny wykazały jeziora: Kłeckie, Kuźnickie, Stęszewsko-Kołatkovskie i Jaroszewskie (7,3% przebadanych wód), natomiast pozostałe 51 jezior wykazało stan chemiczny poniżej dobrego (92,7% przebadanych wód).

W końcowej ocenie stanu wód, dla dwóch badanych JCWP jeziornych (2%), stan wód określono jako dobry (jeziora Stęszewsko-Kołatkovskie i Jaroszewskie), co wynikało z dobrego stanu ekologicznego oraz dobrego stanu chemicznego. Dla pozostałych 64 JCWP jeziornych (98% przebadanych wód) badania wykazały zły stan wód.

Przeważający udział badanych w 2019 roku JCWP jeziornych na terenie Wielkopolski jest zagrożonych nieosiągnięciem celów środowiskowych (58 JCWP jeziornych, 88% ogółu badanych) wymaganych przez Ramową Dyrektywę Wodną. Dla zagrożonych JCWP jeziornych przedłużono termin osiągnięcia celu lub ustalono mniej rygorystyczne cele¹²⁶.

Badania chemizmu wód podziemnych prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Wyróżnia się dwa rodzaje monitoringu stanu chemicznego wód podziemnych¹²⁷, tj. monitoring diagnostyczny i operacyjny. W 2019 roku przeprowadzone zostały badania w ramach monitoringu diagnostycznego, natomiast w roku 2021 monitoringiem operacyjnym objęto jednolite części wód podziemnych zagrożone niespełnieniem określonych dla nich celów środowiskowych oraz stwierdzenia występowania znaczących i utrzymujących się trendów wzrostu stężenia zanieczyszczeń spowodowanych oddziaływaniami antropogenicznymi.

W 2019 roku badania chemizmu wód przeprowadzone zostały w 131 diagnostycznych punktach pomiarowych w ramach sieci monitoringu wód podziemnych. Wody bardzo dobrej jakości stwierdzono na 1 stanowisku pomiarowym (Sarbicko, powiat turecki), na 43 stanowiskach (co stanowi 33% ogółu punktów pomiarowych) stwierdzono dobrą jakość wody (klasa II), a na 58 stanowiskach (44% ogółu punktów pomiarowych) zadowalającą jakość wód (klasa III). Niezadowalającą jakość wód (IV klasa) wykazano w 25 punktach pomiarowych (19% ogółu punktów pomiarowych), natomiast złą (V klasa) wykazano w 4 punktach pomiarowych (3% przebadanych wód; powiaty: kaliski, koniński i kościański).

Na podstawie wyników badań wód podziemnych prowadzonych w ramach monitoringu operacyjnego w 2021 roku w 15 spośród 53 punktów pomiarowych na terenie województwa wykazano słaby stan chemiczny (klasa IV – 17% i klasa V – 11% wszystkich przebadanych wód podziemnych). W pozostałych punktach pomiarowych wykazano natomiast wody o bardzo dobrej, dobrej i zadowalającej jakości (klasa I – 6%, klasa II – 26% i klasa III – 40% wszystkich przebadanych wód podziemnych). Wody słabej jakości występują głównie we wschodniej części województwa (powiaty: kolski, koniński, słupecki) oraz na zachodzie (powiaty: gostyński, kościański, krotoszyński, leszczyński, międzychodzki i czarnkowsko-trzcieński). Z kolei badania wykazały wody bardzo dobrej jakości (I klasa) w miejscowości Sarbicko, w powiecie tureckim.

Kompleksowa ocena stanu chemicznego i ilościowego jednolitych części wód podziemnych wg danych z 2019¹²⁸ wykazała słaby stan chemiczny JCWPd nr 43, 70 i 79 oraz słaby stan ilościowy JCWPd nr 43, 62 i 79.

¹²⁵ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, 2022 (Dz.U.2023 poz. 335), Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, 2022 (Dz.U. 2023 poz. 300)

¹²⁶ Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, 2022 (Dz.U. 2023 poz. 335)

¹²⁷ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 13 lipca 2021 r. (Dz.U. 2021 poz. 1576) w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych

¹²⁸ ostatni rok raportu z oceny stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczech

Wody, w których wykazano słaby stan chemiczny narażone są na zanieczyszczenia pochodzenia antropogenicznego, szczególnie na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzenia rolniczego (zlewnia Kanału Mosińskiego i rzeki Kanał Książ oraz zlewnie rzek Olszynka, Racocki Rów, Żydowski Rów, Orla i Rów Polski). Ponadto problemem jest również niedostateczna sanitacja obszarów wiejskich i rekreacyjnych (JCWPd nr 43, 79). W przypadku słabego stanu chemicznego JCWPd nr 70 wskazuje się również na negatywny wpływ stacji i magazynów paliw, małych i dużych oczyszczalni ścieków, zrzuty ścieków oraz składowiska odpadów. Zagrożeniem dla wód podziemnych są także rejon eksploatacji górniczej, przede wszystkim odkrywkowej - eksploatacja złóż węgla brunatnego. Skutkiem tej działalności jest zmiana naturalnych stosunków wodnych (lej depresji, zmiany w infiltracji opadów, zmiany w sieci hydrograficznej) oraz lokalnie fizyczna likwidacja warstw wodonośnych (JCWPd nr 43, 62)¹²⁹.

Na terenie województwa wielkopolskiego w latach 2016–2019 dokonano analizy stopnia zanieczyszczeń wód powierzchniowych azotanami¹³⁰. W 99,2% punktach pomiarowo-kontrolnych¹³¹ średnie roczne stężenia azotanów w wodach powierzchniowych nie przekroczyły wartości 25 mg NO₃/l. W jednym punkcie wykazały wartości ≥50 NO₃ mg/l (punkt zlokalizowany na Prośnie, na pograniczu gmin Pleszew i Blizanów). Natomiast monitoring wód podziemnych w 88,3% punktach pomiarowych¹³² wykazał wartości poniżej 25 mg NO₃/l. Wartość większą lub równą 50 NO₃ mg/l odnotowano w 4 punktach monitorowania wód podziemnych (co stanowi 3,3% badanych wód), zlokalizowanych na terenie gmin Kramsk i Słupca (JCWPd nr 62), Skulsk (JCWPd nr 43) oraz Kościan (JCWPd nr 70)¹³³.

W latach 2016–2019 PIG-PIB wykonał szczegółowe analizy stopnia zanieczyszczeń wód podziemnych azotanami¹³⁴ w 155 punktach pomiarowych. Średnie stężenie azotanów w przedziale do 50 NO₃ mg/l (I-III klasa jakości wód) odnotowano w 148 punktach pomiarowych. Przekroczenia poziomu azotanów w wodach podziemnych odnotowano łącznie w 7 punktach pomiarowych, w tym średnie wartości stężeń azotanów w przedziale 50–100 NO₃ mg/l (IV klasa jakości wód) odnotowano w 5 punktach pomiarowych, na terenie gmin Przedecz, Skulsk, Kaczory, Słupca, Kościan, natomiast średnie stężenia azotanów powyżej 100 NO₃ mg/l (V klasa jakości wód) odnotowano w 2 punktach pomiarowych, na terenie gmin Trzcinica i miasto Kalisz¹³⁵.

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych charakteryzują się dobrą jakością wód, która nadaje się do zaopatrzenia ludności w stanie surowym lub po jej ewentualnym prostym uzdatnieniu. 8 z 23 GZWP, z których czerpana jest woda na terenie województwa wielkopolskiego spełniają warunki przydatności do spożycia w ograniczonym zakresie, a jakość zasobów wodnych zagrożona jest poprzez¹³⁶:

- GZWP nr 138 Pradolina Toruń-Eberswalde/Noteć – dużą przenikalność zanieczyszczeń antropogenicznych z terenów zurbanizowanych od obiektów niebezpiecznych dla wód i rolnictwa oraz wywołanych czynnikami naturalnymi: przemianami hydrochemicznymi w obszarach torfowisk i migracją wód zasolonych z podłoża;
- GZWP nr 143 zbiornik Inowrocław–Gniezno - silną migrację zanieczyszczeń w rejonach występowania wysadowych struktur solnych (podwyższone zawartości chlorków) i w strefach anomального zabarwienia wód;
- GZWP nr 147 Dolina rzeki Warty (Sieraków–Międzychód) – dużą przenikalność zanieczyszczeń z powierzchni terenu;
- GZWP nr 150 Pradolina Warszawsko-Berlińska – dużą przenikalność zanieczyszczeń antropogenicznych będących efektem nieuporządkowanej gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, chemizacji rolnictwa, a także działalności wielkotowarowych ferm hodowlanych. Dodatkowym zagrożeniem są okresowe, potencjalne zanieczyszczenia wód powierzchniowych, szczególnie rzeki Warty;
- GZWP nr 226 Zbiornik Krośniewice–Kutno – dopływ zasolonych wód z głębszych warstw wodonośnych;
- GZWP nr 303 Pradolina Barucko–Głogowska – przenikanie zanieczyszczeń antropogenicznych z powierzchni terenu i zanieczyszczeń naturalnych, migrujących z innych warstw wodonośnych lub powstających z rozpadu substancji organicznej w środowisku czwartorzędowym;
- W przypadku GZWP nr 308 Zbiornik międzymorenowy rzeki Kania – dużą przenikalność zanieczyszczeń antropogenicznych, powstałych w wyniku działalności rolniczej oraz nieuporządkowanej gospodarki ściekowej na terenach wiejskich;
- GZWP nr 310 Dolina Kopalna rzeki Ołobok – dużą podatność na zanieczyszczenia wynikające z corocznych wylewów Ołoboku.

¹²⁹ Raport z oceny stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczach - stan na 2019 rok; Warszawa, listopad 2020.

¹³⁰ Wartości poniżej 50 NO₃ mg/l wskazują na dobry stan wód, natomiast wartości większe bądź równe 50 NO₃ mg/l świadczą o złym stanie wód

¹³¹ ok. 372 - część punktów położona jest na granicy województw, brak możliwości identyfikacji, czy punkt znajduje się zasięgu województwa wielkopolskiego

¹³² Liczba punktów monitorowania wód podziemnych w latach 2016-2019 na terenie województwa wielkopolskiego wyniosła 120

¹³³ Sprawozdanie z realizacji dyrektywy 91/676/EWG (azotanowej) w latach 2016-2020; MG MiZS, Wrocław wrzesień 2020 r.

¹³⁴ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu jednolitych części wód podziemnych, Dz. U. 2019 poz. 2148

¹³⁵ Opracowanie oceny stopnia zanieczyszczenia wód podziemnych azotanami - raport czteroletni 2016–2019, w ramach, PIG-PIB, 2020

¹³⁶ Dokumentacje hydrogeologiczne określające warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa (lata 2011-2015).

3.6. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Na obszarze województwa występują zjawiska o charakterze niekorzystnym, które wpływają na jakość środowiska przyrodniczego, a także na poziom życia mieszkańców:

Niezadawalająca jakość powietrza atmosferycznego

Główne źródła zanieczyszczeń powietrza związane są z: energetycznym spalaniem paliw z sektora komunalno-bytowego, wydobywaniem i dystrybucją paliw kopalnych, transportem drogowym, procesami spalania w przemyśle oraz w sektorze produkcji i transformacji energii. Na jakość powietrza wpływ ma także emisja napływowa. W województwie nadal rejestruje się przekroczenia zanieczyszczeń powietrza, szczególnie takich substancji jak: benzo(a)piren, pył PM_{2,5} i pył PM₁₀. Przekroczenia odnotowano w większych miastach i ich otoczeniu, szczególnie wokół aglomeracji poznańskiej i kalisko-ostrowskiej.

Niekorzystny klimat akustyczny

Zjawisko to występuje szczególnie na obszarach miejskich oraz w pobliżu głównych tras lub węzłów komunikacyjnych województwa. Problemy związane z degradacją klimatu akustycznego dotyczą przede wszystkim obszarów położonych w otoczeniu dróg krajowych czy wojewódzkich. Negatywne oddziaływania akustyczne, na obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie dróg, po których przejeżdża ponad 3 mln pojazdów rocznie, są minimalizowane m.in. poprzez realizację działań określonych w programach ochrony środowiska przed hałasem, a także poprzez opracowanie map akustycznych. Przekroczenia dopuszczalnych wartości poziomu hałasu mogą być związane również z transportem kolejowym. Największe uciążliwości dotyczą także obszarów położonych w sąsiedztwie linii kolejowych, po których przejeżdża ponad 30 tys. pociągów rocznie oraz dla terenów związanych z funkcjonowaniem lotnisk cywilnych, w szczególności lotniska cywilnego Poznań-Ławica w Poznaniu oraz lotnisk wojskowych Poznań-Krzesiny i Powidz.

Zagrożenia związane z działalnością rolniczą

Intensywna produkcja rolnicza, w tym także chów i hodowla trzody chlewnej, bydła i drobiu, wpływają negatywnie na jakość gleb i wód. Skala i intensywność tych oddziaływań sprawiają, że należy je uznać jako istotne w skali regionalnej. Należy podkreślić, że potencjalne zagrożenia środowiska wynikają w szczególności z ponadnormatywnego stosowania nawozów mineralnych i naturalnych w produkcji rolniczej oraz środków ochrony roślin lub niewłaściwego ich przechowywania.

Negatywne skutki eksploatacji kopalni

Wielkopolska charakteryzuje się największą w skali kraju powierzchnią gruntów zdewastowanych i zdegradowanych. Eksploatacja kopalni koncentrująca się przede wszystkim we wschodniej części województwa, negatywnie wpływa na otaczającą przestrzeń, w szczególności na środowisko przyrodnicze. Biorąc pod uwagę skalę i intensywność zmian należy uznać je, jako zagrożenie środowiska istotne w skali regionalnej. Negatywne skutki związane z odkrywkową eksploatacją kopalni, w tym przede wszystkim wielkoprzestrzennego wydobywania węgla brunatnego w rejonie Konina, a także zmiany po zakończonej eksploatacji w rejonie Turku, powodują przekształcenia rzeźby terenu, zmiany w stosunkach wodnych, degradację gleb oraz zanieczyszczenia atmosfery.

Obszary zagrożone masowymi ruchami ziemi

Na obszarze województwa wielkopolskiego zidentyfikowanych zostało 615 osuwisk oraz 633 tereny zagrożone masowymi ruchami ziemi. Zlokalizowane są głównie na krawędziach wysoczyzn i stokach dolin rzek, a także na obszarach o leśnym lub rolnym użytkowaniu. Do najbardziej zagrożonych powiatów, z uwagi na dużą liczbę terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi, należą: pільski, poznański, średzki, koniński i kościański.

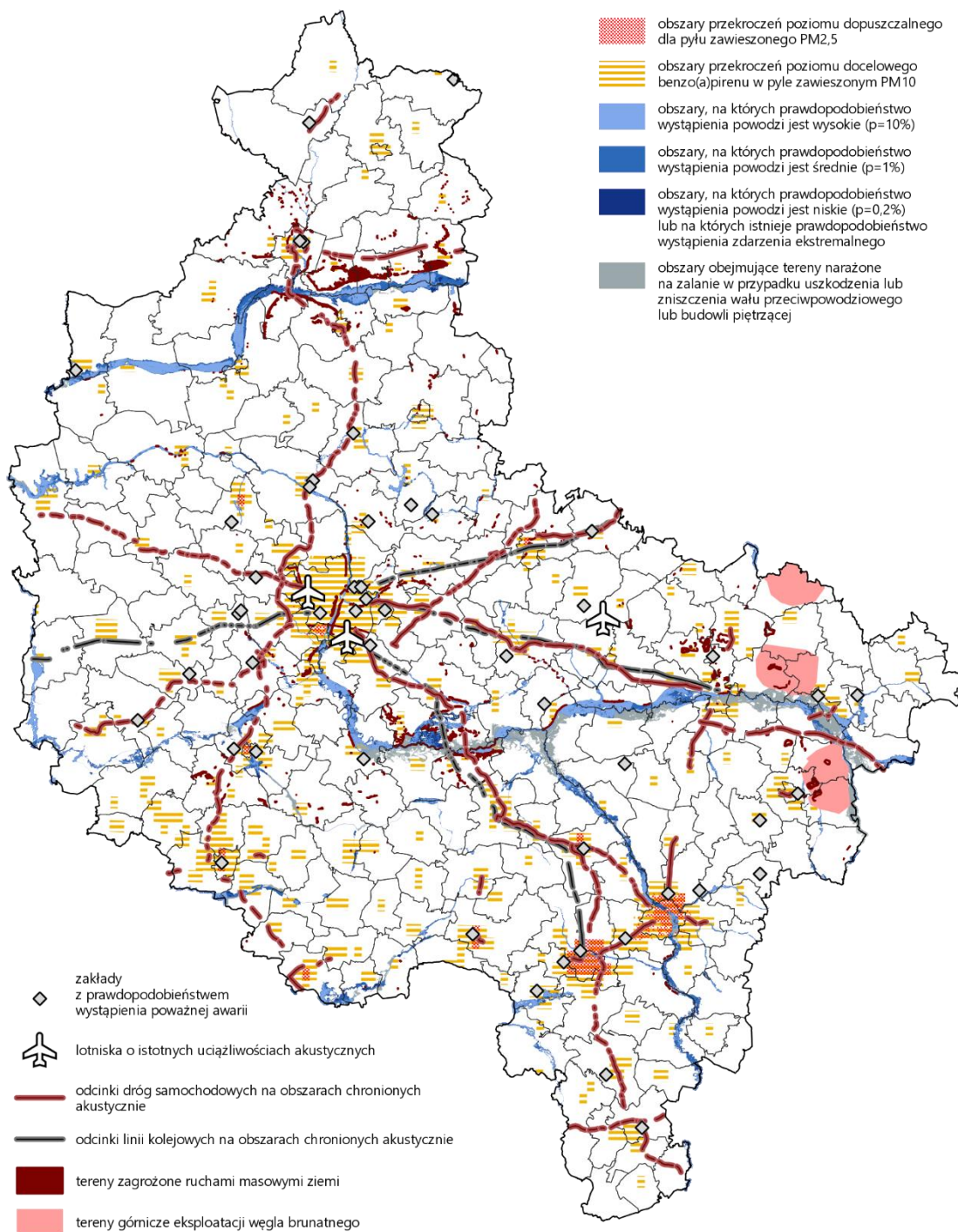
Ryzyko występowania poważnych awarii

W Wielkopolsce zlokalizowanych jest 51 zakładów, które zakwalifikowane zostały jako te stwarzające zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Głównymi miejscami koncentracji tych zakładów jest miasto Poznań i centralna oraz południowa część regionu.

Obszary zagrożenia powodziowego

Obszary zagrożenia powodzią występują na terenach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie rzek: Warty, Prosny, Gwdy i Noteci. Zagrożenia powodzią wynikają przede wszystkim z silnej antropopresji na naturalne tereny zalewowe, potencjalnych awarii obwałowania, awarii urządzeń lub katastrof budowli hydrotechnicznych.

Ryc.42. Zagrożenia i przekształcenia środowiska

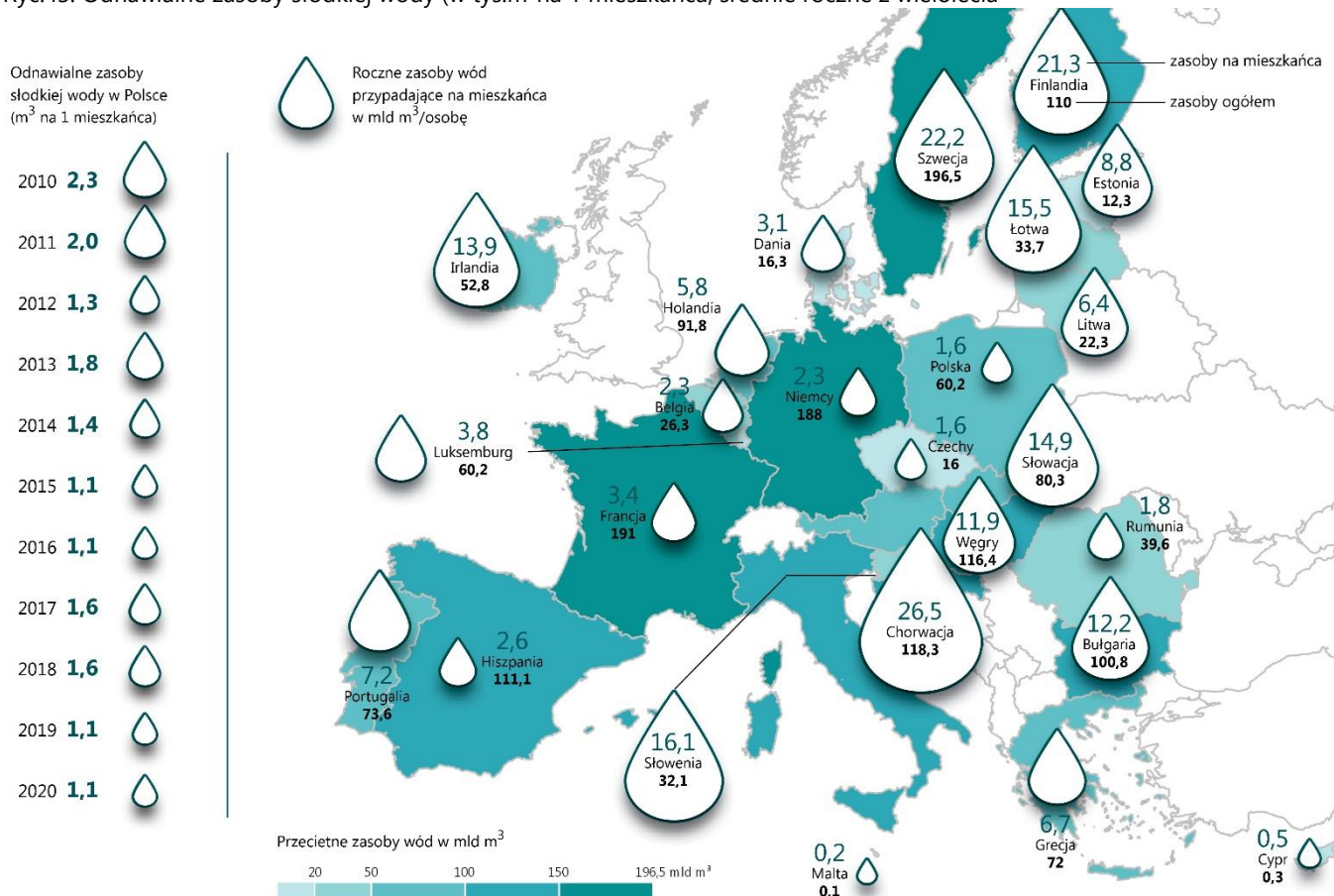


Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie: Wykaz zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej wg stanu na 31.12.2021; Strategiczne mapy hałasu 2022; Mapa akustyczna – tereny objęte ochroną akustyczną; Tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi na podstawie bazy SOPO i rejestrów starostw powiatowych; Tereny górnicze eksploatacji węgla brunatnego na podstawie Midas PIG; Raport z oceny stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczu – stan na 2019 rok, opracowano na podstawie danych Inspekcji Ochrony Środowiska uzyskanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska; Baza danych GIS Mapy Hydrogeologicznej Polski 1:50 000 Główny Użytkowy Poziom (Piętro) Wodonośny; Mapa Hydrograficzna Polski w skali 1: 50 000, GUGiK Warszawa; Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS); Stężenia azotanów w punktach krajowej sieci monitoringu stanu chemicznego wód podziemnych w latach 2016–2019; MHP „Pierwszy Poziom Wodonośny – Wrażliwość na zanieczyszczenia i jakość wód” (PPW-WJ); Mapy zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego z 2022 r.; GIOŚ, Państwowy Monitoring Środowiska, <https://powietrze.gios.gov.pl>

Zagrożenia dla ilości i jakości wód

Zmiany klimatyczne w Wielkopolsce i skutki z tym związane koncentrują uwagę na najważniejszym zasobie środowiskowym, niezbędnym do życia, jakim jest woda. Polska posiada stosunkowo ubogie odnawialne zasoby wód słodkich, czyli wód, które rzekami opuszczają granice naszego kraju¹³⁷. Ich wielkość szacuje się na 58,2 m³ (średnia z lat 1985–2021)¹³⁸. Dla zapewnienia bezpieczeństwa wodnego kraju, według ONZ, niezbędne są roczne odnawialne zasoby wody słodkiej w ilości co najmniej 1,7 tys. m³ na osobę. Tymczasem w Polsce ilość ta jest mniejsza i wynosi 1,6 tys. m³, co klasyfikuje Polskę, wraz z Maltą (0,2 tys. m³), Cyprzem (0,4 tys. m³) i Czechami (1,6 tys. m³) w grupie krajów UE najbardziej narażonych na niedobór wody¹³⁹.

Ryc.43. Odnawialne zasoby słodkiej wody (w tys.m³na 1 mieszkańca, średnie roczne z wielolecia)¹⁴⁰



Źródło: www.raportsdg.stat.gov.pl

Dodatkowo, zasoby wód powierzchniowych w Polsce cechuje duża zmienność czasowa i terytorialna, co powoduje okresowe nadmiary i deficyty wody w rzekach. Wody powierzchniowe stanowią główne źródło zaopatrzenia gospodarki narodowej i ludności w wodę, (w 2021 roku pochodziło z niej aż 80,7% poboru krajowego) dlatego tak ważna jest retencja wód opadowych, czyli zatrzymywanie wody w miejscu gdzie ona spadła i racjonalne gospodarowanie nią.

Rejon Wielkopolski jest obszarem, w którym zjawisko suszy występuje już niemal każdego roku, dlatego należy podejmować wszechstronne działania służące poprawie warunków hydrologicznych. Kluczem winna być nie tylko sztuczna retencja w dużych zbiornikach wodnych, ale także mała retencja, retencja gruntowa oraz mikroretencja.

Zagrożenia dla zasobów wód podziemnych

W województwie wielkopolskim wskazano obszary zagrożone perspektywicznymi deficytami zasobów wód podziemnych. Czynnikiem mogącym znacząco negatywnie wpływać na stan ilościowy wód podziemnych są przede wszystkim: słaby stan ilościowy jednolitych części wód podziemnych¹⁴¹, leje depresji powstałe w wyniku działalności górniczej (odwodnienia)¹⁴²,

¹³⁷ <https://swiatwody.blog/2021/10/17/liczbowa-matrix-zasoby-wody-w-polsce-na-tle-europy/>

¹³⁸ GUS Mały Rocznik Statystyczny Polski 2022

¹³⁹ GUS Raport 2022. Polska na drodze zrównoważonego rozwoju

¹⁴⁰ Minimalny okres wykorzystany do obliczeń średnich rocznych z wielolecia wynosi 20 lat.

¹⁴¹ Raport z oceny stanu jednolitych części wód podziemnych w dorzeczach - stan na 2019 rok, opracowano na podstawie danych Inspekcji Ochrony Środowiska uzyskanych w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska

¹⁴² Baza danych GIS Mapy Hydrogeologicznej Polski 1:50 000 Główny Użytkowy Poziom (Piętro) Wodonośny

niewielka przepuszczalność gruntu jako potencjalny problem z zasilaniem wód podziemnych (przepuszczalność w stopniu słabym lub bardzo słabym)¹⁴³, zagrożenie suszą hydrologiczną w stopniu silnym i zagrożenie suszą hydrogeologiczną w stopniu silnym i ekstremalnym¹⁴⁴, zagrożenie związane z deficytem ilości wód dostępnych do zagospodarowania w GZWP. Koncentracja wyżej wymienionych zjawisk w niektórych częściach regionu stanowi uwarunkowania do powstawania obszarów szczególnie predysponowanych do rozwoju potencjalnych deficytów zasobów wód podziemnych. Dokonano oceny skali zagrożenia w zależności od liczby koncentracji negatywnych zjawisk. Skala zagrożenia obejmuje:

- obszary o bardzo dużym potencjale, gdzie koncentruje się 5 negatywnych zjawisk,
- obszary o dużym potencjale, gdzie koncentrują się 4 negatywne zjawiska,
- obszary o umiarkowanym potencjale, gdzie koncentrują się 3 negatywne zjawiska,
- obszary o średnim potencjale, gdzie koncentrują się 2 negatywne zjawiska,
- obszary o małym potencjale, gdzie zlokalizowane jest 1 negatywne zjawisko.

Na terenie Wielkopolski nie doszło do sytuacji wystąpienia wszystkich 6 wskaźników jednocześnie, wskazujących na ekstremalne zagrożenie dla zasobów wód podziemnych. Obszary o bardzo dużym zagrożeniu dla zasobów wód podziemnych to tereny położone we wschodniej części regionu, a dokładniej na północ od miasta Konin. Są to obszary oddziaływania działalności górniczej, występujące tylko w tej części Wielkopolski. Obszary o dużym stopniu zagrożenia położone są przede wszystkim wzdłuż północno-wschodniej granicy województwa oraz w powiecie krotoszyńskim.

Zagrożenia dla jakości wód podziemnych

Wyzwania związane z zasobami wodnymi mają charakter nie tylko ilościowy, ale też jakościowy. W województwie wskazano obszary potencjalnie zagrożone utrzymaniem jakości zasobów wód podziemnych. Czynniki mogącymi znacząco wpływać na stan jakościowy wód podziemnych są przede wszystkim^{145,146}:

- podatność użytkowych poziomów wodonośnych na przenikanie zanieczyszczeń antropogenicznych z powierzchni terenu (nieuporządkowana gospodarka ściekowa, chemizacja rolnictwa, wielkotowarowe fermy hodowlane, zanieczyszczenie z wód powierzchniowych),
- dopływ zasolonych wód z głębszych warstw wodonośnych (podwyższone zawartości chlorków),
- przenikanie zanieczyszczeń naturalnych powstających w wyniku rozpadu substancji organicznej w środowisku czwartorzędowych warstw wodonośnych.

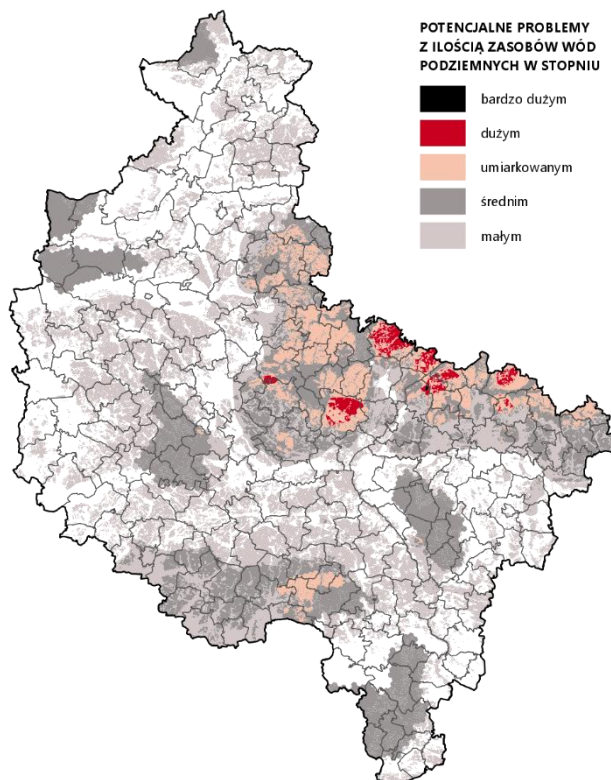
¹⁴³ Mapa Hydrograficzna Polski w skali 1: 50 000, GUGiK Warszawa

¹⁴⁴ Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS)

¹⁴⁵ Dokumentacje hydrogeologiczne określające warunki hydrogeologiczne w związku z ustanawianiem obszarów ochronnych Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa (lata 2011-2015).

¹⁴⁶ Ocena jakości wód podziemnych pod kątem zawartości azotanów na obszarach, na których stwierdzono zanieczyszczenie azotanami pochodzenia rolniczego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu.

Ryc.44. Zagrożenia dla zasobów wód podziemnych



Źródło: przypis dolny nr 141, 142, 143, 144

Ryc.45. Zagrożenia dla jakości wód podziemnych

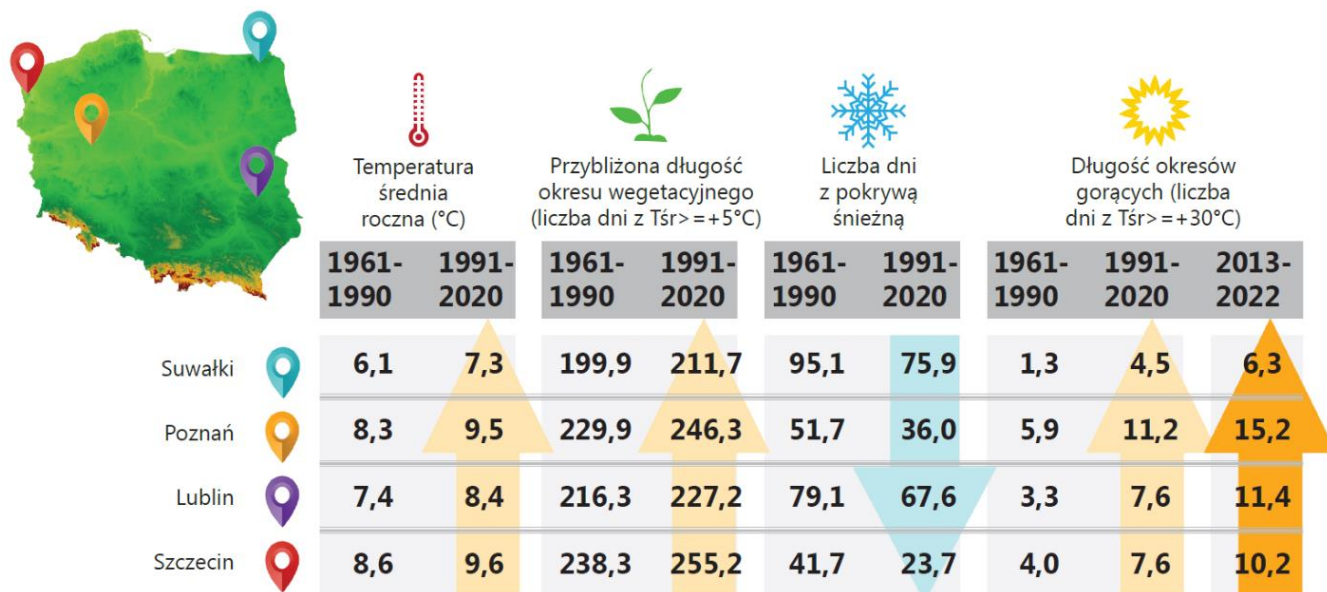


Źródło: przypis dolny nr 145, 146

4 ZMIANY KLIMATU

Klimat Ziemi zmienia się od połowy XIX wieku¹⁴⁷ w niespotykanym nigdy wcześniej tempie, a postępujące ocieplenie stanowi zagrożenie dla dobrostanu planety, jej ekosystemów i życia człowieka. Wpływ współczesnego ocieplenia jest powszechny, a najbliższe 2–3 dekady będą miały krytyczne znaczenie dla przyszłości Ziemi¹⁴⁸. Porównanie kilku wskaźników na przestrzeni lat, z różnych miejsc w kraju, daje obraz zmieniających się warunków klimatycznych. Wzrastają średnie temperatury powietrza i tym samym wydłuża się okres wegetacyjny, zmniejsza się liczba dni z pokrywą śnieżną oraz zdecydowanie przybywa upalnych dni w ciągu roku. Zmiany te widoczne są w Polsce, jednak ich intensywność i skutki przyrodnicze, społeczne i gospodarcze są zróżnicowane regionalnie.

Ryc.46. Zmiana warunków klimatycznych w Polsce – tendencje zachodzących



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMGW, dane przetworzone i udostępnione na stronie <https://meteomodel.pl>

Zmiany klimatyczne w Wielkopolsce¹⁴⁹

Skutki zmian klimatu odczuwalne są również na terenie Wielkopolski. W regionie doświadczamy coraz częściej upalnych miesięcy letnich, wietrznej pogody, opadów o wyższej intensywności doprowadzających do powodzi i podtopień, coraz dłuższych okresów bezopadowych powodujących występowanie suszy, a także zim bez intensywnych i długotrwałych opadów śniegu. Zdarzają się lata, w których warunki pogodowe nie różnią się od tych, które miały miejsce w przeszłości. W badanym okresie obserwujemy przewagę warunków wskazujących na ocieplenie się klimatu.

4.1. CIEPLESZE PORY ROKU

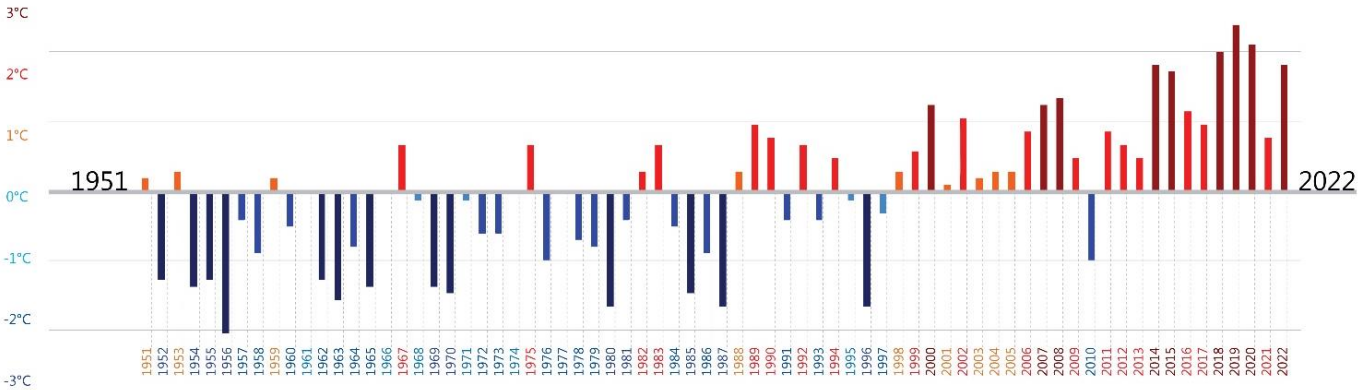
Zmiany klimatu opierają się o główny czynnik, jakim jest wzrost średnich temperatur powietrza. Średnia (roczna) temperatura powietrza w centralnej części Wielkopolski w 2022 roku wyniosła 10,7°C i była wyższa od średniej z wielolecia 1951–2022 o 1,9°C. W ciągu ostatnich 20 lat jedynie w 2010 roku, średnia roczna temperatura powietrza była niższa niż w przywołanym wieloleciu. Obecnie tempo zmian średniej temperatury powietrza dla środkowej Wielkopolski (stacja Poznań) wynosi 0,31°C/10 lat (średnia dla okresu 1951–2020). Różnica średniej rocznej temperatury powietrza między dekadami 2001–2010 a 2011–2020 wynosi prawie 1°C (średnie temp. wynosiły odpowiednio: 9,3°C oraz 10,3°C), co wskazuje na znaczne przyspieszenie wzrostu temperatur od początku XXI w. Najcieplejszym okresem, był 2019 rok, w którym średnia (roczna) temperatura powietrza na terenie województwa wielkopolskiego (stacja Poznań) osiągnęła wartość 11,3°C.

¹⁴⁷ Opublikowany w 2021 roku 6. Raport I Grupy Roboczej Międzyrządowego Panelu Ekspertów ds. Zmiany Klimatu (IPCC WGI)

¹⁴⁸ Klimat Polski 2021, IMGW—PIB,

¹⁴⁹ Przeprowadzając analizę danych meteorologicznych dla niniejszego opracowania wybierano najczęściej dane ze stacji Poznań-Ławica uznając ją jako stację reprezentatywną, znajdującą się w centralnej części województwa wielkopolskiego, na której prowadzi się szereg pomiarów meteorologicznych.

Ryc.47. Odchylenia od średniej temperatury z lat 1951–2022 w Poznaniu

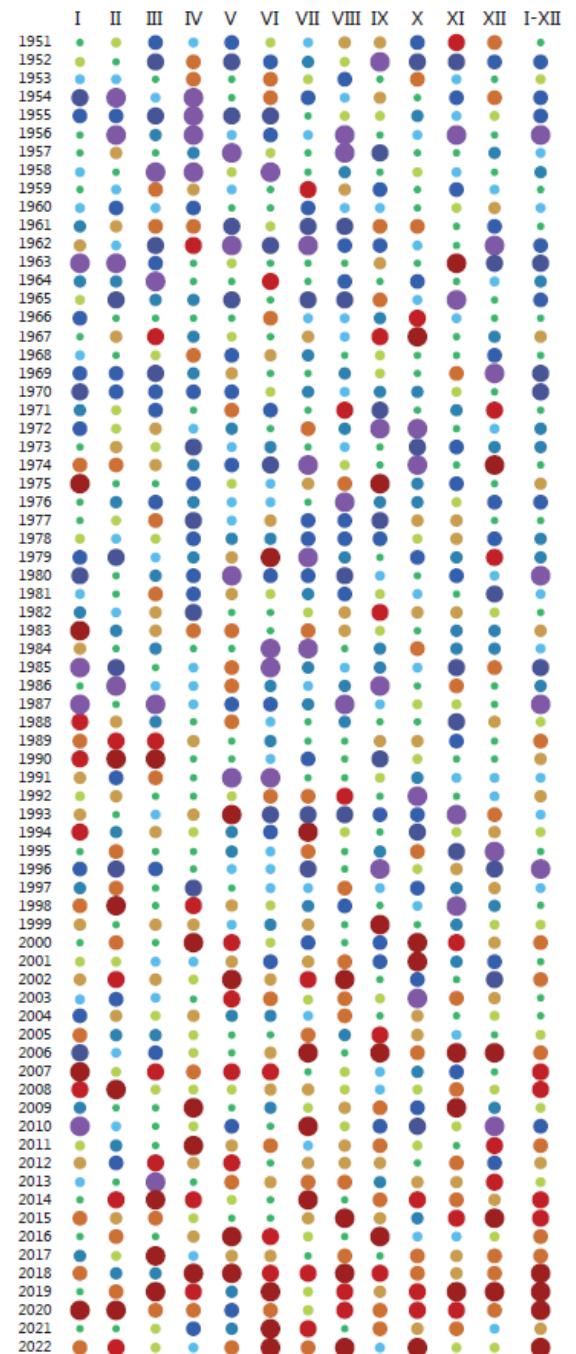


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

W rankingu najcieplejszych okresów zdecydowanie przeważają lata z początku XXI wieku. Licząc od połowy zeszłego stulecia (1951 r.), czyli analizując ponad 70 lat dokładnych pomiarów meteorologicznych można zauważyć, że 10 najcieplejszych lat odnotowano po 2000 roku. Najcieplejszy był wspomniany rok 2019, następnie rok 2020, ze średnią roczną temperaturą 11°C oraz rok 2018, w którym uśredniona temperatura osiągnęła 10,9°C (stacja Poznań).

Analiza zmian dotycząca uśrednionych temperatur powietrza, w oparciu o przyjętą klasyfikację¹⁵⁰, w poszczególnych miesiącach w Poznaniu, w latach 1951–2022 wyraźnie wskazuje na zmianę warunków termicznych w ciągu ostatnich 70 lat. Początek ekstremalnych zjawisk związanych z temperaturą to rok 2000, po którym notowana była większa liczba miesięcy ciepłych, w czasie których temperatury powietrza wynosiły zdecydowanie powyżej średnich.

Ryc.48. Średnie miesięczne temperatury powietrza w Poznaniu w okresie 1951–2021



- Klasy:
- ekstremalnie ciepły
 - anomalnie ciepły
 - bardzo ciepły
 - ciepły
 - lekko ciepły
 - normalny
 - lekko chłodny
 - chłodny
 - bardzo chłodny
 - ekstremalnie chłodny

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

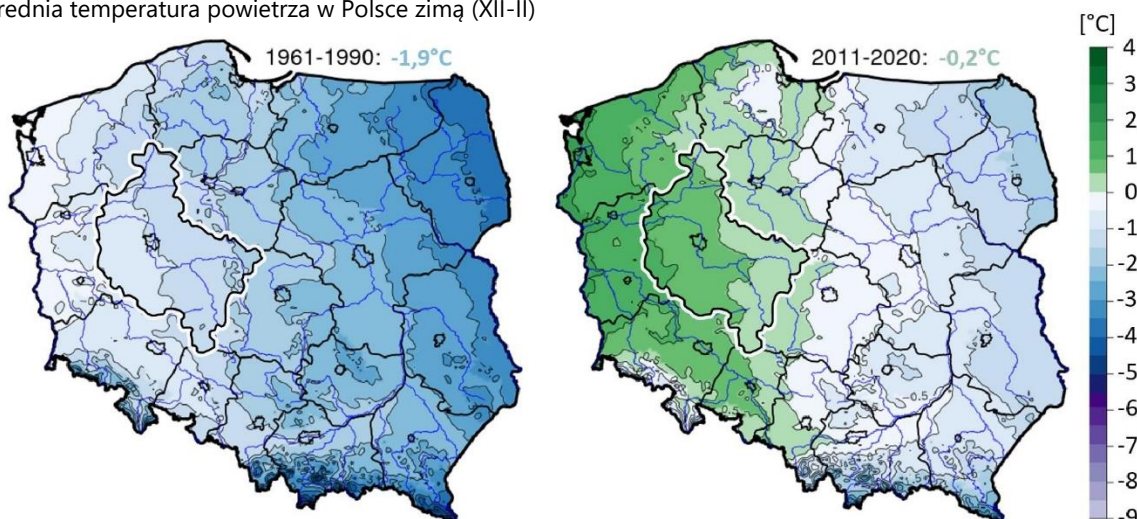
¹⁵⁰ Klasyfikacja kwantylowa (Miętus i in. 2002 r.)

Bezśnieżne i coraz cieplejsze zimy

Wyraźne zmiany klimatu nastąpiły w okresie zimowym (grudzień, styczeń, luty), kiedy to coraz częściej notowane są dodatnie lub bliskie 0°C uśrednione temperatury. W latach 1951–1960, podczas 3 okresów zimowych, na stacji Poznań odnotowano średnią temperaturę powietrza powyżej 0°C (w latach 1951/52, 1956/57 i 1960/61), natomiast w ostatnim dziesięcioleciu obserwowana jest odwrotna sytuacja. Tylko podczas zimy z przełomu 2012/13 roku odnotowano średnią temperaturę powietrza poniżej 0°C (-1,1°C).

Miesiące zimowe w ostatnim dziesięcioleciu charakteryzują się uśrednioną dodatnią temperaturą w województwie, przy czym zauważalne są wyższe temperatury w zachodniej części regionu niż we wschodniej. Rekordową pod względem dodatnich temperatur była zima 2019/2020, podczas której średnia temperatura dobową, na stacji pomiarowej w Poznaniu, osiągnęła wartość +4,1°C. Wspomnianej zimy w ciągu dnia występowały temperatury dochodzące nawet do +13°C.

Ryc.49. Średnia temperatura powietrza w Polsce zimą (XII-II)



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie <https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/zmiana-klimatu-w-polsce-na-mapkach-468/>

W Wielkopolsce maleje liczba dni z temperaturą średnią dobową <0°C (termiczna zima). W latach 1961–1990 odnotowano w centralnej Wielkopolsce średnio 59 takich dni, natomiast w ostatniej dekadzie (2013-2022) było ich przeciętnie 35. Zmniejsza się również liczba dni bardzo mroźnych. W latach 1961–1990 temperaturę minimalną -15°C, odnotowano średnio w ciągu roku w czasie 5–6 dni, natomiast w ostatnim dziesięcioleciu (2013–2022) tak niska temperatura wystąpiła średnio tylko w jednym dniu.

Na skutek zachodzących zmian klimatu zmieniła się również zimowa aura, zarówno jeśli chodzi o temperaturę jak i pokrywę śnieżną. Liczba dni z pokrywą śnieżną zdecydowanie się skraca. Zjawisko to dotyczy nie tylko Wielkopolski, ale jest też widoczne w całym kraju.

Średnia liczba dni z pokrywą śnieżną zalegającą w centralnej Wielkopolsce w latach 1971–2000 wynosiła 43 dni, natomiast w ostatnim dziesięcioleciu (2013–2022) liczba ta spadła średnio do 21 dni. Szczególnie ekstremalna była zima na przełomie lat 2019/2020, kiedy to śnieg w Poznaniu nie zalegał ani jednego dnia. Takie zjawisko odnotowano pierwszy raz od czasu prowadzenia precyzyjnych pomiarów meteorologicznych. W tym samym czasie brak pokrywy śnieżnej odnotowano także na stacjach pomiarowych w Lesznie i Pile.

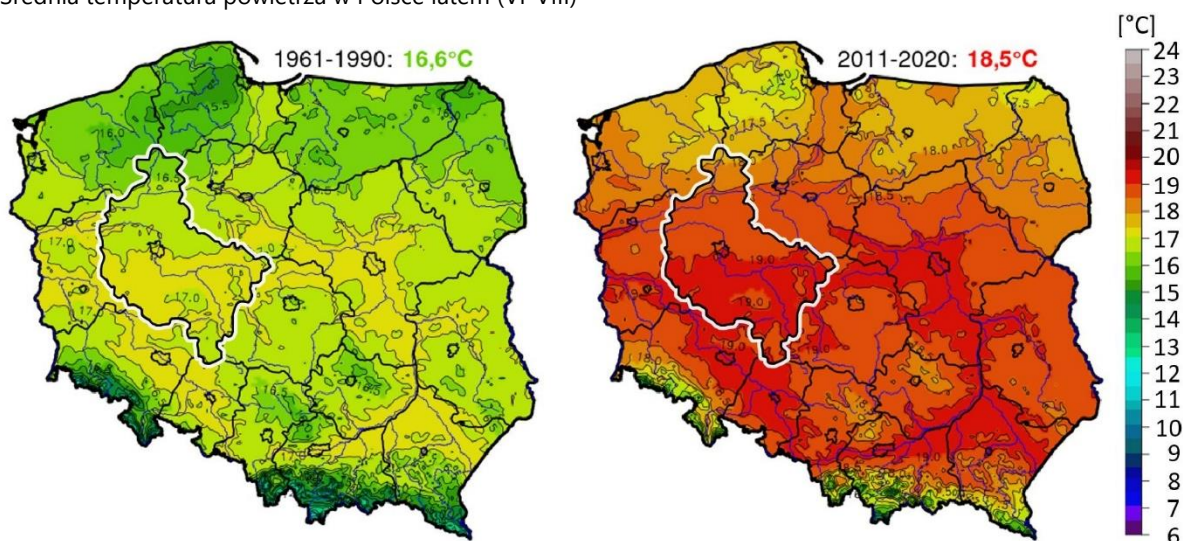
Wyraźnej zmianie ulega nie tylko okres zalegania śniegu, ale także zmniejsza się ilość opadów śniegu. W latach 60., 70. i 80. zeszłego stulecia, na terenie województwa wielkopolskiego (stacja Poznań), odnotowano aż 15 okresów zimowych w czasie których roczna suma wysokości pokrywy śnieżnej mierzonej każdego dnia wynosiła ponad 300 cm (rekordowo w 1970 roku wartość ta osiągnęła 2 034 cm). W ostatnim 30-leciu (1993–2022) wartość powyżej 300 cm odnotowano tylko podczas 4 zim.

Zmniejszenie opadów śniegu ma istotne znaczenie dla śnieżno-deszczowego reżimu zasilania rzek. Opady śniegu, jego zaleganie, powolne roztopianie powodują właściwe nawadnianie gleby oraz zasilanie rzek i zbiorników wodnych. Sucha i ciepła zima skutkuje, obniżoną retencją wody, czego konsekwencją jest coraz częstsze odnotowywanie suszy rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej regionu.

Upalne lata

W latach 1961–1980 w środkowej Wielkopolsce średnia temperatura dla miesięcy letnich wynosiła 17,5°C. W ostatnich latach odczuwalny jest wyraźny wzrost temperatur. Temperatura w okresie letnim jest najwyższa w centralnej i południowej części województwa. W ostatnim dziesięcioleciu (2013–2022) w Poznaniu, średnia dobowa temperatura latem wyniosła 19,9°C.

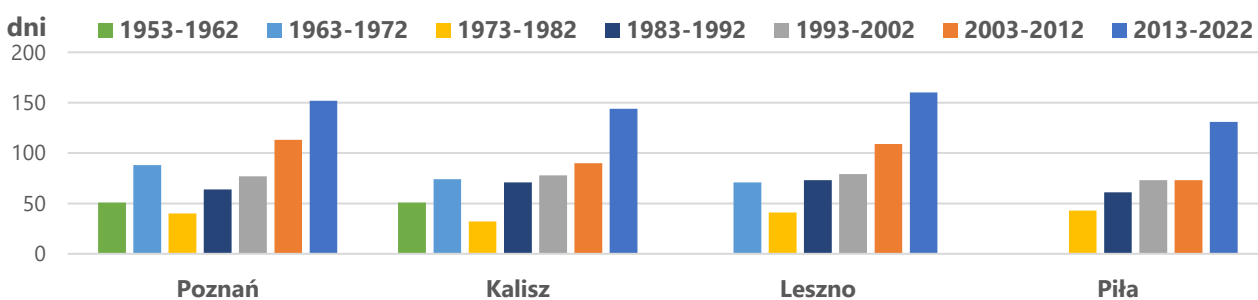
Ryc.50. Średnia temperatura powietrza w Polsce latem (VI-VIII)



Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie <https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/zmiana-klimatu-w-polsce-na-mapkach-468/>

W województwie wielkopolskim w 2022 roku lato należało do tych najbardziej gorących. Łącznie, w miesiącach letnich (czerwiec, lipiec i sierpień) w centralnej części regionu odnotowano aż 23 dni, w czasie których temperatura powietrza osiągnęła wysokość 30°C i więcej. Ostatnie dziesięciolecie (2013–2022) dostarczyło średnio 15 upalnych dni w ciągu roku, przy czym rekordowe temperatury odnotowano w latach 2015, 2018, 2019, 2022 – w każdym z nich było ponad 20 dni z maksymalną temperaturą powietrza równą lub wyższą niż 30°C. Dla porównania w latach 1951-1980, w centralnej części regionu, odnotowano średnio 6 dni w ciągu roku z temperaturą powietrza osiągającą w ciągu dnia 30°C i więcej. Wyraźny przyrost dni upalnych odnotowuje się w całym regionie. Szczególnie widoczny jest wzrost liczby dni gorących w ostatnim dziesięcioleciu, kiedy to na stacjach pomiarowych w Poznaniu, Kaliszu, Lesznie i Pile odnotowano trzy razy więcej dni upalnych niż w okresie 1973–1982.

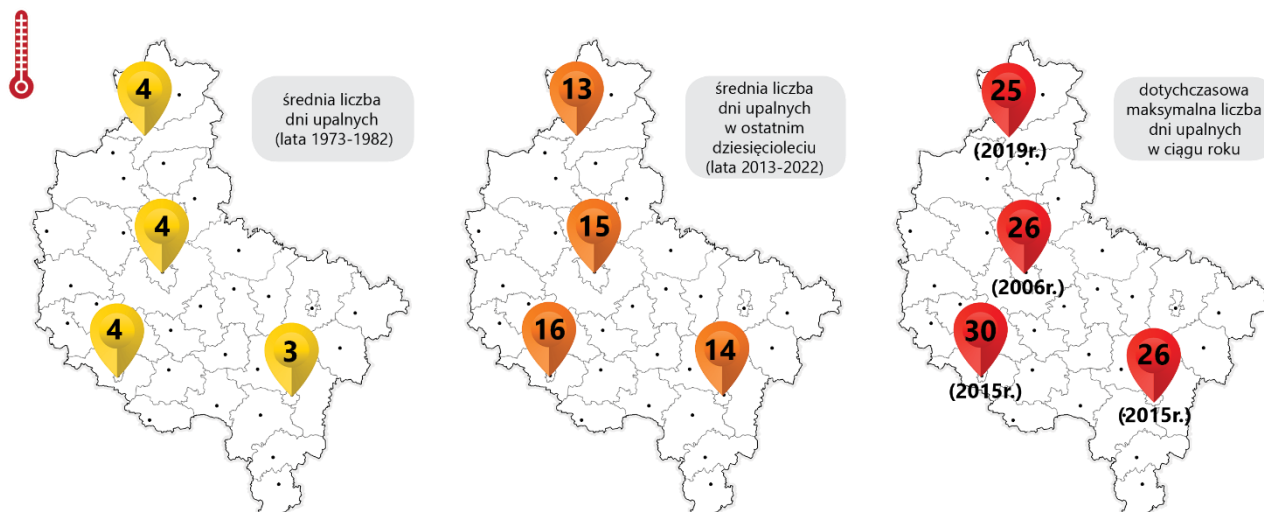
Ryc.51. Suma dni upalnych w poszczególnych dekadach w miastach województwa wielkopolskiego



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

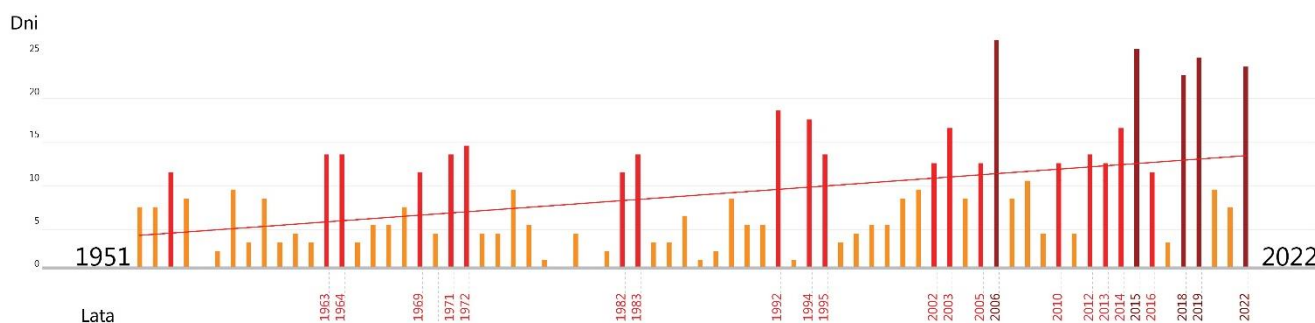
Postępujące zmiany klimatu wpływają na wzrost temperatur w okresie letnim, powodując tzw. fale upałów. W drugiej połowie XX w. odnotowano w regionie po kilka dni upalnych, od początku XXI w. po kilkanaście, a w rekordowym lecie w 2015 roku wystąpiło ich nawet 30 (stacja meteorologiczna w Lesznie). W centralnej Wielkopolsce 7 na 10 lat z największą liczbą dni upalnych wystąpiła po 2000 roku. Fale upałów doprowadzają do m.in. rekordowych susz, wzrostu śmiertelności (głównie wśród osób starszych), wzrostu zagrożenia pożarowego czy zwiększonego zapotrzebowania na energię (m.in. w wyniku korzystania z urządzeń klimatyzacyjnych).

Ryc.52. Liczba dni upalnych w ciągu roku ($T_{max} \geq 30^{\circ}\text{C}$)



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

Ryc.53. Liczba dni w Poznaniu z temperaturą powietrza równą lub powyżej 30°C



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

Wysokie temperatury w okresie letnim spowodowane przez zmiany klimatyczne są szczególnie odczuwalne w miastach. Dominacja powierzchni sztucznych (asfalt, beton, cegła), niewielki udział terenów zielonych i ograniczone przewietrzanie przestrzeni powoduje powstawanie tzw. miejskiej wyspy ciepła, czyli zjawiska charakteryzującego się występowaniem wyższej temperatury powietrza w mieście w porównaniu z terenami go otaczającymi. Dane z ostatnich ponad 70 lat dla stacji Poznań przedstawiają rosnącą tendencję liczby dni z ekstremalnie wysoką temperaturą. Trend ten – mimo oczywistych wahań – wyraźnie wzrasta.

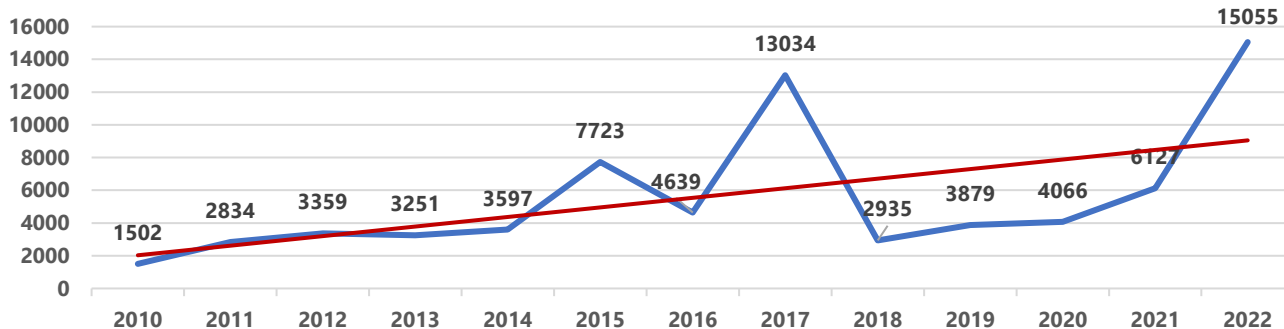
4.2. EKSTREMALNE ZDARZENIA POGODOWE

Silne wiatry

Rejon Wielkopolski coraz częściej narażony jest na ekstremalne zjawisko pogodowe związane z intensywnymi wiatrami. Alerty pogodowe związane z silnymi wiatrami w województwie wielkopolskim zdarzają się coraz częściej, a liczba interwencji będących następstwem wystąpienia silnych wiatrów w regionie ma tendencję wzrostową.

W ostatnim dziesięcioleciu lata 2017 i 2022 były wyjątkowe pod względem częstotliwości i intensywności występowania silnych wiatrów. W 2022 roku w województwie, straż pożarna interweniowała ponad 15 tys. razy (najwięcej interwencji w przeciągu ostatniej dekady). Skala tych zjawisk jest na tyle intensywna, że w wyniku silnych porywów wiatru dochodzi do zerwania lub uszkodzenia dachów budynków oraz uszkodzenia linii energetycznych i tym samym odcięcia odbiorców od dostaw prądu. Interwencje straży pożarnej polegają także na usuwaniu wiatrołomów czy udrażnianiu szlaków komunikacyjnych. Silne wiatry powodują duże straty materialne oraz stwarzają zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi.

Ryc.54. Interwencje straży pożarnej w związku ze zdarzeniami będącymi następstwem wystąpienia silnych wiatrów w województwie

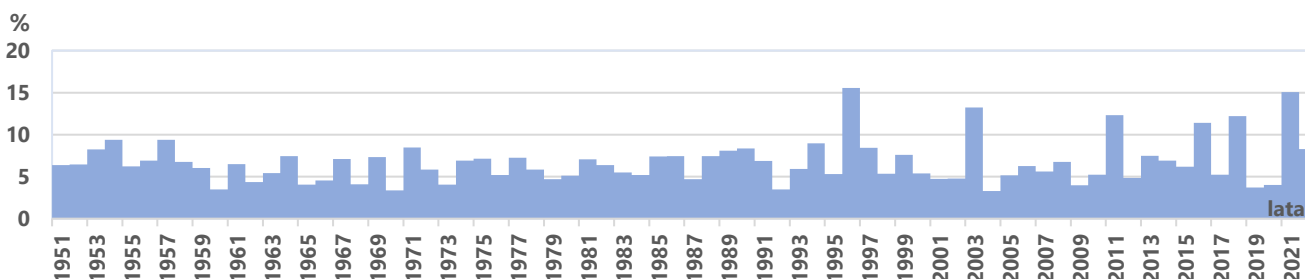


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych udostępnionych przez Komendę Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Poznaniu

Podtopienia i powodzie

Podtopienia i powodzie są jednym z bardziej zauważalnych skutków zmian klimatu. Zjawiska te są wynikiem zmiany rozkładu opadów. W miesiącach zimowych przeważa deszcz zamiast śniegu, a w miesiącach cieplejszych zamiast umiarkowanego deszczu coraz częściej, mamy do czynienia z okresami suszy przerywanymi intensywnymi ulewami.

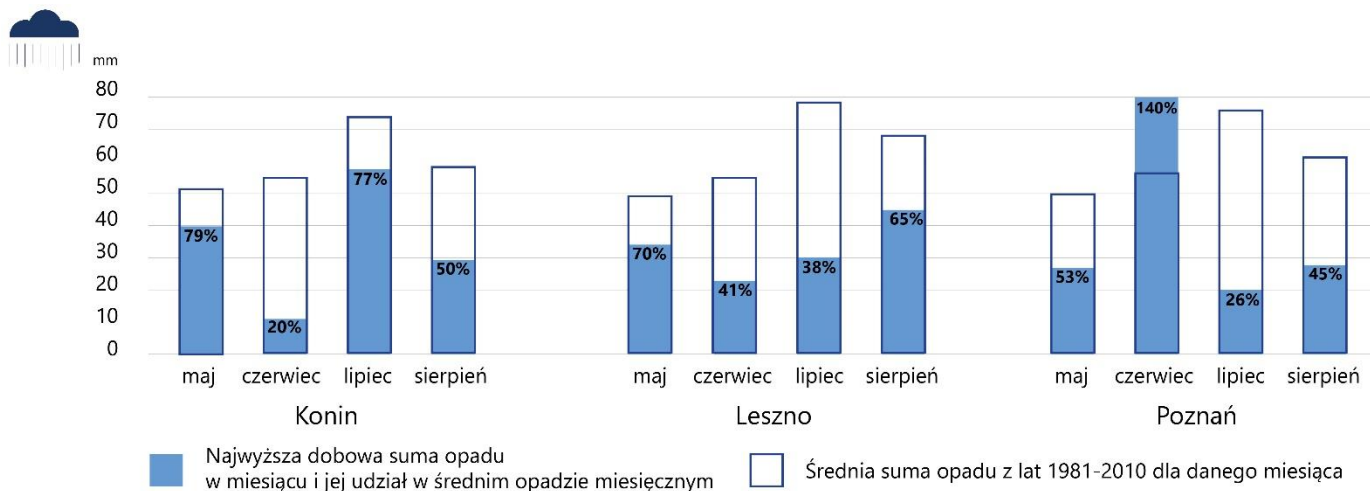
Ryc.55. Udział najwyższej dobowej sumy opadów w rocznej sumie opadów na stacji Poznań



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

Według monitoringu meteorologicznego prowadzonego od połowy XX w., w ostatnich kilkunastu latach na obszarze Wielkopolski nasiliło się zjawisko intensywnych opadów deszczu. Zestawienie sumy rocznych opadów deszczu z najwyższą dobową sumą opadów wskazuje, że w ostatnich latach przybywa opadów o bardzo intensywnym charakterze. Oznacza to, że wielkość opadu w ciągu doby stanowi ok. 11–15% całkowitej rocznej sumy opadów (ok. 40–80 mm deszczu w ciągu doby). Dla porównania średnia suma opadów w latach 1981–2010 w środkowej Wielkopolsce (stacja Poznań) wynosiła dla czerwca 57 mm, lipca 77 mm i sierpnia 61 mm. Najwyższe sumy opadów w regionie przypadają na lipiec i jest to zjawisko normalne, nasila się jednak intensywność i gwałtowność tego zjawiska.

Ryc.56. Intensywne opady deszczu w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych IMiGW-PIB, dane przetworzone przez meteomodel.pl

Gwałtowne i ponadnormatywne opady deszczu skutkują zwiększonym ryzykiem podtopień, szczególnie w miastach, co związane jest z jednej strony z gęstą zabudową sąsiadującą z rzekami, z drugiej z obniżoną retencją w wyniku uszczelnienia zlewni. Zagrożeniem dla zabudowy i infrastruktury stają się tzw. powodzie miejskie związane z nawałnymi opadami deszczu. W 2021 roku odnotowano w Wielkopolsce kilka ulewnych opadów deszczu w okresie wiosennym i letnim.

Opady te były na tyle intensywne, że stanowią niekiedy ponad 70% miesięcznych opadów. Rekordowy opad odnotowano w czerwcu w 2021 roku na stacji Poznań (79,4 mm/dobę). Tak intensywne opady powodują m.in. paraliż komunikacyjny, zalewanie ulic, parkingów podziemnych, piwnic, budynków, co ostatecznie przekłada się na powstawanie szkód materialnych oraz strat finansowych.

4.3. SUSZA

Susza atmosferyczna

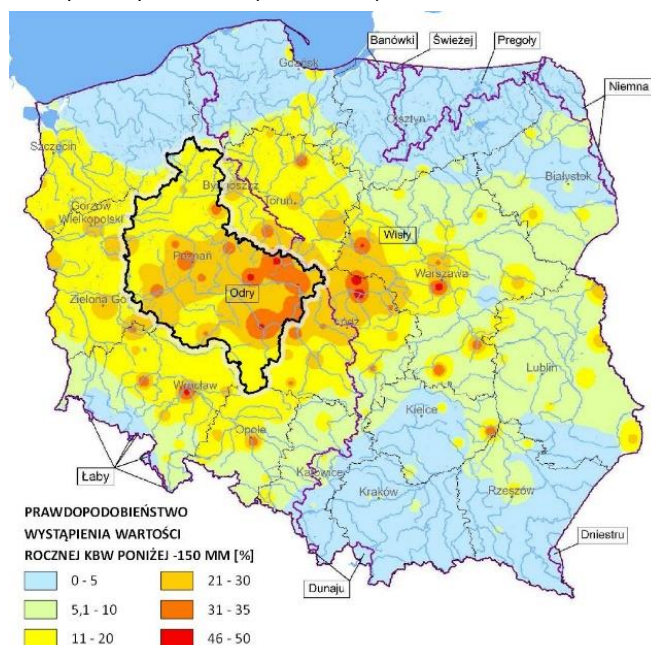
W 2022 roku wielkość opadów w Wielkopolsce była na niższym poziomie niż przeciętne z okresu 1981–2010. W Poznaniu suma opadów wyniosła 414,6 mm (przy średniej ze wspomnianego wielolecia wynoszącej 522,8 mm), w Kaliszu – 437,2 mm (przy średniej 498,5 mm), w Lesznie – 472 mm (przy średniej 544,3 mm), a w Pile – 442,9 mm (przy średniej 555,6 mm). Szczególnie niskie i skrajnie niskie opady odnotowano wczesną wiosną. W niektórych częściach województwa w marcu 2022 roku nie zarejestrowano żadnego dnia z opadem, było tak m.in. w Lesznie i okolicach Piły. Również w całym okresie letnim, w północnej Wielkopolsce opady kształtowały się na bardzo niskim poziomie. W centralnej części województwa bardzo niskie opady odnotowano szczególnie w lipcu – w Poznaniu (tylko 22,7 mm, co stanowi ok. 30% normy). Z kolei niskie wartości opadów odnotowano w okresie jesiennym, głównie w południowej Wielkopolsce. Mała ilość opadów w ciągu roku wpływa na zmianę warunków termiczno-wilgotnościowych.

Jedną z miar wykorzystywanych do oceny kształtowania się warunków wilgotnościowych danego obszaru jest klimatyczny bilans wodny (KBW), który stanowi różnicę między opadami atmosferycznymi a ewapotranspiracją (parowaniem). Ujemny bilans wskazuje obszary, na których w danym okresie występuje niedobór opadów w stosunku do parowania. Przeprowadzona analiza klimatycznego bilansu wodnego dla wielolecia (okres 1987–2018) wraz z analizą prawdopodobieństwa przekroczenia rocznych wartości KBW poniżej -150 mm, odnotowały tereny, na których występuje niedobór opadów atmosferycznych, a które jednocześnie są narażone na częste występowanie suszy atmosferycznej.

Najwyższe zagrożenie wystąpienia suszy atmosferycznej występuje w Polsce środkowej, na styku województw: wielkopolskiego, kujawsko-pomorskiego, łódzkiego i mazowieckiego. Zwiększone zagrożenie związane z wystąpieniem silnych susz atmosferycznych dotyczy Polski centralnej i zachodniej. W pozostałych częściach kraju, ryzyko wystąpienia lat z silną suszą atmosferyczną, według danych KBW, ma charakter przeważnie lokalny¹⁵¹.

Tym samym na obszarze całej Wielkopolski występuje bardzo niekorzystny obraz warunków wilgotnościowych związanych z opadami atmosferycznymi, co plasuje województwo w czołówce regionów, w których prawdopodobieństwo wystąpienia ujemnego klimatycznego bilansu wodnego waha się w granicach od 11 do 50%. Najtrudniejsza sytuacja występuje we wschodniej Wielkopolsce. Zdiagnozowanie obszarów z powtarzającym się deficytem opadów atmosferycznych – zagrożonych suszą atmosferyczną – jest istotne dla zarządzania skutkami pozostałych typów susz – rolniczej, hydrologicznej i hydrogeologicznej. Całkowita eliminacja suszy atmosferycznej jest niewykonalna, jednak należy dążyć do złagodzenia jej przebiegu m.in. poprzez odpowiednie kształtowanie przestrzeni i wprowadzanie

Ryc.57. Prawdopodobieństwo wystąpienia wartości rocznej KBW poniżej -150 mm (1987–2018)



Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy, rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy Dz.U.1615

¹⁵¹ Plan przeciwdziałania skutkom suszy, rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy Dz.U.1615,

rozwiązań niwelujących skutki suszy atmosferycznej, w wyniku m.in. retencji wody opadowej w miejscu jej powstania czy renaturyzacji ekosystemów.

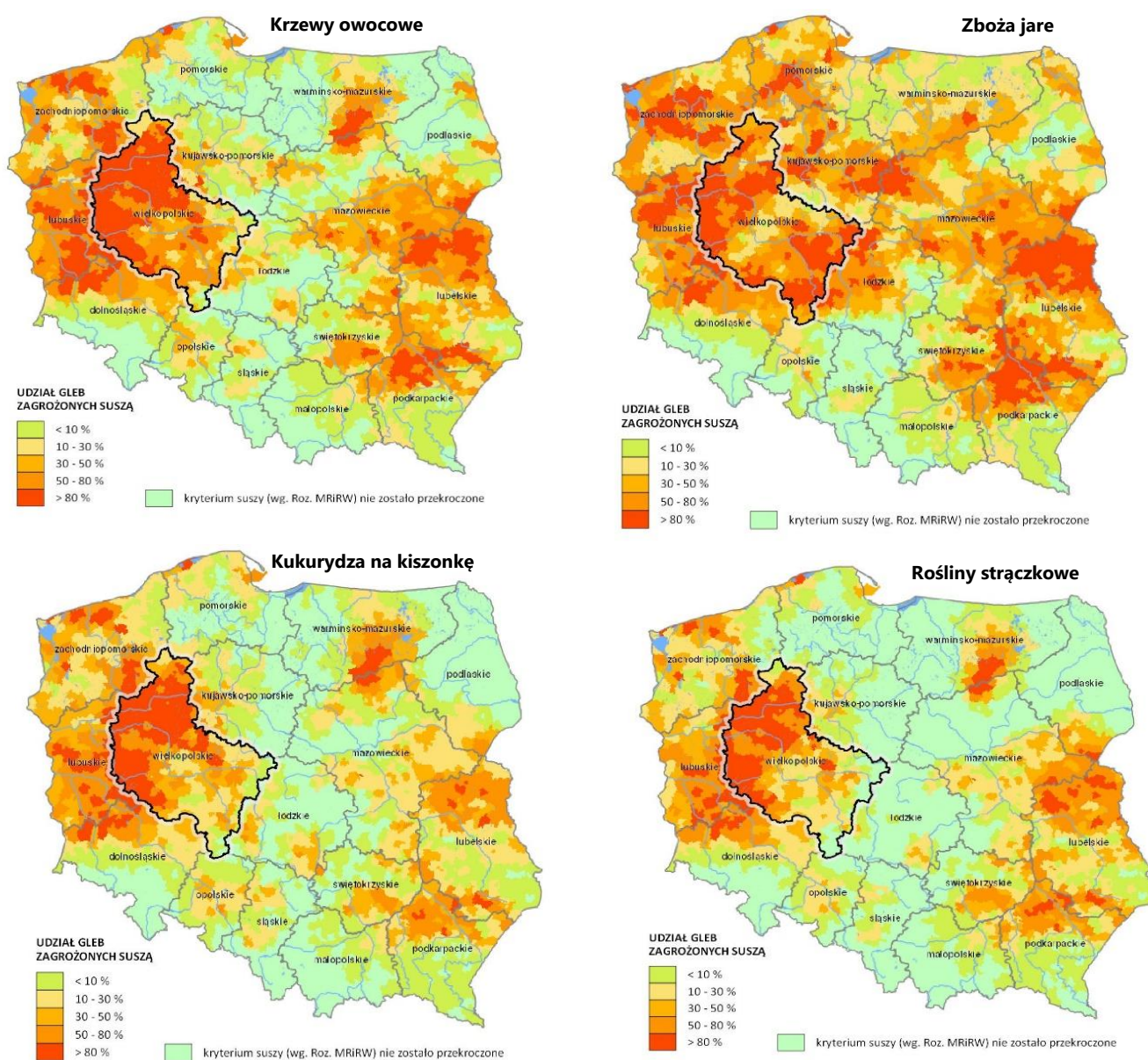
Susza rolnicza

Susza rolnicza (glebowa) pojawia się, gdy wilgotność gleby jest niedostateczna do zaspokojenia potrzeb wodnych roślin i prowadzenia normalnej gospodarki w rolnictwie. Zjawisko suszy rolniczej jest bezpośrednią konsekwencją wydłużającej się suszy atmosferycznej¹⁵².

Analiza danych z wielolecia (1997–2018) wykazała, że Wielkopolska jest regionem, w którym 90% obszarów rolnych i leśnych w województwie jest ekstremalnie i silnie zagrożona występowaniem suszy rolniczej. W żadnym z pozostałych województw wartość ta nie wypada aż tak niekorzystnie jak w rejonie Wielkopolski. Odsetek powierzchni kraju znajdujący się w zasięgu powyższych dwóch klas zagrożenia wynosi 37,8%.

Prognozy dotyczące zmian klimatycznych jasno wskazują, że ciągły proces przesuszania się gleby i zwiększenie zagrożenia suszą glebową będzie coraz większe, szczególnie na terenach województwa wielkopolskiego i w rejonie Kujaw¹⁵³.

Ryc.58. Potencjalne zasięgi suszy dla wybranych roślin w 2022 roku

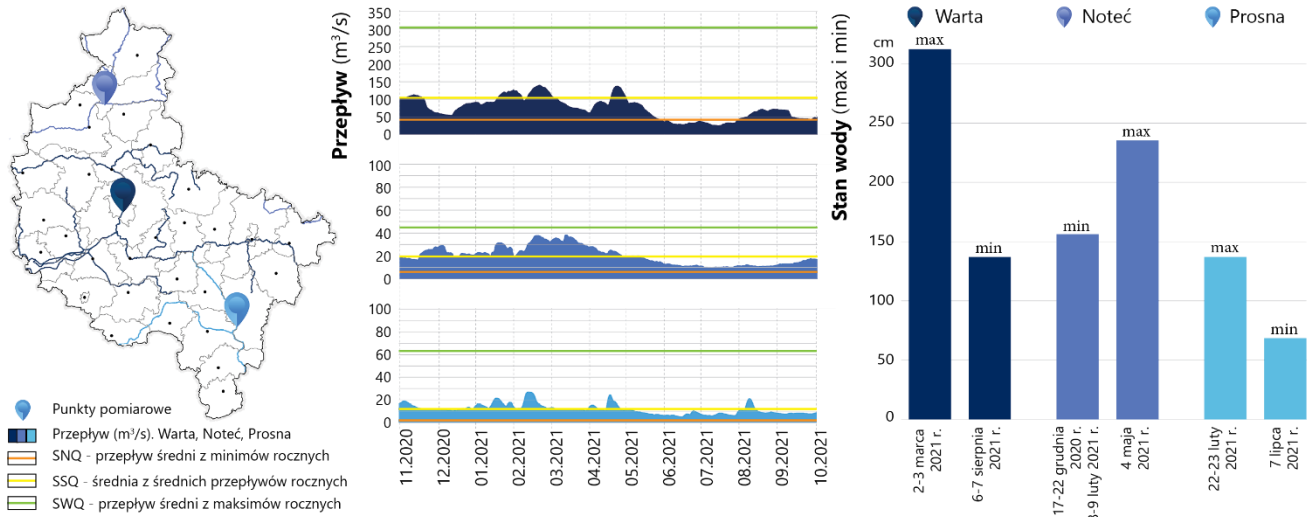


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej, <https://susza.iung.pulawy.pl/>

¹⁵² <https://www.gov.pl/web/susza/susza>

¹⁵³ <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/zapobieganie-suszy-rolniczej.html>

Ryc.61. Przepływy na rzekach Wielkopolski



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych hydrologicznych IMGW

regionu i dotyczą m.in. rzek lub fragmentów zlewni: Czarna, Drawa i jej dopływów (Słopica, Szczuczna), Miąła, Wełna i jej dopływy (Struga Gołaniecka, Nielba), Mała Noteć, Kanał Ostrowo-Gopło, Noteć i jej dopływy, Bawół i jej dopływy, Samica Sześzewska oraz Kanał Mosiński. Z kolei najmniejszym stopniem wystąpienia suszy hydrologicznej (ok. 3% powierzchni regionu) cechują się obszary w południowej części województwa, są to zlewnie: Masłowski, a także Kurocha, Czarnej Wody, Dąbrówki, Złotnicy, Polskiej Wody i Malinowej Wody, będące dopływami Baryczy.

Rok 2022, wg klasyfikacji Kaczorowskiej, pod względem opadów został sklasyfikowany jako suchy¹⁵⁶. Sumy opadów na stacjach pomiarowych w północnej, północno-zachodniej i centralnej Wielkopolsce stanowiły 70–85% normy opadowej z lat 1991–2020. Sumy opadów zbliżone do średniej z wielolecia odnotowano we wschodniej i południowej części województwa.

W oparciu o analizę przepływów wody w 3 największych rzekach Wielkopolski – Warcie, Noteci i Prośnie – stwierdzono, że „niżówka hydrologiczna” w rzekach, odznaczająca się przepływem wody poniżej przepływu średniej wartości wieloletniej (SNQ), trwała 33 dni na Prośnie, 54 dni na Warcie i 90 dni na Noteci.

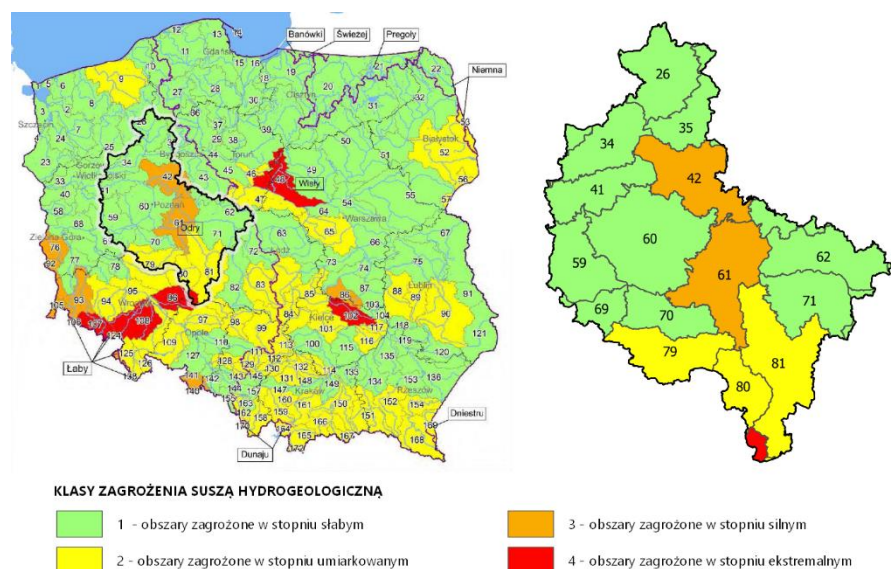
W roku hydrologicznym 2021 żadna z analizowanych rzek, w punktach pomiarowych zlokalizowanych odpowiednio w Poznaniu, Ujściu i Kaliszu nie przekroczyła stanu ostrzegawczego poziomu wody, który dla Warty wynosi 400 cm, dla Noteci 310 cm a dla Proсны 230 cm.

Susza hydrogeologiczna

Susza hydrogeologiczna charakteryzuje się długotrwałym obniżeniem zasobów wód podziemnych. Zjawisko tego rodzaju suszy jest zwykle poprzedzone powyższymi rodzajami suszy. W początkowej jej fazie dochodzi m.in. do wysychania studni¹⁵⁷.

Analiza skali zagrożenia suszą hydrogeologiczną w oparciu o dane z wielolecia 1987–2018 wykazała, że jednolite części wód podziemnych

Ryc.62. Susza hydrogeologiczna w odniesieniu do jednolitych części wód podziemnych



Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy, rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U.1615). Opracowanie WBPP na podstawie danych z PGW Wody Polskie, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej

¹⁵⁶ Biuletyn Państwowej Służby Hydrologiczno-Meteorologicznej, rok 2021, IMiGW PIB,

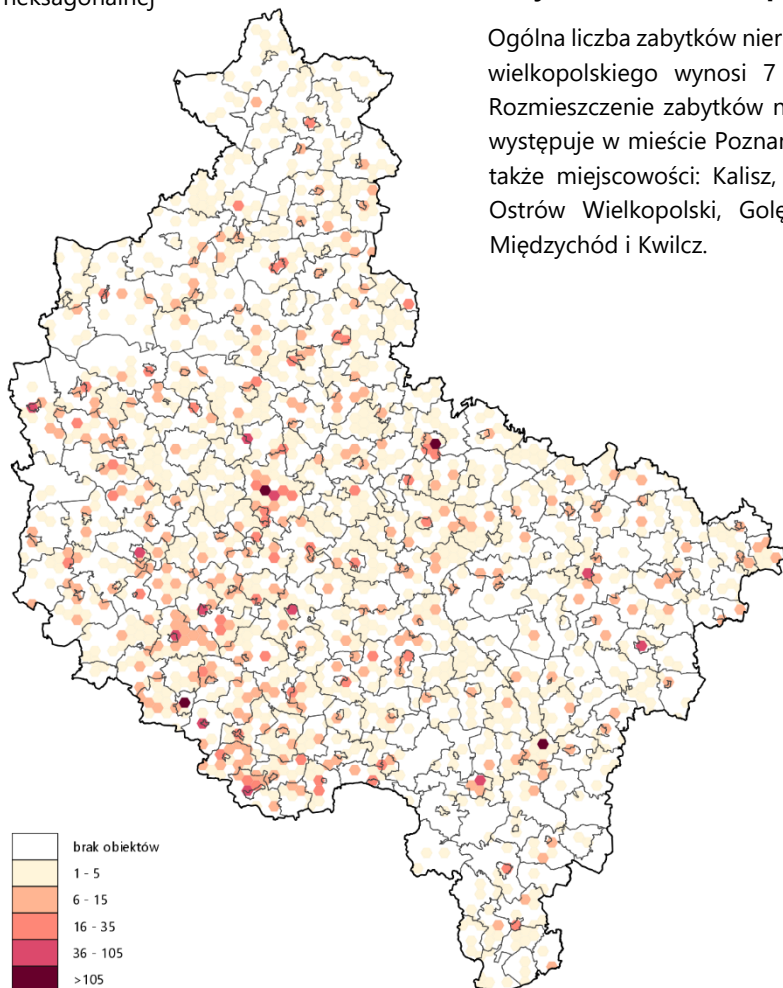
¹⁵⁷ <https://www.gov.pl/web/susza/susza>

5 DZIEDZICTWO KULTUROWE

Wielkopolska charakteryzuje się znaczną różnorodnością zasobów dziedzictwa kulturowego. Obejmuje ono dziedzictwo kulturowe materialne: zabytki nieruchome, archeologiczne i ruchome oraz dziedzictwo kulturowe niematerialne: tradycje, przekazy ustne, sztuki widowiskowe, zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne, umiejętności i przedmioty związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Specyfiką Wielkopolski jest gęsta i równomierna sieć osadnicza. Wiele miejscowości zachowało swój historyczny układ przestrzenny oraz zabytkową zabudowę. Pod względem liczby zachowanych zabytków, Wielkopolska wyróżnia się na tle kraju najwyższym odsetkiem obiektów wpisanych do krajowej ewidencji zabytków. Zawiera ona 25 269¹⁵⁹ zabytków nieruchomych (13% zasobów krajowych) oraz 73 645¹⁶⁰ zabytków archeologicznych (16% zasobów krajowych) z terenu województwa wielkopolskiego. Najcenniejsze obiekty i obszary dziedzictwa kulturowego objęte zostały różnymi formami ochrony prawnej: wpisem do rejestru zabytków, powołaniem parku kulturowego, uznaniem za pomnik historii. Pozostałe formy ochrony zabytków to ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzji administracyjnych.

Ryc.64. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w siatce heksagonalnej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 20 lipca 2022

5.1. OBIEKTY I OBSZARY CENNE KULTUROWO

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru

Ogólna liczba zabytków nieruchomych ujętych w rejestrze zabytków województwa wielkopolskiego wynosi 7 944¹⁶¹, co stanowi ok. 10% zasobów krajowych. Rozmieszczenie zabytków nie jest równomierne. Największe ich nagromadzenie występuje w mieście Poznaniu i Lesznie. Dużą gęstością zabytków cechowały się także miejscowości: Kalisz, Gniezno, Śmigiel, Rawicz, Rydzyna, Kościan, Konin, Ostrów Wielkopolski, Gołęczewo, Turek, Grodzisk Wielkopolski, Wągrowiec, Międzychód i Kwilcz.

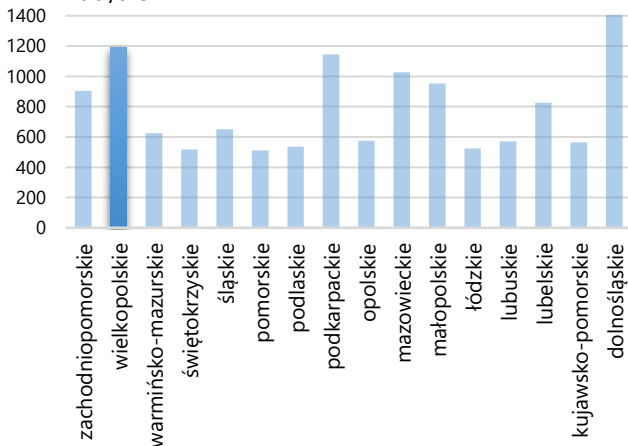
¹⁵⁹ <https://dane.gov.pl/dataset/2627,ewidencja-zabytkow-nieruchomych-stan-na-12-stycznia-2022-r>.

¹⁶⁰ <https://dane.gov.pl/dataset/1951,ewidencja-zabytkow-archeologicznych-stan-na-12-stycznia-2022-r>.

¹⁶¹ <https://dane.gov.pl/dataset/1130,rejestr-zabytkow-nieruchomych-stan-na-20-lipca-2022-r>.

W strukturze zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, 75% ich ogólnej liczby to obiekty mieszkalne (1 870), obiekty sakralne (1 189), zieleni (1 063), dwory i pałace (1 054) oraz obiekty gospodarcze, w tym folwarczne (743). Pozostałą część stanowią obiekty: użyteczności publicznej (579), przemysłowe (397), inne (382), cmentarze (356), historyczne założenia przestrzenne (133), obiekty obronne (79), obiekty komunikacyjne (70) oraz mała architektura (29).

Ryc.65. Obiekty sakralne wpisane do rejestru zabytków

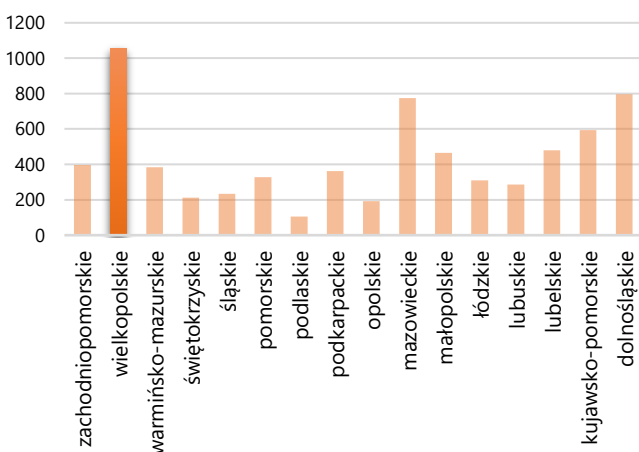


Spośród najliczniejszych grup zabytków nieruchomości na uwagę zasługują obiekty sakralne. Należą do nich kościoły katolickie, ewangelickie, synagogi, kaplice, domy modlitw itp. Najwięcej obiektów sakralnych występuje w powiecie: poznańskim, gnieźnieńskim, m. Poznań, wągrowieckim, konińskim, złotowskim i kościańskim. Zabytki te reprezentują różną formę architektoniczną i różne style architektoniczne. Często, ze względu na gabaryty i wysokie wieże, stanowią dominanty i akcenty krajobrazowe w przestrzeni miast i wsi.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

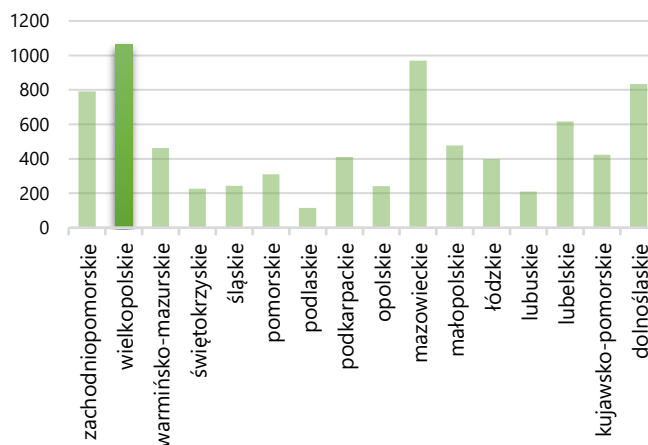
Cechą charakterystyczną Wielkopolski jest występowanie dużej liczby (najwięcej w kraju) – dworów, pałaców oraz zieleni. Dwory i pałace reprezentują różne style – klasycystyczny (166), eklektyczny (42) czy barokowy (40), 62% z nich stanowią obiekty o nieokreślonym stylu. Z kolei parki, w zdecydowanej większości, mają formę krajobrazową i najczęściej są nieduże – od kilku do kilkunastu hektarów. Do najwybitniejszych realizacji dworsko-parkowych i pałacowo-parkowych należą te w: Czarniejewie, Wąsowie, Dobrzycy, Pawłowicach, Antoninie, Racocie, Rogalinie, Turwi i Koszutach. Największe nasycenie dworami i pałacami występuje w powiatach: poznańskim, leszczyńskim, konińskim, gnieźnieńskim i rawickim. W Wielkopolsce występują też założenia zamkowo-parkowe o charakterze rezydencjonalnym, do najwybitniejszych należą te w: Kórniku, Gołuchowie i Rydzynie. Wśród zabytkowej zieleni oprócz założeń parkowych towarzyszących rezydencjom na uwagę zasługują także: zadrzewienia śródpolne gen. Chłapowskiego w okolicach Turwi oraz tereny zieleni zakomponowanej śródpolnej wraz z historycznym układem użytków rolnych w Rogalinie.

Ryc.66. Dwory i pałace wpisane do rejestru zabytków



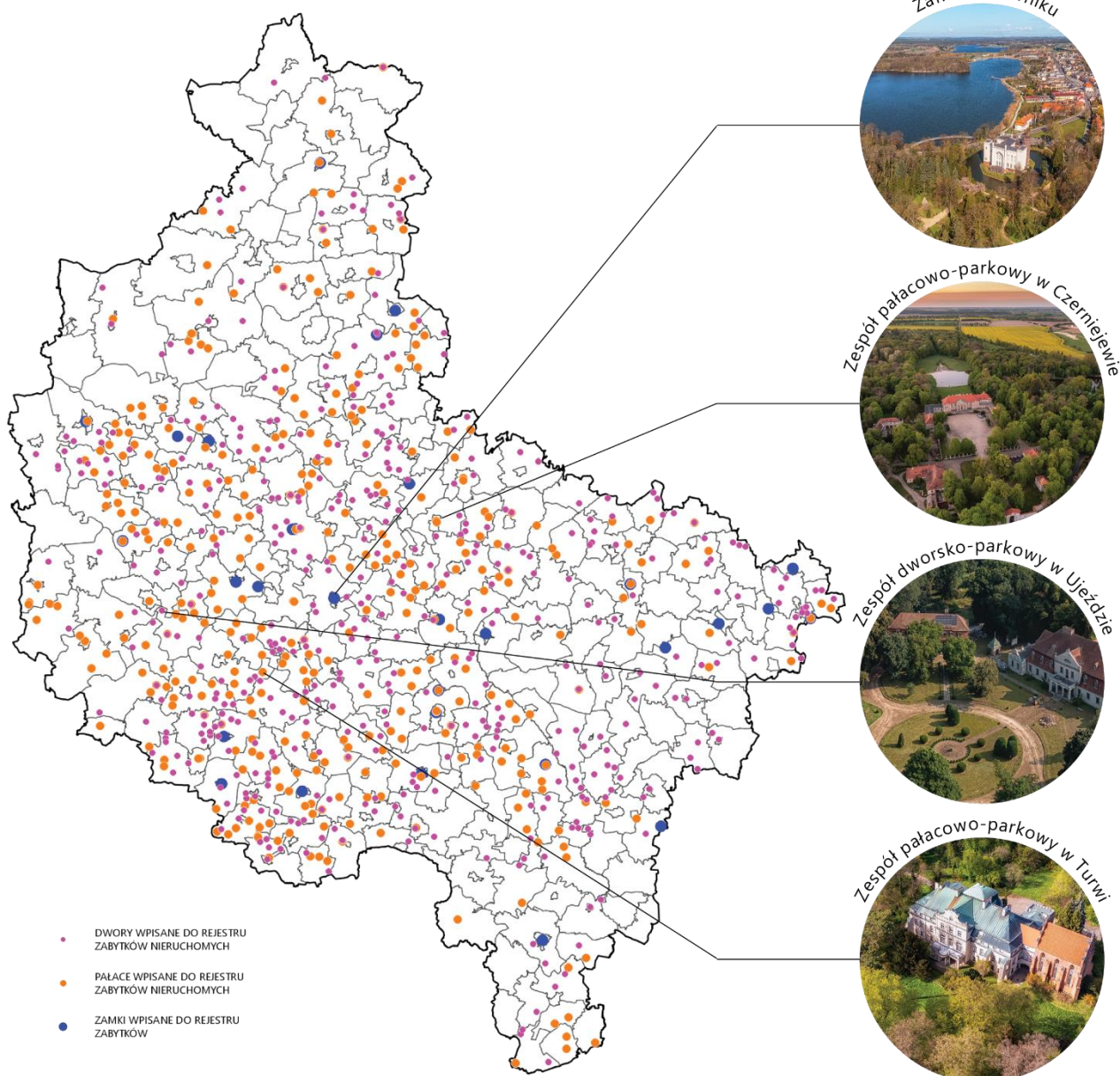
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

Ryc.67. Zieleni wpisana do rejestru zabytków



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

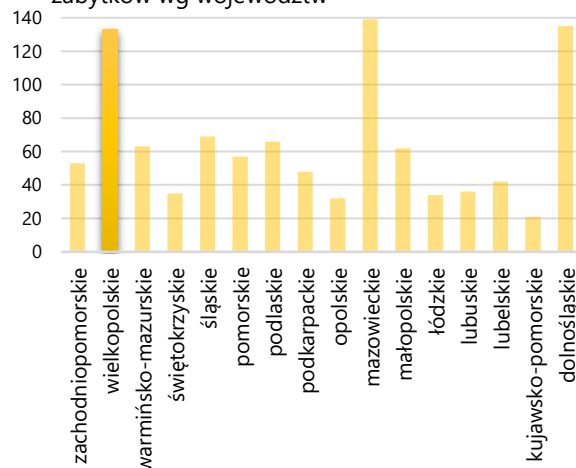
Ryc.68. Zamki, pałace i dwory wpisane do rejestru zabytków



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 20 lipca 2022

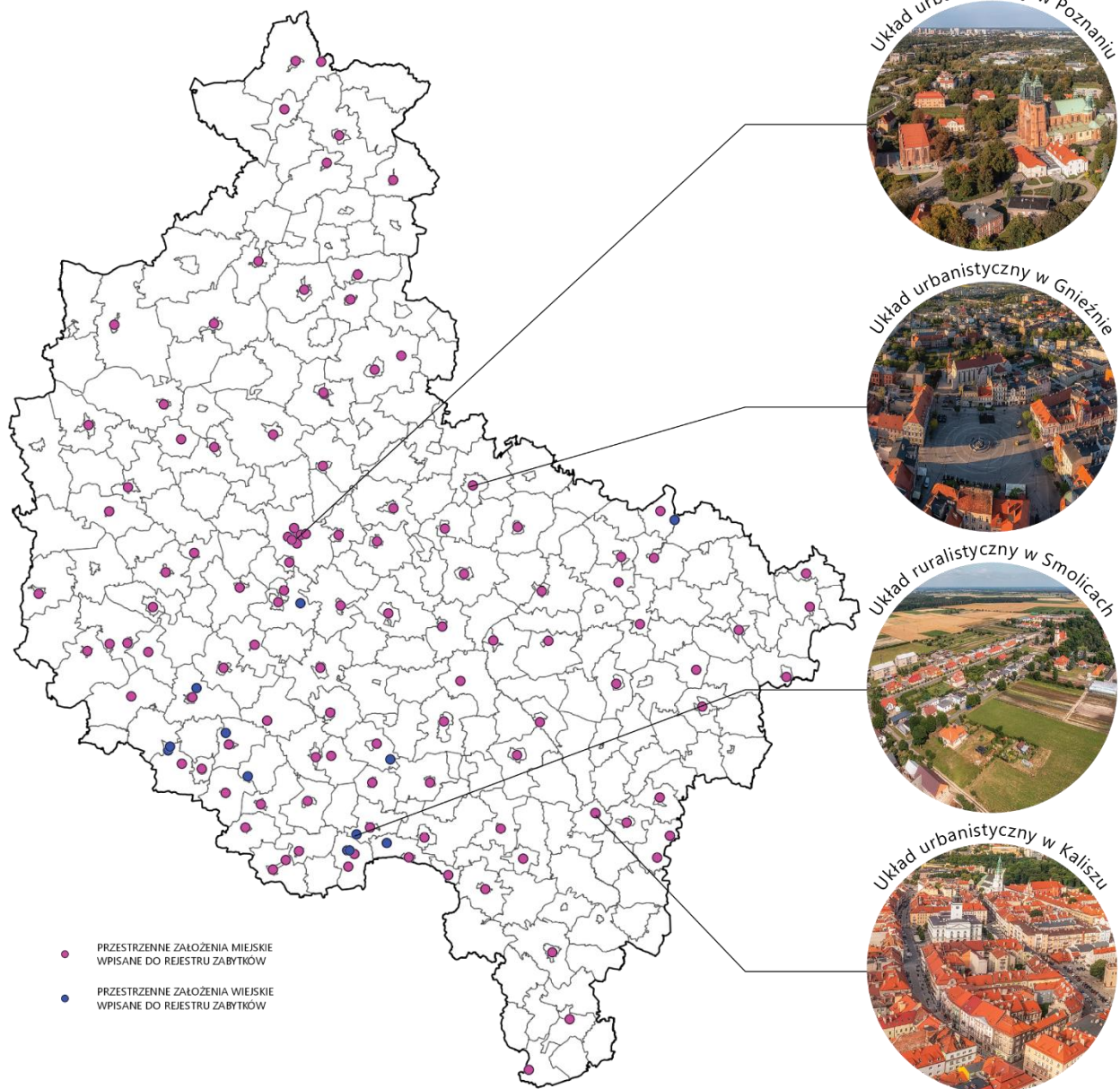
W rejestrze zabytków regionu znalazły się 133 historyczne układy przestrzenne: 121 układów przestrzennych na terenach miejskich oraz 12 układów przestrzennych na terenach wiejskich. Przykładami dawnych przestrzennych założeń miejskich w Wielkopolsce są m.in.: Poznań, Kalisz, Gniezno, Rydzyna, Grodzisk Wielkopolski, Zduny, Leszno i Rawicz. Do przestrzennych założeń na terenach wiejskich należą: Zimnowoda, Czacz, Smolice, Baszków, Drzeczkowo, Pawłowice, Warzymowo (układ osady), Gołanice i Krzycko Małe, układ dawnego majątku ziemskiego Rogalin oraz dwie kolonie mieszkalne służby w Starym Sielcu. W województwie wielkopolskim największą liczbą historycznych układów przestrzennych wyróżniają się powiaty: m. Poznań, poznański (po 11), rawicki (8), gostyński, kościański, krotoszyński i leszczyński (po 7).

Ryc.69. Układy przestrzenne wpisane do rejestru zabytków wg województw



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

Ryc.70. Układy przestrzenne



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 20 lipca 2022

Wśród zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków pod względem czasu powstania najczęściej jest obiektów wzniesionych w XIX w. (52%). Na obszarach wiejskich zbudowano wtedy liczne dwory i pałace oraz folwarki i obiekty przemysłowe: młeczarnie, gorzelnie, cukrownie i młyny parowe, a w miastach głównie: budynki użyteczności publicznej, obiekty infrastruktury kolejowej i domy mieszkalne. Kolejne grupy stanowią zabytki powstałe w XX w. (20%) oraz w XVI–XVIII w. (19%). Najmniej jest obiektów powstałych do XIII w. (1%) oraz w okresie XIV–XV w. (3%). Dla 5% obiektów brakuje danych na temat czasu ich powstania. Najstarsze obiekty zlokalizowane są w rejonach związanych z początkami państwowości polskiej, przede wszystkim w centralnej części regionu, ze szczególnym uwzględnieniem Poznania, Ostrowa Lednickiego, Gniezna i Giecza oraz na południu województwa miasta Kalisza.

Ryc.71. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków wg materiału



ZABYTKI NIERUCHOME

wpisane do rejestru zabytków wg materiału



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID

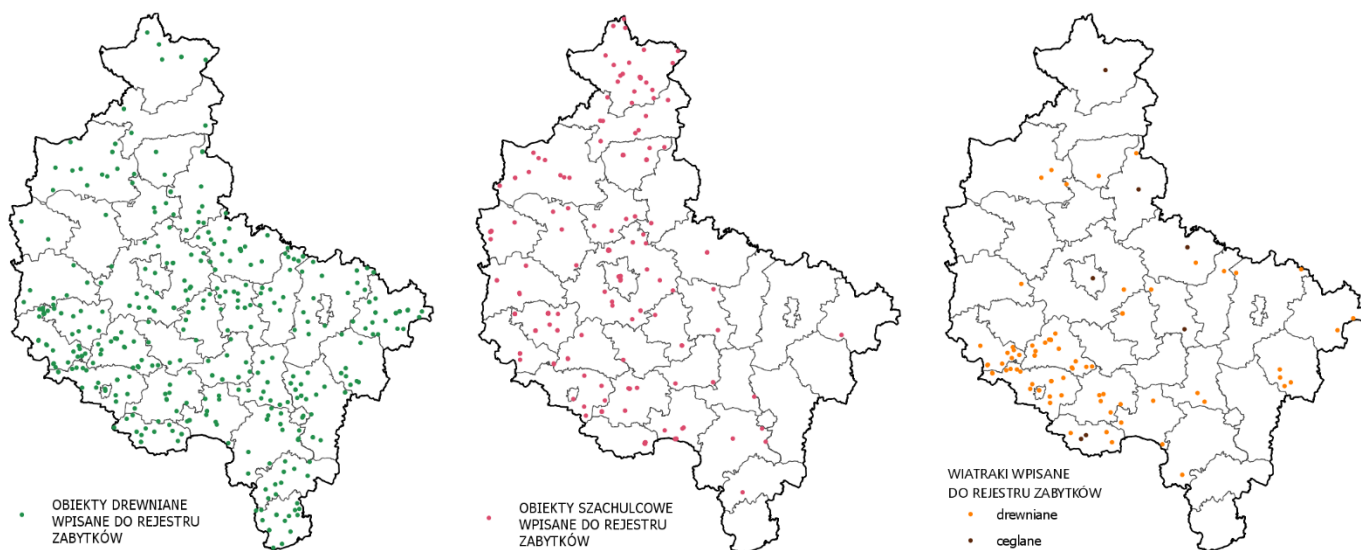
Pod względem budulca w Wielkopolsce wśród zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków najczęściej jest obiektów murowanych (62%), w tym ceglanych (61%) oraz kamiennych (1%). W krajobrazie regionu dominują murowane obiekty ceglane, o ceglanych nietynkowanych i tynkowanych fasadach. Cennymi obiektami kamiennymi są m.in. usytuowane na szlaku romańskim kościoły w Gieczu, Starym Mieście, Lubiniu, Kottowie oraz relikty klasztoru w Łeknie.

Znaczącymi w krajobrazie województwa wielkopolskiego są też obiekty drewniane (5%) i szachulcowe (3%). Wśród nich wyróżniają się kościoły, których najczęściej występuje na północy oraz w południowo-zachodniej części regionu. Do wyróżniających się tego typu zabytków należą kościoły m.in. w: Słupcy, Wierzenicy (gm. Swarzędz), Siekierkach Wielkich (gm. Kostrzyn), Wyszynie (gm. Władysławów), Tarnowie Pałuckim (gm. Wągrowiec), Łubowie czy Zakrzewie (gm. Miejska Górka). W regionie zachowały się też charakterystyczne drewniane chałupy (głównie w części wschodniej oraz na terenach dawnego osadnictwa olęderskiego na Równinie Nowotomyskiej) oraz wiatraki, głównie koźlaki, ale i paltraki (najwięcej w części południowo-zachodniej, w powiatach: kościańskim, leszczyńskim, gostyńskim, rawickim i wolsztyńskim). Unikatowym jest zespół szachulcowych stodół z XIX w. w Dubinie (gm. Jutrosin). Wiele drewnianych obiektów zostało przeniesionych do skansenów.

Z uwagi na rodzaj zachowanej tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej można podzielić Wielkopolskę na dwie strefy. Zachodnią, gdzie przeważało budownictwo murowane (głównie cegła), ale też konstrukcje szkieletowe (mur pruski, szachulec), a chałupy drewniane stanowiły niewielki procent zabudowy (dotyczyły przede wszystkim budownictwa olęderskiego). I wschodnią strefę gdzie zachowało się bardzo dużo budownictwa drewnianego-zrębowego. Ta różnica między wschodem a zachodem województwa wynika z przebiegu granic zaborów.

W regionie niewielka liczba zabytków została wykonana z betonu (1%) oraz metalu (mniej niż 1%). Beton został wykorzystany m.in. do budowy umocnień obronnych w rejonie Wągrowiec-Gołańcz oraz schronów w Kaliszu i Brudzewku, a także jazów i śluz na Noteci. Wśród obiektów wykonanych z metalu dominują zabytki infrastruktury komunikacyjnej (głównie konstrukcje stalowe) m.in.: obiekty kolejowe w Gnieźnie, kratownicowy most w Stobnicy, most teatralny i most św. Rocha w Poznaniu.

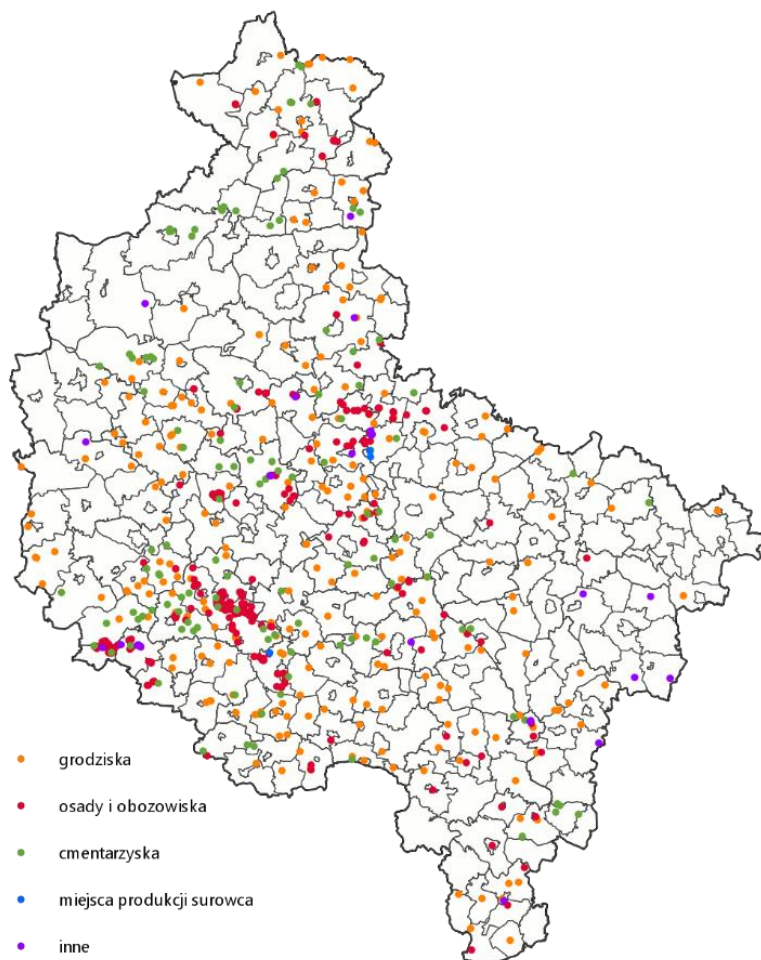
Ryc.72. Wybrane obiekty wpisane do rejestru zabytków według budulca



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

W Wielkopolsce najmniej jest obiektów z materiałów określonych jako inne (12), ziemnych (7) oraz z glinobitki (2). Wśród obiektów ziemnych występują głównie relikty fortyfikacji w: Lesznie i Rawiczu, częściowo splantowane oraz Brudzewie, Wyszynie i Zbąszyniu, gdzie zachowały się także fosy. Unikatowym zabytkiem ziemnym jest wyrobisko podziemne w kopalni soli w Kłodawie. Z obiektów, w których wykorzystano do budowy glinobitkę, zachowały się jedynie pawilon więzienny w Luboniu oraz chlew w Gębiczynie (gm. Czarnków). Specyficznym surowcem budowlanym jest ruda darniowa, wydobywana lokalnie. W województwie wielkopolskim tylko 2 obiekty z rudy darniowej zostały wpisane do rejestru zabytków. Budynki z tego materiału występują w Zajączkach (gm. Brzeziny) – ruiny obory i piwniczki.

Ryc.73. Zabytki archeologiczne



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NID stan na 2022

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru

Liczne zachowane zabytki archeologiczne stanowią o bogactwie kulturowym z najdawniejszych okresów dziejowych Wielkopolski. W rejestrze zabytków archeologicznych województwa wielkopolskiego znajduje się 680 obiektów¹⁶². W strukturze zabytków archeologicznych dominują osady i obozowiska (285) oraz grodziska (250), łącznie obejmują one 79% ogólnej liczby zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków regionu. Pozostałą część stanowią: cmentarzyska (116), inne (26) i miejsca produkcji surowca (3). Największa koncentracja zabytków archeologicznych występuje w powiatach: kościańskim (123), leszczyńskim (58), poznańskim (50), gnieźnieńskim (48).

Wśród zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków najwięcej jest tych pochodzących ze średniowiecza (48%). Znaczącą grupę stanowią zabytki archeologiczne pochodzące z epoki: żelaza (20%), brązu (17%) i kamienia (11%). Najmniej jest zabytków pradziejowych (2%) oraz nowożytnych (1%), dla 1% nie ustalono okresu z jakiego pochodzą.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru

W rejestrze zabytków ruchomych znalazły się 25 984 obiekty, wpisane na podstawie 1 332 decyzji¹⁶³. Większość obiektów zabytkowych ruchomych jest na wyposażeniu świątyń – 23 951, 966 obiektów to kolekcje, 1 035 obiektów zakwalifikowano jako inne.

¹⁶² <https://dane.gov.pl/pl/dataset/210,rejestr-zabytkow-archeologicznych-stan-na-20-lipca-2022-r>.

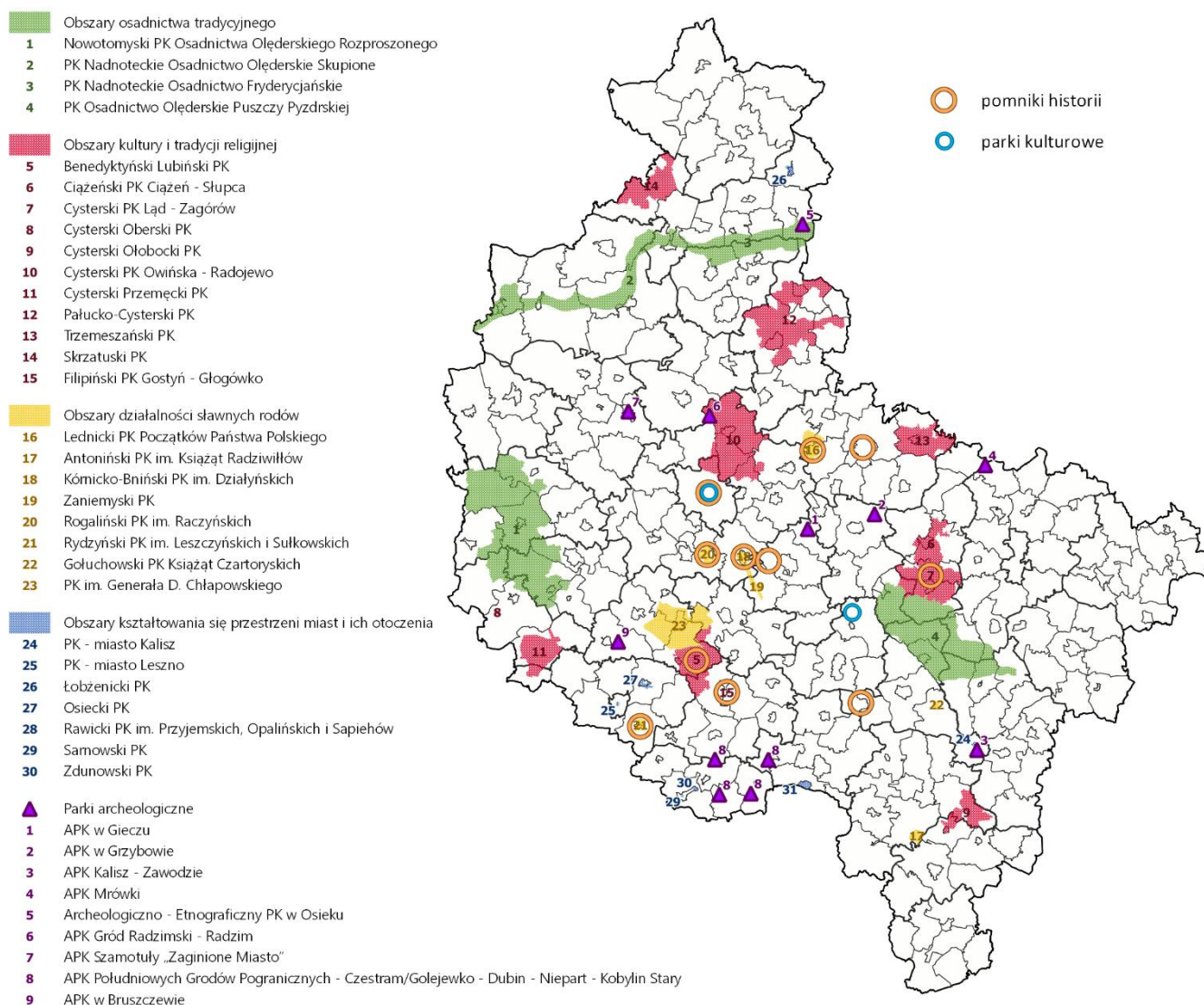
¹⁶³ <https://nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/stan-na-3-kwartal-2021-r>.

Parki kulturowe

W województwie wielkopolskim powołano dwa parki kulturowe. Mickiewiczowski Park Kulturowy, który zasięgiem swym obejmuje miasto Żerków – w granicach administracyjnych oraz wsie Brzóstków, Gęczew, Lgów i Śmiełów oraz Park Kulturowy Stare Miasto w Poznaniu w obrębie ulic: Garbary, Podgórna, Al. Marcinkowskiego, Solna, Małe Garbary.

W regionie występują obszary wyróżniające się pod względem walorów kulturowych, które mogą stanowić podstawę powołania parków kulturowych związanych z: osadnictwem tradycyjnym, kulturą i tradycją religijną, działalnością sławnych rodów, kształtowaniem się przestrzeni miast czy zabytkami archeologicznymi.

Ryc.74. Obszary cenne kulturowo – obszary analiz mogących stanowić podstawę powołania parku kulturowego (PK) lub archeologicznego parku kulturowego (APK)



Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego i Audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego

Pomniki historii/ UNESCO/ Dobra kultury współczesnej

W województwie wielkopolskim znajdują się obiekty o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych i znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego kraju. Ustanowiono dla nich ochronę prawną w postaci pomnika historii. W regionie 11 zespołów zabytkowych zostało uznanych za pomnik historii¹⁶⁴. Trzy z nich: Poznań – historyczny zespół miasta, Wyspa – Ostrów Lednicki (gm. Łubowo), Gniezno – Katedra pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Wojciecha związane są z początkami państwa polskiego, chrztem Polski, zjazdem gnieźnieńskim i wizytą Ottona III. Wśród wielkopolskich pomników historii znajdują się też trzy zespoły klasztorne: Lubiń – zespół opactwa benedyktynów (gm. Krzywiń), Zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa

¹⁶⁴ <https://dane.gov.pl/pl/dataset/168,pomniki-historii-stan-na-20-lipca-2022-r>.

Neri w Gostyniu-Głogówku (gm. Piaski), Zespół dawnego opactwa cysterskiego w Łądzie nad Wartą (gm. Łądek) oraz trzy zespoły rezydencjonalne: Kórnik – zespół zamkowo-parkowy wraz z kościołem parafialnym – nekropolią właścicieli, Koszuty – zespół dworsko-parkowy (gm. Środa Wlkp.) i Dobrzyca – zespół pałacowo-parkowy. Na liście pomników historii znajdują się także dwa historyczne układy przestrzenne wraz z zespołami rezydencjonalnymi: Rydzyna – założenie rezydencjonalno-urbanistyczne oraz Rogalin – zespół pałacowy z obszarem dawnego majątku ziemskiego (gm. Mosina).

Najwyższą formą ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jest wpisanie na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W województwie wielkopolskim dotychczas nie zostały wpisane żadne obiekty na Listę UNESCO. W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego proponuje się wpisać na tę listę Szlak Piastowski, ze względu na wartości kulturowe związane z kształtowaniem państwowości polskiej oraz Pradolinę Noteci, ze względu na wartości przyrodnicze współwystępujące z wartościami kulturowymi osadnictwa ołęderskiego i fryderycjańskiego.

Na terenie Wielkopolski została opracowana lista dóbr kultury współczesnej dla miasta Poznania, która uwzględni 33 zespoły i obiekty powstałe w latach 1900-1989 wskazane do ochrony. Pozostałe miejscowości na terenie województwa nie posiadają listy niebędących zabytkami obiektów i obszarów o wysokich wartościach artystycznych lub historycznych, będących dobrami kultury współczesnej. Sporządzenie listy dla obszaru całej Wielkopolski pozwoliłoby uwzględnić w dokumentach planistycznych uwarunkowania wynikające z ich stanu oraz określić obszary i zasady ochrony dóbr kultury współczesnej, jako ważnego elementu dziedzictwa kulturowego.

5.2. NIEMATERIALNE DZIEDZICTWO KULTUROWE

Niematerialne dziedzictwo kulturowe związane jest przede wszystkim z dowodami tradycji, która kultywowana jest przez kolejne pokolenia, a wyrażana jest poprzez pielęgnowanie przez społeczności lokalne różnych praktyk, umiejętności i zachowań, które dają im poczucie tożsamości i przynależności do danej grupy.

Wielkopolska jest mozaiką różnych kultur, którą ukształtowały m.in. warunki i położenie geograficzne, środowisko przyrodnicze oraz uwarunkowania historyczne. Te elementy zadecydowały o wykształceniu się odrębnych zwyczajów, obrzędów, także gwary, strojów i potraw, a także tradycji budowlanej oraz użytkowania terenu. W latach rozkwitu kultury ludowej na terenie Wielkopolski można było wyróżnić ponad 30 grup regionalnych. Obecnie tylko niektóre z nich zachowały poczucie własnej odrębności. Do najbardziej charakterystycznych należą: Biskupianie, Chazacy, Mazurzy Wieleńscy, Tośtoki, Krajniacy, Pałuczanie czy Bambrzy. Elementami kultury ludowej, które do dziś są praktykowane w województwie są m.in.: rękodzieło (m.in. hafciarstwo w Jarocinie i okolicach, rzeźba, krzyże przydrożne w południowej Wielkopolsce), język (gwara poznańska, gwara ochweśnicka w Ślesinie), stroje ludowe (bamburski, biskupiański, szamotulski, strój z Dąbrówki Wielkopolskiej), tańce (np. chodzony, przodek, wiwaty), obrzędy związane z obchodzeniem różnych świąt, wytwarzanie i używanie tradycyjnych instrumentów muzycznych (dudy, kozły, mazanki, bębny), muzyka i śpiew oraz legendy i podania. Pielęgnowane są one przez społeczności lokalne, artystów oraz zespoły folklorystyczne, działające przy ośrodkach kultury na terenie całej Wielkopolski.

Na krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego uwzględniono z obszaru województwa wielkopolskiego: Uroczystości ku czci św. Rocha połączone z błogosławieństwem zwierząt w Mikstacie, Tradycje kulturowe Biskupizny we wsiach wokół Krobi, tradycje weselne z Szamotuł i okolic, Tradycje dudziarskie w Wielkopolsce, Plecionkarstwo w Polsce, Snutkę golińską, Tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich¹⁶⁵.

Ważnym elementem niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest także dziedzictwo kulinarne. Ponad 100 producentów, przetwórców i restauratorów wielkopolskich należy do Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne.

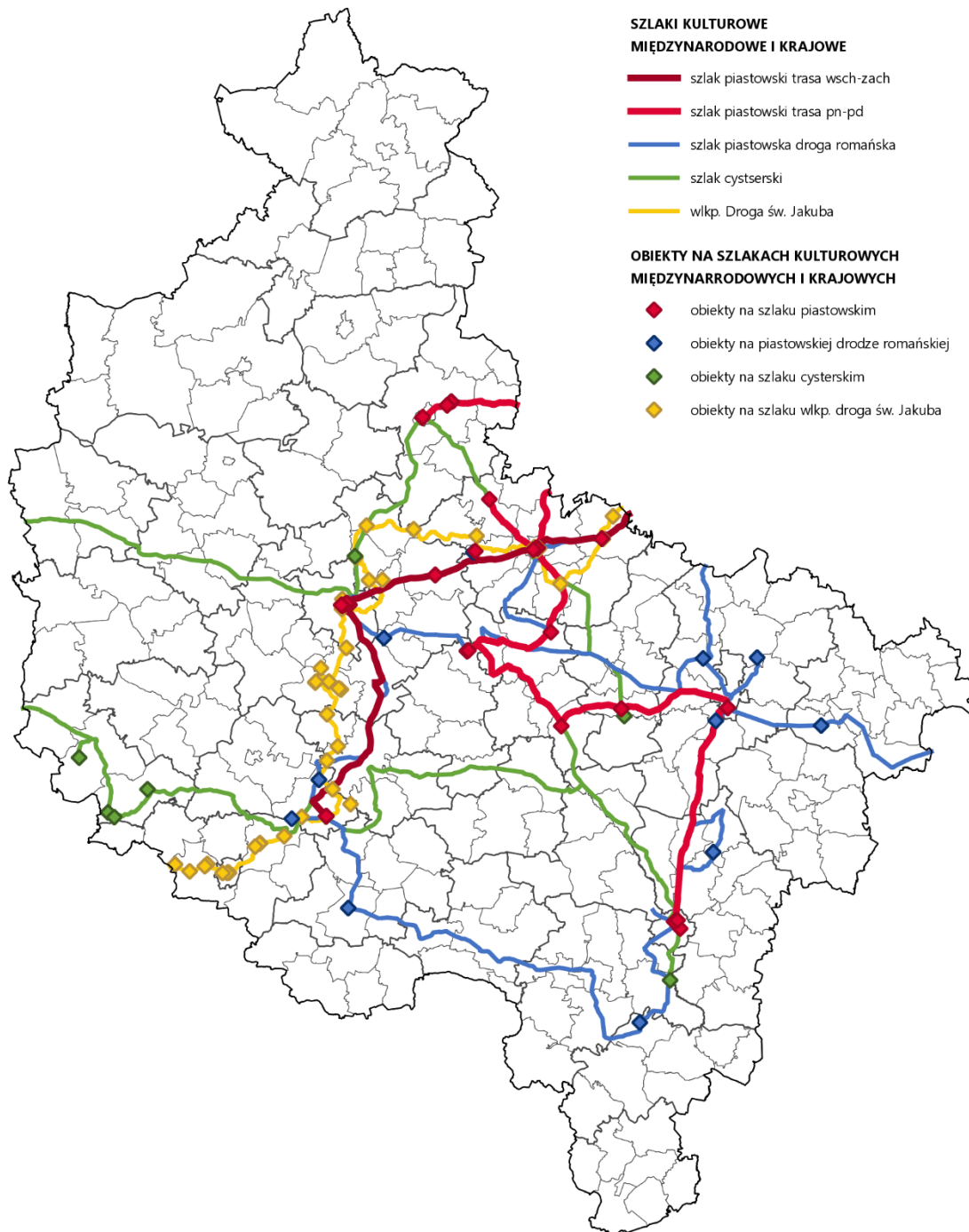
5.3. SZLAKI KULTUROWE

Bogata przeszłość historyczna i kulturowa Wielkopolski stwarza wiele możliwości do przeprowadzania szlaków kulturowych, które mogą stanowić element promowania zasobów kulturowych województwa. Traktami kulturowymi o znaczeniu międzynarodowym na terenie Wielkopolski są: Europejski Szlak Romański, Europejski Szlak Cysterski i Droga Świętego Jakuba. Znaczenie krajowe mają: Szlak Piastowski – unikatowy w skali kraju oraz Trakt Królewsko-Cesarski w Poznaniu będący narodowym produktem turystyki kulturowej, a także Szlak Bursztynowy.

¹⁶⁵ https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/ stan na 19 lipca 2022 r.

Szlakami o znaczeniu regionalnym są m.in.: Trasa Kórnicka, Ziemiański Szlak Rowerowy, Bursztynowy Szlak Rowerowy, Wielkopolski Szlak Wiatraczny, Podziemna Trasa Turystyczna Kopalni Soli w Kłodawie, Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonki, Szlak Kościołów Drewnianych Ziemi Kaliskiej. Uzupełnienie bazy szlaków kulturowych mogą stanowić szlaki kolei wąskotorowej. Na uwagę zasługują Gnieźnieńska Kolej Wąskotorowa, Kaliska Kolej Dojazdowa, Wyrzyska Kolej Powiatowa (Białośliwie), Śmigiełska Kolej Wąskotorowa, Średzka Kolej Wąskotorowa, Pleszewska Kolej Dojazdowa oraz Kolej Parkowa Maltanka w Poznaniu¹⁶⁶.

Ryc.75. Szlaki kulturowe



Źródło: opracowanie WBPP

¹⁶⁶ <https://dane.utk.gov.pl/sts/infrastruktura/koleje-waskotorowe/18707,Koleje-waskotorowe.html>

6 KRAJOBRAZ

Krajobraz Wielkopolski jest mało zróżnicowany, przeważają krajobrazy wiejskie i leśne o rzeźbie równinnej. Pomimo tego poszczególne części województwa charakteryzują się odmiennymi cechami, które są obrazem przekształceń wynikających przede wszystkim ze zjawisk przyrodniczych oraz z historycznej i współczesnej działalności człowieka.

Największy wpływ na kształtowanie pierwotnego krajobrazu regionu wywarły zlodowacenia. Rzeźba terenu została uformowana poprzez działalność lądolodów i wód płynących, co można wyraźnie odczytać w pasmowym podziale województwa na strefy. Południowa część Wielkopolski to teren pozbawiony jezior, obszar rzeźby staroglacjalnej powstałej podczas zlodowaceń środkowopolskich. Północna i środkowa część województwa charakteryzuje się większym urozmaiceniem młodoglacjalnej rzeźby terenu i obecnością jezior. Na obszarze województwa dominuje równinny charakter rzeźby terenu. Najwyższym punktem jest Kobyła Góra (284 m n.p.m.), stanowiąca kulminację Wzgórz Ostrzeszowskich, najniższy punkt leży na dnie Jeziora Śremskiego na Pojezierzu Międzychodzko-Sierakowskim.

Charakterystyczną cechą regionu jest występowanie form polodowcowych – pradolin o równoleżnikowym przebiegu: Baryczy, Warty i Noteci. Ponadto wśród typowych dla Wielkopolski form polodowcowych znajdują się wysoczyzny morenowe i faliste, pagórki moren czołowych o urozmaiconej rzeźbie (pasmo gnieźnieńskie, skocko-janowieckie, mogileńskie, czarnkowskie, chodzieskie), rynny polodowcowe z często występującymi jeziorami polodowcowymi (rynna gołaniecko-wągrowiecka, jezior skockich, gnieźnieńska, goplańsko-ślesieńska) oraz rzadziej występujące ozy (łańcuchy podłużnych pagórków), pola sandrowe i wydmy śródlądowe. Specyficznym elementem rzeźby jest występowanie antropogenicznych form terenu związanych z odkrywkową eksploatacją surowców mineralnych.

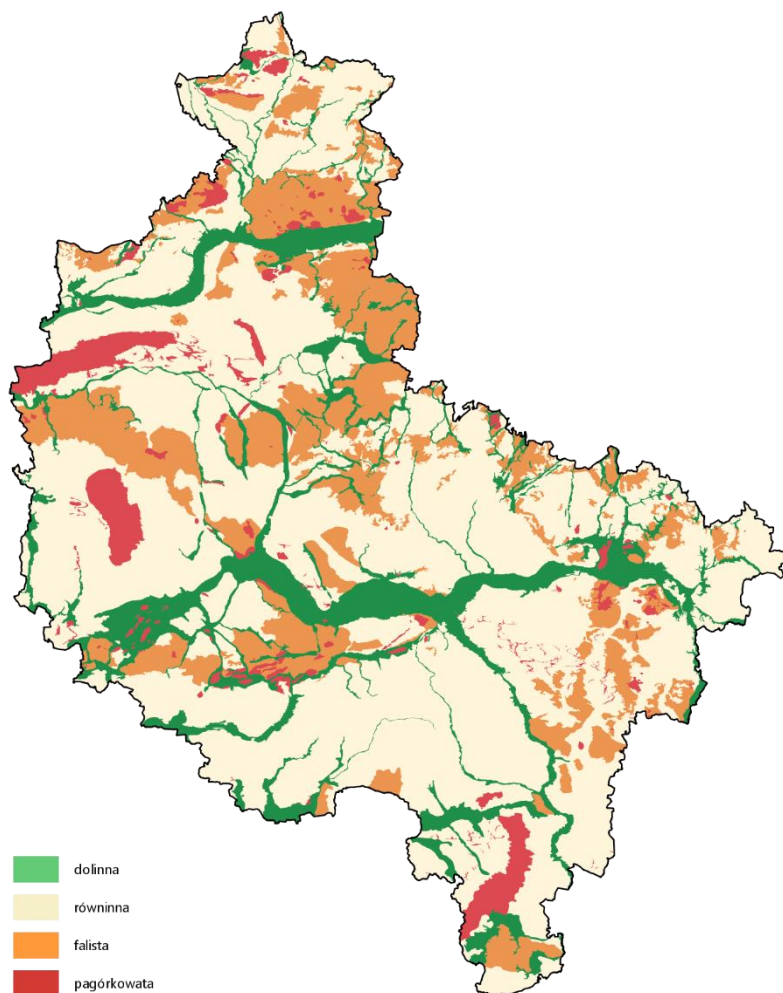
Najbardziej istotnym przejawem ingerencji w naturalną rzeźbę są odkrywki złóż węgla brunatnego w okolicach Konina i Turku.

Czynnikiem wywierającym zasadniczy wpływ na specyfikę i odbiór krajobrazu jest także pokrycie terenu, w którym odszukać można pozostałości pierwotnych zasobów środowiska, ale przede wszystkim obraz wielowiekowej działalności człowieka. Tereny zainwestowane, użytkowane rolniczo, obszary zalesione oraz wody powierzchniowe, to główne komponenty przestrzeni wpływające na charakter krajobrazu w poszczególnych częściach regionu.

Na obecny krajobraz Wielkopolski kluczowy wpływ miał intensywny rozwój osadnictwa w wiekach wczesnych, w tym kształtowanie instytucjonalnych i terytorialnych podstaw państwa polskiego oraz zmieniające się na przestrzeni wieków (XIII i XVIII) normy przestrzenne i gospodarcze lokacji miast. Efektem tych regulacji było wykształcenie się specyficznych przestrzeni miejskich oraz sukcesywne zasiedlanie kolejnych obszarów, a także zmiany w wielkości areałów upraw. Skutkiem tych wielowiekowych działań jest, dość równomiernie rozmieszczona, gęsta sieć jednostek osadniczych, charakteryzująca się dużą liczbą miast o zróżnicowanej wielkości.

Wielkopolska to region, którego domeną jest przede wszystkim krajobraz rolniczy. Charakterystyczna i rozpoznawalna współcześnie wielkopolska przestrzeń otwarta, w której dominują obszary użytkowane rolniczo ze zdecydowaną przewagą gruntów ornych, to wynik rozwoju wysokiej kultury rolnej w XIX wieku, a także efekty prowadzonej przez państwa zaborcze

Ryc.76. Formy rzeźby terenu



Źródło: Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

odmiennej polityki społeczno-gospodarczej i przestrzennej, gdzie na wschodzie regionu, za linią Prozny, dominują mniejsze pola o wydłużonej formie, a na zachodzie pola o większym areale i zróżnicowanych kształtach, oraz reform przeprowadzonych po II wojnie światowej.

Również rozmieszczenie i charakter zbiorowisk leśnych na terenie Wielkopolski jest przede wszystkim wynikiem procesów cywilizacyjnych i ekspansji człowieka, pod wpływem których ich areal na przestrzeni wieków stopniowo się zmniejszał. Obecne rozmieszczenie przestrzenne lasów cechuje duże zróżnicowanie. Najwyższa lesistość, występuje w gminach północnej i zachodniej części województwa (z Puszczą Notecką tworzącą największy zwarty kompleks leśny w województwie o powierzchni ok. 130 tys. ha). Najmniej powierzchni leśnych występuje w centralnej i wschodniej części województwa.

Wyróżniającym się elementem w krajobrazie są także tereny wód – rzek i jezior. Sieć rzeczna jest dobrze rozwinięta i równomiernie rozmieszczona w całym województwie. Ośią ekologiczną układu hydrograficznego Wielkopolski jest dolina Warty. Najważniejszymi i największymi jej dopływami są: rzeka Noteć, przepływająca w północnej części województwa oraz rzeka Prozna w południowej części. Istotnym komponentem w przestrzeni są jeziora, szczególnie te o dużych powierzchniach. W granicach województwa występuje ok. 800 jezior, większość z nich to jeziora małe o powierzchni poniżej 10 ha, tylko 8% to jeziora o powierzchni powyżej 100 ha, koncentrujące się w północnej i centralnej części województwa.

Duże znaczenie dla współczesnego krajobrazu województwa miała zainicjowana po II wojnie światowej polityka państwa dotycząca przebudowy gospodarczej – uprzemysłowienia państwa. Szczególną rolę odegrała tu budowa Konińskiego Zagłębia Węgla Brunatnego, która zmieniła strukturę krajobrazu we wschodniej Wielkopolsce, gdzie pojawiły się duże obiekty przemysłowe oraz wielkoobszarowe odkrywki, a na zrehabilitowanych terenach sukcesywnie powstają m.in. nowe zbiorniki wodne, tereny zalesione czy pagórki.

Obok zasobów przyrodniczych elementem wyróżniającym się i mającym wpływ na charakter krajobrazu jest dziedzictwo kulturowe, będące obrazem historii rozwoju przestrzennego regionu. Szczególne znaczenie dla krajobrazu Wielkopolski mają: układy przestrzenne miast i wsi o zachowanych walorach historycznych i kompozycyjnych, zespoły rezydencjonalno-parkowe, których wyjątkowe zagęszczenie występuje głównie w środkowej i południowej części województwa, aleje drzew i pasy zadrzewień śródpolnych, charakterystyczne dla komponowanego krajobrazu rolniczego – szczególnie w rejonie Turwi – czy obszary tradycyjnego osadnictwa wiejskiego, m.in. osadnictwo olęderskie na Równinie Nowotomyskiej i na terenie tzw. Puszczy Pyzdrowskiej oraz olęderskie i fryderycjańskie w Dolinie Noteci. Największe nagromadzenie elementów kultury materialnej występuje w centralnej i południowej części województwa.

Wśród zasobów dziedzictwa kulturowego szczególnie wyróżniają się obiekty o najwyższej wartości historyczno-kulturowej, wśród nich najstarsze ślady związane z historią powstawania państwa polskiego i kształtowaniem się tożsamości narodowej Polaków. Również wyjątkowe nasycenie wielkopolskiej przestrzeni obiektami zabytkowymi jest elementem rozpoznawalnym krajobrazu. Wśród zabytków najliczniejszą grupą są obiekty sakralne, przede wszystkim murowane, ale również drewniane, których szczególna koncentracja występuje pomiędzy Poznaniem a Gniezmem. Kościoły i klasztory są niezwykle ważnym elementem krajobrazu Wielkopolski, gdyż ich wysokie wieże i duże bryły stanowią często element dominujący w przestrzeni miast i wsi.

Znamiennym elementem wielkopolskiego krajobrazu są także liczne obiekty architektury rezydencjonalnej – zamkowej, dworskiej i pałacowej wraz z otaczającymi je parkami oraz zabudową folwarczną. Obiekty te, bardzo często, stanowią wyróżniki krajobrazowe, którym historycznie porządkowany był otaczający je krajobraz kulturowy, którego wartości estetyczne i kompozycyjne do dziś są rozpoznawalne w przestrzeni.

Istotnym elementem wyróżniającym się w krajobrazie są także zabytkowe cmentarze. Odgrywają one podobną rolę jak parki rezydencjonalne, zachowany stary drzewostan charakterystyczny dla cmentarzy jest dobrze postrzegany w przestrzeni zarówno miast i wsi. Zieleń cmentarna jest elementem szczególnie rozpoznawalnym w mniejszych miejscowościach, gdzie cmentarze często były zakładane na ich obrzeżach i do dziś stanowią specyficzny element panoramy tych miejscowości.

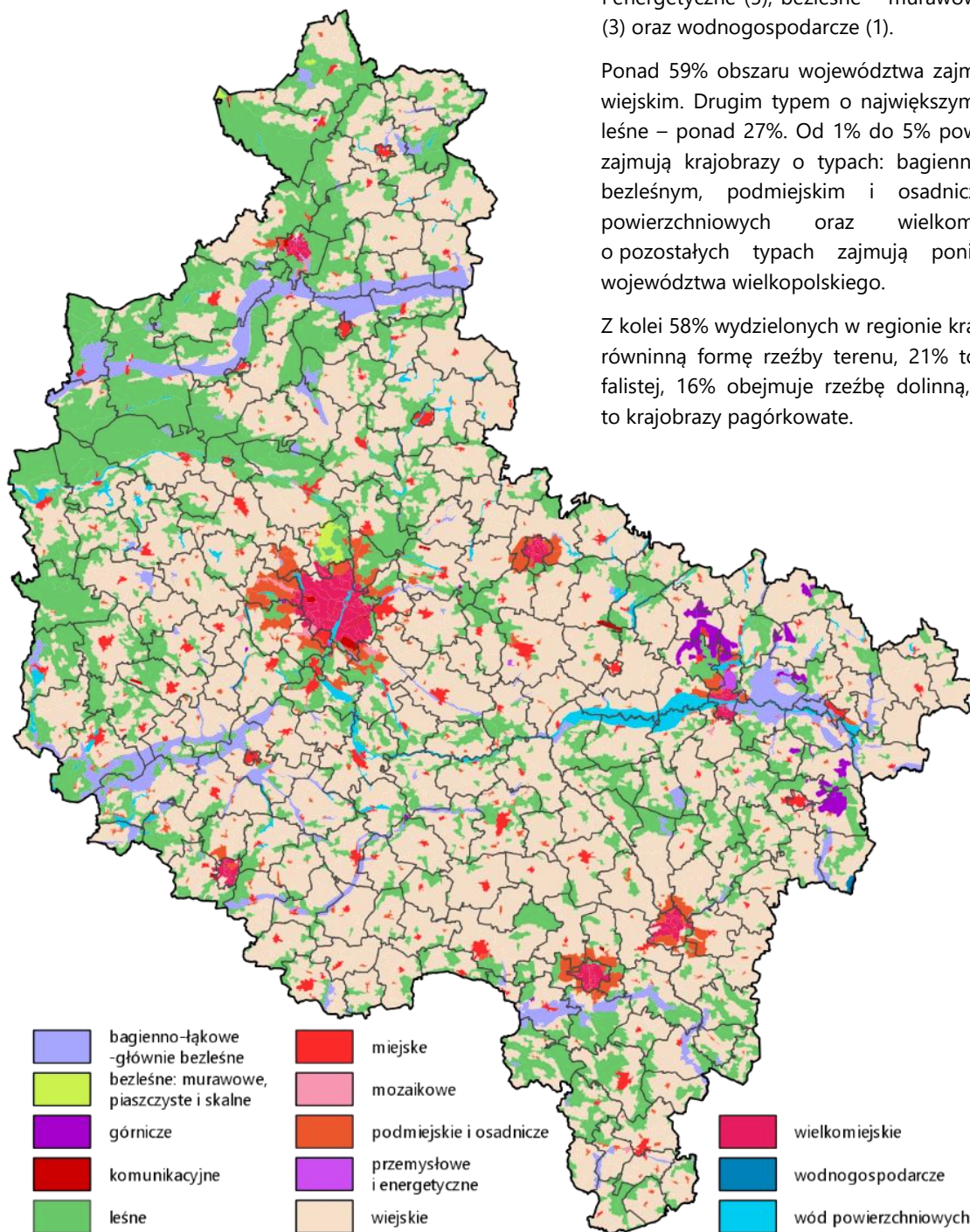
Charakterystyczną wartością kulturową regionu są liczne miejscowości. Wielkopolskie miasta i wsie wyróżniają się dobrze zachowanymi, historycznie ukształtowanymi układami przestrzennymi, z dużym nasyceniem zabudowy o walorach zabytkowych, w tym obiektów mieszkaniowych, usług publicznych, a także przemysłowych. Cechą charakterystyczną miast są układy przestrzenne z kwadratowym rynkiem pośrodku i ulicami wychodzącymi z jego naroży. Przestrzeń wielkopolskich wsi jest bardziej zróżnicowana i wynika z historycznych uwarunkowań osiedleńczych. Szczególnie w regionie wyróżniają się wsie olęderskie, rzędówki bagienne w dolinie Noteci czy wsie rozproszone w rejonie Nowego Tomysła.

Obecny wizerunek krajobrazu Wielkopolski to nie tylko najcenniejsze zasoby przyrodnicze czy kulturowe, ale także cały szereg elementów, które są symbolami współczesnego rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Sieć dróg i linii kolejowych, napowietrzna infrastruktura techniczna, w tym linie wysokich napięć, stacje telefonii komórkowej i nadawczej, obiekty energetyki

odnawialnej, w postaci farm wiatrowych oraz fotowoltaicznych, duże kompleksy przemysłowe i handlowe oraz działania inwestycyjne – presja budowlana na tereny atrakcyjne przyrodniczo i tereny rolne. Wszystkie te elementy są wyznacznikami mającymi zasadniczy wpływ na współczesny obraz przestrzeni i często decydują o jakości krajobrazu i jego kondycji.

Zróżnicowanie krajobrazu Wielkopolski pozwala na usystematyzowanie jej obszaru pod względem specyfiki krajobrazu oraz podział na jednostki, które cechują się podobnym charakterem, głównie ze względu na pokrycie i rzeźbę terenu. W województwie wyodrębniono 13 typów krajobrazów, w ramach których wyróżniono 33 podtypy¹⁶⁷. Przestrzeń województwa podzielono łącznie na 2 486 krajobrazów¹⁶⁸, wśród których dominującymi typami są krajobrazy wiejskie (813 krajobrazów) i leśne (811 krajobrazów). Pozostałe typy pod względem liczby krajobrazów przedstawiają się następująco: krajobrazy podmiejskie i osadnicze (358), miejskie (128), wielkomiejskie (119), bagienno-łukowe – głównie bezleśne (107), wód powierzchniowych (89), górnicze (25), komunikacyjne (16), mozaikowe (11), przemysłowe i energetyczne (5), bezleśne – murawowe, piaszczyste i skalne (3) oraz wodnogospodarcze (1).

Ryc.77. Typy krajobrazów w województwie wielkopolskim



Ponad 59% obszaru województwa zajmują krajobrazy o typie wiejskim. Drugim typem o największym udziale to krajobrazy leśne – ponad 27%. Od 1% do 5% powierzchni województwa zajmują krajobrazy o typach: bagienno-łukowym – głównie bezleśnym, podmiejskim i osadniczym, miejskim, wód powierzchniowych oraz wielkomiejskim. Krajobrazy o pozostałych typach zajmują poniżej 1% powierzchni województwa wielkopolskiego.

Z kolei 58% wydzielonych w regionie krajobrazów reprezentuje równinną formę rzeźby terenu, 21% to krajobrazy o rzeźbie falistej, 16% obejmuje rzeźbę dolinną, pozostałe, około 5%, to krajobrazy pagórkowate.

Źródło: Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

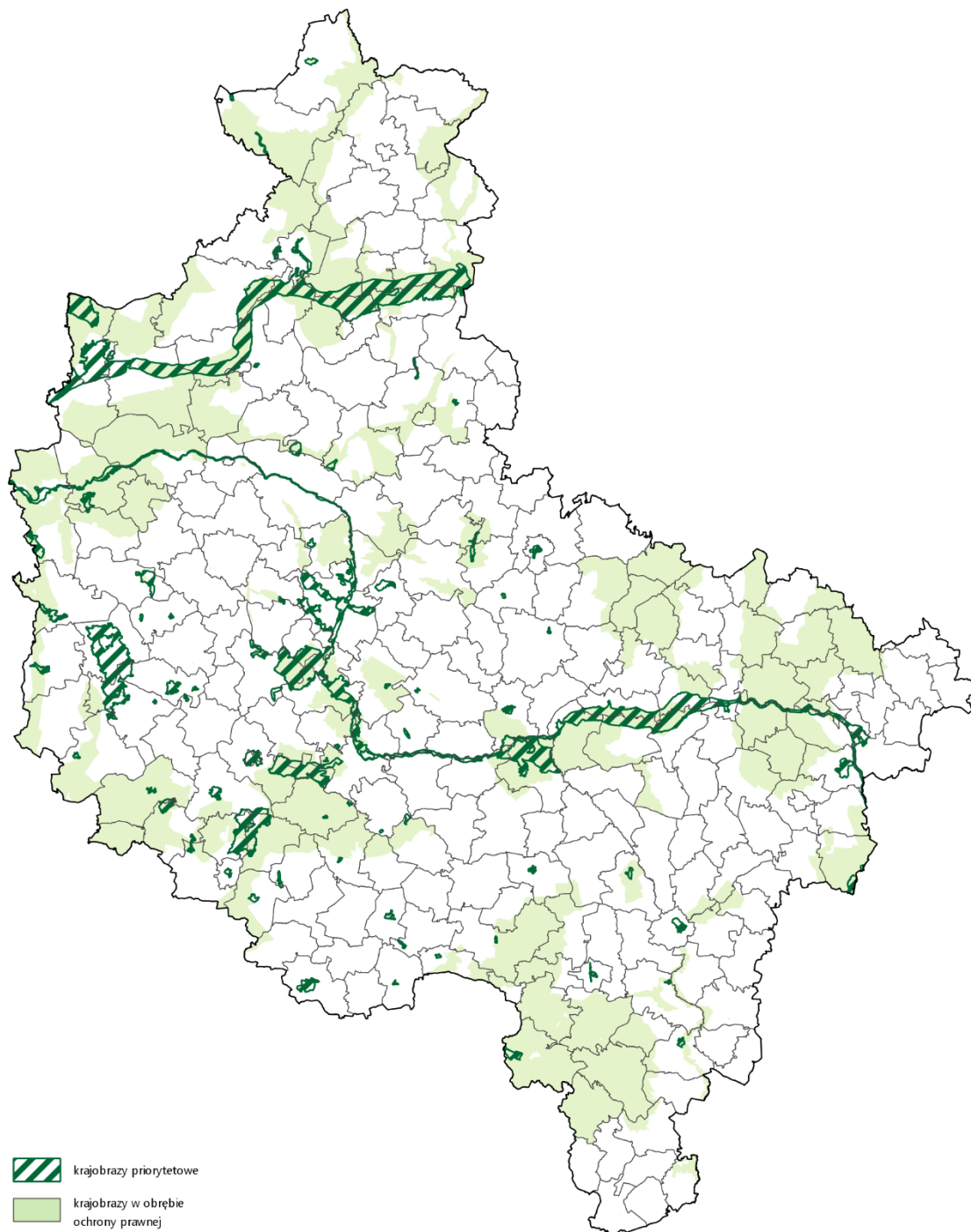
¹⁶⁷ Uchwała Nr LI/1000/23 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 27 marca 2023 roku w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego

¹⁶⁸ Ibidem

6.1. NAJCENNIJSZE KRAJOBRAZY WIELKOPOLSKI

W województwie wielkopolskim występują krajobrazy, charakteryzujące się wyjątkowymi cechami przyrodniczymi i kulturowymi, reprezentujące różne jego typy. Do najcenniejszych krajobrazów w regionie zaliczono te szczególnie cenne dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne czy estetyczno-widokowe i jako takie wymagające zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania¹⁶⁹, które określone zostały mianem krajobrazów priorytetowych oraz te położone w obrębie obszarów prawnie chronionych tj.: park narodowy, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody oraz park kulturowy.

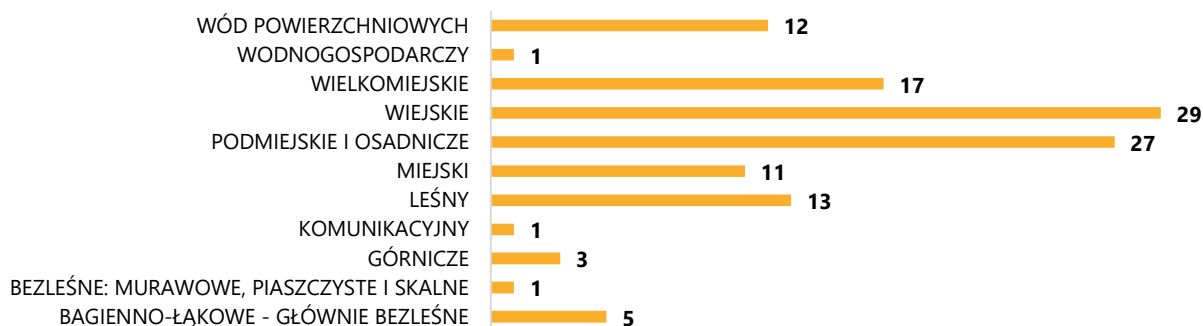
Ryc.78. Lokalizacja najcenniejszych krajobrazów w województwie



Źródło: Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

¹⁶⁹ Zgodnie z definicją zawartą w art. 1 pkt 16f Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503 z późn. zm.)

Ryc.79. Typy krajobrazów priorytetowych



Źródło: Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

Na terenie województwa wielkopolskiego spośród 2 486 krajobrazów, wskazano łącznie 1 238 krajobrazów najcenniejszych, czyli prawie 50% krajobrazów wyznaczonych w województwie, obejmujących ok. 31% jego obszaru.

Wśród krajobrazów najcenniejszych 120 to krajobrazy priorytetowe w 11 typach i 24¹⁷⁰ podtypach, co stanowi ok. 5% liczby wszystkich krajobrazów oraz niecałe 5% powierzchni województwa wielkopolskiego.

Największą powierzchnię (ponad 50%) wśród krajobrazów priorytetowych zajmują doliny największych rzek – Warty, reprezentującej typ wód powierzchniowych i podtyp systemu wód płynących oraz Noteci, należącej do typu krajobrazów bagienno-łąkowych – głównie bezleśnych i podtypu z udziałem ekstensywnie użytkowanych łąk.

Rzeka Warta łączy wschodnie i zachodnie krańce regionu. Od zbiornika Jeziorsko do miasta Koła płynie w kierunku północnym, dalej skręca na zachód, mija Konin i wpływa na szeroką Pradolinę Warciańsko-Odrzańską. Rzeźbę terenu tego odcinka doliny urozmaicają występujące tu liczne pagórki wydmowe, z których największe to Białe Góry. Ważnym elementem krajobrazu tego odcinka Warty są zbiorowiska wilgotnych łąk, muraw kserotermicznych na zboczach doliny, muraw napiaskowych na wydmach czy łąk trzęślicowych. W pobliżu Śremu Warta wpływa w Poznański Przełom Warty, płynie w kierunku północnym, tu dolina staje się węższa, na terenie Poznania koryto rzeki jest uregulowane. Na odcinku Poznańskiego Przełomu Warty najbardziej malownicza jest okolica Rogalina, gdzie w dolinie zachowało się największe w Europie skupisko wielowiekowych dębów szypułkowych. W okolicy Obornik rzeka ponownie zmienia swój kierunek, płynie znów na zachód. Tu dolina jest wąska i przebiega w przewadze wśród lasów.

Przez północną część regionu równoleżnikowo przepływa rzeka Noteć, w dolinie której zachowały się ślady działalności osadników ołęderskich, którzy przeobrazili niedostępne obszary w łąki i pola, tworząc jednocześnie wyjątkowe wsie o unikalnej zabudowie i charakterze przestrzennym. W dolinie Noteci dominują ekosystemy łąkowe tzw. Nadnoteckie łągi, torfowiska niskie pokryte zalewowymi łąkami i trzcinowiskami, ponadto ekosystemy polne, zakrzewienia i zadrzewienia, lasy i wody. Ważnym walorem krajobrazowym są, uznane za zabytki, stopnie wodne na Noteci.

Do typu krajobrazu – wody powierzchniowe, oprócz doliny rzeki Warty, należą także jeziora. Wśród krajobrazów priorytetowych znalazły się zarówno pojedyncze jeziora, a także ciągi jezior położone w jednej rynnie. Do szczególnych jezior należą te, na których występują wyspy, z zachowanymi wartościami kulturowymi. Wyjątkowym przykładem jest jezioro Lednica z wyspą Ostów Lednicki, która stanowi ważne miejsce kulturowe związane z początkami państwa polskiego.

Wśród krajobrazów priorytetowych licznie reprezentowane są krajobrazy związane z wiejskimi jednostkami osadniczymi, które należą do typów wiejski oraz podmiejski i osadniczy, na co wpływ ma przede wszystkim, historycznie uwarunkowana, duża liczba wsi w województwie wielkopolskim. 35 miejscowości wiejskich ma rangę krajobrazów priorytetowych, koncentrują się one w centralnej części województwa. Zazwyczaj cechą charakterystyczną krajobrazów tych wsi jest zachowany układ przestrzenny miejscowości wraz z rozplanowaniem zabudowy i wyróżniki krajobrazowe, którymi są najczęściej kościół, pałac czy dwór łącznie z otaczającymi je parkami.

W gronie wiejskich krajobrazów priorytetowych są także obszary otwartych terenów rolnych, wśród których do wyróżniających się należy rejon Turwi z charakterystycznymi zadrzewieniami śródpolnymi, rejon Nowego Tomyśla, gdzie zachował się krajobraz ukształtowany przez osadników ołęderskich czy rejon Osiecznej z rozległymi polami uprawnymi, wśród których rozrzucone są dawne majątki ziemskie oraz folwarki. Pałace i dwory wraz z parkami są szczególnym elementem krajobrazu wiejskiego w Wielkopolsce, licznie zachowanym, dobrze postrzeganym i rozpoznawalnym w otwartej przestrzeni.

¹⁷⁰ Uchwała Nr LI/1000/23 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z 27 marca 2023 roku w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa wielkopolskiego

Osobnym typem i podtypem krajobrazu, związanym również z majątkami ziemskimi, są wielkoobszarowe zespoły pałacowo-parkowe, do których w Wielkopolsce zaliczono obiekty i obszary w: Rogalinie, Kórniku, Wąsowie, Gołuchowie, Czarniejewie i Ujeździe.

Krajobrazy dotyczące obszarów miast wyróżniono w 2 typach – wielkomiejskie i miejskie. Do grupy miast reprezentujących krajobrazy wielkomiejskie zaliczono 7 największych miast w regionie (Poznań, Piła, Gniezno, Konin, Kalisz, Ostrów Wielkopolski, Leszno), na terenie których łącznie wyszczególniono 17 krajobrazów priorytetowych. W grupie krajobrazów miejskich jako krajobrazy priorytetowe wskazano 11 mniejszych miast: Dobrzyca, Grabów nad Prosną, Grodzisk Wielkopolski, Kościan, Puzdry, Śmigiel, Zbąszyń, Żerków, Rawicz i Rydzyna, które reprezentują miejscowości z zachowanym układem historycznym oraz Puszczykowo, określone jako miejscowość o charakterze współczesnym.

Z pozostałych typów wyróżniają się także krajobrazy leśne, spośród których wyróżniono 13 krajobrazów priorytetowych, które zlokalizowane są m.in. w rejonie: Puszczykowa, Chełmna nad Nerem, Żerkowa, Krajkowa, Wierzenicy oraz na terenach Parków Narodowych – Wielkopolskiego i Drawieńskiego.

W 10 krajobrazach priorytetowych w województwie wielkopolskim zidentyfikowano lokalną formę architektoniczną, czyli zabudowę o wyjątkowych cechach, zlokalizowaną w historycznie i kulturowo wykształconej przestrzeni, wyróżniającą się w sposób szczególny na tle innych obiektów w danym krajobrazie, a jednocześnie niepowtarzalną w skali regionu. Lokalną formę architektoniczną wyróżniono w krajobrazach, do których należą miejscowości: Zofiowo, Gołęczewo, Romanowo Górne i Romanowo Dolne, Puszczykowo, Gola, Dubin, Smolice i Wąsowo oraz rejony: Miedzichowa i Nowego Tomyśla.

96,6% powierzchni najcenniejszych krajobrazów w Wielkopolsce leży w granicach form ochrony prawnej. W obrębie 2 parków narodowych, 99 rezerwatów przyrody, 14 parków krajobrazowych, 33 obszarów chronionego krajobrazu oraz 2 parków kulturowych, wyznaczono 1 191 krajobrazów o różnych typach i podtypach, najwięcej z nich to krajobrazy leśne oraz wiejskie. Spośród krajobrazów objętych ochroną prawną 73 to krajobrazy priorytetowe.

Zagrożenia dla możliwości zachowania wartości krajobrazowych

Krajobraz podlega ciągłym przemianom, pod wpływem zjawisk naturalnych, ale przede wszystkim działalności człowieka, która jest najbardziej inwazyjnym elementem w procesie zmian w przestrzeni. Intensywny rozwój inwestycji, szczególnie na terenach cennych przyrodniczo i kulturowo, stanowi zagrożenie dla zachowania ich wartości i często przyczynia się do bezpowrotnej utraty wyjątkowych krajobrazów oraz degradacji przestrzeni. Zjawiska, które zagrażają zachowaniu wartości krajobrazu wynikają zarówno z istniejącego zagospodarowania, ale także z planowanych zamierzeń inwestycyjnych określonych w dokumentach planistycznych. W województwie wielkopolskim zagrożenia dla zachowania wartości krajobrazowych zdefiniowano w krajobrazach najcenniejszych, należą do nich¹⁷¹ m.in.:

- obiekty i obszary wpływające negatywnie na odbiór wizualny krajobrazu, do których zaliczono elementy zagospodarowania, które oddziałują niekorzystnie na postrzeganie krajobrazu i wpływają na obniżanie jego wartości (np.: wyrobiska, składowiska odpadów, wysokościowe obiekty techniczne, obiekty działalności gospodarczej, obiekty i obszary nieużytkowane ulegające degradacji),
- elementy wpływające negatywnie na zachowanie spójności struktury funkcjonalno-przestrzennej krajobrazu, czyli obiekty, które zagrażają zachowaniu integralności krajobrazu lub nie wpisują się harmonijnie w historycznie ukształtowaną strukturę funkcjonalno-przestrzenną krajobrazu (np. elementy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej czy duże, monolityczne osiedla mieszkaniowe na terenach wiejskich).

W krajobrazach najcenniejszych zdiagnozowano także obszary o niewykorzystanym potencjale funkcjonalno-przestrzennym i kulturowym, czyli takie, które posiadają potencjał kulturowy, są wartościowe krajobrazowo i zagrożone postępującą degradacją (np.: nieużytkowane zespoły dworsko-parkowe, historyczne obszary przemysłowe, niezagospodarowane przestrzenie w historycznej tkance miejskiej).

Krajobraz Wielkopolski wymaga ochrony i kształtowania. Podział przestrzeni województwa na poszczególne krajobrazy, ocena ich wartości oraz zdiagnozowanie zagrożeń są ważnymi działaniami pozwalającymi w procesach planistycznych formułować zapisy umożliwiające zabezpieczenie najcenniejszych krajobrazowo obszarów przed utratą ich wartości.

¹⁷¹ Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego

7 SFERA SPOŁECZNA

7.1. DEMOGRAFIA

Stan i rozmieszczenie ludności

Województwo wielkopolskie to 3. pod względem liczby ludności województwo w Polsce. W 2021 roku zamieszkiwało tu 3 500 030 osób tj. 9,2% populacji kraju. Ludność skupia się w centralnej części regionu w obszarze metropolitalnym, gdzie zamieszkiwało 1 481 258 osób, co stanowiło 42% wszystkich mieszkańców województwa.

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 117 osób i jest nieznacznie niższa niż w kraju (121). Najgęściej zaludnione w Wielkopolsce są obszary miejskie, gdzie 1 km² zamieszkuje średnio 1 171 osób (w kraju 1 012 osób). Najwyższą gęstość zaludnienia na 1 km² odnotowano w miastach Swarzędz (3 521), Nowe Skalmierzyce (2 966) oraz Nowy Tomyśl (2 685). Stolica województwa zamyka pierwszą dziesiątkę miast o największym zagęszczeniu mieszkańców na 1 km² z wynikiem 2 081 osób. Przeciętna gęstości zaludnienia obszarów wiejskich kształtuje się na poziomie 58 os/km². Do najrzadziej zaludnionych należą obszary wiejskie gmin: Jastrowie (9 os/km²) i Okonek (13 os/km²) oraz Krzyż Wlkp., Wieleń i Sieraków (po 14 os/km²).

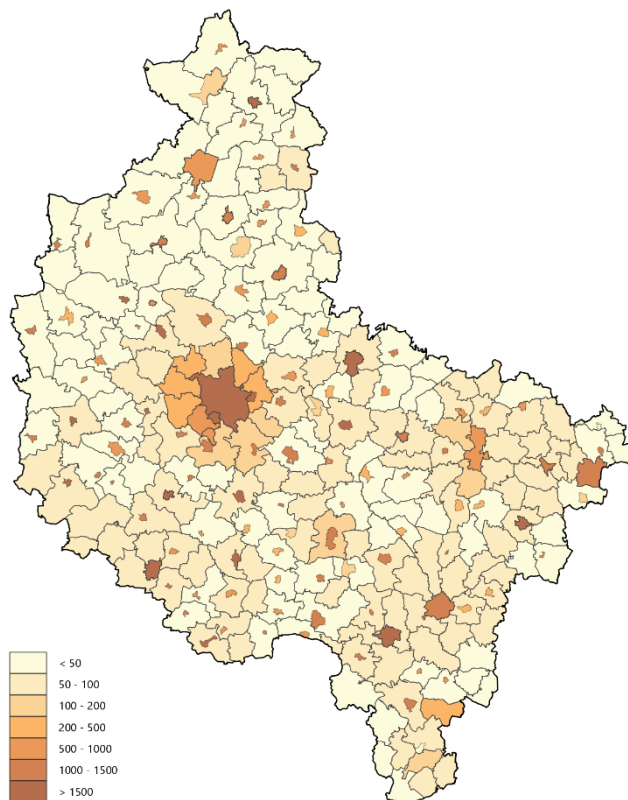
Struktura płci

Wśród mieszkańców regionu przeważały kobiety, których udział w strukturze ludności stanowił 51,4%. Wśród ludności miejskiej liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn wyniosła 111, na obszarach wiejskich zachowana była równowaga płci (100). Najwyższe wartości współczynnika feminizacji zostały odnotowane w miastach: Kaliszu (115), Kole (115) oraz Poznaniu (114). Najmniej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w gminach wiejskich Pakosław (93) i Chrzypsko Wielkie (94). Struktura płci jest zróżnicowana nie tylko przestrzennie, ale również według grup wiekowych. W młodszych rocznikach przeważają mężczyźni, natomiast w starszych rocznikach obserwuje się narastającą nadwyżkę liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. Wpływa na to m.in. średnia długość trwania życia, która dla kobiet wynosi 79,6 lat, a dla mężczyzn 72,1 lat.

Przyrost naturalny

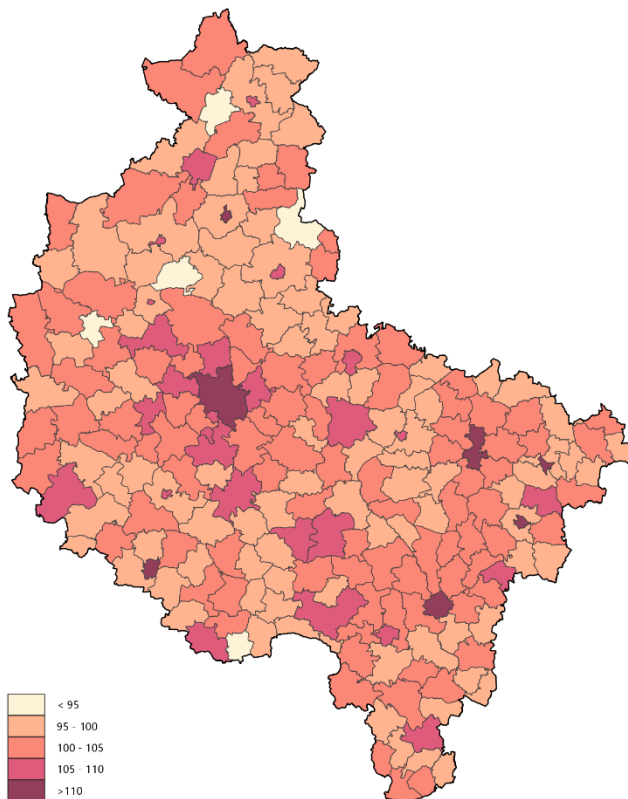
W 2021 roku w województwie wielkopolskim odnotowano spadek liczby urodzeń oraz wzrost liczby zgonów. W sumie urodziło się 33 512 dzieci, a liczba zgonów wyniosła 43 096, co oznacza, że przyrost naturalny wyniósł -2,74‰ (w kraju -4,95‰). Pomimo, że był to 3. najlepszy wynik w ujęciu międzywojewódzkim, w blisko 83% wielkopolskich gmin przyrost liczby zgonów był większy niż liczby urodzeń. Ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego niekorzystnie wpływa na stan populacji regionu. Prowadzi to do starzenia się społeczeństwa, a w następstwie do problemów związanych m.in. z opieką zdrowotną i systemem emerytalnym.

Ryc.80. Gęstość zaludnienia w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.81. Współczynnik feminizacji w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Zdecydowanie lepiej kształtuje się sytuacja dotycząca przyrostu naturalnego w gminach wiejskich (-0,5‰), niż w gminach miejsko-wiejskich (-2,7‰) i miejskich (-4,5‰). W 2021 roku żadna z gmin miejskich w województwie, nie miała dodatniego przyrostu naturalnego. Najniższy przyrost naturalny na 1 000 ludności zanotowano w gminie wiejskiej Wapno (-16,3) i Chodów (-10,1) oraz gminach miejsko-wiejskich Krzyż Wlkp., Dąbie, Kłodawa (>-9). Największy przyrost naturalny na 1 000 ludności spośród gmin wykazały gminy wiejskie: Kleszczewo (9,2), Komorniki (8,4) oraz Dopiewo (7). Pod względem wysokiej wartości przyrostu naturalnego, gminy te należą do 10 najlepszych gmin w Polsce.

Migracje

Na korzyść sytuacji demograficznej województwa wpływa dodatnie saldo migracji na 1 000 ludności. W 2021 roku saldo migracji ogółem na 1 000 ludności wynosiło 0,57. Saldo migracji zagranicznych miało marginalne znaczenie dla przewidywanej liczby i struktury ludności większości gmin.

Największe dodatnie wartości salda migracji na 1 000 ludności, posiadają gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie w otoczeniu największych ośrodków miejskich m.in.: Kleszczewa (37,2), Rokietnicy (32,1), Dopiewa (31,7) oraz Lipna (28,8). Spośród gmin miejskich dodatnie saldo migracji na 1 000 ludności, posiada jedynie gmina Obrzycko. Największe ośrodki w regionie posiadają ujemne saldo migracji na 1 000 ludności: Poznań (-2,2), Piła (-2,8), Kalisz (-5,8), Gniezno (-6,1), Leszno (-7,3), Konin (-8,9).

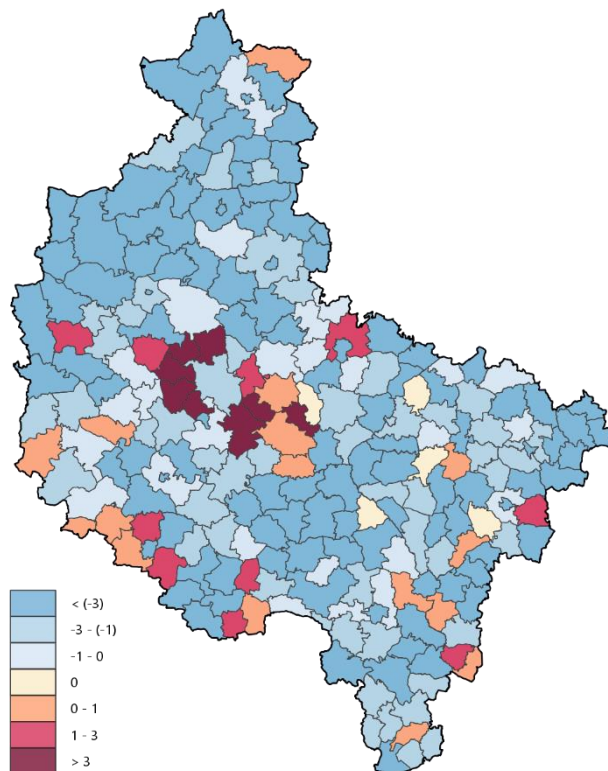
Struktura wieku mieszkańców

Struktura wieku mieszkańców Wielkopolski jest korzystniejsza od średniej krajowej. Przy zbliżonym udziale osób w wieku produkcyjnym (59,1% w kraju i 59,4% w województwie) większy jest udział osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym (19,6%, przy średniej krajowej 18,4%) oraz mniejszy udział osób w wieku poprodukcyjnym (21%, a w kraju 22,5%). W ostatnich latach grupa osób najstarszych, systematycznie rosła i obecnie przewyższa liczebnie grupę osób w wieku najmłodszym, co oznacza, że postępuje proces starzenia się populacji. W strukturze wieku najniższy udział osób w wieku przedprodukcyjnym zaobserwowano w gminach miejskich Konin i Poznań oraz w gminie wiejskiej Chodów (<16%). Najwyższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym, charakteryzują się gminy miejskie: Konin (28,1%), Koło (28,1%), Kalisz, Puszczykowo, Sępólno (po 27%).

Starzejące się społeczeństwo

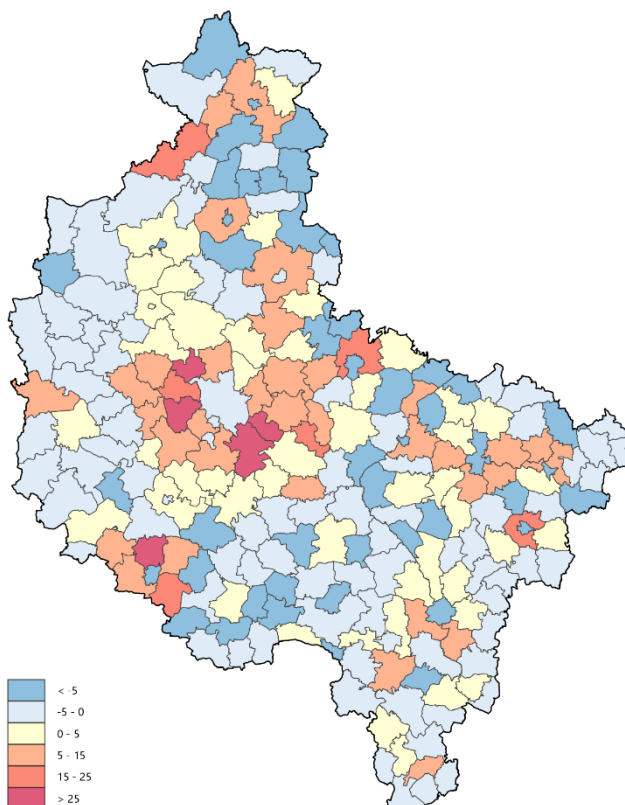
Stopień zaawansowania procesu starzenia się społeczeństwa, określa nie tylko rozmiar grupy najstarszej, ale także jej odniesienie do innych grup wiekowych. W 2021 roku indeks starości¹⁷² wskazujący na relacje między generacją dziadków i wnuków wynosił 106 (w Polsce 122). Była to druga najniższa

Ryc.82. Przyrost naturalny w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.83. Saldo migracji na 1000 ludności w gminach w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

¹⁷² liczba osób w wieku 65 i więcej lat przypadająca na 100 osób w wieku 0-14 lat

wartość w ujęciu międzywojewódzkim, co wskazuje na korzystną sytuację na tle kraju, jednak z każdym rokiem przyjmuje ona coraz wyższe wartości. Zmiany te zachodzą z różną intensywnością w Wielkopolsce. W 154 gminach indeks starości osiągnął wartość poniżej 100 osób (więcej dzieci niż osób starszych), najniższe w gminach Kleszczewo i Komorniki (po 38 osób). Wśród 72 gmin, w których wskaźnik starości przekroczył 100 osób, najwyższą wartość odnotowano w mieście Konin (190 osób).

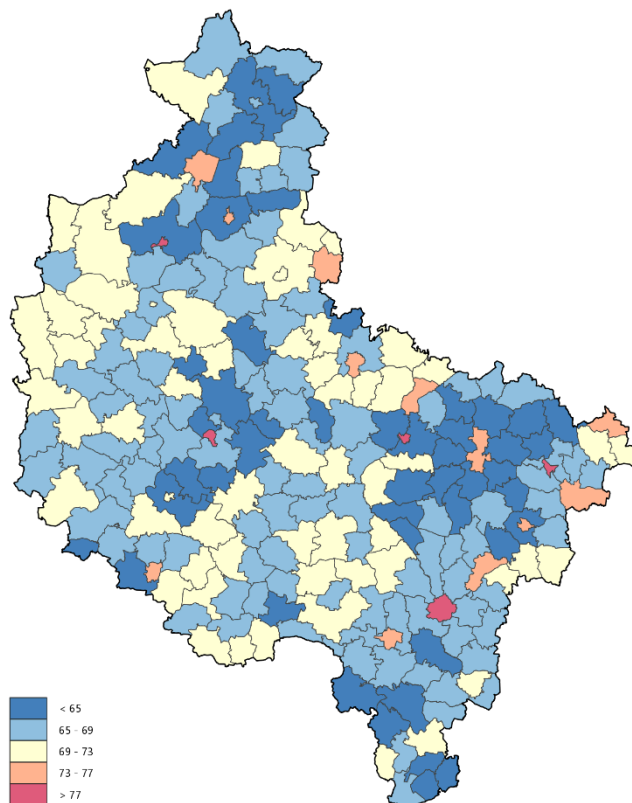
W roku 2021 współczynnik obciążenia demograficznego¹⁷³ ukształtował się na poziomie 68,4 i był niższy niż przeciętnie w kraju – 69,3. Pierwsze 10 gmin o największym odsetku liczby dzieci i osób starszych w stosunku do osób w wieku 15–64 lat należy do gmin miejskich. Najwyższe wartości odnotowano w miastach Puszczykowo (80,4) oraz Koło (79,9), a także w gminach miejskich: Czarnków, Słupca, Kalisz oraz Konin (>76). Niskie wartości osiągnęły gminy Perzów (60,2) i Zakrzewo (60,7) oraz gminy położone we wschodniej części województwa: Malanów, Kramsk, Kazimierz Biskupi, Kleczew, Golina.

Stopień aktywności demograficznej zobrazowano przy pomocy typologii demograficznej wg Webba¹⁷⁴, zestawiając wartości przyrostu naturalnego i salda migracji. Na podstawie analizy wyznaczono obszary charakteryzujące się przyrostem liczby ludności (typ aktywny demograficznie), jak i te, których dalszy rozwój może być zagrożony z powodu utraty znacznej liczby mieszkańców (typ regresyjny). Większość gmin w województwie cechuje ubytek ludności, bo aż 71% gmin znajduje się w typie depopulacyjnym. W najtrudniejszej sytuacji demograficznej znajdowały się te jednostki, w których zarówno saldo migracji jak i przyrost naturalny są ujemne (typ F, G) – 53% gmin. Jedynie gmina miejsko-wiejska Nekla i gmina wiejska Rzgów przechodzą obecnie przez fazę rozwojową, która pozytywnie wpłynie na strukturę demograficzną Wielkopolski, jednocześnie 7 gmin znajdowało się w depopulacyjnym typie przejściowym.

Prognoza demograficzna

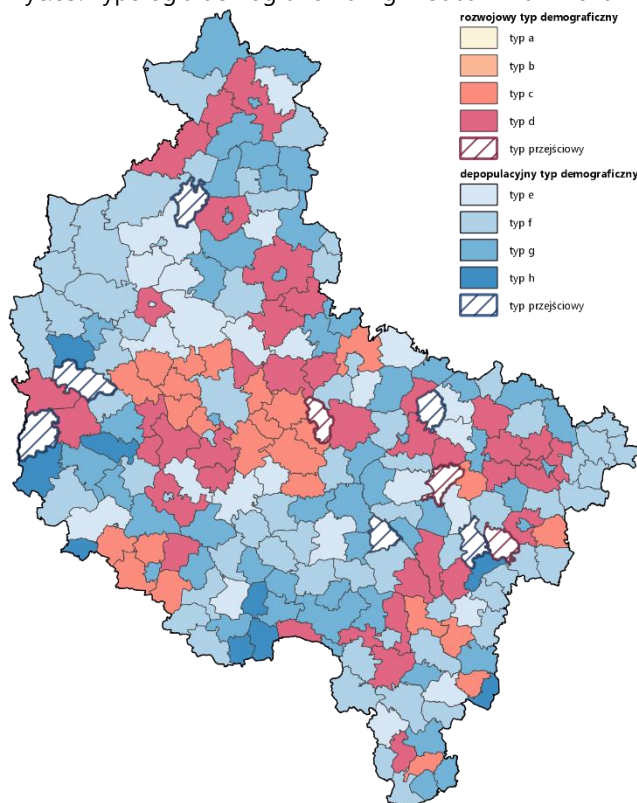
Według prognozy demograficznej gmin na lata 2017–2030, największy przyrost ludności w Polsce (ok. 50%) wykazały gminy: Komorniki, Dopiewo i Rokietnica. W dłuższej perspektywie Wielkopolska będzie też regionem, który do 2050 roku utraci ok. 180 tys. mieszkańców w stosunku do 2021 roku. Ponadto społeczeństwo Wielkopolski, poprzez trendy wewnętrznych migracji oraz przewidywanego przyrostu naturalnego, będzie opuszczać obszary miejskie. Wśród Wielkopolan udział ludności w wieku 65 lat i więcej będzie się

Ryc.84. Współczynnik obciążenia demograficznego w 2021



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.85. Typologia demograficzna wg Webba w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

¹⁷³ liczba dzieci (0-14 lat) i osób w starszym wieku (65 i więcej lat) na 100 osób w wieku 15-64 lata

¹⁷⁴ typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji, typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji, typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji, typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny, typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji, typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji, typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji, typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny

zwiększać, a w roku 2035 będzie wynosić ogółem 25%, w roku 2050 już 30%. Poprzez prognozowany spadek liczby urodzeń, społeczeństwo Wielkopolski, będzie ulegać starzeniu.

7.2. MIESZKALNICTWO

Zasoby mieszkaniowe

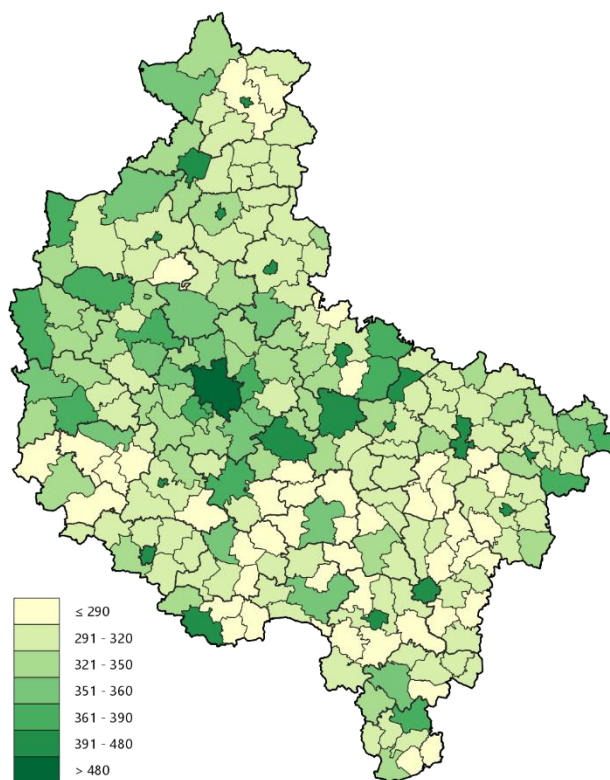
Na terenie województwa wielkopolskiego w 2021 roku zlokalizowanych było 1 328 tys. mieszkań, co stanowiło 8,6% krajowych zasobów mieszkaniowych. Powyższe wartości plasują Wielkopolskę niezmiennie na 3. pozycji w kraju. Z ogółu zasobów mieszkaniowych w Wielkopolsce, 62,2% znajduje się na terenach miejskich, a 37,8% na obszarach wiejskich. Na terenie POM w 2021 roku zlokalizowanych było 636,4 tys. mieszkań, co stanowiło 4,1% krajowych zasobów mieszkaniowych – połowa zasobów mieszkaniowych regionu. Z ogółu zasobów mieszkaniowych POM aż 73% zlokalizowanych było na terenach miejskich, a 27% na obszarach wiejskich.

Analiza zasobów mieszkaniowych na poziomie powiatów wykazała, że większość zasobów mieszkaniowych Wielkopolski zlokalizowana jest w Poznaniu, tj. 22% (292,2 tys. mieszkań) oraz w powiecie poznańskim, tj. 11,6% (153,6 tys. mieszkań), a najmniej w powiecie międzychodzkiem, tj. 1,0% (13,1 tys. mieszkań).

Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w Wielkopolsce w 2021 roku wyniósł 380 mieszkań na 1 000 ludności i był niższy od średniej krajowej, gdzie wskaźnik ten osiągnął wartość 405 mieszkań. Wskazuje to na dość niską dostępność mieszkań w regionie i niezmiennie lokuje Wielkopolskę na jednej z ostatnich pozycji w kraju. Pozytywnym zjawiskiem jest fakt, że w okresie pięcioletnim parametr ten wzrósł o 9,3%, co oznacza to, że poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych z roku na rok wzrasta. Najwyższa wartość wskaźnika odnotowana została w Poznaniu (536) i Kaliszu (479), a najmniejsza w powiatach kaliskim (294) i konińskim (298). Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych dla POM w 2021 roku osiągnął wartość 426, co było wartością powyżej średniej dla Wielkopolski i Polski.

W 2021 roku przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Wielkopolsce wyniosła 81,7 m². Była to wartość wyższa niż średnia dla kraju, tj. 75,1 m² i pozwoliła uplasować Wielkopolskę na 3. pozycji wśród województw. Wyraźne różnice w przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania widoczne są w przekroju obszary miejskie–obszary wiejskie. Mieszkania zlokalizowane na obszarach wiejskich osiągnęły przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na poziomie 100,7 m² i była ona większa o 30,5 m² od średniej powierzchni mieszkań na obszarach miejskich (70,2 m²). Rozbieżności te wynikają przede wszystkim z dominującego typu zabudowy mieszkaniowej na danym terenie. Mieszkania z największą przeciętną powierzchnią użytkową znajdują się w zasobach powiatów: leszczyńskiego (110,0 m²), kaliskiego (105,4 m²) i konińskiego (100,3 m²), a najmniejszą w zasobach powiatów grodzkich: Kalisza (62,8 m²), Poznania (63,2 m²) oraz Konina (64,7 m²). W Wielkopolsce przeciętnie na 1 osobę przypada 31 m² powierzchni użytkowej – wartość zbliżona do średniej w kraju (30,4 m²). Najkorzystniej prezentuje się sytuacja w powiatach poznańskim i leszczyńskim (po 34,7 m²/os.) oraz Poznaniu (33,9 m²/os.). Najniższe wartości wskaźnika odnotowano zaś w powiatach: pilskim (27,0 m²/os.), złotowskim (27,1 m²/os.) i śremskim (27,9 m²/os.).

Ryc.86. Liczba mieszkań na 1000 ludności w gminach w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Wielkopolska pod względem dostępu do podstawowych udogodnień technicznych osiąga wartości wyższe od średnich wartości dla kraju. Obserwowany jest także pozytywny kierunek zmian jakości zasobów mieszkaniowych w województwie wielkopolskim. W 2021 roku Wielkopolska odznaczała się 93,7% udziałem podłączonych budynków mieszkalnych do sieci wodociągowej i 60,4% udziałem podłączonych budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej. Analiza w podziale na obszary miejskie i wiejskie wykazała znaczne rozbieżności w odsetku podłączeń do sieci kanalizacyjnej. Obszary miejskie odznaczają się 81,3% udziałem

podłączonych budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej, a obszary wiejskie 47,4%. W Wielkopolsce pomimo wysokiej wartości wskaźnika podłączonych budynków mieszkalnych do sieci wodociągowej miasta Okonek i Wielichowo wykazują wartości poniżej 50%. Dysproporcje widoczne są również w udziale budynków mieszkalnych z dostępem do sieci kanalizacyjnej. Z jednej strony w Wielkopolsce występują miasta z dostępem do sieci kanalizacyjnej na poziomie równym lub bliskim 100%, tj.: Margonin, Krzyż Wlkp., Kleczew, Sęszew, z drugiej na poziomie niższym niż 10%, tj.: Dobra, Chocz, Pogorzela, Wielichowo, Kłodawa, Przedecz, Książ Wlkp., Nekla, Wieleń, Kobylin, Zagórów, Pyzdry, Tuliszków oraz Kłodawa. W województwie wielkopolskim nadal występują obszary wiejskie, których budynki mieszkalne nie posiadają dostępu do sieci kanalizacyjnej, dotyczy to gmin: Dąbie, Rychwał, Koźmin Wlkp. oraz Zduny.

W Poznańskim Obszarze Metropolitalnym wskaźniki dostępu do podstawowych udogodnień technicznych są na wyższym poziomie niż w Wielkopolsce. W 2021 roku POM odznaczał się 94,2% udziałem podłączonych budynków mieszkalnych do sieci wodociągowej i 67,2% udziałem podłączonych budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej. Analiza w podziale na obszary miejskie i obszary wiejskie wykazała 1 p.p. przewagi miast w udziale budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej oraz 25,5 p.p. przewagi miast w udziale budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej. Obszary miejskie POM charakteryzują się 94,4% udziałem budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodociągowej i 81,7% udziałem podłączonych budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej, natomiast obszary wiejskie odpowiednio 93,4% oraz 56,4%. W POM zaobserwować można dysproporcje w odsetku budynków mieszkalnych z dostępem do sieci kanalizacyjnej. Z jednej strony na obszarze miejskim w gminie miejsko-wiejskiej Sęszew wskaźnik ten kształtował się na poziomie 99,4%, z drugiej zaś na obszarze wiejskim w gminie miejsko-wiejskiej Nekla wynosił 3,5%.

Mieszkania oddane do użytkowania

W 2021 roku w Wielkopolsce oddano do użytkowania 27 095 mieszkań, co stanowiło 11,5% nowych zasobów kraju. Wynik ten pozwolił uplasować województwo wielkopolskie na 2. pozycji w kraju. Liczba mieszkań oddanych do użytku na terenach miejskich (13 995) i wiejskich (13 100) była zbliżona, jednak, aż 63,9% nowych zasobów mieszkaniowych została wybudowana w POM. W 2021 roku najwięcej mieszkań zostało oddanych do użytkowania w Poznaniu, tj. 6 389, co stanowiło 23,6% ogółu nowych mieszkań w województwie wielkopolskim oraz powiatach poznańskim (6 201, tj. 22,9%) i gnieźnieńskim (1 090, tj. 4%).

W strukturze nowych mieszkań oddanych do użytkowania w 2021 roku największy odsetek stanowiło budownictwo deweloperskie (62,6%) oraz inwestycje realizowane przez osoby fizyczne (34,5%). Przeważały mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem (60,5%), a odsetek mieszkań oddanych do użytkowania w budownictwie indywidualnym wnosił 37,6%. Mieszkania komunalne, spółdzielcze, towarzystw budownictwa społecznego czy zakładowe, stanowiły zaledwie 2,9% liczby wszystkich nowo wybudowanych mieszkań w Wielkopolsce (798). Coroczny wzrost liczby nowo wybudowanych mieszkań nie wpływa na liczbę oddanych do użytku mieszkań dedykowanych osobom o najniższych dochodach.

Odnosząc liczbę mieszkań do liczby ludności w Wielkopolsce w 2021 roku do użytkowania oddano 7,7 mieszkań na 1 000 ludności. Wynik ten był wyższy od średniej dla Polski, (6,2) i lokuje województwo wielkopolskie na 4. pozycji w kraju. Najwięcej mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców zlokalizowanych było w powiecie poznańskim (14,3), mieście Poznaniu (11,7) oraz w powiecie średzkim (11,2), najmniej w powiecie tureckim (1,5) i mieście Koninie (2,9) oraz powiecie kolskim (3,0). W 2021 roku wskaźnik mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym wynosił 11,6, co na tle województwa było wartością wyższą o 3,9 mieszkań przypadających na 1 000 ludności oraz wartością wyższą o 5,4 mieszkań w skali kraju.

Uśredniona powierzchnia użytkowa nowych mieszkań oddanych do użytkowania w województwie wielkopolskim w 2021 roku wyniosła 90,9 m², co w stosunku do 2017 roku odznacza się spadkiem o 2,6 m². W Wielkopolsce na przestrzeni lat (2017–2021) obserwuje się tendencje budowania nowych mieszkań o coraz to mniejszej powierzchni użytkowej. Wynika to przede wszystkim ze stylu życia, kosztów związanych z zakupem większego mieszkania i jego późniejszego utrzymania czy ograniczonych zasobów przestrzennych. Największe mieszkania budowane były w powiatach: kaliskim (138,0 m²), tureckim (129,0 m²) oraz słupeckim (128,2 m²), najmniejsze w Poznaniu (61,7 m²), Kaliszu (67,1 m²) oraz Lesznie (75,6 m²). W 2021 roku POM odznaczał się przeciętną powierzchnią użytkową nowych mieszkań oddanych do użytkowania na poziomie 83,1 m², co w porównaniu ze średnią dla województwa wielkopolskiego było wartością niższą o 7,8 m² oraz niższą o 9,8 m² w porównaniu z wartością krajową.

Struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych

Struktura zasobów mieszkaniowych zarówno w Polsce, jak i Wielkopolsce, zdominowana jest przez mieszkania własnościowe i mieszkania spółdzielcze. W 2020 roku największym zasobem mieszkaniowym w Wielkopolsce były lokale pozostające we władaniu osób fizycznych, tj. 1 041 192, co stanowiło 8,7% zasobów krajowych (tj. 12 012 912) i lokalizowało województwo na 4. pozycji w kraju. W latach 2016–2020 zaobserwować można tendencję do zmniejszania się udziału budownictwa komunalnego w ogólnej strukturze zasobów, zarówno w Wielkopolsce, jak i Polsce. W 2020 roku zasoby komunalne

w Wielkopolsce stanowiły 3,9% ogólnych zasobów mieszkaniowych, w 2016 roku 4,4%. Niezmiernie niewielki udział w zasobach mieszkaniowych Wielkopolski i Polski mają mieszkania należące do: zakładów pracy, Skarbu Państwa i towarzystw budownictwa społecznego (TBS). Łącznie w strukturze stanowią one odpowiednio po 1,3%. Największym udziałem w zasobach komunalnych województwa odznaczają się powiaty: miasto Poznań (tj. 25,4%), miasto Kalisz (tj. 8,7%) oraz pilski (tj. 6,9%), najmniejszym zaś powiat jarociński (tj. 0,2%). Do grupy z najwyższym wskaźnikiem zasobów osób fizycznych w strukturze regionu należą: miasto Poznań (tj. 18%), powiat poznański (tj. 12,4%) oraz powiat ostrowski (tj. 4,7%).

Pustostany w zasobie gminy

W kontekście zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych ludności należy wziąć pod uwagę mieszkania niezamieszkałe. Liczba pustostanów¹⁷⁵ w zasobach gmin w Polsce w 2020 roku osiągnęła wartość 63 739, z czego 4,1% w Wielkopolsce. Udział gminnych zasobów niezamieszkałych, w ogólnej liczbie mieszkań gminnych wyniósł 5,3%, 13. pozycja w kraju. Największym udziałem gminnych pustostanów charakteryzowały się powiaty: jarociński (tj. 11,7%), międzychodzki (tj. 8,9%) oraz miasto Kalisz (tj. 8,9%). Powiat poznański charakteryzował się wskaźnikiem wynoszącym 3,1%, przy czym miasto Poznań 7,2%. Przywrócenie pustostanów do użytkowania, wpłynie na zwiększenie gminnych zasobów mieszkaniowych oraz w przyszłości może poprawić sytuację mieszkaniową Wielkopolan.

7.3. OCHRONA ZDROWIA

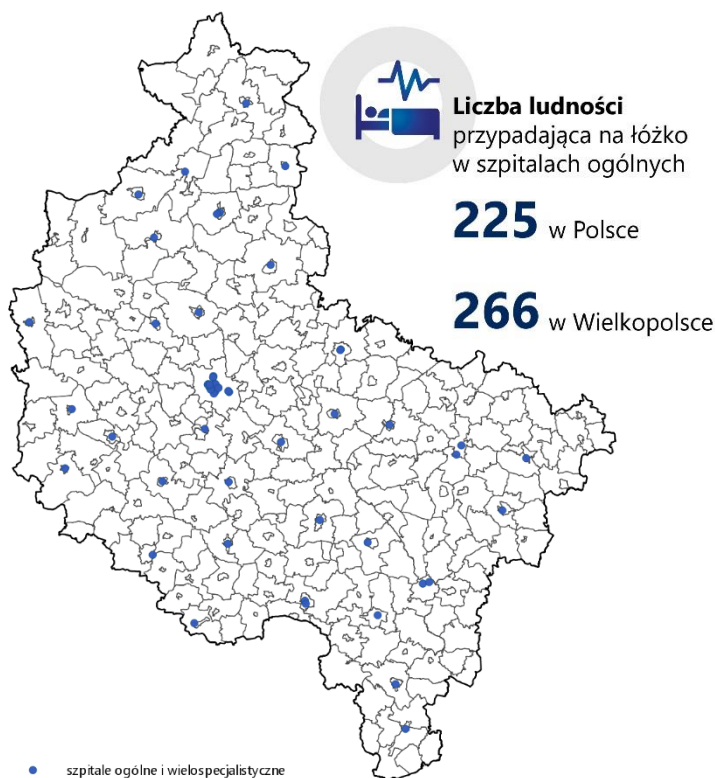
W 2021 roku w województwie wielkopolskim, w sekcji Q – ochrona zdrowia i pomoc społeczna, działalność prowadziło 27 187 podmiotów gospodarczych¹⁷⁶. Zdecydowana większość składała się na sektor prywatny – łącznie 26 402, tylko 606 jednostek działało w sektorze publicznym. Dominującą rolę odgrywały małe podmioty, zatrudniające do 9 osób. Największymi podmiotami w tej branży są szpitale publiczne, zatrudniające ponad 1000 osób.

Szpitala

W 2022 roku na terenie Wielkopolski funkcjonowały 83 szpitale w 98 lokalizacjach¹⁷⁷, które w większości są szpitalami publicznymi. Głównym ośrodkiem wielospecjalistycznego leczenia szpitalnego o randze ponadregionalnej jest miasto metropolitalne Poznań. Wielkopolską sieć szpitali, tworzą szpitale wojewódzkie zlokalizowane w miastach subregionalnych, a także placówki powiatowe zlokalizowane w każdym powiecie oraz placówki o profilach psychiatrycznym lub rehabilitacyjnym. Sieć szpitali publicznych uzupełniają nieliczne placówki prywatne.

W 2021 roku w wielkopolskich szpitalach hospitalizowano 634 569 pacjentów. Liczba łóżek w szpitalach ogólnych na terenie województwa wynosiła 13 169, a ich roczne wykorzystywanie sięgało 61%. Ze względu na pandemię COVID-19 w 2021 roku na terenie województwa blisko 20% łóżek szpitalnych przeznaczonych było jedynie dla pacjentów z podejrzeniem lub chorujących na COVID-19¹⁷⁸.

Ryc.87. Rozmieszczenie przestrzenne szpitali ogólnych i wielospecjalistycznych w Wielkopolsce



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ

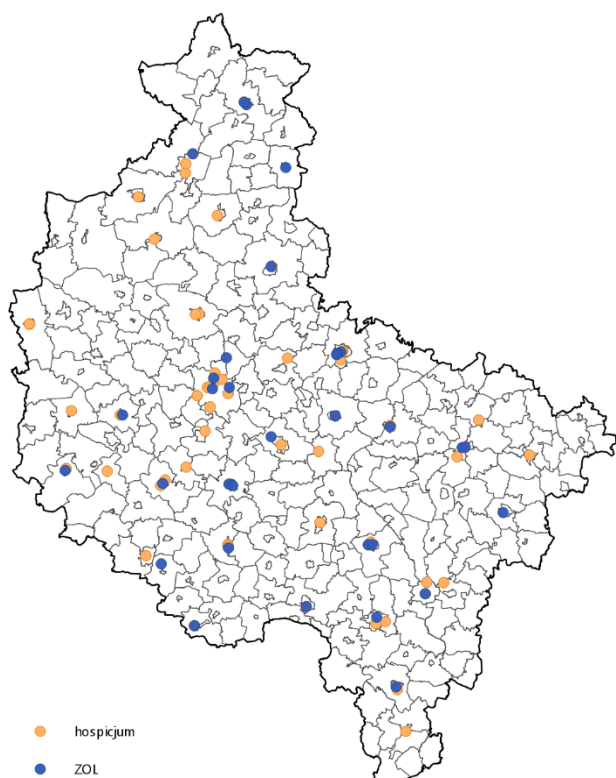
¹⁷⁵ lokal, który z jakichś przyczyn stoi nieużywany i niezamieszkały oraz nie występują żadne przesłanki, aby ktoś się tym lokalem zajmował

¹⁷⁶ Baza REGON

¹⁷⁷ Dane NFZ

¹⁷⁸ dane GUS na 2021r.

Ryc.88. Rozmieszczenie przestrzenne hospicjów i zakładów opiekuńczo-leczniczych w Wielkopolsce



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ

Liczba ludności przypadająca na łóżko w szpitalach ogólnych w Wielkopolsce w 2021 roku wyniosła 266 osób, dla porównania w kraju było to 225 osób na jedno łóżko. W Wielkopolsce w 2021 roku liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności wynosiła 37,6, podczas gdy w kraju wartość ta wynosiła 44,4.

W ostatnim czasie, coraz częściej mieszkańcy korzystają z usług oddziałów szpitalnych wykonujących zabiegi tzw. jednego dnia. W Wielkopolsce funkcjonuje 9 takich placówek – w Poznaniu (3 jednostki), Kaliszu, Lesznie, Ostrzeszowie, Nowym Tomysłu, Puszczykowie i Ostrowie Wlkp., a połowa z nich przyjmuje w ramach prywatnych praktyk.

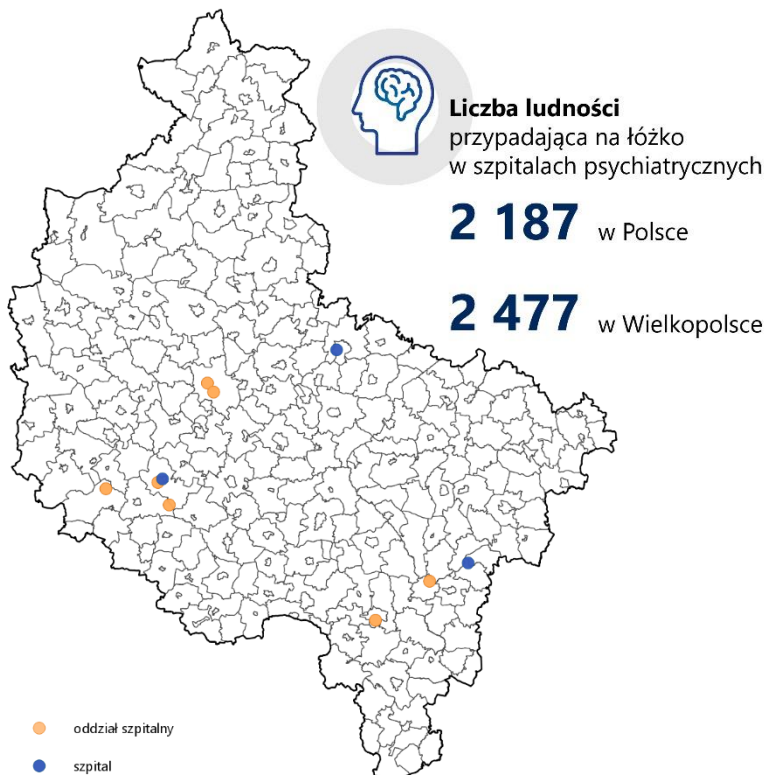
Ponadto, na terenie Wielkopolski działają 62 hospicja oraz 33 zakłady opiekuńczo-lecznicze, zlokalizowane w każdym powiecie, z wyjątkiem powiatu szamotulskiego.

Ryc.89. Rozmieszczenie placówek leczenia psychiatrycznego w Wielkopolsce

W Wielkopolsce w 2022 roku funkcjonowały 3 szpitale psychiatryczne oraz 7 szpitali z oddziałami psychiatrycznymi¹⁷⁹, zlokalizowane w Gnieźnie, Kościanie oraz Sokółce (gm. Koźminek), oddziały natomiast w Poznaniu, Siekowie (gm. Przemęt), Wonieściu (gm. Śmigiel), Kaliszu i Ostrowie Wlkp.

W 2021 roku liczba pacjentów w wielkopolskich szpitalach psychiatrycznych wynosiła 17 886 osób. Poziom dostępności do leczenia psychiatrycznego w regionie, mierzony liczbą pacjentów przypadających na łóżko szpitalne, jest niższy niż w Polsce. W 2021 roku w województwie na jedno łóżko przypadało 2 477 pacjentów (średnia w kraju 2 187 osób/łóżko).

Zarówno w Wielkopolsce jak i w całym kraju w szczególnie złej sytuacji znajduje się psychiatria dziecięca. Do tej pory działały dwa oddziały szpitalne psychiatrii dziecięcej – w Gnieźnie i w Poznaniu. Oddział w Poznaniu mierzy się z dużymi problemami kadrowymi oraz ograniczoną liczbą miejsc. Oddział w Gnieźnie w 2022 roku z uwagi na braki w personelu został zamknięty.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ

¹⁷⁹ Dane NFZ

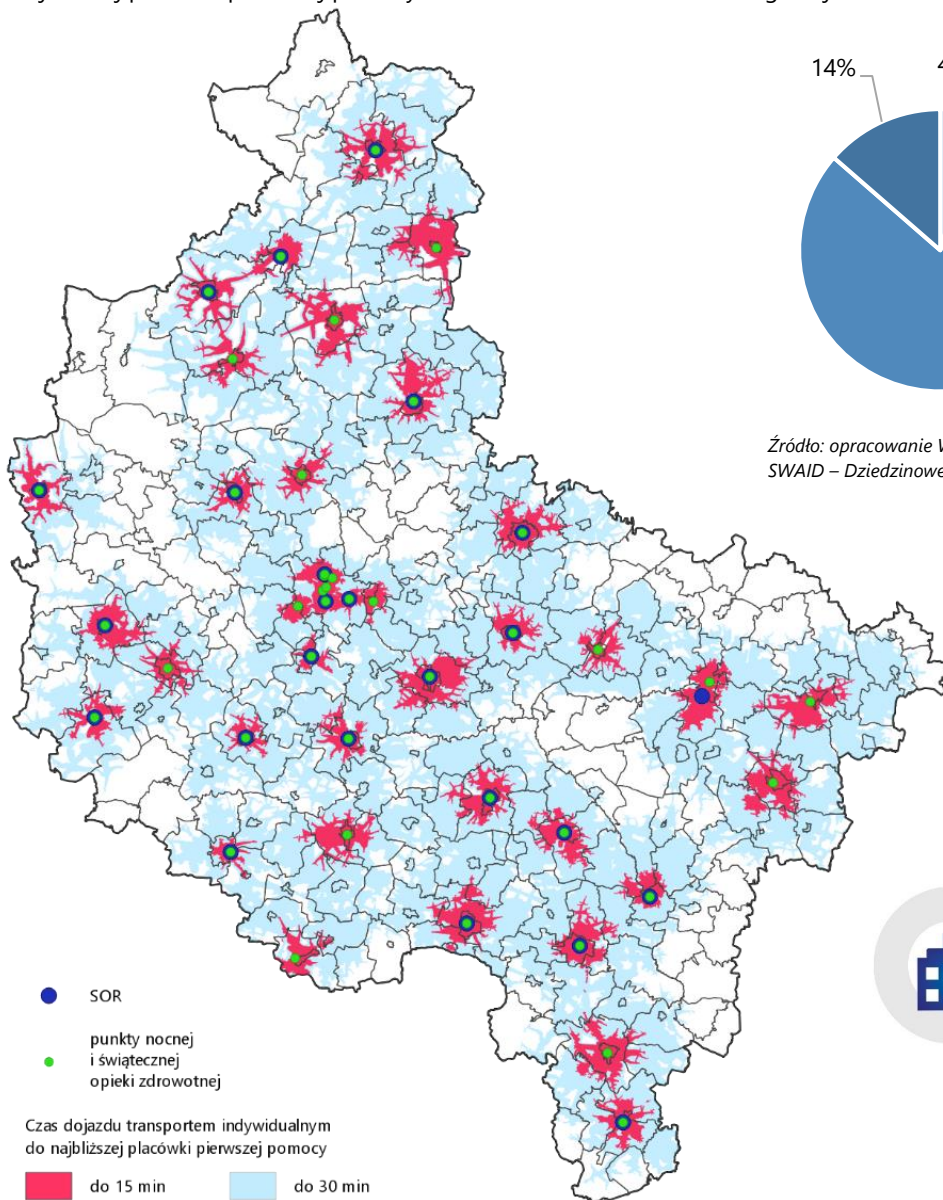
Ratownictwo medyczne

W 2021 roku na obszarze województwa wielkopolskiego działały 123 zespoły ratownictwa medycznego, w tym: 33 specjalistyczne i 90 podstawowych oraz 2 lotnicze zespoły ratownictwa medycznego w Poznaniu i Ostrowie Wlkp.

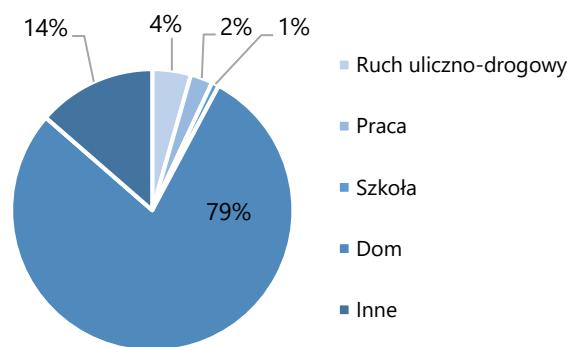
W 2022 roku na terenie Wielkopolski funkcjonowało 25 szpitalnych oddziałów ratunkowych oraz 42 punkty nocnej i świątecznej pomocy. W ramach działalności ambulatoryjnej w 2021 roku świadczenia udzielono 303 167 osobom¹⁸⁰. Punkty pomocy doraźnej zlokalizowane są w większych miastach Wielkopolski. Najwięcej tego typu placówek funkcjonuje w stolicy województwa.

W 2021 roku zespoły ratownictwa medycznego (ZRM) odbyły 205,1 tys. interwencji medycznych, w których udzielono pomocy 206 tys. osobom. Przeważająca liczba wyjazdów ZRM kierowana była do udzielania pomocy w miejscu zamieszkania pacjenta. W bliskiej odległości od punktów pomocy doraźnej (do 15 minut czasu dojazdu samochodem) mieszka niewielka część Wielkopolan. Przyjmując dwa razy dłuższy czas dojazdu do punktu pomocy nadal w regionie występują miejsca, w których dostęp do doraźnej opieki medycznej jest utrudniony. Są to gminy Okonek, Jastrowie, Pniewy, Duszniki, Wieleń, Wronki, Krzyż Wlkp., Drawsko, Grodziec, Pyzdry, Wijewo, Przemęt, Przedecz, Chodów, Sompolno, Wierzbinek, Skulsk, Wilczyn, Orchowo, Skoki, Kiszkowo i Pobiedziska.

Ryc.90. Czas dojazdu transportem indywidualnym do najbliższej placówki pierwszej pomocy



Ryc.91. Wyjazdy zespołów ratownictwa medycznego wg miejsc zdarzenia w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Platformy Analitycznej SWAID – Działalność Bazy Wiedzy



Liczba ludności przypadająca na jeden SOR

157 293 w Polsce

140 001 w Wielkopolsce

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ, przy wykorzystaniu narzędzi ORS Tools

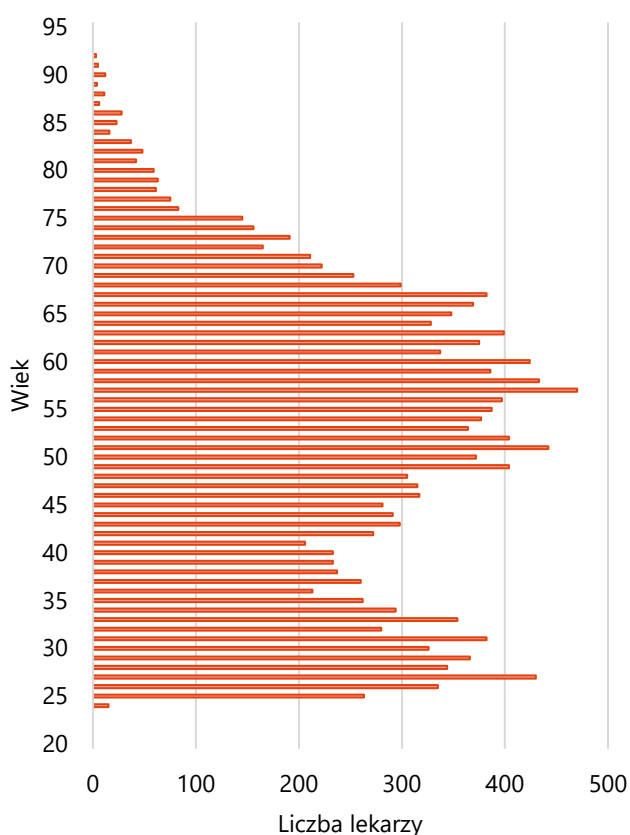
¹⁸⁰ Platforma Analitycznej SWAID – Działalność Bazy Wiedzy

Lekarze

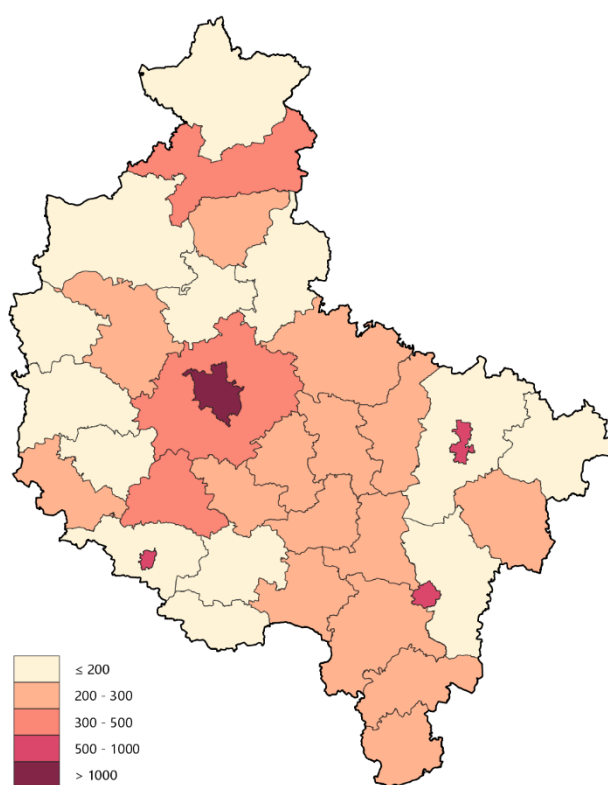
W 2021 roku w województwie wielkopolskim liczba lekarzy wynosiła 16 728, z czego 12 721 lekarzy było aktywnych zawodowo. Oznacza to, że na 100 tys. mieszkańców przypadało 364 lekarzy pracujących. Średnia wieku lekarzy w województwie wynosiła 50,6 lat i jest niewiele wyższa od średniej krajowej, która wynosiła 50,3 lat. Natomiast średnia liczba miejsc pracy to 1,1 (dla kraju 1,8). Mimo wysokiego średniego wieku lekarzy pracujących, rozkład wieku jest niemal równomierny. Oznacza to, że w przyszłości średnia liczba lekarzy w województwie powinna być podobna. Nie oznacza to jednak zachowania struktury ilościowej w specjalizacji lekarzy¹⁸¹.

Największy dostęp do lekarzy ogółem mają mieszkańcy stolicy województwa (1 470 lek./100 tys. mieszkańców) oraz miast subregionalnych – Leszna (752 lek./100 tys. mieszkańców), Kalisza (992 lek./100 tys. mieszkańców) i Konina (524 lek./100 tys. mieszkańców). Najmniejszy dostęp do lekarzy ogółem odnotowano w powiecie konińskim (121/100 tys. mieszkańców) oraz leszczyńskim (124/100 tys. mieszkańców).

Ryc.92. Rozkład wieku lekarzy w Wielkopolsce



Ryc.93. Liczba lekarzy pracujących na 100 tys. ludności



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

W 2021 roku w województwie pracowało 3 454 lekarzy stomatologów. Największą dostępność do tej specjalizacji odnotowano w Poznaniu (257/100 tys. mieszk.), Kaliszu (195/100 tys. mieszk.), Lesznie (169/100 tys. mieszk.) oraz Koninie (114/100 tys. mieszk.). Natomiast ograniczony dostęp zaobserwowano w powiatach: leszczyńskim, (24/100 tys. mieszk.), kaliskim (33/100 tys. mieszk.) oraz czarnkowsko-trzcianeckim (31 /100 tys. mieszk.). Średnia wieku stomatologów w Wielkopolsce wynosi 47 lat i jest niewiele wyższa od średniej krajowej, która wynosi 46,8 lata.

¹⁸¹ Opracowanie WBPP na podstawie danych <https://basiw.mz.gov.pl/mapy-informacje/mapa-2022-2026/analizy/kadry-medyczne/kadry-medyczne/>

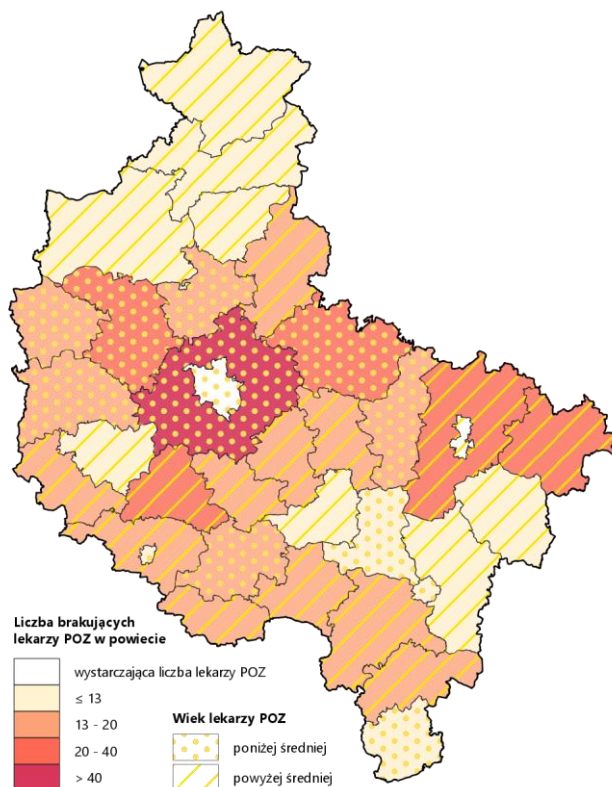
Istotne znaczenie w zakresie świadczonych usług medycznych w regionie ma dostęp do lekarza specjalisty. Ministerstwo Zdrowia w publikowanych danych dla Polski wskazało 83 dziedziny medycyny, w których specjalizują się lekarze. Na obszarze Wielkopolski skorzystać można z usług lekarzy specjalistów z 78 dziedzin medycyny. Analiza dostępu do lekarzy poszczególnych specjalizacji pracujących w regionie wykazała deficyty, w porównaniu do sytuacji krajowej, w ponad połowie z 78 specjalizacji lekarskich. Pomimo, że dostęp do specjalisty w Polsce nadal jest niewystarczający, jako punkt odniesienia uznano poziom dostępu do specjalisty w przeliczeniu na 100 tys. mieszk. w kraju. Największe braki w specjalistycznym personelu lekarskim w Wielkopolsce odnotowano w następujących dziedzinach: choroby wewnętrzne, medycyna rodzinna, kardiologia, neurologia i psychiatria. Natomiast wyższy poziom dostępności wielkopolskich specjalistów, liczony liczbą lekarzy na 100 tys. mieszkańców, niż w kraju, odnotowano w 20 dziedzinach. Najwyższe wskaźniki dotyczą nefrologii, onkologii klinicznej, hipertensjologii, genetyki klinicznej, radioterapii onkologicznej i medycyny paliatywnej.

Podstawowa opieka zdrowotna

Usługi podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) w świetle ustawy¹⁸², powinny być świadczone przede wszystkim przez lekarzy medycyny rodzinnej. W 2021 roku na obszarze Wielkopolski zarejestrowanych było 840 lekarzy medycyny rodzinnej. Średnia ich wieku wynosiła 56,5 lat i jest to wynik wyższy od średniej krajowej (54,8). Najstarsi lekarze zarejestrowani są w powiecie wolsztyńskim (średnia wieku wynosi powyżej 67,3 lata), najmłodszy zaś w powiecie międzychodzkiem (średnio 48 lat). Lekarze poniżej średniego wieku lekarzy POZ w województwie pracują m.in. w Poznaniu i Lesznie oraz powiatach: poznańskim, gnieźnieńskim, nowotomyskim, obornickim, kępińskim, gostyńskim i szamotulskim.

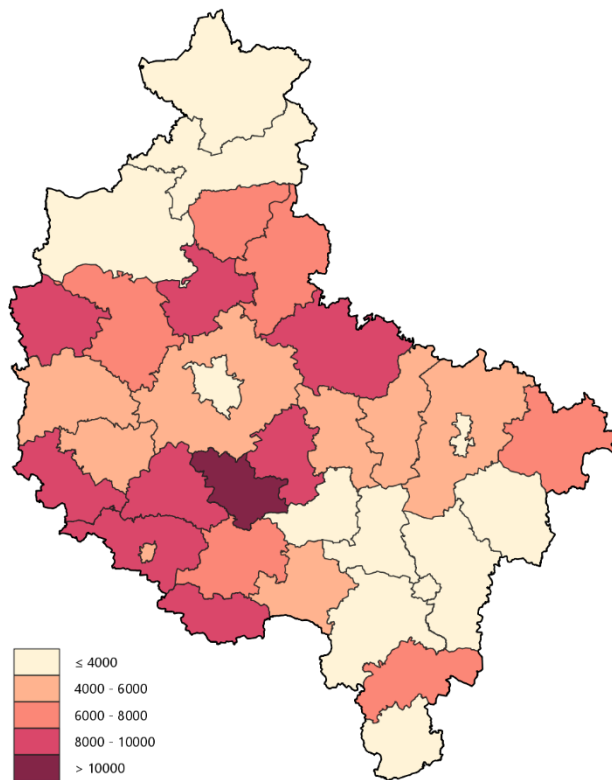
Według rekomendacji Narodowego Funduszu Zdrowia (NFZ) liczba pacjentów objętych opieką przez jednego lekarza POZ, nie powinna przekroczyć 2 500 osób¹⁸³. Najmniejszą dostępność do specjalisty medycyny rodzinnej odnotowano w powiecie śremskim, gdzie na jednego lekarza podstawowej opieki zdrowotnej przypada 10 tys. mieszkańców. Powiatami, w których spełnione są standardy wskazane przez NFZ są miasta Poznań i Konin. Najmniejsze przekroczenia, w porównaniu do innych powiatów, odnotowano

Ryc.94. Deficyt personelu lekarskiego POZ oraz średni wiek lekarzy wg powiatów



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia oraz NFZ

Ryc.95. Liczba mieszkańców przypadająca na 1 lekarza POZ



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia oraz NFZ

¹⁸² Art. 6 Ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej Dz.U.2022.2527 t.j. z dnia 2022.12.07

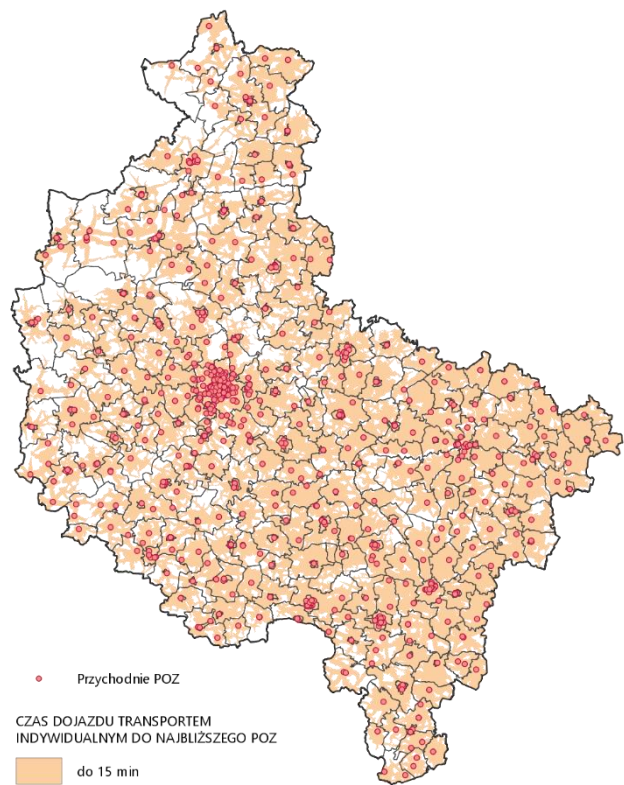
¹⁸³ § 21. Zarządzenie Nr 79/2022/DSOZ Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia z dnia 29 czerwca 2022 r. w sprawie warunków zawarcia i realizacji umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej w rodzaju podstawowa opieka zdrowotna

w mieście Kaliszu oraz powiatach: pilskim, pleszewskim, ostrowskim, jarocińskim, tureckim, złotowskim, kępińskim, czarnkowsko-trzcianeckim i kaliskim, gdzie liczba osób przypadająca na jednego lekarza POZ nie przekracza 4 tysięcy. Analiza zapotrzebowania na lekarzy medycyny rodzinnej w odniesieniu do potencjału ludnościowego na poziomie powiatów wykazała, że największe zapotrzebowanie na lekarzy występuje w powiecie poznańskim, gdzie brakuje ich 85 oraz gnieźnieńskim, gdzie brakuje 40 specjalistów.

W Wielkopolsce w 2022 roku zarejestrowane w systemie NFZ były 822 placówki świadczące usługi Podstawowej Opieki Zdrowotnej. Największa koncentracja placówek występuje w stolicy regionu oraz największych miastach województwa. Wśród ośrodków z najwyższą koncentracją przychodni POZ znajduje się gmina Krotoszyn, na terenie której funkcjonuje 18 placówek – trzecia jednostka po Poznaniu (144) i Pile (28). W Wielkopolsce są także takie gminy wiejskie, w których nie zarejestrowano działalności poradni POZ. Są to gminy wiejskie otaczające miasta: Chodzież, Gniezno, Koło, Obrzycko i Turek, których mieszkańcy korzystają z usług POZ na terenie miasta.

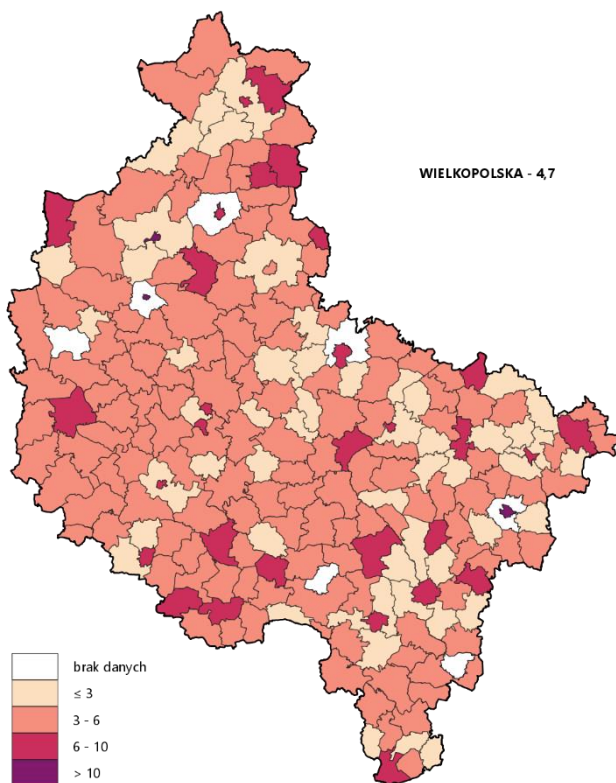
Większość terenów Wielkopolski znajduje się w zasięgu izochrony 15 minut dojazdu transportem indywidualnym do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

Ryc.96. Czas dojazdu transportem indywidualnym do najbliższego POZ



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ, przy wykorzystaniu narzędzi ORS Tools

Ryc.97. Liczba porad lekarskich POZ na 1 mieszkańca



Źródło: Opracowanie WBPP na podstawie danych BDL

W 2021 roku w Wielkopolsce udzielono 16 603 553 porad lekarskich w placówkach POZ. Liczba udzielonych porad w przeliczeniu na 1 mieszkańca w regionie wynosiła 4,7. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w miastach: Obrzycko (15,4), Czarnków (10,6) Turek (10,5), najmniej w gminach wiejskich Kościan – poniżej 1 oraz Ostrów Wlkp. (1,1). Przeciętna liczba porad w największych miastach regionu waha się w przedziale od 5 do 6,6.

Personel pielęgniarski

Liczba pielęgniarek i pielęgniarzy pracujących na terenie województwa wielkopolskiego w 2021 roku wynosiła 23 867, co stanowiło 10% pielęgniarskiego personelu medycznego w Polsce. Średni wiek personelu to 49,7 lat i był niewiele wyższy od średniej krajowej (49,0). Wyższy jest również wskaźnik liczby personelu pielęgniarskiego na 100 tysięcy mieszkańców województwa, który dla Wielkopolski wynosił 682 osoby (średnia krajowa 629 piel./100 tys. mieszk.). Struktura wieku personelu pielęgniarskiego wyraźnie wskazuje, że w przeciągu dwóch dekad liczba personelu w tej grupie zawodowej znacząco zmaleje.

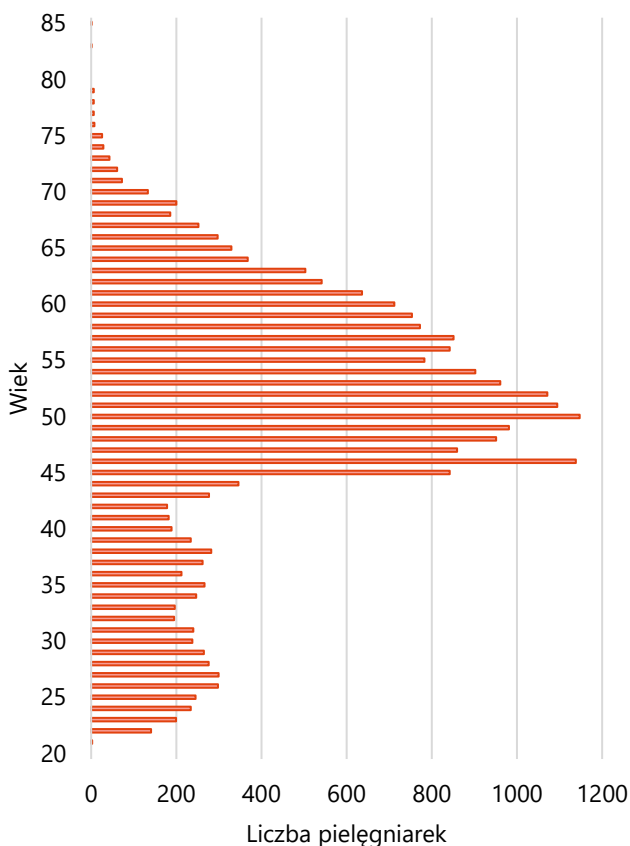
Dostęp do usług pielęgniarskich jest zróżnicowany w regionie. Najwyższą liczbą personelu pielęgniarskiego w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców charakteryzują się miasto Poznań (1 656 piel./100 tys. mieszk.) oraz miasta: Konin (1 360 piel./100 tys. mieszk.), Kalisz (1 192 piel./100 tys. mieszk.) oraz Leszno (1 027 piel./100 tys. mieszk.), najmniejszą powiaty: koniński (211 piel./100 tys. mieszk.), leszczyński (236 piel./100 tys. mieszk.) oraz poznański (294 piel./100 tys. mieszk.).

W Wielkopolsce przeważają powiaty, w których średnia wieku personelu pielęgniarskiego jest wyższa niż średnia dla Wielkopolski. Najmłodszy personel pracuje w powiatach: gnieźnieńskim, pleszewskim, kaliskim oraz w stolicy regionu. Natomiast najwyższą średnią wieku odnotowano w powiatach: szamotulskim, międzychodzkiem i śremskim.

W województwie wielkopolskim w 2022 roku funkcjonowało 657 gabinetów lub poradni, w których świadczone były usługi pielęgniarskie POZ. Najwięcej placówek zlokalizowanych było w Poznaniu oraz jego bezpośrednim sąsiedztwie. Inne miejsca koncentracji to największe miasta regionu. Wyraźnie mniejsza liczba gabinetów pielęgniarskich zauważalna jest w północnej i zachodniej części Wielkopolski.

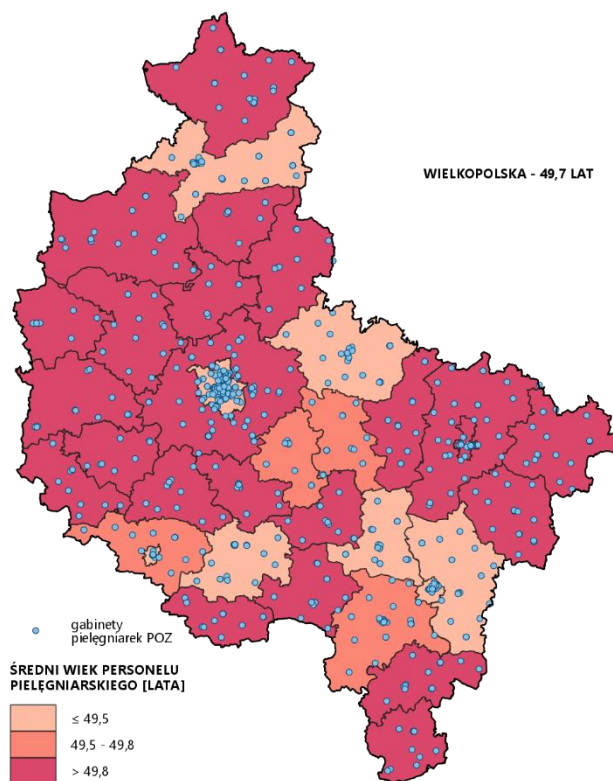
W kilku wielkopolskich gminach nie ma zarejestrowanej działalności pielęgniarskiej, co jest związane albo z brakiem placówki POZ na terenie gminy lub inną formą zapewnienia usług pielęgniarskich. Są to: Chodów, gmina wiejska Chodzież, Dominowo, gmina wiejska Gniezno, Miedzichowo, gmina wiejska Obrzycko, Perzów, Powidz oraz gmina wiejska Turek.

Ryc.98. Rozkład wieku pielęgniarek w Wielkopolsce w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Ryc.99. Rozmieszczenie gabinetów pielęgniarek POZ i przeciętny wiek personelu pielęgniarskiego wg powiatów w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia i NFZ

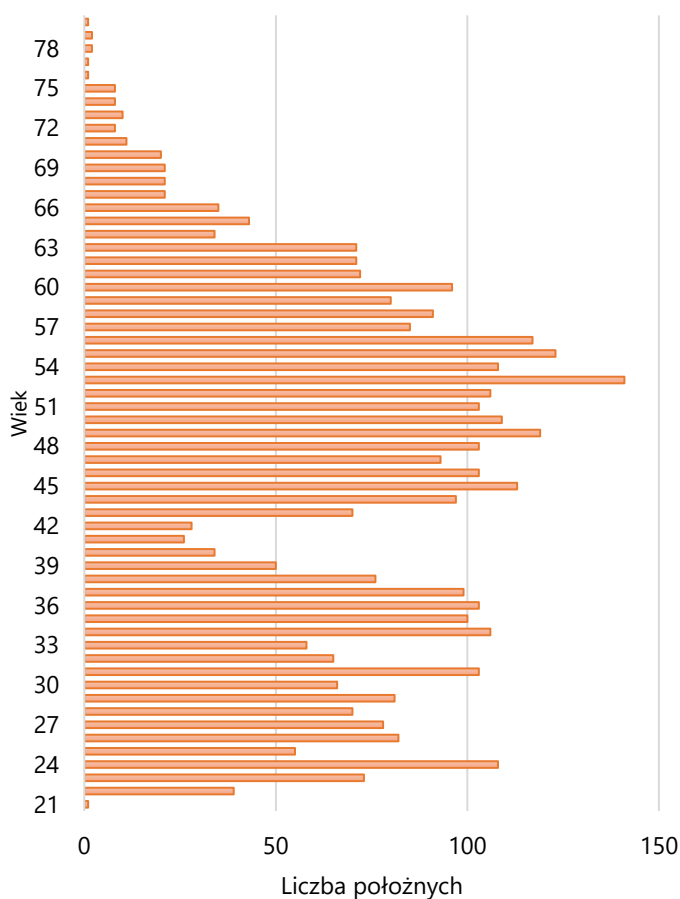
Położne

Na terenie województwa wielkopolskiego pracuje 3 819 położnych, których średnia wieku wynosi 45,3 lat. Struktura wieku położnych w Wielkopolsce jest bardziej korzystna niż personelu pielęgniarskiego. W 2021 roku w województwie średnio na 100 tysięcy mieszkańców przypadało 110 położnych. Najwyższa koncentracja położnych zauważalna jest w Poznaniu (1 472 os.), w powiecie poznańskim (257 os.) oraz kolejno w Kaliszu, Koninie, Lesznie, powiecie ostrowskim, gnieźnieńskim i pilskim ponad 100 położnych w każdym z powiatów. Najmniej położnych jest na terenie powiatu leszczyńskiego (18) oraz chodzieskiego.

W większości powiatów średnia wieku położnych jest wyższa od średniej regionalnej. Najmłodsze osoby pracują na terenie miasta Poznań (średnio ok. 41 lat), najstarsze natomiast w powiecie pilskim (średnio ponad 53 lata).

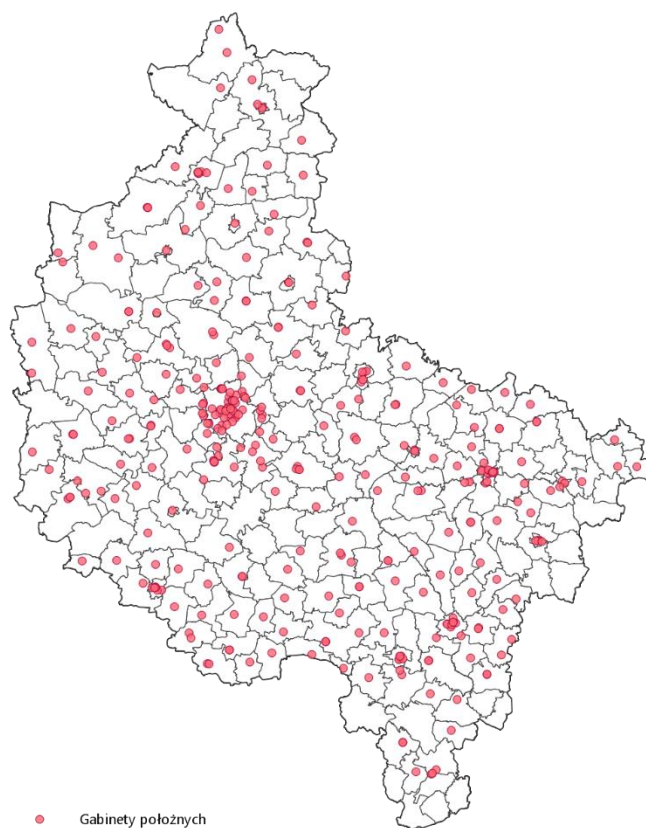
W Wielkopolsce w 2022 roku zarejestrowanych było 340 gabinetów i indywidualnych praktyk położnych. Największa koncentracja tego typu placówek zauważalna była w największych ośrodkach miejskich regionu, czyli Poznaniu (34), Koninie (13), Kaliszu (10), Lesznie (7), Pile (6), Ostrowie Wlkp. (6) i Gnieźnie (6). Na tle regionu wyróżniają się podpoznańskie gminy Mosina (7), Suchy Las (5) i Kórnik (5), gdzie liczba gabinetów była zbliżona do dużych ośrodków miejskich. Na obszarze województwa w 55 gminach nie ma zarejestrowanego gabinetu położnej, a w blisko połowie gmin zarejestrowany jest tylko jeden gabinet.

Ryc.100. Rozkład wieku położnych w Wielkopolsce



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Zdrowia

Ryc.101. Lokalizacja gabinetów położnych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych NFZ

7.4. EDUKACJA

W 2021 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 15 871 podmiotów gospodarczych prowadzących działalność kwalifikującą się do sekcji P – Edukacja, obejmująca placówki oświatowe od poziomu wychowania przedszkolnego, po uczelnie wyższe, działalność związaną z pozaszkolnymi formami edukacji oraz działalnością wspomagającą edukację. Najwyższą koncentracją podmiotów gospodarczych w tym zakresie wykazują: miasto metropolitalne Poznań, miasta regionalne Kalisz i Ostrów Wielkopolski oraz miasta subregionalne Piła, Leszno, Konin i Gniezno. Na tle województwa wyróżniają się również gminy wiejskie położone w bezpośrednim sąsiedztwie Poznania: Komorniki, Tarnowo Podgórne oraz Dopiewo, gdzie zlokalizowanych jest ponad 200 podmiotów z związanych z edukacją.

Żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie

W 2022 roku w województwie zlokalizowanych było 719 miejsc zajmujących się opieką najmłodszych dzieci w wieku 0–3 lat¹⁸⁴. Są to: żłobki, kluby dziecięce i dzienni opiekunowie. W opiece nad najmłodszymi mieszkańcami regionu dominującą rolę pełni sektor prywatny (85%). Największy odsetek stanowią żłobki (478), w tym publiczne (89) i prywatne (389). Klubów dziecięcych było 74, z czego 61 prywatnych, a 13 publicznych. Dziennych opiekunów było łącznie 167, w tym 159 prywatnych i 8 publicznych.

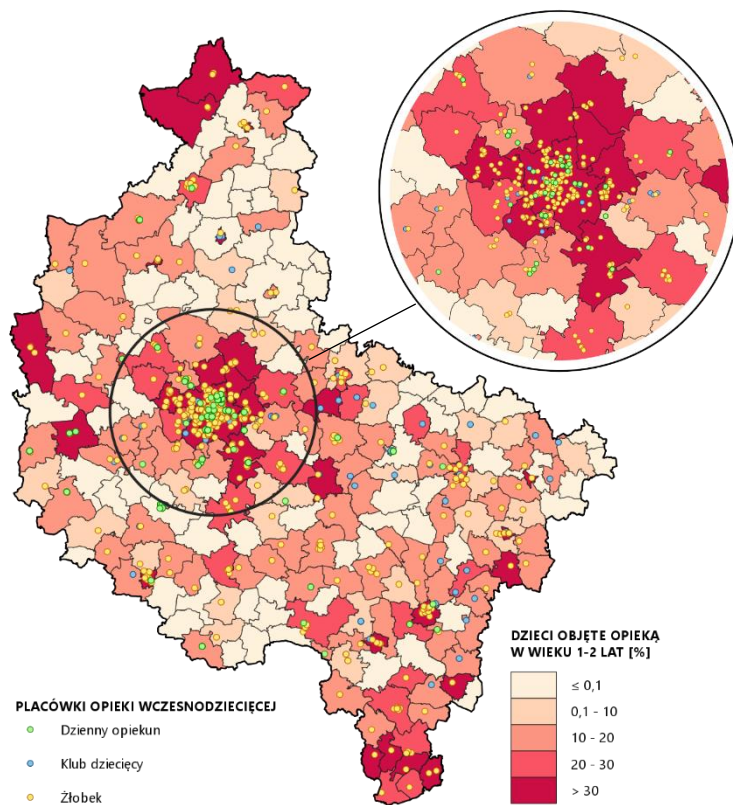
W Wielkopolsce w 2021 roku było 72 413¹⁸⁵ dzieci w wieku 1–2 lat, z czego 22% dzieci uczęszczało do placówek opiekuńczych¹⁸⁶. W województwie w 2022 roku oferowanych było 20 161 miejsc¹⁸⁷, z czego powiat poznański oraz miasto Poznań dysponowało 9 946 miejscami, co stanowi 49,3% wszystkich miejsc w Wielkopolsce.

Średnia liczba miejsc w placówkach prywatnych wynosi 24, a dla placówek publicznych 49 miejsc. Dzienni opiekunowie zapewniają opiekę głównie dla 5–8 dzieci, kluby dziecięce oferują 5–48 miejsc, natomiast żłobki 5–179 miejsc. Największe placówki w regionie to żłobki publiczne zlokalizowane w Koninie, Kaliszu, Ostrowie Wlkp., Nowym Tomyślu, Poznaniu i Gnieźnie.

W województwie Wielkopolskim w 73 gminach, głównie wiejskich, nie ma miejsc zajmujących się opieką nad najmłodszymi dziećmi. Obszarem szczególnie wyróżniającym się na tle województwa, pod względem liczby placówek jest Poznań i powiat poznański, zaraz po nich Kalisz, Września, Piła i Kościan.

Dostępność placówek opiekuńczych w województwie, liczona liczbą dzieci w wieku od 1 do 2 lat, w stosunku do oferowanej liczby miejsc wynosi 3,6. Najwyższą dostępnością w regionie charakteryzują się gminy Swarzędz, Tarnowo Podgórne i miasto Turek, gdzie wskaźnik ten wynosi odpowiednio 1,2, 1,3 i 1,6. Natomiast najniższą dostępnością, oprócz gmin, na terenie których nie ma placówek opiekuńczych, charakteryzują się gminy Krzykosy (20,7), Ślesin (16,9) oraz Lipno (16,7).

Ryc.102. Lokalizacja placówek opiekuńczych dla dzieci w wieku 0-3 lata



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej

184 Zazwyczaj jest to opieka sprawowana nad dziećmi w wieku od roku do ukończenia 3 roku życia

185 BDL

186 Dane nie obejmują dzieci objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych

187 Dane obejmują miejsca deklarowane przez żłobki, kluby dziecięce i opiekunów dziennych

Dostępność czasowa do placówek opieki wczesnodziecięcej

Najlepszą dostępnością czasową charakteryzują się tereny centralnej części regionu oraz tereny miejskie, gdzie czas dojazdu samochodem osobowym do placówki wynosi średnio nie więcej niż 10 minut. Jednak w przeważającej części Wielkopolski czas dojazdu do placówek opiekuńczych wynosi 20 minut i więcej. Sytuacja ta dotyczy w szczególności terenów wiejskich oraz obszarów peryferyjnych miast.

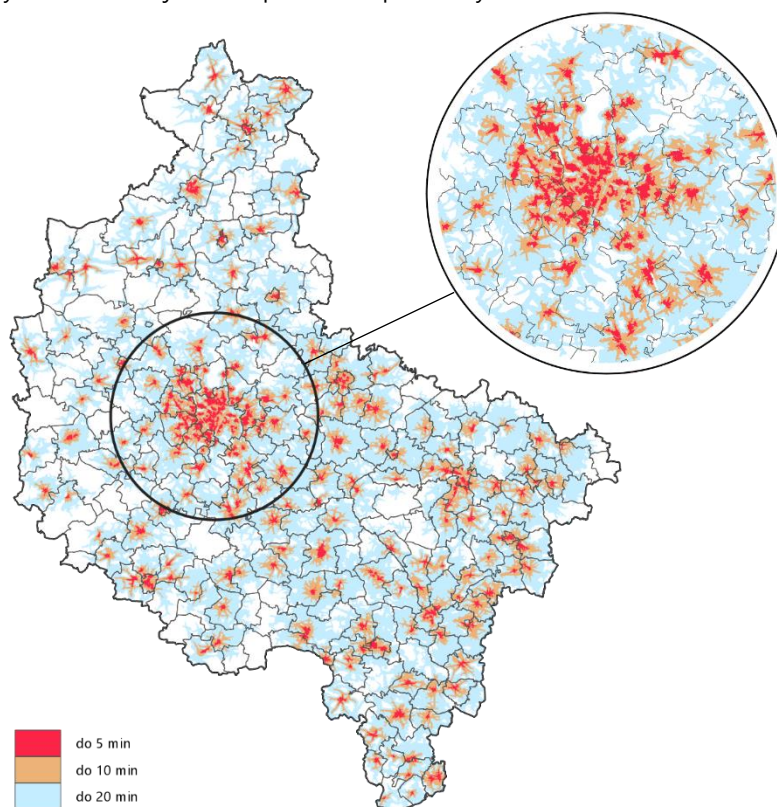
Wychowanie przedszkolne

W 2022 roku w województwie wielkopolskim funkcjonowało 1 514 placówek wychowania przedszkolnego: 1 423 przedszkola (w tym 25 specjalnych), 70 punktów przedszkolnych, 1 zespół wychowania przedszkolnego oraz 20 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 139 651 dzieci. Średnio w regionie na jedną placówkę przypadało 92 dzieci. Największe placówki, z liczbą przedszkolaków powyżej 350, zlokalizowane są w gminach Grodzisk Wlkp., Śmigiel, Koźmin Wlkp., Włoszakowice, Stęszew oraz Września.

Placówki wychowania przedszkolnego w 61% są jednostkami publicznymi, zlokalizowanymi w blisko połowie gmin, szczególnie wiejskich. W 13 jednostkach terytorialnych placówki przedszkolne należą wyłącznie do sektora prywatnego i są to obszary wiejskie gmin: Kostrzyn, Krzyż Wlkp., Rydzyna, Szamocin, Środa Wlkp., Trzemeszno, Kłodawa, Książ Wlkp., Śrem, Września oraz gmina wiejska Pępowo i miasta Wysoka i Okonek¹⁸⁸. Struktura własnościowa różni się również w zależności od typu placówki, przedszkola są domeną sektora publicznego (63%), natomiast punkty przedszkolne w 77% prowadzone są przez sektor prywatny.

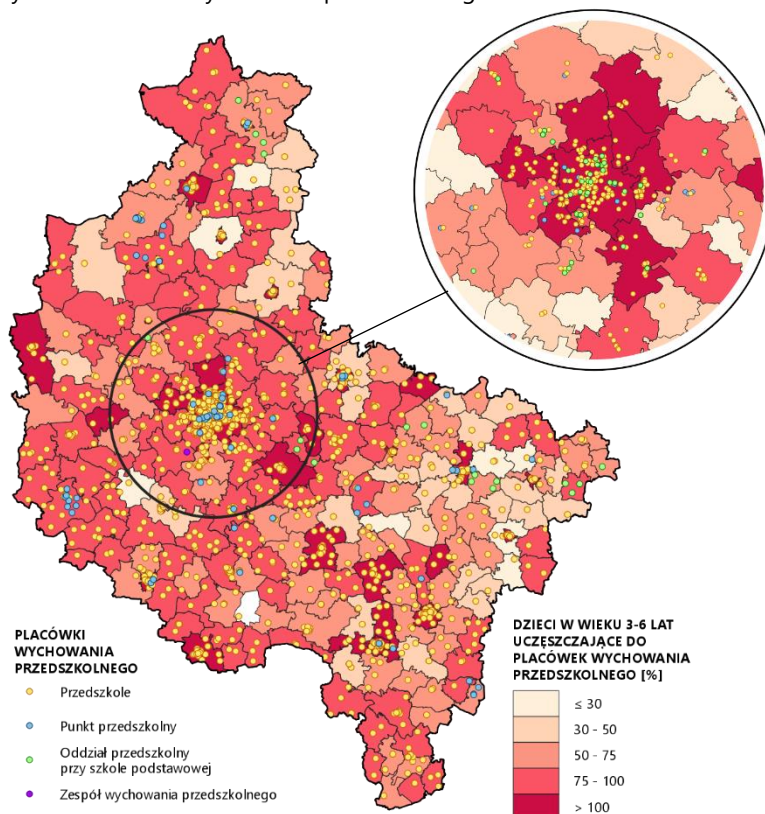
Największą koncentracją placówek przedszkolnych charakteryzują się miasta: Poznań (280), Kalisz (39), Piła (34), Gniezno (32), Leszno (31) i Konin (25). Na tle województwa wyróżniają się także gminy wiejskie Komorniki (22), Tarnowo Podgórne (21) oraz Dopiewo (16). Natomiast 7 gmin wiejskich: Chodów, Dominowo, Krzymów, Obrzycko, Olszówka, Ostrowite i Złotów nie posiada samodzielnych placówek, lecz oferuje tylko opiekę w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych.

Ryc.103. Czas dojazdu do placówek opiekuńczych dla dzieci w wieku 0–3 lat



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych MRiPS, przy wykorzystaniu narzędzi ORS Tools

Ryc.104. Placówki wychowania przedszkolnego

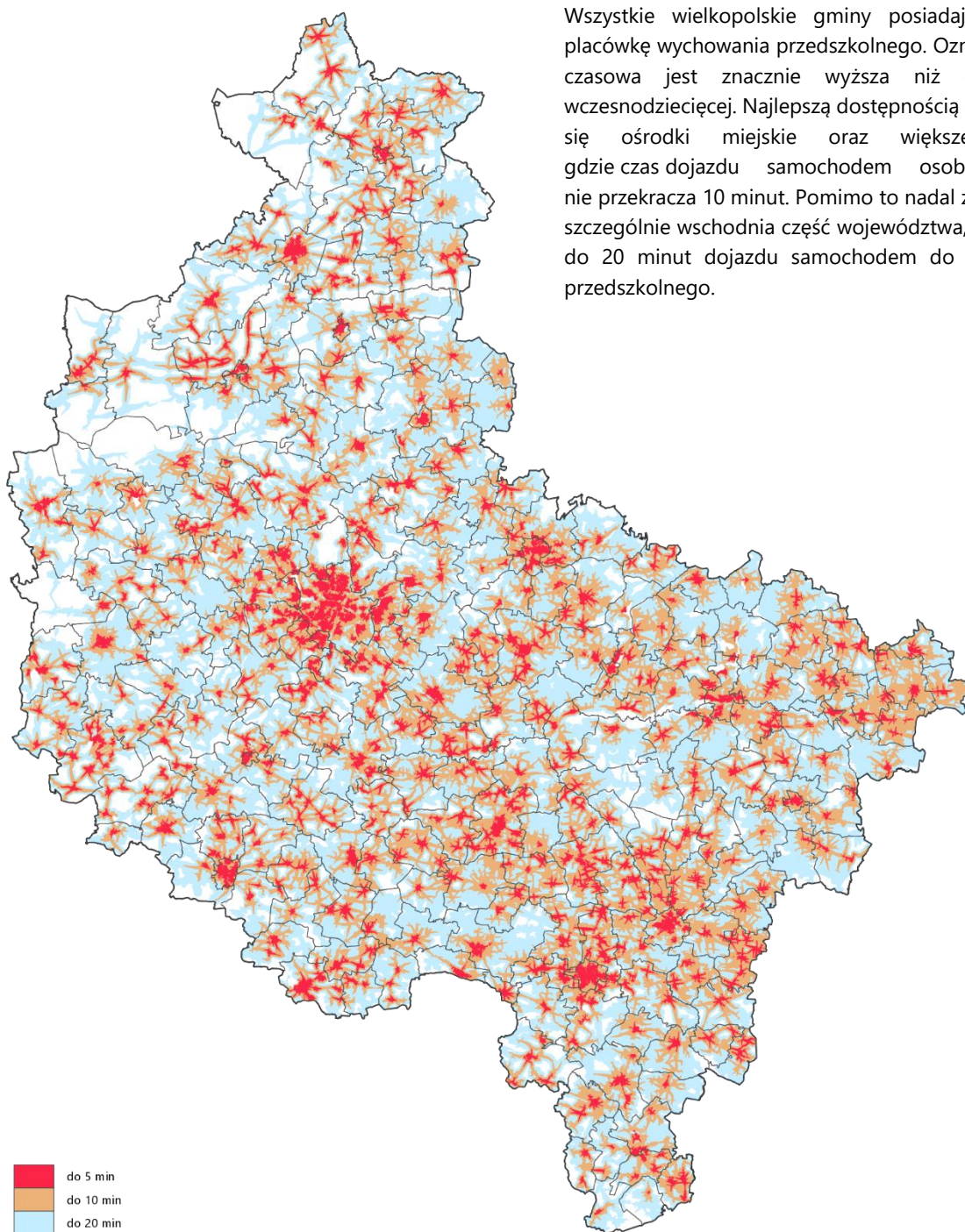


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

¹⁸⁸ Analiza z podziałem na gminy miejskie, wiejskie, miasta i obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.

W Wielkopolsce udział dzieci w wieku od 3–6 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego wynosiła 89%. Jednak analiza wskaźnika wykazała, bardzo duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Udział dzieci objętych opieką przedszkolną ponad 100% odnotowano w 29 gminach. Oznacza to, że w tych jednostkach dzieci korzystające z usług przedszkolnych dojeżdżają spoza gminy. Są to miasta Słupca, Turek i Puszczykowo oraz gminy wiejskie: Suchy Las, Orchowo, Tarnowo Podgórne, Ostrów Wlkp. oraz Kuślin. Natomiast najmniej dzieci korzystających z placówek przedszkolnych odnotowano w gminach wiejskich Pępowo i Chodzież oraz w gminie miejsko-wiejskiej Wysoka. W 30 gminach miejsko-wiejskich w województwie usługi przedszkolne skoncentrowane są tylko w mieście, co obniża dostępność mieszkańców do usługi.

Ryc.105. Czas dojazdu do placówek przedszkolnych



Dostępność czasowa do placówek przedszkolnych

Wszystkie wielkopolskie gminy posiadają przynajmniej jedną placówkę wychowania przedszkolnego. Oznacza to, że dostępność czasowa jest znacznie wyższa niż do placówek opieki wczesnodziecięcej. Najlepszą dostępnością czasową charakteryzują się ośrodki miejskie oraz większe ośrodki wiejskie, gdzie czas dojazdu samochodem osobowym do placówki nie przekracza 10 minut. Pomimo to nadal znacząca część regionu, szczególnie wschodnia część województwa, znajduje się w zasięgu do 20 minut dojazdu samochodem do placówek wychowania przedszkolnego.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych narzędzi ORS Tools

Szkoły podstawowe

W roku 2022 w Wielkopolsce funkcjonowało 1 325 szkół podstawowych, w tym 84 szkoły specjalne. Łączna liczba uczniów szkół podstawowych wynosiła 344 162, w tym 5 186 uczniów uczęszczało do szkół specjalnych¹⁸⁹. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w Wielkopolsce wyniósł 97,6% (w kraju 95,7 %).

Największą koncentracją szkół podstawowych odnotowano w Poznaniu (138), miastach regionalnych Kaliszu (30) i Ostrowie Wlkp. (17) oraz miastach subregionalnych Gnieźnie (21), Koninie (17), Lesznie, a także gminach miejsko-wiejskich Krotoszyn (20), Jarocin (19). Natomiast w 13 gminach Wielkopolski do dyspozycji uczniów była tylko jedna szkoła podstawowa.

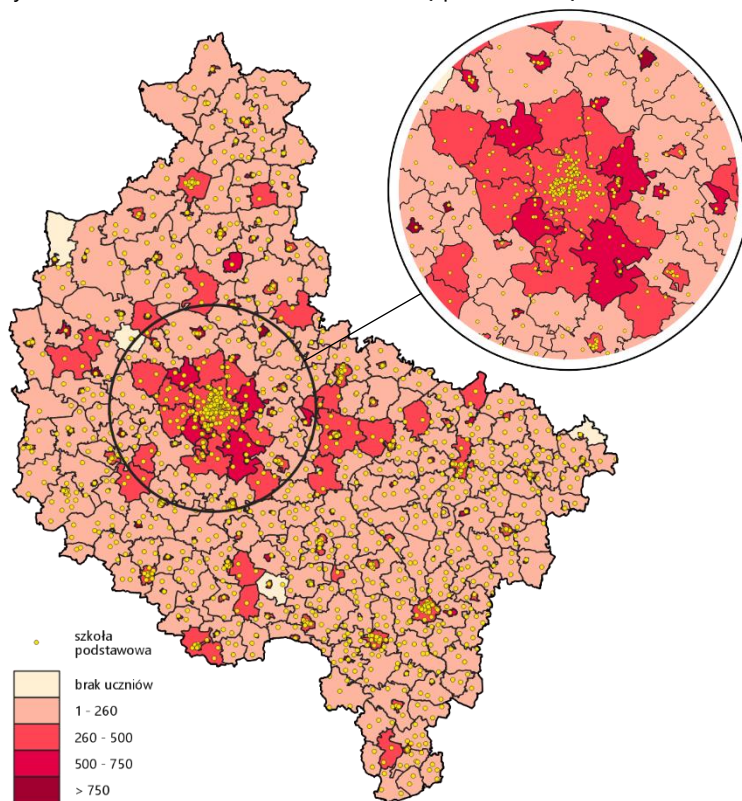
Średnio w regionie na jedną szkołę podstawową przypadało 260 uczniów, jednak wskaźnik ten jest zróżnicowany wewnątrzregionalnie. W największych miastach regionu średnia liczba uczniów przypadających na szkołę, miała wartości zbliżone do średniej regionalnej. Najwięcej uczniów na jedną szkołę podstawową przypadało w miastach gmin miejsko-wiejskich, a szczególnie pod tym względem wyróżniały się miasta: Opalenica (1 137), Pniewy (990), Śmigiel (872), Skoki (780), Buk (769) oraz Krzyż Wlkp. (753).

Sytuacja ta wynika z faktu, że we wszystkich tych miastach funkcjonuje tylko jedna, duża placówka obsługująca całe miasto, a w przypadku Krzyża Wlkp. całą gminę. Zcentralizowanie edukacji w jednej placówce wiąże się z utrudnioną dostępnością czasową do placówki. Najmniejszą liczbę uczniów przypadającą na jedną placówkę odnotowano na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich: Wysoka (23), Wielichowo (31), Skoki (36) i Krajenka (53).

Dostępność czasowa do szkół podstawowych

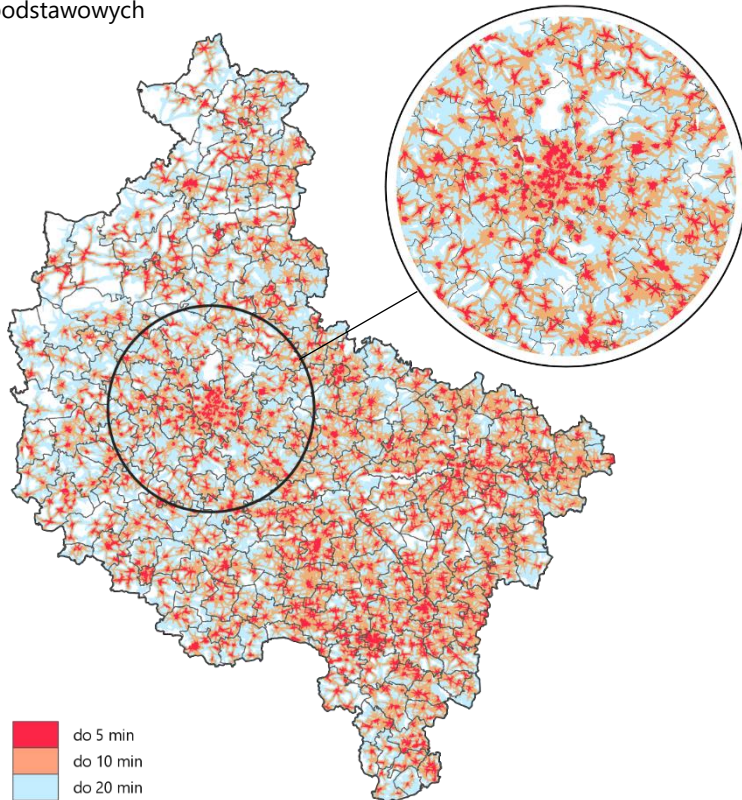
Większość obszaru województwa znajduje się w zasięgu izochrony 20 min dojazdu samochodem osobowym do najbliższej szkoły podstawowej, czyli obowiązkowej formy edukacji. Dostępność do szkół podstawowych w obrębie izochrony dojazdu do 5 i 10 min, w porównaniu z innymi poziomami edukacji, jest wyraźnie lepsza. Najlepszą dostępnością czasową do szkół podstawowych obserwuje się w południowej i wschodniej części regionu, co wynika z gęstej sieci małych szkół wiejskich.

Ryc.106. Średnia liczba uczniów na szkołę podstawową



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Ryc.107. Czas dojazdu transportem indywidualnym do szkół podstawowych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych, przy wykorzystaniu narzędzi ORS Tools

¹⁸⁹ www.rspo.gov.pl

Poziom edukacji w szkołach podstawowych

Poziom edukacji w szkołach podstawowych mierzony jest na podstawie egzaminu absolwentów szkół podstawowych, który jest zdawany z języka polskiego, matematyki oraz języka obcego – najbardziej popularny w Wielkopolsce jest język angielski. W 2022 roku w Wielkopolsce do egzaminu ósmoklasistów przystąpiło 49 901 uczniów. W Wielkopolsce poziom kształcenia w szkołach podstawowych w skali kraju jest niski, o czym świadczą wyniki egzaminów ósmoklasistów. Najlepiej w regionie wypada 16 jednostek terytorialnych, w których średnia wyników ze wszystkich trzech przedmiotów przekraczała średnią dla kraju. Są to gminy wiejskie Tarnowo Podgórne, Suchy Las, Dopiewo, Kleszczewo, Żelazków i Komorniki. Obszary wiejskie gmin Swarzędz i Kórnik oraz miasta: Poznań, Słupca, Kościan, Kórnik, Leszno, Rydzyna, Kępno, Osieczna.

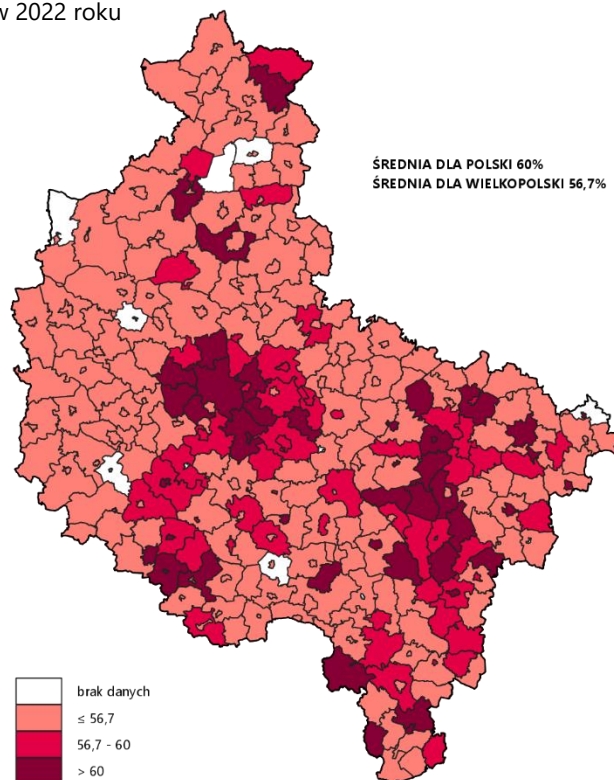
Język polski

Średni wynik egzaminu z języka polskiego dla województwa wielkopolskiego w 2022 roku wynosił 57%, przy średniej krajowej 60%. Region na tle pozostałych województw zajmuje 15. z 16. miejsc. W stolicy Wielkopolski średni wynik z egzaminu wynosił 64%. Najlepsze wyniki egzaminów z języka polskiego odnotowano w szkołach na obszarze wiejskim gminy Budzyń (78%), w gminach wiejskich Osiek Mały (67%) oraz Sośnie (64%), a także w miastach Opatówek i Jaraczewo, gdzie średnia wynosiła 66%. Natomiast najniższe wyniki z języka polskiego osiągnęli absolwenci szkół podstawowych w miastach: Dobrzyca (41%) i Wyrzysk (44%) oraz gminie wiejskiej Tarnówka (43%) i na obszarach wiejskich gmin Okonek (43%) i Kuślin (44%). Wśród analizowanych wyników w jednostkach terytorialnych z podziałem na miasto i obszary wiejskie¹⁹⁰, tylko 1/3 wyników osiągała wartości powyżej średniej regionalnej, która jest jedną z najniższych w kraju. Natomiast jedynie w 46 jednostkach średnia wyników egzaminu osiąga poziom powyższej średniej krajowej (pow. 60%).

Matematyka

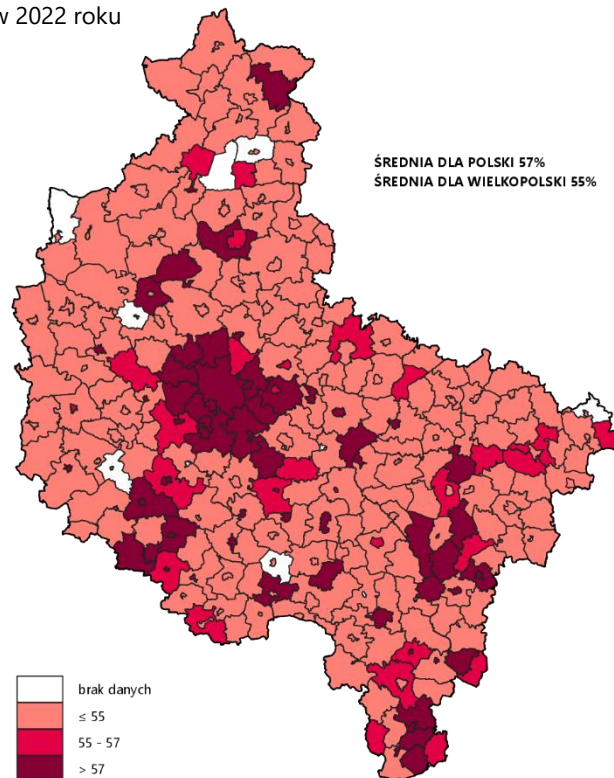
Do egzaminu z matematyki przystąpiło 49 900 uczniów z Wielkopolski. Województwo na tle pozostałych regionów zajmuje 11. z 16. miejsc. Średni procentowy wynik egzaminu w Wielkopolsce wynosił 55%, przy średniej krajowej na poziomie 57%. Najwyższe średnie wyniki w regionie osiągnęli absolwenci szkół w gminie wiejskiej Dopiewo (69%), na obszarze wiejskim gminy Budzyń (69%) oraz w mieście Osieczna (67%) i gminach wiejskich Suchy Las (67%) i Komorniki (67%). W stolicy województwa średni wynik z matematyki to 65%. Natomiast najniższe średnie wyniki w regionie odnotowano na obszarach wiejskich gmin Skoki (29%), Grodzisk Wlkp. (34%), Międzychód (37%) oraz w mieście Wysoka (37%). Wśród analizowanych wyników w jednostkach terytorialnych z podziałem na miasto i obszary wiejskie¹⁹¹, niespełna 1/3 wyników kształtowała się

Ryc.108. Wyniki egzaminów 8 klas z języka polskiego w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Ryc.109. Wyniki egzaminów 8 klas z matematyki w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

¹⁹⁰ Łącznie na terenie województwa 323 jednostki. Dla 10 jednostek nie ma danych dot. wyników egzaminów.

¹⁹¹ Łącznie na terenie województwa 323 jednostki. Dla 10 jednostek nie ma danych dot. wyników egzaminów.

na poziomie powyżej średniej regionalnej, która jest jedną z najniższych w kraju. Natomiast jedynie w 62 jednostkach średnia wyników egzaminu osiąga poziom powyższej średniej krajowej (>57%).

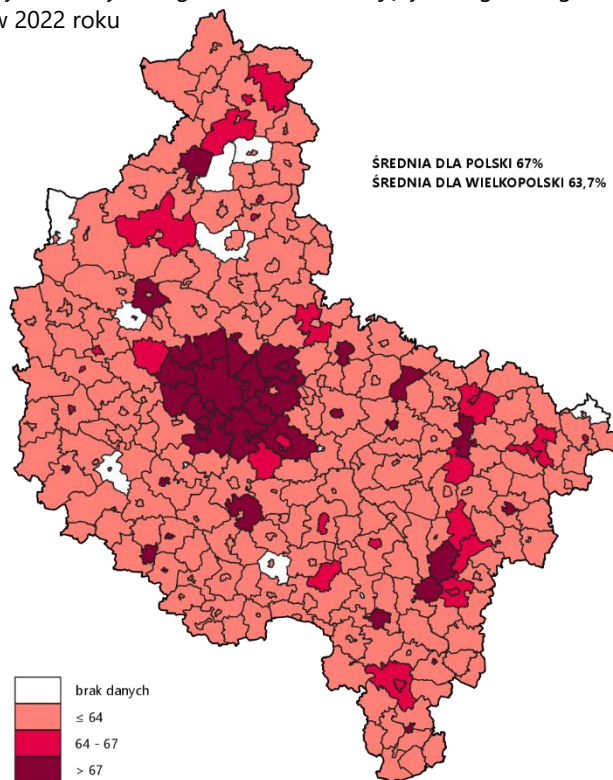
Język angielski

Trzecim przedmiotem, z którego absolwenci szkół podstawowych zdają egzamin jest język obcy nowożytny. Najczęściej wybieranym jest język angielski. Do egzaminu z języka angielskiego w Wielkopolsce przystąpiło 49 189 uczniów. Średni procentowy wynik egzaminu w Wielkopolsce to 64%, przy średniej krajowej na poziomie 67%, co plasuje region dopiero na 14. miejscu w Polsce. Najwyższe średnie wyniki w regionie osiągnęli absolwenci szkół w gminach wiejskich: Dopiewo (81%), Suchy Las, Komorniki, Tarnowo Podgórne (po 79%), na obszarze wiejskim gminy Kórnik (76%) oraz w miastach Puszczykowo i Poznań (po 76%). Natomiast najniższe wyniki odnotowano na obszarach wiejskich gmin: Okonek (38%), Skoki (40%) i Bojanowo (41%). Wśród analizowanych wyników w jednostkach terytorialnych z podziałem na miasto i obszary wiejskie¹⁹², 78% z nich osiągała wartości poniżej średniej regionalnej, która jest jedną z najniższych w kraju. Natomiast jedynie w 40 jednostkach średnia wyników egzaminu osiąga poziom powyższej średniej krajowej (pow. 67%).

Szkoły ponadpodstawowe

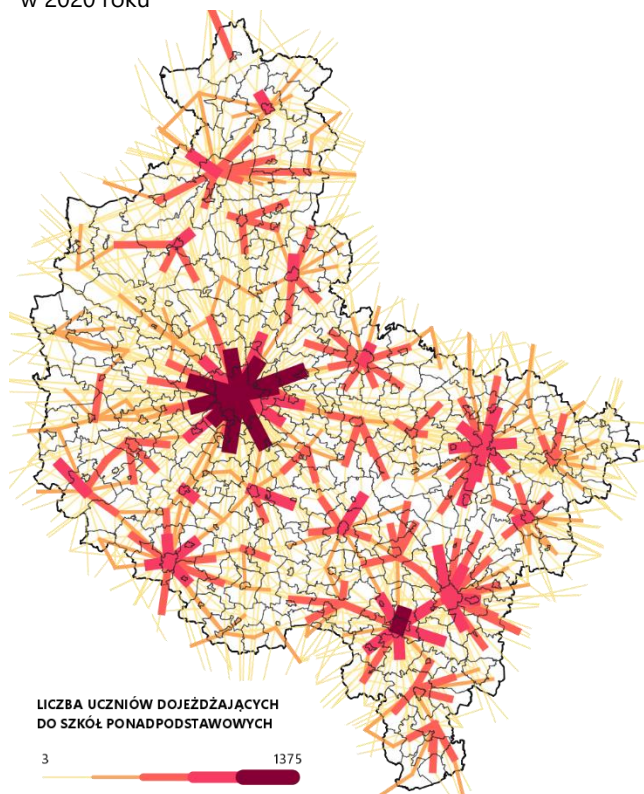
W Wielkopolsce w 2022 roku funkcjonowało 827 placówek szkolnictwa ponadpodstawowego, gdzie naukę pobierało 156 016 uczniów, z czego tylko 5% stanowiły osoby dorosłe. Sieć placówek edukacji poziomu ponadpodstawowego tworzą: 394 licea ogólnokształcące, 211 szkół branżowych I stopnia i 40 szkół branżowych II stopnia oraz 176 techników. Ponadto na obszarze województwa działa 6 placówek artystycznych: szkoła baletowa, 3 licea plastyczne oraz 2 ogólnokształcące szkoły muzyczne II stopnia. Szkoły ponadpodstawowe zlokalizowane są głównie w ośrodkach miejskich. Największa ich koncentracja wraz z szeroką ofertą kształcenia, zauważalna jest w Poznaniu oraz miastach regionalnych i subregionalnych. Najwięcej uczniów w Wielkopolsce pobiera naukę w szkołach zawodowych – technikach 42% i szkołach branżowych 18%, natomiast 40% uczniów wybrało kształcenie w liceach ogólnokształcących. Koncentracja placówek edukacji ponadpodstawowej przede wszystkim w większych ośrodkach miejskich skutkuje głównie dziennymi, ale również weekendowymi przepływami uczniów. Analiza migracji uczniów wskazuje na międzyregionalne oddziaływanie wielkopolskich szkół ponadpodstawowych, zwłaszcza zlokalizowanych w Poznaniu, Kaliszu, Lesznie i Złotowie.

Ryc.110. Wyniki egzaminów 8 klas z języka angielskiego w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Ryc.111. Dojazdy uczniów do szkół ponadpodstawowych w 2020 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

¹⁹² Łącznie na terenie województwa 323 jednostki. Dla 10 jednostek nie ma danych dot. wyników egzaminów.

Poziom edukacji ponadpodstawowej

Poziom edukacji w szkołach ponadpodstawowych mierzony jest na podstawie wyników egzaminu maturalnego, który jest zdawany z języka polskiego, matematyki i języka obcego (najbardziej popularny w Wielkopolsce jest język angielski) oraz przedmiotów dodatkowych. W 2022 roku w Wielkopolsce do egzaminu przystąpiło 25 245 uczniów. Zdawalność egzaminów maturalnych jest bardzo zróżnicowana. Najwyższą zdawalność egzaminu maturalnego odnotowano w powiecie jarocińskim (91%), w miastach Poznaniu (90%) i Kaliszu (88%) oraz powiatach ostrzeszowskim i kępińskim (88%), najniższą w powiatach kaliskim (41%), międzychodzkiem (73%) oraz grodziskim i konińskim (74%).

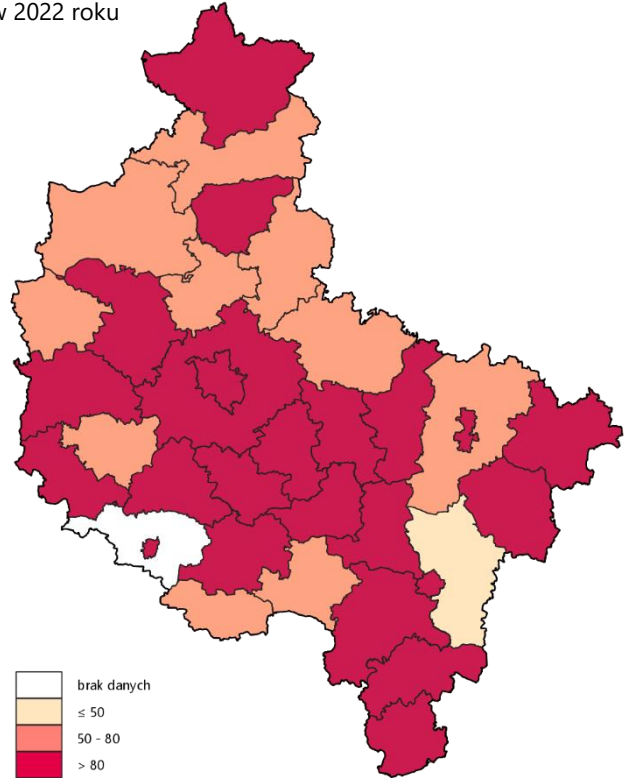
Analizie poddano także wyniki egzaminu maturalnego dla obowiązkowych przedmiotów na poziomie podstawowym – języka polskiego, języka obcego nowożytnego oraz matematyki.

Średni wynik egzaminu maturalnego z **języka polskiego** dla województwa wielkopolskiego w 2022 roku wynosił 54,5 %, przy średniej krajowej równej 54%. Wynik ten plasuje region na 5. miejscu w kraju. Najwyższe średnie wyniki z języka polskiego odnotowano w powiecie gostyńskim (58%), mieście Poznaniu (57%) oraz powiatach słupeckim (57%), jarocińskim (56%), kępińskim (56%) i mieście Koninie (56%). Wyniki poniżej średniej regionalnej odnotowano w 22 powiatach, przy czym najniższe w powiatach kaliskim (42%), czarnkowsko-trzcianeckim (48%) oraz grodziskim (48%).

Średni wynik egzaminu maturalnego z **matematyki** dla województwa wielkopolskiego w 2022 roku wynosił 56%, przy średniej krajowej wynoszącej 58%, co plasuje województwo na 10. miejscu w kraju. Najwyższe wyniki w regionie odnotowano w Poznaniu (62%) oraz w Kaliszu (59%) i powiecie kępińskim (58%). Poniżej średniej regionalnej uplasowały się 22 powiaty, przy czym najniższe średnie wyniki uzyskali maturzyści w powiatach: kaliskim (28%), międzychodzkiem (44%) oraz konińskim (47%).

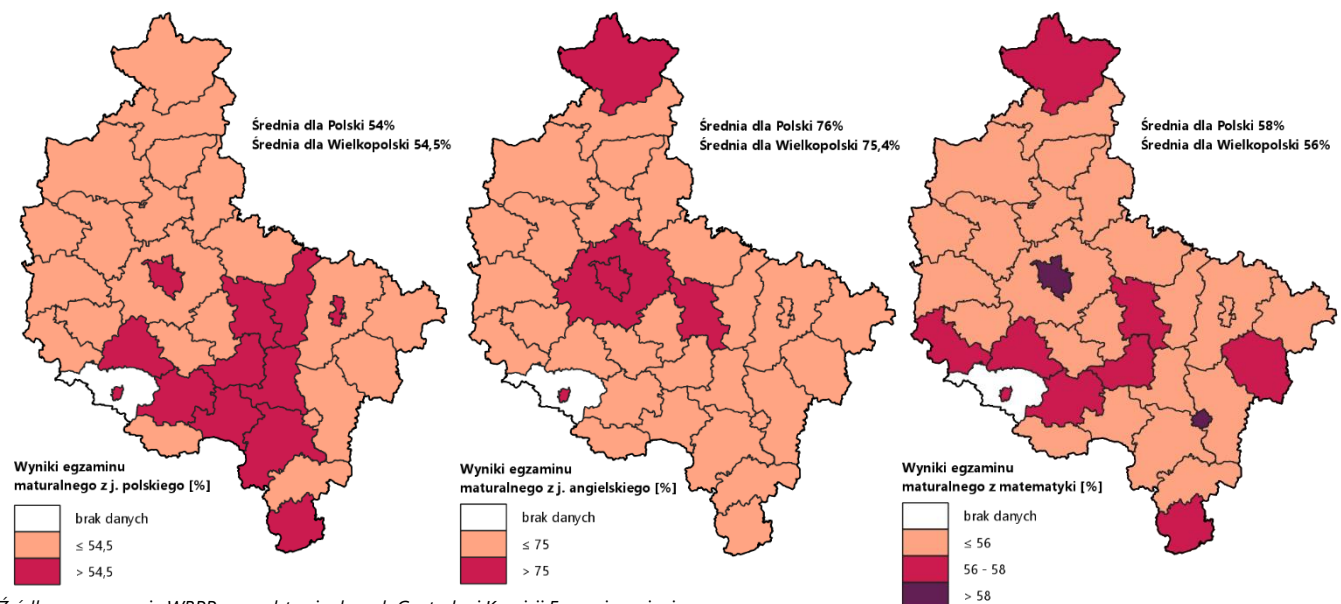
Średni wynik egzaminu maturalnego z **języka angielskiego** dla województwa wielkopolskiego w 2022 roku wynosił 75,4%, przy średniej krajowej wynoszącej 76%, co plasuje region na 9. miejscu w kraju. Najwyższe wyniki w regionie osiągnęli maturzyści w Poznaniu (84%) oraz powiatach: poznańskim, złotowskim i wrzesińskim (77%). Wyniki poniżej średniej wojewódzkiej osiągnięto w 25 powiatach, a najniższe w regionie odnotowano w powiecie kaliskim (41%), konińskim (54%) i grodziskim (66%).

Ryc.112. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Ryc.113. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego z języka polskiego, języka angielskiego i matematyki w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Szkolnictwo wyższe

W województwie wielkopolskim w 2022 roku działały 32 publiczne i niepubliczne szkoły wyższe, w których łącznie kształciło się ok. 115 tys. studentów. Największym i najbardziej renomowanym ośrodkiem akademickim w regionie był Poznań, w którym zlokalizowane są 22 uczelnie wyższe. Studentów kształciły również samodzielne szkoły wyższe m.in. w: Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile, Gnieźnie i Środzie Wlkp. Wielkopolskie uczelnie zapewniają wysoką jakość kształcenia, co potwierdzają wysokie miejsca w rankingach uczelni wyższych. Według rankingu szkół wyższych publicznych i niepublicznych¹⁹³, w pierwszej dziesiątce znalazł się – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (4. miejsce). Wysokie pozycje zajęły: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (3. miejsce w rankingu uczelni ekonomicznych), Uniwersytet Przyrodniczy (2. miejsce w rankingu uczelni rolniczych) oraz Politechnika Poznańska (7. miejsce w rankingu uczelni technicznych).

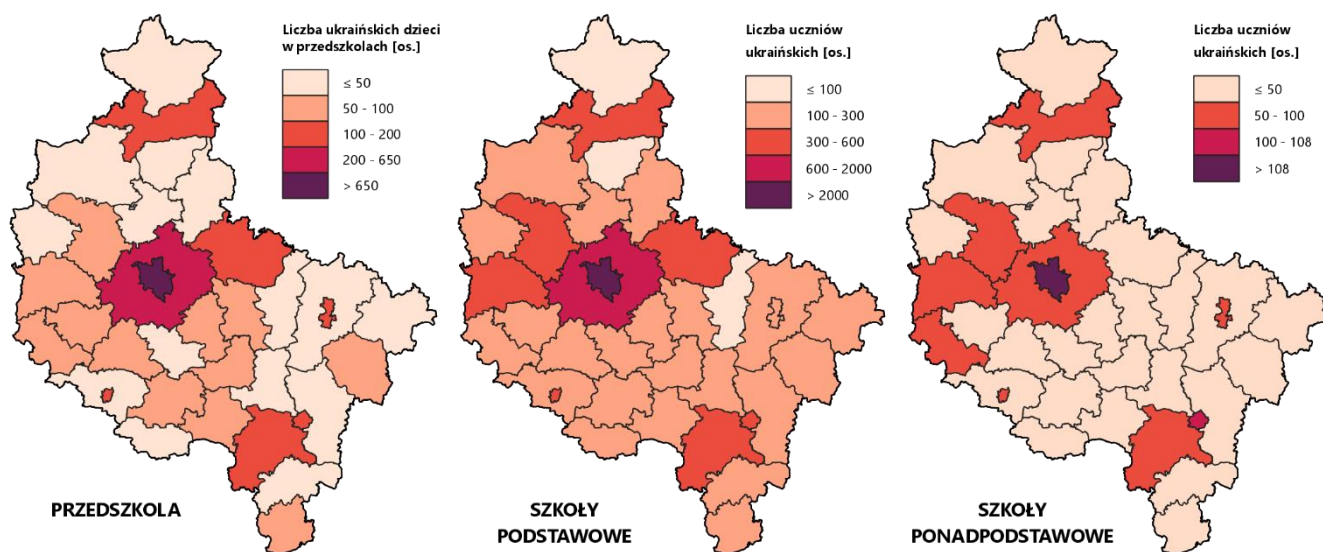
Najbardziej powszechną formą nauki są studia stacjonarne (63% studentów). Do najbardziej popularnych dziedzin kształcenia należą biznes i administracja (21% studentów), medycyna (11% studentów), pedagogika (10% studentów) oraz nauki społeczne (10% studentów).

Ukraińskie dzieci w wielkopolskich szkołach

Wrzecz z wybuchem wojny w Ukrainie, polską granicę przekroczyło łącznie ok. 10 mln uchodźców wojennych, głównie kobiety z dziećmi oraz osoby starsze. Z uwagi na szeroką ofertę rynku pracy, rynku mieszkaniowego czy oferty edukacyjnej, część z nich jako swoje miejsce zamieszkania, wybrała Wielkopolskę. Pomoc uchodźcom wojennym była jednym z największych wyzwań dla wielkopolskich samorządów. Priorytetem w działaniach na rzecz usamodzielnienia się, głównie ukraińskich kobiet, było przede wszystkim zapewnienie opieki i edukacji dla najmłodszych dzieci, co pozwalało uchodźczyniom na włączenie się do regionalnego rynku pracy.

Do Wielkopolskich **przedszkoli w 2022 roku** uczęszczało 4 229 ukraińskich dzieci, których pobyt został już zalegalizowany. Największa koncentracja dzieci przedszkolnych w wielkopolskich placówkach, zauważalna jest w centralnej części regionu a szczególnie w Poznaniu (1346 dzieci) oraz powiecie poznańskim (632 dzieci). Innymi kluczowymi obszarami jest miasto Kalisz (163 dzieci) oraz powiat ostrowski (162 dzieci).

Ryc.114. Dzieci pochodzenia ukraińskiego korzystające z placówek edukacji w 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie dane.gov.pl

Do **szkół podstawowych** uczęszczało 13 255 ukraińskich uczniów. Podobnie jak na poziomie edukacji przedszkolnej, najwyższą koncentrację ukraińskich uczniów charakteryzuje się centralna część regionu, Poznań (3 797 os.) i powiat poznański (1 983 os.). Na tle województwa wyróżniały się również miasto Kalisz (571 os.) oraz powiaty szamotulski (447 os.) oraz ostrowski (402 os.).

Najmniejszą grupą korzystającą z wielkopolskiej edukacji są uczniowie **szkół ponadpodstawowych** – 1 926 dzieci. Najbardziej popularne były technika, gdzie uczęszczało 42% uczniów i licea, gdzie naukę pobierało 36% dzieci. Do branżowych szkół I stopnia uczęszczało ok 19% ukraińskich uczniów. Najwięcej uczniów pochodzenia ukraińskiego korzystało z edukacji ponadpodstawowej w Poznaniu (661 os.) oraz Kaliszu (108 os.).

¹⁹³ przeprowadzonego przez tygodnik *Perspektywy i gazetę Rzeczpospolita w 2022 r.*

7.5. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA

Działalność kulturalna jest ważnym uwarunkowaniem rozwoju społeczno-gospodarczego, wpływa m.in. na zaangażowanie obywateli w życie publiczne, pełni wzmacniającą rolę w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz zwiększa wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju. Jednostki kultury odgrywają ważną rolę w budowaniu kapitału społecznego, są miejscem spotkań i integracji społeczności lokalnych.

W województwie wielkopolskim działało łącznie 1 226 jednostek kultury¹⁹⁴ i pod względem ich liczby Wielkopolska zajmowała 4. miejsce w kraju. Największa liczba jednostek kultury zlokalizowana jest w Poznaniu (175) i powiecie poznańskim (108). Skupiały one niemal 1/4 ogólnej liczby jednostek kultury w województwie. Funkcjonowała tu 1/3 wszystkich muzeów wraz z oddziałami i kin stałych oraz prawie połowa wszystkich galerii i salonów sztuki. W Poznaniu działało 3/4 wielkopolskich teatrów i instytucji muzycznych. Najmniej jednostek kultury znajdowało się w powiatach: obornickim i śremskim (po 16) oraz międzychodzkiem (17).

Rozmieszczenie poszczególnych rodzajów jednostek kultury nie jest równomierne, ponadto fakt występowania placówki nie przesądza jeszcze o jej dostępności. Pomimo największej liczby jednostek kultury na 100 km² we wszystkich miastach na prawach powiatu oraz powiecie poznańskim liczba jednostek kultury na 10 000 ludności była niska (poniżej średniej dla regionu – 0,8 i kraju – 1,0). Najlepszą dostępnością jednostek kultury mierzoną powyższymi wskaźnikami cechowały się powiaty chodzieski i pleszewski, a najmniej powiaty: gnieźnieński, obornicki, szamotulski, grodziski, kościański, śremski, koniński, turecki i ostrzeszowski.

Wielkopolska jest rejonem, w którym działalność kulturalna realizowana jest w jednostkach kultury o zróżnicowanej skali społecznego oddziaływania i dostępności. Możemy wyróżnić instytucje kultury o znaczeniu:

- krajowym: Muzeum Narodowe w Poznaniu z oddziałami na terenie miasta Poznania (5 oddziałów) oraz w Śmiełowie, Rogalinie i Gołuchowie, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie wraz z oddziałami w Sielinku, Jaraczu, Uzarzewie, Nowym Tomysłu i Swarzędzu, Polską Akademię Nauk – Bibliotekę Kórnicką, Narodowy Instytut Dziedzictwa – oddział terenowy w Poznaniu;
- regionalnym i ponadregionalnym: Centrum Kultury Zamek w Poznaniu, muzea i skanseny m.in. w: Poznaniu, Kórniku, Gnieźnie, Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile, Szamotułach, Dobrzycy, Koszutach, Dziekanowicach (gm. Łubowo), Osieku nad Notecią (gm. Wyrzysk), Swarzędzu, Opatówku, Kościanie, Wągrowcu i muzea regionalne w miastach powiatowych, Biblioteka Uniwersytecka i Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu, teatry w Poznaniu, Gnieźnie, Kaliszu, filharmonie w Poznaniu i Kaliszu, galerie sztuki w Poznaniu, Kaliszu i Koninie, archiwa państwowe w Poznaniu, Kaliszu i Lesznie;
- ponadlokalnym i lokalnym – sieć placówek w mniejszych miejscowościach. Są to: muzea, obiekty para muzealne, kina, centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice oraz biblioteki publiczne.

Najbardziej powszechne podmioty kultury w Wielkopolsce to biblioteki publiczne i ich filie (652 obiekty), które stanowiły 8,5% tego typu obiektów w kraju. Tworzą one gęstą sieć placówek, bowiem w każdej gminie funkcjonowała przynajmniej 1 biblioteka, zlokalizowana najczęściej w miejscowości gminnej. Najwięcej bibliotek działało na obszarach wiejskich (415), w tym w gminach: Ostrów Wlkp. (10), Wolsztyn, Przygodzice, Oborniki i Trzcianka (po 6). W miastach było ich 237, spośród których największą ich liczbą cechowały się: Poznań (41), Kalisz (11), Piła (10), Leszno i Konin (po 8). Średnio na jeden tego typu obiekt w Wielkopolsce przypadało 4 958 osób (w kraju 4 441). Najlepszą dostępność, mierzoną liczbą osób na 1 placówkę, posiadali mieszkańcy gminy Dobrzyca (1 104) oraz Gizałki (1 126). W najmniej korzystnej sytuacji znajdowali się czytelnicy w gminach Gostyń (27 943) i Rokietnica (22 821).

Gęstą sieć placówek tworzą także centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice, ich liczba wynosiła 295, co stanowiło 7,5% tego typu placówek w kraju. Aż 19% gmin nie miało tego typu placówek¹⁹⁵, a 12% posiadało więcej niż jedną. Największy odsetek stanowiły ośrodki kultury (41%) oraz domy kultury i świetlice (po 18%). W województwie przypadało średnio 11 865 osób na jedno centrum, dom, ośrodek kultury, klub i świetlice, podczas gdy w kraju 9 655 osób. Najmniejszą liczbą osób na jedną placówkę (najlepsza dostępność) charakteryzowały się gminy: Mieścisko (441), Pępowo (446), Szamocin (603) oraz Wijewo (628). Najwięcej osób na 1 placówkę przypadało w mieście Ostrów Wlkp. (>70 tys.) oraz gminie Swarzędz (>55 tys.).

¹⁹⁴ Wyróżniono 13 rodzajów jednostek kultury: teatry (dramatyczny, muzyczny, operowy, lalkowy), instytucje muzyczne (chór, filharmonia, orkiestra symfoniczna i kameralna), muzea (łącznie z oddziałami), galerie i salony sztuki, kina stałe, biblioteki publiczne i inne niż publiczne oraz ich filie, centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby, świetlice

¹⁹⁵ Po części jest to wynikiem tendencji do łączenia bibliotek i ośrodków kultury w jeden podmiot. Sprawia to, że w części przypadków trudno jest określić kwalifikację połączonej instytucji w bazie GUS i nie można jednoznacznie stwierdzić braku dostępności. Drugą grupą są także gminy wiejskie otaczające gminę miejską i korzystające ze wspólnej infrastruktury

W ciągu roku w placówkach zorganizowano 11 530 imprezy, w których uczestniczyło 1 179 650 osób. Uczestnictwo w tych wydarzeniach wynosiło przeciętnie 337 osób na 1 000 mieszkańców i był to zaledwie 13 wynik w kraju (481).

W ramach działalności ośrodków i domów kultury, klubów oraz świetlic funkcjonowało 1 190 grup artystycznych, których członkami było 19 499 osób. Liczba kół, klubów, sekcji wynosiła 1 986, a liczba ich członków 36 730 osób.

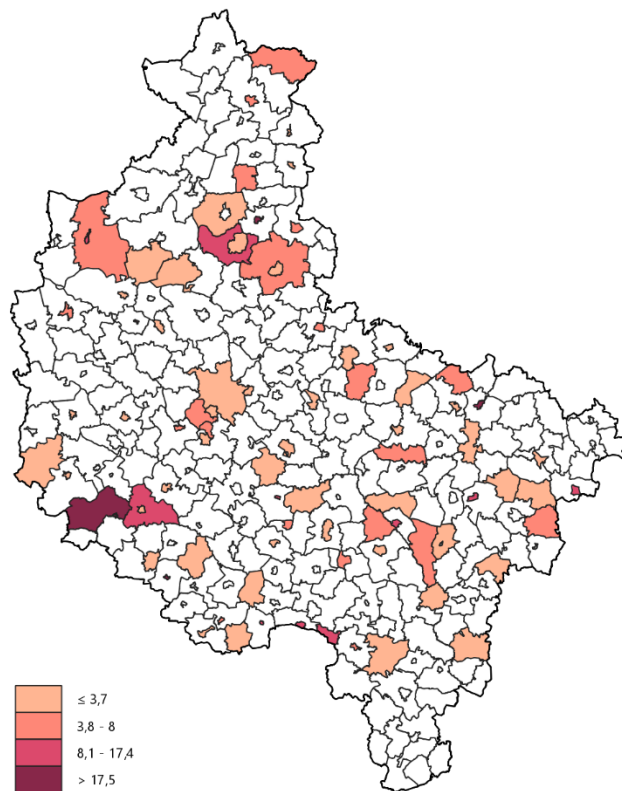
Wraz z rosnącym odsetkiem seniorów w społeczeństwie, istotne jest stwarzanie możliwości aktywnego spędzania czasu i szeroko pojętej aktywizacji osób starszych. Odpowiedzią na to wyzwanie jest oferta kół, klubów, sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku. W 2021 roku ich liczba wynosiła 165, przy czym lepszy dostęp miały osoby zamieszkujące miasta (123), niż obszary wiejskie (42). Zaledwie 35% wielkopolskich gmin posiadało tego typu ofertę. Najwięcej placówek prowadzących działalność nastawioną na seniorów było w gminach: m. Poznań (33), Środa Wlkp. (15), Przemęt (8), m. Konin (6), Ślesin i Budzyń (po 5). W Wielkopolsce przeciętny udział osób będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej był niewielki i podobnie jak w kraju wynosił 0,9%. Największy odsetek korzystających był w miastach: Ślesin (32%), Rydzyna (31,9%), Margonin (23,7%) oraz w gminie wiejskiej Przemęt (25,3%).

Na terenie województwa pozostałe jednostki kultury występują dużo rzadziej, spośród nich najwięcej jest muzeów i kin. W 2021 roku ogólna liczba muzeów w Wielkopolsce wynosiła 88 i stanowiły one 9,4% muzeów w kraju. Znajdowały się w każdym powiecie, za wyjątkiem powiatów: chodzieskiego, gostyńskiego i ostrzeszowskiego. Najwięcej zwiedzających odwiedziło muzea w gminach: m. Poznań (216 tys.), Łubowo (65 tys.), Mosina (51 tys.), Komorniki (41 tys.), m. Gniezno (33 tys.) i Gołuchów (32 tys.). Łącznie wielkopolskie obiekty muzealne odwiedziły 692 943 osoby. Oprócz działalności wystawienniczej muzea często oferują działania oświatowe. W 2021 roku w wielkopolskich muzeach zorganizowano 4 906 imprez oświatowych (w kraju 75 621).

W 2021 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 46 kin (w tym 6 multipleksów¹⁹⁶), które stanowiły 9% zasobu krajowego. Posiadały one 139 sal kinowych i dysponowały 27 867 miejscami na widowni. Co najmniej jedno kino było dostępne dla widzów w 26 z 35 powiatów, w tym w 9 więcej niż jedno. Zdecydowana większość kin znajduje się w miastach, za wyjątkiem kina w gminie Tarnowo Podgórne i Strzałkowo. Największą bazą kinową dysponował Poznań (11 obiektów) z 15 369 miejscami na widowni – to ponad 55% wszystkich dostępnych w regionie. Na 2. miejscu znajdował się Kalisz, w którym funkcjonowały 3 obiekty kinowe wyposażone w 3 014 miejsc na widowni. Kina oferujące widzom znaczną liczbę miejsc znajdowały się ponadto w: Koninie, Pile, Lesznie i Ostrowie Wlkp. Najbardziej kameralne obiekty kinowe to te zlokalizowane w Opalenicy i Strzałkowie (<30 miejsc). W Wielkopolsce na 1 miejsce w kinach stałych przypadło 126 osób (w kraju – 129). Wyświetlono 121 184 seansów, które obejrzało 2 651 753 widzów. Największym zainteresowaniem oferowanymi seansami cieszyły się kina w: Gnieźnie, Ostrowie Wlkp., Lesznie, Śremie i Wrześni, gdzie na 1 miejsce na widowni przypadło od 150 do 255 widzów. Słabą dostępność do kin mieli mieszkańcy powiatów: złotowskiego, obornickiego, międzychodzkiego, grodzkiego, wolsztyńskiego, kościańskiego, ponieważ najbliższe stałe kino było położone w sąsiednim powiecie. Ograniczoną dostępność mieli również mieszkańcy powiatów: leszczyńskiego, konińskiego, kaliskiego, przy czym mogli oni korzystać z oferty miast na prawach powiatu, z którymi sąsiadują.

Działalność w zakresie kultury prowadziło 9 teatrów (w kraju 136) i 4 instytucje muzyczne (w kraju 46), w tym: 1 chór, 2 filharmonie, 1 orkiestra symfoniczna i kameralna¹⁹⁷. Odbyło się 999 przedstawień w stałych salach teatralnych, w których uczestniczyło

Ryc.115. Udział członków klubu sekcji seniora i uniwersytetu trzeciego wieku w liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

¹⁹⁶ kino stałe posiadające 8 lub więcej sal

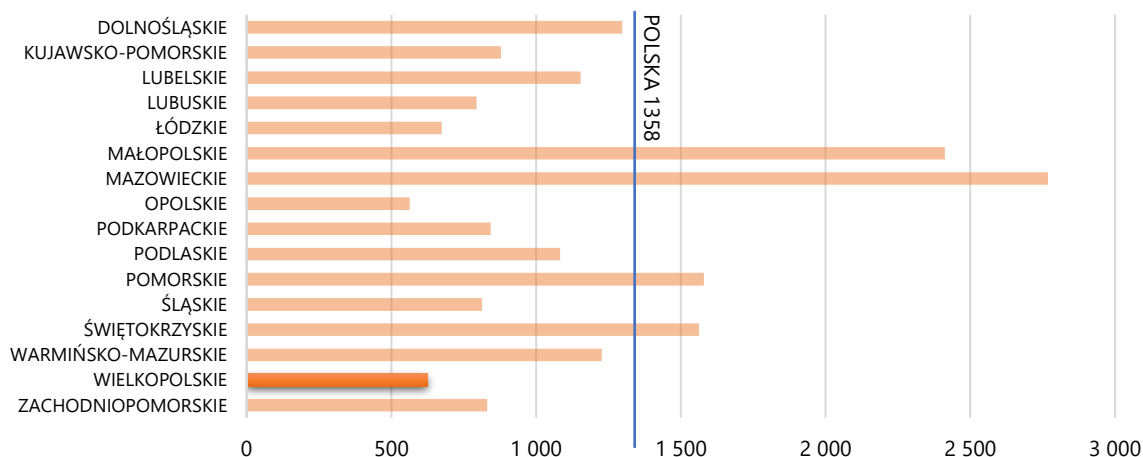
¹⁹⁷ dane zbierane w GUS dotyczą tylko instytucji muzycznych (zespołów) profesjonalnych - działalność zawodowa, nie amatorska

118 063 widzów oraz 58 koncertów w stałych salach dla 21 071 słuchaczy. Na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych przypadają 558 osób (w kraju 372). Działalność wystawienniczą prowadziło 17 galerii i salonów sztuki (w kraju 313). Zorganizowano 287 wystaw oraz 288 ekspozycji, które zwiedziło 75 946 osób.

W województwie wielkopolskim zorganizowano 215 imprez masowych, co stanowiło 7,3% wszystkich imprez zorganizowanych w Polsce. Wydarzenia artystyczno-rozrywkowe, głównie koncerty, stanowiły 53% ogółu, a sportowe 47%, łącznie uczestniczyło w nich 1 089 159 osób. Najwięcej imprez masowych zorganizowano w Poznaniu (82), Kaliszu (35), Lesznie (19), Pile (18) Ostrowie Wlkp. i Kłecku (po 12). Na obszarach wiejskich imprezy masowe zorganizowano jedynie w gminach: Dopiewo (2), Tarnowo Podgórne, Rokietnica i Włoszakowice (po 1). W 196 gminach nie zorganizowano żadnej imprezy masowej.

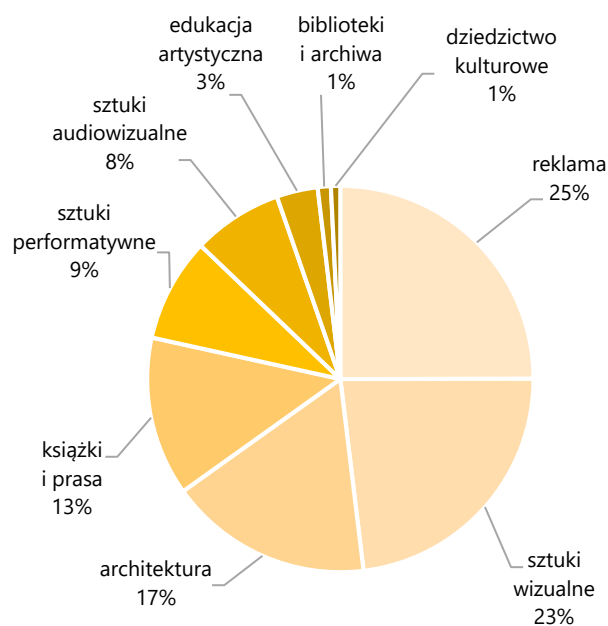
Poziom uczestnictwa w kulturze, określony liczbą widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzających muzea i oddziały muzealne, uczestników imprez w domach kultury, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzających obiekty działalności wystawienniczej na 1 000 mieszkańców, wynosił 625 i był jednym z dwóch najniższych w Polsce (w kraju 1 358).

Ryc.116. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzający muzea i oddziały muzealne, uczestnicy imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzający obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.117. Struktura podmiotów zaliczanych do przemysłów kultury i kreatywnych wg dziedzin



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie REGON 2021 r.

Przemysły kultury i kreatywne

W sferze kultury, obok podmiotów kultury, funkcjonują także podmioty gospodarcze zajmujące się masową produkcją i sprzedażą dóbr i usług kulturalnych i kreatywnych – przemysły kultury i kreatywne. Stanowią one istotny czynnik dynamizacji rozwoju społeczno-gospodarczego i pobudzania innowacyjności. Podmioty te obejmują: dziedzictwo kulturowe, biblioteki i archiwa, książki i prasę, sztuki wizualne, sztuki performatywne, sztuki audiowizualne i multimedia, architekturę, reklamę, edukację artystyczną, rękodzieło artystyczne¹⁹⁸.

W regionie 75% podmiotów przemysłów kultury i kreatywnych skupiona była w miastach. Najwięcej przedsiębiorstw tego typu miało siedzibę w: Poznaniu (7 645), Kaliszu (576), Lesznie (469), Ostrowie Wlkp. (448), Pile (417) i Koninie (386) – 51% wszystkich podmiotów przemysłów kultury i kreatywnych. Dużą liczbą podmiotów charakteryzowały się obszary wiejskie gmin sąsiadujących z Poznaniem: Dopiewo (352), Tarnowo Podgórne (324), Komorniki (311) i Suchy Las (221). Najmniejsza liczba podmiotów działających w przemysłach kultury i kreatywnych cechowała przede wszystkim obszary wiejskie położone peryferyjnie w stosunku do największych ośrodków w regionie.

¹⁹⁸ zgodnie z metodologią GUS

7.6. TURYSTYKA

Walory środowiska kulturowego i przyrodniczego Wielkopolski, wpływają na rozwój turystyki kulturowej, kwalifikowanej (rowerowej, pieszej, konnej i wodnej), krajoznawczej, biznesowej i wypoczynkowej oraz rekreacji. Obszary o wyróżniających się walorach przyrodniczych, z uwagi na urozmaiconą rzeźbę terenu, kompleksy leśne oraz jeziora, występują w centralnej i północnej części województwa. Przy czym część z nich została objęta formami ochrony przyrody. Na uwagę zasługuje Wielkopolski Park Narodowy oraz 14 parków krajobrazowych.

Województwo wielkopolskie charakteryzuje się dużą koncentracją walorów kulturowych. Obiekty i obszary o wysokich wartościach dziedzictwa kulturowego, wyróżniają centralną, południową i wschodnią część województwa. Do najważniejszych z nich, należą miejsca związane z początkami państwowości Polski, zlokalizowane na Szlaku Piastowskim (Poznań, Gniezno, Ostrów Lednicki, Giecz, Grzybowo, Kalisz). Uwagę zwracają także zespoły rezydencjonalne w Kórniku, Rydzynie, Rogalinie, Koszutach i Dobrzycy oraz zespoły klasztorne w Lubiniu, Gostyniu-Głogówku, Łądzie nad Wartą, Ołoboku i Owińskach. Do unikatowych miejsc należą m.in.: Muzeum Kultury Ludowej w Osieku nad Notecią – drugi pod względem wielkości skansen etnograficzny w Polsce czy jedyna działająca w Europie parowozownia w Wolsztynie.

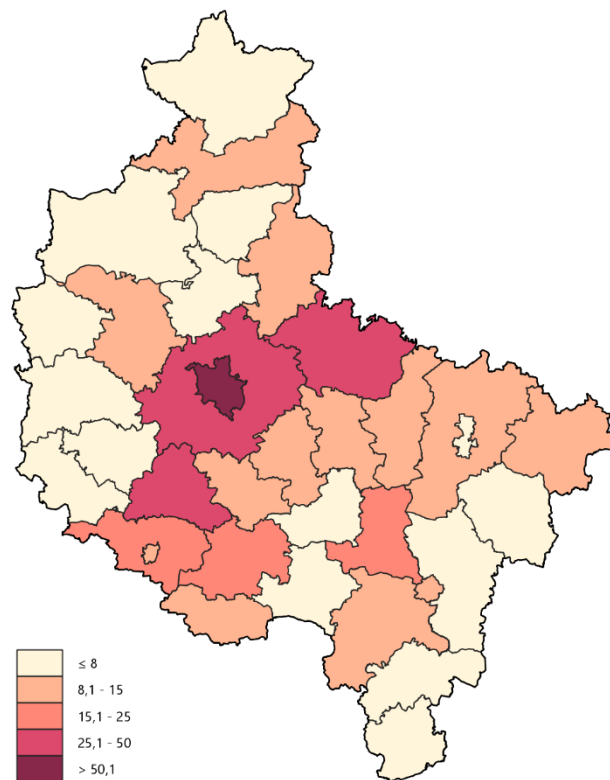
Regionalne zróżnicowanie atrakcyjności kulturowej oceniono na podstawie wskaźnika, który w każdym z powiatów obejmował: zabytki nieruchome, pomniki historii, osoby odwiedzające muzea i teatry oraz uczestników imprez masowych. Najwyższą atrakcyjnością kulturową charakteryzują się: miasto Poznań, a w dalszej kolejności powiaty poznański, gnieźnieński i kościański, najslabiej wypadły powiaty północno-zachodniej i południowo-wschodniej Wielkopolski, a także miasto subregionalne Konin.

Ważnym segmentem turystyki w Wielkopolsce, jest turystyka biznesowa. Jej atrakcyjność obliczono na podstawie wskaźnika, który bazuje na liczbie miejsc noclegowych w hotelach o wyższym standardzie usług (hotele 3-, 4- i 5-gwiazdkowe) oraz liczbie obiektów z zapleczem konferencyjnym. Zdecydowanie najwyższą atrakcyjnością biznesową, wyróżnia się miasto Poznań oraz powiat poznański. Pozostałe rejony województwa charakteryzują się znacznie mniejszą wartością wskaźnika, co wynika z niższej atrakcyjności pod kątem turystyki biznesowej.

W Wielkopolsce zlokalizowanych jest 459 całorocznych obiektów noclegowych, tj. 6,5% wszystkich tego typu obiektów w kraju. Wśród całorocznych obiektów noclegowych, przeważają obiekty hotelowe, które stanowią 63,4%. Obiekty noclegowe krótkotrwałego zakwaterowania kształtują się na poziomie 36,6% ogółu obiektów noclegowych.

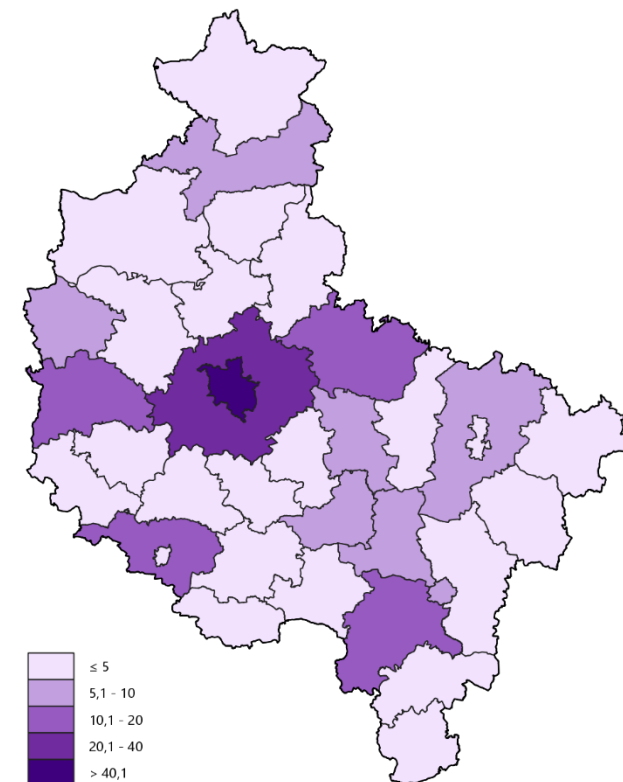
Wielkopolską bazę noclegową uzupełniają kempingi i pola biwakowe, które co do zasady nie są całoroczne (jedynie 2 obiekty całoroczne). Obiekty całoroczne stanowią zdecydowaną większość

Ryc.118. Wskaźnik atrakcyjności kulturowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS i NID

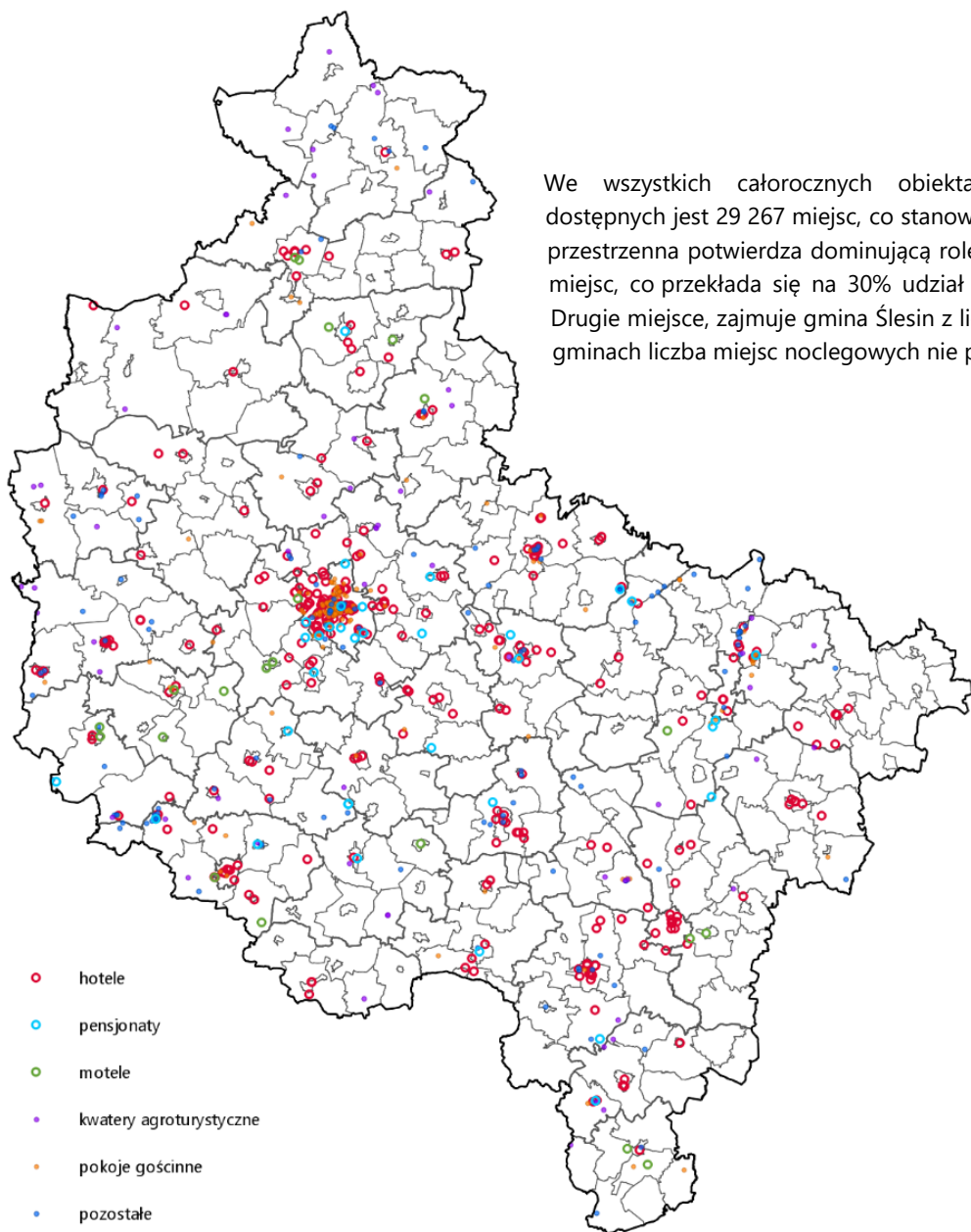
Ryc.119. Wskaźnik atrakcyjności biznesowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

obiektów noclegowych w województwie – 78,6%. Największa liczba obiektów znajduje się w Poznaniu (17,6%), w dalszej kolejności w gminie Ślesin (3,7%), mieście Gnieźnie (2,4%), oraz w gminach Jarocin i Tarnowo Podgórne (2,2%). Spośród wszystkich gmin województwa, 13 nie posiada, żadnego całorocznego obiektu noclegowego.

Ryc.120. Obiekty noclegowe w Wielkopolsce



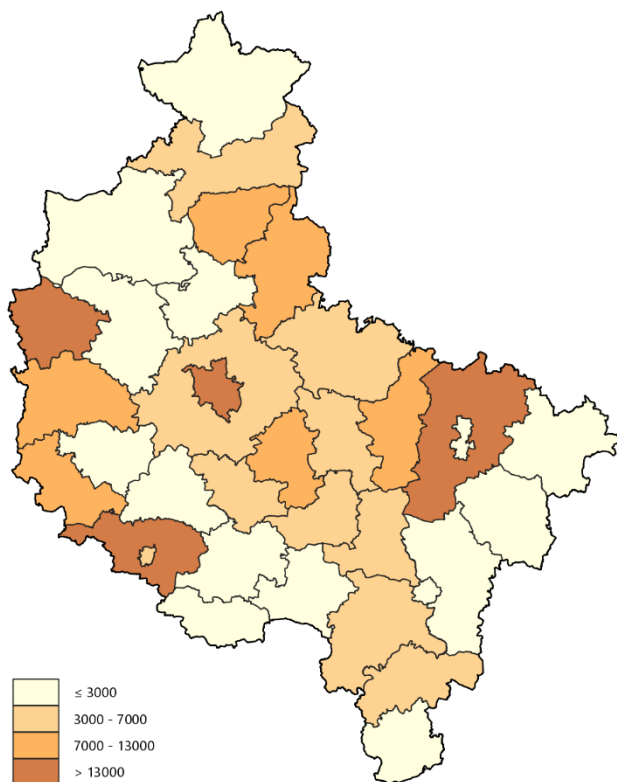
We wszystkich całorocznych obiektach noclegowych w regionie, dostępnych jest 29 267 miejsc, co stanowi 5,2% krajowego zasobu. Analiza przestrzenna potwierdza dominującą rolę stolicy, gdzie znajduje się 8 803 miejsc, co przekłada się na 30% udział w regionalnej bazie noclegowej. Drugie miejsce, zajmuje gmina Ślesin z liczbą 1 856 miejsc. W pozostałych gminach liczba miejsc noclegowych nie przekracza 1 000.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych REGON

Wskaźnik noclegów udzielonych turystom krajowym, w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców, wskazuje na atrakcyjność turystyczną, poszczególnych powiatów województwa. W 2021 roku najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w powiatach: międzychodzkiem, leszczyńskim, konińskim i mieście Poznań. W dwóch pierwszych powiatach wartości te, znacząco przekraczają średnią krajową. Z kolei powiaty turecki i rawicki w stosunku do potencjału demograficznego w analizowanym okresie przyciągają najmniej turystów.

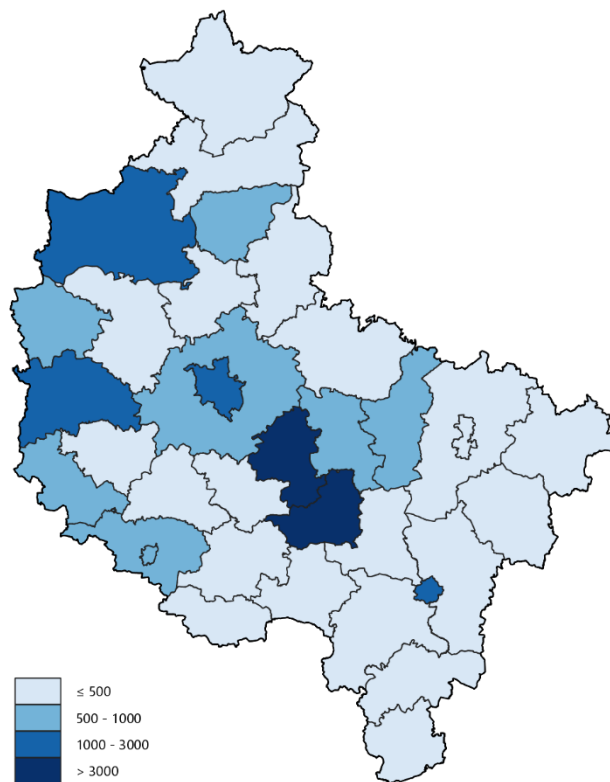
Zdecydowanie najwięcej turystów zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w stosunku do liczby ludności odnotowano w powiatach średzkim, jarocińskim i mieście Poznań. Wartości wskaźnika udzielanych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców były wyższe od średniej dla kraju, najniższe w powiatach: obornickim, rawickim i złotowskim.

Ryc.121. Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.122. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku



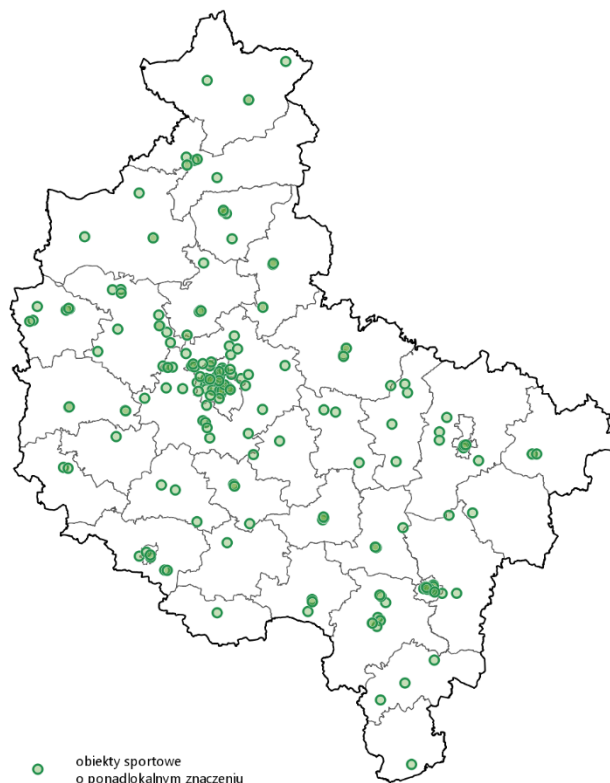
Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Województwo wielkopolskie dysponuje rozbudowaną bazą obiektów sportowych, do których zaliczono: stadiony, hale, baseny, lotniska, przystanie, itp. Za znaczące w skali regionalnej uznano obiekty i miejsca unikatowe (boisko do gry w baseball, tor kolarski, tor regatowy, pole golfowe, boisko do polo), w tym także takie, w których przeprowadza się ponadlokalne zawody sportowe. Najwyższa koncentracja obiektów sportowych o znaczeniu ponadlokalnym, występuje w powiecie poznańskim i mieście Poznań, a także w ośrodkach regionalnych i subregionalnych. Na tle województwa wyróżniają się także powiaty szamotulski i międzychodzki.

Zasobem Wielkopolski jest również sieć szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych, konnych i wodnych. Wg danych PTTK na terenie województwa znajduje się 116 oznakowanych szlaków pieszych o łącznej długości ponad 3500 km.

W regionie występuje wiele szlaków rowerowych o znaczeniu turystycznym różnej rangi: europejskiej, czy regionalnej. Przez region przebiegają 2 z 16 certyfikowanych, długodystansowych szlaków rowerowych biegnących przez całą Europę nazwanych „EuroVelo”, a są to EV2 „Szlak Stolic” oraz EV9 „Bałtyk–Adriatyk”. Na poziomie krajowym wyznaczono korytarze krajowych tras rowerowych¹⁹⁹, z których 3 przebiegają przez województwo, a są to: Korytarz Trasy 8 Baryczy, Korytarz Trasy 15 Kołobrzeg–Poznań, Korytarz Trasy – 17 Warty. Na poziomie regionalnym

Ryc.123. Wybrane ponadlokalne obiekty sportowe



Źródło: opracowanie WBPP

¹⁹⁹ STANOWISKO NR 7/2019 KONWENTU MARSZAŁKÓW WOJEWÓDZTW RP z dnia 7 czerwca 2019 roku w sprawie systemu numeracji i zasad oznakowania krajowych i regionalnych tras rowerowych

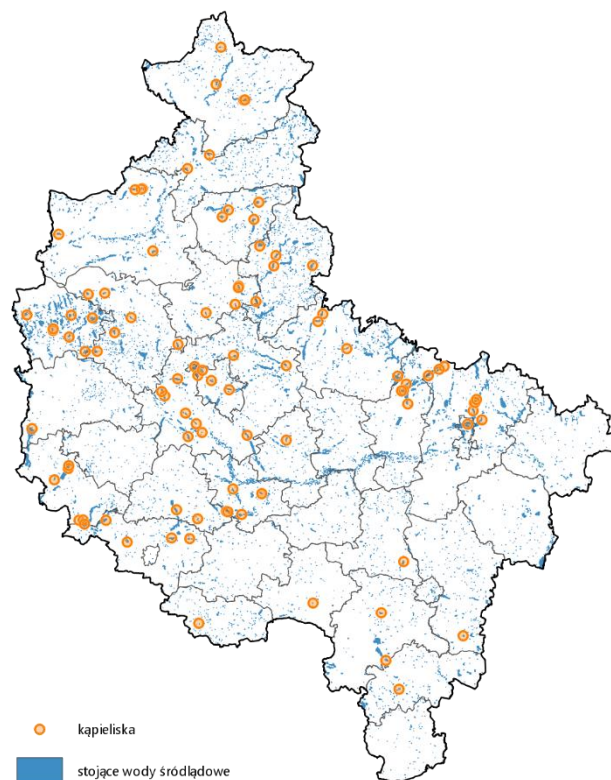
funkcjonuje Wielkopolski System Szlaków Rowerowych, który tworzy 9 szlaków o łącznej długości 1 745 km, a są to: „Pierścień dookoła Poznania” – PP, „Rowerowy Szlak Stu Jezior” – SSJ, „Piastowski Trakt Rowerowy” – PTR, „Nadwarciański Szlak Rowerowy – odcinek wschodni” – NSR-E, „Nadwarciański Szlak Rowerowy – odcinek zachodni” – NSR-W, „Ziemiański Szlak Rowerowy” – ZSR, „Transwielkopolska Trasa Rowerowa – odcinek północny” – TTR-N, „Transwielkopolska Trasa Rowerowa – odcinek południowy” – S, „Bursztynowy Szlak Rowerowy” – BSR. System ten uwzględnia najciekawsze w regionie kulturowe i przyrodnicze atrakcje turystyczne.

Od wielu lat flagową atrakcją regionu jest Wielka Pętla Wielkopolski, czyli szlak wodny przebiegający przez tereny województw: wielkopolskiego, lubuskiego i kujawsko-pomorskiego. Wielka Pętla Wielkopolski liczy łącznie 687,9 km i obejmuje rzekę Wartę (od Konina do Santoka), rzekę Noteć (od Santoka do Nakła), Kanał Bydgoski (od Nakła do Bydgoszczy) i drogę wodną Kanał Bydgoski-Warta (od Bydgoszczy do Konina).

Wielkopolskę wyróżniają także znane w kraju stadniny w Iwnie, Racocie, Pępowie, Golejewku, słynne z hodowli koni. Szczególne miejsce w regionie zajmuje stadnina – Stado Ogierów w Sierakowie, którego początki sięgają roku 1828. Z kolei region gostyński to zagłębie producentów powozów konnych. To właśnie tu wytwarzanych jest większość bryczek w Polsce²⁰⁰. W całym regionie jest wiele możliwości uprawiania turystyki konnej, jeździectwa. Występują tu oznakowane szlaki, stadniny i stajnie z bogatą ofertą turystyczną. Na uwagę zasługują trasy konne:

- W poszukiwaniu wąsatki, czyli przez rubieże Przemęckiego Parku Krajobrazowego,
- Śladami zagubionej podkowy – na terenie powiatów: gostyńskiego, krotoszyńskiego, rawickiego,
- Przez generalskie włości, czyli wędrowka traktem generała Dezyderego Chłapowskiego – na terenie powiatów: kościańskiego, śremskiego i gostyńskiego,
- W królewskim orszaku, czyli szlakiem króla Stanisława – na terenie powiatów: gostyńskiego, leszczyńskiego, kościańskiego, wolsztyńskiego, Doliny Baryczy – na terenie powiatu ostrowskiego,
- Kierunek stawy, czyli wędrowka konna Dolina Baryczy,
- Śladami Sapienhów, czyli szlaki konne powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego.

Ryc.124. Kąpieliska w Wielkopolsce



W sezonie kąpielowym 2021 roku, liczba czynnych kąpielisk na wodach śródlądowych²⁰¹ wynosiła 484, z czego w Wielkopolsce znajdowało się 96, tj. ok 20%, najwięcej w kraju. Przestrzenne rozmieszczenie kąpielisk odnotowano w pasie centralnej części Wielkopolski, od powiatów międzychodzkiego i szamotulskiego na zachodzie, poprzez powiat poznański i śremski po powiaty słupecki i koniński na wschodzie, a także w powiatach północnej Wielkopolski oraz powiatach wolsztyńskim, leszczyńskim i kościańskim. Dodatkowo na terenie województwa znajdowało się 19 z spośród 280 miejsc w kraju okazjonalnie wykorzystywanych do kąpeli.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie <https://sk.gis.gov.pl/index.php/kapieliska/lista>

²⁰⁰ Turystyka konna w Wielkopolsce. Wielkopolska Organizacja Turystyczna. Poznań 2011

²⁰¹ Serwis kąpieliskowy GIS

8 GOSPODARKA

8.1. PODMIOTY GOSPODARCZE

Potencjał ekonomiczny Wielkopolski w 2021 roku to ponad 477 tys. podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON (9,9% potencjału krajowego). Rozmieszczenie podmiotów w przestrzeni, wskazuje na dominację Poznania wraz z powiatem poznańskim, gdzie zlokalizowanych jest ponad 40% podmiotów. Wśród pozostałych obszarów województwa zauważalnie większe skupiska podmiotów znajdują się w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej oraz w powiatach gnieźnieńskim, piłskim i konińskim.

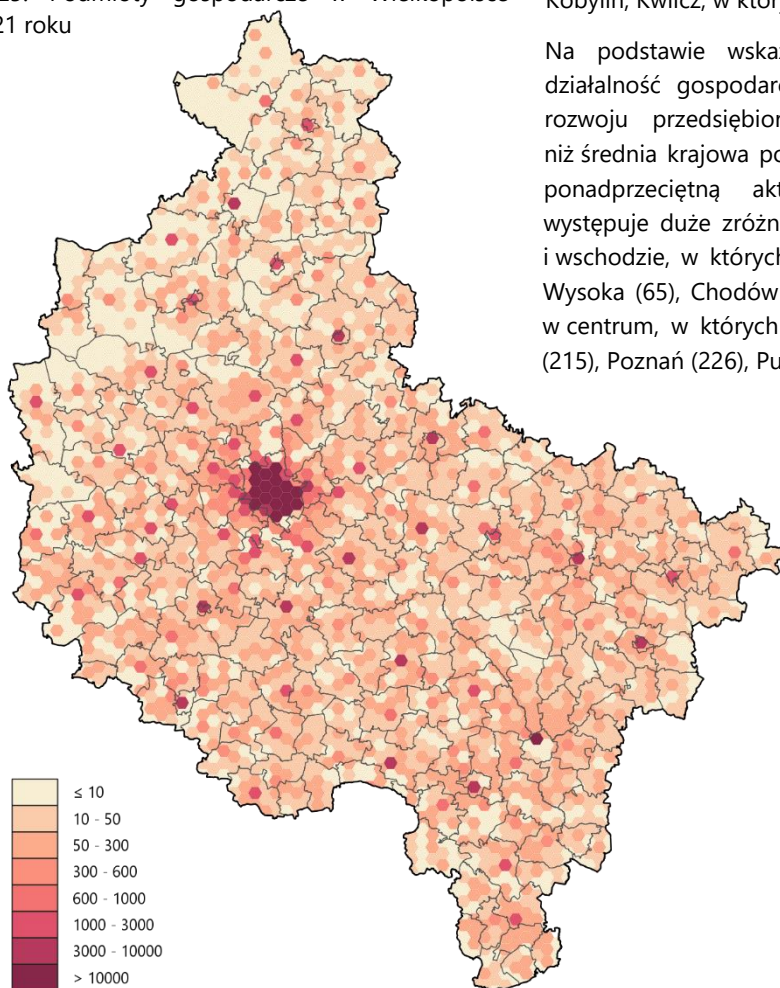
Wśród firm regionu 73,1% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Udział spółek handlowych wśród ogółu podmiotów gospodarczych stanowi blisko 11%, a blisko 12% z nich to spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego.

W strukturze podmiotów gospodarczych według rodzaju działalności przeważają jednostki związane z handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych – 21,2%. Inne działalności z wysokim udziałem w strukturze podmiotów to przede wszystkim budownictwo – 15,3% podmiotów i działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 10,6%.

Wyższy od średniej krajowej udział osób fizycznych prowadzących działalność wskazuje na dogodne warunki do zakładania firm w regionie. Gminy z największym udziałem osób fizycznych prowadzących działalność wśród wszystkich podmiotów gospodarczych znajdują się przede wszystkim na wschodzie województwa. W gminach Krzymów, Rzgów, Kramsk, Koło (gmina wiejska), Golina, Ślesin, Rychwał, oscyluje w przedziale 91–87%. Nieznacznie niższy udział obserwuje się także w gminach: Przemęt, Połajewo i Osiek Mały. Z kolei najniższy udział tego typu podmiotów odnotowano w Poznaniu – 61% oraz w gminach:

Brodnica, Krzyż Wlkp., Jastrowie, Suchy Las, Tarnowo Podgórne, Kobylin, Kwilcz, w których udział tych podmiotów wynosi poniżej 70%.

Ryc.125. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce w 2021 roku



Na podstawie wskaźnika liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców określono stopień rozwoju przedsiębiorczości. Wielkopolska cechuje się wyższym niż średnia krajowa poziomem wskaźnika 136 do 128, co potwierdza ponadprzeciętną aktywność mieszkańców. Wewnątrz regionu występuje duże zróżnicowanie w tym zakresie: od gmin na północy i wschodzie, w których wskaźnik jest niższy niż 70 – Łobżenica (64), Wysoka (65), Chodów (66), Przedecz (66), Wierzbinek (67), po gminy w centrum, w których wskaźnik przekroczył 200: Tarnowo Podgórne (215), Poznań (226), Puszczykowo (228), Suchy Las (232).

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie REGON

W 2021 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (35,4 tys.) w regionie była większa od wyrejestrowanych (18,8 tys.). Jedynie w dwóch przypadkach: w gminie wiejskiej Drawsko i gminie miejskiej Obrzycko więcej podmiotów zostało wyrejestrowanych, a w gminie Krzyż Wlkp. wyrejestrowane podmioty zrównoważyły się z nowymi. Nowe podmioty zakładano przede wszystkim w Poznaniu i powiecie poznańskim (łącznie 40%), w dalszej kolejności w Koninie i powiecie konińskim (6%), Kaliszu i powiecie kaliskim (4%), powiecie ostrowskim (4%). Po raz kolejny potwierdza to ponadprzeciętną aktywność gospodarczą mieszkańców POM, AKO i wschodniej Wielkopolski.

Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku zamykania działalności. W Poznaniu i powiecie poznańskim było 36% takich podmiotów, w Koninie i powiecie konińskim – 6%, w powiecie ostrowskim – 4%, w Kaliszu i powiecie kaliskim – 4%, w Lesznie i powiecie leszczyńskim – 4%, w powiecie gnieźnieńskim – 4%.

Najwięcej nowych firm w województwie powstało w sekcjach związanych z budownictwem (22,4% – udział wyższy niż średnia krajowa), handlem hurtowym i detalicznym oraz naprawą pojazdów samochodowych (16,8% – udział wyższy niż średnia krajowa) i działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (10,7% – udział niższy niż średnia krajowa).

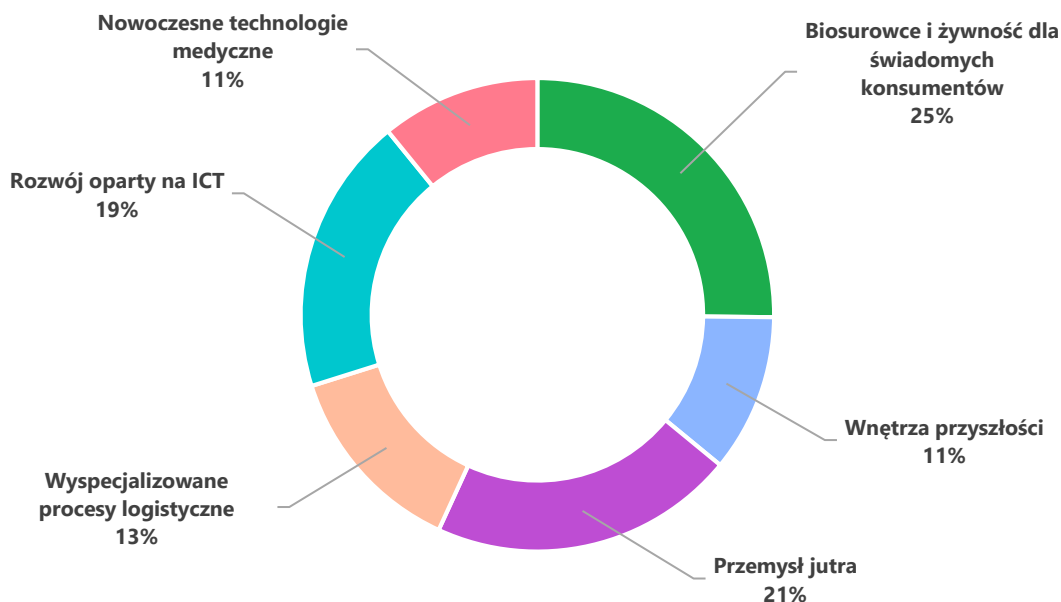
8.2. INTELIGENTNE SPECJALIZACJE

Inteligentne specjalizacje to wybrane branże gospodarki, których rozwój stanowić może koło zamachowe krajowej i regionalnej gospodarki. Określenie priorytetowych dziedzin i zapewnienie im wsparcia oraz lepszych warunków do wzrostu, zwiększy konkurencyjność polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych.

Wielkopolskie obszary inteligentnych specjalizacji zostały wyznaczone w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2015-2020, a następnie ponownie zdefiniowane w Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski 2030 (RIS 2030). Wskazanie regionalnych obszarów inteligentnych specjalizacji poprzedzały przeprowadzone badania i analizy struktury branżowej gospodarki regionu, a także specjalizacji naukowej oraz szans, możliwości i potrzeb dla rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W ramach każdej z wymienionych specjalizacji wyróżnione zostały dodatkowe działy, które doprecyzowują zakres i obszar tematyczny o największym potencjale innowacyjnym i konkurencyjnym.

W Wielkopolsce funkcjonuje obecnie 6 inteligentnych specjalizacji, z czego największy udział podmiotów charakteryzuje biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów oraz przemysł jutra.

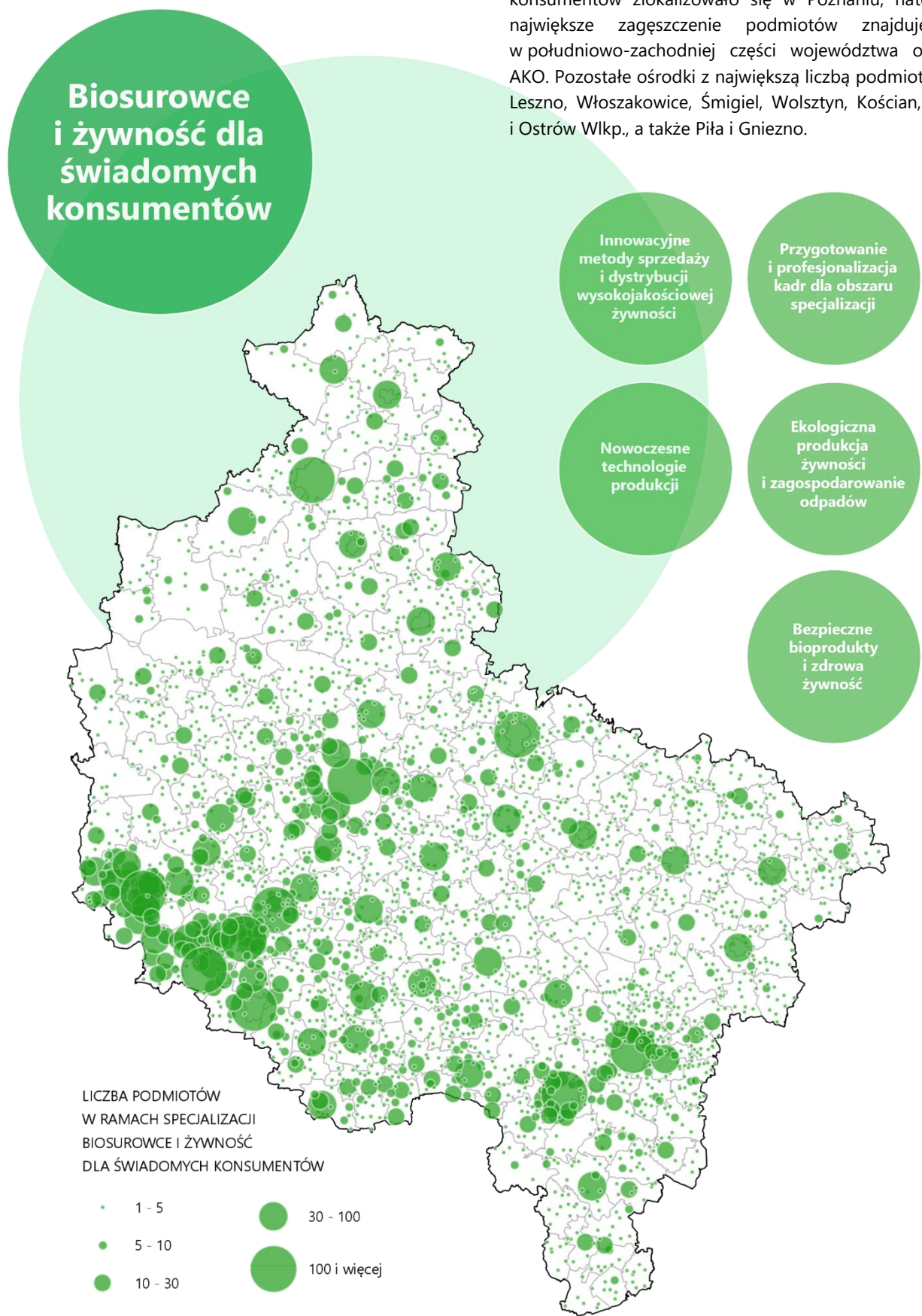
Ryc.126. Udział podmiotów w specjalizacjach regionalnych w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.127. Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów

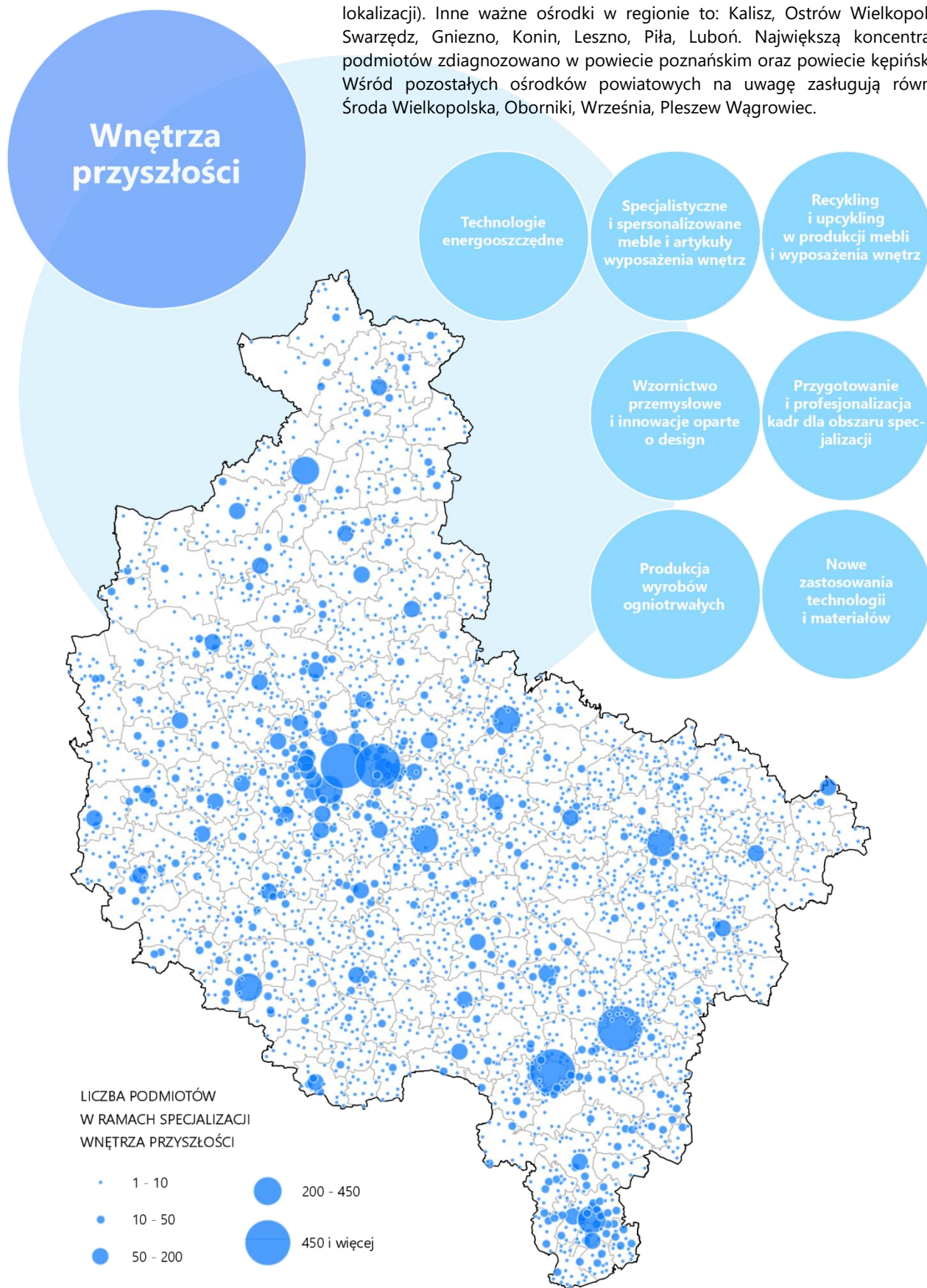
Zdecydowanie najwięcej podmiotów w ramach specjalizacji związanej z biosurowcami i żywnością dla świadomych konsumentów zlokalizowało się w Poznaniu, natomiast największe zagęszczenie podmiotów znajduje się w południowo-zachodniej części województwa oraz w AKO. Pozostałe ośrodki z największą liczbą podmiotów to: Leszno, Włoszakowice, Śmigiel, Wolsztyn, Kościan, Kalisz i Ostrów Wlkp., a także Piła i Gniezno.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.128. Wnętrza przyszłości

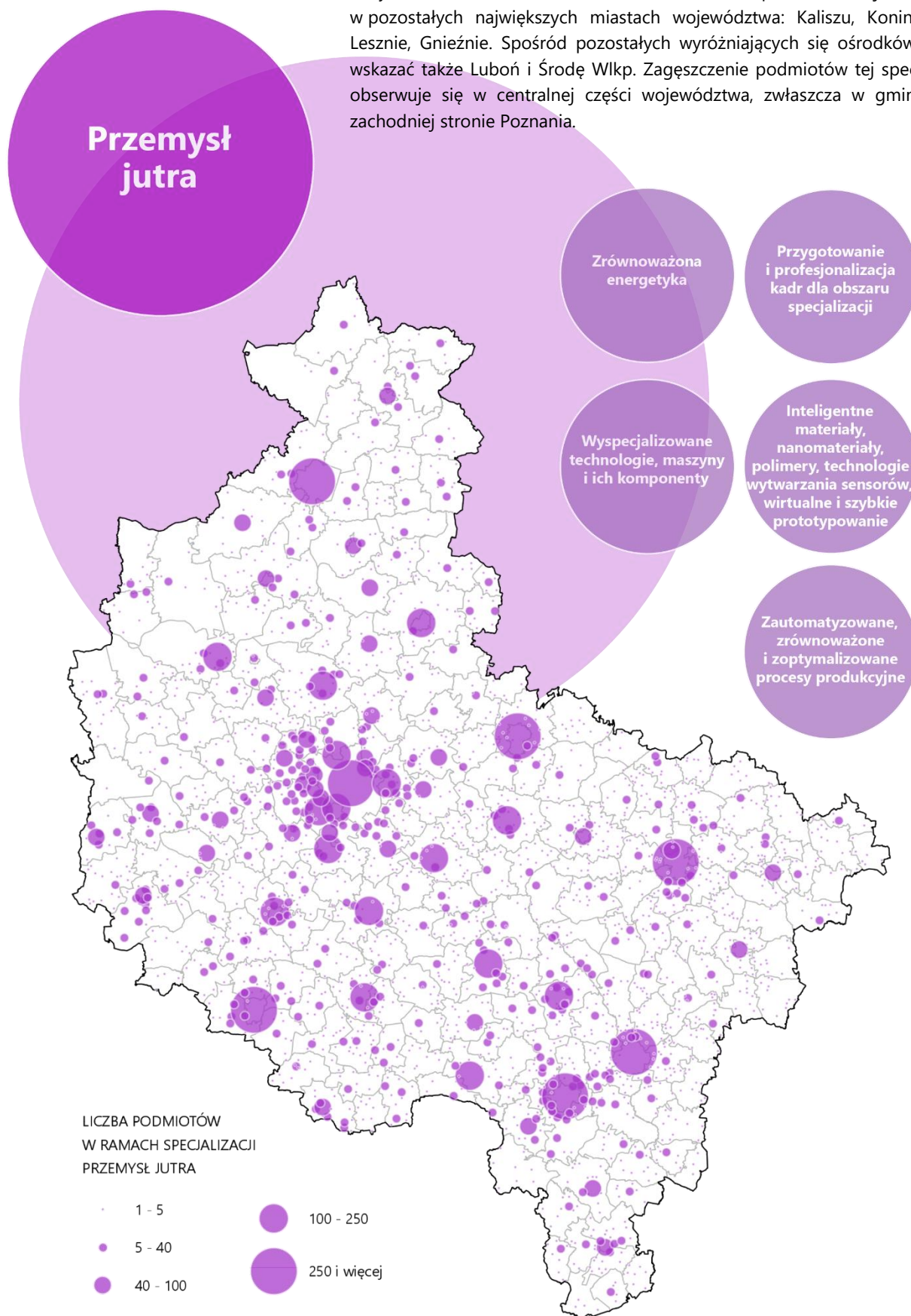
Wnętrza przyszłości to specjalizacja, w której najczęściej podmiotów zlokalizowanych jest w Poznaniu (ponad 5 i pół razy więcej od kolejnej lokalizacji). Inne ważne ośrodki w regionie to: Kalisz, Ostrów Wielkopolski, Swarzędz, Gniezno, Konin, Leszno, Piła, Luboń. Największą koncentracją podmiotów zdiagnozowano w powiecie poznańskim oraz powiecie kępińskim. Wśród pozostałych ośrodków powiatowych na uwagę zasługują również Środa Wielkopolska, Oborniki, Września, Pleszew Wągrowiec.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.129. Przemysł jutra

Podmioty w ramach specjalizacji przemysł jutra koncentrują się przede wszystkim w Poznaniu oraz w Ostrowie Wlkp., w dalszej kolejności w pozostałych największych miastach województwa: Kaliszu, Koninie, Pile, Lesznie, Gnieźnie. Spośród pozostałych wyróżniających się ośrodków należy wskazać także Luboń i Środę Wlkp. Zagęszczenie podmiotów tej specjalizacji obserwuje się w centralnej części województwa, zwłaszcza w gminach po zachodniej stronie Poznania.

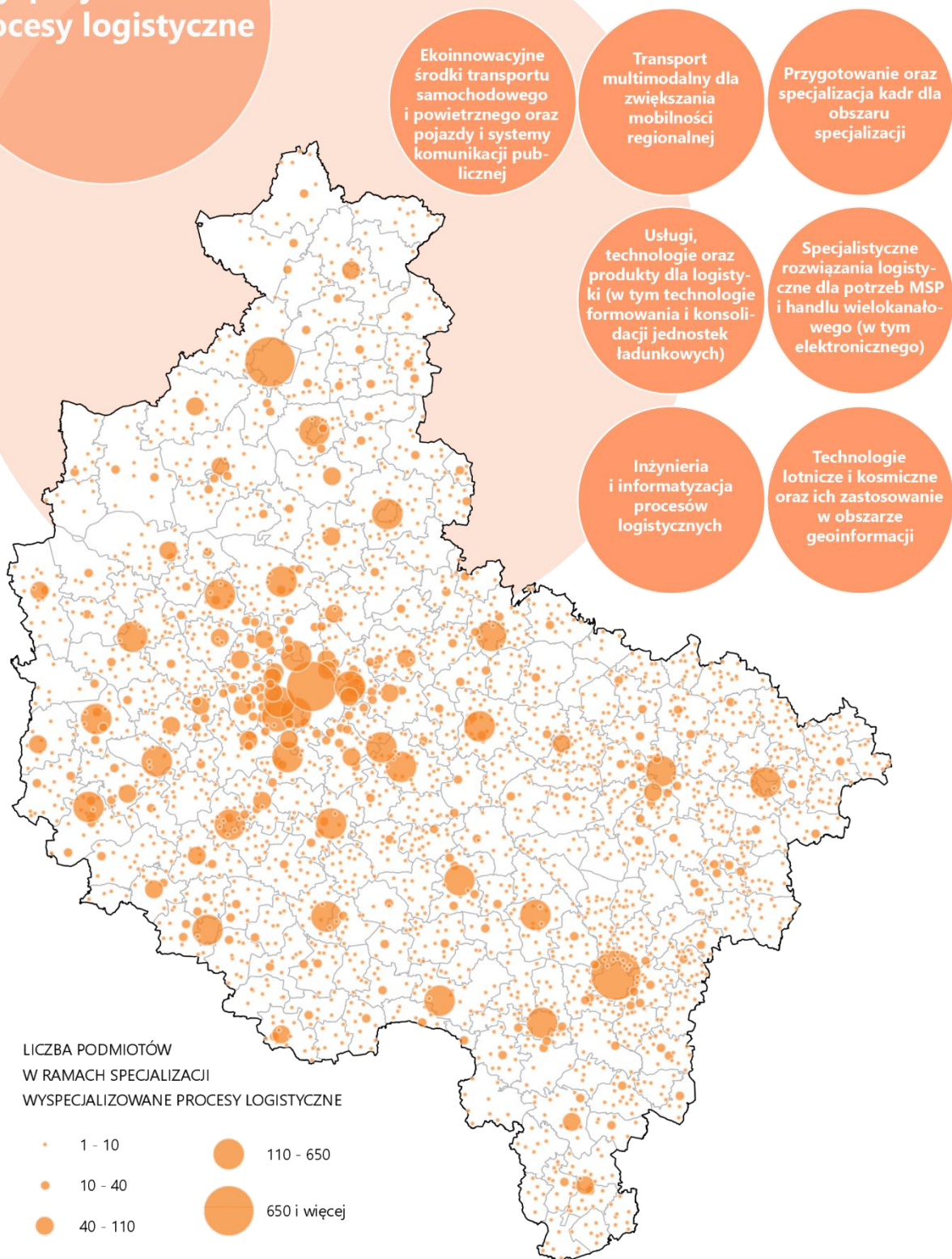


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.130. Wyspecjalizowane procesy logistyczne

Zauważalna koncentracja podmiotów w ramach specjalizacji wyspecjalizowane procesy logistyczne, dotyczy Poznania i sąsiadujących z nim gmin oraz ośrodków położonych na przebiegu najważniejszych tras komunikacyjnych. Najwięcej podmiotów występuje w Poznaniu (6 razy więcej podmiotów niż w kolejnej jednostce), Kaliszu, Pile, Gnieźnie, Ostrowie Wlkp.

Wyspecjalizowane procesy logistyczne



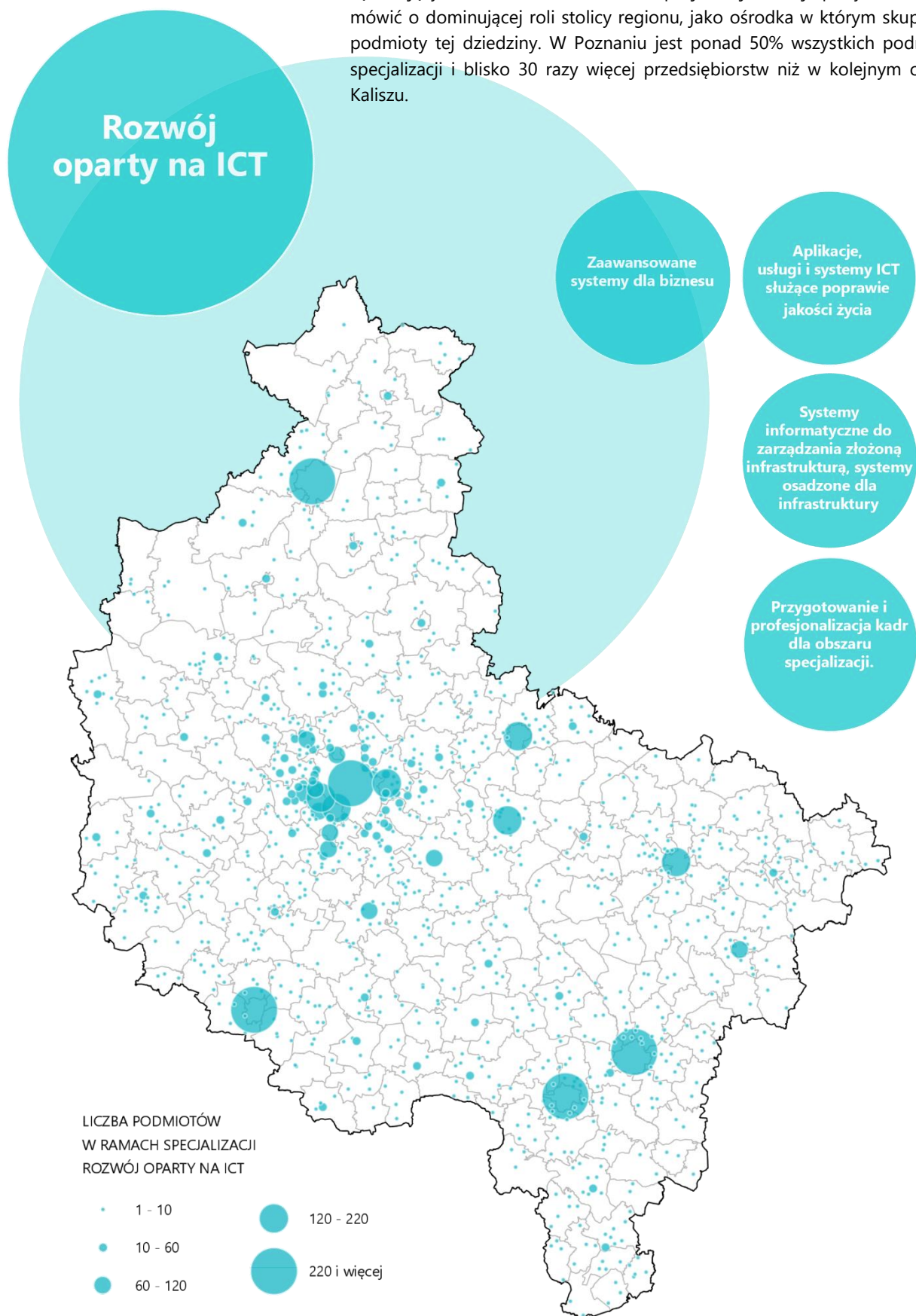
LICZBA PODMIOTÓW
W RAMACH SPECJALIZACJI
WYSPECJALIZOWANE PROCESY LOGISTYCZNE

- 1 - 10
- 10 - 40
- 40 - 110
- 110 - 650
- 650 i więcej

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.131. Rozwój oparty na ICT

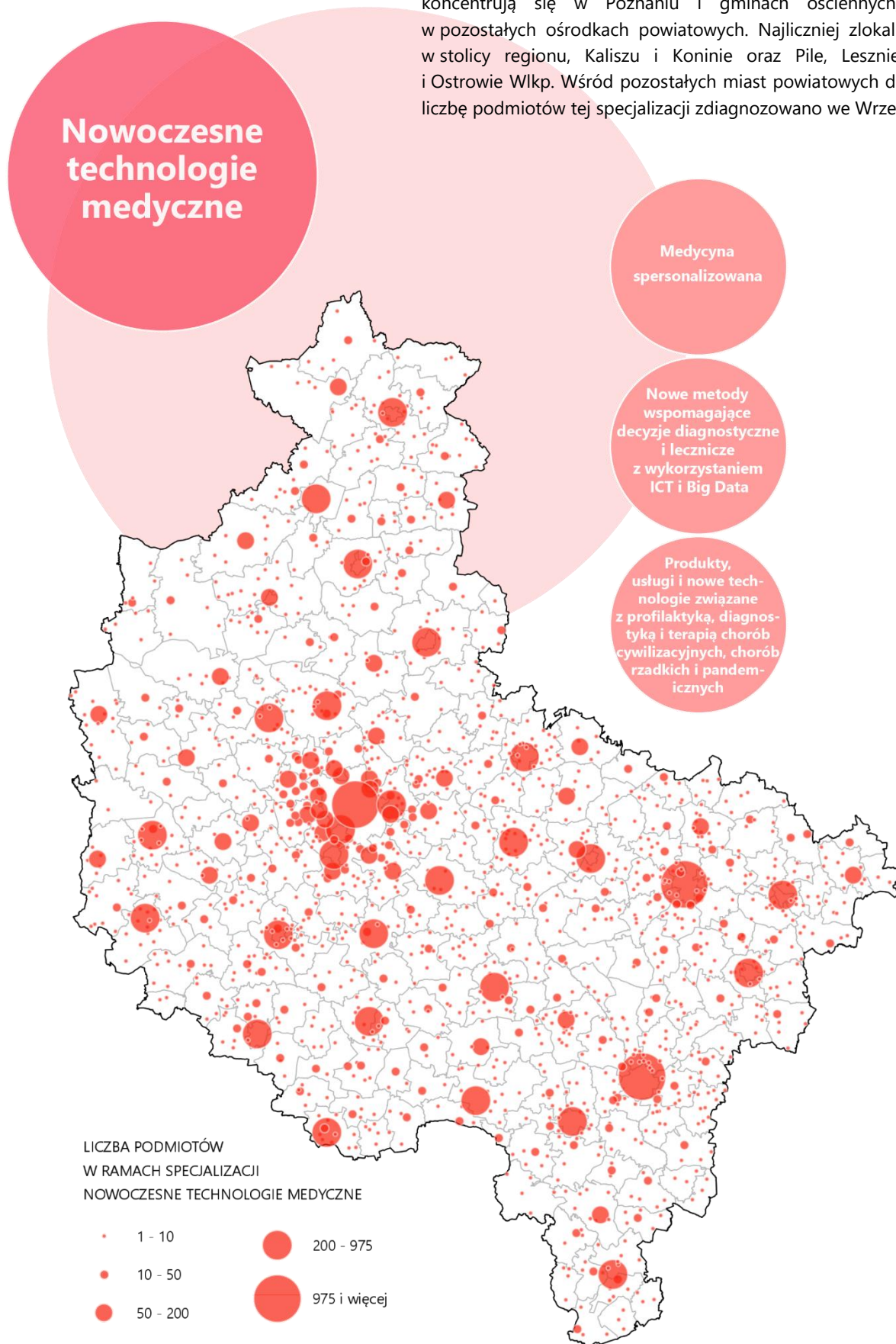
Podmioty ICT zlokalizowane są w największych ośrodkach oraz w gminach sąsiadujących z Poznaniem. W ramach specjalizacji rozwój oparty na ICT można mówić o dominującej roli stolicy regionu, jako ośrodka w którym skupiają się podmioty tej dziedziny. W Poznaniu jest ponad 50% wszystkich podmiotów specjalizacji i blisko 30 razy więcej przedsiębiorstw niż w kolejnym ośrodku Kaliszu.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Ryc.132. Nowoczesne technologie medyczne

Podmioty w specjalizacji nowoczesne technologie medyczne, koncentrują się w Poznaniu i gminach ościennych, a także w pozostałych ośrodkach powiatowych. Najliczniej zlokalizowane są w stolicy regionu, Kaliszu i Koninie oraz Pile, Lesznie, Gnieźnie i Ostrowie Wlkp. Wśród pozostałych miast powiatowych dużo wyższą liczbę podmiotów tej specjalizacji zdiagnozowano we Wrześni.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

Specjalizacje podregionalne

Dodatkowo Regionalna Strategia Innowacji 2030 wprowadza możliwość wykorzystania procesu przedsiębiorczego odkrywania na poziomie podregionalnym. W wyniku przeprowadzonych analiz dla pięciu podregionów Wielkopolski zidentyfikowano obszary specjalizacji dla każdego z nich.

Dla **PODREGIONU POZNAŃSKIEGO**, do którego zaliczono również Poznań, wskazano następujące specjalizacje podregionalne:

- Energetyka OZE, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Ekonomia wody;
- Budownictwo energooszczędne;
- Przemysł meblarski, w ramach specjalizacji regionalnej wnętrza przyszłości;
- Rozwój oparty na kulturze;
- Logistyka, w ramach specjalizacji regionalnej wyspecjalizowane procesy logistyczne;
- ICT, w ramach specjalizacji regionalnej rozwój oparty na ICT.

Analiza wykazała, że w ramach specjalizacji w tym podregionie działa ponad 50 tys. podmiotów. Najwięcej w Poznaniu – 24,2 tys., a w dalszej kolejności w miejscowościach przyległych: Luboń – 1,4 tys. i Swarzędz – 1,2 tys. Inne ośrodki o znaczącej liczbie podmiotów to Śrem – 0,9 tys., Oborniki – 0,8 tys. i Środa Wlkp. – 0,7 tys. Przestrzenne rozmieszczenie jednostek wskazuje na koncentrację podmiotów w Poznaniu i gminach zlokalizowanych w sąsiedztwie.

Dla **PODREGIONU LESZCZYŃSKIEGO** wskazano następujące specjalizacje podregionalne:

- Produkcja żywności, w ramach specjalizacji regionalnej biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów;
- Produkcja na potrzeby wnętrz i budownictwa, w ramach specjalizacji regionalnej wnętrza przyszłości;
- Produkcja na potrzeby sektorów przemysłu i transportu, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra (częściowo).

Analiza wykazała, że w ramach specjalizacji w podregionie działa 10,1 tys. podmiotów. Najwięcej zlokalizowanych jest w Lesznie – 0,8 tys. Przestrzenne rozmieszczenie jednostek wskazuje na mniejszą liczbę podmiotów w gminach w północnej części podregionu.

Dla **PODREGIONU KALISKIEGO** wskazano następujące specjalizacje podregionalne:

- Budownictwo;
- Energetyka OZE, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Przemysł 4.0, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Technologie wodorowe, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Gospodarka obiegu zamkniętego (GOZ), w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Przemysł czasu wolnego;
- Przemysł precyzyjny, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Biotechnologia, w ramach specjalizacji regionalnej biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów;
- Kosmonautyka, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Przemysł chemiczny, w ramach specjalizacji regionalnej biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów oraz nowoczesne technologie medyczne.

Analiza wykazała, że w ramach specjalizacji w podregionie działa 9,2 tys. podmiotów. Przestrzenne rozmieszczenie jednostek wskazuje koncentrację podmiotów w największych jednostkach podregionu – Kaliszu (1,5 tys. podmiotów) i Ostrowie Wlkp. (1,4 tys. podmiotów).

Dla **PODREGIONU KONIŃSKIEGO** wskazano następujące specjalizacje podregionalne:

- Odnawialne źródła energii i nowoczesne technologie energetyczne w tym wodorowe, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Logistyka, w ramach specjalizacji regionalnej wyspecjalizowane procesy logistyczne;
- Turystyka;
- Produkcja zdrowej żywności, w ramach specjalizacji regionalnej biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów.

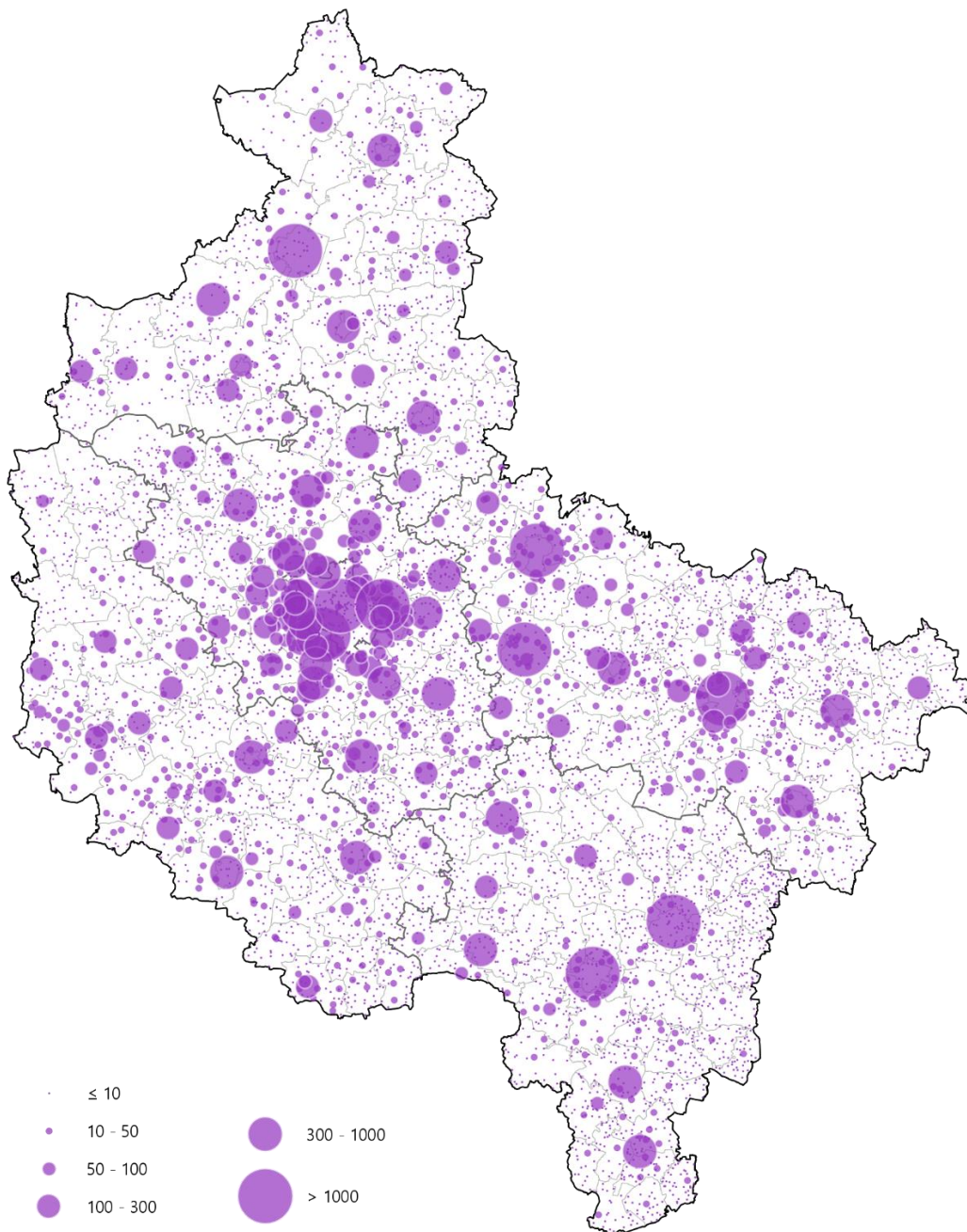
Analiza wykazała, że w ramach specjalizacji w podregionie działa 19,4 tys. podmiotów. Najwięcej zlokalizowanych jest w Gnieźnie – 2,4 tys., Koninie – 2,1 tys., Wrześni – 1,1 tys. Przestrzenne rozmieszczenie jednostek wskazuje na zauważalną koncentrację podmiotów w największych jednostkach podregionu oraz wzdłuż drogi krajowej nr 92.

Dla **PODREGIONU PILSKIEGO** wskazano następujące specjalizacje podregionalne:

- Technologie wodorowe, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Produkcja artykułów spożywczych, w ramach specjalizacji regionalnej biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów;
- Przetwórstwo przemysłowe, w ramach specjalizacji regionalnej przemysł jutra;
- Budownictwo;
- Turystyka.

Analiza wykazała, że w ramach specjalizacji w podregionie działa 9,7 tys. podmiotów. Najwięcej zlokalizowanych jest w Pile – 1,5 tys. i Wągrowcu – 0,8 tys. Przestrzenne rozmieszczenie jednostek wskazuje na równomierne rozmieszczenie podmiotów w całym podregionie.

Ryc.133. Potencjał podmiotów gospodarczych w ramach specjalizacji podregionalnych w Wielkopolsce²⁰²



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie RIS 2030, baza REGON

²⁰² Mapa obrazuje lokalizację podmiotów gospodarczych działających w pożądanym przez województwo branżach gospodarczych w ramach specjalizacji podregionalnych. Pamiętaj, że w każdym podregionie wyznaczone są inne specjalizacje, w których liczba podmiotów w podregionach jest różna i nie stanowi ich sumy

8.3. GOSPODARKA A ZMIANY KLIMATU

Duże zużycie wody lub energii elektrycznej w niektórych sektorach gospodarczych przyczynia się do pogorszenia stanu środowiska. Paradygmat europejski w dążeniu do gospodarki neutralnej dla klimatu wymusza zwrócenie szczególnej uwagi na te właśnie działy gospodarcze i wskazuje cele i kierunki działań służące zmianom. Celem wielkopolskiej gospodarki powinno być dążenie do takich zmian, które przyczynią się do zmniejszenia emisyjności, a w konsekwencji wpłyną na zwiększenie konkurencyjności działających w naszym regionie podmiotów.

Za najbardziej wodochłonne gałęzie przemysłu uznać należy energetykę, przemysł celulozowo-papierniczy, chemiczny, włókienniczy, spożywczy. Są to obszary działalności gospodarczej, które wykorzystują duże ilości wody w procesach produkcyjnych, emitują ścieki i w konsekwencji mają lub mogą mieć duży, negatywny wpływ na środowisko.

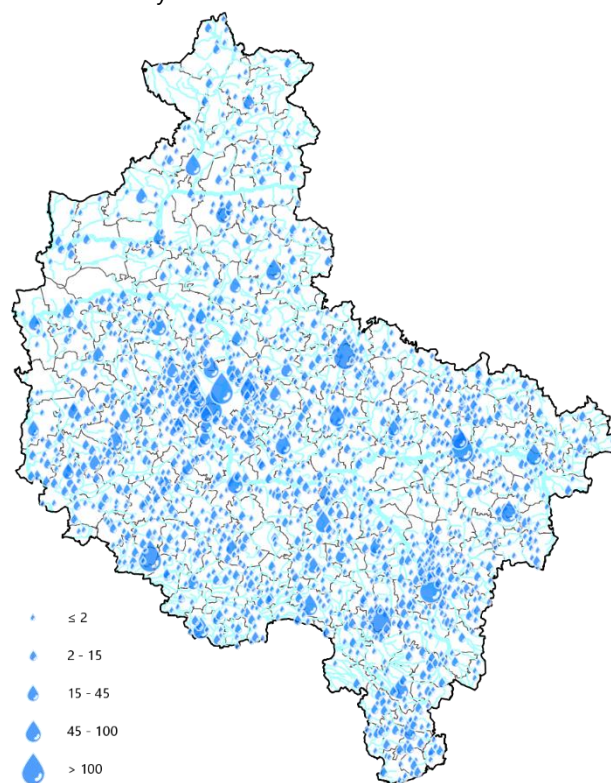
W Wielkopolsce na koniec 2021 roku zlokalizowanych było 8 311 podmiotów, które ze względu na swój profil określony sekcją i działem PKD, uznano za podmioty wodochłonne (to 1,6% podmiotów w regionie). Przestrzenne rozmieszczenie wskazuje na większą koncentrację podmiotów w największych ośrodkach gospodarczych. W stosunku do części wschodniej i północnej, można zaobserwować nagromadzenie większej liczby podmiotów w centralnej i południowej części województwa.

Do przemysłu energochłonnego zalicza się²⁰³ następujące sektory:

- produkcja odzieży skórzanej,
- produkcja masy włóknistej, papieru i tektury,
- wytwarzanie i przetwarzanie produktów rafinacji ropy naftowej,
- produkcja gazów technicznych i barwników i pigmentów,
- produkcja tworzyw sztucznych w formach podstawowych,
- produkcja surowki, żelazostopów, żeliwa i stali oraz wyrobów hutniczych,
- produkcja włókien szklanych,
- produkcja aluminium,
- produkcja ołowiu, cynku i cyny,
- produkcja miedzi,
- produkcja pozostałych metali nieżelaznych,
- odlewnictwo żeliwa.

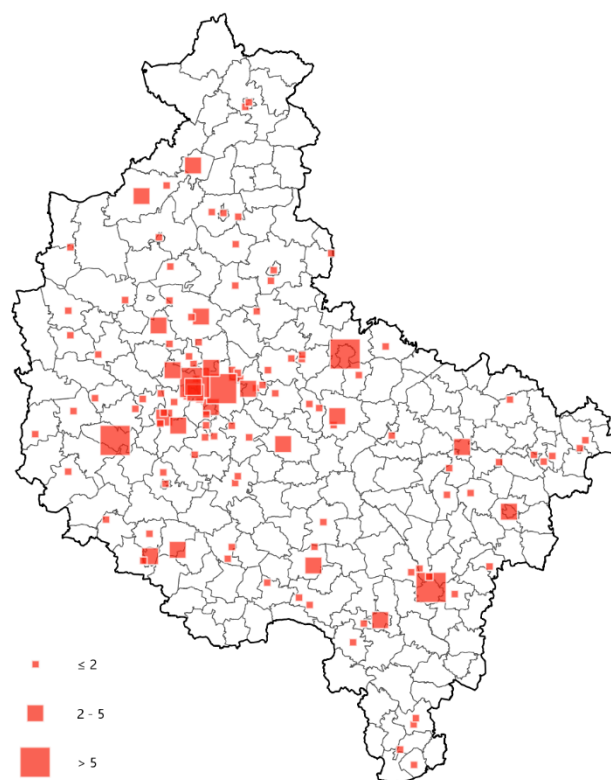
W Wielkopolsce na koniec 2021 roku działało 301 podmiotów gospodarczych w ramach sektorów energochłonnych. Firmy energochłonne zlokalizowane są przede wszystkim w Poznaniu oraz w środkowej części województwa. Znaczną lokalizację takich podmiotów zaobserwować można również w AKO oraz w Wielkopolsce Wschodniej. Uwagę zwraca zagęszczenie firm energochłonnych w Grodzisku Wlkp. (podobnie jak firmy wodochłonne). Łącznie przemysł energochłonny zużywa co 5–6 jednostkę, wykorzystywanej energii elektrycznej w kraju²⁰⁴.

Ryc.134. Rozmieszczenie podmiotów z branż wodochłonnych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie baza REGON

Ryc.135. Przemysł energochłonny



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie baza REGON

²⁰³ Zgodnie z załącznikiem ustawy o systemie rekompensat dla sektorów i podsektorów energochłonnych

²⁰⁴ <https://pap-mediaproom.pl/biznes-i-finanse/przemysl-energochlonny-potrzuje-warunkow-do-rozwoju-i-inwestowania>

Pomimo, że zakłady są zmodernizowane i nowoczesne, przemysł ten w obecnych czasach staje się coraz mniej konkurencyjny na rynku europejskim. Powodem takiego stanu rzeczy są rosnące obciążenia finansowe firm związane z rosnącą ceną energii elektrycznej i wzrostem cen uprawnień emisyjnych. Obecnie nie ma dobrych warunków do rozwoju i inwestowania w tej dziedzinie gospodarki. Rozwiązaniem mogą być odnawialne i alternatywne źródła energii.

8.4. HANDEL WIELKOPOWIERZCHNIOWY

Ryc.136. Liczba sklepów wg form organizacyjnych²⁰⁵

Wielkopowierzchniowy handel na terenie województwa odbywał się w 2021 roku w 1 149 obiektach o różnej wielkości, z czego w zdecydowanej większości przeważały supermarkety (1094 obiekty – 12% tego typu obiektów w kraju). Hipermarketów było 42 (8% tego typu obiektów w kraju), domów handlowych 8 (5% tego typu obiektów w kraju) i 5 domów towarowych (6% tego typu obiektów w kraju).

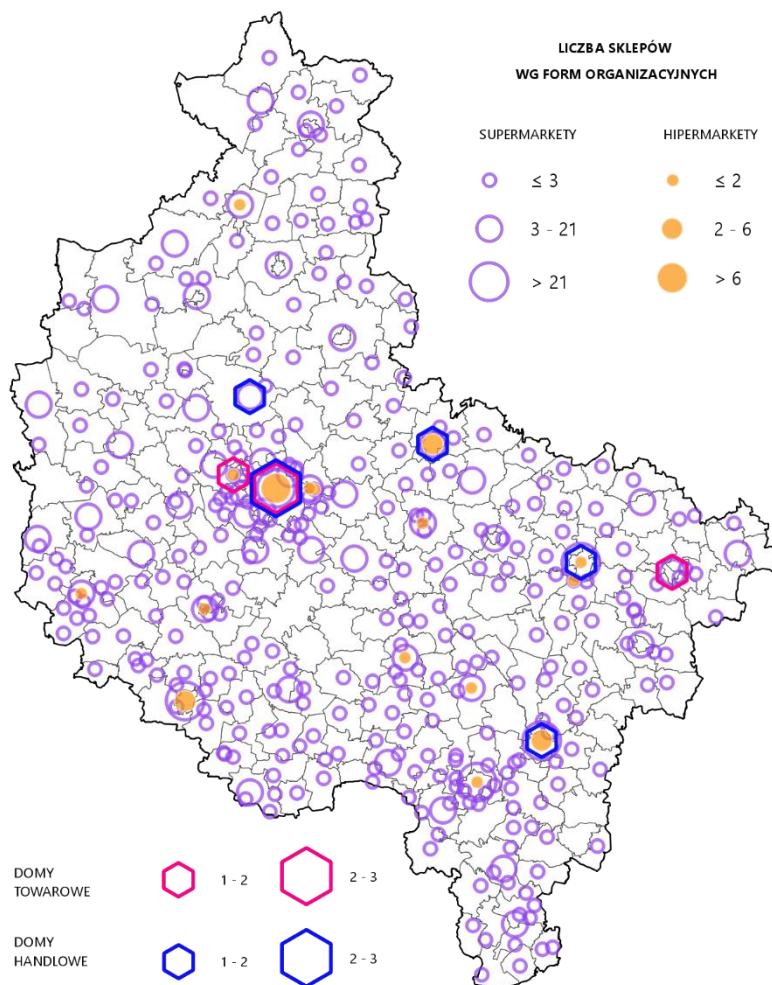
Pod względem liczby obiektów wielkopowierzchniowych Poznań na tle województwa, jest ośrodkiem wiodącym – 175 obiektów. Zlokalizowanych jest tutaj 1/3 hipermarketów, 4 z 5 domów towarowych i 3 z 8 domów handlowych. Inne najważniejsze ośrodki handlowe to: Kalisz – 38 obiektów, Ostrów Wlkp. – 33 obiekty, Leszno – 29 obiektów, Konin i Gniezno – po 28 obiektów, Piła – 23 obiekty, a także Jarocin i Września – po 21 obiektów. 49 gmin posiada tylko jeden supermarket, a w gminie Lubasz nie ma ani jednego tego typu obiektu.

8.5. ROLNICTWO

W 2020 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 116,4 tys. gospodarstw rolnych. Obserwuje się spadek liczby gospodarstw, przy jednoczesnym zwiększeniu ich powierzchni. Zmiany strukturalne zachodzące w rolnictwie zmierzające do większej specjalizacji spowodowały spadek udziału gospodarstw z produkcją mieszaną (uprawa roślin i chów zwierząt – 46,0%), przy jednoczesnym wzroście liczby gospodarstw o profilu roślinnym (53,0%). Pozostałe 1,0% to gospodarstwa o profilu zwierzęcym.

Przeciętna powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w województwie wynosiła 15,3 ha i była wyższa od średniej krajowej (11,4 ha). Największą przeciętną powierzchnią użytków rolnych, wyróżniały się gospodarstwa rolne w pasie gmin od Wielkopolski północnej (gminy powiatu złotowskiego, pilskiego, chodzieskiego) poprzez centrum (gminy na wschód, zachód i południe od Poznania), do gmin zlokalizowanych w południowej części regionu w powiecie leszczyńskim i rawickim.

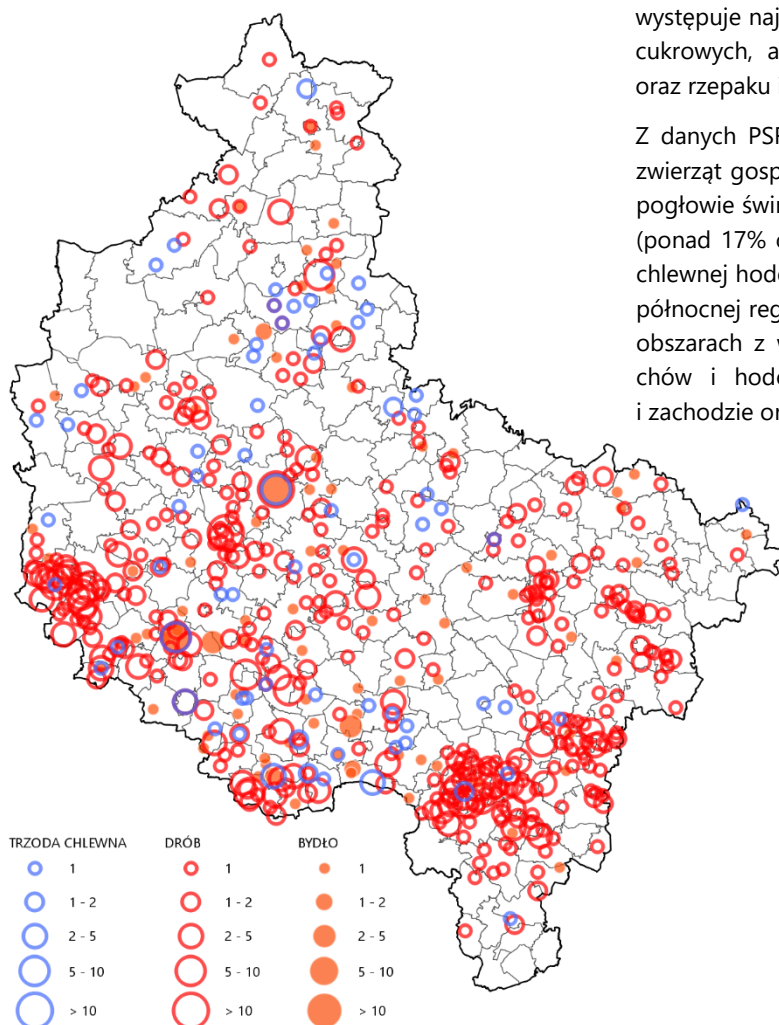
Według Powszechnego Spisu Rolnego 2020 w województwie wielkopolskim z ogólnej liczby 115,5 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych, 3% (3,4 tys.) produkowało wyłącznie na własne potrzeby (w kraju ich odsetek był ponad 3-krotnie większy – 9,9%). Natomiast udział jednostek, których produkcja końcowa była przeznaczona na rynek, wyniósł 85,7%, a w kraju – 70,7%.



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

²⁰⁵ Zastosowane nazewnictwo jest zgodne z definicjami Głównego Urzędu Statystycznego: dom handlowy – wielodziałowy sklep o powierzchni sal sprzedażowych od 600 m² do 1999 m², prowadzący sprzedaż towarów o podobnym asortymencie jak w domu towarowym; dom towarowy – wielodziałowy sklep o powierzchni sal sprzedażowych 2000 m² i więcej, prowadzący sprzedaż szerokiego i uniwersalnego asortymentu towarów nieżywnościowych, a często także towarów żywnościowych; może również prowadzić pomocniczą działalność gastronomiczną i usługową; hipermarket – sklep o powierzchni sprzedażowej od 2500 m² prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów żywnościowych i nieżywnościowych częstego zakupu, zwykle z parkingiem samochodowym; supermarket – sklep o powierzchni sprzedażowej od 400 m² do 2499 m², prowadzący sprzedaż głównie w systemie samoobsługowym, oferujący szeroki asortyment artykułów żywnościowych oraz artykułów nieżywnościowych częstego zakupu.

Ryc.137. Gospodarstwa zajmujące się chowem i hodowlą zwierząt



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie baza REGON

Na podstawie danych udostępnionych w PSR 2020 przeanalizowano udział pracujących w gospodarstwach rolnych²⁰⁶ wśród osób w wieku produkcyjnym. W Wielkopolsce ogólny wskaźnik jest nieznacznie niższy od średniej krajowej – 11,8% do 12%, ale rozszerzona analiza wykazała bardzo duże zróżnicowanie wewnętrzne regionu. Najwyższy udział pracujących w gospodarstwach rolnych obserwuje się we wschodniej części województwa oraz w części południowej i południowo-zachodniej, a najniższy w części centralnej i północno-zachodniej. Spośród 13 gmin ze wskaźnikiem wyższym niż 40% – 5 gmin znajduje się w powiecie kaliskim, po 2 w powiatach konińskim, tureckim i kolskim, a pozostałe 2 w powiecie pleszewskim i ostrzeszowskim.

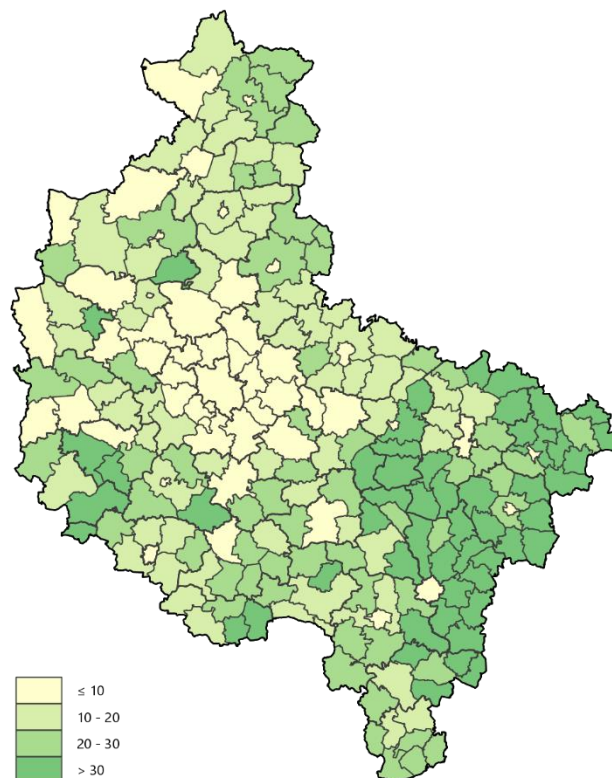
²⁰⁶ Do pracujących zaliczono również członków rodziny i pracujących najemnie na stałe

W 2020 roku Wielkopolska posiadała największy obszar zasiewów wśród wszystkich województw, z udziałem 13,6%. W regionie występuje największa w kraju powierzchnia zasiewów zbóż, buraków cukrowych, a także ziemniaków. W uprawie warzyw gruntowych oraz rzepaku i rzepiku województwo plasuje się na 3. miejscu w kraju.

Z danych PSR 2020 wynika, że Wielkopolska, przoduje w hodowli zwierząt gospodarskich. W regionie notowano najliczniejsze w kraju pogłowie świń (ponad 36%) oraz drugie co do wielkości stado bydła (ponad 17% ogółu) oraz drobiu (ponad 20%). W przypadku trzody chlewniej hodowla koncentruje się w pasie na południu oraz w części północnej regionu. Hodowla bydła zlokalizowana jest na podobnych obszarach z większą koncentracją na południu regionu, natomiast chów i hodowla drobiu występuje w skupiskach na południu i zachodzie oraz na wschodzie województwa.

Województwo zajmowało czołową lokatę pod względem liczby i wielkości specjalistycznych budynków inwentarskich. W regionie znajduje się m.in. najwięcej chlewni w kraju, 3. lokata w odniesieniu do liczby obór, 4 lokata pod względem liczby kurników. Wielkopolskę wyróżnia także infrastruktura przeznaczona do przechowywania i magazynowania. Wybudowano największą liczbę silosów: zbożowych, paszowych oraz na kiszonki, a także kopców ziemnych i technicznych z napowietrzaniem. Łączna powierzchnia każdego rodzaju tych obiektów plasowała województwo na 1. miejscu w kraju.

Ryc.138. Pracujący w gospodarstwach rolnych wśród ogółu osób w wieku produkcyjnym w 2020 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie PSR 2020, GUS

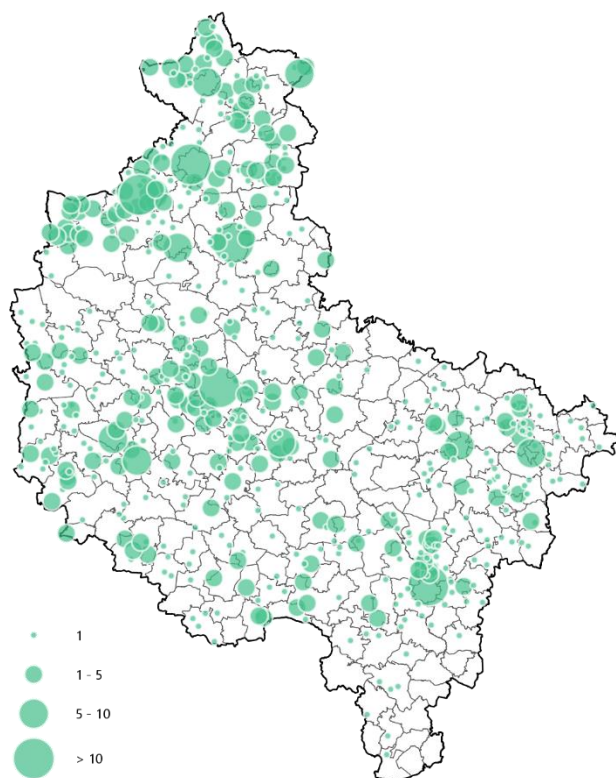
W 2021 roku w Polsce zlokalizowanych było 20,0 tys. gospodarstw ekologicznych. W Wielkopolsce znajdowało się 780 gospodarstw ekologicznych, czyli 3,9% wszystkich gospodarstw w kraju, o łącznej powierzchni 29,9 tys. ha – 5,5% ogółu.

W rolnictwie ekologicznym w Polsce, podobnie jak w rolnictwie obserwuje się proces koncentracji produkcji, a mniejsze gospodarstwa łączą się w grupy sprzedażowe, bądź produkcyjne.

Według wykazu Głównego Inspektora Artykułów Rolno-Spożywczych przeprowadzona została analiza rozmieszczenia działalności w rolnictwie ekologicznym. Podmioty koncentrują się w północnej części województwa, a także w pasie od centrum regionu w kierunku zachodnim.

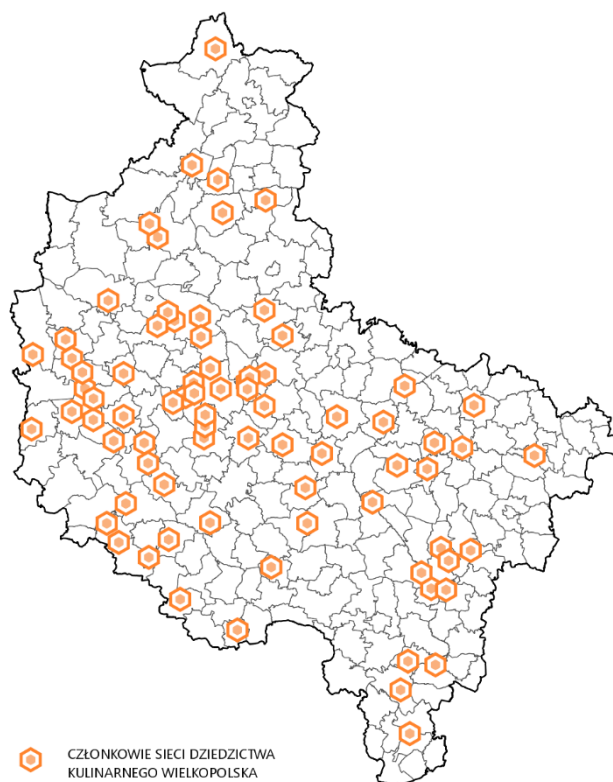
Wielkopolska jest częścią Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne, której początki sięgają 1995 roku. Inicjatywa sprzyja rozwojowi działalności, która ma na celu promocję i poprawę jakości regionalnej żywności. Sieć dziedzictwa kulinarnego Wielkopolski zrzesza podmioty o różnym charakterze: gospodarstwa, producentów, zakłady przetwórstwa żywności i obiekty gastronomiczne, które produkują, sprzedają i promują lokalną żywność podkreślając przy tym swoje powiązanie z regionem. W 2022 roku w województwie było zarejestrowanych 134²⁰⁷ członków.

Ryc.139. Liczba producentów ekologicznych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie wykazu producentów w rolnictwie ekologicznym Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Ryc.140. Członkowie Sieci Dziedzictwa Kulinarne Wielkopolski



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie listy członków Sieci dziedzictwa kulinarnego Wielkopolska

²⁰⁷ <https://sdk-wlkp.pl/czlonkowie-sieci/>, dzień 13.10.2022r.

Produkty regionalne i tradycyjne z Wielkopolski to produkty spożywcze i potrawy kulinarne, które cechuje wysoka jakość oraz sposób ich wytwarzania. Rozwój i promocja żywności regionalnej zwiększa atrakcyjność województwa oraz buduje markę Wielkopolski na arenie międzynarodowej i w kraju.

W 2022 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 97 producentów, którzy mogą pochwalić się europejskim certyfikatem – Chronionego Oznaczenia Geograficznego:

- andruty kaliskie – 4 producentów;
- kiełbasa biała parzona wielkopolska – 8 producentów;
- rogal świętomarciński – 81 producentów;
- Wielkopolski ser smażony – 4 producentów.

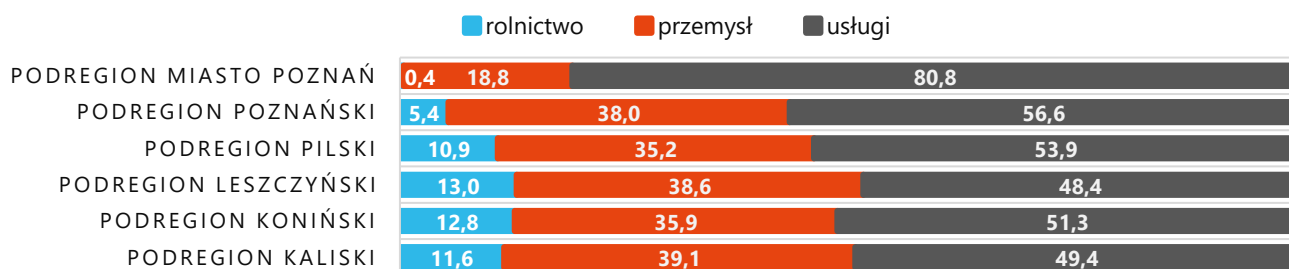
8.6. Rynek pracy

W Wielkopolsce pracowało w 2021 roku 1 524 065 osób, tj. 10,4% wszystkich pracujących na terenie kraju²⁰⁸. Struktura pracujących według połączonych sekcji PKD wskazuje na 8% udział pracujących w sektorze rolniczym²⁰⁹, 33,2% udział w sektorze przemysłowym²¹⁰ i 58,7% udział w sektorze usługowym.

Największym lokalnym rynkiem pracy był Poznań wraz z powiatem poznańskim, gdzie łącznie pracowało²¹¹ ponad 400 tys. osób, czyli 1/3 wszystkich pracujących regionu. Inne wyróżniające się lokalne rynki pracy to powiaty:

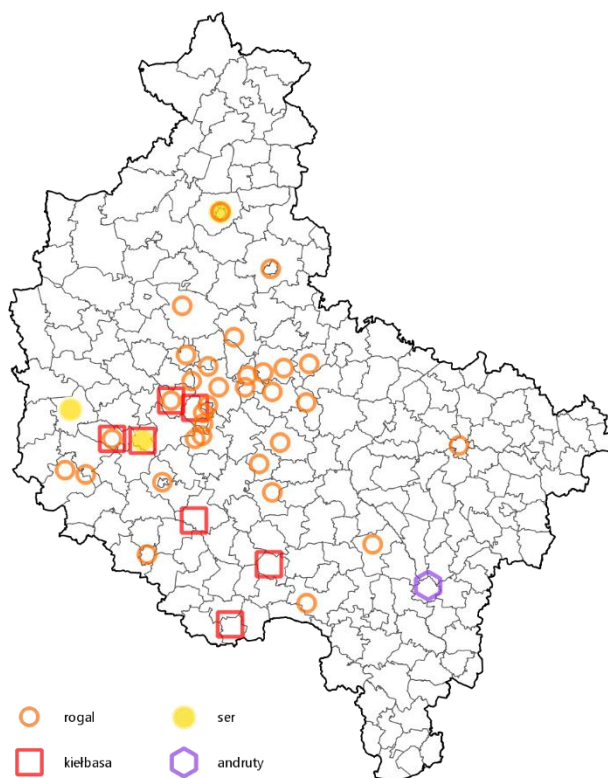
- ostrowski z liczbą pracujących blisko 50 tys. pracujących,
- krotoszyński, pilski z liczbą pracujących powyżej 35 tys. pracujących,
- gnieźnieński, m. Kalisz z liczbą pracujących powyżej 30 tys. pracujących.

Ryc.142. Struktura pracujących w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.141. Producenci produktów regionalnych i tradycyjnych z Wielkopolski



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie listy produktów regionalnych i tradycyjnych z Wielkopolski

²⁰⁸ Dane nie obejmują pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Dane z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie przy wykorzystaniu wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020

²⁰⁹ Sekcja A PKD – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo

²¹⁰ Sekcja B, C, D, E, F – górnictwo i wydobywanie; przetwórstwo przemysłowe; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; budownictwo

²¹¹ Dane dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących, pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie i pracujących w fundacjach, stowarzyszeniach i innych organizacjach społecznych wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Dane nie obejmują podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wyszacowano przy wykorzystaniu wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010

Z informacji na temat aktywności zawodowej Wielkopolan w 2021 roku wynika, że na 1000 osób w wieku produkcyjnym pracowało 491 osób. Jest to wynik wyższy od średniej dla Polski, który wynosił 435 pracujących. Zdecydowanie więcej osób w województwie pracuje w miastach – 641, niż na terenach wiejskich – 327. Na obszarach wiejskich aktywność zawodowa w województwie jest znacząco wyższa niż średnia krajowa o 115 osób więcej.

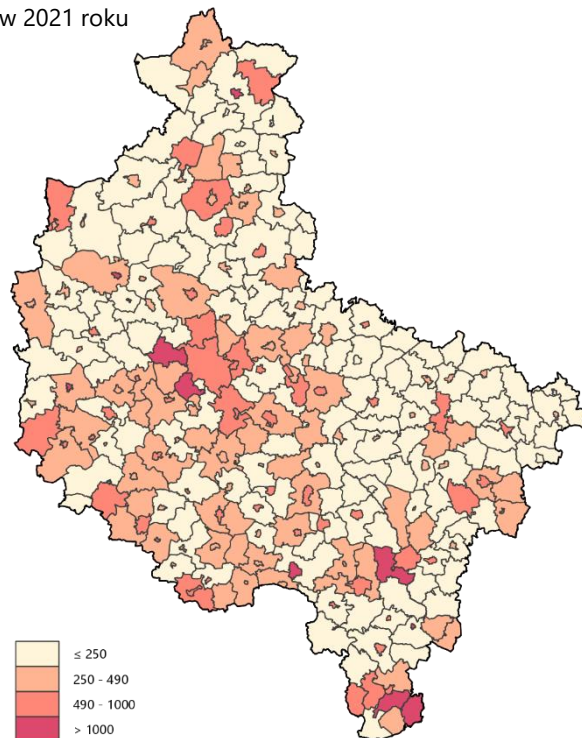
Analiza przestrzenna aktywności pracujących w regionie, wykazała największą koncentrację obszarów o ponadprzeciętnej aktywności zawodowej w rejonie centralnym, a także na południu, w otoczeniu Kalisza i Ostrowa Wlkp. oraz w okolicach Kępna. W Wielkopolsce znajdują się miejsca szczególnej koncentracji aktywności zawodowej, gdzie liczba pracujących przekracza liczbę osób w wieku produkcyjnym. Są to miasta: Złotów (1453), Krotoszyn (1343), Nowy Tomyśl (1307), Wronki (1156), Grabów nad Prosną (1044), a także tereny wiejskie gmin: Tarnowo Podgórne (1805), Baranów (1470), Nowe Skalmierzyce (1088), Łęka Opatowska (1027), Komorniki (1014). Z drugiej strony występują także obszary (północ i wschód regionu) o bardzo niskiej aktywności zawodowej. Są to tereny wiejskie, gdzie liczba pracujących na 1000 osób w wieku produkcyjnym nie przekracza 100 osób.

Analiza wyników Narodowego Spisu Rolnego z 2020 roku w kontekście udziału osób pracujących w rolnictwie wśród wszystkich pracujących na terenie gmin województwa potwierdziła fakt, że Wielkopolska jest regionem rolniczym, a praca na roli stanowi ważny sektor gospodarki województwa. Średni udział pracujących w rolnictwie w Wielkopolsce to 20% przy średniej krajowej – 22,1%. Najwyższy udział pracujących w rolnictwie przekraczający ponad 80% zdiagnozowano na wschodzie i południowym wschodzie województwa, w gminach: Olszówka, Szczytniki, Rzgów, Chodów, Kawęczyn, Przedecz. Najniższy udział (poniżej 2%) zdiagnozowano w 10 miastach: Poznań, Złotów, Piła, Czarnków, Kościan, Leszno, Gniezno, Ostrów Wlkp., Wągrowiec, Koło. Bardzo niski udział osób pracujących w rolnictwie występuje również w gminach wiejskich zlokalizowanych w bliskiej odległości od Poznania. Są to gminy: Tarnowo Podgórne (udział – 2,1%), Komorniki (udział – 2,3%), Czerwonak (udział – 2,4%), Suchy Las (udział – 3,6%).

W województwie utrzymuje się w 2021 roku najniższy w Polsce poziom bezrobocia, ze stopą bezrobocia rejestrowanego wynoszącą 3,1. Jest to wskaźnik na poziomie 57,4% średniej krajowej, czyli zdecydowanie niższy od pozostałych regionów. Powiat kępiński, poznański i miasto Poznań to obszary o najniższym bezrobociu w kraju ze stopą bezrobocia wynoszącą 1,6. Najwyższą stopę bezrobocia zdiagnozowano w powiecie konińskim – 8,3.

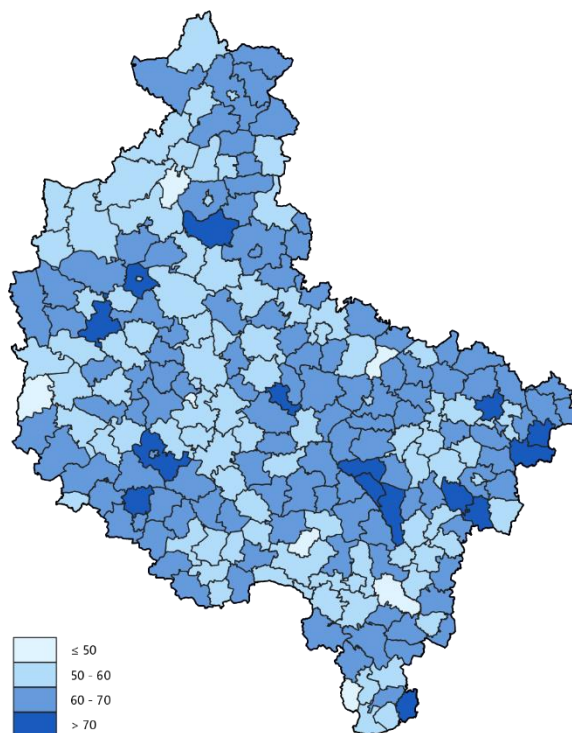
Do gmin z najwyższym udziałem kobiet wśród bezrobotnych (powyżej 72%) należą gminy: Dąbie, Chocz, Gizałki, Blizanów, Budzyń i Pniewy. Z kolei najniższy, nieosiągający 50%, udział kobiet wśród bezrobotnych odnotowano w gminach: Powidz, Rozdrażew, Perzów, Sierszewice, Puszczykowo, Zbąszyń i Ujście.

Ryc.143. Pracujący na 1000 osób w wieku produkcyjnym w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.144. Udział kobiet wśród bezrobotnych w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Wśród osób bezrobotnych przeanalizowano także osoby młode (do 30 roku życia). W tym przypadku zauważyć można dużą rozpiętość zjawiska, występują gminy, gdzie młodzi bezrobotni stanowią ponad połowę wszystkich osób bez pracy, a są gminy, gdzie takie osoby to zaledwie 15%. Zwłaszcza w Wielkopolsce wschodniej obserwuje się zwiększony udział osób młodych pozostających bez pracy, natomiast niski w centralnej i północnej części województwa.

Jeszcze większe zróżnicowanie na poziomie gmin występuje w przypadku osób długotrwale bezrobotnych. Są w województwie gminy z udziałem długotrwale bezrobotnych na poziomie ponad 60%, a rekordowy wskaźnik osiągnęła gmina Margonin – 73,7%. Skupisko gmin o najmniej korzystnych wynikach znajduje się we wschodniej części regionu, a w dalszej kolejności na północy i w pasie gmin na południu i zachodzie. Z drugiej strony, na krańcach wschodnich województwa, są gminy, gdzie długotrwale bezrobotni stanowią jedynie ok. 20%, m.in. gmina Olszówka z nieco ponad 14% udziałem. Inne rejony województwa o korzystnej sytuacji znajdują się na północy – okolice Czarnkowa, a także gminy Kłecko i Witkowo (powiat gnieźnieński) oraz gminy Odolanów i Raszków (powiat ostrowski).

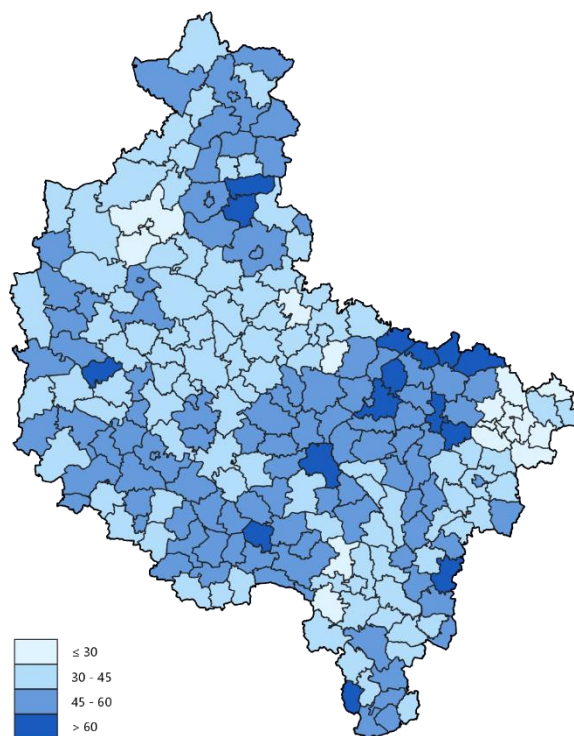
Wynagrodzenie w województwie w 2021 roku było na poziomie 90,9% średniej krajowej i plasowało region na 9. miejscu. Analiza w poszczególnych sekcjach PKD wykazała, że zdecydowanie najwyższe zarobki osiągają pracownicy zatrudnieni w podmiotach, związanych z informacją i komunikacją (sekcja J) – ponad 9 tys. zł brutto przy średniej wojewódzkiej na poziomie 5,2 tys. brutto. Ponadprzeciętne zarobki otrzymują również pracownicy związani z rolnictwem (sekcja A), przetwórstwem przemysłowym (sekcja C), działalnością finansową i ubezpieczeniową (sekcja K), działalnością profesjonalną, naukową i techniczną (sekcja M), administracją publiczną i obroną narodową (sekcja O), edukacją (sekcja P), opieką zdrowotną i pomocą społeczną (sekcja Q). Natomiast najniższe średnie wynagrodzenie – niewiele powyżej 3 tys. zł brutto odnotowano w podmiotach związanych z usługami gastronomicznymi i zakwaterowaniem (sekcji I).

Liczba zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom w 2021 roku wynosiła ponad 196 tys., z czego 81% to obywatele Ukrainy. Wśród pozostałych nacji najwięcej było pracowników z Gruzji (7,6%) oraz Mołdawii i Białorusi (po 4,7%). Pracownicy z zagranicy, wspomagali najliczniej lokalne rynki pracy przede wszystkim w centralnej części województwa – Poznaniu oraz powiatach: poznańskim, jarocińskim i średzkim. Najwięcej pracowników zagranicznych znalazło zatrudnienie w przetwórstwie przemysłowym (35,2%) oraz w transporcie i gospodarce magazynowej (20,5%).

Najwięcej pracowników zagranicznych pracowało w branżach:

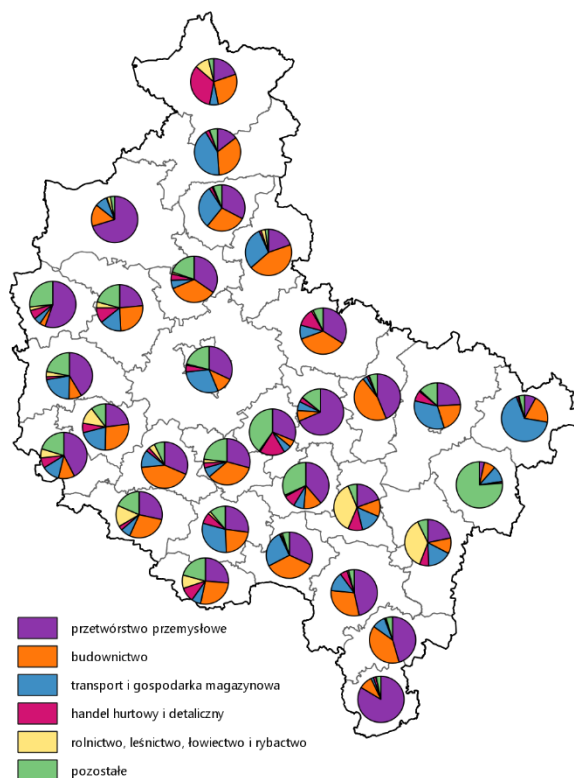
- przetwórstwo przemysłowe w powiatach: poznańskim, jarocińskim, kępińskim,
- budownictwo w powiatach: poznańskim, jarocińskim, ostrowskim,
- transport i gospodarka magazynowa w powiatach: poznańskim, konińskim, jarocińskim,
- handel hurtowy i detaliczny w powiatach: poznańskim, średzkim, jarocińskim,
- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo w powiatach: kaliskim, poznańskim, leszczyńskim.

Ryc.145. Udział długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.146. Podział zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom według branż w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych WUP

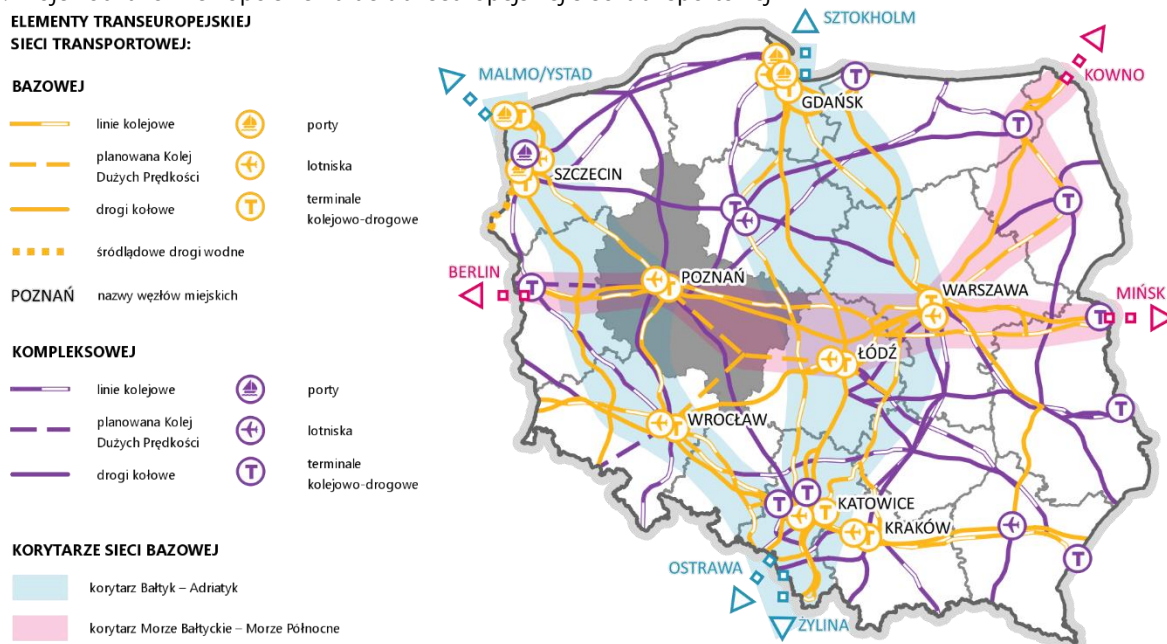
9.1. Infrastruktura transportowa w układzie międzynarodowym

Województwo wielkopolskie wpisane jest w międzynarodową przestrzeń transportową poprzez Transeuropejską sieć transportowa TEN-T (ang. *Trans-European Transport Network*)²¹², która obejmuje m.in. drogi, linie kolejowe, śródlądowe drogi wodne oraz terminale lotnicze. Sieć TEN-T składa się z dwóch poziomów: **sieci bazowej**²¹³ oraz **sieci kompleksowej**²¹⁴. Region posiada korzystne położenie względem układu europejskich korytarzy transportowych sieci bazowej TEN-T. Przez teren województwa przebiegają dwa z dziewięciu korytarzy:

- Korytarz Morze Północne–Bałtyk, który łączy porty wschodnie wybrzeża Morza Bałtyckiego z portami Morza Północnego poprzez Finlandię, Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Niemcy, Holandię i Belgię;
- Korytarz Bałtyk–Adriatyk, który łączy Bałtyk z Adriatykiem poprzez uprzemysłowane obszary m.in. Górny Śląsk, Wiedeń, Bratysławę, północno-wschodnie Włochy.

Do sieci bazowej na terenie województwa zalicza się (z wyłączeniem odcinków sieci kompleksowej): autostradę A2, drogę krajową S8, linię kolejową nr 3, linię kolejową nr 271, linię kolejową nr 351, linię kolejową nr 131 (jako ciąg towarowy), planowaną linię Kolei Dużych Prędkości relacji Warszawa–Łódź–Poznań/Wrocław wraz z połączeniem w kierunku Berlina, węzeł miejski Poznań, Port Lotniczy Poznań–Ławica. Do sieci kompleksowej na terenie województwa zalicza się: drogę nr 11 (docelowo S11), drogę S5, drogę nr 10 (docelowo S10), linię kolejową nr 353, linię kolejową nr 131 (jako ciąg pasażerski).

Ryc.147. Województwo wielkopolskie na tle transeuropejskiej sieci transportowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie Rozporządzenia PEiR nr. 1315/2013 r. z dnia 11 grudnia 2013 r.²¹⁵

Na poziomie UE toczą się działania związane z rewizją i rozwojem transeuropejskiej sieci transportowej²¹⁶. Przegląd sieci jest okazją do przystosowania transeuropejskiej sieci transportowej do przyszłych potrzeb oraz dostosowania rozwoju sieci TEN-T do założeń Europejskiego Zielonego Ładu i celów klimatycznych wynikających z Europejskiego prawa o klimacie. Do najważniejszych zmian, wynikających z rewizji sieci TEN-T na obszarze województwa wielkopolskiego należą: poszerzenie sieci kompleksowej o linię kolejową nr 14 i linię kolejową nr 272 (na odcinku) w ramach przewozów pasażerskich. Wskazano także węzły miejskie w Poznaniu i Kaliszu, dla których wymagane jest opracowanie do 2025 roku planów zrównoważonej mobilności w celu dostosowania ich rozwoju do sieci TEN-T.

²¹² Unijny instrument służący koordynacji oraz zapewnieniu spójności i komplementarności inwestycji infrastrukturalnych

²¹³ stanowiącą podstawę rozwoju sieci transportowej, na której mają koncentrować się działania unijne, w szczególności na odcinkach transgranicznych, brakujących ogniwach, połączeniach multimodalnych i najważniejszych wąskich gardłach

²¹⁴ zapewniającą dostępność i łączność wszystkich regionów Unii

²¹⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE

²¹⁶ Wniosek Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej, zmieniające rozporządzenie (UE) 2021/1153 i rozporządzenie (UE) nr 913/2010 oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1315/2013

9.2. Transport kolejowy

Sieć kolejowa

Przez teren województwa wielkopolskiego przebiega łącznie 58 linii kolejowych normalnotorowych, w tym 27 o znaczeniu państwowym i 31 pozostałych. Łączna długość wszystkich linii wskazanych w wykazie PKP PLK S.A.²¹⁷ w granicach administracyjnych województwa wielkopolskiego wynosi 2 128 km, z czego udostępnionych jest blisko 1 905 km. W regionie zlokalizowanych jest również 7 linii wąskotorowych o łącznej długości 45 km.

Linie kolejowe w regionie łączą największe ośrodki miejskie regionu ze stacjami węzłowymi sąsiednich województw. Najgęstsza sieć linii kolejowych występuje wokół Poznania, który jest jednym z największych węzłów kolejowych w kraju. Zbiega się tutaj aż 8 linii, które rozchodzą się promieniście we wszystkich kierunkach i łączą stolicę regionu z największymi ośrodkami miejskimi w województwie i kraju. Zdecydowanie najmniejsze zagęszczenie linii kolejowych, a co za tym idzie utrudniony dostęp do transportu kolejowego, występuje we wschodniej Wielkopolsce. Należy również podkreślić, że 5 miast powiatowych (Czarnków, Międzychód, Gostyń, Śrem, Turek) nie posiada bezpośredniego dostępu do czynnej infrastruktury kolejowej, w tym przez powiat turecki, jako jedyny w województwie, nie przebiega żadna linia kolejowa.

Na terenie województwa wielkopolskiego występują również nieczynne linie kolejowe, które zostały zgłoszone do Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej+ do 2028 roku²¹⁸. W ramach dwuetapowego naboru wybrano 5 projektów z terenu województwa wielkopolskiego, z czego cztery dotyczą nieczynnych odcinków linii kolejowych nr 369, 360, 368, 390/236 oraz jednej nowoprojektowanej linii relacji Turek–Konin.

Problemem infrastruktury kolejowej są także tzw. „wąskie gardła”, które ograniczają przepustowość ruchu kolejowego. Wynikają one z różnorodnych braków infrastrukturalnych, które występują na sieci kolejowej w województwie.

Tab.13. Ograniczenia przepustowości na liniach kolejowych w województwie wielkopolskim

| Nr linii | Odcinek | Powód ograniczonej przepustowości |
|----------|--------------------------------------|--|
| 203 | Chojnice/Lipka Krajeńska–Piła Główna | odcinek jednotorowy |
| 354 | Dziembówko–Oborniki Wlkp. | odcinek jednotorowy |
| 403 | Piła Główna–Wałcz | linia jednotorowa o długości ok 27 km bez możliwości krzyżowania pociągów |
| 405 | Piła Główna–Szczecinek | linia jednotorowa, krytyczny szlak Okonek–Turowo Pomorskie o długości ok 17km bez możliwości krzyżowania pociągów |
| 356 | Poznań Wschód–Gotańcz | linia jednotorowa, trakcja spalinowa |
| 357 | Luboń–Wolsztyn | linia jednotorowa, trakcja spalinowa |
| 359 | Leszno–Zbąszyń | linia jednotorowa, trakcja spalinowa |
| 355 | Ostrów Wlkp.–Grabowo Wielkie | linia jednotorowa |
| 281 | Jarocin–Grabowo Wielkie | jednotorowy odcinek linii |
| 181 | Oleśnica–Wieruszów | linia jednotorowa |
| 3 | Poznań Główny–Poznań Wschód | <ul style="list-style-type: none">wykorzystanie maksymalnej przepustowości w rejonie poznańskiego węzła w godzinach szczytowych głównie ze względu na duży ruch pasażerski,dodatkowo duży ruch towarowy z/na bocznicę w rejonie węzła,na stacji Poznań Wschód łączą się linie z 3 różnych kierunków. |
| 272 | Poznań Główny–Poznań Starołęka | <ul style="list-style-type: none">rejon poznańskiego węzła – prowadzony ruch pasażerski i towarowy,na stacji Poznań Starołęka łączą się linie z 4 kierunków, w tym z kierunku granicy państwa na przejściu Kunowice – Oderbruecke |

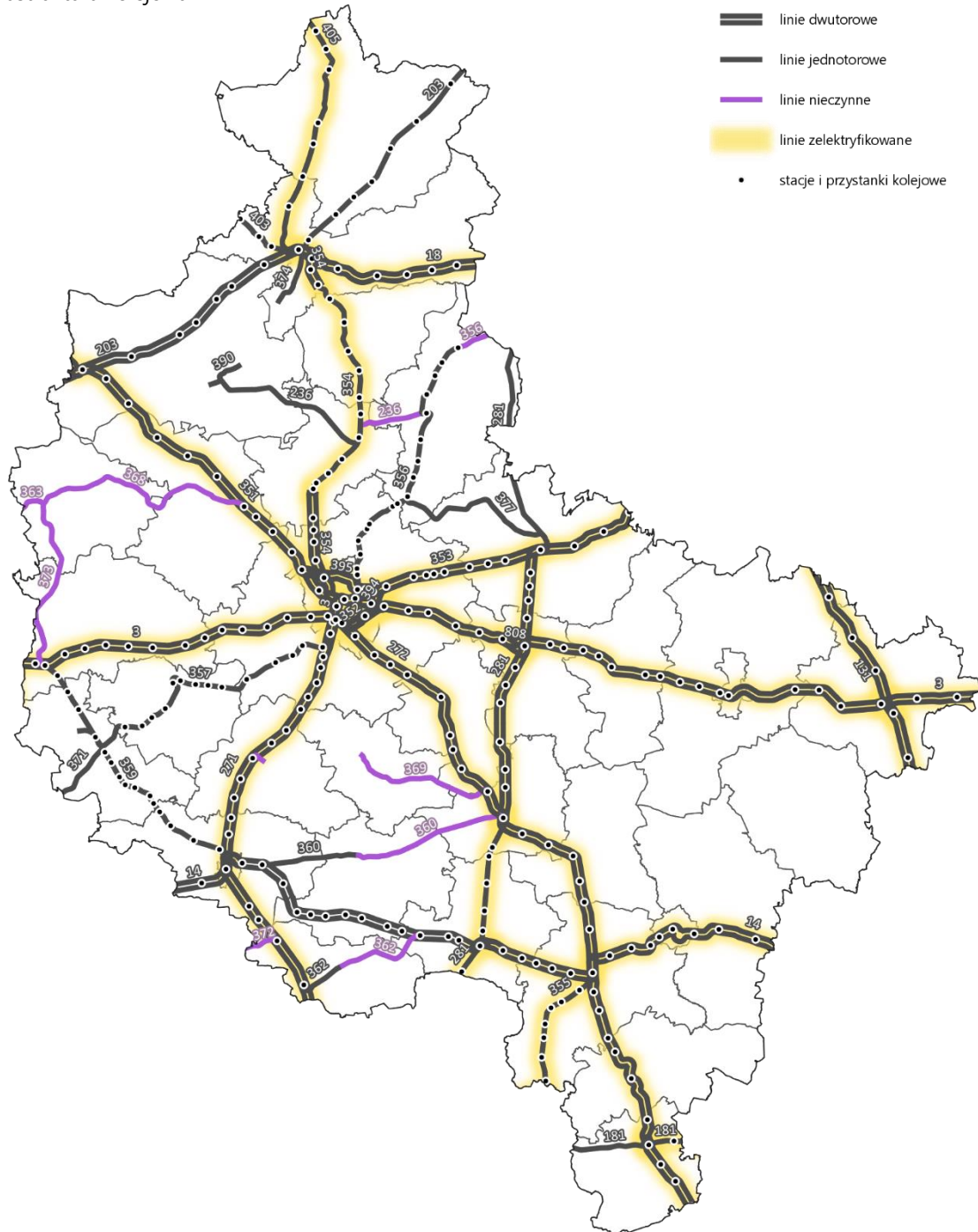
Źródło: PKP PLK S.A.

²¹⁷ Załącznik do zarządzenia Nr 1/2009 Zarządu PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. z dnia 9 lutego 2009 r. Wykaz linii Id-12 (D-29). Stan na dzień 24 maja 2022 r.

²¹⁸ Uchwała Nr 151/2019 Rady Ministrów z dnia 3 grudnia 2019 r. w sprawie ustanowienia Programu Uzupelniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej + do 2028 roku

Transport kolejowy jest jedną z najmniej emisyjnych gałęzi transportu (udział emisji ekwiwalentu CO₂ w 2016 roku w Polsce w transporcie kolejowym wyniósł tylko 0,5% spośród wszystkich rodzajów transportu)²¹⁹. Dlatego pozytywną tendencją jest odtwarzanie dawnej infrastruktury, czy budowa nowej linii relacji Konin–Turek. Pozwoli to również zdywersyfikować możliwości podróży w regionie, a także korzystnie wpłynie na rozwój transportu multimodalnego.

Ryc.148. Infrastruktura kolejowa



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych PKP PLK S.A

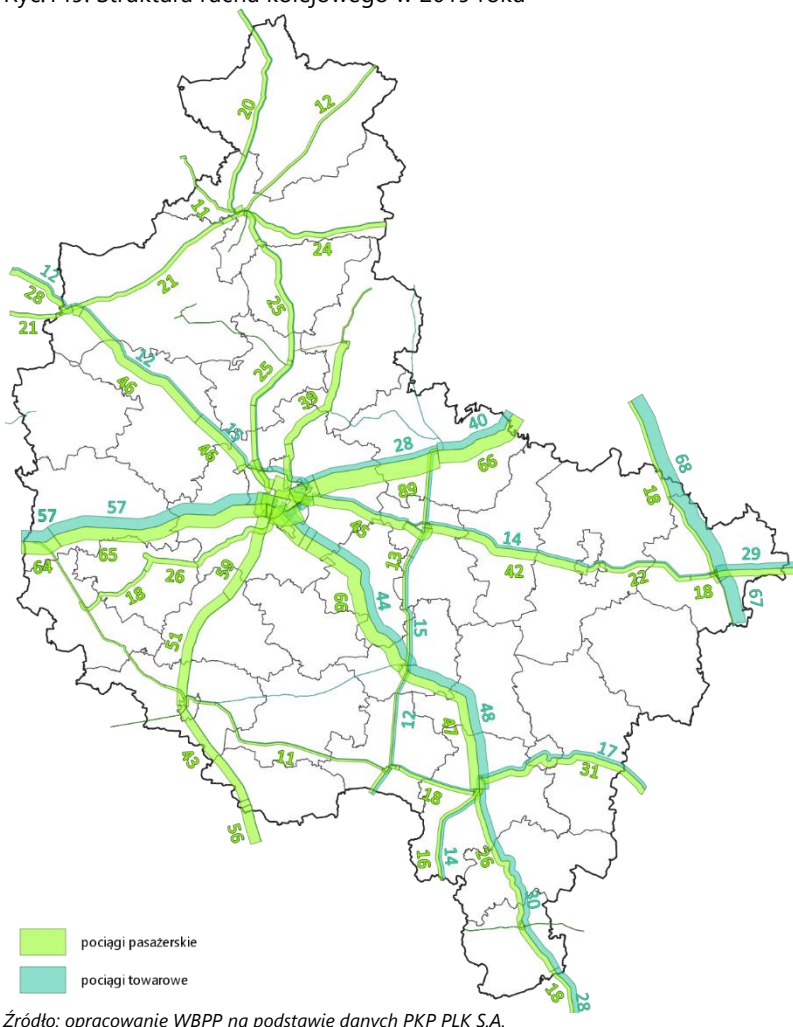
²¹⁹ Klimat dla Polski Polska dla klimatu, KOBiZE 2018

Ryc.149. Struktura ruchu kolejowego w 2019 roku

Natężenie i struktura ruchu kolejowego

Największe dobowe natężenie ruchu pociągów występuje na podobnych kierunkach, co w transporcie drogowym – liniach kolejowych wchodzących w skład sieci TEN-T.

Największe wartości średniej dobowej liczby pociągów w 2019 roku odnotowano na liniach kolejowych o znaczeniu państwowym obsługujących Poznań. W ramach ruchu pasażerskiego najbardziej obciążone są linie nr: 3, 353, 271, i 351 (średnio 60-90 pociągów na dobę). Wśród linii obsługujących przewozy o znaczeniu regionalnym największe dobowe natężenie ruchu pociągów (39 pociągów na dobę) odnotowano na linii nr 356 Poznań Wschód–Wągrowiec–Powodowo. Największe natężenie ruchu w transporcie towarowym odnotowano na liniach nr 131, 3 (odcinek od Poznania w kierunku zachodnim) i 271 (średnio 40-70 pociągów na dobę).



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych PKP PLK S.A.

9.3. Transport drogowy

Sieć drogową

Sieć drogową województwa wielkopolskiego jest dobrze rozwinięta i dostosowana do układu osadniczego. Głównym elementem i szkieletem sieci drogowej są drogi kategorii krajowej, które zapewniają dobrą ponadregionalną dostępność województwa, łącząc najważniejsze ośrodki miejskie w kraju i województwie z Poznaniem. Uzupełnieniem dla sieci dróg krajowych są drogi kategorii wojewódzkiej, które łączą z siecią dróg krajowych, wszystkie ośrodki powiatowe i większość ośrodków gminnych. Uzupełnieniem układu drogowego regionu są drogi powiatowe i gminne, które zapewniają powiązania pozostałych ośrodków osadniczych z siecią drogową wyższych kategorii.

Drogi krajowe

W 2021 roku przez województwo wielkopolskie przebiegało 16 dróg krajowych o łącznej długości 1 730,1 km²²⁰. Wielkopolska jest położona tranzytowo, o czym świadczy fakt lokalizacji międzynarodowych szlaków transportowych będących częścią sieci TEN-T. Wśród nich znajdują się drogi najwyższych klas – autostrada A2 i drogi ekspresowe S5 i S8 oraz drogi krajowe nr 10 i 11, które będą docelowo posiadać klasę „S” (obecnie wybudowane są tylko odcinki stanowiące w większości obwodnice miast).

Strategiczne znaczenie dla sieci drogowej, z uwagi na rozciągłość południkową województwa wielkopolskiego, posiada droga krajowa nr 11. Jej rozbudowa do klasy „S” pozwoli na wzmocnienie spójności i dostępności północnej i południowej części regionu, a także przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej ze Śląska i Pomorza Zachodniego.

Drogi wojewódzkie

Drogi wojewódzkie uzupełniają sieć dróg krajowych i zapewniają powiązanie regionalnych, subregionalnych i lokalnych ośrodków wzrostu (także obszarów wiejskich) województwa. Za rozwój i utrzymanie sieci dróg wojewódzkich odpowiada Zarząd Województwa za pośrednictwem Wielkopolskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Poznaniu (WZDW), z wyjątkiem odcinków

²²⁰ dane GUS

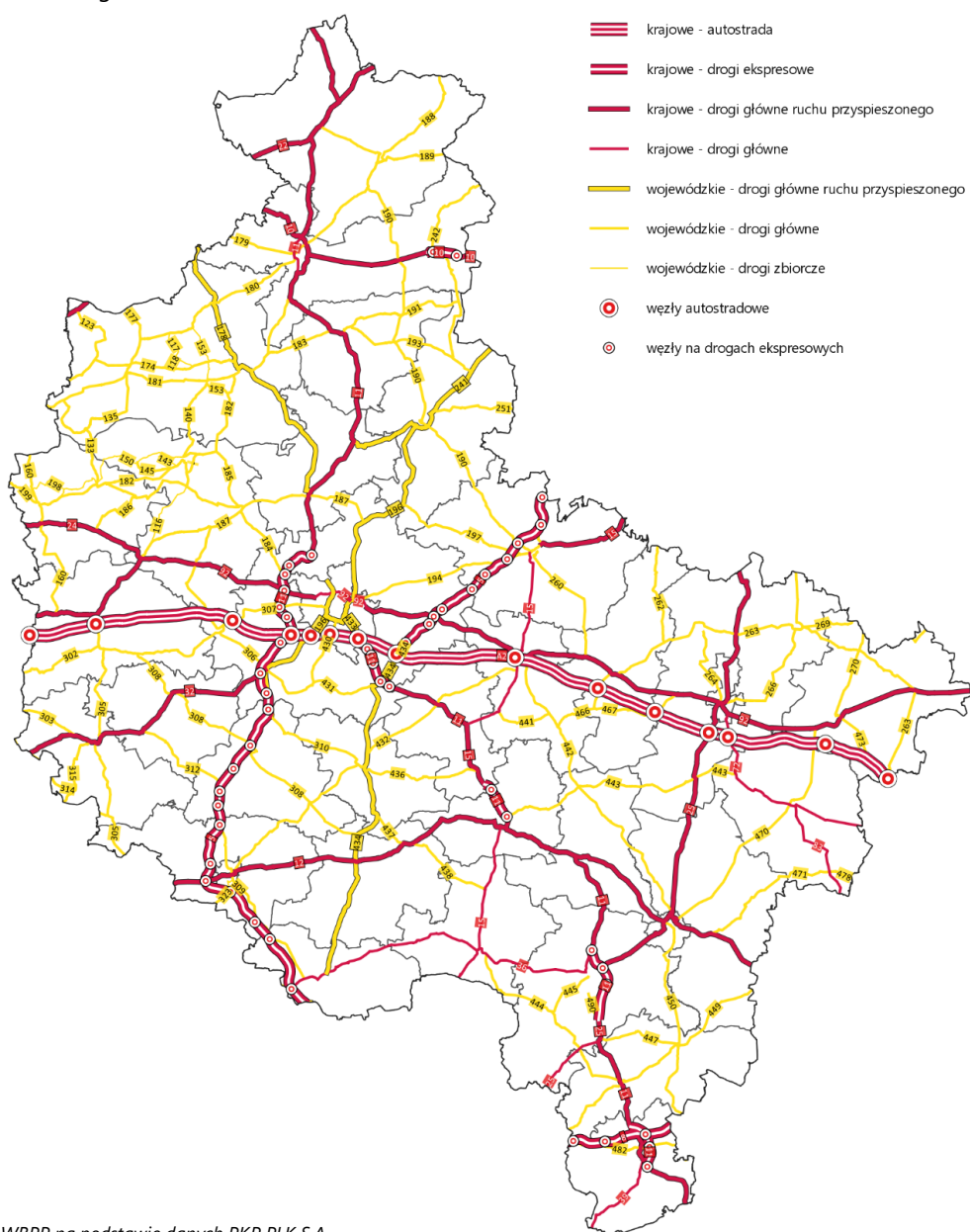
znajdujących się w granicach miast na prawach powiatu. Długość 83 administrowanych przez WZDW dróg na koniec 2021 roku wyniosła 2 729 km²²¹.

Większość dróg wojewódzkich odpowiada parametrom technicznym klasy głównej, za wyjątkiem kilku dróg klasy zbiorczej, które obsługują ruch lokalny o niewielkim znaczeniu dla obsługi transportowej regionu, zlokalizowanych przeważnie w obrębie Puszczy Noteckiej. Cztery drogi wojewódzkie nr: 178, 196, 241 oraz 434 (odcinek od węzła Kórnik Pn. do drogi krajowej nr 36) istotne dla sieci regionalnej posiadają klasę GP.

Drogi powiatowe i gminne

Sieć dróg powiatowych i gminnych posiada nie tylko znaczenie lokalne, ale również zapewnia dostępność do ośrodków ponadlokalnych i sieci dróg wyższych kategorii. W 2021 roku łączna długość dróg powiatowych wyniosła 12 156 km (w tym 896 km o nawierzchni gruntowej), a gminnych 25 580 km (w tym 10 127 km o nawierzchni gruntowej)²²². To zdecydowanie największe wartości wśród dróg publicznych. Jakość dróg ulega systematycznej poprawie o czym świadczy rosnący udział dróg o twardej nawierzchni, szczególnie dla dróg gminnych, gdzie udział dróg o nawierzchni twardej zwiększył się o 5,6 p.p. w latach 2016–2021.

Ryc.150. Infrastruktura drogowa



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych PKP PLK S.A

²²¹ dane Wielkopolskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Poznaniu

²²² dane GUS

Natężenie ruchu

Generalny Pomiar Ruchu (GPR) jest badaniem wykonywanym w cyklach pięcioletnich. Ostatnie badanie wykonano w latach 2020–2021. GPR został przeprowadzony na istniejącej sieci dróg krajowych i wojewódzkich, za wyjątkiem odcinków dróg, dla których zarządcami są prezydenci miast na prawach powiatu. Wyniki pomiarów wskazują na wzrost natężenia ruchu względem poprzednich edycji GPR. Średni dobowy ruch pojazdów na drogach krajowych w najnowszym pomiarze wyniósł 14 615 poj./dobę, a na drogach wojewódzkich 4 920 poj./dobę.

Najbardziej obciążone ruchem odcinki dróg krajowych na terenie województwa to:

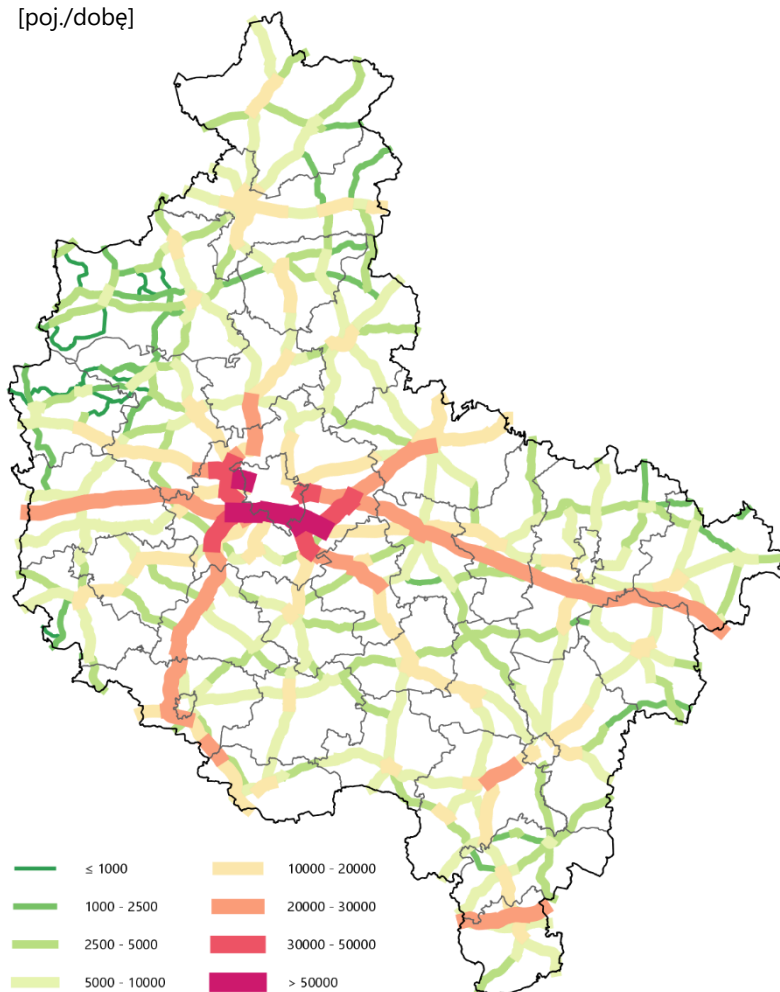
- autostrada A2:
 - W. POZNAŃ LUBOŃ/UL. ARMII POZNAŃ (DW430)/ – W. POZNAŃ KRZESINY /UL. KRZYWOUSTEGO(S11)/ (83 042 poj./dobę);
 - W. POZNAŃ KOMORNIKI/UL. GŁOGOWSKA/ – W. POZNAŃ LUBOŃ /UL. ARMII POZNAŃ (DW430)/ (79 415 poj./dobę);
 - W. POZNAŃ ZACH. /S5/ – W. POZNAŃ KOMORNIKI/ UL. GŁOGOWSKA/ (71 104 poj./dobę);
- drogi ekspresowe:
 - W. POZNAŃ KRZESINY – W. KONINKO /UL. PRZEMYSŁOWA/ (57 291 poj./dobę);
 - W. POZNAŃ ŁAWICA /UL. BUKOWSKA (DW307)/ – W. POZNAŃ DĄBRÓWKA /UL. POZNAŃSKA/ (47 918 poj./dobę);
 - W. POZNAŃ DĄBRÓWKA /UL. POZNAŃSKA/ – W. POZNAŃ ZACH. /A2, S5/ (46 654 poj./dobę);
- drogi krajowe
 - nr 92: PRZEŹMIEROWO /UL. SZAMOTULSKA (DW184)/ – POZNAŃ /GR. MIASTA/ (55 594 poj./dobę);
 - nr 92: W. POZNAŃ TARNOWO PODGÓRNE /S11/ – PRZEŹMIEROWO /UL. SZAMOTULSKA (DW184)/ (44 000 poj./dobę).

Najbardziej obciążone ruchem odcinki dróg wojewódzkich w regionie to:

- nr 194a – GNIEZNO/PRZEJŚCIE 1: W. GNIEZNO PŁD. (S5) – UL. KOSTRZEWSKIEGO (DK15)/(21 846 poj./dobę);
- nr 196a – KOMORNIKI /PRZEJŚCIE: UL. POCZTOWA – W. POZNAŃ KOMORNIKI (A2)/ (21 236 poj./dobę);
- nr 196 – POZNAŃ /GR. MIASTA/ – MUROWANA GOŚLINA (19 659 poj./dobę);
- nr 307 – POZNAŃ – W. POZNAŃ ŁAWICA /S11/ (18 943 poj./dobę);
- nr 431 – MOSINA /PRZEJŚCIE/ (18 858 poj./dobę).

Wyniki GPR potwierdzają stale rosnące znaczenie transportu drogowego. Zwiększające się natężenie ruchu jest skorelowane z liczbą samochodów, o czym świadczy wzrost wartości wskaźnika motoryzacji²²³ w województwie wielkopolskim, który z poziomu 599,9 sam. os./1000 ludności. w 2015 roku wzrósł do 738,0 sam. os./1000 ludności w 2021 roku²²⁴.

Ryc.151. Średni dobowy ruch roczny pojazdów (SDRR) na drogach krajowych i wojewódzkich w Wielkopolsce w GPR 2020/2021 [poj./dobę]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Generalnego Pomiaru Ruchu 2020/2021

²²³ „Liczony jest jako stosunek liczby pojazdów ogółem lub liczby samochodów osobowych do liczby mieszkańców na analizowanym obszarze”, (K. Jamroz, K. Birr, R. Okraszewska, Prognozowanie wskaźnika motoryzacji na poziomie województw, Transport miejski i regionalny, 03/2018)

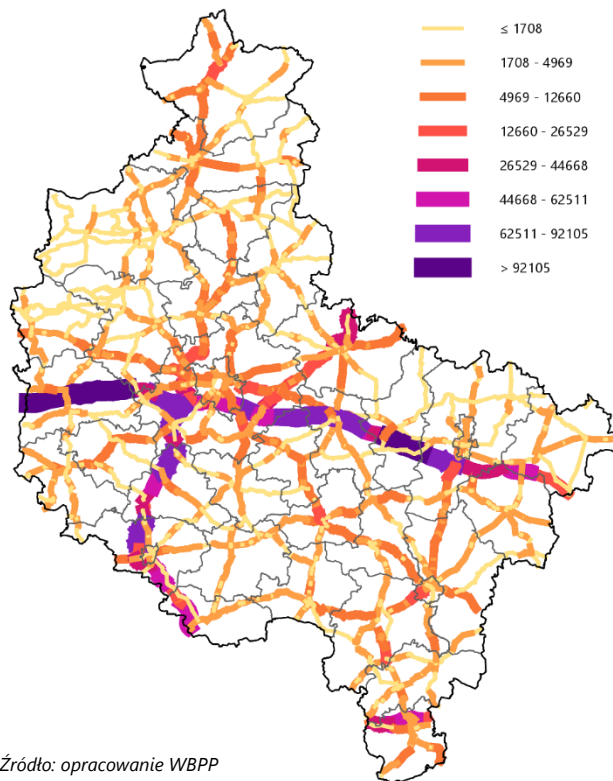
²²⁴ Dane GUS

Wpływ transportu drogowego na zmiany klimatu

Transport drogowy jest odpowiedzialny za zdecydowaną większość emisji gazów cieplarnianych w sektorze. W 2016 roku wyniósł on aż 98% w zestawieniu z innymi gałęziami transportu. Cały sektor transportu jest odpowiedzialny za 13% emisji wszystkich sektorów gospodarki.

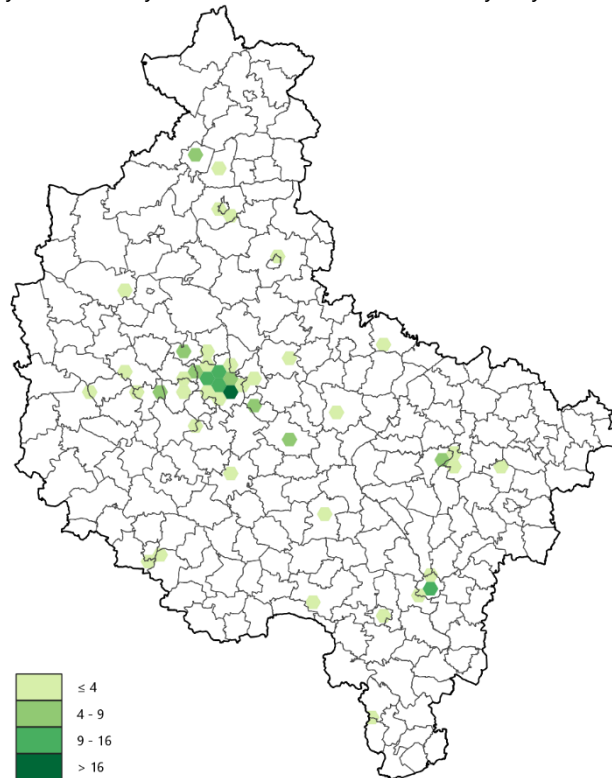
Emisja gazów cieplarnianych pochodzących z transportu drogowego jest zróżnicowana w zależności od typu pojazdu i prędkości z jaką się porusza. Na rzecz zobrazowania wartości emisji na danych odcinkach dróg krajowych i wojewódzkich w regionie, wykorzystano dane pochodzące z regionalnego modelu ruchu²²⁵ oraz kalkulatora emisji z transportu drogowego opracowany przez KOBiZE²²⁶. W 2019 roku na terenie województwa, łączna wartość emisji CO₂ na drogach krajowych i wojewódzkich wyniosła 2 938 tys. ton, w tym aż 2 266 tys. ton na drogach krajowych. Zdecydowanie największe wartości zostały wskazane wzdłuż odcinków autostrady A2, gdzie odnotowuje się również największe natężenie ruchu. Wysokie wartości emisji stwierdzono także na poszczególnych odcinkach dróg ekspresowych: S5 i S8.

Ryc.152. Emisja CO₂ z transportu drogowego



Źródło: opracowanie WBPP

Ryc.153. Punkty ładowania samochodów elektrycznych



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych UTD

Infrastruktura paliw alternatywnych

Szansą na zmniejszenie poziomu emisji CO₂ z transportu drogowego jest rozwój elektromobilności. Jednak nie jest on możliwy bez odpowiedniego zaplecza w postaci infrastruktury paliw alternatywnych. Na podstawie danych EIPA²²⁷ w województwie znajduje się 112 stacji paliw alternatywnych, w tym dwie stacje CNG²²⁸: w Poznaniu i Matuszewie. Łącznie na stacjach w regionie znajdują się 204 punkty ładowania, w tym 69 punktów ładowania o dużej mocy (punkty ładowania o mocy większej niż 22 kW). Najwięcej punktów ładowania zlokalizowanych jest w Poznaniu (80, w tym 20 dużej mocy), powiecie poznańskim (45, w tym 15 dużej mocy) oraz w Kaliszu (20, w tym 11 dużej mocy).

²²⁵ Regionalny model ruchu – opracowany na potrzeby Regionalnego Planu Transportowego dla województwa wielkopolskiego w perspektywie 2030 roku, więcej w podrozdziale 9.3

²²⁶ Kalkulator zawiera charakterystyki drogowej emisji zanieczyszczeń opracowane na podstawie struktury pojazdów w Polsce w roku 2019 zawartej w modelu COPERT.

²²⁷ Ewidencja Infrastruktury Paliw Alternatywnych jest rejestrem publicznym prowadzonym przez Urząd Dozoru Technicznego wg stanu na 19.09.2022 r.

²²⁸ CNG – sprężony gaz ziemny

9.4. Transport rowerowy²²⁹

Transport rowerowy zyskuje coraz większe znaczenie, ze względów ekonomicznych i ekologicznych, szczególnie w gęsto zaludnionych obszarach miejskich. W ślad za tym idzie rozbudowa infrastruktury w postaci dróg rowerowych. Łączna długość istniejących dróg rowerowych w województwie wynosi 2 438 km, w realizacji pozostaje 84 km, a zaplanowanych jest blisko 1 521 km. Najdłuższą siecią dróg rowerowych w województwie dysponuje Poznań – 323 km.

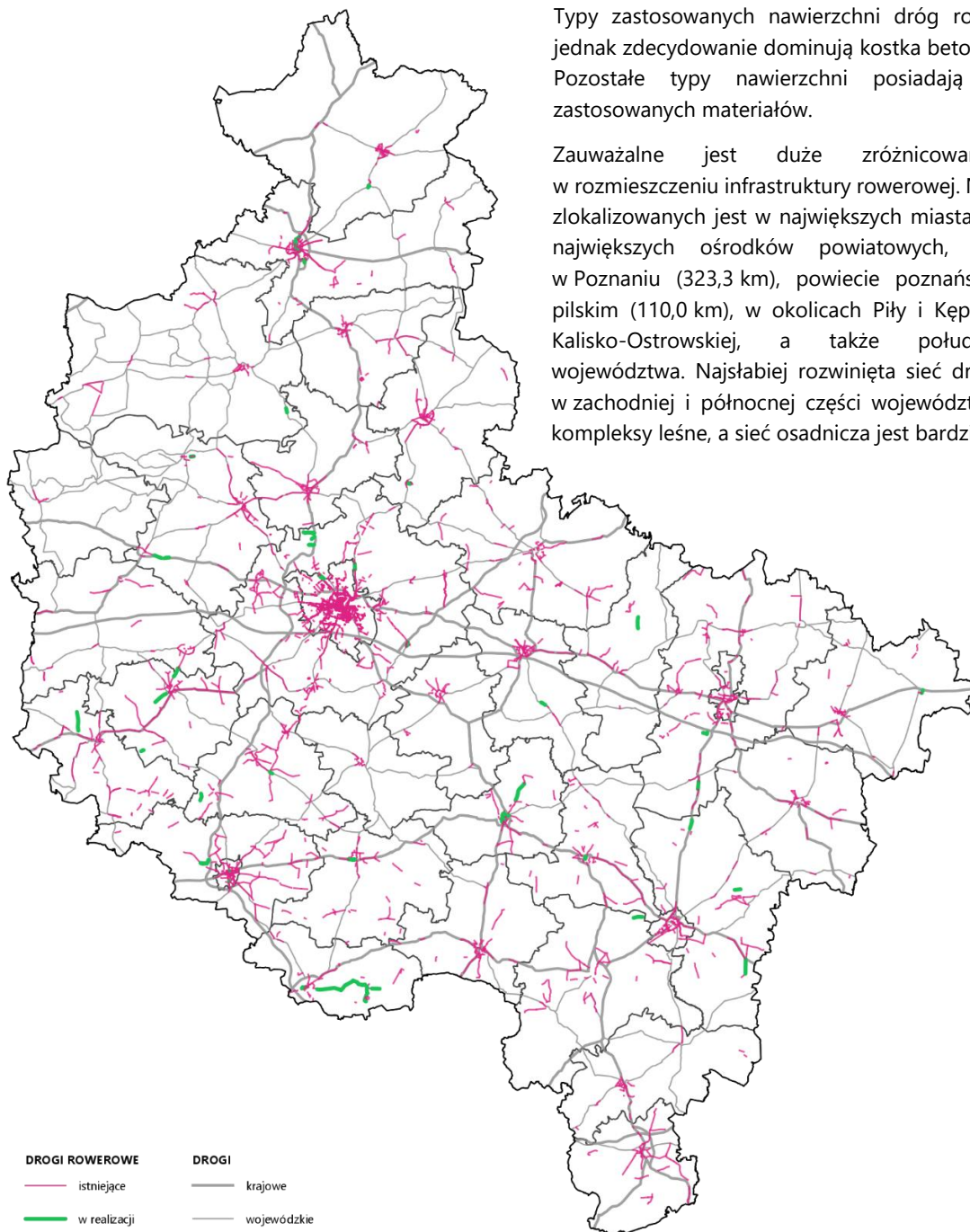
W podziale na kierunki jazdy zdecydowanie dominują drogi dwukierunkowe o łącznej długości 2 029 km. Stan techniczny dróg rowerowych jest w większości bardzo dobry lub dobry. Łącznie dla całego województwa wskazano 30,6% dróg w bardzo dobrym

stanie technicznym oraz 35,7% w dobrym stanie technicznym. Zły stan techniczny odnotowano tylko dla 3% dróg rowerowych, a dla pozostałych 30,7% respondenci nie określili stanu technicznego.

Ryc.154. Drogi rowerowe w Wielkopolsce

Typy zastosowanych nawierzchni dróg rowerowych są różnorodne, jednak zdecydowanie dominują kostka betonowa (41%) i asfalt (35,4%). Pozostałe typy nawierzchni posiadają niecałe 23,7% udziału zastosowanych materiałów.

Zauważalne jest duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne w rozmieszczeniu infrastruktury rowerowej. Najwięcej dróg rowerowych zlokalizowanych jest w największych miastach regionu oraz w pobliżu największych ośrodków powiatowych, w tym w szczególności w Poznaniu (323,3 km), powiecie poznańskim (254,4 km), powiecie pilskim (110,0 km), w okolicach Piły i Kępna, w obrębie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, a także południowo-zachodniej części województwa. Najmniej rozwinięta sieć dróg rowerowych występuje w zachodniej i północnej części województwa, gdzie występują duże kompleksy leśne, a sieć osadnicza jest bardziej rozproszona.



Źródło: opracowanie WBPP

²²⁹ Opracowano na podstawie badania ankietowego przeprowadzonego przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu zrealizowanego w ramach Koncepcji dotyczącej wzmocnienia i rozwoju ruchu rowerowego w województwie wielkopolskim w terminie od 28.10.2020 do 26.02.2021 r. oraz danych pozyskanych od Wielkopolskiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Poznaniu i Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

9.5. Transport lotniczy

Na terenie województwa wielkopolskiego funkcjonuje 7 lotnisk cywilnych: Międzynarodowy Port Lotniczy Poznań Ławica, Strzyżewice k/Leszna, Michałków k/Ostrowa Wlkp., Poznań-Bednary, Kąkolewo, Żerniki, Poznań/Kobylnica oraz 2 lotniska wojskowe: Poznań-Krzesiny i Powidz. Lotniska cywilne poza portem lotniczym w Poznaniu obsługują głównie cywilne przeloty prywatne i w większości należą do lokalnych aeroklubów. W regionie zlokalizowanych jest także 47 lądowisk cywilnych, w tym 16 samolotowych, 10 śmigłowcowych i 21 śmigłowcowych przyszpitalnych.

Jedynym lotniskiem obsługującym regularny pasażerski ruch lotniczy, w tym realizującym połączenia międzynarodowe o zasięgu europejskim jest Poznań-Ławica. Liczba i kierunki połączeń ulegają zmianom i są zależne od aktualnej sytuacji rynku lotniczego oraz preferencji podróżnych. Lotnisko w 2022 roku posiadało w swojej ofercie 32 regularne połączenia do 14 europejskich krajów oraz 2 do krajów Bliskiego Wschodu (Izrael, Jordania). Poznań posiada bezpośrednie połączenia z 13 europejskimi stolicami: Amsterdamem, Kopenhagą, Londynem, Brukselą, Budapesztem, Dublinem, Helsinkami, Warszawą, Maltą, Rzymem, Oslo, Paryżem, Sztokholmem. Aktualna przepustowość lotniska wynosi ok. 3 mln pasażerów rocznie.

Liczba pasażerów obsługanych w 2021 roku w porcie lotniczym Poznań – Ławica wyniosła 1 045 751. Jest to wynik znacznie niższy niż w latach poprzedzających, na co wpływ miał wybuch pandemii Covid-19. W 2019 roku poznański port lotniczy obsłużył aż 2 372 184 pasażerów, a w 2020 tylko 652 833. Jednak dane z 2022 roku, po zniesieniu większości obostrzeń w Polsce i krajach europejskich, szczególnie w okresie wakacyjnym, są coraz bardziej optymistyczne. Liczba pasażerów w okresie wakacyjnym (lipiec, sierpień, wrzesień) była wyższa niż w analogicznych miesiącach w 2019 roku. Liczba obsługanych osób w porcie Poznań-Ławica od stycznia do listopada w 2022 roku wyniosła już 2 118 513, czyli więcej niż łącznie w latach 2020 i 2021.

9.6. Transport wodny

Drogi wodne na terenie Wielkopolski to jednocześnie największe rzeki przepływające przez region, czyli Warta i Noteć. Wyjątkiem jest Kanał Ślesiński, który został wybudowany w I połowie XX w. i w okolicach Konina łączy Wartę z jeziorem Gopło, domykając tym samym Wielką Pętlę Wielkopolski – międzyregionalny szlak o istotnym znaczeniu turystycznym dla Wielkopolski.

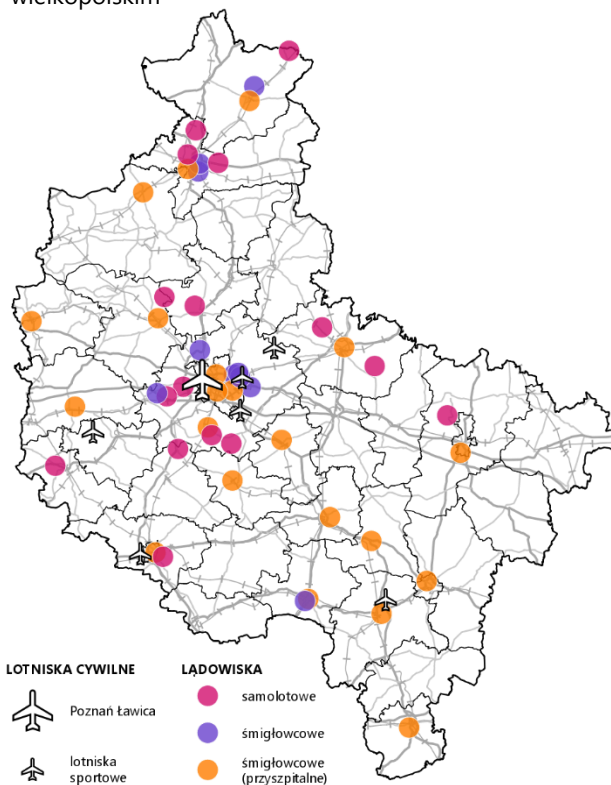
Klasy dróg wodnych na terenie województwa wielkopolskiego:

- Rzeka Warta: Ia od Kanału Ślesińskiego do Lubonia, Ib od Lubonia do ujścia Noteci,
- Rzeka Noteć: Ib od połączenia z Kanałem Bydgoskim do ujścia Drawy, II od ujścia Drawy do ujścia do Warty,
- Kanał Ślesiński: II od połączenia z Wartą do jeziora Gopło, III jezioro Gopło.

Transport wodny posiada marginalne znaczenie w systemie transportowym w regionie. Nie jest prowadzona regularna żegluga śródlądowa. Ma ona charakter incydentalny, ze względu na niskie parametry dróg wodnych, zły stan infrastruktury hydrotechnicznej lub jej brak oraz silną konkurencję ze strony transportu drogowego i kolejowego. Drogi wodne z powodzeniem są wykorzystywane w turystyce wodnej. Dużą popularnością cieszy się najdłuższy znakowany szlak turystyki wodnej o długości łącznej 688 km – Wielka Pętla Wielkopolski. Wzdłuż trasy funkcjonują liczne przystanie i mariny.

Zagrożeniem dla żeglugi śródlądowej są postępujące zmiany klimatyczne, a w szczególności nasilające się zjawisko suszy, szczególnie suszy hydrologicznej, która dotyka mocno dorzecze Warty i Noteci. Szczególnie niekorzystna sytuacja występuje w Wielkopolsce Wschodniej, która jest jednym z najbardziej narażonych na suszę regionów w kraju. Coraz częstsze i długo utrzymujące się niskie stany wód na drogach wodnych, powodują duże utrudnienia w żegludze, szczególnie dla jednostek o większym zanurzeniu.

Ryc.155. Lotniska i lądowiska w województwie wielkopolskim

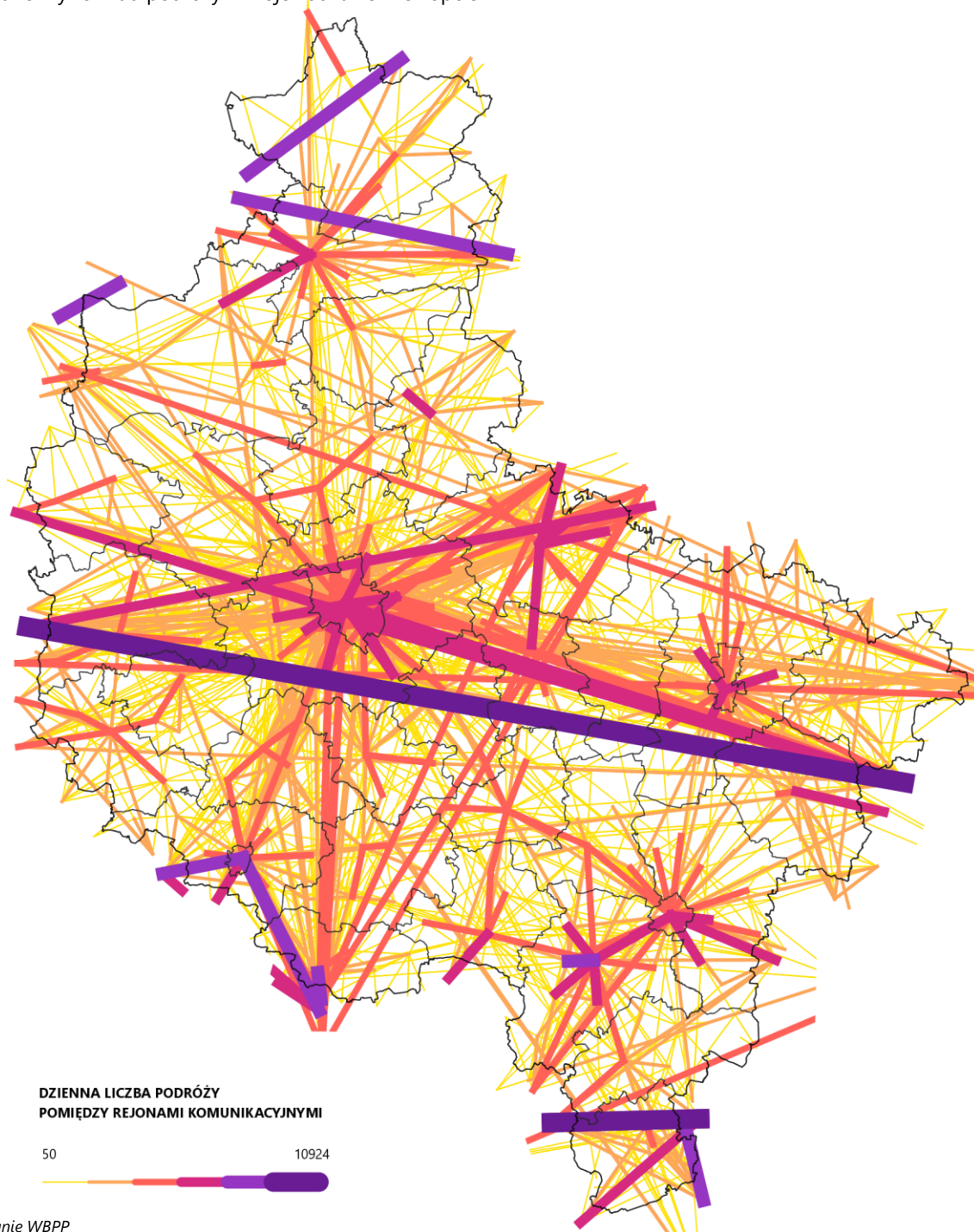


9.7. PRZESTRZENNY ROZKŁAD PODRÓŻY²³⁰

Przestrzenny rozkład podróży pokazuje wielkość dziennych przepływów ludności na terenie województwa wielkopolskiego. Przepływy zobrazowane są za pomocą więzby ruchu, która uwzględnia całkowitą liczbę codziennie wykonywanych podróży pomiędzy gminami wewnątrz województwa, a także pomiędzy Wielkopolską i otoczeniem zewnętrznym.

Rozkład podróży wskazuje główne ośrodki ciężenia w województwie, do których i z których odbywa się największa liczba podróży, a są to: Poznań, Piła, Gniezno, Konin, Kalisz, Ostrów Wlkp., Leszno. Widoczny jest także bardzo duży wolumen podróży tranzytowych przez województwo wielkopolskie, szczególnie na relacji wschód–zachód. Widoczne są one wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, czyli autostrady A2 i linii kolejowej nr 3, które są częścią korytarza transportowego Morze Bałtyckie–Morze Północne.

Ryc.156. Przestrzenny rozkład podróży w województwie wielkopolskim



Źródło: opracowanie WBPP

²³⁰ Opracowano na podstawie regionalnego modelu ruchu województwa wielkopolskiego

9.8. PUBLICZNY TRANSPORT ZBIOROWY

Transport kolejowy

Przewozy o charakterze międzywojewódzkim i międzynarodowym w regionie są organizowane przez spółkę PKP Intercity, głównie na liniach o znaczeniu państwowym, natomiast przewozy o charakterze regionalnym realizują spółki Koleje Wielkopolskie i POLREGIO²³¹. Przewozy regionalne prowadzone są na zdecydowanej większości linii kolejowych na terenie województwa, a pasażerom dostęp do przewozów kolejowych zapewnia 116 stacji i 149 przystanków osobowych. Pociągi Kolei Wielkopolskich zatrzymują się na 83% wszystkich stacji i przystanków w Wielkopolsce, pociągi POLREGIO na 58,1%, a pociągi Intercity na 14,3%²³².

Spółka POLREGIO obsługuje następujące połączenia:

- Ostrów Wlkp.–Kalisz–granica województwa–(Łódź);
- Ostrów Wlkp.–Międzybórz–(Wrocław);
- Poznań Główny–Opalenica–Nowy Tomyśl–Zbąszyń–granica województwa–Zbąszynek–(Zielona Góra);
- Poznań Główny–Jarocin–Ostrów Wlkp.–Kępno–granica województwa–(Kluczbork);
- Poznań Główny–Kościan–Leszno–Rawicz–granica województwa–(Wrocław);
- Poznań Główny–Chodzież–Piła Główna–granica województwa–(Szczecinek);
- Poznań Główny–Wronki–granica województwa–(Szczecin);
- Piła Główna–granica województwa–(Szczecin);
- Piła Główna–Wyrzysk Osiek–granica województwa–(Bydgoszcz);
- (Chojnice)–granica województwa–Piła Główna–Krzyż;
- Poznań Główny–Poznań Wschód–Gniezno–granica województwa–(Bydgoszcz/Toruń).

Spółka Koleje Wielkopolskie obsługuje połączenia:

- Gniezno–Jarocin–Krotoszyn–Milicz;
- Poznań Główny–Września–Konin–Koło–Kłodawa–Kutno;
- Leszno–Kąkolewo–Krotoszyn–Ostrów Wlkp.;
- Leszno – Wolsztyn – Zbąszynek;
- Łódź Fabryczna–Kalisz–Ostrów Wlkp.–Odolanów;
- Poznań Główny–Gniezno–Mogilno;
- Poznań Główny–Jarocin–Ostrów wlkp.–Kępno;
- Poznań Główny–Leszno–Rawicz;
- Poznań Główny–Rogoźno–Piła Główna;
- Poznań Główny–Wągrowiec–Gołańcz;
- Poznań Główny–Luboń–Grodzisk Wlkp.–Wolsztyn;
- Poznań Główny–Opalenica–Nowy Tomyśl–Zbąszyń–Zbąszynek;

Poznańskiej Kolei Metropolitalnej (PKM) obsługuje na odcinkach:

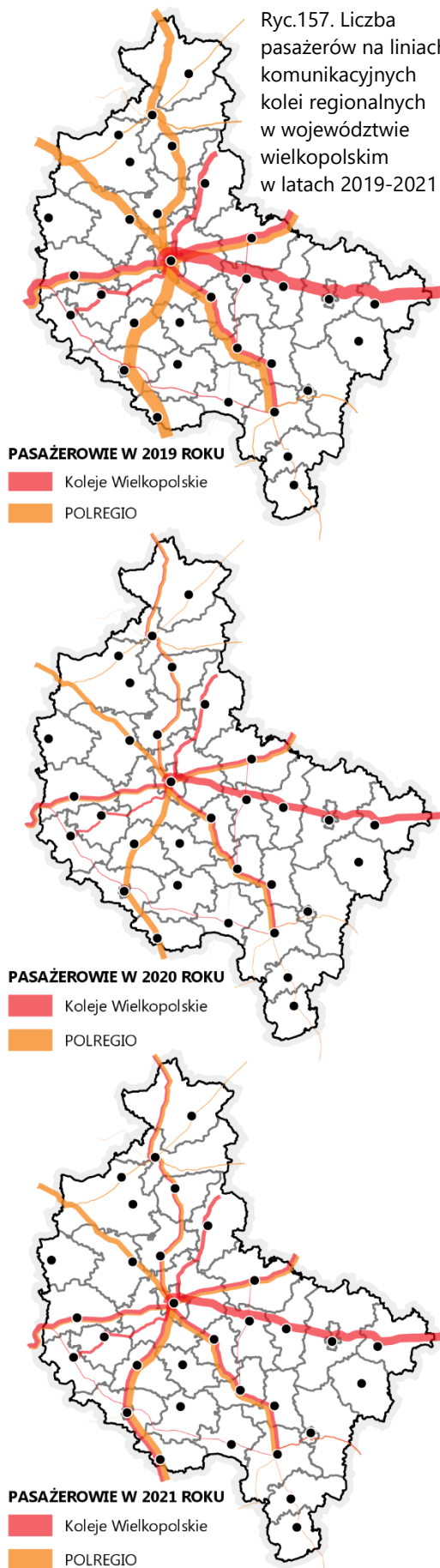
- Poznań Główny–Grodzisk Wlkp.;
- Poznań Główny–Wągrowiec;
- Poznań Główny–Nowy Tomyśl;
- Poznań Główny–Jarocin;
- Poznań Główny–Września;
- Poznań Główny–Gniezno;
- Poznań Główny–Rogoźno;
- Poznań Główny–Kościan;
- Poznań Główny–Wronki.

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Departamentu Transportu UMWW

²³¹ Kolejowy transport pasażerski na terenie województwa wielkopolskiego jest organizowany zgodnie z ogólnymi zasadami określonymi w Ustawie z dnia 16 grudnia 2010 roku o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2022 poz. 1343)

²³² Opracowano na podstawie REGULAMIN SIECI 2022/2023 przyjęty do stosowania Uchwałą Nr 758 / 2021 Zarządu PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. z dnia 22 listopada 2021 r. oraz rozkładów jazdy przewoźników aktualnych na koniec marca 2022 r.

Ryc.157. Liczba pasażerów na liniach komunikacyjnych kolei regionalnych w województwie wielkopolskim w latach 2019-2021



Warto zaznaczyć, że Poznańska Kolej Metropolitalna to jedno z największych tego typu przedsięwzięć w Polsce. Jej celem jest zapewnienie częstotliwości kursowania pociągów do Poznania co 30 minut w godzinach szczytu komunikacyjnego.

Liczba pasażerów korzystających z transportu kolejowego, szczególnie realizowanego przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego stale rosła do roku 2019. Dane za lata 2020 i 2021 odbiegają od tego trendu ze względu na panującą pandemię COVID-19 i wprowadzone w związku z nią liczne okresowe obostrzenia dla publicznego transportu zbiorowego, w tym kolejowego. Liczba pasażerów obsłużonych przez regionalnych przewoźników w 2019 roku wyniosła ponad 27,4 mln os., natomiast w roku 2020 tylko 14,9 mln os. Rok 2021 był zdecydowanie lepszy i mimo obowiązujących obostrzeń covidowych liczba pasażerów wzrosła o blisko 20% rok do roku. Z usług Kolei Wielkopolskich skorzystało ponad 10,1 mln pasażerów, a POLREGIO 7,7 mln. W porównaniu do dwóch poprzednich lat, rok 2022 to dynamiczny wzrost liczby pasażerów. Ich liczba wyniosła 23,6 mln, to tylko 14% mniej niż w roku 2019. Koleje Wielkopolskie przewiozły aż 14,25 mln osób, czyli ponad 2 mln więcej niż w ostatnim roku przed pandemią.

Zróźnicowanie wewnętrzne przewozów regionalnych, obsługiwanych przez spółki Koleje Wielkopolskiego i POLREGIO, widoczne jest na poszczególnych liniach komunikacyjnych.

W 2022 roku zostały zniesione pandemiczne ograniczenia dla publicznego transportu zbiorowego na terenie całego kraju. Efektem tych działań i dobrej oferty przewozowej jest znaczący wzrost liczby pasażerów, szczególnie Kolei Wielkopolskich, które przewiozły najwięcej osób od momentu powstania spółki. W porównaniu do 2019 roku liczba pasażerów poszczególnych linii komunikacyjnych, jak i najpopularniejsze kierunki podróży, nie uległy znaczącym zmianom.

Tab.14. Linie komunikacyjne obsługiwane przez spółki POLREGIO (PR) i Koleje Wielkopolskie (KW) o największej liczbie pasażerów w 2019 i 2022 roku

| linia komunikacyjna | 2019 | | | linia komunikacyjna | 2022 | | |
|----------------------------------|-----------|-----------|-----------|-------------------------------------|-----------|-----------|-----------|
| | PR | KW | Razem | | PR | KW | Razem |
| Poznań Gł.–Rawicz (-Wrocław Gł.) | 3 547 334 | - | 3 547 334 | Poznań Gł.–Rawicz (-Wrocław Gł.) | 1 641 247 | 1 745 001 | 3 386 248 |
| Poznań–Jarocin–Ostrów | 2 255 847 | 1 290 678 | 3 546 525 | Poznań Gł.–Kutno | - | 3 104 463 | 3 104 463 |
| Poznań Gł.–Gniezno (-Inowrocław) | 1 602 470 | 1 809 366 | 3 411 836 | Poznań–Jarocin–Ostrów | 1 603 710 | 1 281 492 | 2 885 202 |
| Poznań Główny–Kutno | - | 3 404 933 | 3 404 933 | Poznań Gł.–Gniezno (-Inowrocław) | 1 163 248 | 1 466 832 | 2 630 080 |
| Poznań–Zbąszynek (-Zielona Góra) | 979 614 | 1 838 723 | 2 818 337 | 360–Poznań Gł.–Krzyż Wlkp.–Szczecin | 2 164 960 | 13 689 | 2 178 649 |

Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Departamentu Transportu UMWW

Lata 2020 i 2021 odzwierciedlają negatywną rolę pandemii COVID-19, która wpłynęła na życie społeczno-gospodarcze, w tym kolejowy transport pasażerski. Obawa przed zakażeniem oraz obostrzenia w postaci limitów miejsc w środkach transportu publicznego przyczyniły się do zmniejszenia liczby pasażerów kolei. Jednak dane z 2022 roku pozwalają sądzić, że negatywny trend odwróci się i kolejowe przewozy pasażerskie wrócą na ścieżkę dynamicznego rozwoju sprzed pandemii.

Transport autobusowy

Transport autobusowy w województwie wielkopolskim jest organizowany na podstawie ustawy z dnia 16 grudnia 2010 roku o publicznym transporcie zbiorowym. Regularna komunikacja autobusowa w regionie prowadzona jest na następujących rodzajach linii:

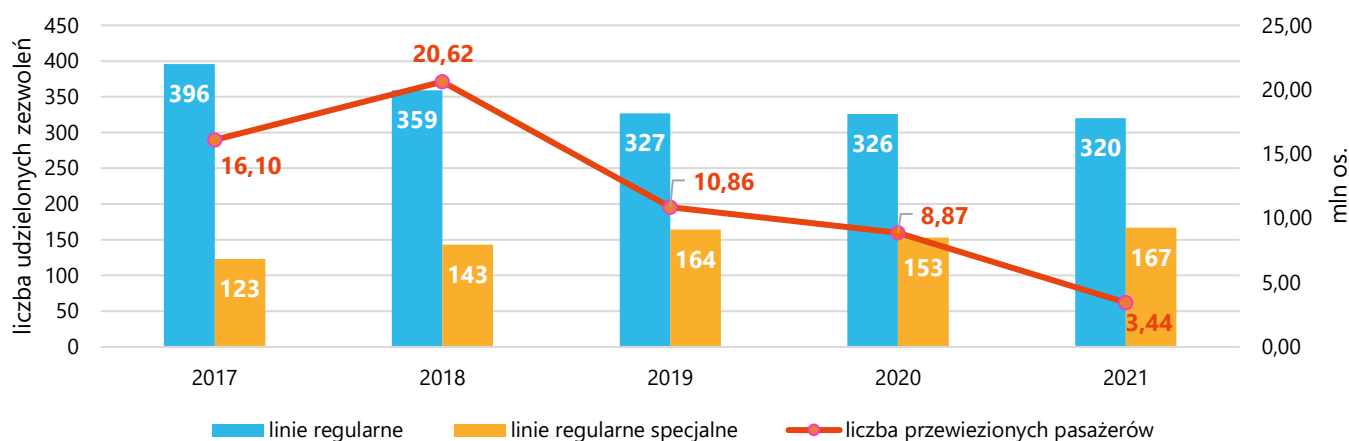
- międzyregionalnych dalekobieżnych tj. powyżej 160 km, obejmujących swoim zasięgiem obszar co najmniej dwóch regionów, które łączą miasta wojewódzkie oraz inne ważniejsze ośrodki aglomeracyjne,
- regionalnych tj. w granicach 50–160 km, dokonywanych na obszarze kilku sąsiednich województw, łączących mniejsze miasta z dużymi ośrodkami w regionie,
- podmiejskich tj. do 50 km, łączących osiedla wiejskie z ośrodkami gminnymi, powiatowymi i wojewódzkimi,
- miejskich tj. funkcjonujących w obrębie miast oraz w strefie 5–10 km poza jego granicami.

Największymi przewoźnikami w województwie, pod względem wysokości udzielonych przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego dotacji w 2021 są: PKS Sp. z o.o. w Pile, PKS w Koninie S.A., MILLA Spółdzielnia w Lesznie. Liczba regularnych linii komunikacji autobusowej oraz wielkość przewozów jest uzależniona od zgłaszanego popytu na przewozy. Samorząd województwa jest odpowiedzialny za przewozy regularne i regularne specjalne w krajowym transporcie drogowym, na które Marszałek Województwa udziela stosownego zezwolenia. W 2021 roku na podstawie zezwoleń wydanych przez

Marszałka funkcjonowało 320 regularnych linii autobusowych przebiegających co najmniej przez teren dwóch powiatów oraz 167 linii regularnych specjalnych. Liczba ta systematycznie zmniejsza się, czego odzwierciedleniem jest liczba przewiezionych osób. Przewoźnicy, którym Marszałek Województwa Wielkopolskiego udzielił zezwolenia na przewóz regularny obsłużyli 3 444 895 pasażerów w 2021 roku wobec 8 870 169 pasażerów w 2020 roku.

Zauważalny jest trend spadkowy w zakresie liczby pasażerów oraz liczby regularnych linii komunikacyjnych publicznego transportu autobusowego. Na taki stan może wpływać niedostosowana do potrzeb oraz mało atrakcyjna oferta przewoźników świadczących usługi przewozowe, przez co podróżni wybierają jako alternatywę transport indywidualny, czy coraz bardziej konkurencyjny transport kolejowy. Powodem tej sytuacji są także zmiany demograficzne, co skutkuje zmniejszającą się liczbą uczniów i pracowników, a także trwała tendencja zwiększania się liczby samochodów osobowych. Ogromny wpływ na spadek liczby podróżnych wywarła pandemia COVID-19, w wyniku której wprowadzono okresowo liczne obostrzenia dla publicznego transportu zbiorowego.

Ryc.158. Liczba regularnych linii autobusowych i liczba przewiezionych pasażerów na terenie województwa wielkopolskiego

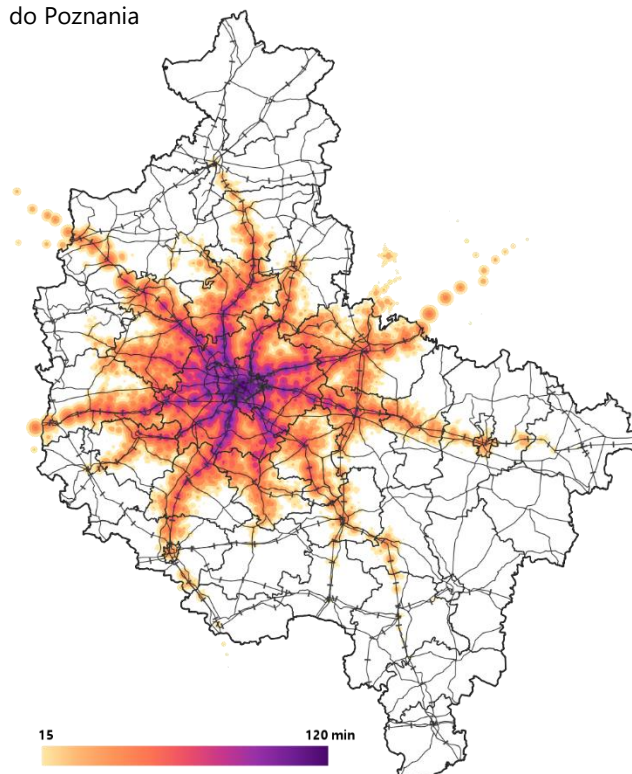


Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych Departamentu Transportu UMWW

Ryc.159. Dostępność czasowa transportem zbiorowym do Poznania

Dostępność transportem zbiorowym

Dostępność czasowa transportem zbiorowym do Poznania została rozpatrzona jako dostępność z obszaru całego województwa do punktu docelowego, którym jest Dworzec Główny PKP w Poznaniu. Przestrzenne zróżnicowanie dostępności poszczególnych części regionu prezentują izochrony rzędu 15 minut. Najlepszą dostępność transportem zbiorowym posiadają tereny położone w bezpośrednim sąsiedztwie linii kolejowych, m.in. wzdłuż linii nr 3, 271, 272, 351, 353, 354. Świadczy to o kluczowej roli transportu kolejowego w transporcie zbiorowym, szczególnie w zapewnieniu szybkiego dostępu do stolicy regionu.



Źródło: opracowanie WBPP

10 SIĘĆ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

10.1.ZAOPATRZENIE W WODĘ

Źródłem wody dla zbiorowego zaopatrzenia miast i wsi województwa wielkopolskiego są wody podziemne i powierzchniowe. Wielkopolska jest trzecim regionem w kraju pod względem ilości wody dostarczonej do wodociągów oraz wody dostarczonej gospodarstwom domowym, po województwie mazowieckim i śląskim. Woda dostarczona do wodociągów w 76% trafia do gospodarstw domowych.

Sieć wodociągowa

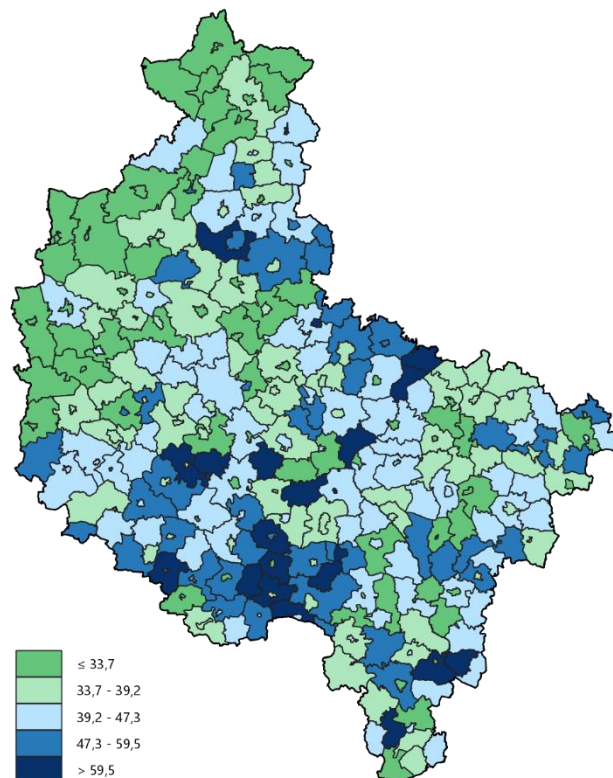
Stopień rozwoju sieci wodociągowej na terenie województwa wielkopolskiego jest na bardzo wysokim poziomie. Obecnie dostęp do sieci wodociągowej ma 96,8% Wielkopolan, co plasuje region na 2. miejscu w kraju, po województwie opolskim (średnia krajowa 92,4%). Dostęp do wodociągu jest jednak zróżnicowany wewnątrz regionu. Najmniejszy udział korzystających z wodociągów w województwie, odnotowano w mieście Wielichowo oraz na obszarze wiejskim gminy Wieleń, który wynosił odpowiednio 56,4% oraz 62,7%. Ponadto najniższe wartości udziału mieszkańców korzystających z wodociągów zaobserwowano w zachodniej oraz północno-zachodniej części regionu, szczególnie na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich oraz w gminach wiejskich.

Zgodnie z przepisami prawa, jednym z głównych zadań gminy, jest zbiorowe zaopatrzenie w wodę. Dostęp do sieci wodociągowej może stanowić kluczowe zadanie dla władz lokalnych w perspektywie kolejnych dwóch dekad. Prognozowane problemy związane z dostępem do wody, w wyniku m.in. rozwijającego się zjawiska suszy na terenie Wielkopolski oraz nadmiernego poboru wód (szczerpywanie wielu ujęć wód podziemnych wynikające z wielkości ustalonych zasobów eksploatacyjnych oraz określanych w pozwoleniach wodnoprawnych), mogą skutkować w przyszłości obniżeniem się poziomu wód podziemnych w indywidualnych ujęciach.

Zużycie wody na mieszkańca

Istotnym zagadnieniem w kontekście gospodarki wodami jest zużycie wody w regionie. Wielkopolska od lat znajduje się w czołówce regionów, w których obserwowane jest najwyższe zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca. W 2021 roku na obszarze Wielkopolski średnie zużycie wody na 1 mieszkańca było najwyższe w kraju i wynosiło 39,2 m³. W tym samym czasie średnia krajowa wynosiła 33,7 m³. Zużycie wody na terenie Wielkopolski jest bardzo zróżnicowane wewnątrzregionalnie. Niskie zużycie wody, poniżej średniej regionalnej, częściowo pokrywa się z niskim poziomem dostępu do wodociągów, które zauważalne jest w północno-zachodniej i północnej części województwa. Najniższe zużycie wody z wodociągów w regionie notowane jest na obszarze wiejskim w gminie Swarzędz (17,3 m³/miesz.), gdzie z wodociągu korzysta 92,7% mieszkańców, w mieście Okonek (19 m³/miesz.), gdzie z wodociągu korzysta 68,7% i na obszarze wiejskim gminy Kłodawa, (20,4 m³ /miesz.), gdzie z wodociągu korzysta 83,8% ludności. Natomiast zużycie wody powyżej średniej wojewódzkiej obserwowane jest w południowej oraz wschodniej części województwa. Najwyższe zużycie wody w regionie notowane jest w gminie wiejskiej Powidz (93,5 m³), na obszarze wiejskim gminy Rydzyna (82 m³) oraz w mieście Żerków (77,6 m³).

Ryc.160. Zużycie wody z sieci wodociągowej w 2021 roku na 1 mieszkańca [m³]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Zużycie wody przez przemysł

Zasoby wodne mają również strategiczne znaczenie dla funkcjonowania sektora przemysłowego. Do celów przemysłowych wykorzystywane są wody powierzchniowe i podziemne oraz wody z odwadniania zakładów górniczych oraz obiektów budowlanych, a także z wodociągów komunalnych. Na terenie Wielkopolski woda używana do przemysłu w 97% pochodzi z zasobów powierzchniowych. W 2021 roku wielkopolski przemysł zużył 962 514 dam^3 wody, co stanowi ponad 15% wody zużytej przez przemysł w Polsce. Był to trzeci wynik w kraju, po województwie świętokrzyskim i mazowieckim, których udział w zużyciu wody wynosił odpowiednio 18% oraz 39%. Od 2017 roku zużycie wody na cele przemysłowe w Wielkopolsce zmniejszyło się o ponad 14% podczas gdy w Polsce redukcja zużycia wody oscylowała wokół 10%.

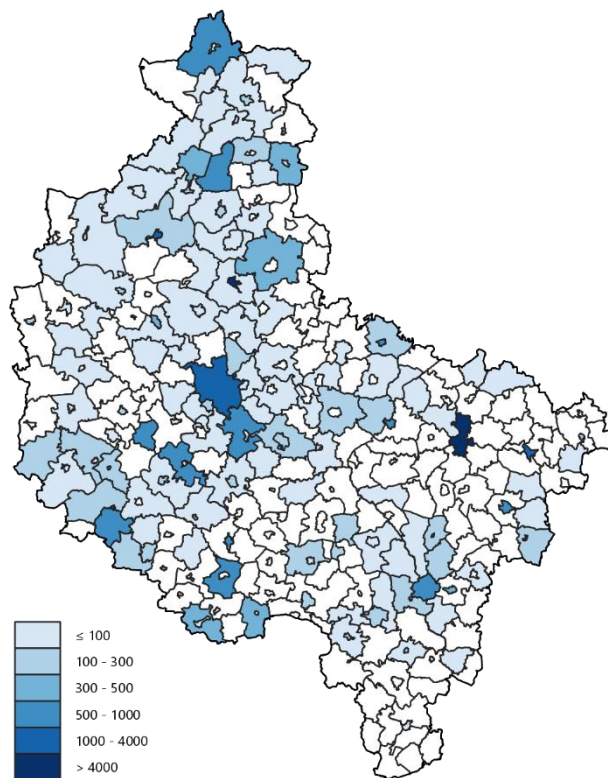
Wśród 226 wielkopolskich gmin zużycie wody przez przemysł notuje się w 126 gminach. Największe zużycie wody przez przemysł w regionie odnotowano w mieście Koninie. Roczne zużycie przez konińskie przedsiębiorstwa to 925 555 dam^3 , co stanowi 96% poboru wód przemysłowych w regionie i jest to 3. wynik w kraju po gminie Kozienice (woj. mazowieckie) i Połaniec (woj. świętokrzyskie), gdzie zużywa się rocznie 1 128 162 dam^3 i 1 731 214 dam^3 . Druga jednostka pod względem zużycia wody w województwie to miasto Rogoźno 9 400 dam^3 (28. miejsce w kraju) oraz kolejno miasta Poznań 3 827 dam^3 (44. miejsce w kraju), Czarnków 1 614 dam^3 (miejsce w kraju) oraz Koło 1 459 dam^3 (74. miejsce w kraju). W pozostałych jednostkach, wartości wykorzystywanych zasobów wodnych są poniżej 800 dam^3 .

Straty wody w sieci i awarie

Istotnym zagadnieniem są straty wody oraz awarie sieci wodociągowej. W 2021 roku w Wielkopolsce odnotowano 13,5% strat wody w łącznej ilości wody dostarczonej do wodociągów. Wielkopolska charakteryzuje się jednym z najniższych wyników w kraju, dla którego średnia wynosi 16,1%. Ze względu na duże ilości wody dostarczanej przez wielkopolskie wodociągi, straty wody plasują Wielkopolskę na 5. miejscu w kraju. Straty zasobów wodnych w 2021 roku wyniosły 28 080,5 dam^3 , co stanowi 9% strat wody w kraju. Na obszarze Wielkopolski w połowie gmin notowane są straty wody powyżej średniej regionalnej a w 87 powyżej średniej krajowej.

W 2021 roku na obszarze województwa największe udziały strat wody w łącznej ilości dostarczonej wody odnotowano w mieście Tuliszków (44,7%), w gminie wiejskiej Tarnówka (43,7%), na obszarze wiejskim gminy Pyzdry (42,3%), w gminach wiejskich Wierzbinek (41,3%), Lipka (41,2%) i Połajewo (40,6%) oraz w miastach Gołańcz (40,5%) i Rogoźno (40,3%). Są to straty ponad dwukrotnie wyższe od średniej krajowej i trzykrotnie wyższe od średniej regionalnej. W tym samym roku nie odnotowano strat wody w wodociągach w miastach

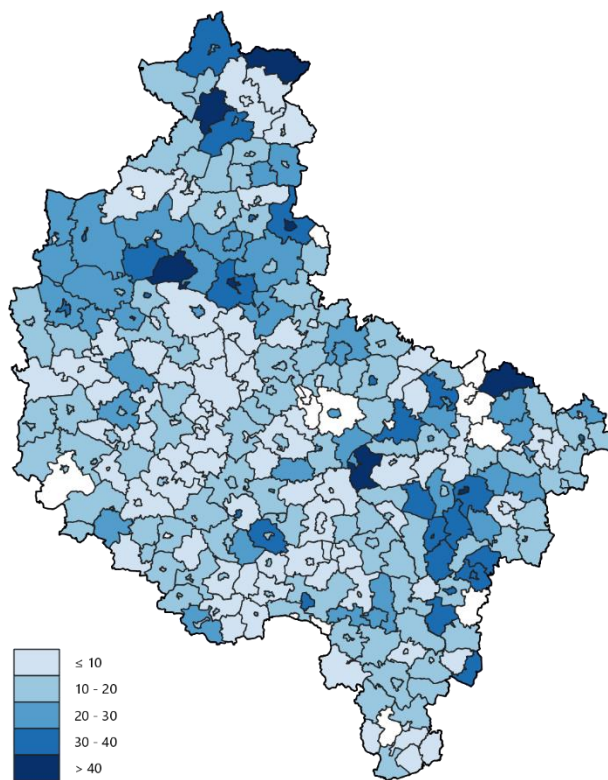
Ryc.161. Zużycie wody w przemyśle



Źródło: opracowanie WBPPP na podstawie danych GUS

(65.

Ryc.162. Straty wody w sieci wodociągowej w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPPP na podstawie danych GUS

Wielichowo, Ślesin, Krzywiń, Sulmierzyce, Zduny, Osieczna i Rydzyna oraz na obszarze wiejskim gminy Ślesin i w gminie wiejskiej Kramsk. W kolejnych 41 jednostkach odnotowane straty nie przekraczają 5%. Według raportów Najwyższej Izby Kontroli straty wody na terenie kraju wynikają między innymi z awarii sieci oraz jej nieszczelności wynikającej z wieku instalacji oraz niezewidencjonowanych ujęć, z których pobór nie jest monitorowany. W 2021 roku w Wielkopolsce odnotowano 4 378 awarii sieci wodociągowej i był to przeciętny wynik w skali kraju. Analiza liczby awarii sieci wodociągowej na 1 km sieci wykazała, że wielkopolska infrastruktura jest najmniej awaryjna w kraju.

10.2. OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW I KANALIZACJA

Sieć kanalizacyjna

W 2021 roku na terenie woj. wielkopolskiego długość sieci kanalizacyjnej wyniosła 15 918,8 km, co stanowi 9% krajowej infrastruktury i plasuje Wielkopolskę na 5. pozycji w kraju. W regionie najbardziej rozbudowaną siecią kanalizacyjną charakteryzuje się miasto Poznań (1082,1 km) oraz miasta Ostrów Wlkp. (281,3 km) i Kalisz (260,02 km), a także gmina wiejska Tarnowo Podgórne (252,8 km) i obszar wiejski gminy Jarocin (233,4 km). Natomiast brak wyposażenia w infrastrukturę kanalizacyjną cechuje obszary wiejskie gmin: Dąbie, Koźmin Wlkp., Rychwał, Wieleń, Zduny oraz gminę wiejską Czajków.

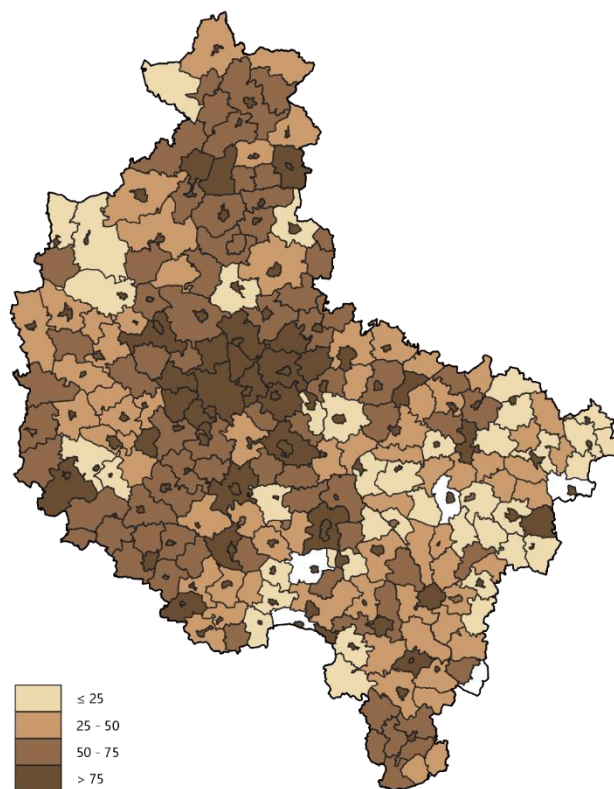
Na obszarze Wielkopolski 73,2% ludności korzysta z kanalizacji sanitarnej. Jest to wynik zbliżony do średniej krajowej wynoszącej 71,9%, co plasuje region dopiero na 8. miejscu w Polsce. Wielkopolskie miasta są jednymi z najlepiej wyposażonych w tę kategorię infrastruktury (92,4% ludności korzystającej) i pod tym względem region zajmuje 3. miejsce w kraju. Natomiast na terenach wiejskich 51,2% ludności korzysta z sieci kanalizacyjnej (5. miejsce w kraju), co stanowi wynik wyższy od średniej krajowej wynoszącej 43,8%.

Wielkopolska charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem wewnątrzregionalnym pod względem udziału ludności korzystającej z kanalizacji sanitarnej. Najwyższy udział ludności korzystającej z infrastruktury sanitarnej zauważalny jest w centralnej części regionu i wynosi powyżej 75%. Wśród tych jednostek wyróżniają się: miasto Lwówek, w którym wszyscy mieszkańcy korzystają z sieci kanalizacyjnej oraz miasta Jutrosin, Nowy Tomyśl, Gostyń, Czarniejewo, Margonin oraz gmina wiejska Tarnowo Podgórne, gdzie ludność korzystająca z sieci to 99,9%. W Wielkopolsce w 74 jednostkach administracyjnych udział korzystających z kanalizacji sanitarnej wynosi powyżej 90%, z czego 70 jednostek to miasta, w tym miasta w gminach miejsko-wiejskich. Pozostałe cztery to gminy wiejskie Tarnowo Podgórne i Dopiewo oraz obszary wiejskie gminy Jarocin i Wolsztyn.

Z regionalnego punktu widzenia wyróżnia się wschodnia część województwa, gdzie wyraźnie widać koncentrację gmin o niskim udziale korzystających z kanalizacji (poniżej 25%). Najmniejszy udział korzystających z kanalizacji sanitarnej w województwie odnotowano na obszarach wiejskich gmin Wieleń, Nekla, Dobra, Książ Wlkp. oraz Przedecz, gdzie udział korzystających zawiera się w przedziale od 0,1 do 3,5%.

Zgodnie z przepisami prawa jednym z głównych zadań gminy jest budowa sieci kanalizacji sanitarnej oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków. Dobrze rozwinięta sieć kanalizacyjna wpływa na jakość wód w ujęciach, szczególnie tych indywidualnych, które czerpią zasoby z płytkich warstw wodonośnych. Ze względu na prognozowane problemy związane z gospodarką zasobami wodnymi oraz utrzymaniem jakości środowiska naturalnego, dostęp do sieci kanalizacyjnej będzie stanowić kluczowe zadanie dla władz lokalnych w perspektywie kolejnych dwóch dekad.

Ryc.163. Korzystający z sieci kanalizacyjnej w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Skala dysproporcji pomiędzy wyposażeniem jednostek terytorialnych w sieć wodociągową w stosunku do sieci kanalizacyjnej w Wielkopolsce wynosi 23,6%²³³ (średnia dla Polski 20,5%) i należy do jednej z większych w kraju plasując region na 6. miejscu, po województwach: lubelskim, świętokrzyskim, łódzkim, podlaskim i kujawsko-pomorskim.

Analiza wewnątrzregionalna dysproporcji w korzystaniu z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej jest wyraźnie widoczna we wschodniej, południowej i północnej części regionu. Są to jednostki terytorialne, w których brakuje infrastruktury nie ma lub jest bardzo słabo rozbudowana. Jedynie centralna część województwa charakteryzuje się równowagą pod względem korzystania z podstawowej sieci infrastruktury. Na szczególną uwagę zasługują jednostki, w których sieć kanalizacyjna obejmuje większą część mieszkańców niż sieć wodociągowa. Są to miasta: Wielichowo, Okonek, Czarniejewo, Jutrosin, Pogorzela, Osieczna, Krobia i Lwówek oraz obszar wiejski gminy Krajenka. Natomiast w gminie wiejskiej Tarnowo Podgórne oraz na obszarze wiejskim gminy Wolsztyn zauważalna jest równowaga pomiędzy siecią wodociągową a kanalizacyjną.

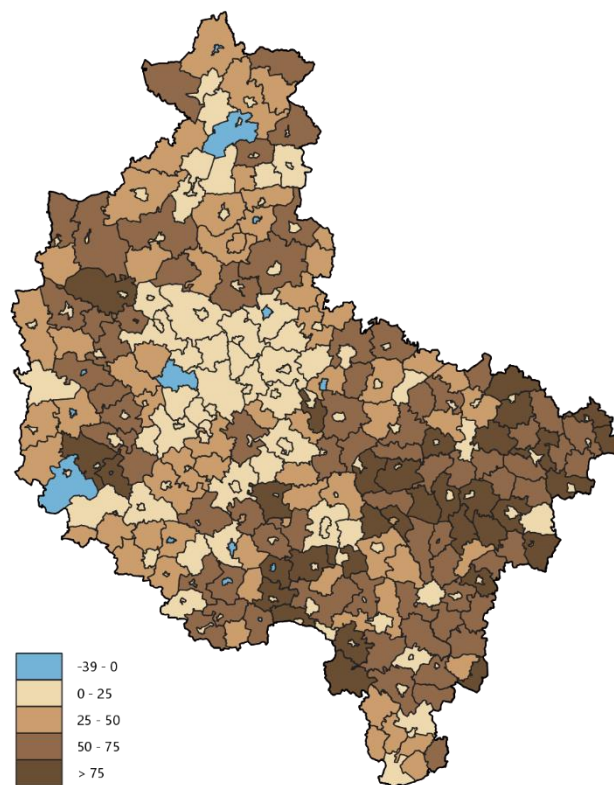
Awarie

Istotnym zagadnieniem w kontekście gospodarowania wodami oraz ochrony środowiska naturalnego, w tym przede wszystkim środowiska gruntowo-wodnego jest stan techniczny sieci kanalizacyjnej i jej awaryjność. Wielkopolska sieć kanalizacji ściekowej jest jedną z najmniej awaryjnych w kraju. W 2021 roku odnotowano 3841 awarii, co plasuje region na 4. miejscu w Polsce. Mniej awaryjny system kanalizacji ściekowych funkcjonuje jedynie w województwach świętokrzyskim, podlaskim i lubuskim. Najbardziej awaryjne sieci zlokalizowane są w miastach: Poznań (951 awarii – 25% zdarzeń), Międzychód (209 awarii) i Konin (151 awarii) oraz na obszarach wiejskich gmin Międzychód (102 awarie) i Śrem (177 awarii). Natomiast na terenie 38 jednostek w 2021 roku nie odnotowano awarii.

Gospodarka ściekowa

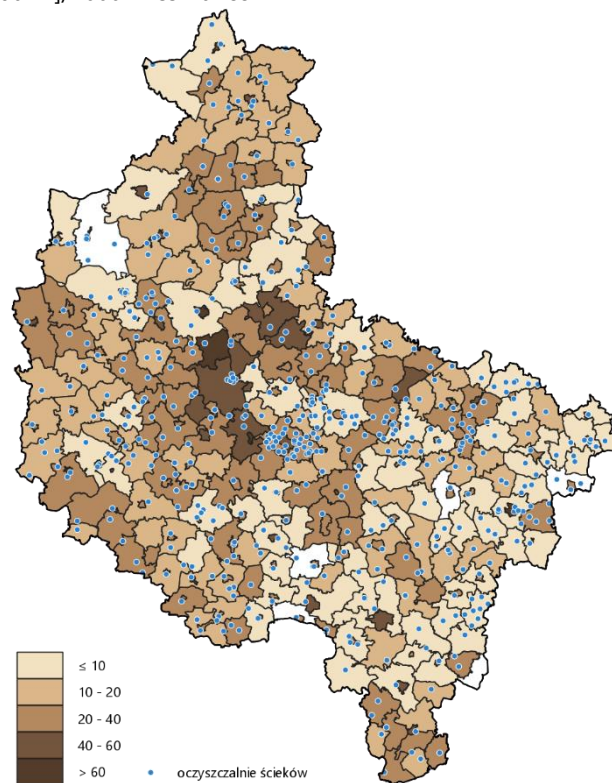
W 2021 roku w województwie wielkopolskim ilość ścieków bytowych odprowadzonych siecią kanalizacyjną osiągnęła wartość 112 250 dam³, co oznacza, że w regionie odprowadzane jest 10% ścieków krajowych i plasuje region na 3. miejscu w kraju po województwie mazowieckim i śląskim. Najwyższe wyniki w Wielkopolsce notowane są w mieście metropolitalnym Poznań, gdzie odprowadzonych zostało ponad 26% ścieków w regionie oraz w ośrodkach regionalnych i subregionalnych Ostrów Wlkp., Kalisz, Piła, Konin i Gniezno (wartości od 2 000 do 3 000 dam³). Ponadto w tym samym okresie w 15 jednostkach ilość ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną wyniosła powyżej 1 000 dam³. Są to miasta powiatowe Turek, Września, Krotoszyn, Środa Wielkopolska, Śrem, Oborniki, Jarocin oraz miasta Swarzędz i Luboń, a także gminy wiejskie Suchy Las, Komorniki, Tarnowo Podgórne i Dopiewo oraz obszar wiejski gminy Kórnik.

Ryc.164. Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i kanalizacji w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.165. Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną [dam³]/1000 mieszkańców



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS 2021 i WIOŚ 2022

²³³ Wskaźnik publikowany przez GUS - Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji wg lokalizacji

W Wielkopolsce wskaźnik ilości ścieków bytowych odprowadzonych kanalizacją sanitarną w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców wyniósł 32 dam³. Wartość wskaźnika dla poszczególnych jednostek terytorialnych wykazuje duże zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Najwyższe wartości odnotowano w gminie wiejskiej Suchy Las (84,2 dam³/1 000 mieszk.) oraz w miastach Turek (72,6 dam³/1 000 mieszk.), Łobżenica (70,7 dam³/1 000 mieszk.) oraz Kórnik (61,2 dam³/1 000 mieszk.), a najniższe na obszarach wiejskich gmin Nekla (0,3 dam³/1 000 mieszk.), Golina (0,6 dam³/1 000 mieszk.) i Przedecz (1 dam³/1 000 mieszk.).

Oczyszczalnie ścieków

Na terenie województwa wielkopolskiego zlokalizowanych jest 518 oczyszczalni ścieków w skład których wchodzi:

- 442 oczyszczalnie komunalne, w tym:
 - 314 mechaniczno-biologicznych oczyszczalni ścieków,
 - 50 mechaniczno-biologicznych oczyszczalni ścieków z pogłębionym usuwaniem biogenów,
 - 78 oczyszczalni neutralizujących pozostałe ścieki komunalne.
- 76 przemysłowych oczyszczalni, w tym:
 - 1 oczyszczalnia mechaniczna,
 - 56 oczyszczalni mechaniczno-biologicznych,
 - 1 mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków z pogłębionym usuwaniem biogenów,
 - 7 oczyszczalni mechaniczno-chemicznych,
 - 11 neutralizujące pozostałe ścieki przemysłowe.

Większość gmin w regionie posiada przynajmniej jedną oczyszczalnię ścieków. Natomiast w 10 gminach nie ma instalacji związanych z oczyszczaniem ścieków. Pod względem wielkości oczyszczalni komunalnych wyrażonej w Równoważnej Liczbie Mieszkańców – RLM województwo wielkopolskie nadal zajmuje 3. miejsce w kraju, po województwie mazowieckim i śląskim.

10.3.SIEĆ GAZOWA

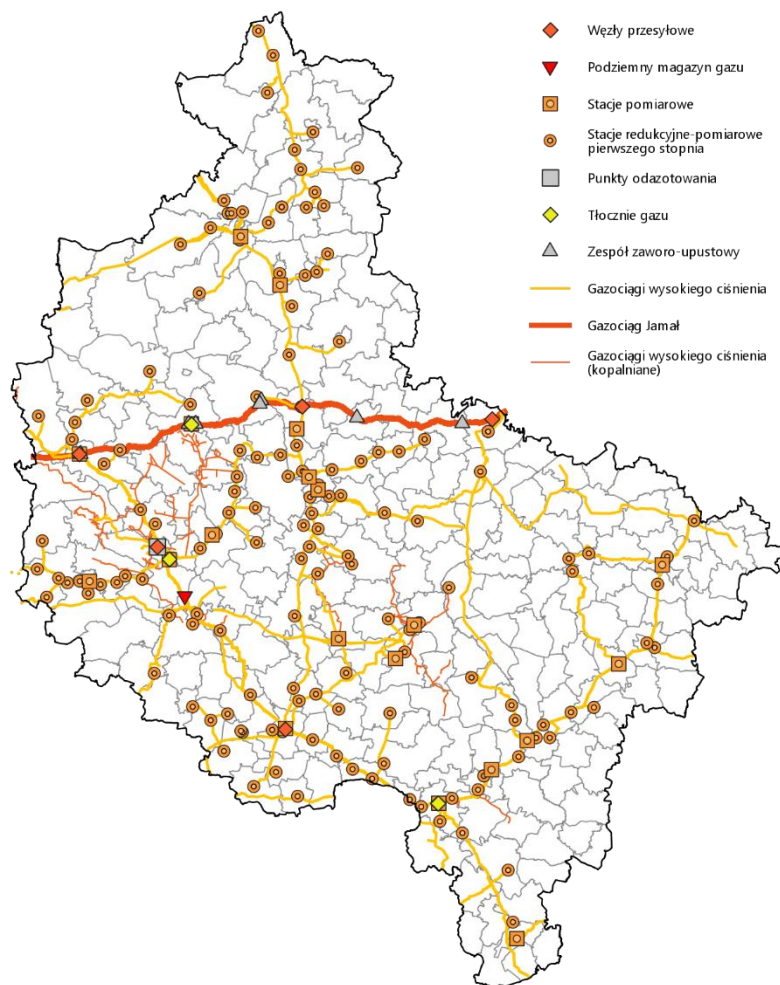
Przez obszar województwa wielkopolskiego przebiega gazociąg tranzytowy DN1400 „Jamał”, łączący Rosję z Europą Zachodnią. Za pomocą węzła w Zębowie umożliwia on obsługę północnej i środkowej części Wielkopolski. Poza tym gazociągiem Wielkopolska posiada rozbudowany system gazociągów magistralnych o znaczeniu krajowym. Dostęp do tych gazociągów zapewniają 4 punkty węzłowe usytuowane w Krobi, Odolanowie, Kotowie i Zębowie.

Uzupełnieniem krajowego systemu przesyłu gazu jest rozbudowany system przesyłu gazu zaazotowanego. W jego skład wchodzi gazociągi dalekosiężne: Grodzisk–Krobia, Krobia–Radlin, Krobia–Głogów, Kościan–Zielona Góra, Krobia–Góra, Paproć–Grodzisk, Krobia–Odolanów, Odolanów–Bugaj–Wierzchowice, Kaleje–Radlin, Lwówek–Odolanów, Gustorzyn–Odolanów, Kościan–Żukowice/Polkowice oraz sieć gazociągów kopalnianych i łączące je poszczególne obiekty systemu.

Długość sieci gazowej

Na terenie województwa wielkopolskiego przebiega 16 tysięcy kilometrów sieci gazowych. Region w skali kraju odznacza się wysoką liczbą poprowadzonych sieci oraz funkcjonujących stacji gazowych. Wielkopolska zajmuje 5. miejsce pod względem długości czynnych sieci gazowych,

Ryc.166. Infrastruktura gazownicza



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych BDOT10K oraz danych udostępnionych przez przedsiębiorstwa gazownicze.

spośród wszystkich województw. Najbardziej rozbudowaną siecią gazową charakteryzuje się centralna i zachodnia część województwa. Pod względem długości sieci wyróżniają się: miasto Poznań (1 336,3 km), gmina Tarnowo Podgórne (337,7 km), obszar wiejski gminy Kórnik (306,7 km) oraz miasta Kalisz (282,3 km) i Ostrów Wlkp. (274,3 km).

Wielkopolska posiada dobrze rozbudowaną infrastrukturę gazową, która jest systematycznie modernizowana i rozbudowywana. Plan Rozwoju Polskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o. na lata 2022–2026 zakłada zwiększenie długości sieci gazowej o 607 km, modernizację 218 km obecnych gazociągów oraz budowę 31 stacji gazowych, które pozwoliłyby zgazyfikować nowe obszary województwa, przyłączając jednocześnie nowych odbiorców gazu. W regionie została również zaplanowana modernizacja 61 spośród 213 stacji gazowych, która pozwoli zgazyfikować nowe obszary szczególnie w gminach wiejskich oraz miejsko-wiejskich.

Poziom zgazyfikowania

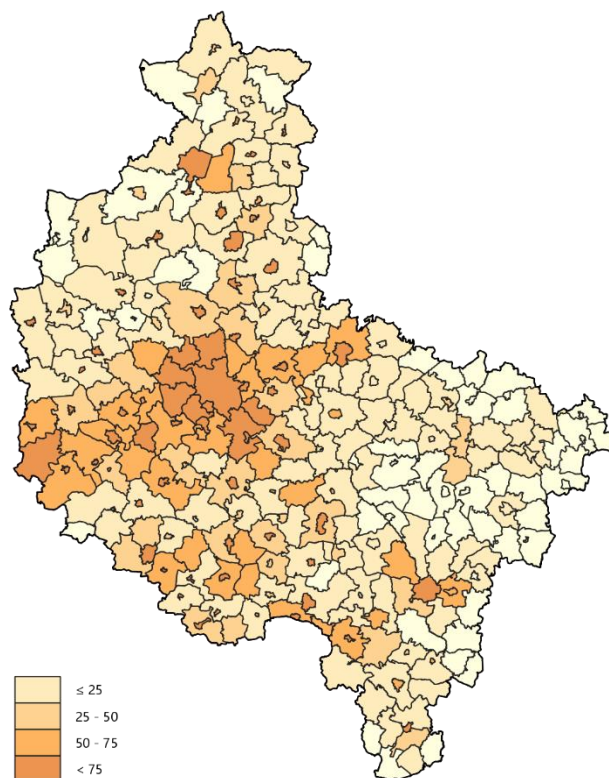
Wysoki poziom zgazyfikowania poszczególnych jednostek administracyjnych pozwala w wydajny sposób obniżyć emisję zanieczyszczeń powietrza. Rozwój sieci gazowej umożliwia również modernizowanie oraz skutecznie zwiększanie efektywności sieci ciepłowniczej w regionie. W Wielkopolsce 52,6% ludności korzysta z sieci gazowej, co jest wynikiem poniżej średniej krajowej wynoszącej 54,8% i plasuje region na 8. miejscu w kraju. Łączna liczba korzystających z sieci gazowej w regionie wynosi 1 835 257 osób, z czego 44%, to ludność miasta Poznania i powiatu poznańskiego (806 221 osób).

Wysoki poziom zgazyfikowania jest głównie cechą miejską. Najwyższa koncentracja JST, gdzie liczba korzystających z sieci sięga ponad 50% mieszkańców zlokalizowana jest głównie w centralnej i zachodniej części regionu, tam gdzie najbardziej rozbudowany jest system gazociągów wysokiego ciśnienia. Najwyższym udziałem ludności korzystającej z sieci gazowej w regionie charakteryzują się gminy wiejskie: Suchy Las (99,2%) i Komorniki (98,9%) oraz Dopiewo (97,6%). Ponadto na obszarze Wielkopolski 14 miast cechuje ponad 95% udział korzystających z sieci gazowej, z czego najwyższe wartości notuje się w miastach: Chodzież (98,8%), Borek Wlkp. (98,7%), Pobiedziska (98,4%), Luboń (98,4%), i Wysoka (98,4%). Natomiast w 62 obszarach wiejskich i miastach położonych w południowo-wschodniej i północnej części regionu, mieszkańcy nie posiadają dostępu do sieci gazowej.

Zużycie gazu

Średnie zużycie gazu na jednego mieszkańca w Wielkopolsce w 2021 roku wyniosło 1 679,1 kWh, jest to 6. miejsce względem pozostałych województw. Największe zużycie gazu na jednego mieszkańca notowane jest w województwie mazowieckim oraz małopolskim (ok. 2000 kWh). Wśród sektorów gospodarki, największe zużycie gazu w Wielkopolsce, notuje się w handlu i usługach (2 540 533,9 MWh), co stanowi drugą największą wartość wśród wszystkich województw. Natomiast zużycie gazu na rzecz przemysłu i budownictwa wynosi 642 1431,6 MWh.

Ryc.167. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Poziom zużycia gazu w przeliczeniu na jednego korzystającego w 2021 roku w Wielkopolsce wynosił 3 204,4 kWh i był to drugi wynik w kraju po województwie mazowieckim. Średnia dla Polski w tym samym czasie wynosiła 2 848,2 kWh.

W 144 jednostkach terytorialnych (podział na miasto i wieś w gminach miejsko-wiejskich) średnie zużycie gazu w przeliczeniu na 1 korzystającego, było wyższe niż średnia dla województwa. Dotyczyło to jednostek, które zlokalizowane są głównie w centralnej części województwa. Najwyższym zużyciem gazu w przeliczeniu na 1 korzystającego, powyżej 8 000 kWh, charakteryzowały się: obszary wiejskie gmin Budzyń (14 418 kWh) oraz Sieraków (9 905 kWh), gmina wiejska Sieroszewice (9 950 kWh) oraz miasta Pleszew (12 522 kWh), Czarniejewo (10 357 kWh) i Osieczna (8 365 kWh).

10.4.SYSTEM CIEPŁOWNICZY

System ciepłowniczy w województwie wielkopolskim to zarówno sieć ciepła przesyłowa i rozdzielcza oraz kotłownie. W 2021 roku długość sieci ciepłej na terenie Wielkopolski wynosiła 1 054,8 km, jest to 7. wynik w Polsce i obejmuje 6,5% sieci krajowej. Sieć obsługiwana jest przez 4 276 kotłowni i jest to najwyższy wynik na tle pozostałych województw.

Najbardziej rozbudowanym systemem infrastruktury ciepłowniczej charakteryzuje się miasto Poznań (362,9 km) oraz miasto Konin (112 km), a także powiat ostrowski (74,3 km). Natomiast najkrótszą sieć ciepłą przesyłową i rozdzielczą posiadają powiaty: kaliski (0,8 km), średzki (1 km sieci) i kościański (1,7 km sieci).

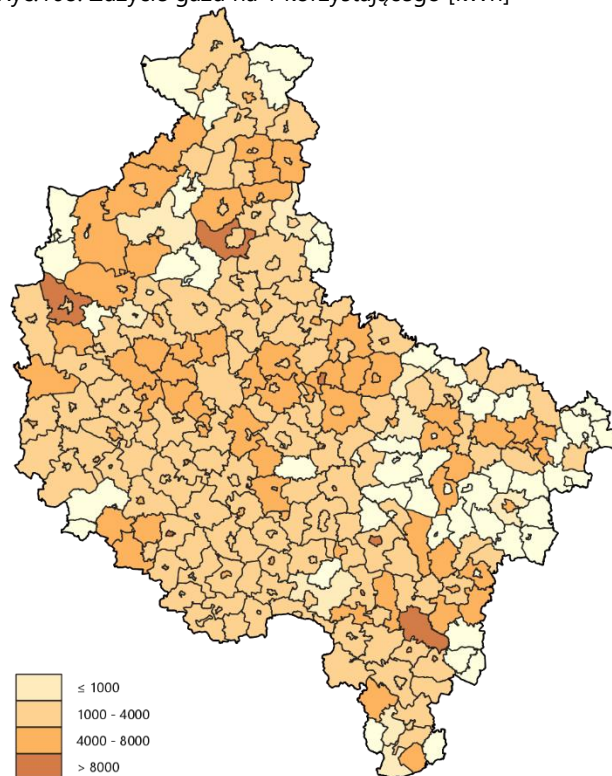
Pod względem liczby kotłowni o najbardziej rozbudowanej infrastrukturze przesyłowej, dominuje miasto Poznań (677), oraz powiaty poznański (559) i kościański (170), który posiada bardzo słabo rozwiniętą sieć przesyłową, co oznacza, że kotłownie mają charakter lokalny a przesył ciepła następuje w najbliższym otoczeniu.

System ciepłowniczy w regionie rozwinięty jest przede wszystkim na zwartych terenach miejskich i obsługuje głównie zabudowę wielorodzinną, budynki użyteczności publicznej oraz obiekty usługowe.

W Wielkopolsce w 2020 roku 82,2% mieszkań wyposażonych było w centralne ogrzewanie i był to wynik na poziomie średniej dla kraju, która wynosiła 82,1%. W centralnej części regionu wyraźnie widać koncentrację jednostek terytorialnych, gdzie udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie sięgał ponad 80%. Na ich tle szczególnie wyróżniły się miasta Puszczykowo (98,5%) i Luboń (94%) oraz gmina wiejska Suchy Las (93,9%). Natomiast najniższe wartości wskaźników, oscylujące na poziomie poniżej 60%, zaobserwowano na obszarach wiejskich gmin Dąbie (50,5%), Dobra (51,8%), Zagórz (59%) i Lwówek (59,1%), oraz w gminie wiejskiej Kawęczyn (58,9%).

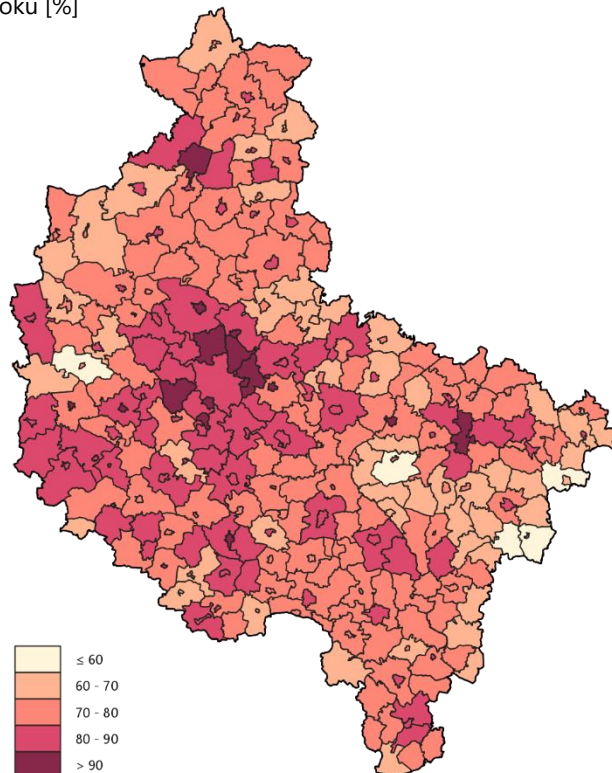
Do głównych producentów energii ciepłej na terenie województwa wielkopolskiego zaliczyć można ZE PAK S.A., Elektrociepłownię Karolin – Veolia Energia Poznań S.A., Ostrowski Zakład Ciepłowniczy (OZC S.A.), Elektrociepłownię Kalisz – Piwonice oraz ENEA Miejska Energetyka Ciepła Piła Sp. z o.o.

Ryc.168. Zużycie gazu na 1 korzystającego [kWh]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.169. Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w 2020 roku [%]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

10.5. ELEKTROENERGETYKA

W województwie wielkopolskim zlokalizowane są elementy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego: 10 linii energetycznych o napięciu 400 kV oraz 16 linii energetycznych o napięciu 220 kV. Linie energetyczne najwyższych napięć przebiegają zarówno południkowo, jak i równoleżnikowo i łączą GPZ największych producentów energii w regionie zlokalizowanych w Koninie, Poznaniu, Ostrowie Wlkp. i Pile. Natomiast koncentracja głównych linii energetycznych o napięciu 220 kV znajduje się na wschodzie regionu, co jest związane z lokalizacją największego wytwórcy energii w regionie – Zespołu Elektrowni Pątnów Adamów Konin. Wszystkie te linie rozchodzą się promieniście od źródeł wytwórczych i wraz z układem linii elektroenergetycznych wysokich napięć 110 kV oraz stacjami transformatorowymi i elektroenergetycznymi tworzą regionalną sieć przesyłową.

Produkcja i zużycie energii elektrycznej

W województwie wielkopolskim w 2021 roku wyprodukowano 8 921,4 GWh energii elektrycznej, co stanowi 5% energii wyprodukowanej w Polsce. Plasuje to region na 6. miejscu wśród krajowych liderów energetycznych. W wielkopolskim sektorze energetycznym nadal dominują konwencjonalne źródła energii. Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem dla Wielkopolski wynosi 34,2%, co dwukrotnie przewyższa średnią dla kraju, która w 2021 roku utrzymywała się na poziomie 17%.

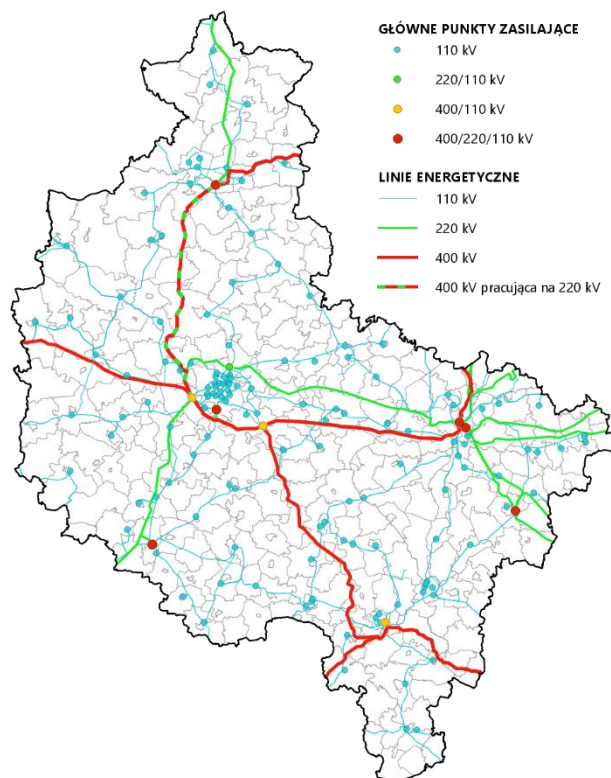
Moc zainstalowana wielkopolskich elektrowni w 2021 roku wynosiła 4 172,2 MW i jest to czwarty wynik w kraju, za województwami: śląskim, mazowieckim i łódzkim. Natomiast pod względem mocy osiągalnej region zajmuje dopiero 7. miejsce w kraju, z wynikiem 3 448,3 MW, za województwami mazowieckim, śląskim, i łódzkim, opolskim, zachodniopomorskim i dolnośląskim.

Głównym wytwórcą energii elektrycznej na terenie województwa wielkopolskiego jest Zespół Elektrowni Pątnów Adamów Konin (ZE PAK S.A.), która znajduje się we wschodniej części województwa. Obecnie zespół elektrowni produkuje 1 118 MW²³⁴ przy wykorzystaniu węgla brunatnego w 4 blokach energetycznych. Dawna elektrownia węglowa, wykorzystuje dziś głównie bloki z kotłami dedykowanym do spalania biomasy o mocy zainstalowanej 50 MW²³⁵, który oprócz produkcji energii elektrycznej produkuje ciepło z biomasy. Dodatkowo w ramach grupy funkcjonuje również farma fotowoltaiczna o mocy zainstalowanej 70 MW, zlokalizowana w gminie Brudzew.

Znaczącym producentem energii elektrycznej na terenie województwa wielkopolskiego jest Elektrociepłownia Karolin w Poznaniu. Moc wytwarzanej energii cieplnej to 900 MW, a energii elektrycznej 274 MW²³⁶. Do kolejnych znaczących producentów ciepła i energii elektrycznej na terenie województwa wielkopolskiego należy zaliczyć: Ostrowski Zakład Ciepłowniczy (OZC S.A.) – 101,3 MW, Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o. – 60 MW oraz elektrownie wodne na rzece Gwdzie (Podgaje, Jastrowie, Ptusza, Dobrzyca, Koszyce) o łącznej mocy 8,6 MW.

Istotnym zagadnieniem w zakresie gospodarki energetycznej jest samowystarczalność regionu pod względem energetycznym, mierzona stosunkiem produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej w województwie. W tym zakresie Wielkopolska zajmuje dopiero 11. miejsce z wynikiem 70%, co oznacza, że region charakteryzuje się większym zapotrzebowaniem na energię elektryczną, niż jest w stanie ją wyprodukować. Dużą szansę na zmianę sytuacji upatruje się w rozwoju odnawialnych źródeł energii.

Ryc.170. Główne elementy sieci elektroenergetycznej w Wielkopolsce wg stanu na 31 grudnia 2022 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych BDOT oraz informacji przestanych przez operatorów

²³⁴ <https://ri.zepak.com.pl/pl/o-spolce/informacje-ogolne.html>

²³⁵ <https://www.zepak.com.pl/pl/o-firmie/informacje-o-spolce.html>

²³⁶ <https://energiadlapoznania.pl/o-nas/dane-kluczowe/dane-techniczne/>

Zużycie energii elektrycznej

W 2021 roku na obszarze Wielkopolski zużyto 2 872 628,31 MWh i jest to czwarty wynik w kraju pod względem zużycia energii w ciągu roku. Większe zużycie energii w Polsce odnotowano w województwach mazowieckim, śląskim i małopolskim.

Najwyższe zużycie prądu notowane jest w centralnej części województwa, Poznaniu (17%) oraz w powiecie poznańskim (14%). Następne w kolejności to powiaty gnieźnieński i ostrowski. Natomiast najmniejsze zużycie w 2021 roku odnotowano w powiatach: międzychodzkiem, chodzieskim i ostrzeszowskim.

Średnie zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w Wielkopolsce wynosi 820,2 kWh i jest to wartość poniżej przeciętnej w kraju, która w 2021 roku wynosiła 833 kWh. Analiza wewnątrzregionalna wskazuje, że wyższe zużycie energii w przeliczeniu na 1 mieszkańca obserwuje się w centralnej i zachodniej części regionu. Najwyższym zużyciem energii na 1 mieszkańca w województwie, charakteryzują się powiaty: wolsztyński 960 kWh, poznański 944,4 kWh, międzychodzki 943,4 kWh, leszczyński 914,7 kWh i szamotulski 913,6 kWh. Natomiast najniższe wartości notowane były w mieście Konin (638,6 kWh) oraz powiatach: ostrowskim (668,3 kWh), tureckim (693,4 kWh) i konińskim (695,8 kWh). Należy podkreślić, że są to wartości jedne z najniższych w kraju.

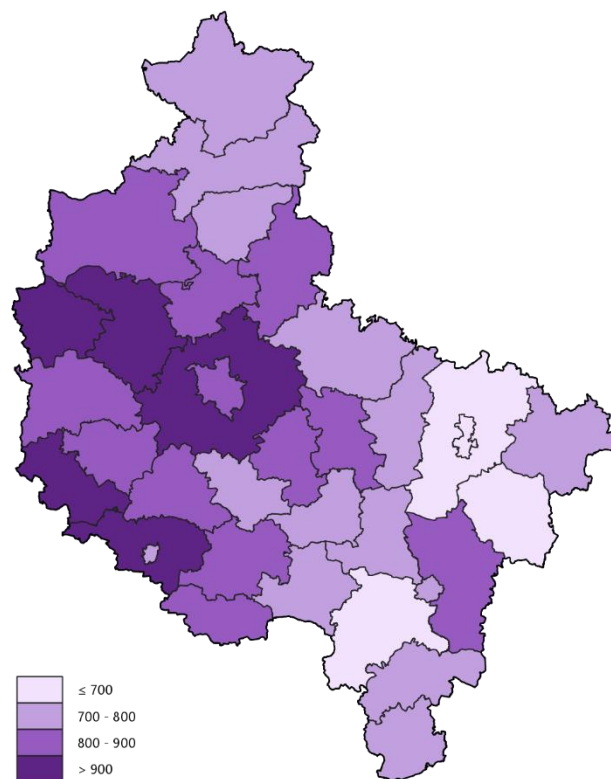
Region charakteryzuje się trzecim wynikiem w kraju pod względem zużycia energii elektrycznej na terenach wiejskich – 1 400 246,36 MWh, po województwach mazowieckim i małopolskim. Zużycie energii na wielkopolskich terenach wiejskich wynosi 49%, przy czym najwyższe zużycie odnotowano w powiatach: poznańskim, konińskim i kaliskim, a najmniejsze w powiatach chodzieskim, międzychodzkiem i krotoszyńskim. Zużycie energii elektrycznej na wsi, łącznie z rolnictwem, zamknęło się na poziomie 2 020 954 MWh i jest to drugi wynik w kraju po województwie mazowieckim, gdzie zużyto 2 395 627 MWh.

Średnie zużycie prądu na 1 mieszkańca na terenach wiejskich w Wielkopolsce jest wyższe niż średnia dla regionu ogółem i wynosi 863,6 kWh. Wynik ten jest przeciętny w skali kraju a jego wartość minimalnie przewyższa średnią krajową wynoszącą 859,1 kWh. Najniższe zużycie prądu na 1 mieszkańca na obszarze wielkopolskich wsi notuje się we wschodniej części regionu, w szczególności w powiatach ostrowskim (624,2 kWh) i konińskim (680,8 kWh). Natomiast najwyższe wyniki wskaźnika odnotowano w powiatach chodzieskim 1069,7 kWh i międzychodzkiem 1 049,7 kWh oraz na obszarach wysoko rozwiniętego rolnictwa centralnej, południowo-zachodniej i zachodniej części województwa.

Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych

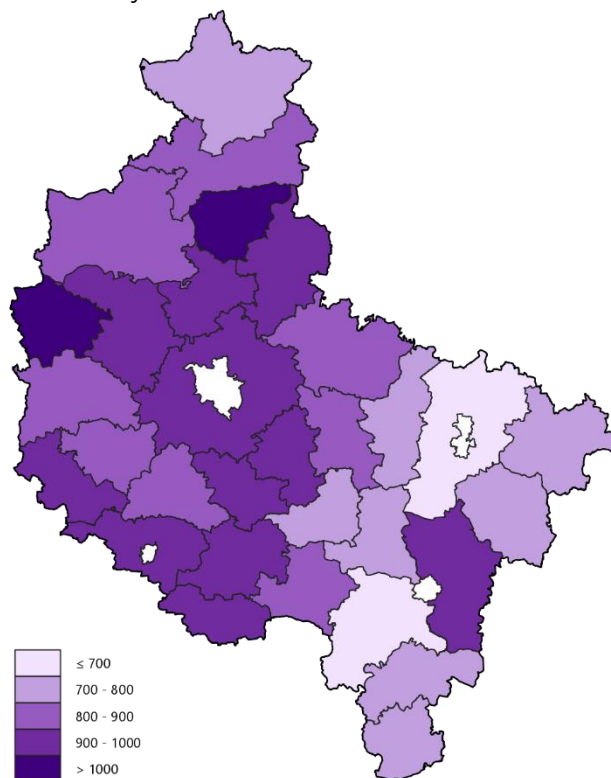
Zużycie prądu jest zróżnicowane w poszczególnych sektorach gospodarki. Najbardziej energochłonną branżą jest sektor

Ryc.171. Zużycie energii elektrycznej w Wielkopolsce wg powiatów w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

Ryc.172. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w 2021 roku



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

przemysłowy, gdzie zużywa się 36% ogólnego zużycia prądu Wielkopolski. Znaczący udział w zużyciu energii mają również gospodarstwa domowe (22%), najmniejszy rolnictwo (2%).

10.6.ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII

W Wielkopolsce 34,2% produkowanej energii elektrycznej pochodzi z odnawialnych źródeł energii²³⁷. W skali kraju województwo produkuje 10% zielonej energii, co plasuje region na 4. miejscu, zaraz po województwach: zachodniopomorskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim.

W województwie zlokalizowanych jest 628 instalacji o łącznej mocy zainstalowanej 1 409,7 MW. Pod tym względem region jest jednym z krajowych liderów, a wyższą moc zainstalowaną notuje się jedynie w województwie zachodniopomorskim. Udział wielkopolskiej mocy zainstalowanej stanowi 11,8% ogólnej mocy zainstalowanej w Polsce²³⁸.

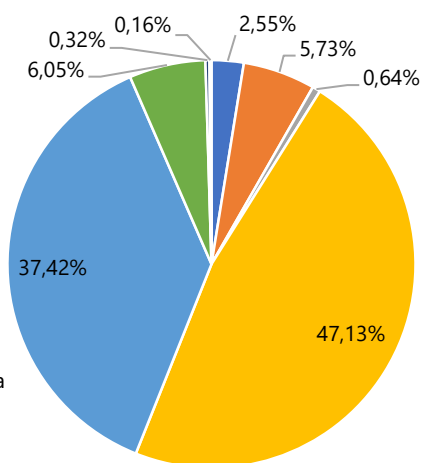
Zróżnicowanie OZE w subregionach Wielkopolski

W Wielkopolsce w 171 gminach znajdują się minimum jedna instalacja produkująca energię z odnawialnego źródła. Największa liczba instalacji OZE zlokalizowanych jest na terenie gmin: Wolsztyn (20), Wągrowiec (16), Łubowo (13), Rogoźno (12) i Nekla (11).

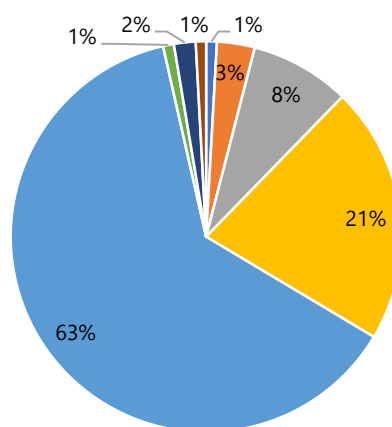
Ryc.173. Udział poszczególnych rodzajów instalacji OZE w Wielkopolsce wg stanu na 31 marca 2022 roku

Ryc.174. Udział mocy zainstalowanej poszczególnych rodzajów OZE w Wielkopolsce wg stanu na 31 marca 2022 roku

- elektrownie biogazowe - biogaz inny niż rolniczy
- elektrownie biogazowe - biogaz rolniczy
- elektrownie biomasowe
- elektrownie fotowoltaiczne
- elektrownie wiatrowe
- elektrownie wodne
- instalacje termicznego przekształcania odpadów
- instalacje współspalające paliwa konwencjonalne z odnawialnymi



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

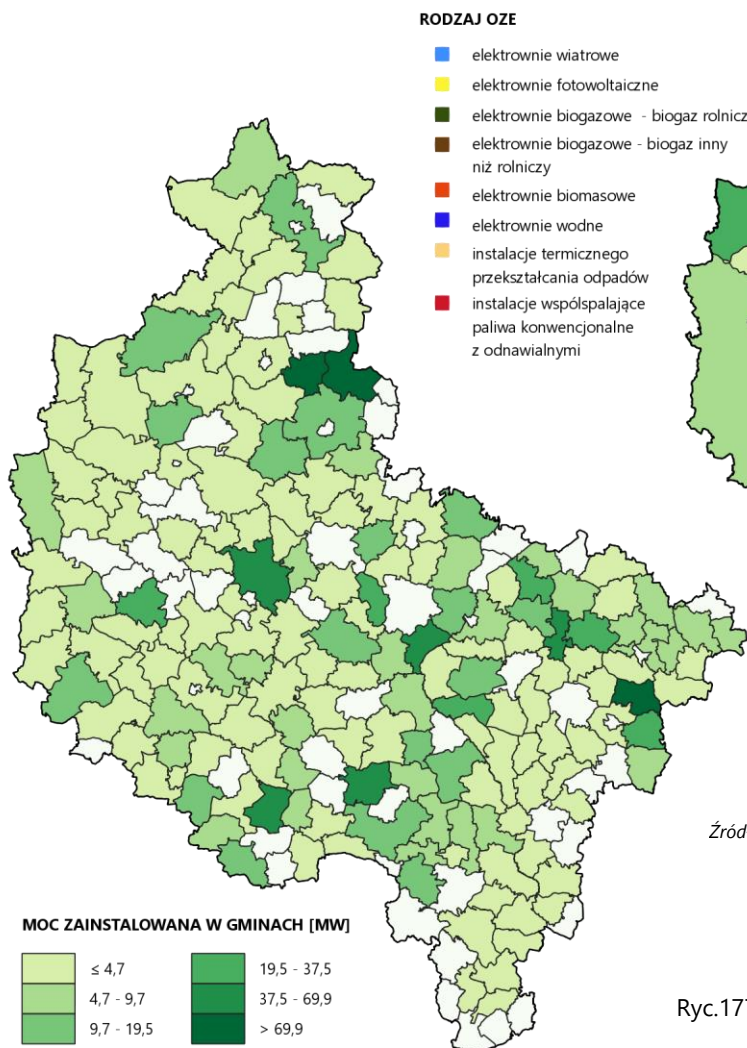
Największą mocą zainstalowaną charakteryzuje się subregion koniński, który od kilku lat przechodzi proces transformacji energetycznej. Dominują tam przede wszystkim elektrownie wiatrowe oraz farmy fotowoltaiczne. Drugim subregionem pod względem mocy zainstalowanej jest subregion pilski, gdzie produkcja energii oparta jest głównie o turbiny wiatrowe. Szczególnym przypadkiem w skali regionu jest subregion poznański, gdzie moc zainstalowana elektrowni fotowoltaicznych przewyższa moc elektrowni wiatrowych, a dodatkowo zauważalny jest znaczący udział produkcji energii z biogazu rolniczego.

Miasto Poznań ze względu na ograniczone możliwości rozwoju energetyki odnawialnej wymagającej dużych przestrzeni, skupił swoje działania na rozwoju elektrowni wykorzystującej biomasę oraz instalacji termicznego przekształcania odpadów. Analiza mocy zainstalowanej w układzie przestrzennym gmin, wskazała, że instalacje o najwyższej mocy zlokalizowane są w gminie Margonin (120,9 MW), mieście Poznań (83,1 MW) oraz gminie Gołańcz (82,59 MW).

²³⁷ Opracowanie WBPP na podstawie danych GUS

²³⁸ Obliczenia na podstawie URE- instalacje odnawialnych źródeł energii wg stanu na dzień 31 grudnia 2021r. <https://www.ure.gov.pl/pl/oze/potencjal-krajowy-oze/8108,Instalacje-odnawialnych-zrodel-energii-stan-na-31-grudnia-2021-r.html> dostęp: 14.10.2022r.

Ryc.175. Moc zainstalowana instalacji OZE w gminach [MW]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

Energia słoneczna

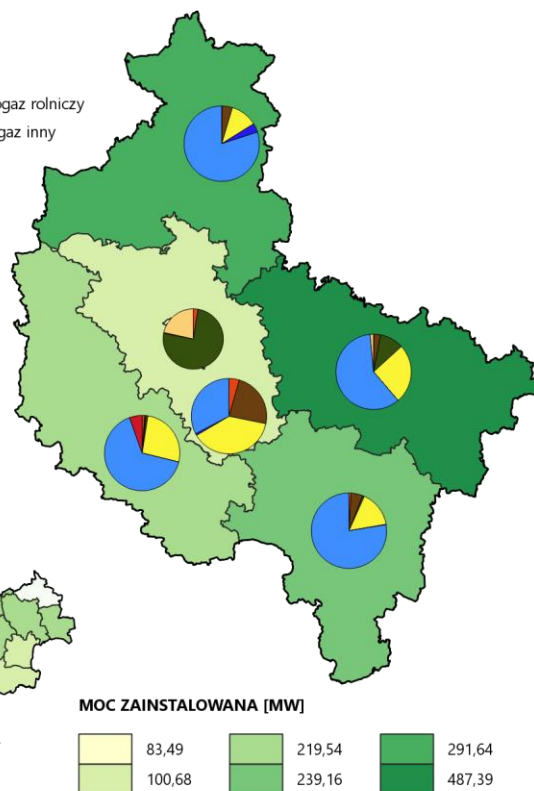
W Wielkopolsce najbardziej dynamicznie rozwija się energetyka słoneczna, czego wyrazem jest najwyższa liczba instalacji fotowoltaicznych (PVA), dominująca nad pozostałymi rodzajami instalacji OZE. Według stanu na 31 marca 2022 roku w Wielkopolsce zlokalizowanych było 296 elektrowni słonecznych, o łącznej mocy zainstalowanej 300 MW. Są to głównie farmy fotowoltaiczne oraz instalacje na budynkach przemysłowych. Poza tymi instalacjami, istnieje szereg małych instalacji wspomagających ogrzewanie budynków mieszkalnych oraz podgrzewanie wody. Szeroki zakres możliwości paneli fotowoltaicznych pozwala na zastosowanie ich m.in. do ogrzewania budynków użyteczności publicznej, biletomatów, oświetlenia ulicznego.

W podregionie konińskim w gminie Brudzew działa druga największa farma fotowoltaiczna w Polsce (o mocy 69,999 MW)²³⁹, której moc zainstalowana wynosi 204 MW²⁴⁰. W województwie przeważają farmy o mocy do 1 MW, kwalifikowane jako mikroinstalacje. Rozmieszczenie instalacji

²³⁹ do 27 września 2022 r. zajmowała 1. miejsce w kraju, tego dnia otwarto farmę w Zwartowie

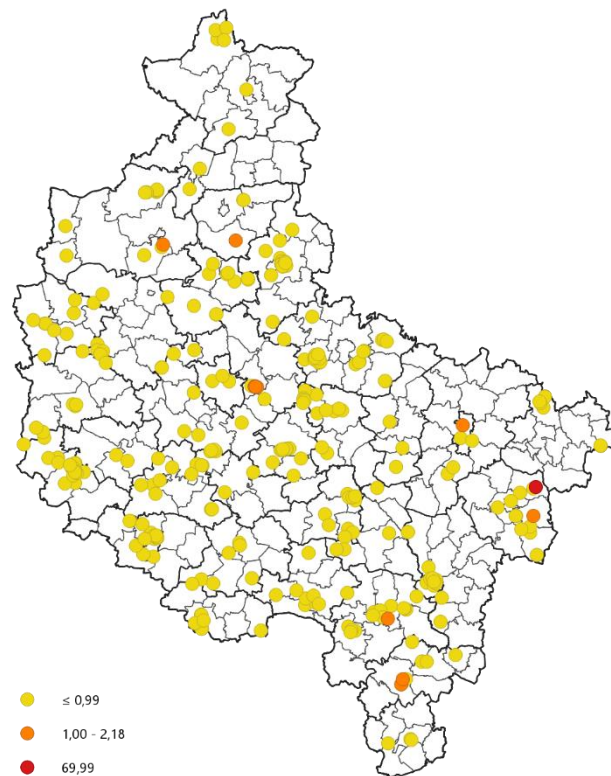
²⁴⁰ <https://enerad.pl/fotowoltaika/najwieksze-farmy-fotowoltaiczne-w-polsce-ranking/>

Ryc.176. Zróżnicowanie OZE w subregionach wielkopolski



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

Ryc.177. Elektrownie fotowoltaiczne – moc [MW]



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

fotowoltaicznych w województwie nie jest równomierne. Koncentracja instalacji PVA występuje wzdłuż południowo-zachodniej granicy województwa. Na tle regionu pod względem liczby instalacji wyróżniają się gminy: Wolsztyn (20 instalacji o łącznej mocy 17 MW), Wągrowiec (14 instalacji o łącznej mocy 12,6 MW) oraz Łubowo (12 instalacji o łącznej mocy 13 MW). Natomiast pod względem łącznej mocy zainstalowanej liderem w regionie jest gmina Brudzew (71 MW) oraz gmina Wolsztyn i Łubowo.

Branża fotowoltaiczna w Wielkopolsce rozwija się dynamicznie - liczba instalacji PVA jest wyższa o 26% niż liczba instalacji elektrowni wiatrowych. Natomiast nie przekłada się to na wydajność produkcji energii. Moc zainstalowana mniejszej liczby instalacji elektrowni wiatrowych posiada blisko trzykrotnie wyższą moc zainstalowaną niż instalacje fotowoltaiczne. Branża fotowoltaiczna wykazuje największą ekspansję przestrzenną i ingerencję w krajobraz.

Energia wiatrowa

W 2022 roku w Wielkopolsce, na obszarze 97 gmin, zlokalizowanych było 235 elektrowni wiatrowych (WIL) o łącznej mocy 886,6 MW. Pomimo że od 2016 roku rozwój energetyki wiatrowej został ograniczony w wyniku wprowadzonego ustawodawstwa krajowego, jest to drugi wynik pod względem liczby instalacji w regionie, a moc zainstalowana w wielkopolskich elektrowniach wiatrowych stanowi 63% ogólnej mocy zainstalowanej OZE w województwie.

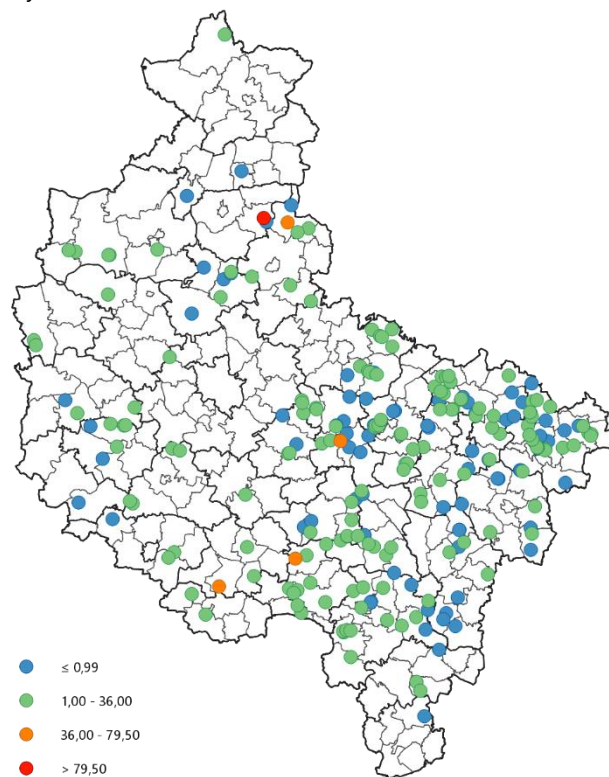
Sprzyjające warunki anemologiczne pozwoliły lokować elektrownie wiatrowe przede wszystkim we wschodniej i południowej części regionu. Moc zlokalizowanych tam instalacji nie przekracza jednak 36 MW. Instalacje o najwyższych mocach zlokalizowane są w północnej i południowo-zachodniej części Wielkopolski. Największa instalacja znajduje się na północy województwa, w powiecie chodzieskim, w gminie Margonin o mocy 120 MW. Na tle całego regionu pod względem liczby instalacji wyróżniają się gminy: Strzałkowo (9 instalacji o łącznej mocy 16,5 MW), Ślesin (6 instalacji o łącznej mocy 7 MW), Osiek Mały (6 instalacji o łącznej mocy 5 MW), Kleczew (6 instalacji o łącznej mocy 34,7 MW) oraz miasto Koło (6 instalacji o łącznej mocy 9,7 MW). Natomiast pod względem łącznej mocy zainstalowanej liderami w regionie są gminy: Margonin (120,9 MW), Gołańcz (82,5 MW) oraz Krobia (63 MW).

Energia wodna

W 2022 roku w Wielkopolsce funkcjonowało 38 elektrowni wodnych, o łącznej mocy zainstalowanej 12,6 MW. Instalacje tworzą wyłącznie małe elektrownie wodne (MEW) – elektrownie wodne o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW. Zlokalizowane są głównie w północnej części województwa, na rzekach o największych zasobach wodnych, największych przepływach, czyli największym potencjale hydroenergetycznym – Noteci, Gwdzie, Drawie, Prośnie Głomi, Stołuni. Największa instalacja znajduje się na północy województwa, w powiecie złotowskim, gminie Okonek o mocy 2,35 MW.

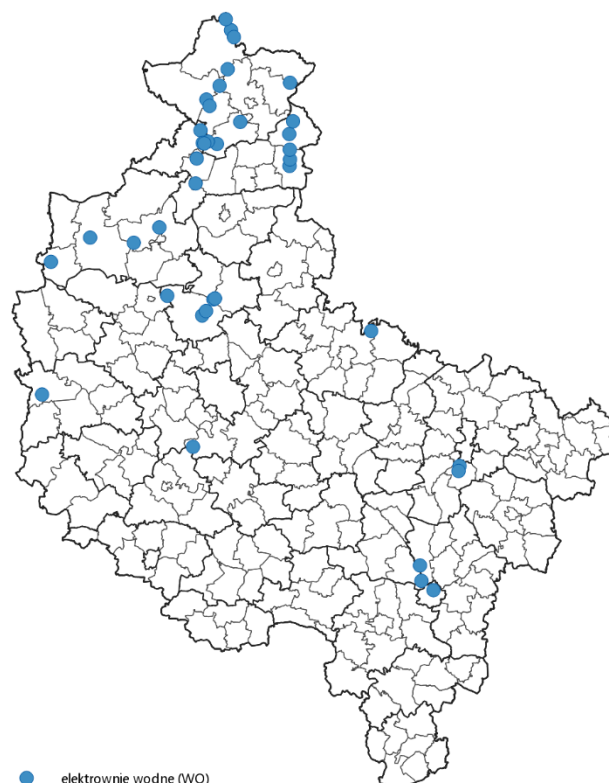
Na tle całego regionu pod względem liczby instalacji wyróżniają się gminy: Okonek (4 instalacje o łącznej mocy 2,94 MW), Szydłowo (3 instalacje o łącznej mocy 1,99 MW), Oborniki (3 instalacje o łącznej mocy 0,61 MW), Wyrzysk (3 instalacje

Ryc.178. Elektrownie wiatrowe



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

Ryc.179. Elektrownie wodne



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

o łącznej mocy 0,19 MW) oraz Krajenka (3 instalacje o łącznej mocy 0,09 MW). Natomiast pod względem łącznej mocy zainstalowanej liderami w regionie są gminy: Okonek (2,94 MW), Szydłowo (1,99 MW) oraz Tarnówka (1,82 MW).

Energia geotermalna

Energia geotermalna na terenie województwa wielkopolskiego nie jest obecnie wykorzystywana do produkcji energii elektrycznej. Z zasobów wód geotermalnych korzystają Termy Maltańskie w Poznaniu oraz Tarnowskie Termy w Tarnowie Podgórnym. Energia ta nie jest wykorzystywana na cele przemysłowe lub komunalne, a jedynie służy w celach rekreacyjnych. Aktualnie eksploatowana jest jedynie tzw. „płytką geotermia” (do głębokości 30m), jej energia wykorzystywana jest w indywidualnych rozwiązaniach opartych o instalacje pomp ciepła. Trwają budowy dwóch elektrociepłowni geotermalnych: w Koninie (MPEC) oraz w Kole (MZEC)²⁴¹.

Energia z termicznego przekształcania odpadów

Jako odnawialne źródła energii Urząd Regulacji Energetyki zakwalifikował również instalacje termicznego przekształcania odpadów (ITPO) oraz instalacje współpalące paliwa konwencjonalne z odnawialnymi (WSB). W województwie istnieją 2 instalacje ITPO (w Koninie i Poznaniu) o łącznej mocy zainstalowanej 25,3 MW oraz jedna instalacja WSB znajdująca się w Opałenicy, o mocy zainstalowanej 12,0 MW.

Energia z biomasy

Na terenie Wielkopolski funkcjonują 52 elektrownie biogazowe, o łącznej mocy zainstalowanej 56,6 MW. 16 z nich to elektrownie biogazowe bazujące na biogazie innym niż rolniczy, o łącznej mocy zainstalowanej 12,5 MW, zlokalizowane na składowiskach odpadów i przy oczyszczalniach ścieków. Największe z nich to instalacje w gminach Czerwonak (2,8 MW) i Suchy Las (1,2 MW) oraz w mieście Poznań (2 instalacje o łącznej mocy 2,1 MW).

Pozostałe 36 obiektów to biogazownie wytwarzające energię z biogazu rolniczego, zlokalizowane w pobliżu gospodarstw rolnych. Niekwestionowanym liderem w tym zakresie jest gmina wiejska Złotów, gdzie zlokalizowane są 2 instalacje o łącznej mocy 12,06 MW. Na tle województwa wyróżniają się również gmina Kłodawa (5 instalacji o łącznej mocy 6,7 MW) oraz Koźmin Wlkp. (1 instalacja o mocy 4,8 MW).

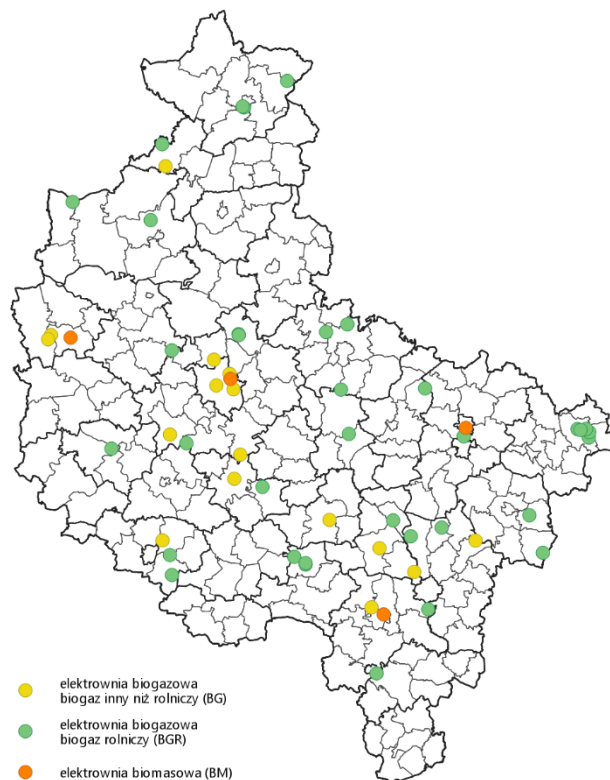
Ponadto na obszarze województwa działają 4 instalacje wytwarzające energię z biomasy, o łącznej mocy 116,7 MW. Największa z nich znajduje się w Poznaniu, o mocy zainstalowanej 63 MW, tym samym największa ilość energii odnawialnej w tym podregionie pochodzi z biomasy. Kolejne miejsce w regionie w tym zakresie zajmuje miasto Konin z obiektem, którego moc zainstalowana wynosi 50 MW.

10.7.POTENCJAŁ ROZWOJU ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ ENERGII W WIELKOPOLSCE

Energia słoneczna

Województwo posiada stosunkowo jednorodne i korzystne warunki do rozwoju energetyki solarnej. Obszary o najwyższym potencjale do rozwoju fotowoltaiki, wskazane na podstawie uwarunkowań wynikających m.in. z nasłonecznienia, temperatury powietrza, ukształtowania terenu, występuje w południowej części województwa²⁴². Z terenów rozwoju farm fotowoltaicznych wyklucza się tereny zacienione (lasy) oraz stara się ograniczyć ich rozwój na obszarach chronionych.

Ryc.180. Elektrownie biogazowe



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych URE

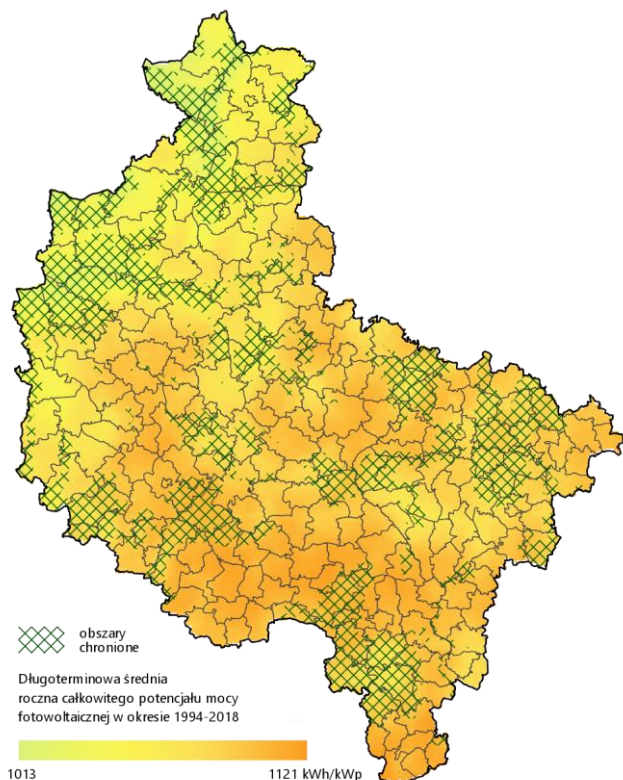
²⁴¹<https://energia-geotermalna.org.pl/czlonkowie-wspierajacy/mpec-konin/>; <https://wysokienapiecie.pl/71786-czego-potrzuje-geotermia-w-polsce/>; <https://www.przegladkoninski.pl/PL-H5/7/25675/kolo-z-wyroznieniem-za-geotermie-w-ogolnopolskim-konkursie-dla-samorzadow.html>

²⁴² Opracowanie danych na podstawie źródła: <https://globalsolaratlas.info/download/poland>, dostęp 07.11.2022

Największymi predyspozycjami do rozwoju fotowoltaiki w Wielkopolsce charakteryzują się 72 gminy położone:

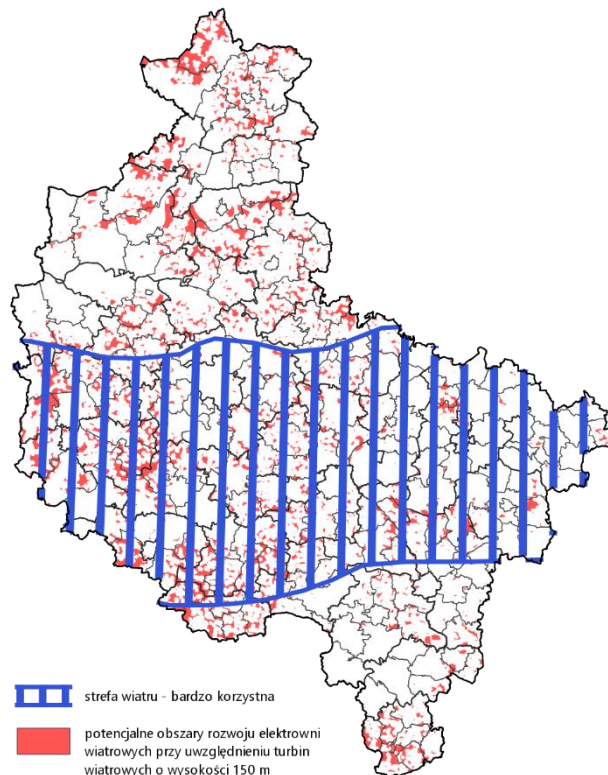
- w południowej części Wielkopolski: Baranów, Blizanów, Bojanowo, Borek Wlkp., Bralin, Czermin, Dobrzyca, Doruchów, Godziesze Wielkie, Gołuchów, Gostyń, Grabów nad Prosną, Jaraczewo, Jarocin, Jutrosin, Kępno, Kobylin, Kotlin, Koźmin Wlkp., Koźminek, Krobia, Krotoszyn, Krzemieniewo, Łęka Opatowska, Miejska Górka, Nowe Skalmierzyce, Ostrów Wlkp., Pakosław, Perzów, Pępowo, Piaski, Pleszew, Pogorzela, Poniec, Raszków, Rozdrażew, Rychtal, Rydzyna, Sierszewice, Szczytniki, Trzcinica, Żelazków oraz miasta Kalisz i Ostrów Wlkp.,
- we wschodniej części regionu: Kłodawa, Chodów, Olszówka, Wilczyn, Ślesin, Kleczew, Słupca i Łądek,
- w centralnej części regionu: Strzałkowo, Witkowo, Niechanowo, Łubowo, Września, Kołaczkowo, Środa Wlkp., Dominowo, Kleszczewo, Śrem, Śmigiel, Kościan, Czempień, Kamieniec, Granowo, Stęszew, Buk, Duszniki, Kaźmierz i Tarnowo Podgórne.

Ryc.181. Obszary o najwyższym potencjale do rozwoju fotowoltaiki



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych The World Bank, Source: Global Solar Atlas 2.0 - Specific photovoltaic power output

Ryc.182. Obszary o najwyższym potencjale do rozwoju elektrowni wiatrowych



Źródło: opracowanie WBPP oraz na podstawie danych IMGW

Energia wiatrowa

Centralna część województwa wielkopolskiego posiada najlepsze warunki do rozwoju energetyki wiatrowej. Obszar ten znajduje się w II strefie energetycznej wiatru w Polsce – bardzo korzystnej²⁴³. Mimo to, lokalizacja nowych wiatraków wymaga każdorazowego przeprowadzenia szczegółowych badań, w tym specjalistycznych badań określających warunki wietrzne w danej lokalizacji.

Zaktualizowana w ostatnim czasie ustawa poszerzyła możliwości rozwoju energetyki wiatrowej na terenie województwa. Dzięki zmianom potencjalnie pod nowe inwestycje dostępne jest ok. 10% powierzchni terenów Wielkopolski.

Energia z biomasy

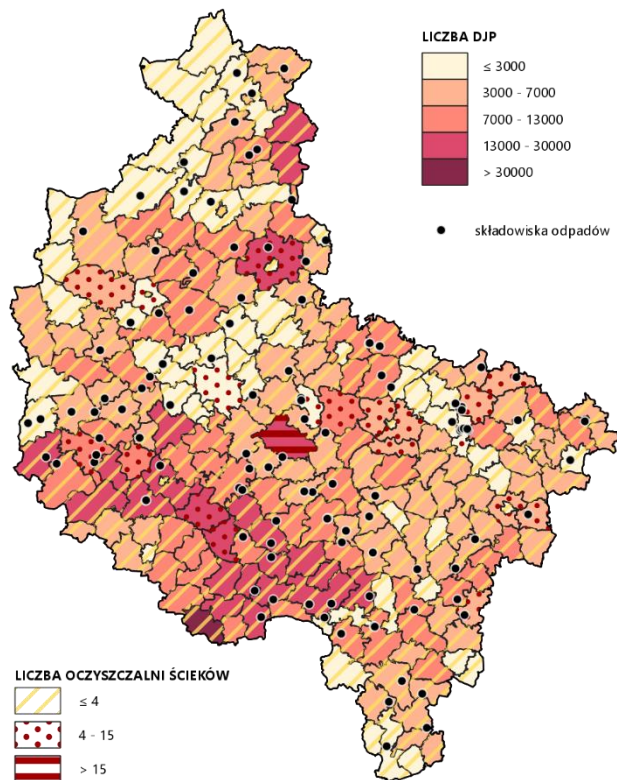
Biogaz nierolniczy produkowany jest przy oczyszczalniach ścieków oraz składowiskach odpadów. Najwyższą koncentracją oczyszczalni ścieków charakteryzują się gminy południowej i południowo-wschodniej części województwa. Najwięcej oczyszczalni ścieków w Wielkopolsce występuje w obrębie gminy Środa Wlkp., przez co posiadają potencjał do rozwoju biogazowni nierolniczych. Nagromadzenie składowisk odpadów oraz oczyszczalni występuje również w obrębie Konina.

²⁴³ podział wg. IMGW na podstawie danych obserwacyjnych z lat 1971-2000

Biogaz rolniczy produkowany jest przede wszystkim na terenach wysokiej produkcji rolnej zarówno zwierzęcej jak i roślinnej, ze względu na bogactwo surowca wykorzystywanego do produkcji biogazu. Do najbardziej popularnych surowców używanych do produkcji biogazu rolniczego należą: wywar pogorzelniany, gnojowica, pozostałości z owoców i warzyw, kiszonka z kukurydzy oraz odpady z przetwórstwa spożywczego²⁴⁴. Efektem fermentacji odpadów pochodzenia rolniczego i spożywczego jest z jednej strony biogaz użytkowany jako źródło energii oraz nawóz pofermentacyjny.

Województwo wielkopolskie posiada szerokie możliwości w rozwoju biogazu, szczególnie rolniczego, z uwagi na wysoce rozwiniętą hodowlę zwierząt. Z uwagi na ponadnormatywne liczby DJP²⁴⁵, największy potencjał rozwoju biogazu rolniczego posiada gmina Rawicz, głównie za sprawą hodowli drobiu (82% DJP). Koncentracja wyższych wartości DJP zlokalizowana jest szczególnie w południowo-zachodniej Wielkopolsce oraz na krańcach północno-wschodnich. Tereny te w większości pokrywają się z obszarami o niskim potencjale rozwoju biogazu nierolniczego. Gminą szczególnie predysponowaną do rozwoju biogazu zarówno rolniczego jak i nierolniczego jest Środa Wlkp. Na jej terenie znajduje się największa koncentracja oczyszczalni ścieków w regionie oraz jedno z wyższych koncentracji hodowli zwierząt. Istniejące biogazownie w większości nie pokrywają się z terenami, które obecnie wykazują predyspozycje do rozwoju tego rodzaju energii.

Ryc.183. Potencjał dla rozwoju pozyskiwania energii z biomasy



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych GUS, WIOŚ, Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2016–2022

²⁴⁴ <https://bip.kowr.gov.pl/uploads/pliki/oze/biogaz/Surowce%20w%202020%20r..pdf>

²⁴⁵ Liczba DJP policzona na podstawie wskaźnika przeliczeniowego sztuk rzeczywistych zwierząt odpowiednio dla – bydło (krowy), trzoda chlewna (knury), drób (kury, kaczki)

11 OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

11.1.OBSZARY SZCZEGÓLNEGO ZAGROŻENIA POWODZIĄ

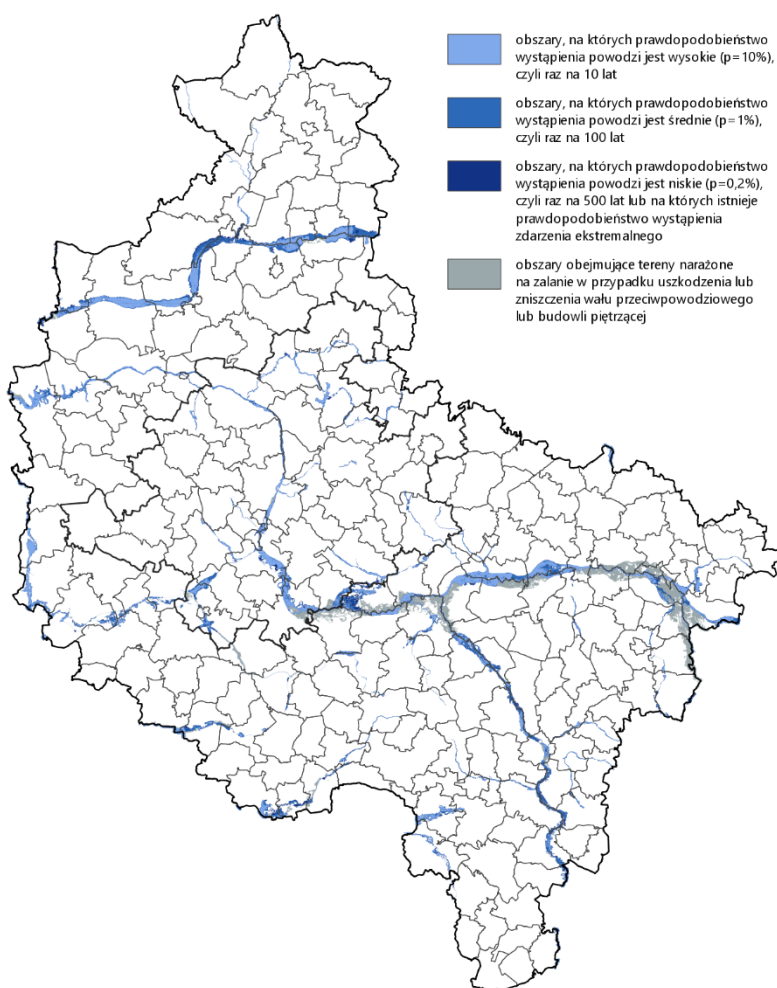
Na obszarze dorzecza Odry powodzie występują przede wszystkim w półroczu letnim (od maja do października). Główną przyczyną powodzi rzecznych w województwie, są powodzie roztopowe i opadowe, spowodowane wezbraniem, zatorami oraz przelaniem wód przez urządzenia wodne. Zagrożenie powodziowe ma charakter mało gwałtowny, za to długotrwały. W półroczu letnim pojawiają się powodzie rzeczne, spowodowane gwałtownymi opadami (powodzie opadowe nawalne), obejmujące zlewnie cząstkowe. W półroczu zimowym występują najczęściej powodzie roztopowe powodowane gwałtownym topnieniem śniegu przeważnie zwiększonym przez jednoczesne opady deszczu²⁴⁶.

Zgodnie z ustawą z dnia 2 lipca 2017 r. Prawo Wodne (Dz. U. z 2022 r. poz. 88, 258, 855.) ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego (MZP), map ryzyka powodziowego (MRP) oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP).

Ryc.184. Obszary zagrożenia powodziowego

W granicach województwa wielkopolskiego we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego²⁴⁷ wyznaczone zostały obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi. Są to obszary, na których istnieje znaczące ryzyko powodzi lub jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodzi. Do rzek lub odcinków rzek objętych tymi obszarami należą:

- Warta, Ner, Proсна, Swędrnia, Trojanówka, Pokrzywnica, Lutynia, Kanał Mosiński, Obrą, Cybina, Główna, Wełna, Noteć, Drawa, Gwda, Piława, Barycz, Polska Woda, Orla, Rów Polski (dla których mapy zagrożenia powodziowego opracowano w I cyklu planistycznym²⁴⁸,
- Kanał Mosiński, Obrą, Polska Woda, Warta (dla których zaktualizowano mapy zagrożenia powodziowego w II cyklu planistycznym) oraz Struga Bawół, Gnida, Kania, Kiełbaska Duża, Mała Wełna, Mieszna, Moskawa, Ołobok, Powa, Rgilewka, Rudnik, Sama, Samica Stęszewska, Średzka Struga, Szwyrą, Teleszyna, Wirynka, Wrześnica i Wrześnica Mała (dla których sporządzono mapy zagrożenia powodziowego w II cyklu planistycznym)²⁴⁹.



Źródło: Mapy zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego z 2022 r.; GIOŚ, Państwowy Monitoring Środowiska, <https://powietrze.gios.gov.pl>

²⁴⁶ Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry, załącznik do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie przyjęcia Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry (Dz. U. z 2016 r. poz. 1938)

²⁴⁷ Wstępna ocena ryzyka powodziowego, KZGW, Warszawa 2011

²⁴⁸ Przekazanie map jednostkom administracji nastąpiło w dniu 15 kwietnia 2015 r.

²⁴⁹ W latach 2016-2021 w ramach II cyklu planistycznego dokonano przeglądu map zagrożenia powodziowego (MZP) i map ryzyka powodziowego (MRP) oraz w uzasadnionych przypadkach ich aktualizacji

Na mapach zagrożenia powodziowego wskazane zostały następujące obszary zagrożenia powodziowego²⁵⁰:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi $p=0,2\%$, czyli raz na 500 lat lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego - ok. $3,4\%$ powierzchni województwa wielkopolskiego, są to przede wszystkim gminy: Łądek, Golina, Krzykosy i miasto Czarnków²⁵¹,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi $p=1\%$, czyli raz na 100 lat - ok. $3,0\%$ powierzchni województwa wielkopolskiego, są to przede wszystkim gminy: Łądek i Golina²⁵²,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi $p=10\%$, czyli raz na 10 lat - ok. $2,1\%$ powierzchni województwa wielkopolskiego, w tym przede wszystkim gmina Łądek²⁵³,
- obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia: wału przeciwpowodziowego, budowli piętrowej - ok. $1,6\%$ powierzchni województwa wielkopolskiego.

Aktualnie obowiązują plany zarządzania ryzykiem powodzi (PZRP) opracowane w roku 2016. Obecnie trwają polegające na ich weryfikacji i aktualizacji (aPZRP).

Na obszarze województwa wielkopolskiego występują obszary problemowe o największym ryzyku powodziowym²⁵⁴. Zaliczamy do nich: obszar problemowy Poznań–Luboń (gminy²⁵⁵ Poznań, Luboń, Swarzędz, Mosina, Puszczykowo), obszar problemowy Kalisz (gminy m. Kalisz, Godziesze Wielkie, Blizanów, Gołuchów), obszar problemowy Golina (gminy: Golina, Łądek, Zagórow, Rzgów), obszar problemowy Wieleń (gm. Wieleń), obszar problemowy Drezdenko (w granicach województwa wielkopolskiego obejmuje fragment gminy Drawsko), obszar problemowy Warta (w granicach województwa wielkopolskiego obejmuje fragment gminy Dobra)²⁵⁶.

System ochrony przeciwpowodziowej w województwie wielkopolskim tworzą m.in. wały przeciwpowodziowe, budowle hydrotechniczne, zbiorniki wodne, poldery przepływowe i kanały ulgi. Stan techniczny systemu wodno-melioracyjnego i znajdujących się w nim budowli wodnych ulega sukcesywnej poprawie. Wody Polskie realizują kolejne inwestycje przyczyniające się do zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców Wielkopolski, m.in. przebudowa wałów przeciwpowodziowych na Warcie i Prośnie, a także na bieżąco prowadzą prace utrzymaniowe na ciekach i obiektach gospodarki wodnej. W zakresie ochrony przeciwpowodziowej w województwie ważna jest budowa polderu Golina w dolinie Konińsko-Pyzderskiej oraz planowany zbiornik na Prośnie w okolicach Wielowsi Klasztornej. Obecnie trwają prace nad realizacją wskazanych inwestycji.

Strefy ochronne ujęć wód

Strefy ochronne ujęć wód są ustanawiane w celu zapewnienia odpowiedniej jakości wód ujmowanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także w celu ochrony zasobów wodnych. Strefę ochronną stanowi obszar ustanowiony na podstawie art. 135 ust. 1 Prawa wodnego, na którym obowiązują nakazy, zakazy i ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów oraz korzystania z wód. Strefa ochrony obejmuje wyłącznie teren ochrony bezpośredniej²⁵⁷ oraz teren ochrony bezpośredniej i teren ochrony pośredniej. Ustanawia się strefy ochrony ujęć wody oraz obszarów ochronnych zbiorników śródlądowych. Obecnie na terenie województwa wielkopolskiego ustanowionych jest 37 stref ochrony ujęć wody podziemnej oraz 2 obszary ochrony zbiorników wód śródlądowych, tj. jeziora Niedziegiel w gminach Witkowo, Powidz i Orchowo²⁵⁸ oraz jeziora Chłop w gminach Miedzichowo i Pszczew (województwo lubuskie)²⁵⁹.

Strefę ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniami mogą stanowić również obszary ochronne Głównych Zbiorników Wód Podziemnych.

²⁵⁰ Wody Polskie, Warszawa 2020

²⁵¹ wskazano gminy, dla których niskie prawdopodobieństwo zagrożenia powodzią (raz na 500 lat) stanowi powyżej 20% powierzchni gminy

²⁵² wskazano gminy, dla których średnie prawdopodobieństwo zagrożenia powodzią (raz na 100 lat) stanowi powyżej 20% powierzchni gminy

²⁵³ wskazano gminę, dla których wysokie prawdopodobieństwo zagrożenia powodzią (raz na 10 lat) stanowi powyżej 20% powierzchni gminy

²⁵⁴ tzw. hot-spot - zidentyfikowany na podstawie analizy rozkładu ryzyka powodziowego oraz wiedzy zespołów planistycznych zlewni, dla którego stwierdzono konieczność zastosowania działań technicznych lub nietechnicznych; PZRP dla obszaru Odry

²⁵⁵ obszar problemowy obejmuje całą gminę bądź jej pewien obszar

²⁵⁶ na podstawie <https://wody.isok.gov.pl>

²⁵⁷ strefę ochronną obejmującą wyłącznie teren ochrony bezpośredniej ustanawia się dla każdego ujęcia wody, z wyłączeniem ujęć wody służących do zwykłego korzystania z wód, art. 121. Prawo wodne

²⁵⁸ Rozporządzenie Wojewody Wielkopolskiego z dnia 4.07.2022 r. w sprawie ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych - jeziora Niedziegiel (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z dnia 8 lipca 2022 r. poz. 5235)

²⁵⁹ Rozporządzenie Wojewody Lubuskiego; Wojewody Wielkopolskiego z dnia 29 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych - jeziora Chłop (Dz. Urz. Woj. Lub. z 2022 r. poz. 778; Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2022 r. poz. 2761)

11.2.GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

Występowanie obiektów wojskowych i cywilnych, obszarów ograniczonego użytkowania, stref ograniczonego zainwestowania czy stref ochronnych, stanowi istotną przesłankę dla podejmowania działań ukierunkowanych na eliminację potencjalnych konfliktów w przestrzeni. Funkcjonowanie obiektów wojskowych i cywilnych wraz z ich strefami, czy terenów na których usytuowane są linie kolejowe, wymaga wprowadzenia wielu ograniczeń dla różnego rodzaju form zainwestowania.

Wojskowe tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Na obszarze województwa występują wojskowe tereny zamknięte o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa. Ich granice, o łącznej powierzchni ok. 10 015 ha, zostały określone przez właściwych ministrów i kierowników urzędów centralnych, zgodnie z Decyzją Nr 80/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 czerwca 2022 roku²⁶⁰.

Dla kompleksów wojskowych: K-7887 Babki (gm. Mosina), K-4577 Ruchocinek (gm. Witkowo) i K-7096 Rogalin (gm. Mosina), wyznaczone zostały od ich granic, strefy ograniczonego zainwestowania o promieniu 3 km. Kompleksy wojskowe: K-8652 Borówiec (gm. Kórnik) – magazyn lotniczych środków bojowych, K-1795 Śrem – garnizonowa strzelnica szkolna, rzutnia granatów bojowych oraz strzelnica pistoletowa wraz ze strefą bezpieczeństwa i K-6015 Powidz (gm. Ostrowite, Powidz, Słupca, Strzałkowo), posiadają wyznaczone strefy ochronne. Ponadto w związku z funkcjonowaniem lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny wyznaczona została przestrzeń operacyjna do awaryjnego zrzutu podwieszonych samolotów, zgodnie z Zarządzeniem Nr KIN-I.4102.10.2013.5 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2014 roku²⁶¹ w sprawie przyjęcia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w gminie Kórnik, obręb Kamionki, wyznaczonego dla przestrzeni operacyjnej do awaryjnego zrzutu podwieszonych samolotów, związanej z funkcjonowaniem lotniska wojskowego Poznań – Krzesiny.

W województwie zlokalizowane są dwa lotniska wojskowe klasy I, Poznań-Krzesiny²⁶² i Powidz²⁶³, wpisane do rejestru lotnisk i lądowisk wojskowych, dla których ustanowiono powierzchnie ograniczające. Lotnisko wojskowe w Powidzu zgodnie z Uchwałą Nr XVI/442/16 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 21 marca 2016 r., w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego w Powidzu, zmienioną Uchwałą Nr L/986/23 z dnia 27 lutego 2023 r., posiada obszar ograniczonego użytkowania. W odniesieniu do lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny, w związku ze zmianami przepisów prawa, istniejący dotychczas obszar ograniczonego użytkowania ustanowiony Rozporządzeniem nr 40/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 grudnia 2007 roku²⁶⁴ w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny, utracił moc obowiązującą.

Obiekty i obszary cywilne

Port Lotniczy Poznań-Ławica, zgodnie z Uchwałą Nr XVIII/302/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 stycznia 2012 roku²⁶⁵, posiada obszar ograniczonego użytkowania, który określa wytyczne w zakresie przeznaczenia terenu, wymagań technicznych dotyczących budynków oraz sposobu korzystania z terenów. W województwie występują także ograniczenia związane z wyznaczonymi powierzchniami ograniczającymi wysokość zabudowy wokół lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych (LUN) służących kontroli, nadzoru i zabezpieczenia ruchu lotniczego²⁶⁶. Radar meteorologiczny w Wysogotowie, jako obiekt techniczny monitorujący zjawiska atmosferyczne w promieniu 250 km, posiada także strefę ograniczonego zainwestowania, w której wyklucza się w podstrefach możliwość realizacji obiektów o wysokości równej lub wyższej niż radar, elektrowni wiatrowych bądź ich skupisk.

Kolejowe tereny zamknięte

Na obszarze województwa wielkopolskiego ok. 6,9 tys. ha, przez które przebiegają linie kolejowe, uznano za kolejowe tereny zamknięte. Wskazano je w załączniku 15 do Decyzji Nr 14 Ministra Infrastruktury z dnia 18 września 2020 r. ze zmianami²⁶⁷.

²⁶⁰ Dz. U. Ministra Obrony Narodowej z 2022 r. poz. 92

²⁶¹ Dz. U. Województwa Wielkopolskiego z 2014 r. poz. 6907

²⁶² Decyzja Nr 26/Org./SSRL MON z dnia 19 sierpnia 2013 r.

²⁶³ Decyzja Nr 19/Org./SSRLSZRP Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 czerwca 2013 r.

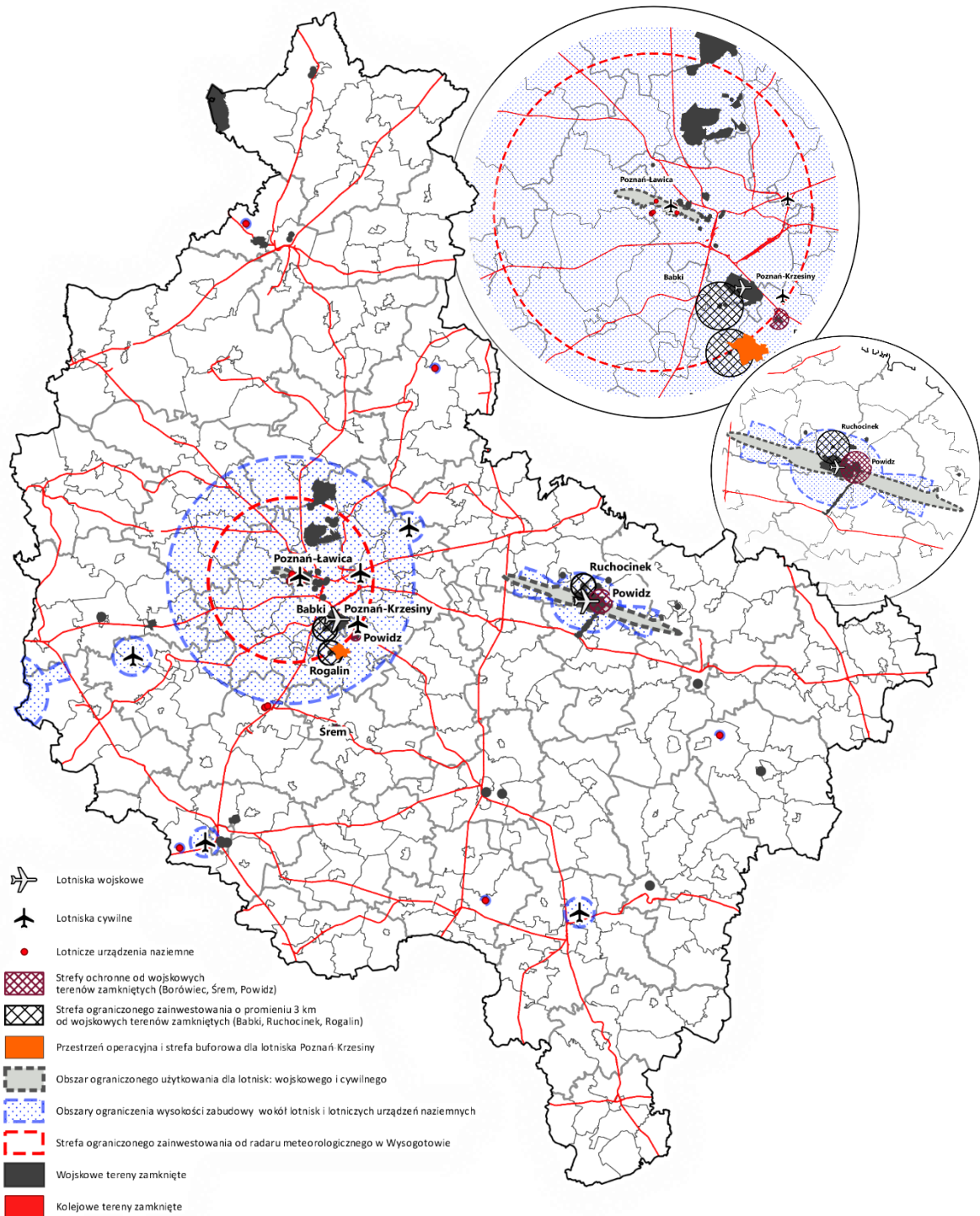
²⁶⁴ Dz. U. Województwa Wielkopolskiego z 2008 r. nr 1, poz. 1

²⁶⁵ Dz. U. Województwa Wielkopolskiego z 2012 r. poz. 961

²⁶⁶ <https://www.ulc.gov.pl/>

²⁶⁷ Dz. U. Ministra Infrastruktury z 2020 r. poz. 38

Ryc.185. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych wraz z obiektami i obszarami cywilnymi



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie danych: MON, Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Poznaniu, ULC, Ministerstwa Infrastruktury

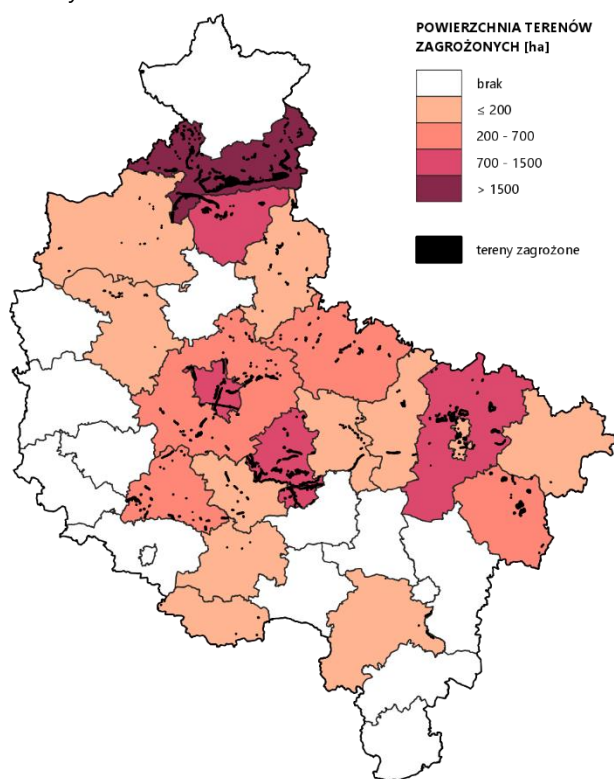
11.3.RUCHY MASOWE ZIEMI

Prawo ochrony środowiska definiuje „ruchy masowe ziemi” jako powstające naturalnie lub na skutek działalności człowieka osuwanie, spływanie lub obrywanie powierzchniowych warstw skał, zwietrzliny i gleby. Tereny zagrożone są to obszary posiadające predyspozycje do wystąpienia osuwiska tym samym będące „zagrożone”, w szczególności to tereny o charakterze stokowym.

Rozporządzenie w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi²⁶⁸, wprowadziło obowiązek inwentaryzowania i obserwowania ruchów masowych ziemi. Obowiązek ten został nałożony na starostów, a jego nadrzędnym celem było zmniejszanie strat finansowych powstających z powodu aktywności osuwisk oraz ograniczenie ryzyka utraty zdrowia, a nawet życia ludzi. Niemal równolegle w PIG-PIB uruchomiony został projekt System Ochrony Przeciwosuwiskowej (SOPO), którego jednym z głównych zadań jest rozpoznanie i udokumentowanie osuwisk i terenów nimi zagrożonych w Polsce.

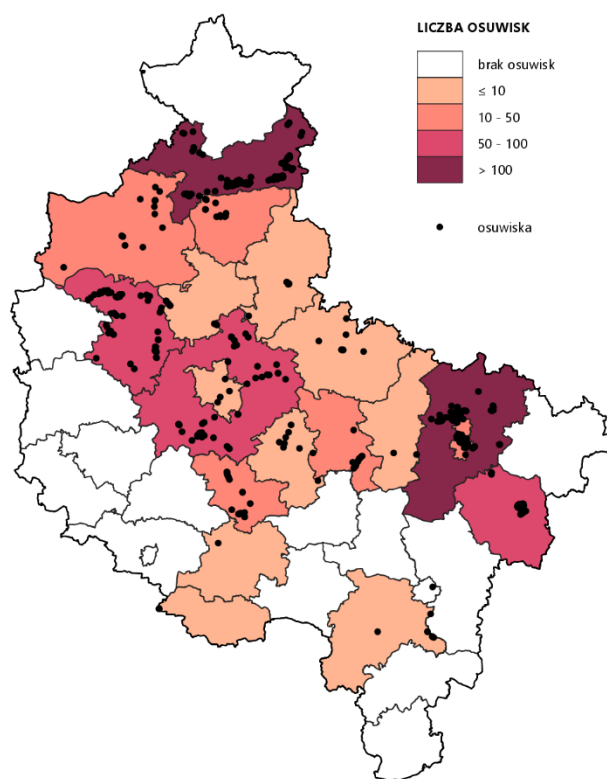
Na koniec 2022 roku w Wielkopolsce zidentyfikowano 615 osuwisk oraz ok. 633 terenów zagrożonych tym zjawiskiem²⁶⁹. Tereny zagrożone zajmują mniej niż 1% ogólniej powierzchni województwa. Większość osuwisk należy do typu – zsuwy, drugą największą grupę stanowią spływy. Tereny te występują w większości na obszarach o leśnym lub rolnym użytkowaniu. Powiaty pilski i koniński to obszary o największej liczbie zewidencjonowanych osuwisk.

Ryc.186. Tereny zagrożone wystąpieniem ruchów masowych ziemi



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi starostw powiatowych oraz aplikacji SOPO,2022

Ryc.187. Tereny występowania ruchów masowych ziemi – osuwisk



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie rejestru terenów osuwiskowych starostw powiatowych oraz aplikacji SOPO,2022

²⁶⁸ Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 4 grudnia 2020 r. w sprawie informacji dotyczących ruchów masowych ziemi (Dz. U. z 2020, poz. 2270)

²⁶⁹ Dane z rejestrów starostw powiatowych oraz inwentaryzacji SOPO, Część obiektów pokrywa się lub występuje na zbliżonym terenie, dlatego w ocenie zagrożenia dla województwa obszary pokrywające się lokalizacyjnie zostają potraktowane jako jeden obiekt

II Podsumowanie i wnioski

PRZESTRZEŃ

Sieć osadnicza

- Wielkopolska należy do województw przeciętnie zaludnionych, o gęstości zaludnienia wynoszącej 117 os/1 km², przy średniej krajowej – 121 os/1 km². Sieć osadnicza posiada korzystny rozkład przestrzenny jednostek, z centralnie położoną stolicą i gęstą, równomiernie rozmieszczoną siecią miast.
- Struktura hierarchiczna i funkcjonalna jednostek osadniczych tworzy dogodne warunki świadczenia usług dla ludności, a w większości dobre powiązania komunikacyjne z ośrodkiem wojewódzkim, zapewniają mieszkańcom dostęp do usług wyższego rzędu.
- Udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności regionu stanowił 53,6% i był niższy niż w Polsce (59,7%). Województwo charakteryzuje się największą liczbą miast w kraju, których przeciętna wielkość (16,3 tys.) była jedną z niższych w kraju (23,7 tys.). Kolejne jednostki uzyskały prawa miejskie, tym samym w strukturze administracyjnej wzrosła liczba gmin miejsko-wiejskich. Pod względem wielkościowym nowe miasta to ośrodki bardzo małe liczące do 5 tys. mieszkańców, pełniące funkcje o znaczeniu lokalnym.
- W strukturze wielkościowej miast dominują miasta małe i najmniejsze, które skupiają ok. 30% ludności miejskiej regionu. W 2021 roku w województwie było tylko jedno duże miasto - Poznań, status ten utraciło miasto Kalisz, którego liczba ludności spadła poniżej 100 tys. mieszkańców.
- Wielkopolska zajmuje 3. miejsce w Polsce pod względem liczby wiejskich jednostek osadniczych. Ich średnia wielkość (374 os.) jest większa niż przeciętnie w kraju (355). W regionie znajduje się 259 wsi, które zamieszkuje powyżej 1 000 osób. Szczególne znaczenie pełnią wsie otaczające miasto Poznań, o potencjale ludności większym niż niektóre miasta. Największe wsie liczą powyżej 8 tys. mieszkańców i zaliczają się do nich: Plewiska, Koziegłowy, Skórzewo.

Struktura użytkowania gruntów

- Dominującym rodzajem użytkowania terenu w Wielkopolsce są grunty rolne oraz leśne. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią niespełna 6% powierzchni województwa.
- Wśród terenów zabudowanych dominują tereny mieszkaniowe jednorodzinne.
- Najwyższym zagęszczeniem zabudowy w regionie charakteryzuje się centralna część województwa oraz miasta regionalne wraz z najbliższym otoczeniem.
- Rozmieszczenie zabudowy mieszkaniowej, na terenach wiejskich wschodniej części Wielkopolski, kontrastuje z pozostałymi obszarami województwa. Wyróżniającą cechą tych terenów jest sieć małych wsi, o rozproszonej zabudowie.
- Zabudowa usługowa skoncentrowana jest głównie w największych miastach Wielkopolski. Natomiast zabudowa przemysłowa zlokalizowana jest przede wszystkim wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych oraz węzłów dróg ekspresowych i autostrad, szczególnie w bezpośrednim sąsiedztwie największych ośrodków miejskich w regionie.
- Rozmieszczenie przestrzenne zabudowy o funkcji rolniczej jest zróżnicowane wewnątrzregionalnie. Wschodnia część województwa charakteryzuje się rozproszoną zabudową o mniejszym zagęszczeniu, natomiast w południowo-zachodniej części regionu, zauważalna jest koncentracja zabudowy, w zwartych jednostkach osadniczych.

Procesy planistyczne

- Około 16% wielkopolskich gmin posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, których podstawą prawną jest ustawa z dnia 7 lipca 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym.
- Wielkopolska jest regionem, w którym przystąpienia do sporządzenia SUIKZP oraz procedura uzgadniania projektu SUIKZP, dotyczą przede wszystkim częściowych zmian dokumentu. Decyzje o całościowej zmianie polityki przestrzennej podjęły gminy położone głównie w centralnej i zachodniej części regionu.
- W latach 2017–2021 blisko 45% gmin przeprowadziło procedurę formalno-prawną od przystąpienia do uchwalenia zmiany SUIKZP.
- Intensywność pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego Wielkopolski jest w skali kraju na dość niskim poziomie i wynosi 21,5%.
- 65% obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego sporządzonych jest na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.
- 26 wielkopolskich gmin wyróżnia się stopniem pokrycia miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powyżej 95%.

- W 33 gminach stopień pokrycia obowiązującymi MPZP kształtował się na poziomie poniżej 1%, natomiast 6 gmin regionu nadal nie posiada obowiązujących MPZP, a działalność inwestycyjna i zagospodarowanie przestrzenne w ich granicach odbywa się na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.
- W okresie 5-letnim łączna powierzchnia gruntów leśnych, dla których zmieniono w MPZP przeznaczenie na cele nieleśne, wzrosła ponad dwukrotnie, co w kontekście niskiego poziomu lesistości w regionie należy postrzegać jako zjawisko niepożądane.
- Niespełna 8% wielkopolskich gmin nie przystąpiła do SUIKZP i MPZP ani nie uzgodniła projektów SUIKZP i MPZP, przy czym jedynie gmina miejsko-wiejska Przedecz charakteryzuje się 100% pokryciem terenu obowiązującymi miejscowymi planami, co uzasadnia brak podejmowanych działań w zakresie planistycznym.
- Wielkopolska niezmiennie od 14 lat charakteryzuje się najwyższą liczbą wydanych decyzji administracyjnych w zakresie planowania przestrzennego, stanowiących aż 14,6% decyzji wydanych w kraju, w tym ponad połowę stanowią decyzje wydane dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a niewielki udział dotyczy zabudowy usługowej i mieszkaniowej wielorodzinnej. Jest to efekt dużej presji inwestycyjnej w regionie oraz stosunkowo niskiego pokrycia terenu obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego terenu.

AKTYWNOŚĆ JST

Współpraca międzynarodowa

- Spośród 226 wielkopolskich gmin, aż 54% prowadziło współpracę międzynarodową. Wśród powiatów jedynie 7 JST nie podjęło żadnego rodzaju współpracy.
- Współpraca zawierana przez jednostki samorządu terytorialnego zazwyczaj ma długoletni oraz interdyscyplinarny charakter.
- Gminy oraz powiaty najczęściej prowadzą współpracę z zakresu kultury oraz edukacji, wymiany młodzieży, a incydentalnie w zakresie kształtowania i ochrony środowiska.

Finanse jednostek samorządu terytorialnego

- Poziom wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na poziomie powyżej średniej regionalnej odnotowano w 30% budżetów gmin oraz 65% budżetów samorządów powiatowych.
- W Wielkopolsce ponad 85% gmin oraz 77% powiatów zamknęło swoje budżety nadwyżką.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

- Jednym z głównych zadań w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego oraz kształtowania przestrzeni jest dążenie do zachowania ciągłości systemu przyrodniczego, szczególnie na obszarach które graniczą z województwami ościennymi.

Formy ochrony przyrody

- Postępujący proces ustanawiania nowych form ochrony przyrody, wzmacnia ochronę środowiska i jednocześnie jest elementem poprawy jakości przestrzeni Wielkopolski.
- Dodatkowym wsparciem ochrony przyrody, są również plany ochrony i plany zadań ochronnych wyznaczające kierunki ochrony i kształtowania polityki przestrzennej oraz sposoby ochrony przyrody na obszarach objętych ochroną prawną.
- Postępujący proces zmian granic istniejących form ochrony przyrody jest wynikiem zmian zachodzących w przyrodzie, jaki i w zagospodarowaniu przestrzennym, co pozwala na wyższy stopień ochrony przyrody, a także redukcję konfliktów na styku środowisko przyrodnicze a tereny zurbanizowane.
- Ze względu na międzyregionalny charakter zasobów przyrody, należy dążyć do zachowania ciągłości form ochrony przyrody z województwami sąsiednimi.

Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

- Pomimo znaczących w skali kraju zasobów węgla brunatnego, zmniejsza się ich znaczenie gospodarcze.
- Stopniowo postępuje proces transformacji energetycznej obszaru górniczego Konin–Turek. Zmniejszenie wydobycia węgla brunatnego przekłada się na zmniejszenie niekorzystnych oddziaływań eksploatacji odkrywkowej na środowisko oraz krajobraz wschodniej Wielkopolski, czego istotnym elementem jest rekultywacja terenów pogórnich.
- W wyniku redukcji wydobycia węgla brunatnego, większego znaczenia gospodarczego nabiera wydobycie innych kopalin, w szczególności gazu ziemnego i ropy naftowej.

Lasy

- Pod względem powierzchni lasów Wielkopolska znajduje się w grupie województw, o niskim, poniżej 26%, poziomie lesistości, co klasyfikuje region na 12. miejscu w kraju.

- Powierzchnia zalesień gruntów nieleśnych wykazuje tendencję spadkową.
- W kontekście niskiego poziomu lesistości niepokojący jest wzrost powierzchni terenów leśnych przeznaczonych na cele nieleśne w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
- Zwiększenie powierzchni terenów leśnych ma istotne znaczenie dla poprawy bioróżnorodności oraz warunków retencyjnych w regionie.

Gleby

- Pod względem przydatności rolniczej w województwie, dominują gleby słabej i średniej jakości. Gleby o najkorzystniejszych warunkach dla uprawy roślin (kompleksy 1–3 przydatności rolniczej gleb) zajmują niecałe 15% gruntów ornych i koncentrują się w środkowo-południowej części województwa.
- Przeważające w Wielkopolsce gleby słabej i średniej jakości są jednocześnie glebami podatnymi na suszę, co sprawia, że zachodzące zmiany klimatu i coraz częściej występujące zjawisko suszy rolniczej powodują, że uprawa roślin w regionie wymaga stosowania licznych zabiegów agrotechnicznych.

Wody

- Wielkopolska posiada, ograniczone możliwości hydrogeologiczne i klimatyczne naturalnej retencji wodnej. W regionie niezbędne jest podejmowanie działań wspierających zatrzymywanie wody w środowisku, poprzez sztuczną retencję wody.
- Niezwykle ważne w łagodzeniu skutków suszy, są obszary zależne od wód, które z roku na rok ulegają stopniowemu zanikowi. Niezbędna jest ochrona tych terenów m.in. poprzez ich renaturyzację, mającą na celu przywrócenie zniszczonym obszarom ich sprawnego funkcjonowania tj. zdolności do retencjonowania wody i procesów bioakumulacji organicznej.
- Jakość wód płynących i zbiorników śródlądowych ulega stopniowej poprawie, jednak istnieje konieczność większej dbałości o jakość wód wrażliwych na zanieczyszczenia. Istnieje również potrzeba cyklicznego monitorowania jakości tych samych odcinków wód płynących i zbiorników śródlądowych, co zapewni wiarygodną analizę porównawczą wyników.
- Wielkopolska narażona jest na problemy związane z dostępnością wód podziemnych szczególnie we wschodniej części regionu, gdzie problemem jest nadmierny pobór wód oraz odwodnienia obszarów górniczych.
- Stan jakości wód podziemnych w większości obszaru Wielkopolski jest nadal niezadawalający, co prowadzi do możliwości nieosiągnięcia celów środowiskowych wskazanych w Ramowej Dyrektywie Wodnej.
- Na terenie Wielkopolski z 23 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, 8 zagrożonych jest złym stanem jakościowym, a 1 zagrożony jest niską zasobnością i deficytem wód dostępnych do zagospodarowania (zdiagnozowanym problemem jest nadmierne szczypanie zasobów wód podziemnych).
- Brakuje należytej ochrony jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, co wynika m.in. z braku wyznaczonych stref ochronnych (bezpośredniej, pośredniej) wokół większości ujęć wód i słabego nadzoru nad gospodarką ściekową. W Wielkopolsce wyznaczonych jest jedynie 37 stref ochrony ujęć wody podziemnej (pomimo przesłanek wskazujących na potrzebę ustanowienia takich stref również wokół innych ujęć wód podziemnych) oraz 2 obszary ochrony zbiorników wód śródlądowych, tj. jeziora Niedziegiel oraz jeziora Chłop.
- Zasięg stref ochronnych ujęć wód podziemnych jest często słabo udokumentowany. Proponowane działania ochronne w zakresie użytkowania terenu i korzystania z wód nie zawsze uwzględniają specyficzną sytuację ujęć i zidentyfikowane zagrożenia. Ustanowionym strefom ochronnym nie towarzyszą szczegółowe programy działań mające na celu ochronę ujmowanych zasobów wodnych.
- Ochrona zasobów wód podziemnych GZWP wymaga wzmocnienia działań w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami wód podziemnych. Dotyczy to m.in. ustanowienia, w drodze aktu prawa miejscowego, wyznaczonych obszarów ochronnych GZWP. Dotychczas w kraju został ustanowiony jedynie jeden taki obszar ochronny (dla GZWP nr 306 Zbiornik Wschowa, który to zbiornik położony jest częściowo na terenie województwa wielkopolskiego).
- Ustalenia wynikające z tworzenia obszarów ochronnych w granicach GZWP należy uwzględniać w dokumentach strategicznych i planistycznych poziomu regionalnego i lokalnego w celu racjonalnego gospodarowania zasobami wód podziemnych.

Zagrożenia środowiska

- Niezadawalająca jakość powietrza, wynikająca z przekroczeń dopuszczalnych poziomów zanieczyszczeń, których źródłem jest spalanie paliw energetycznych w sektorze komunalno-bytowym oraz przekroczenia dopuszczalnych wartości poziomu hałasu, których głównym źródłem jest hałas komunikacyjny, mają wpływ na obniżenie jakości środowiska oraz poziomu życia mieszkańców szczególnie obszarów miejskich i podmiejskich.
- Ze względu na rolniczy charakter znacznej części regionu, niekorzystne oddziaływania związane z prowadzoną intensywną działalnością rolniczą, należą do najważniejszych zagrożeń środowiska w Wielkopolsce. Szczególnego znaczenia nabierają negatywne oddziaływania rolnictwa na wody powierzchniowe i podziemne.

- Problem dotyczący zasobów wodnych w Wielkopolsce zarówno pod względem ilości zasobów jak i ich jakości, potęgowany jest przez niekorzystne zjawisko suszy. Szczególnie dotyczy to centralnej, południowej i wschodniej części regionu. Pogarszające się warunki hydrologiczne oraz zagrożenia dla właściwego stanu zasobów wód podziemnych, stanowią kluczowe wyzwanie środowiskowe dla Wielkopolski.
- Wschodnia część województwa mierzy się z szeregiem zagrożeń będących konsekwencją prowadzonej przez lata eksploatacji węgla brunatnego. Należą do nich przede wszystkim: zmiana stosunków wodnych, przekształcenie rzeźby terenu i degradacja gleb. Pomimo zmniejszającej się eksploatacji odkrywkowej węgla brunatnego, skutki eksploatacji kopalin są nadal istotnym uwarunkowaniem rozwoju wschodniej Wielkopolski szczególnie ze względu na nałożenie się eksploatacji złóż węgla brunatnego na niekorzystny bilans zasobów wodnych.

ZMIANY KLIMATU

- Skutki zmian klimatu na terenie Wielkopolski obserwujemy w ciągu całego roku, a jedną z konsekwencji są wyraźnie odczuwalne w regionie cieplejsze pory roku.
- Bezśnieżne i ciepłe zimy prowadzą do obniżonej retencji wody w glebie, czego konsekwencją jest pojawienie się suszy już na początku okresu wegetacyjnego. Mniejsze opady śniegu i krótszy czas jego zalegania pogarszają sytuację hydrologiczną regionu oraz zmniejszają zasilanie wód podziemnych.
- Na terenie Wielkopolski, pomiary meteorologiczne z wielolecia wskazują rosnącą tendencję liczby dni upalnych ($T_{max} \geq 30^{\circ}C$) w okresie letnim. Fale upałów generują szereg oddziaływań zarówno na społeczeństwo jak i gospodarkę regionu.
- Konsekwencją zmian klimatu, są także nasilające się ekstremalne zdarzenia pogodowe. W województwie odnotowuje się większą liczbę zdarzeń, będących następstwem wystąpienia silnych wiatrów oraz nawałnych opadów powodujących lokalne podtopienia i miejskie powodzie.
- Zachodzące zmiany klimatu nakładają konieczność wprowadzania szeregu działań mitygacyjnych i adaptacyjnych, które ograniczą wpływ działalności człowieka na emisję gazów cieplarnianych oraz dostosują najbardziej wrażliwe sektory i obszary do zmieniających się warunków klimatycznych.
- Przeważający obszar województwa (82% powierzchni), znajduje się w zasięgu silnego stopnia zagrożenia występowania suszy. Tereny o najwyższym, ekstremalnym poziomie zagrożenia suszą występują przede wszystkim w środkowo-wschodniej, wschodniej oraz południowo-zachodniej i południowej części regionu. Niskie opady roczne, bardzo duże parowanie terenowe oraz niska retencyjność wody wymagają zastosowania działań, które doprowadzą do zwiększenia zasobów wodnych w Wielkopolsce. Susza jest poważnym problemem społecznym i gospodarczym naszego regionu.

DZIEDZICTWO KULTUROWE I DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNA

- Zasoby i walory kulturowe Wielkopolski stanowią potencjał rozwoju turystyki kulturowej, m.in.: miejskiej, pielgrzymkowej, kulinarnej, kwalifikowanej, a także kulturowej turystyki wiejskiej opartej na tradycjach materialnych i niematerialnych wielkopolskiej wsi.
- W regionie występują obszary cenne kulturowo oraz wyróżniające się krajobrazowo tereny z zabytkami nieruchomymi, charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej, wymagające szczegółowego rozpoznania walorów kulturowych, przyrodniczych i estetyczno-widokowych oraz wskazania rekomendacji dotyczących ochrony, kształtowania i aktywnego ich wykorzystania, w tym objęcia ochroną np. w formie parku kulturowego.
- Wielkopolskie zabytki nieruchome sukcesywnie obejmowane są ochroną w postaci pomnika historii. Należą do nich obiekty o wyjątkowych wartościach materialnych i niematerialnych i szczególnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego kraju.
- Szlak Piastowski i Pradolina Noteci, posiadają wyjątkowe wartości kulturowe i krajobrazowe, dające możliwość ubiegania się o wpis na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Dotychczas nie zostały objęte procedurą przygotowawczą do wpisu na Listę.
- W województwie wielkopolskim nie rozpoznano i nie wskazano w skali regionu, dóbr kultury współczesnej - obiektów, nie będących zabytkami, o wysokich wartościach artystycznych lub historycznych, będących uznanym dorobkiem współczesnie żyjących pokoleń. Taką listę posiada jedynie miasto Poznań. Brak listy obiektów kultury współczesnej, uniemożliwia objęcie ich ochroną prawną, poprzez uwzględnianie ich w dokumentach strategicznych i planistycznych.
- Region charakteryzuje się ograniczoną liczbą kół, klubów, sekcji seniora i Uniwersytetów Trzeciego Wieku oraz niskim uczestnictwem. W odpowiedzi na postępujące trendy demograficzne związane ze starzeniem się ludności, dziedzina ta wymaga dalszych analiz przede wszystkim w zakresie dostępności obiektów i atrakcyjności oferty dla seniorów, a także rekomendacji w zakresie wzmacniania integracji międzypokoleniowej oraz aktywizacji najstarszych pokoleń.
- W regionie odnotowuje się niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

KRAJOBRAZ

- W województwie wielkopolskim przeważają krajobrazy wiejskie i leśne o rzeźbie równinnej. Północna i środkowa część regionu charakteryzuje się większym urozmaiceniem rzeźby terenu, gdzie występują także duże kompleksy leśne oraz jeziora. Istotnym

elementem krajobrazu są doliny największych rzek – Warty i Noteci. Specyfiką krajobrazu Wielkopolski są także liczne miasta i wsie, o zachowanych historycznych układach przestrzennych, w tym wsie olęderskie w rejonie Nowego Tomyśla i w dolinie Noteci, oraz obiekty rezydencjonalno-parkowe, które stanowią charakterystyczne wyróżniki krajobrazowe w otwartej przestrzeni rolniczej, przede wszystkim w południowej części regionu.

- Ponad 31% powierzchni województwa to obszary o wyjątkowych walorach krajobrazowych, określonych jako najcenniejsze krajobrazy w Wielkopolsce, do których należą krajobrazy priorytetowe oraz krajobrazy w obrębie form ochrony prawnej tj. park narodowy, park krajobrazowy, rezerwat przyrody, obszar chronionego krajobrazu oraz park kulturowy.
- Krajobraz Wielkopolski narażony jest na utratę wartości krajobrazowych - kulturowych, przyrodniczych i estetyczno-widokowych, przede wszystkim w wyniku presji inwestycyjnej. Szczególnie zagrożone są tereny w bezpośrednim sąsiedztwie dużych i średnich miast oraz obszary atrakcyjne krajobrazowo, głównie przyrodniczo.
- Krajobrazy Wielkopolski, zwłaszcza najcenniejsze oraz te zagrożone utratą wartości, powinny być sukcesywnie obejmowane dokumentami strategicznymi i planistycznymi, w których zostaną określone zasady ich ochrony i kształtowania oraz zapisy eliminujące lub neutralizujące zagrożenia.

SFERA SPOŁECZNA

Demografia

- Suma zjawisk demograficznych na obszarze województwa powoduje przyrost populacji i sprawia, że sytuacja Wielkopolski jest lepsza niż przeciętnie w kraju. Jednak pomimo wysokiego, 3. miejsca wśród województw pod względem wartości wskaźnika przyrostu naturalnego, aż w blisko 83% wielkopolskich gmin, przyrost liczby zgonów był większy niż liczby urodzeń.
- Ujemny przyrost naturalny jest niekorzystny i oznacza, że populacja regionu kurczy się, a struktura wieku ulega przeobrażeniom – ubywa ludności w najmłodszych rocznikach, a przybywa w najstarszych grupach wiekowych. Taki trend prowadzi do starzenia się społeczeństwa i zwiększenia nakładów na usługi publiczne związane m.in. z opieką zdrowotną i systemem emerytalnym oraz doprowadza do kurczenia się potencjalnych zasobów rynku pracy.
- Pogłębia się proces depopulacji największych miast. W 2021 roku żadna z wielkopolskich gmin miejskich nie miała dodatniego przyrostu naturalnego. Równolegle następował odpływ ludności z miast na rzecz obszarów podmiejskich. W tym samym czasie następował dynamiczny rozwój demograficzny zwłaszcza w gminach podpoznańskich. Ponadprzeciętnie wysoką wartość przyrostu naturalnego odnotowały gminy wiejskie: Kleszczewo, Komorniki oraz Dopiewo, co uplasowało je wśród 10 najlepszych gmin w Polsce.
- Wobec ograniczonych możliwości oddziaływania na saldo ruchu naturalnego, to przemieszczanie się ludności między regionami wpływa na wielkość populacji regionu. Województwo notuje stale rosnącą liczbę nowych mieszkańców, dzięki migracjom międzywojewódzkim, szczególnie na tereny Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Poza obszarami atrakcyjnymi dla migrantów, aż 53% gmin odnotowuje zarówno ujemne saldo migracji, jak i przyrost naturalny. Imigracja zagraniczna w przypadku przeważającej większości gmin miała marginalne znaczenie.
- Prognoza demograficzna do 2030 roku zdezaktualizowała się. W czasie, gdy była tworzona nie można było przewidzieć i uwzględnić wpływu na sytuację społeczną, pandemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie. Kryzysy te dodatkowo wpłynęły negatywnie na decyzje prokreacyjne, co w perspektywie pogłębi już niekorzystne trendy demograficzne.

Mieszkalnictwo

- Wielkopolska pod względem liczby mieszkań zajmuje niezmiennie 3. pozycję w kraju, w tym ponad połowa zasobów mieszkaniowych zlokalizowanych jest w miastach.
- Pomimo sukcesywnego wzrostu liczby mieszkań, Wielkopolska nadal charakteryzuje się dość niską dostępnością mieszkań (380 mieszkań na 1 000 ludności) i niezmiennie zajmuje jedną z ostatnich pozycji w kraju.
- Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Wielkopolsce, jest większa o 6,6 m² od średniej dla kraju, lokując ją tym samym region na 3. pozycji w Polsce. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na terenach wiejskich jest większa o 30,5 m² od średniej powierzchni mieszkań na obszarach miejskich.
- W skali kraju Wielkopolska charakteryzuje się znacznym udziałem budynków mieszkalnych podłączonych do sieci kanalizacyjnej zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich.
- Pod względem liczby mieszkań oddanych do użytkowania Wielkopolska zajmuje 2. miejsce w kraju, co świadczy o dynamicznych procesach rozwojowych na rynku mieszkaniowym. Liderem w regionie jest miasto Poznań, które charakteryzuje się największą liczbą mieszkań oddanych do użytkowania, co stanowi 23,6% ogółu nowych mieszkań w województwie.
- Ponad 97,1% nowych mieszkań oddanych do użytkowania stanowi budownictwo deweloperskie (62,6%) oraz inwestycje realizowane przez osoby fizyczne (34,5%), a zaledwie 2,9% mieszkania komunalne, spółdzielcze, TBS oraz zakładowe. Niezmiennie sytuacja ta, pomimo corocznego wzrostu liczby nowo wybudowanych mieszkań nie poprawia w znaczący sposób dostępności mieszkań dla osób o niższych dochodach. Rozwój mieszkalnictwa komunalnego, spółdzielczego oraz TBS

jest szansą rozwoju dla małych i średnich miast, które poprzez rozwój polityki mieszkaniowej, będą atrakcyjnym miejscem zamieszkania dla nowych i obecnych mieszkańców.

- Udział gminnych zasobów niezamieszkałych mieszkań (pustostanów), w ogólnej liczbie mieszkań gminnych wyniósł 5,3% i uplasował region dopiero na 13. pozycji w kraju. Przywrócenie pustostanów mieszkaniowych do użytkowania umożliwi zwiększenie gminnych zasobów mieszkaniowych, tym samym będzie szansą na poprawę sytuacji lokalowej jej mieszkańców.

Ochrona zdrowia

- W Wielkopolsce w zakresie ochrony zdrowia i pomocy społecznej dominują małe podmioty gospodarcze sektora prywatnego. Największymi podmiotami są szpitale publiczne, zatrudniające ponad 1 000 osób.
- Dostępność do leczenia szpitalnego, mierzona liczbą łóżek w szpitalach ogólnych w stosunku do potencjału demograficznego regionu, jest na poziomie poniżej przeciętnej dla kraju. Podobnie sytuacja wygląda w zakresie szpitalnego leczenia psychiatrycznego. Istotne znaczenie dla zwiększenia dostępności do zabiegów medycznych mają placówki wykonujące zabiegi „jednego dnia”, po których pacjent nie wymaga hospitalizacji.
- Dostęp do szpitalnego leczenia psychiatrycznego, szczególnie z zakresu specjalności psychiatrii dziecięcej, ze względu na funkcjonującą tylko jedną placówkę w województwie, braki kadrowe i ograniczoną liczbę miejsc jest bardzo utrudniony.
- Wielkopolska wyróżnia się lepszą od średniej krajowej dostępnością do Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych (SOR).
- Sieć punktów nocnej i świątecznej opieki zdrowotnej jest nierównomiernie rozmieszczona w regionie, w wyniku tego 10% gmin charakteryzuje się dostępnością czasową do tego typu placówek powyżej 30 minut dojazdu samochodem osobowym.
- Analiza dostępu do lekarzy poszczególnych specjalizacji pracujących w regionie, w porównaniu do sytuacji krajowej, wykazała deficyty w ponad połowie z 78 specjalizacji lekarskich.
- Wyraźnie widoczny jest w regionie deficyt lekarzy Podstawowej Opieki Zdrowotnej. Standardy dostępności do lekarza medycyny rodzinnej wyznaczone przez NFZ spełnione są jedynie w Poznaniu i Koninie. Stosunkowo niewielkie przekroczenia notowane są w powiatach południowej i północnej Wielkopolski.
- W Wielkopolsce, mimo szerokiej gamy specjalizacji lekarzy udzielających świadczeń, ponad połowa wykazuje deficyt personelu, a średnia wieku większości personelu medycznego wynosi ok. 50 lat. Rozkład wieku nie wykazuje zastępowalności tegoż personelu w młodszych pokoleniach, czego następstwem w przyszłości może być utrudniony dostęp do lekarzy (wybranych specjalizacji) i personelu pielęgniarskiego i położniczego.
- Szczególnym problemem w regionie, jest wyraźny deficyt personelu pielęgniarskiego, który będzie się pogłębiał w kolejnych latach, co wynika wyraźnie ze struktury wieku.

Edukacja

- W województwie wielkopolskim opieką wczesnodziecięcą świadczoną w żłobkach i klubach malucha, objętych jest 22% dzieci w wieku od 1 do 2 lat. Dominującą rolę w świadczeniu opieki nad dziećmi odgrywają placówki sektora prywatnego (85%), co w praktyce oznacza wyższe koszty uczęszczania dziecka do placówki.
- Rozmieszczenie przestrzenne placówek tego typu wykazuje dużą koncentrację w centralnej części regionu oraz miastach regionalnych i subregionalnych. Natomiast w 73 z 226 gmin regionu, nie ma placówek świadczących opiekę dla najmłodszych. Są to głównie tereny wiejskie.
- Konsekwencją ograniczonej liczby placówek jest słaba dostępność czasowa do placówek opiekuńczych. Na większości obszaru Wielkopolski, czas dojazdu samochodem osobowym do tego typu placówek wynosi ponad 20 minut.
- Większość dzieci w wieku 3–6 lat jest objęta opieką placówek przedszkolnych. Sieć placówek jest nierównomiernie rozmieszczona, zazwyczaj tylko w ośrodku gminnym w przypadku gmin miejsko-wiejskich, co utrudnia dostępność przestrzenną. Pomimo że opieka przedszkolna jest zadaniem własnym gminy, jedynie 61% placówek należy do sektora publicznego.
- Na terenach miejskich placówki prywatne cieszą się większą popularnością, niż na terenach wiejskich, o czym świadczy koncentracja prywatnych przedszkoli w miastach.
- Dostępność czasowa dojazdów do placówek przedszkolnych jest zróżnicowana wewnątrzregionalnie. Najkrótsza odległość czasowa występuje w miastach, natomiast na terenach wiejskich wynosi 20 minut dojazdu samochodem osobowym.
- Sieć szkół podstawowych w regionie jest nierównomiernie rozmieszczona, szczególnie w północno-zachodniej części województwa. W 13 gminach funkcjonuje jedynie jedna szkoła podstawowa. Efektem tego jest utrudniona dostępność czasowa do placówek oraz duża liczba uczniów przypadająca na jedną szkołę podstawową.
- Wschodnia część regionu charakteryzuje się najlepszą dostępnością czasową do szkół podstawowych, wynika to z dużej liczby równomiernie rozmieszczonych małych szkół podstawowych.
- Dominującym typem szkół ponadpodstawowych w Wielkopolsce są szkoły zawodowe (szkoły branżowe I i II stopnia oraz technika), gdzie naukę pobierało blisko 60% uczniów. Szkoły ponadpodstawowe zlokalizowane są głównie w miastach centralnej i południowej części regionu. Analiza dojazdów uczniów do szkół ponadpodstawowych, wyraźnie wskazuje,

że najważniejszymi ośrodkami edukacji w regionie są: miasto Poznań oraz miasta regionalne Kalisz i Ostrów Wlkp. oraz miasta subregionalne Konin i Leszno.

- Zachodnia część Wielkopolski charakteryzuje się najniższą zdawalnością egzaminów ósmoklasisty. Wyniki centralnych i wschodnich gmin są znacząco lepsze. Najbardziej problematycznym przedmiotem była matematyka, a największa zdawalność przypada na język angielski.
- Wyniki egzaminów maturalnych potwierdzają dalszą wysoką zdawalność z języka angielskiego. Na tle wyników krajowych, nadal występują problemy z niską zdawalnością matematyki, co jest zauważalne od najmłodszych lat edukacji. Stolica Wielkopolski, Leszno oraz powiat wrzesiński pod względem wyników z trzech przedmiotów osiągają wyniki wyższe, niż średnia dla województwa.
- Miasto Poznań jest jednym z najlepiej ocenianych ośrodków akademickich w Polsce, o czym świadczy wysokie miejsce w krajowych rankingach poznańskich publicznych uczelni wyższych. Regionalną sieć ośrodków akademickich uzupełniają uczelnie w: Kaliszu, Koninie, Lesznie, Pile, Gnieźnie i Środzie Wielkopolskiej.
- W 2022 roku dużym wyzwaniem dla wielkopolskich samorządów było przyjęcie ukraińskich uchodźców wojennych. Ze względu na specyfikę uchodźców, głównie kobiet i dzieci, priorytetowym zadaniem było zapewnienie miejsc dla dzieci w placówkach na każdym poziomie edukacji. Najwięcej dzieci narodowości ukraińskiej uczęszczało do szkół podstawowych (3,8% ogólnej liczby uczniów), następnie przedszkoli (3% ogólnej liczby przedszkolaków), a najmniejszą popularnością cieszy się uczestnictwo w edukacji ponadpodstawowej (1,2% ogólnej liczby uczniów).
- Największa koncentracja ukraińskich dzieci w placówkach edukacyjnych, zauważalna jest w stolicy województwa oraz w powiecie poznańskim.

Turystyka

- Wielkopolska charakteryzuje się wyższym potencjałem dla rozwoju turystyki kulturowej, niż przyrodniczej, co wynika z dużego nagromadzenia zasobów i walorów kulturowych, szczególnie tych związanych z początkami państwa polskiego (Szlak Piastowski).
- Pod względem turystyki kulturowej, najbardziej atrakcyjne są miasto Poznań oraz powiaty poznański, gnieźnieński i kościański.
- Pod względem atrakcyjności turystyki biznesowej na tle województwa, wyróżniają się miasto Poznań wraz z powiatem poznańskim.
- Region charakteryzuje się stosunkowo niewielką w skali kraju bazą obiektów noclegowych. Największa koncentracja miejsc noclegowych znajduje się w Poznaniu. Na tle województwa wyróżnia się również gmina Ślesin, gdzie zlokalizowane jest jedno z najczęściej odwiedzanych miejsc kultu religijnego w kraju – Licheń.
- Najchętniej odwiedzanymi rejonami Wielkopolski przez turystów krajowych są powiaty: międzychodzki, leszczyński, koniński oraz miasto Poznań. Natomiast turyści zagraniczni, oprócz stolicy regionu, jako miejsce noclegu najchętniej wybierają miasto Kalisz oraz powiaty czarnkowsko-trzcieński, jarociński, nowotomyski oraz średzki.
- Najwyższą koncentracją obiektów sportowych o znaczeniu ponadlokalnym cechuje się miasto Poznań wraz z powiatem poznańskim.
- W Wielkopolsce zlokalizowanych jest 20% krajowej bazy kąpielisk na wodach śródlądowych.

GOSPODARKA

- Wielkopolska jest regionem silnym gospodarczo, o czym świadczy:
 - duży rynek pracy (ponad 10% pracujących w kraju), z koncentracją potencjału w Poznaniu i powiecie poznańskim oraz w dalszej kolejności w miastach regionalnych i subregionalnych.
 - ponadprzeciętna aktywność zawodowa Wielkopolan, szczególnie w aglomeracji poznańskiej i kalisko-ostrowskiej oraz w powiecie kępińskim.
 - najniższy poziom bezrobocia w skali kraju, szczególnie w powiatach: kępińskim, poznańskim i Poznaniu. Natomiast najwyższy poziom bezrobocia w regionie zdiagnozowano w powiecie konińskim.
 - koncentracja 10% potencjału gospodarczego kraju; na tle regionu podmioty koncentrują się w stolicy województwa, powiecie poznańskim oraz w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, a także powiatach: gnieźnieńskim, pilskim i konińskim;
 - ponadprzeciętna aktywność gospodarcza mieszkańców Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego, Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej oraz Wielkopolski Wschodniej; najwięcej nowych firm powstaje w budownictwie.
- Ważnym sektorem gospodarki regionu jest rolnictwo, które charakteryzuje się:
 - spadkiem liczby gospodarstw, przy jednoczesnym zwiększaniu ich powierzchni;
 - rosnącą liczbą gospodarstw o profilu roślinnym;
 - wyższym od średniej krajowej udziałem gospodarstw nastawionych na produkcję rynkową;

- o największym w kraju obszarem zasiewów, ok. 14% ogółu (największa w kraju powierzchnia zasiewów zbóż, buraków cukrowych, a także ziemniaków.);
 - o dominującą pozycją województwa w hodowli zwierząt: trzody chlewnej (najliczniejsze pogłowie w kraju), bydła (drugie co do wielkości stado bydła w kraju) oraz drobiu (znaczące zagęszczenie gospodarstw w południowej i południowo-zachodniej Wielkopolsce);
 - o wyróżniającą w skali kraju infrastrukturą przeznaczoną do przechowywania i magazynowania produktów rolnych;
 - o bardzo małym udziałem regionu w liczbie gospodarstw ekologicznych (poniżej 5% ogółu gospodarstw rolnych), które zlokalizowane są przede wszystkim w północnej części regionu oraz w mniejszym stopniu w centralnej i wschodniej części województwa.
- Wielkopolska charakteryzuje się przeciętnym na tle kraju, wynagrodzeniem (91% średniej krajowej 9. miejsce wśród województw).
 - Na wielkopolskim rynku pracy zatrudnionych jest blisko 200 tys. cudzoziemców (najwięcej w Poznaniu oraz powiatach poznańskim, jarocińskim, średzkim), z czego ponad 80% stanowią obywatele Ukrainy.
 - Obszarem koncentracji firm działających w pożądanym przez województwo branżach gospodarczych (inteligentne specjalizacje) jest centralna część regionu oraz miasta regionalne i subregionalne. Spośród 6 specjalizacji regionalnych największym udziałem podmiotów wyróżniają się: biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów (1/4 ogółu klasyfikowanych podmiotów; największa liczba w Poznaniu oraz w południowo-zachodniej Wielkopolsce i Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej), a także przemysł jutra (1/5 ogółu klasyfikowanych podmiotów; zlokalizowanych przede wszystkim w Poznaniu, ośrodkach regionalnych i subregionalnych).
 - Przedsiębiorstwa wodochłonne stanowią znikomy udział w ogólnej liczbie podmiotów regionu (1,6%). Koncentracja firm wodochłonnych obserwowana jest w centralnej i południowej części województwa.
 - Podmioty energochłonne, stanowią jeszcze mniejszy udział niż wodochłonne. Koncentrację tego typu podmiotów obserwuje się w Poznaniu i okolicach, Kaliszu, Gnieźnie, Grodzisku Wielkopolskim.
 - Województwo charakteryzuje się dużym nasyceniem wielkopowierzchniowych obiektów handlowych – 12% udział w skali kraju. W przestrzeni województwa wyróżnia się Poznań wraz z gminami sąsiadującymi, a także Kalisz z Ostrowem Wielkopolskim, Gniezno i Konin. Najmniejsze nasycenie dużymi obiektami handlowymi występuje w zachodniej Wielkopolsce oraz w pasie gmin zlokalizowanych na południe od Poznania, pomiędzy Kościanem i Jarocinem.

TRANSPORT

- Pomimo spadku liczby podróżnych w transporcie kolejowym w latach 2020 i 2021, spowodowanym pandemią, zauważalny jest powrót do trendu wzrostowego liczby pasażerów w przewozach regionalnych (Koleje Wielkopolskie i POLREGIO) sprzed pandemii.
- Realizacja inwestycji w ramach Programu Kolej+ zapewni przywrócenie transportu kolejowego m.in. do miast powiatowych: Czarnkowa, Międzychodu, Gostynia i Śremu oraz budowę nowej linii kolejowej relacji Konin–Turek.
- Sieć drogowa województwa wielkopolskiego jest dobrze rozwinięta i dostosowana do układu osadniczego. W celu poprawy funkcjonalności sieci drogowej, niezbędna jest realizacja brakujących odcinków dróg ekspresowych S10 i S11. Szczególnie istotne jest dokończenie budowy drogi S11, przebiegającej południkowo przez województwo, która zapewni dobrą dostępność komunikacyjną z sąsiednimi regionami.
- Natężenie ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich wykazuje trend rosnący, co przekłada się na jakość powietrza atmosferycznego i klimatu akustycznego.
- Możliwości ograniczenia negatywnego oddziaływania transportu drogowego na jakość powietrza atmosferycznego i klimatu akustycznego, daje rozwój elektromobilności. Infrastruktura paliw alternatywnych w województwie, jest niewystarczająca i skupiona w największych ośrodkach miejskich oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Konieczna jest rozbudowa sieci stacji i punktów ładowania samochodów elektrycznych.
- Liczba pasażerów w transporcie autobusowym stale się zmniejsza. Negatywne zjawisko pogłębiła pandemia COVID-19, a 2021 rok był zdecydowanie najgorszy od lat.
- Pasażerski transport lotniczy obsługiwany jest w regionie przez port lotniczy Poznań Ławica. Liczba pasażerów po dwóch latach zdecydowanych spadków sukcesywnie wzrasta.
- Sieć dróg rowerowych w Wielkopolsce jest niespójna. Dla poprawy funkcjonalności sieci rowerowej konieczna jest dalsza jej rozbudowa w celu zapewnienia ciągłości i spójności powiązań w regionie.

INFRASTRUKTURA

- Stopień wyposażenia w sieć wodociągową na terenie województwa wielkopolskiego jest na bardzo wysokim poziomie, natomiast stopień efektywności funkcjonowania sieci jest bardzo zróżnicowany. W niektórych gminach, straty wody w sieci przekraczają 40%. Jednym z wyzwań w kontekście ograniczania strat wody będzie modernizacja i wymiana sieci szczególnie

w północnej i wschodniej części regionu. Sprawność funkcjonowania sieci wodociągowej jest istotna na obszarze subregionu gnieźnieńskiego, którego zasoby wody pochodzą z GZWP 143, w którym odnotowano zjawisko nadmiernego szczypania ujęć wód podziemnych w stosunku do udzielonych pozwoleń wodno-prawnych.

- Poziom zużycia wody w Wielkopolsce, w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest najwyższy w kraju. Zróżnicowanie wewnątrzregionalne wyraźnie wskazuje południową i północno-wschodnią część województwa jako obszary o najwyższym zużyciu wody. Natomiast niskie zużycie wody, poniżej średniej regionalnej, częściowo pokrywa się z niskim poziomem dostępu do wodociągów, które zauważalne jest w północno-zachodniej i północnej części województwa.
- Zużycie wody na cele przemysłowe w Wielkopolsce, sukcesywnie spada, ale nadal jest bardzo wysokie – 3. wynik w kraju – głównie przedsiębiorstwa wschodniej Wielkopolski.
- Skala dysproporcji pomiędzy wyposażeniem jednostek terytorialnych w sieć wodociągową, w stosunku do sieci kanalizacyjnej w Wielkopolsce, wynosi 23,6% (średnia dla Polski 20,5%) i należy do jednej z wyższych w kraju plasując region na 6. miejscu.
- Analiza wewnątrzregionalna dysproporcji w korzystaniu z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej jest wyraźnie widoczna we wschodniej, południowej i północnej części regionu. Są to jednostki terytorialne, gdzie infrastruktury nie ma lub jest bardzo słabo rozbudowana. W gminie wiejskiej Czajków oraz na obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich Dąbie, Koźmin Wlkp., Rychwał, Wieleń i Zduny mieszkańcy nie posiadają dostępu do kanalizacji sanitarnej.
- Dobrze rozwinięta sieć kanalizacyjna wpływa na jakość wód w ujęciach, szczególnie tych indywidualnych, które czerpią zasoby z płytkich warstw wodonośnych. Dostęp do sieci kanalizacyjnej będzie stanowić kluczowe zadanie dla władz lokalnych ze względu na prognozowane problemy związane z gospodarką zasobami wodnymi oraz utrzymaniem jakości środowiska naturalnego.
- W województwie ilość ścieków bytowych odprowadzonych siecią kanalizacyjną stanowi 10% ścieków krajowych. W tej klasyfikacji Wielkopolska zajmuje 3. miejsce w kraju.
- Większość gmin w regionie posiada przynajmniej jedną oczyszczalnię ścieków. Natomiast w 10 gminach nie ma instalacji służących oczyszczaniu ścieków.
- Pomimo względnie wysokiej liczby długości poprowadzonych sieci, region odznacza się przeciętnym w skali kraju poziomem zgazyfikowania. Największy udział korzystających z sieci gazowej, zauważalny jest przede wszystkim w miastach oraz w otoczeniu największych ośrodków miejskich, w szczególności w centralnej części województwa.
- W zakresie produkcji energii elektrycznej w województwie nadal dominują konwencjonalne źródła pozyskiwania energii. Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem dla Wielkopolski wynosi 34,2%, co dwukrotnie przewyższa średnią dla kraju.
- Wysokie zużycie energii elektrycznej na terenach wiejskich w skali kraju stanowi wyzwanie w zakresie stanu infrastruktury elektroenergetycznej. Niezbędnym wydaje się też rozwój alternatywnych źródeł energii.
- Istotnym zagadnieniem w zakresie gospodarki energetycznej, jest samowystarczalność regionu pod względem energetycznym. Mierzona jest ona stosunkiem produkcji energii elektrycznej do zużycia energii elektrycznej w województwie. Wielkopolska zajmuje dopiero 11. miejsce w kraju z wynikiem 70%, co oznacza, że region charakteryzuje się większym zapotrzebowaniem na energię elektryczną, niż jest w stanie wyprodukować. Dużą szansą na zmianę sytuacji upatruje się w rozwoju odnawialnych źródeł energii.
- W zakresie alternatywnych źródeł energii największe znaczenie mają elektrownie wiatrowe i fotowoltaiczne. W zakresie paneli słonecznych dominują mikroinstalacje o mocy do 1 MW.
- W związku ze zmianą ustawodawstwa w zakresie elektrowni wiatrowych możliwy będzie dalszy ich rozwój.
- Pozostałe źródła OZE mają niewielki udział w produkcji energii elektrycznej. Wśród nich potencjałem rozwojowym charakteryzuje się produkcja energii z biogazu, szczególnie pochodzenia rolniczego.
- W związku z transformacją energetyczną Wielkopolski Wschodniej, tereny pokopalniane mogą stanowić obszary rozwoju odnawialnych źródeł energii. Transformacja ta wpłynie również na ograniczenie negatywnych oddziaływań eksploatacji węgla brunatnego na środowisko, w tym m.in. poprawi stosunki wodne i ograniczy skutki wystąpienia suszy.

OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

- Tereny zagrożone ruchami masowymi ziemi zajmują mniej niż 1% ogólnej powierzchni województwa. Do najbardziej zagrożonych powiatów należą: piłski, średzki, koniński i miasto Poznań.
- Poziom zagrożenia powodzią w regionie jest niewielki. Jednak wyraźnie widoczne jest zagrożenie tzw. szybkimi powodziąmi i podtopieniami, szczególnie na terenach zurbanizowanych (uszczelnionych) w wyniku nawałnych deszczy.
- W celu minimalizacji negatywnego oddziaływania akustycznego lotniska wojskowego Poznań-Krzesiny, należy dążyć do powołania obszaru ograniczonego użytkowania.



CZĘŚĆ III

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO
O ZNACZENIU PONADLOKALNYM



I ROZMIESZCZENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

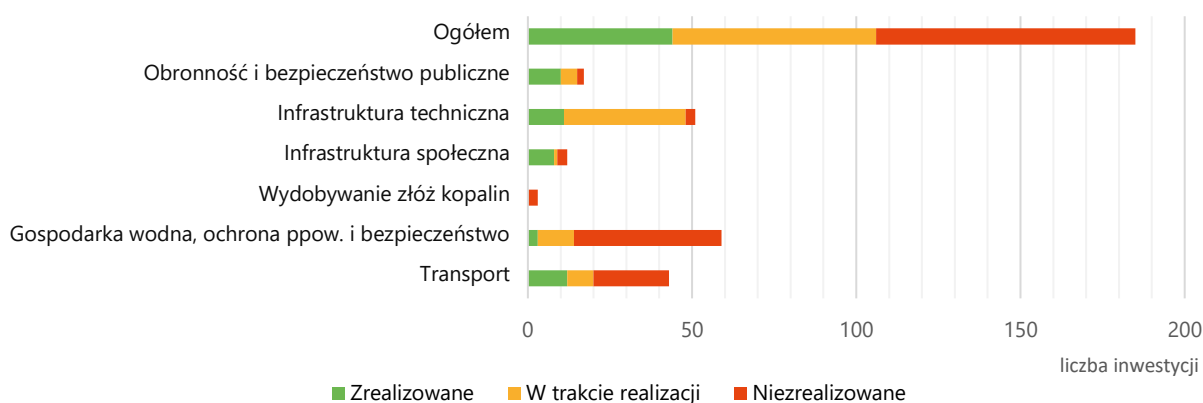
Przez inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym należy rozumieć działania podejmowane na poziomie powiatowym, wojewódzkim i krajowym, w tym także obejmującym inwestycje międzynarodowe i ponadregionalne²⁷⁰.

W 9 tabelach zawartych w PZPWW znalazło się łącznie 185 inwestycji, z których 31,9% to inwestycje związane z gospodarką wodną, ochroną przeciwpowodziową i bezpieczeństwem, 27,6% to inwestycje związane z realizacją infrastruktury technicznej, 23,2% inwestycje transportowe, 9,2% inwestycje związane z obronnością i bezpieczeństwem publicznym, 6,5% inwestycje związane z infrastrukturą społeczną, a 1,6% inwestycje związane z wydobywaniem złóż kopalin.

Przeprowadzono ocenę stanu ich realizacji oznaczając inwestycje w 3 stopniowej skali: ukończone, w trakcie realizacji, niezrealizowane. Spośród wszystkich 185 inwestycji 44 zostały zrealizowane (23,8%), 62 są w trakcie realizacji (33,5%), a 79 nie zostało zrealizowanych (42,7%).

Zdecydowanie największy udział zrealizowanych inwestycji przypadł na te związane z infrastrukturą społeczną (ponad 67%), a najmniejszy na inwestycje związane z wydobywaniem złóż kopalin, które w wyniku m.in. zmiany polityki przestrzennej województwa nie zostały zrealizowane. Najwyższym łącznym odsetkiem inwestycji zrealizowanych i w trakcie realizacji odznaczały się inwestycje z zakresu: infrastruktury technicznej (94%), obronności i bezpieczeństwa publicznego (88%), infrastruktury społecznej (75%), transportu (50%) i gospodarki wodnej (35%).

Ryc.1. Liczba inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym



Źródło: opracowanie WBPP na podstawie informacji od urzędów i instytucji

Realizacja zawartych w PZPWW inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, wskazuje że cele określone w ww. planie pozostają aktualne.

Od czasu przyjęcia PZPWW Uchwałą Nr V/70/19 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 25 marca 2019 roku, przyjęto szereg nowych dokumentów określających inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, których nie ma w obecnie obowiązującym planie województwa, w tym m.in.:

- Wieloletni program pod nazwą Program Budowy 100 Obwodnic na lata 2020–2030, przyjęty Uchwałą Nr 46/2021 Rady Ministrów z dnia 13 kwietnia 2021 r.,
- Rządowy program budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021–2025, przyjęty Uchwałą Nr 63/2021 Rady Ministrów z dnia 19 maja 2021 r.,
- Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy, przyjęty Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r.

²⁷⁰ Art. 2 pkt. 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

II ZESTAWIENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM – TABELE

T.1. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – infrastruktura społeczna

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|--|--|----------------|--|--|----------------------|
| T.1.1. | Budowa i modernizacja obiektów opieki zdrowotnej | Budowa Regionalnego Centrum Zdrowia Dziecka | Miasto Poznań | Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020 | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |
| T.1.2. | | Budowa Centrum Radioterapii Protonowej w Poznaniu | Miasto Poznań | Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020 | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | niezrealizowana |
| T.1.3. | | Budowa Zachodniego Centrum Chorób Serca i Naczyń w Poznaniu | Miasto Poznań | Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020 | Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu | niezrealizowana |
| T.1.4. | | Budowa Specjalistycznego Centrum Urazowo-Ortopedycznego w Poznaniu | Miasto Poznań | Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020 | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | niezrealizowana |
| T.1.5. | | Budowa Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego z Oddziałem Leczenia Uzależnień przy Szpitalu Wojewódzkim w Poznaniu | Miasto Poznań | Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Wielkopolskiego na 2015 rok i lata następne | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |
| T.1.6. | | Modernizacja i adaptacja budynków i terenów po ZSR w St. Łubiance na potrzeby Ośrodka Diagnostyczno-Terapeutycznego na rzecz Dzieci i Młodzieży oraz ich Rodzin Dotkniętych FAS, działającego w ramach Wielkopolskiego Ośrodka Rozwoju Społecznego | Gmina Szydłowo | Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Wielkopolskiego na 2015 rok i lata następne | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | w trakcie realizacji |
| T.1.7. | | Budowa Ośrodka Radioterapii w Pile | Miasto Piła | Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Wielkopolskiego na 2015 rok i lata następne | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|---|---|-----------------|---|--|-----------------|
| T.1.8. | Budowa i modernizacja obiektów szkolnictwa wyższego | Budowa i utrzymanie pomieszczeń dla państwowych szkół wyższych | Miasto Poznań | Ustawa z dnia 22 lipca 2004 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 2004-2017” | Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | zrealizowana |
| T.1.9. | | Przebudowa Wielkopolskiego Samorządowego Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego | Miasto Poznań | Uchwała Nr XXXVII/722/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 września 2013 r. zmieniająca Uchwałę Nr XXIX/540/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie: budżetu Województwa Wielkopolskiego na rok 2013 | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |
| T.1.10. | | Adaptacja pomieszczeń na potrzeby magazynu Publicznej Biblioteki Pedagogicznej oraz Kolegium Języków Obcych w Kaliszu | Miasto Kalisz | Uchwała Nr XXXVIII/751/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 października 2013 r. zmieniająca Uchwałę Nr XXIX/539/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie: Wieloletniej Prognozy Finansowej Województwa Wielkopolskiego na 2013 rok i lata następne | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |
| T.1.11. | | Remont pomieszczeń filii biblioteki publicznej w Krotoszynie | Gmina Krotoszyn | Uchwała Nr XXXVII/722/13 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 30 września 2013 r. zmieniająca Uchwałę Nr XXIX/540/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r. w sprawie: budżetu Województwa Wielkopolskiego na rok 2013 | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |
| T.1.12. | Budowa i modernizacja obiektów kultury | Przebudowa części budynku Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie | Miasto Gniezno | Wieloletnia Prognoza Finansowa Województwa Wielkopolskiego na 2015 rok i lata następne | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |

T.2. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja drogowa

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|---|--|--|--|--|-----------------|
| T.2.1. | Budowa drogi S5 Nowe Marzy – Bydgoszcz – Poznań – Wrocław | Budowa drogi S5 Poznań – Wrocław, odc. Poznań (A2, w. Głuchowo) – Wronczyn | Gminy: Dopiewo, Komorniki, Stęszew | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | zrealizowana |
| T.2.2. | | Budowa drogi S5 Poznań – Wrocław (odc. Wronczyn – Radomicko) | Gminy: Stęszew, Czempin, Kościan, Śmigiel, Lipno | | | zrealizowana |
| T.2.3. | | Budowa drogi S5 Poznań – Wrocław (odc. Radomicko – Kaczkowo) | Gminy: Lipno, Święciew, m. Leszno, Rydzyna | | | zrealizowana |
| T.2.4. | Budowa drogi S10 Płońsk – Toruń – Bydgoszcz – Piła – Szczecin | Budowa drogi S10 Piła – Bydgoszcz | Gminy: Wyrzysk, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Kaczory, m. Piła | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.5. | | Budowa drogi S10 Szczecin – Piła | Gminy: m. Piła, Szydłowo | | | niezrealizowana |
| T.2.6. | Budowa drogi S11 Koszalin – Piła – Poznań – Ostrów Wielkopolski – Bytom | Budowa obwodnicy Ujścia i Piły – etap I obwodnica Ujścia | Gminy: m. Piła, Ujście | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|--|--|--|-----------------|
| T.2.7. | | Budowa obwodnicy Kępna (zrealizowano I etap inwestycji) | Gmina Kępno | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.8. | | Budowa obwodnicy Obornik | Gmina Oborniki | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 Kontrakt terytorialny dla Województwa wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.9. | | Budowa drogi S11 Szczecinek – Piła (w. Piła Północ bez węzła) | Gminy: Okonek, Jastrowie, Tarnówka, Szydłowo, m. Piła | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.10. | | Budowa drogi S11 Piła – Poznań (odc. Piła – Oborniki) | Gminy: m. Piła, Ujście, Chodzież, Budzyń, Rogoźno, Oborniki | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.11. | | Budowa drogi S11 Piła – Poznań (odc. Oborniki – w. Poznań Północ) | Gminy: m. Piła, Ujście, Chodzież, Budzyń, Rogoźno, Oborniki, Suchy Las | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|--------------------------|--|---|---|--|----------------------|
| T.2.12. | | Budowa drogi S11 Kórnik – Ostrów Wielkopolski | Gminy: Kórnik, Środa Wielkopolski, Krzykosy, Nowe Miasto nad Wartą, Jarocin, Kotlin, Pleszew, Gołuchów, Ostrów Wielkopolski, m. Ostrów Wielkopolski | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt terytorialny dla Województwa wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.13. | | Budowa drogi S11 Ostrów Wielkopolski – Kępno | Gminy: m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Przygodzice, Ostrzeszów, Kobyla Góra, Kępno | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt terytorialny dla Województwa wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.14. | | Budowa drogi S11 Kępno – A1 | Gminy: Kępno, Baranów, Łęka Opatowska | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 (z perspektywą do 2025 r.) Aktualizacja 2017 w związku ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |
| T.2.15. | | DK 12 Budowa obwodnicy Gostynia | Gminy: Gostyń, Piaski, Borek Wielkopolski | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | w trakcie realizacji |
| T.2.16. | Rozbudowa dróg krajowych | Przebudowa DK 25 na odcinku Ostrów Wielkopolski – Kalisz – Konin | Gmina: m. Ostrów Wielkopolski Ostrów Wielkopolski, Nowe Skalmierzyce, Kalisz, Żelazków, Stawiszyn, Rychwał, Stare Miasto, Konin | Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014-2023 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|---------------|---|--|-----------------|
| T.2.17. | | Zmiana przebiegu DK 25 w granicach miasta Konina na odcinku od ul. Poznańskiej do ul. Przemysłowej | Miasto Konin | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Miasto Konin | niezrealizowana |
| T.2.18. | | Budowa Węzła Naramowicka nad ul. Lechicką | Miasto Poznań | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Miasto Poznań | zrealizowana |

T.3. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja kolejowa

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|-------------------------------|--|---|--|--|----------------------|
| T.3.1. | Modernizacja linii kolejowych | Prace na obwodnicy towarowej Poznania | Gminy: Swarzędz, m. Poznań | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.2. | | Prace na linii kolejowej E20 na odcinku Warszawa – Poznań – pozostałe roboty, odcinek Sochaczew – Swarzędz | Gminy: Chodów, Kłodawa, Olszówka, Grzegorzew, Koło, m. Koło, Osiek Mały, Kramsk, m. Konin, Golina, Słupca, m. Słupca, Strzałkowo, Września, Nekla, Kostrzyn, Swarzędz | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|-----------------|--|---|--|--|----------------------|
| T.3.3. | | Prace na linii kolejowej E59 (nr 351) na odcinku Poznań Główny – Szczecin Dąbie | Gminy: m. Poznań, Rokietnica, Szamotuły, Obrzycko, Wronki, Wieleń, Drawsko, Krzyż Wielkopolski | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |
| T.3.4. | | Prace na linii kolejowej E59 na odcinku Poznań Główny – Szczecin Dąbie, odcinek Wronki – Słonice | Gminy: Wronki, Wieleń, Drawsko, Krzyż Wielkopolski | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |
| T.3.5. | | Modernizacja linii kolejowej E59 na odcinku Wrocław – Poznań, etap III, odcinek Czempień – Poznań – Faza I | Gminy: Czempień, Mosina m. Puszczykowo, Komorniki, m. Luboń, m. Poznań | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.6. | | Modernizacja linii kolejowej E59 na odcinku Wrocław – Poznań, etap III, odcinek Czempień – Poznań – Faza II | Gminy: Czempień, Mosina m. Puszczykowo, Komorniki, m. Luboń, m. Poznań | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.7. | | Prace na linii kolejowej E59 na odcinku Wrocław – Poznań, etap IV, odcinek granica województwa dolnośląskiego - Czempień | Gminy: Rawicz, Bojanowo, Rydzyna,, Święciechowa, m. Leszno, Lipno, Śmigiel, Kościan, m. Kościan, Czempień | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku Kontrakt terytorialny dla Województwa wielkopolskiego | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |
| T.3.8. | | Rehabilitacja linii kolejowej C-E65 (nr 131) na odcinku Chorzów Batory – Tarnowskie Góry – Karsznice – Inowrocław – Bydgoszcz – Maksymilianowo | Gminy: Dąbie, Olszówka, Grzegorzew, Babiak, Wierzbinek | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.9. | | Prace na liniach kolejowych nr 14, 811 na odcinku Łódź Kaliska – Zduńska Wola – Ostrów Wielkopolski, etap II: Zduńska Wola – Ostrów Wielkopolski | Gminy: Szczytniki, Opatówek, m. Kalisz, Nowe Skalmierzyce, Ostrów Wielkopolski, m. Ostrów Wielkopolski | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|--|--|--|----------------------|
| T.3.10. | | Prace na liniach kolejowych nr 14, 815, 816 na odcinku Ostrów Wielkopolski – (Krotoszyn) – Leszno – Głogów wraz z elektryfikacją odcinka Krotoszyn/Durzy – Leszno – Głogów | Gminy: m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Krotoszyn, Kobylin, Pępowo, Krobia, Poniec, Rydzyna, Krzemieniewo, Osieczna, m. Leszno | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.11. | | Prace na liniach kolejowych nr 18, 203 na odcinku Bydgoszcz Główna – Piła Główna – Krzyż, etap I: prace na odcinku Bydgoszcz Główna – Piła Główna | Gminy: Wyrzysk, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Kaczory, m. Piła | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.12. | | Prace na liniach kolejowych nr 18, 203 na odcinku Bydgoszcz Główna – Piła Główna – Krzyż, etap II: prace na odcinku Piła Główna – Krzyż wraz z elektryfikacją | Gminy: m. Piła, Szydłowo, Trzcianka, Wieleń, Krzyż Wielkopolski | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.13. | | Przywrócenie do eksploatacji linii kolejowej nr 181 na odcinku Kępno – Oleśnica | Gminy: Kępno, Bralin, Perzów | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.14. | | Rehabilitacja linii kolejowych nr 281 i nr 766 na odcinku Oleśnica/ Łukanów – Krotoszyn – Jarocin – Września – Gniezno | Gminy: Zduny, Krotoszyn, Rozdrażew, Kozmin Wielkopolski, Jarocin, Żerków, Nowe Miasto nad Wartą, Miłosław, Września, Czarniejewo, m. Gniezno | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|---|---|--|----------------------|
| T.3.15. | | Modernizacja linii kolejowej nr 354 Poznań Główny POD – Chodzież – Piła Główna | Gminy: m. Poznań, Suchy Las, Oborniki, Rogoźno, Budzyń, Chodzież, m. Chodzież, Kaczory, m. Piła. | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.16. | | Rewitalizacja linii kolejowej nr 356 na odcinku Wągrowiec – Gołańcz – granica województwa | Gminy: m. Wągrowiec, Wągrowiec, Gołańcz | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.17. | | Modernizacja linii kolejowej nr 356 Poznań Wschód – Bydgoszcz na terenie województwa wielkopolskiego, mającej duże znaczenie w obsłudze połączeń małych miejscowości z aglomeracją poznańską, na odcinku Poznań – Wschód – Gołańcz – Etap I A | Gminy: m. Poznań, Czerwonak, Murowana Goślina, Skoki, Wągrowiec, m. Wągrowiec, Gołańcz | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.18. | | Modernizacja linii kolejowej nr 357 Sulechów - Luboń na terenie województwa wielkopolskiego, mającej duże znaczenie w obsłudze połączeń małych miejscowości z aglomeracją poznańską, na odcinku Wolsztyn – Luboń – Etap II | Gminy: Wolsztyn, Rakoniewice, Wielichowo, Grodzisk Wielkopolski, Granowo, Stęszew, Komorniki, Luboń | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.19. | | Rewitalizacja linii kolejowej nr 357 na odcinku Drzymałowo – Wolsztyn | Gminy: Wolsztyn, Rakoniewice | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | w trakcie realizacji |
| T.3.20. | | Wymiana nawierzchni wraz z robotami towarzyszącymi na linii kolejowej nr 272 Kluczbork – Poznań, odcinek Kórnik – Poznań Główny wraz z przebudową mostu stalowego na rzece Warcie na stacji Poznań Starołęka w km 196,254 | Gminy: Kórnik, m. Poznań | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |
| T.3.21. | | Modernizacja infrastruktury kolejowej w obrębie peronów stacji Poznań Główny po stronie zachodniej z dostosowaniem jej do obsługi osób niepełnosprawnych | m. Poznań | Krajowy Program Kolejowy do 2023 roku | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | zrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|---------------------------------|---|---|---|--|-----------------|
| T.3.22. | Budowa Kolei Dużych Prędkości | Realizacja Kolei Dużych Prędkości na odcinku Warszawa – Łódź – Poznań/Wrocław | Gminy: Szczytniki, Godziesze Wielkie, Nowe Skalmierzyce, m. Kalisz, Ostrów Wielkopolski, Raszków, Pleszew, Czermin, Kotlin, Jarocin, Nowe Miasto nad Wartą, Krzykosy, Zaniemyśl, Środa Wielkopolska, Kórnik, m. Poznań, Sieroszewice, Przygodzice, Mikstat, Ostrzeszów, Kobyla Góra | Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 | PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. | niezrealizowana |
| T.3.23. | Utworzenie kolei aglomeracyjnej | Utworzenie kolei obsługującej obszar aglomeracji poznańskiej | Poznański Obszar Metropolitalny | Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Samorząd Województwa Wielkopolskiego | zrealizowana |

T.4. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – śródlądowe drogi wodne

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|---|---|---|---|--|-----------------|
| T.4.1. | Rewitalizacja szlaku żeglownego Kanału Bydgoskiego i Noteci Dolnej skanalizowanej | Podniesienie parametrów Kanału Bydgoskiego i Noteci Dolnej skanalizowanej (od km 14,8 do km 176,2) do drogi wodnej II klasy | Gminy: Wyrzysk, Gołańcz, Szamocin, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Chodzież, Kaczory, Ujście, Trzcianka, Czarnków, m. Czarnków, Wielen, Krzyż Wielkopolski, Drawsko | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu | niezrealizowana |
| T.4.2. | | Modernizacja budowli hydrotechnicznych na drodze wodnej Noteci Dolnej skanalizowanej od km 38,9 do km 176,2 | Gminy: Wyrzysk, Gołańcz, Szamocin, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Chodzież, Kaczory, Ujście, Trzcianka, Czarnków, m. Czarnków, Wielen, Krzyż Wielkopolski, Drawsko | Dokument Implementacyjny do Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) Kontrakt Terytorialny dla Województwa Wielkopolskiego | Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu | niezrealizowana |

T.5. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – elektroenergetyka

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|---|--|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.1. | Budowa i rozbudowa elektroenergetycznej sieci przesyłowej | Rozbudowa stacji 220/110 kV Piła Krzewina o rozdzielnię 400 kV | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | zrealizowana |
| T.5.2. | | Budowa linii 400 kV Piła Krzewina –Żydowo Kierzkowo | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.3. | | Przełączenie linii 220 kV Piła Krzewina – Bydgoszcz Zachód – Jasiniec na napięcie 400 kV wraz z dostosowaniem stacji Piła Krzewina i stacji Bydgoszcz Zachód do pracy na napięciu 400 kV | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | zrealizowana |
| T.5.4. | | Budowa linii 400 kV Piła Krzewina – Plewiska | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | zrealizowana |
| T.5.5. | | Budowa linii 400 kV Piła Krzewina – Bydgoszcz Zachód | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | zrealizowana |
| T.5.6. | | Budowa linii 400 kV Baczyna – Plewiska | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|--|--|--|---|---|----------------------|
| T.5.7. | | Modernizacja stacji 220/110 kV Leszno Gronowo – etap II | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.8. | | Budowa linii 400 kV Pątnów – Jasinieć | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | zrealizowana |
| T.5.9. | | Modernizacja linii 220 kV Adamów – Konin tor I | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.10. | | Modernizacja linii 220 kV Adamów – Konin tor II | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.11. | | Modernizacja linii 220 kV Janów – Zgierz – Adamów | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.12. | | Budowa linii 400 kV relacji Plewiska – Eisenhüttenstadt | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 22 lipca 2015 r. o przygotowaniu i realizacji strategicznych inwestycji w zakresie sieci przesyłowych | Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. | niezrealizowana |
| T.5.13. | | Budowa i rozbudowa elektroenergetycznej sieci dystrybucyjnej | Modernizacja linii 110 kV El Konin – Krągola – Turek Zdr. – Elektrownia Adamów | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. |
| T.5.14. | Modernizacja linii 110 kV Elektrownia Adamów – Żuki – Ceków – Kalisz Centrum – Kalisz Piwonice | | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.15. | | Przebudowa linii 110 kV Ostrów – Kalisz Piwonice | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.16. | | Modernizacja linii 110 kV Ostrów – Kalisz Zachód – Kalisz Dobrzec – Kalisz Północ – Rychwał | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.17. | | Przebudowa linii 110 kV Pleszew – Kotlin – Jarocin Wsch. – Jarocin Zach (2-tor) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.18. | | Modernizacja linii 110 kV Jarocin Wsch. – Ludwinów – Gizałki – Zagórów | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | w trakcie realizacji |
| T.5.19. | | Budowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: GPZ Nowy Tomyśl (NOT) – GPZ Pniewy (PNI) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.20. | | Przebudowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: GPZ Pniewy (PNI) – GPZ Duszniki (DUW) – SE Plewiska (PLE) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | zrealizowana |
| T.5.21. | | Przebudowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: SE Plewiska (PLE) – GPZ Stęszew (SEW) – GPZ Kościan (KCI) – GPZ Śmigiel (SMI) – RS Widziszewo (WDZ) – SE Leszno Gronowo (LES) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.22. | | Budowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: SE Piła Krzewina (PKW) – GPZ Miasteczko Krajeńskie (MKR) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.23. | | Budowa linii dwutorowej 110 kV relacji RS 110 kV Garaszewo (GAR) w kierunku GPZ Nagradowice (NAG) (SE Kromolice (KRM)) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.24. | | Budowa RS 110 kV Garaszewo (GAR) wraz z wprowadzeniem do RS 110 kV Garaszewo (GAR) czterech odcinków kablowych 110 kV jako wcięcia w dwie linie 110 kV relacji: GPZ Poznań Starołęka (PST) ÷ GPZ Żegrze (ZEG), GPZ Bema (BMA) ÷ GPZ Żegrze (ZEG) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.25. | | Budowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: linia Nowy Tomyśl – Pniewy (NOT-PNI) – RS Kuślin | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.26. | | Budowa linii napowietrznej WN-110 kV relacji: GPZ Nadolnik (NAD) – GPZ EC1 Garbary (POE) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | niezrealizowana |
| T.5.27. | | Budowa linii kablowej WN-110 kV stanowiąca zasilanie planowanego GPZ-u Towarowa jako wcięcie do istniejącej linii kablowej relacji GPZ Jeżyce (JEZ) – GPZ Bema (BMA) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.28. | | Przebudowa linii 110 kV (36 km) Piotrków – Pątnów | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENERGA S.A. | zrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.29. | | Modernizacja GPZ Chodzież (CHD) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.30. | | Budowa rozdzielni sieciowej RS Garaszewo | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.31. | | Modernizacja GPZ Górczyn (GCZ) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.32. | | Modernizacja GPZ Jastrowie (JST) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | niezrealizowana |
| T.5.33. | | Modernizacja SE Leszno Gronowo (LES) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.34. | | Modernizacja GPZ Oborniki (OBO) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.35. | | Modernizacja GPZ Piła Południe (PIP) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | zrealizowana |
| T.5.36. | | Budowa GPZ Suchy Las (SYL) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.37. | | Budowa GPZ Szczepankowo (SCE) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.38. | | Budowa GPZ Śmiłowo (SMO) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | zrealizowana |
| T.5.39. | | Budowa GPZ Towarowa (TWA) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.40. | | Modernizacja GPZ Wronki (WRO) | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.41. | | Budowa sieci inteligentnej na terenie środkowej Wielkopolski (OD Poznań Centrum) poprzez modernizację i przebudowę linii i stacji SN i NN, wymianę transformatorów, automatyzację linii i stacji | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |
| T.5.42. | | Budowa sieci inteligentnej na terenie południowej Wielkopolski (OD Poznań Południe) poprzez modernizację i przebudowę linii i stacji SN i NN, wymianę transformatorów, automatyzację linii i stacji | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENEA Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|---------------------------|---|--|----------------------|
| T.5.43. | | Budowa sieci inteligentnej na terenie północnej Wielkopolski (OD Poznań Północ) poprzez modernizację i przebudowę linii i stacji SN i NN, wymianę transformatorów, automatyzację linii i stacji | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | ENE A Operator Sp. z o. o. | w trakcie realizacji |

T.6. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gazownictwo

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|--|---|---------------------------|--|--|----------------------|
| T.6.1. | Budowa i rozbudowa gazociągów przesyłowych | Budowa gazociągu Lwówek–Odolanów wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | GAZ-SYSTEM S.A. | zrealizowana |
| T.6.2. | | Modernizacja gazociągu Tworóg – Odolanów wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu | GAZ-SYSTEM S.A. | zrealizowana |
| T.6.3. | | Budowa gazociągu Kotowo – Zielona Góra wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu | GAZ-SYSTEM S.A. | w trakcie realizacji |
| T.6.4. | | Budowa gazociągu Piotrków Wronów – Odolanów wraz z infrastrukturą niezbędną do jego obsługi | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu | GAZ-SYSTEM S.A. | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|-----------------|---|---------------------------|--|--|----------------------|
| T.6.5. | | Budowa gazociągów o średnicy nie mniejszej niż 200 mm i maksymalnym ciśnieniu roboczym (MOP) nie mniejszym niż 5,5 MPa łączących sieć przesyłową z jednostkami wytwórczymi lub jednostkami kogeneracji w rozumieniu ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne o mocy przyłączeniowej nie mniejszej niż 5000 m ³ /h wraz z infrastrukturą niezbędną do ich obsługi | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu | GAZ-SYSTEM S.A. | w trakcie realizacji |
| T.6.6. | | Budowa gazociągu Malanów – Tuliszków – Konin | Województwo wielkopolskie | Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. | w trakcie realizacji |
| T.6.7. | Tłocznie gazu | Budowa tłoczni gazu niezbędnych do funkcjonowania gazociągów o przepustowości nie mniejszej niż 50 000 m ³ /h wraz z infrastrukturą niezbędną do ich obsługi: Budowa tłoczni gazu Odolanów etap „0” | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu Lista Projektów Strategicznych dla infrastruktury energetycznej, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 | GAZ-SYSTEM S.A. | w trakcie realizacji |
| T.6.8. | Magazyny gazu | Budowa instalacji magazynowych gazu, w tym bezzbiornikowego magazynowania gazu ziemnego, o pojemności czynnej nie mniejszej niż 250 mln m ³ wraz z infrastrukturą niezbędną do ich obsługi: Kawernowy Podziemny Magazyn Gazu Damasławek | Województwo wielkopolskie | Ustawa z dnia 24 kwietnia 2009 r. o inwestycjach w zakresie terminalu regazyfikacyjnego skroplonego gazu ziemnego w Świnoujściu | GAZ-SYSTEM S.A. | w trakcie realizacji |

T.7. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gospodarka wodna i ochrona przeciwpowodziowa

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|---------------------------|--|--|---|--|----------------------|
| T.7.1. | Budowa zbiorników wodnych | Zbiornik Wielowieś Klasztorna na rzece Prośnie | Gminy: Sierszewice, Brzeziny, Godziesze Wielkie, Grabów nad Prosną, Kraszewice | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry, Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r. Wielkopolska 2020, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.2. | | Zbiornik Miejska Górka | Gmina Miejska Górka | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.3. | | Zbiornik Piłka | Gmina Drawsko | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.4. | | Zbiornik Laskownica | Gmina Gołańcz | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.5. | | Zbiornik Tulce | Gmina Kleszczewo | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.6. | | Zbiornik Gostyń | Gmina Piaski | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.7. | | Zagospodarowanie retencyjne zlewni Rowu Żłotnickiego | Gminy: m. Poznań, Suchy Las | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | zrealizowana |
| T.7.8. | | Zbiornik Czempień | Gmina Czempień | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.9. | | Zbiornik Rzetnia Przybyszów | Gmina Kępno | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.10. | | Zbiornik Rokosowo | Gmina Poniec | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|---|---|------------------------------------|--|--|----------------------|
| | | | | środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | | |
| T.7.11. | Regulacja przepływów i ochrona przed powodzią | Wał przeciwpowodziowy rzeki Warty na Polderze Janów – Radyczyn od km 39+250 do km 52+120 | Gminy: Brudzew, Przykona | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.12. | | Wał przeciwpowodziowy rzeki Warty – Polder Nizina Konińska | Gminy: m. Konin, Krzymów | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.13. | | Wał przeciwpowodziowy rzeki Warty – Polder Krzymów | Gmina Krzymów | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.14. | | Wał przeciwpowodziowy rzeki Warty i Ner – Polder Krzykosy | Gmina Dąbie | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.15. | | Wał przeciwpowodziowy rzeki Warty – Polder Gozdów | Gmina Kościelec | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.16. | | Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w dolinie rzeki Warty – budowa polderu Golina w powiecie konińskim | Gminy: Golina, Rzgów, Stare Miasto | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.17. | | Modernizacja obiektów hydrotechnicznych Zbiornika Wodnego Jeziorsko w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego | Gmina Dobra, HOT-SPOT Warta | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.18. | | Rewitalizacja ubezpieczeń betonowych skarp lewego i prawego brzegu rzeki Warty od mostu Przemysła I (km 246,00) do mostu Garbary (km 241,760) | Gmina m. Poznań | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.19. | | Koncepcja zabezpieczenia przeciwpowodziowego m. Wieleń | Gmina Wieleń | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Urząd Miasta Wieleń, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|---|---|--|----------------------|
| T.7.20. | | Odbudowa zabudowy regulacyjnej, poprzez remonty istniejących ostróg i pozostałej zabudowy regulacyjnej na odcinku ok. 20 km w rejonie Luboń – Czerwonak [wydzielony zakres inwestycji dla obszaru problemowego] | HOT-SPOT Poznań-Luboń | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.21. | | Remont budowli regulacyjnych (ostróg) na odcinku Warty (ok. 15-20 km) w rejonie Goliny [wydzielony zakres inwestycji dla obszaru problemowego] | HOT-SPOT Golina | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.22. | | Likwidacja prawobrzeżnego wału przeciwpowodziowego rzeki Noteci o długości ok. 5,5 km w rejonie Białośliwia poprzez jego lokalne przerwanie | Gmina Białośliwie | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.23. | | Prace remontowe i odmuleniowe na Kaliskim Węźle Wodnym | Gminy: m. Kalisz, Gołuchów, Blizanów | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.24. | | Remonty jazów i progów na rzece Prośnie w km od około 52+000 do około km 167+000 oraz na Kanale Bernardyńskim | HOT-SPOT Kalisz | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.25. | | Obwałowanie rzeki Swędrni, m. Kalisz | Gmina m. Kalisz | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.26. | | Regulacja rzeki Warty w rejonie miasta Koła | Gminy: Koło (gm. miejska), Koło (gm. wiejska), Kościelec, Dąbie | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.27. | | Modernizacja budowli hydrotechnicznych na drodze wodnej Dolnej Skanalizowanej Noteci – remont 12 śluz i 14 jazów [wydzielony zakres inwestycji dla obszaru problemowego] | HOT-SPOT Wielień | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.28. | | Udrożnienie rzeki Noteci dla przepływu wód powodziowych na odcinku ok. 2,5 km w rejonie Wielenia [wydzielony zakres | HOT-SPOT Wielień | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|--|---|--|-----------------|
| | | inwestycji dla obszaru problemowego] | | | | |
| T.7.29. | | Odtwarzanie retencji dolin rzek. Opracowanie programu renaturyzacji doliny Noteci na odcinku od ujścia rzeki Łobżonka do ujścia rzeki Drawy na długości ok. 120 km | region wodny Warty; Gmina: Wyrzysk, Gołańcz, Szamocin, Białośliwie, Miasteczko Krajeńskie, Chodzież, Kaczory, Ujście, Trzcianka, Czarnków, Wieleń, Krzyż Wielkopolski, Drawsko | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.30. | | Ochrona/zwiększenie retencji leśnej w zlewni. Opracowanie szczegółowej analizy i projektu możliwości zwiększenia retencji leśnej w powiązaniu z Kompleksowym projektem adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych | region wodny Warty; Babiał, Baranów, Blizanów, Borek Wielkopolski, Bralin, Brodnica, Brudzew, Brzeziny, Budzyń, Buk, Ceków-Kolonia, Chocz, m. Chodzież, Chodzież, Chodów, Chrzypsko Wielkie, Czajków, m. Czarnków, Czarnków, Czempiń, Czermin, Czerniejewo, Czerwonak, Damasławek, Dobra, Dobrzyca, Dolsk, Dominowo, Dopiewo, Doruchów, Duszniki, Dąbie, Gizałki, m. Gniezno, Gniezno, Godziesze Wielkie, Golina, Gostyń, Gołańcz, Gołuchów, Grabów nad Prosną, Granowo, Grodziec, Grodzisk Wielkopolski, Grzegorzew, Jaroczewo, Jarocin, m. Kalisz, Kamieniec, Kawęczyn, Kazimierz Biskupi, Kaźmierz, Kiszkowo, Kleczew, Kleszczewo, Kobyła Góra, Komorniki, m. Konin, Kostrzyn, Kotlin, m. Kościan, Kościan, Kościelec, Koźmin Wielkopolski, Koźminek, Kołaczkowo, m. Koło, Koło, Kramsk, Kraszewice, Krobia, Krotoszyn, Krzemieniewo, Krzykosy, Krzymów, Krzywlin, Książ Wielkopolski, Kuślin, | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Regionalne Dyrekcje Lasów Państwowych | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|----|-----------------|------------------|--|-----------------|--|-----------------|
| | | | <p>Kwilcz, KłECKO, KłODAWA, KĘPNO, KóRNIK, Lipno, Lisków, Lubasz, m. Lubasz, Lwówek, Łądek, Malanów, Margonin, Miedzichowo, Mieleszyn, Mieścisko, Mikstat, Miłosław, Międzychód, Mosina, Murowana Goślina, Mycielin, Nekla, Niechanowo, Nowe Miasto nad Wartą, Nowe Skalmierzyce, Nowy Tomyśl, Oborniki, m. Obrzycko, Obrzycko, Olszówka, Opalenica, Opatówek, Orchowo, Osieczna, Osiek Mały, Ostroróg, Ostrowite, Ostrzeszów, m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Perzów, Piaski, Pleszew, Pniewy, Pobiedziska, Pogorzela, Powidz, m. Poznań, Połajewo, Przedecz, Przemęt, Przygodzice, Przykona, m. Puszczykowo, Pyzdry, Pępowo, Rakoniewice, Raszków, Rogoźno, Rokietnica, Rozdrażew, Rychtal, Rychwał, Ryczywół, Rzgów, Siedlec, Sieraków, Sierszewice, Skoki, Skulsk, Sompolno, Stare Miasto, Stawiszyn, Strzałkowo, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Szczytniki, m. Słupca, Słupca, Tarnowo Podgórne, Trzcina, Trzemeszno, Tuliszków, m. Turek, Turek, Ujście, Wapno, Wieleń, Wielichowo, Wierzbinek, Wilczyn, Witkowo, Wolsztyn, Wronki, Września, Władysławów, m. Wągrowiec, Wągrowiec, Zagórow, Zaniemyśl, Zbąszyń, Ślesin, Śmigiel, Śrem, Środa</p> | | | |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|---|---|--|-----------------|
| | | | Wielkopolska, Łubowo, Łęka Opatowska, Żelazków, Żerków | | | |
| T.7.31. | | Odtwarzanie retencji dolin rzek. Opracowanie programu renaturyzacji Doliny Konińsko-Pyzderskiej wzdłuż rzeki Warty na długości ok. 50 km | region wodny Warty; Pyzdry, Łądek, Zagórow, Rzgów, Golina, Stare Miasto, Konin | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.32. | | Ochrona/zwiększanie retencji na obszarach zurbanizowanych. Opracowanie szczegółowej analizy i projektu możliwości zwiększenia retencji obszarów zurbanizowanych (indywidualnie dla miasta powyżej 50 tys. mieszkańców) | region wodny Warty; Babiak, Baranów, Blizanów, Borek Wielkopolski, Bralin, Brodnica, Brudzew, Brzeziny, Budzyń, Buk, Ceków-Kolonia, Chocz, m. Chodzież, Chodzież, Chodów, Chrzypsko Wielkie, Czajków, m. Czarnków, Czarnków, Czempiń, Czermin, Czarniejewo, Czerwonak, Damasławek, Dobra, Dobrzyca, Dolsk, Dominowo, Dopiewo, Doruchów, Duszniki, Dąbie, Gizałki, m. Gniezno, Gniezno, Godziesze Wielkie, Golina, Gostyń, Gołańcz, Gołuchów, Grabów nad Prosną, Granowo, Grodziec, Grodzisk Wielkopolski, Grzegorzew, Jaroczewo, Jarocin, m. Kalisz, Kamieniec, Kawęczyn, m. Kazimierz Biskupi, Kaźmierz, Kiszkowo, Kleczew, Kleszczewo, Kobyła Góra, Komorniki, m. Konin, Kostrzyn, Kotlin, m. Kościan, Kościan, Kościelec, Koźmin Wielkopolski, Koźminek, Kołaczkowo, m. Koło, Koło, Kramsk, Kraszewice, Krobia, Krotoszyn, Krzemieniewo, Krzykosy, Krzymów, Krzywlin, Książ Wielkopolski, Kuślin, Kwilcz, KłECKO, Kłodawa, Kępno, Kórnik, Lipno, Lisków, Lubasz, m. Lubasz, Lwówek, Łądek, | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | JST, Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|----|-----------------|------------------|---|-----------------|--|-----------------|
| | | | <p>Malanów, Margonin, Miedzichowo, Mieleszyn, Mieścisko, Mikstat, Miłosław, Międzychód, Mosina, Murowana Goślina, Mycielin, Nekla, Niechanowo, Nowe Miasto nad Wartą, Nowe Skalmierzyce, Nowy Tomyśl, Oborniki, m. Obrzycko, Obrzycko, Olszówka, Opalenica, Opatówek, Orchowo, Osieczna, Osiek Mały, Ostroróg, Ostrowite, Ostrzeszów, m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Perzów, Piaski, Pleszew, Pniewy, Pobiedziska, Pogorzela, Powidz, m. Poznań, Połajewo, Przedecz, Przemęt, Przygodzice, Przykona, m. Puszczykowo, Pyzdry, Pępowo, Rakoniewice, Raszków, Rogoźno, Rokietnica, Rozdrażew, Rychtal, Rychwał, Ryczywół, Rzgów, Siedlec, Sieraków, Sieroszewice, Skoki, Skulsk, Sompolno, Stare Miasto, Stawiszyn, Strzałkowo, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Szczytniki, m. Słupca, Słupca, Tarnowo Podgórne, Trzcina, Trzemeszno, Tuliszków, m. Turek, Turek, Ujście, Wapno, Wieleń, Wielichowo, Wierzbinek, Wilczyn, Witkowo, Wolsztyn, Wronki, Września, Władysławów, m. Wągrowiec, Wągrowiec, Zagórów, Zaniemyśl, Zbąszyń, Ślesin, Śmigiel, Śrem, Środa Wielkopolska, Łubowo, Łęka Opatowska, Żelazków, Żerków</p> | | | |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|---|---|--|-----------------|
| T.7.33. | | Odtwarzanie retencji dolin rzek. Opracowanie analizy stanu istniejącego i programu zwiększenia retencji w zlewni Neru poprzez budowę urządzeń wodnych oraz wykorzystanie i modernizację istniejących urządzeń melioracyjnych. | region wodny Warty; Dąbie, Kościelec | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.34. | | Wykup gruntów i budynków. Opracowanie programu wykupów i przesiedleń na terenach szczególnie zagrożonych powodzią | region wodny Warty; Białośliwie, Blizanów, Borek Wielkopolski, Brodnica, Brudzew, Brzeziny, Ceków-Kolonia, Chocz, Chodzież, Czarnków, Czempień, Czermin, Czerwonak, Dobra, Dolsk, Dopiewo, Doruchów, Drawsko, Dąbie, Gizałki, Godziesze Wielkie, Golina, Gostyń, Gołańcz, Gołuchów, Grabów nad Prosną, Grzegorzew, Jaraczewo, Jarocin, Jastrowie, Kaczory, m. Kalisz, Kamieniec, Kawęczyn, Kiszkowo, Komorniki, m. Konin, m. Kościan, Kościan, Kościelec, Koźmin Wielkopolski, Koźminek, Kołaczkowo, m. Koło, Koło, Krajenka, Kramsk, Krzykosy, Krzymów, Krzywiń, Krzyż Wielkopolski, Książ Wielkopolski, Kłecko, Kłodawa, m. Luboń, Lądek, Miasteczko Krajeńskie, Mieleszyn, Mieścisko, Miłośław, Międzychód, Mosina, Murowana Goślina, Nowe Miasto nad Wartą, Nowe Skalmierzyce, Oborniki, Obrzycko, Okonek, Opatówek, m. Ostrów wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Piaski, m. Piła, Pleszew, Pobiedziska, m. Poznań, Przemęt, Przykona, m. Puszczykowo, Pyzdry, | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|---|--|---|--|-----------------|
| | | | Rakoniewice, Raszków, Rogoźno, Rzgów, Siedlec, Sieraków, Sierszewice, Skoki, Stare Miasto, Strzałkowo, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamocin, Szamotuły, Szczytniki, Szydłowo, m. Słupca, Słupca, Słupca, Tarnówka, Trzcianka, Tuliszków, Turek, Ujście, Wieleń, Wielichowo, Wolsztyn, Wronki, Września, Wyrzysk, m. Wągrowiec, Wągrowiec, Zagórów, Zaniemyśl, Zbąszyń, Śrem, Środa Wielkopolska, Łęka Opatowska, Żelazków, Żerków | | | |
| T.7.35. | | Odtwarzanie retencji dolin rzek. Opracowanie programu możliwości i efektywności rozstawu lub likwidacji wałów przeciwpowodziowych w regionie wodnym | region wodny Warty; Babiak, Baranów, Blizanów, Borek Wielkopolski, Bralin, Brodnica, Brudzew, Brzeziny, Budzyń, Buk, Ceków-Kolonia, Chocz, m. Chodzież, Chodzież, Chodów, Chrzypsko Wielkie, Czajków, m. Czarnków, Czarnków, Czemiń, Czermin, Czerniejewo, Czerwonak, Damasławek, Dobra, Dobrzyca, Dolsk, Dominowo, Dopiewo, Doruchów, Duszniki, Dąbie, Gizałki, m. Gniezno, Gniezno, Godziesze Wielkie, Golina, Gostyń, Gołańcz, Gołuchów, Grabów nad Prosną, Granowo, Grodziec, Grodzisk Wielkopolski, Grzegorzew, Jaroczewo, Jarocin, m. Kalisz, Kamieniec, Kawęczyn, Kazimierz Biskupi, Kaźmierz, Kiszkowo, Kleczew, Kleszczewo, Kobyla Góra, Komorniki, m. Konin, Kostrzyn, Kotlin, m. Kościan, Kościan, Kościelec, | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|----|-----------------|------------------|---|-----------------|--|-----------------|
| | | | <p>Koźmin Wielkopolski, Koźminek, Kołaczkowo, m. Koło, Koło, Kramsk, Kraszewice, Krobia, Krotoszyn, Krzemieniewo, Krzykosy, Krzymów, Krzywlin, Książ Wielkopolski, Kuślin, Kwilcz, KłECKO, Kłodawa, Kępno, Kórnik, Lipno, Lisków, Lubasz, m. Lubasz, Lwówek, Łądek, Malanów, Margonin, Miedzichowo, Mieleszyn, Mieścisko, Mikstat, Miłosław, Międzychód, Mosina, Murowana Goślina, Mycielin, Nekla, Niechanowo, Nowe Miasto nad Wartą, Nowe Skalmierzyce, Nowy Tomyśl, Oborniki, m. Obrzycko, Obrzycko, Olszówka, Opalenica, Opatówek, Orchowo, Osieczna, Osiek Mały, Ostroróg, Ostrowite, Ostrzeszów, m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Perzów, Piaski, Pleszew, Pniewy, Pobiedziska, Pogorzela, Powidz, m. Poznań, Połajewo, Przedecz, Przemęt, Przygodzice, Przykona, m. Puszczykowo, Pyzdry, Pępowo, Rakoniewice, Raszków, Rogoźno, Rokietnica, Rozdrażew, Rychtal, Rychwał, Ryczywół, Rzgów, Siedlec, Sieraków, Sieroszewice, Skoki, Skulsk, Sompolno, Stare Miasto, Stawiszyn, Strzałkowo, Stęszew, Suchy Las, Swarzędz, Szamotuły, Szczytniki, m. Słupca, Słupca, Tarnowo Podgórne, Trzcina, Trzemeszno, Tuliszków, m. Turek, Turek, Ujście, Wapno, Wieleń, Wielichowo, Wierzbinek,</p> | | | |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|---|---|---|--|--|----------------------|
| | | | Wilczyn, Witkowo, Wolsztyn, Wronki, Września, Władysławów, m. Wągrowiec, Wągrowiec, Zagórow, Zaniemyśl, Zbąszyń, Ślesin, Śmigiel, Śrem, Środa Wielkopolska, Łubowo, Łęka Opatowska, Żelazków, Żerków | | | |
| T.7.36. | | Ochrona/zwiększanie retencji na obszarach rolniczych. Opracowanie szczegółowej analizy i projektu możliwości zwiększenia retencji obszarów rolniczych w zlewniach nizinnych | region wodny Środkowej Odry; Baranów, Bojanowo, Bralin, Jutrosin, Kobyła Góra, Kobylin, Koźmin Wielkopolski, Krobia, Krotoszyn, Krzemieniewo, m. Leszno, Lipno, Miejska Górka, Odolanów, Osieczna, Ostrzeszów, m. Ostrów Wielkopolski, Ostrów Wielkopolski, Pakosław, Perzów, Pogorzela, Poniec, Przemęt, Przygodzice, Pępowo, Raszków, Rawicz, Rozdrażew, Rychtal, Rydzyna, Sośnie, m. Sulmierzyce, Wijewo, Wolsztyn, Włoszakowice, Zduny, Śmigiel, Świąciechowa | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.37. | | Poprawa i rozwój krajowego systemu prognoz, monitoringu i ostrzeżeń – podniesienie poziomu ich jakości i wiarygodności. Wprowadzenie Regionalnego systemu prognozowania powodzi w dorzeczu Odry | obszar dorzecza Odry | Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry | IMGW | w trakcie realizacji |
| T.7.38. | Regulacja i utrzymywanie wód oraz urządzeń melioracji wodnych | Rzeka Rgilewka w km 3+100 do 32+800, gmina Koło, Grzegorzew, Kłodawa, Chodów, powiat Koło - Etap II odbudowa koryta rzeki Rgilewki w km 9+000 do 32+800, gmina Grzegorzew, Kłodawa, Chodów, powiat Koło | Gminy: Koło, Grzegorzew, Kłodawa, Chodów | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.39. | | Podpiętrzenie jezior Skulskich, gm. Skulsk | Gmina Skulsk | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|--|--|--|----------------------|
| | | | | środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | | |
| T.7.40. | | Regulacja Kanału Lubiny, gm. Koło | Gminy: Koło (gm. wiejska), Koło (gm. miejska), Osiek Mały | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.41. | | Południowy Kanał Obry – regulacja i obwałowanie rzeki w km 0+000-38+387. Etap I - gm. Sława, Wolsztyn, Przemęt - pow. wschowski, wolsztyński | Gminy: Wolsztyn, Przemęt | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Wielkopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu – Rejonowy Oddział w Lesznie | niezrealizowana |
| T.7.42. | | Kanał Grzymisławski (rz. Pyszaca), gm. Śrem | Gmina Śrem | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.43. | | Odbudowa rz. Samy, gm. Szamotuły, Obrzycko, Oborniki, woj. wielkopolskie | Gminy: Obrzycko (gm. miejska), Obrzycko (gm. wiejska), Oborniki, Szamotuły | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.44. | | Odbudowa Kanału B na Polderze Zagórów i Tarszewo w km 0+000 - 7+000 | Gminy: Zagórów, Rzgów | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.45. | | Południowy Kanał Obry – regulacja i obwałowanie rzeki w km 0+000-38+387 Etap I | Gminy: Przemęt, Wolsztyn | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie Wielkopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Poznaniu – Rejonowy Oddział w Lesznie | niezrealizowana |
| T.7.46. | | Prut – regulacja i obwałowanie w km 0+000-3+722 | Gmina Kościan | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.47. | | Odbudowa rzeki Gulczanki 00+000 do 19+100 (20+270) | Gminy: Wieleń, Lubasz | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.48. | | Odbudowa Kanału Sierakowskiego w km 0+000 do 2+300 | Gmina Słupca | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------|--|--|--|--|----------------------|
| | | | | środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | | |
| T.7.49. | | Kiełbaska Duża i Kiełbaska Mała - modernizacja Kiełbaski Dużej 0+000 - 14+800 i Kiełbaski Małej 0+000 - 10+000 | Gmina Kościelec | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.50. | | Odbudowa Czarna Struga Defet w km 0+000 - 35+985 | Gminy: Łądek, Zagórz, Rzgów, Rychwał, Grodziec | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.51. | | Odbudowa Kanału Małgosia | Gmina Trzcianka | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | zrealizowana |
| T.7.52. | | Zimna Woda w km 3+932- 8+492, gm. Malanów, pow. Turek | Gmina Malanów | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.53. | | Regulacja i odbudowa Kanału Bartosz w km 9+570 - 23+800 | Gmina Zagórz | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | w trakcie realizacji |
| T.7.54. | | Regulacja Suchej Rzeki w km 5+755-13+880 | Gmina Słupca | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.55. | | Odbudowa Kanału Czarnobrodzkiego w km 0+000 - 8+900 | Gminy: Zagórz, Grodziec, Gizałki | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.56. | | Odbudowa rzeki Mieszny w km 0+000-10+530 wraz z odbudową jazów | Gminy: Słupca, Łądek | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |
| T.7.57. | | Odbudowa rzeki Bawół w km 0+000 - 20+175 wraz z odbudową jazów | Gminy: Słupca, Strzałkowo | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|-----------------------------------|--|--------------------------|--|--|-----------------|
| T.7.58. | | Budowa przepławki – rzeka Człapia w km 0+571 | Gmina Krzyż Wielkopolski | Masterplan dla obszaru dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | zrealizowana |
| T.7.59. | Budowa obiektów inżynierii wodnej | Budowa rurociągu tłocznego wraz z przepompownią, zasilaniem i stacją energetyczną 6,0/0,4kV oraz dojazdem, w celu przetrzutu wód kopalnianych do Jeziora Budziszawskiego i Wilczyńskiego | Gminy: Kleczew, Wilczyn | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry, Program ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016-2020 | Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie | niezrealizowana |

T.8. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – wydobywanie złóż kopalin

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|-------------------------------|---|--|--|--|-----------------|
| T.8.1. | Eksploatacja węgla brunatnego | Eksploatacja węgla brunatnego ze złoża Ościsłowo | Gminy: Ślesin, Skulsk, Wilczyn | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry | PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. | niezrealizowana |
| T.8.2. | | Eksploatacja węgla brunatnego ze złoża Dęby Szlacheckie | Gminy: Babiak, Koło | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry | PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. | niezrealizowana |
| T.8.3. | | Eksploatacja węgla brunatnego ze złoża Piaski | Gminy: Rzgów, Zagórow, Rychwał, Grodziec | Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry | PAK Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A. | niezrealizowana |

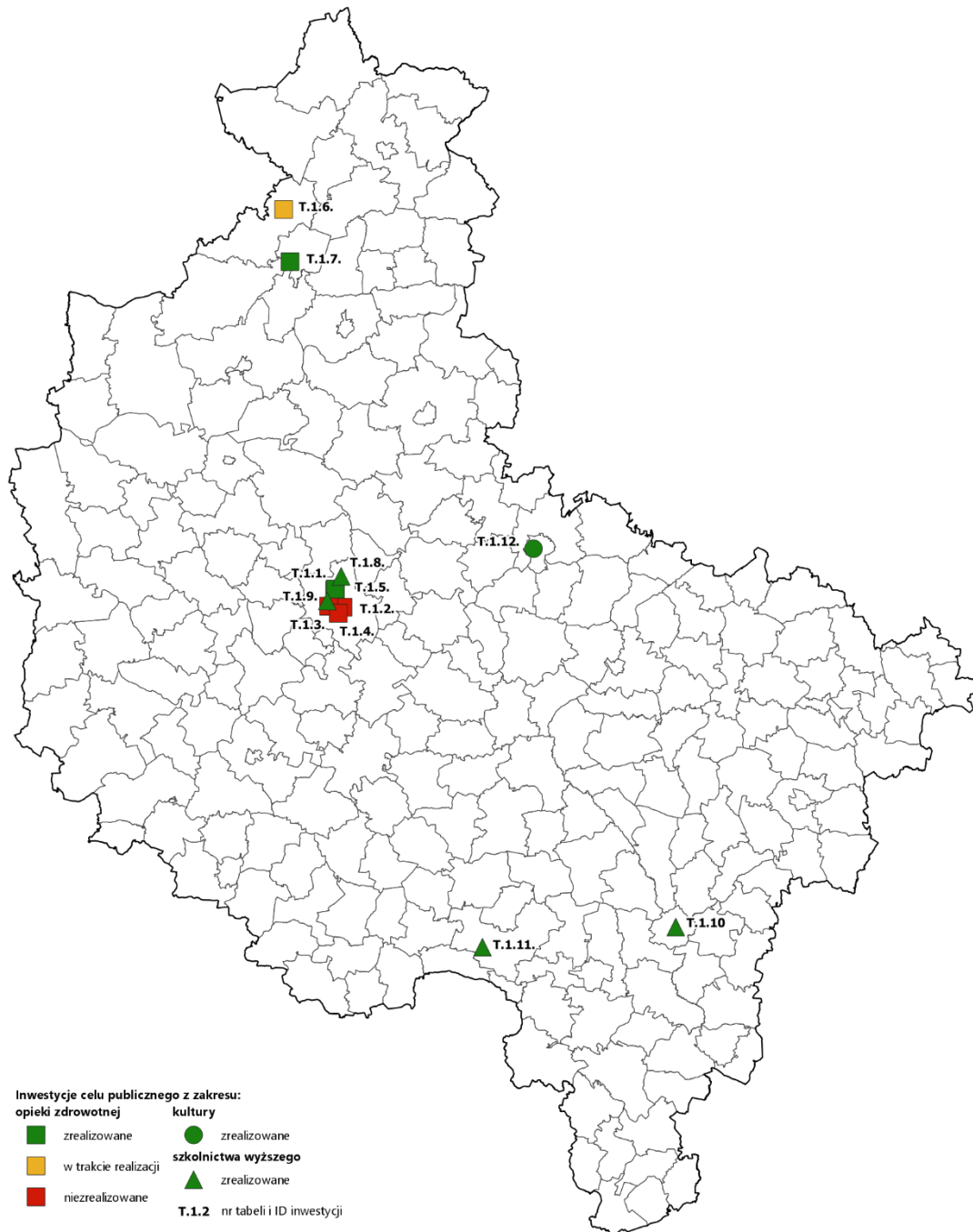
T.9. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – obronność i bezpieczeństwo publiczne

| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|--------|---|---|-----------------|---|--|----------------------|
| T.9.1. | Budowa i modernizacja obiektów wojskowych | Budowa składów MPS na terenie lotniska Poznań-Krzesiny | Miasto Poznań | Plan inwestycyjny NSIP – NATO Security Investment Programme | Ministerstwo Obrony Narodowej | zrealizowana |
| T.9.2. | | Budowa i modernizacja składu MPS | Gmina Opalenica | Plan inwestycyjny NSIP – NATO Security Investment Programme | Ministerstwo Obrony Narodowej | zrealizowana |
| T.9.3. | | Przebudowa składu MPS, budowa rurociągu przesyłowego łączącego składy MPS na terenie lotniska w Powidzu | Gmina Powidz | Plan inwestycyjny NSIP – NATO Security Investment Programme | Ministerstwo Obrony Narodowej | w trakcie realizacji |
| T.9.4. | | Budowa i modernizacja budynków koszarowych, sportowych i administracyjnych | Gmina Jarocin | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | zrealizowana |

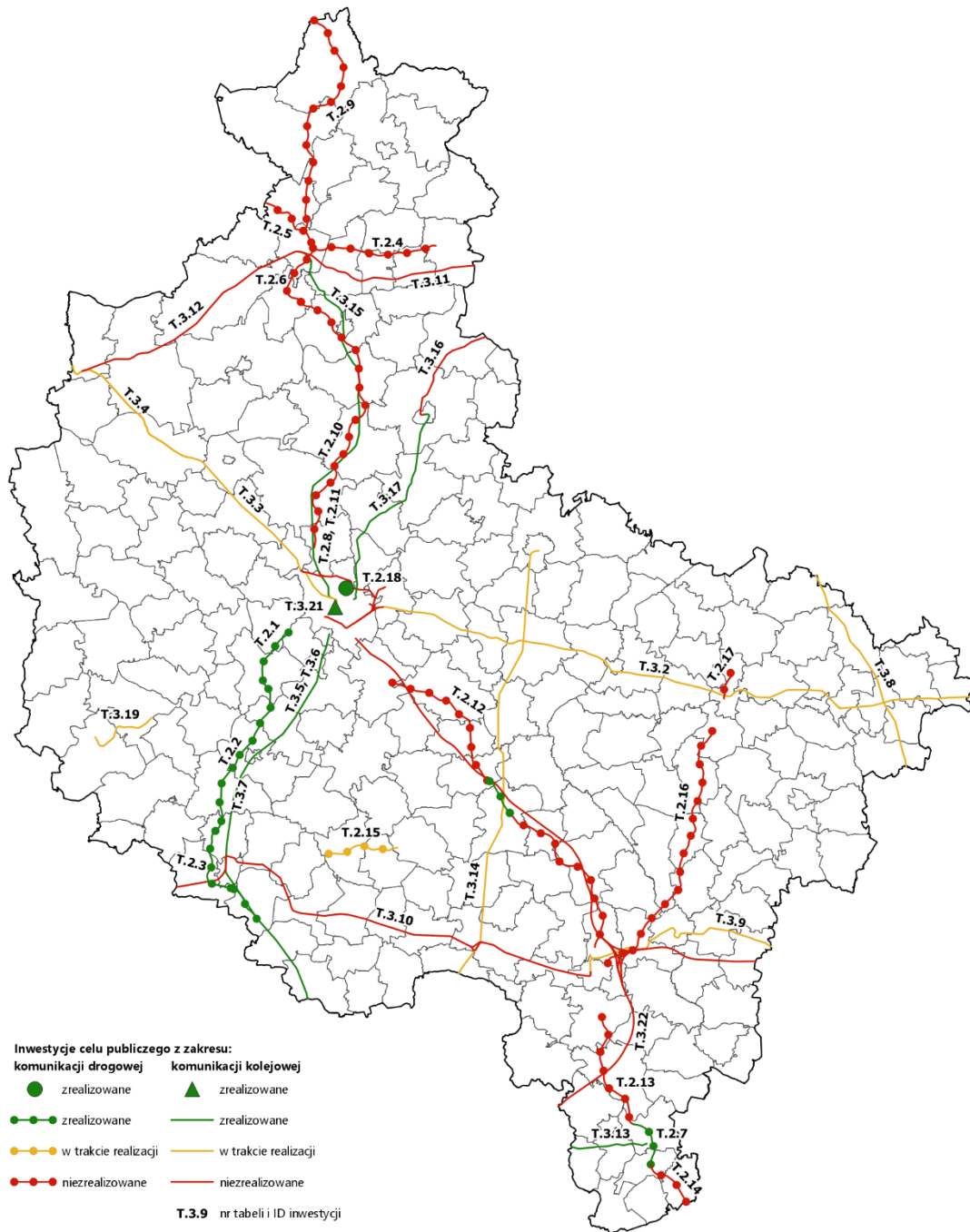
| ID | Nazwa działania | Nazwa inwestycji | Lokalizacja | Nazwa dokumentu | Instytucja odpowiedzialna za realizację inwestycji | Stan realizacji |
|---------|--|--|-----------------------------|---|--|----------------------|
| T.9.5. | | Budowa i modernizacja budynków koszarowych, sportowych i administracyjnych | Gmina Powidz | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | w trakcie realizacji |
| T.9.6. | | Modernizacja budynków administracyjnych, szkoleniowych, sieci wodnokanalizacyjnych i energetycznych | Miasto Poznań | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | w trakcie realizacji |
| T.9.7. | | Modernizacja budynków administracyjnych | Gmina Mosina | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | niezrealizowana |
| T.9.8. | | Modernizacja budynków administracyjnych, magazynowych, systemu energetycznego | Gmina Kórnik | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | niezrealizowana |
| T.9.9. | | Modernizacja budynków administracyjnych, budowa specjalistycznej infrastruktury poligonowej | Gmina Jastrowie | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | zrealizowana |
| T.9.10. | | Budowa i modernizacja obiektów szkoleniowych, sieci komunikacyjnej, obiektów sportowych, sieci wodnokanalizacyjnej | Gmina Suchy Las | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | w trakcie realizacji |
| T.9.11. | | Modernizacja i przebudowa budynków administracyjnych | Gmina Śrem | Plan inwestycji budowlanych Resortu Obrony Narodowej w latach 2015-2022 | Ministerstwo Obrony Narodowej | w trakcie realizacji |
| T.9.12. | | KPP Gniezno – dobudowa skrzydła budynku administracyjnego | Miasto Gniezno | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |
| T.9.13. | | KPP Grodzisk – dobudowa skrzydła budynku administracyjnego | Gmina Grodzisk Wielkopolski | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |
| T.9.14. | | KP Kłodawa – budowa nowej siedziby | Gmina Kłodawa | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |
| T.9.15. | Budowa i modernizacja obiektów policji | KPP Kościan – rozbudowa siedziby | Miasto Kościan | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |
| T.9.16. | | KP Pniewy – budowa nowej siedziby | Gmina Pniewy | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |
| T.9.17. | | Budowa infrastruktury technicznej w ramach projektu „Budowa innowacyjnej zintegrowanej platformy teleinformatycznej wielkopolskiej policji dla rozwoju społeczeństwa informacyjnego” | Województwo wielkopolskie | Program inwestycyjny KWP w Poznaniu | Ministerstwo Spraw Wewnętrznych | zrealizowana |

ZESTAWIENIE INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM - ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE

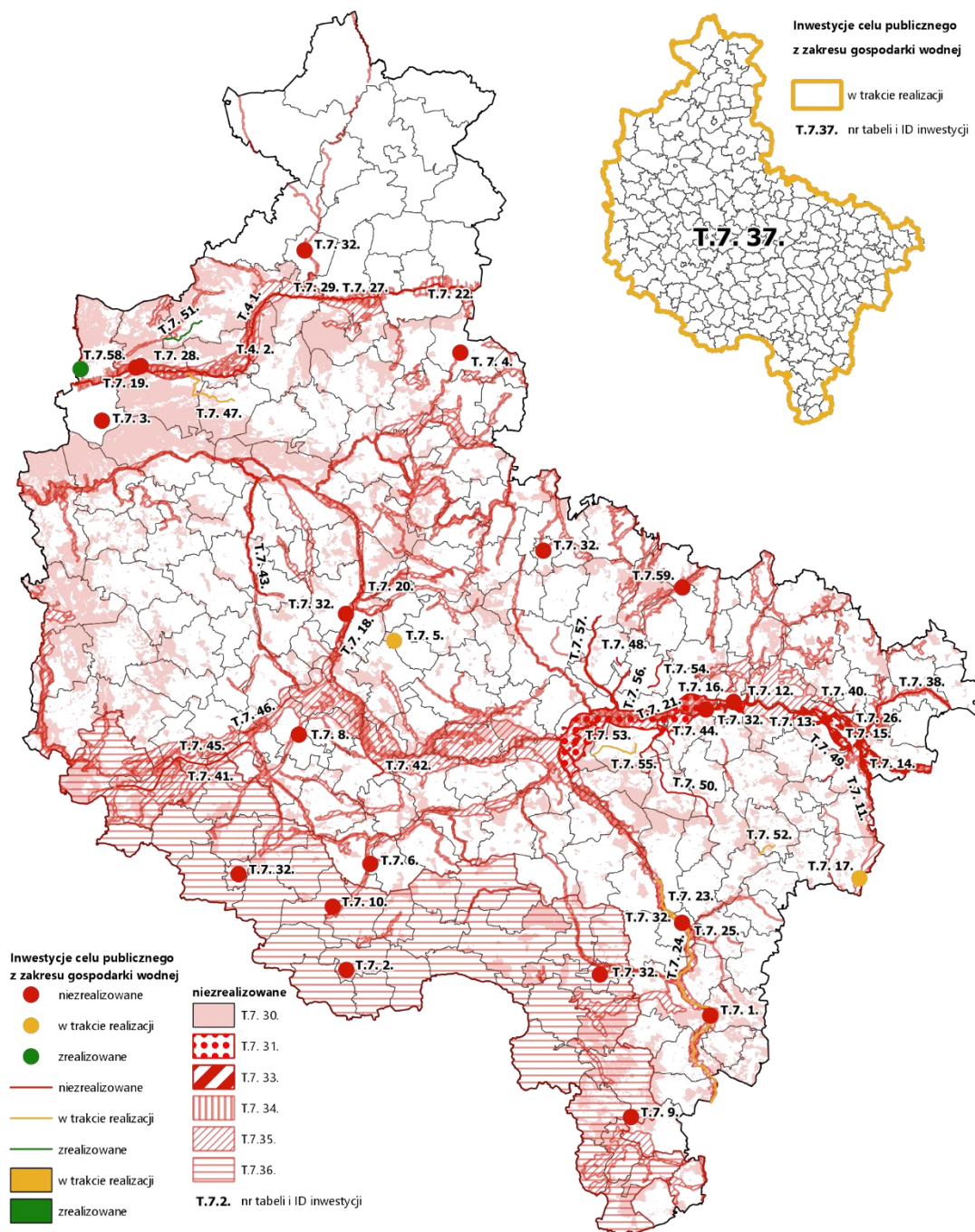
Ryc.2. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – infrastruktura społeczna



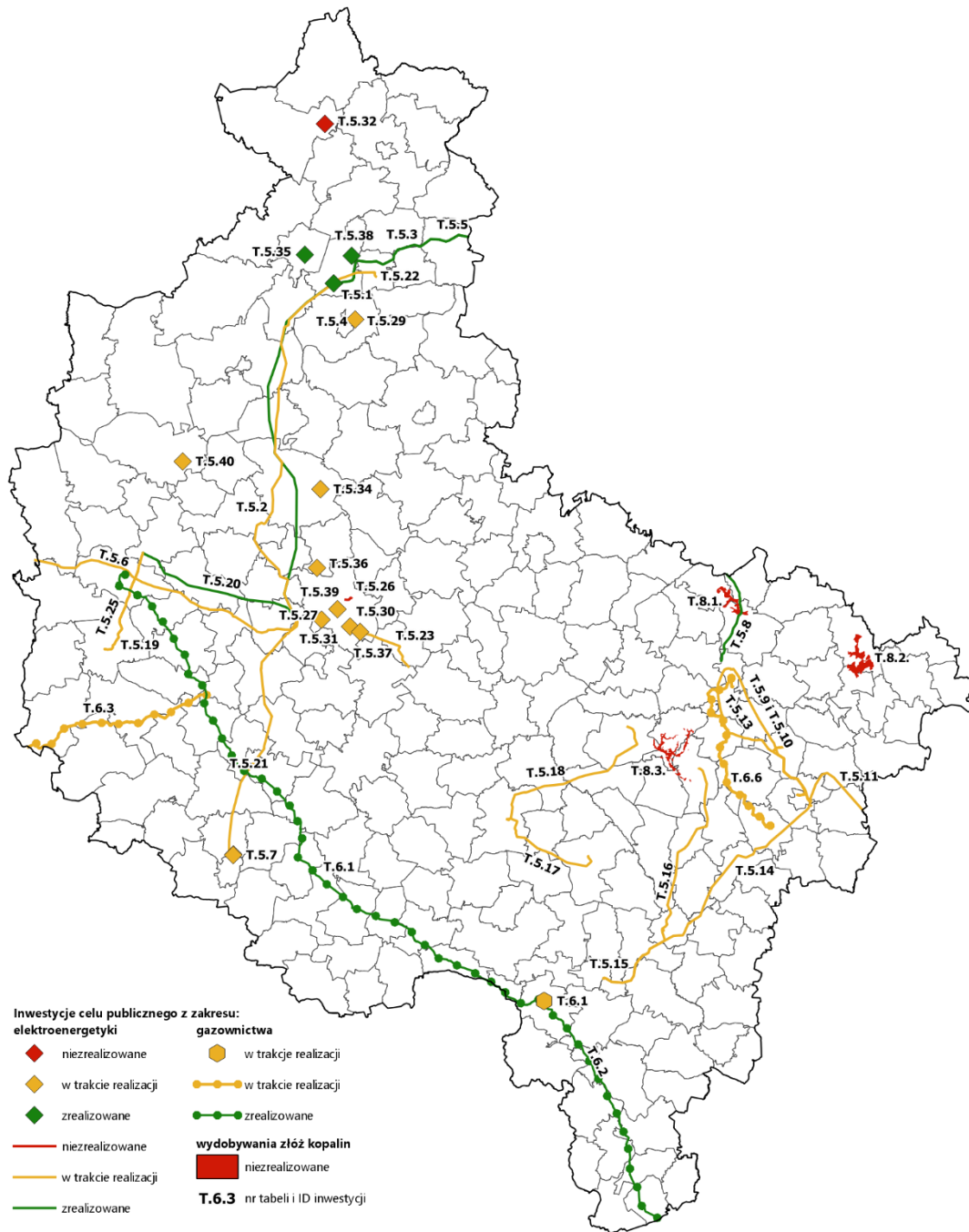
Ryc.3. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja drogowa i komunikacja kolejowa



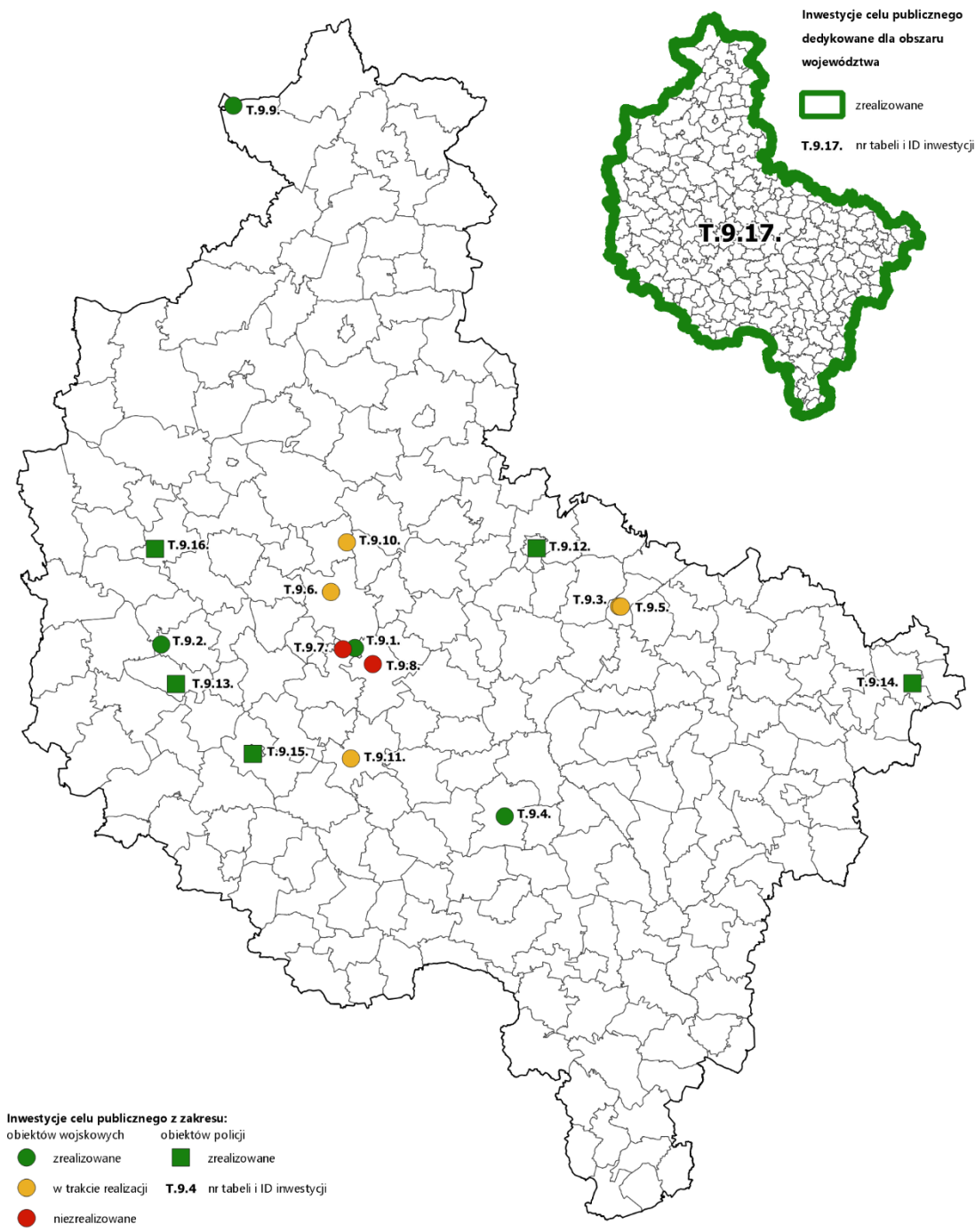
Ryc.4. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gospodarka wodna i ochrona przeciwpowodziowa oraz śródlądowe drogi wodne



Ryc.5. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – elektroenergetyka, gazownictwo i wydobywanie złóż kopalin



Ryc.6. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym obronność i bezpieczeństwo publiczne





WYZWANIA DLA WIELKOPOLSKI

WYZWANIA DLA WIELKOPOLSKI

W wyniku przeprowadzonego przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa, analizy realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, a także dokonanej w ramach Raportu przestrzennej diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej, transportowej, infrastrukturalnej i środowiskowej, wskazano sześć głównych wyzwań dla rozwoju regionu i polityki przestrzennej, z którymi Samorząd Województwa Wielkopolskiego będzie musiał się zmierzyć w perspektywie najbliższych lat.



SAMOWYSTARCZALNOŚĆ ENERGETYCZNA REGIONU

Wielkopolska przez lata produkowała więcej prądu niż zużywała, a samowystarczalność energetyczna regionu była niewątpliwym atutem. W wyniku stopniowego procesu transformacji energetycznej obszaru górniczego Konin-Turek, nastąpiło zmniejszenie wydobycia węgla brunatnego, przekładające się na zmniejszenie niekorzystnych oddziaływań eksploatacji odkrywkowej na środowisko oraz krajobraz Wielkopolski wschodniej. Transformacja ta spowodowała jednak obniżenie produkcji energii elektrycznej. Aktualnie region produkuje 70% niezbędnej energii elektrycznej, charakteryzuje się więc większym zapotrzebowaniem na energię, niż jest w stanie wyprodukować. Oznacza to, że należy podejmować działania, które w perspektywie pozwolą Wielkopolsce ponownie uzyskać samowystarczalność energetyczną. W tym celu należy dążyć m.in. do wykorzystania w większym zakresie odnawialnych źródeł energii, w tym na terenach o wysokim poziomie rozwoju rolnictwa do korzystania z potencjału jaki mogą tworzyć biogazownie, a także do implementacji polityki wodorowej regionu.

STARZEJĄCE SIĘ SPOŁECZEŃSTWO

Pomimo dodatniego bilansu liczby ludności w województwie, znacznemu pogorszeniu uległa sytuacja związana z przyrostem naturalnym, którego ujemne wartości charakteryzują 83% Wielkopolskich gmin. Niekorzystne tendencje utrzymują się w strukturze wieku Wielkopolan, co jest związane z dynamicznym przyrostem ludności w wieku poprodukcyjnym i wyraźnie postępującym procesem starzenia się społeczeństwa. Prognoza demograficzna sporządzona przez GUS zakłada utrzymanie tych trendów. Należy przyjąć, że kierunek zmian jest nieodwracalny. Determinują go przekształcenia struktury wieku wynikające z utrwalonych zmian płodności i umieralności, takie jak spadek liczby kobiet w wieku rozrodczym oraz rosnąca liczba osób starszych w populacji. Wyzwania rozwojowe, przed jakimi staje Wielkopolska, powinny polegać przede wszystkim na działaniach ograniczających negatywne zmiany w strukturze ludności oraz adaptacji do sytuacji demograficznej. Następstwa zmian w populacji, jakie występują w regionie, powinny być uwzględnione w przygotowywanych dla województwa, powiatu i gminy, planach rozwoju przestrzennego, jak i w dokumentach strategicznych zabezpieczających zbiorowe potrzeby społeczności

lokalnej. Niezbędne jest efektywne kształtowanie usług publicznych na płaszczyznach takich jak: mieszkalnictwo, gospodarka komunalna, szeroko pojęta edukacja, opieka socjalna, usługi zdrowotne, a także infrastruktura techniczna i komunikacja zbiorowa. Nadal postępuje także depopulacja miast. W przypadku utrzymania się długotrwałego spadku liczebności ludności miejskiej, konieczne będzie zintensyfikowanie działań mających na celu zahamowanie niesprzyjających procesów demograficznych i poprawa atrakcyjności osadniczej tych terenów. Starzejące się społeczeństwo to duże wyzwanie dla usług zdrowia oraz opieki społecznej. Należy podjąć działania na rzecz podniesienia dostępności do usług medycznych, zarówno pierwszego kontaktu POZ, jak i interwencyjnych SOR, oraz punktów pomocy doraźnej.

Szansą na zmniejszenie negatywnych procesów demograficznych są migranci zarówno krajowi - pochodzący z innych regionów Polski, jak i zagraniczni. Niezbędne jest sformułowanie proaktywnej polityki regionalnej ukierunkowanej na koordynację działań związanych z migracjami, w tym min. stworzenie migrantom warunków w zakresie wejścia na rynek pracy, dostępności do miejsca zamieszkania i integracji społecznej.

DOSTOSOWANIE RYNKU PRACY DO ZMIENIAJĄCEJ SIĘ SYTUACJI SPOŁECZNEJ

Ogólnokrajowe trendy demograficzne dotyczące zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym, starzejącego się społeczeństwa, drenażu lokalnych rynków pracy z ludzi młodych, a także charakterystycznego dla województwa niskiego bezrobocia i niedoboru siły roboczej, wymuszają konieczność wypracowania odpowiednich działań naprawczych. W przeciwnym razie należy spodziewać się pogorszenia atrakcyjności regionu jako miejsca życia i pracy. Adaptacja rynku pracy do zmieniającej się sytuacji społeczno- gospodarczej, będzie ważnym wyzwaniem determinującym dalszy i trwały rozwój regionu.

Jakość życia oraz atrakcyjność województwa, dla potencjalnych mieszkańców, może warunkować pozostanie wykształconych specjalistów. W tym celu należy dążyć do tworzenia nowych miejsc pracy, w nowoczesnych dziedzinach gospodarczych, a także tworzyć warunki rozwoju przedsiębiorczości. Nie bez znaczenia jest dostępność zasobów mieszkaniowych, które pomimo dynamicznego rozwoju, nadal nie zaspokajają potrzeb mieszkańców, w tym także dostępność do usług edukacyjnych i opiekuńczych, które mogą skutkować szybszym powrotem do aktywności zawodowej kobiet po urodzeniu dzieci. Istotna jest także aktywizacja zawodowa migrantów, wykorzystująca ich kwalifikacje i doświadczenie zawodowe. Ważna jest również promocja ustawicznego kształcenia osób starszych, by ich aktywność zawodowa wydłużała się w czasie, co może mieć kluczowe znaczenie w kontekście zmniejszającej się liczby osób w wieku produkcyjnym.

W związku z alarmującymi prognozami w zakresie zastępowalności personelu medycznego, szczególnie pielęgniarskiego powinno się podjąć działania łagodzące skutki tej sytuacji na rynku pracy. W tym celu należy rozwijać i przystosowywać kwalifikacje zawodowe mieszkańców regionu do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz prowadzić ścisłą współpracę z podmiotami w zakresie systemu edukacji, co przyczyni się do dostosowania oferty szkolnictwa oraz do poprawy jakości kształcenia.

ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU

Obserwowane w Wielkopolsce zmiany klimatu przejawiają się nie tylko cieplejszymi porami roku, ale także gwałtownymi, intensywnymi i niespodziewanymi zdarzeniami pogodowymi. Intensywność zmian oraz skutki przyrodnicze, społeczne i gospodarcze są zróżnicowane regionalnie. Beźśnieżne i ciepłe zimy oraz fale upałów pogłębiają zjawisko suszy, które dotyczą niemalże całej Wielkopolski w stopniu silnym i ekstremalnym, wpływają na jakość życia mieszkańców. W dobie postępujących zmian klimatycznych kluczowa jest dbałość o zachowanie równowagi środowiskowej i dostosowywanie się najbardziej wrażliwych sektorów i obszarów do nowej sytuacji. Na rozwój regionu, szczególnie w zakresie rolnictwa, w sposób niekorzystny wpływa nasilające się zjawisko suszy. Oddziałuje ono bezpośrednio na jakość i ilość plonów, a także powoduje podwyższenie kosztów działalności rolniczej, szczególnie w zakresie produkcji roślinnej. Ważne jest zatem dostosowanie polityki rolnej do zmian klimatu oraz wspieranie/pomoc rolnikom w adaptacji do zmieniających się uwarunkowań.

Na obszarze wielkopolski wschodniej i południowej, nakładają się zjawiska zagrażające zachowaniu właściwego stanu ilościowego i jakościowego zasobów wód podziemnych. Rekomenduje się podjęcie działań interwencyjnych w zakresie ochrony istniejących ujęć wód oraz niwelowanie negatywnego oddziaływania na zasoby wód podziemnych. Ponadto należy dążyć do zwiększenia ilości i poprawy jakości zasobów wód powierzchniowych, poprzez podejmowanie działań służących poprawie warunków hydrologicznych w celu zabezpieczenia zasobów wodnych dla potrzeb społeczno-gospodarczych oraz adaptacji regionu do zmian klimatu.

Ważną rolę w kształtowaniu stosunków wodnych regionu, powinna stanowić nie tylko retencja naturalna i sztuczna, ale także krajobrazowa czy miejska. Wsparciem dla działań adaptacyjnych związanych ze zmianami klimatu, powinno być także zwiększanie zielonych zasobów, odzwierciedlonej w regionalnej polityce dotyczącej kształtowania terenów leśnych oraz systemu zadrzewień.

W dobie zachodzących zmian klimatycznych uzasadnione stają się działania zmierzające do oszczędnego gospodarowania wodą. Znaczący wpływ na gospodarkę wodną ma infrastruktura wodno-kanalizacyjna. Wielkopolska charakteryzuje się wysokim stopniem wyposażenia w sieć wodociągową, w której niepokojącym są straty wody w sieci. Sprawność funkcjonowania sieci wodociągowej jest szczególnie istotna na obszarze subregionu gnieźnieńskiego, w którym odnotowano zjawisko nadmiernego szczyptywania ujęć wód podziemnych. Należy zwrócić zatem szczególną uwagę na problem nieefektywnego systemu wodociągowego. Prognozowane problemy związane z gospodarką zasobami wodnymi oraz utrzymaniem jakości środowiska, wymagają dalszego rozwoju sieci kanalizacyjnej, która wpływa na jakość wód w ujęciach, szczególnie tych indywidualnych, które czerpią wodę z płytkich warstw wodonośnych.

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SYSTEMU TRANSPORTOWEGO

System transportowy jest podstawą dla funkcjonowania wewnętrznych i zewnętrznych powiązań społeczno-gospodarczych województwa, a jego efektywność wpływa na dynamikę procesów rozwojowych i jakość życia Wielkopolan. Jednocześnie transport odpowiada za 13% emisji gazów cieplarnianych i jest jednym z kluczowych czynników negatywnie wpływających na jakość środowiska i zmiany klimatu. Rozlewająca się wokół ośrodków miejskich zabudowa, często lokalizowana w oderwaniu od istniejących układów sieci transportowych na terenach nie obsługiwanych transportem zbiorowym powoduje wzrost liczby i długości wykonywanych codziennie podróży. Silnie zurbanizowane obszary, borykają się z negatywnymi skutkami zatłoczenia komunikacyjnego, natomiast tereny oddalone od większych ośrodków miejskich, ze zjawiskiem wykluczenia transportowego.

Kluczowym wyzwaniem dla zrównoważonego rozwoju systemu transportowego będzie dążenie do zmniejszenia liczby podróży, realizowanych indywidualnym transportem samochodowym, na rzecz transportu zbiorowego oraz nisko i zeroemisyjnych form transportu indywidualnego. Niezbędny będzie rozwój infrastruktury kolejowej, który pozwoli objąć wszystkie miasta powiatowe, atrakcyjną ofertą kolejowych przewozów pasażerskich. Uzupełnieniem powinna być spójna i zintegrowana z transportem kolejowym, sieć linii autobusowych zapewniająca dobrą dostępność najbardziej peryferyjnym obszarom województwa. Ważne jest także dążenie do multimodalności transportu pasażerskiego i towarowego. Konieczne są działania infrastrukturalne i operacyjne polegające na wieloaspektowej integracji gałęzi i środków transportu w systemie hierarchicznych węzłów transportowych. Układ infrastruktury drogowej wymaga dalszego rozwoju, zarówno pod kątem spójności sieci dróg najwyższych kategorii, w tym budowy brakujących odcinków dróg ekspresowych, jak i wyprowadzenia ruchu tranzytowego z terenów mieszkaniowych oraz poprawy stanu technicznego sieci drogowej. Niezwykle istotny jest także rozwój spójnej, bezpośredniej i bezpiecznej infrastruktury dróg rowerowych, który powinien przyczynić się do wzrostu wykorzystania roweru w realizacjach codziennych podróży. Transport samochodowy odpowiada za 98% emisji gazów cieplarnianych pochodzących z transportu, dlatego oprócz rozwoju transportu zbiorowego kluczowe dla ograniczenia emisyjności transportu jest zwiększenie wykorzystania paliw alternatywnych. Istotna będzie równomierna i dostosowana do zmieniającej się floty pojazdów, rozbudowana sieć stacji ładowania pojazdów elektrycznych, a także wodorowych.

Rozwój regionalnego systemu transportowego wymaga poprawy w trzech głównych obszarach dotyczących: poprawy dostępności i spójności regionu, wzrostu bezpieczeństwa w transporcie oraz zmniejszenia wpływu transportu na klimat. Nadrzędne są zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym, które wpłyną korzystnie na ograniczenie długości i liczby codziennych podróży.

EFEKTYWNA POLITYKA PRZESTRZENNA

Rozwój zabudowy lub terenów zainwestowanych oparty jest w regionie głównie o decyzje o warunkach zabudowy. Świadczy o tym niski w stosunku do kraju poziom pokrycia miejscowymi planami oraz pierwsza pozycja w kraju pod względem wydawanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu. Powoduje to znaczące i trudne do ograniczenia, rozproszenie zabudowy, często skutkujące konfliktami przestrzennymi. Konsekwencjami rozproszenia zabudowy są problemy z efektywnym kształtowaniem infrastruktury sieciowej i komunikacji zbiorowej. Brak dostępu do infrastruktury, potęgowany ograniczoną dostępnością do podstawowych usług społecznych, edukacji czy opieki zdrowotnej, wpływa na poziom i jakość życia mieszkańców Wielkopolski.

Kontynuacja procesów inwestycyjnych na podstawie decyzji administracyjnych, z pominięciem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego spowoduje brak możliwości implementacji Audytu Krajobrazowego województwa wielkopolskiego, jedynego narzędzia poziomu regionalnego, który ma za zadanie ochronę krajobrazu, w tym krajobrazu o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych.

Obecna presja inwestycyjna, szczególnie w najbliższym otoczeniu miasta Poznania oraz miast subregionalnych prowadzi do intensywnego procesu przeznaczania gruntów na cele nierolnicze i nieleśne, co w przyszłości utrudni podejmowanie działań niwelujących między innymi skutki suszy, czy poprawy warunków retencyjnych w regionie.



SPIS TABEL I RYCIN



SPIS TABEL

CZĘŚĆ I

| | |
|---|----|
| Tab.1. Liczba podmiotów gospodarczych działających na terenie Wielkopolski wpisujących się w inteligentne specjalizacje w 2021 roku | 37 |
| Tab.2. Rodzaje oczyszczalni ścieków w Wielkopolsce | 47 |
| Tab.3. Rodzaje instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów z grup 01 do 19 | 50 |

CZĘŚĆ II

| | |
|---|----|
| Tab.1. Struktura użytkowania gruntów w województwie wielkopolskim w 2022 roku | 66 |
| Tab.2. Sporządzane projekty studiów gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 70 |
| Tab.3. Powierzchnia gmin objęta obowiązującymi planami ogółem oraz udział powierzchni gmin objętej obowiązującymi MPZP w powierzchni ogółem w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 72 |
| Tab.4. Liczba obowiązujących planów w Wielkopolsce na lata 2017–2021 | 72 |
| Tab.5. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gmin ogółem w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 72 |
| Tab.6. Sporządzane projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 73 |
| Tab.7. Liczba wydanych decyzji administracyjnych w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 75 |
| Tab.8. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w podziale na rodzaje zabudowy w latach 2017–2021 | 75 |
| Tab.9. Liczba wydanych decyzji pozwoleń na budowę w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 76 |
| Tab.10. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę wg funkcji nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli w Wielkopolsce w latach 2017–2021 | 78 |

CZĘŚĆ III

| | |
|---|-----|
| T.1. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – infrastruktura społeczna | 220 |
| T.2. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja drogowa | 222 |
| T.3. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja kolejowa | 225 |
| T.4. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – śródlądowe drogi wodne | 229 |
| T.5. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – elektroenergetyka | 230 |
| T.6. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gazownictwo | 236 |
| T.7. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gospodarka wodna i ochrona przeciwpowodziowa | 238 |
| T.8. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – wydobywanie złóż kopalin | 251 |
| T.9. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – obronność i bezpieczeństwo publiczne | 251 |

SPIS RYCIN

CZĘŚĆ I

| | |
|---|----|
| Ryc.1. Liczba pasażerów w przewozach regionalnych w województwie wielkopolskim w latach 2017–2021 | 44 |
| Ryc.2. Liczba pasażerów obsłużona w porcie lotniczym Poznań-Ławica w latach 2017–2021 | 45 |

CZĘŚĆ II

| | |
|---|-----|
| Ryc.1. Sieć osadnicza..... | 65 |
| Ryc.2. Struktura użytkowania gruntów w powiatach..... | 66 |
| Ryc.3. Zagęszczenie zabudowy ogółem..... | 67 |
| Ryc.4. Zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej..... | 68 |
| Ryc.5. Zagęszczenie zabudowy o funkcji przemysłowej..... | 68 |
| Ryc.6. Zagęszczenie zabudowy o funkcji usługowej..... | 69 |
| Ryc.7. Zagęszczenie zabudowy o funkcji rolniczej..... | 69 |
| Ryc.8. Lokalizacja sporządzanych projektów SUIKZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021..... | 70 |
| Ryc.9. Liczba przystąpień do sporządzenia SUIKZP oraz liczba postanowień projektów SUIKZP gmin w latach 2017–2021..... | 71 |
| Ryc.10. Liczba postanowień w sprawie uzgodnienia SUIKZP oraz liczba postanowień projektów SUIKZP gmin w latach 2017–2021..... | 71 |
| Ryc.11. Udział powierzchni objętej obowiązującymi MPZP w powierzchni gmin ogółem w Wielkopolsce w 2021 roku..... | 73 |
| Ryc.12. Lokalizacja sporządzanych projektów MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021..... | 74 |
| Ryc.13. Liczba przystąpień do sporządzenia MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021..... | 74 |
| Ryc.14. Liczba postanowień w sprawie uzgodnienia projektów MPZP gmin w Wielkopolsce w latach 2017–2021..... | 74 |
| Ryc.15. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowaniu terenu w województwach w latach 2017–2021..... | 75 |
| Ryc.16. Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy ogółem w Wielkopolsce w 2021 roku..... | 76 |
| Ryc.17. Liczba wydanych decyzji pozwoleń na budowę dla nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli w latach 2017–2021..... | 77 |
| Ryc.18. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji mieszkaniowej w latach 2017–2021..... | 78 |
| Ryc.19. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji usługowej w latach 2017–2021..... | 79 |
| Ryc.20. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji przemysłowej w latach 2017–2021..... | 79 |
| Ryc.21. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli dla instalacji fotowoltaicznych w latach 2017–2021..... | 80 |
| Ryc.22. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli dla turbin wiatrowych w latach 2017–2021..... | 80 |
| Ryc.23. Liczba wydanych decyzji o pozwoleniu na budowę nowo powstałych obiektów budowlanych i budowli o funkcji rolniczej w latach 2017–2021..... | 80 |
| Ryc.24. Współpraca międzynarodowa województwa wielkopolskiego..... | 81 |
| Ryc.25. Współpraca międzynarodowa powiatów..... | 83 |
| Ryc.26. Współpraca międzynarodowa gmin..... | 84 |
| Ryc.27. Dochody ogółem budżetów powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 86 |
| Ryc.28. Wydatki ogółem budżetów powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 86 |
| Ryc.29. Wydatki inwestycyjne powiatów na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 87 |
| Ryc.30. Relacja wyniku finansowego do dochodów powiatów (%) w 2021 roku..... | 87 |
| Ryc.31. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 88 |
| Ryc.32. Wydatki ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 88 |
| Ryc.33. Wydatki inwestycyjne gmin na 1 mieszkańca (zł) w 2021 roku..... | 89 |
| Ryc.34. Relacja wyniku finansowego do dochodów gmin (%) w 2021 roku..... | 89 |
| Ryc.35. Formy ochrony przyrody..... | 90 |
| Ryc.36. Udział powierzchni form ochrony przyrody w powierzchni gminy [%]..... | 91 |
| Ryc.37. Złóża kopalin..... | 93 |
| Ryc.38. Poziom lesistości w gminach w 2021 roku [%]..... | 94 |
| Ryc.39. Skład gatunkowy drzewostanów..... | 94 |
| Ryc.40. Pszenne kompleksy przydatności rolniczej..... | 95 |
| Ryc.41. Procentowy udział poszczególnych kompleksów przydatności rolniczej gleb w gruntach ornych..... | 95 |
| Ryc.42. Zagrożenia i przekształcenia środowiska..... | 102 |
| Ryc.43. Odnawialne zasoby słodkiej wody (w tys.m ³ na 1 mieszkańca, średnie roczne z wielolecia..... | 103 |
| Ryc.44. Zagrożenia dla zasobów wód podziemnych..... | 104 |
| Ryc.45. Zagrożenia dla jakości wód podziemnych..... | 104 |

| | |
|--|-----|
| Ryc.46. Zmiana warunków klimatycznych w Polsce – tendencje zachodzących zmian..... | 105 |
| Ryc.47. Odchylenia od średniej temperatury z lat 1951–2022 w Poznaniu..... | 106 |
| Ryc.48. Średnie miesięczne temperatury powietrza w Poznaniu w okresie 1951–2021 | 106 |
| Ryc.49. Średnia temperatura powietrza w Polsce zimą (XII-II)..... | 107 |
| Ryc.50. Średnia temperatura powietrza w Polsce latem (VI-VIII)..... | 108 |
| Ryc.51. Suma dni upalnych w poszczególnych dekadach w miastach województwa wielkopolskiego | 108 |
| Ryc.52. Liczba dni upalnych w ciągu roku ($T_{max} \geq 30^{\circ}C$)..... | 109 |
| Ryc.53. Liczba dni w Poznaniu z temperaturą powietrza równą lub powyżej $30^{\circ}C$ | 109 |
| Ryc.54. Interwencje straży pożarnej w związku ze zdarzeniami będącymi następstwem wystąpienia silnych wiatrów w województwie wielkopolskim | 110 |
| Ryc.55. Udział najwyższej dobowej sumy opadów w rocznej sumie opadów na stacji Poznań | 110 |
| Ryc.56. Intensywne opady deszczu w 2021 roku..... | 110 |
| Ryc.57. Prawdopodobieństwo wystąpienia wartości rocznej KBW poniżej -150 mm (1987–2018)..... | 111 |
| Ryc.58. Potencjalne zasięgi suszy dla wybranych roślin w 2022 roku | 112 |
| Ryc.59. Mapa klas zagrożenia suszą rolniczą na terenach rolnych i leśnych (1997-2018)..... | 113 |
| Ryc.60. Susza hydrologiczna | 113 |
| Ryc.61. Przepływy na rzekach Wielkopolski..... | 114 |
| Ryc.62. Susza hydrogeologiczna w odniesieniu do jednolitych części wód podziemnych | 114 |
| Ryc.63. Mapa łącznego zagrożenia suszą..... | 115 |
| Ryc.64. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w siatce heksagonalnej | 116 |
| Ryc.65. Obiekty sakralne wpisane do rejestru zabytków | 117 |
| Ryc.66. Dwory i pałace wpisane do rejestru zabytków | 117 |
| Ryc.67. Zieleń wpisana do rejestru zabytków | 117 |
| Ryc.68. Zamki, pałace i dwory wpisane do rejestru zabytków | 118 |
| Ryc.69. Układy przestrzenne wpisane do rejestru zabytków wg województw | 118 |
| Ryc.70. Układy przestrzenne | 119 |
| Ryc.71. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków wg materiału..... | 120 |
| Ryc.72. Wybrane obiekty wpisane do rejestru zabytków według budulca | 120 |
| Ryc.73. Zabytki archeologiczne..... | 121 |
| Ryc.74. Obszary cenne kulturowo – obszary analiz mogących stanowić podstawę powołania parku kulturowego (PK) lub archeologicznego parku kulturowego (APK)..... | 122 |
| Ryc.75. Szlaki kulturowe..... | 124 |
| Ryc.76. Formy rzeźby terenu | 125 |
| Ryc.77. Typy krajobrazów w województwie wielkopolskim | 127 |
| Ryc.78. Lokalizacja najcenniejszych krajobrazów w województwie | 128 |
| Ryc.79. Typy krajobrazów priorytetowych..... | 129 |
| Ryc.80. Gęstość zaludnienia w 2021 roku..... | 131 |
| Ryc.81. Współczynnik feminizacji w 2021 roku | 131 |
| Ryc.82. Przyrost naturalny w 2021 roku | 132 |
| Ryc.83. Saldo migracji na 1000 ludności w gminach w 2021 roku | 132 |
| Ryc.84. Współczynnik obciążenia demograficznego w 2021 roku | 133 |
| Ryc.85. Typologia demograficzna wg Webba w 2021 roku..... | 133 |
| Ryc.86. Liczba mieszkań na 1000 ludności w gminach w 2021 roku | 134 |
| Ryc.87. Rozmieszczenie przestrzenne szpitali ogólnych i wielospecjalistycznych w Wielkopolsce..... | 136 |
| Ryc.88. Rozmieszczenie przestrzenne hospicjów i zakładów opiekuńczo-leczniczych w Wielkopolsce..... | 137 |
| Ryc.89. Rozmieszczenie placówek leczenia psychiatrycznego w Wielkopolsce | 137 |
| Ryc.90. Czas dojazdu transportem indywidualnym do najbliższej placówki pierwszej pomocy | 138 |
| Ryc.91. Wyjazdy zespołów ratownictwa medycznego wg miejsc zdarzenia w 2021 roku | 138 |
| Ryc.92. Rozkład wieku lekarzy w Wielkopolsce..... | 139 |
| ludności..... | 139 |
| Ryc.93. Liczba lekarzy pracujących na 100 tys. ludności | 139 |
| Ryc.94. Deficyt personelu lekarskiego POZ oraz średni wiek lekarzy wg powiatów | 140 |
| Ryc.95. Liczba mieszkańców przypadająca na 1 lekarza POZ | 140 |
| Ryc.96. Czas dojazdu transportem indywidualnym do najbliższego POZ | 141 |
| Ryc.97. Liczba porad lekarskich POZ na 1 mieszkańca | 141 |

| | |
|---|-----|
| Ryc.98. Rozkład wieku pielęgniarek w Wielkopolsce w 2021 roku | 142 |
| Ryc.99. Rozmieszczenie gabinetów pielęgniarek POZ i przeciętny wiek personelu pielęgniarstwa wg powiatów w 2021 roku | 142 |
| Ryc.100. Rozkład wieku położnych w Wielkopolsce | 143 |
| Ryc.101. Lokalizacja gabinetów położnych | 143 |
| Ryc.102. Lokalizacja placówek opiekuńczych dla dzieci w wieku 0-3 lata | 144 |
| Ryc.103. Czas dojazdu do placówek opiekuńczych dla dzieci w wieku 0-3 lat | 145 |
| Ryc.104. Placówki wychowania przedszkolnego | 145 |
| Ryc.105. Czas dojazdu do placówek przedszkolnych | 146 |
| Ryc.106. Średnia liczba uczniów na szkołę podstawową | 147 |
| Ryc.107. Czas dojazdu transportem indywidualnym do szkół podstawowych | 147 |
| Ryc.108. Wyniki egzaminów 8 klas z języka polskiego w 2022 roku | 148 |
| Ryc.109. Wyniki egzaminów 8 klas z matematyki w 2022 roku | 148 |
| Ryc.110. Wyniki egzaminów 8 klas z języka angielskiego w 2022 roku | 149 |
| Ryc.111. Dojazdy uczniów do szkół ponadpodstawowych w 2020 roku | 149 |
| Ryc.112. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego w 2022 roku | 150 |
| Ryc.113. Poziom zdawalności egzaminu maturalnego z języka polskiego, języka angielskiego i matematyki w 2022 roku | 150 |
| Ryc.114. Dzieci pochodzenia ukraińskiego korzystające z placówek edukacji w 2022 roku | 151 |
| Ryc.115. Udział członków klubu sekcji seniora i uniwersytetu trzeciego wieku w liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej | 153 |
| Ryc.116. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzający muzea i oddziały muzealne, uczestnicy imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzający obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców w 2021 roku | 154 |
| Ryc.117. Struktura podmiotów zaliczanych do przemysłów kultury i kreatywnych wg dziedzin | 154 |
| Ryc.118. Wskaźnik atrakcyjności kulturowej | 155 |
| Ryc.119. Wskaźnik atrakcyjności biznesowej | 155 |
| Ryc.120. Obiekty noclegowe w Wielkopolsce | 156 |
| Ryc.121. Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku | 157 |
| Ryc.122. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców w 2021 roku | 157 |
| Ryc.123. Wybrane ponadlokalne obiekty sportowe | 157 |
| Ryc.124. Kąpieliska w Wielkopolsce | 158 |
| Ryc.125. Podmioty gospodarcze w Wielkopolsce w 2021 roku | 159 |
| Ryc.126. Udział podmiotów w specjalizacjach regionalnych w 2021 roku | 160 |
| Ryc.127. Biosurowce i żywność dla świadomych konsumentów | 161 |
| Ryc.128. Wnętrza przyszłości | 162 |
| Ryc.129. Przemysł jutra | 163 |
| Ryc.130. Wyspecjalizowane procesy logistyczne | 164 |
| Ryc.131. Rozwój oparty na ICT | 165 |
| Ryc.132. Nowoczesne technologie medyczne | 166 |
| Ryc.133. Potencjał podmiotów gospodarczych w ramach specjalizacji podregionalnych w Wielkopolsce | 168 |
| Ryc.134. Rozmieszczenie podmiotów z branż wodnochlornych | 169 |
| Ryc.135. Przemysł energochłonny | 169 |
| Ryc.136. Liczba sklepów wg form organizacyjnych ²⁰⁵ | 170 |
| Ryc.137. Gospodarstwa zajmujące się chowem i hodowlą zwierząt | 171 |
| Ryc.138. Pracujący w gospodarstwach rolnych wśród ogółu osób w wieku produkcyjnym w 2020 roku | 171 |
| Ryc.139. Liczba producentów ekologicznych | 172 |
| Ryc.140. Członkowie Sieci Dziedzictwa Kulinarne Wielkopolski | 172 |
| Ryc.141. Producenci produktów regionalnych i tradycyjnych z Wielkopolski | 173 |
| Ryc.142. Struktura pracujących w 2021 roku | 173 |
| Ryc.143. Pracujący na 1000 osób w wieku produkcyjnym w 2021 roku | 174 |
| Ryc.144. Udział kobiet wśród bezrobotnych w 2021 roku | 174 |
| Ryc.145. Udział długotrwale bezrobotnych wśród bezrobotnych w 2021 roku | 175 |
| Ryc.146. Podział zarejestrowanych oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcom według branż w 2021 roku | 175 |

| | |
|--|-----|
| Ryc.147. Województwo wielkopolskie na tle transeuropejskiej sieci transportowej..... | 176 |
| Ryc.148. Infrastruktura kolejowa | 178 |
| Ryc.149. Struktura ruchu kolejowego w 2019 roku..... | 179 |
| Ryc.150. Infrastruktura drogowa | 180 |
| Ryc.151. Średni dobowy ruch roczny pojazdów (SDRR) na drogach krajowych i wojewódzkich w Wielkopolsce w GPR 2020/2021 [poj./dobę]..... | 181 |
| Ryc.152. Emisja CO ₂ z transportu drogowego..... | 182 |
| Ryc.153. Punkty ładowania samochodów elektrycznych | 182 |
| Ryc.154. Drogi rowerowe w Wielkopolsce | 183 |
| Ryc.155. Lotniska i lądowiska w województwie wielkopolskim | 184 |
| Ryc.156. Przestrzenny rozkład podróży w województwie wielkopolskim..... | 185 |
| Ryc.157. Liczba pasażerów na liniach komunikacyjnych kolei regionalnych w województwie wielkopolskim w latach 2019-2021 | 186 |
| Ryc.158. Liczba regularnych linii autobusowych i liczba przewiezionych pasażerów na terenie województwa wielkopolskiego | 188 |
| Ryc.159. Dostępność czasowa transportem zbiorowym do Poznania | 188 |
| Ryc.160. Zużycie wody z sieci wodociągowej w 2021 roku na 1 mieszkańca [m ³]..... | 189 |
| Ryc.161. Zużycie wody w przemyśle | 190 |
| Ryc.162. Straty wody w sieci wodociągowej w 2021 roku..... | 190 |
| Ryc.163. Korzystający z sieci kanalizacyjnej w 2021 roku | 191 |
| Ryc.164. Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i kanalizacji w 2021 roku..... | 192 |
| Ryc.165. Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną [dam ³]/1000 mieszkańców..... | 192 |
| Ryc.166. Infrastruktura gazownicza..... | 193 |
| Ryc.167. Udział ludności korzystającej z sieci gazowej..... | 194 |
| Ryc.168. Zużycie gazu na 1 korzystającego [kWh] | 195 |
| Ryc.169. Mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie w 2020 roku [%] | 195 |
| Ryc.170. Główne elementy sieci elektroenergetycznej w Wielkopolsce wg stanu na 31 grudnia 2022 roku..... | 196 |
| Ryc.171. Zużycie energii elektrycznej w Wielkopolsce wg powiatów w 2021 roku | 197 |
| Ryc.172. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca obszarów wiejskich w 2021 roku..... | 197 |
| Ryc.173. Udział poszczególnych rodzajów instalacji OZE w Wielkopolsce wg stanu na 31 marca 2022 roku | 198 |
| Ryc.174. Udział mocy zainstalowanej poszczególnych rodzajów OZE w Wielkopolsce wg stanu na 31 marca 2022 roku | 198 |
| Ryc.175. Moc zainstalowana instalacji OZE w gminach [MW] | 199 |
| Ryc.176. Zróżnicowanie OZE w subregionach wielkopolski..... | 199 |
| Ryc.177. Elektrownie fotowoltaiczne – moc [MW]..... | 199 |
| Ryc.178. Elektrownie wiatrowe..... | 200 |
| Ryc.179. Elektrownie wodne..... | 200 |
| Ryc.180. Elektrownie biogazowe | 201 |
| Ryc.181. Obszary o najwyższym potencjale do rozwoju fotowoltaiki | 202 |
| Ryc.182. Obszary o najwyższym potencjale do rozwoju elektrowni wiatrowych..... | 202 |
| Ryc.183. Potencjał dla rozwoju pozyskiwania energii z biomasy | 203 |
| Ryc.184. Obszary zagrożenia powodziowego | 204 |
| Ryc.185. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych wraz z obiektami i obszarami cywilnymi | 207 |
| Ryc.186. Tereny zagrożone wystąpieniem ruchów masowych ziemi..... | 208 |
| Ryc.187. Tereny występowania ruchów masowych ziemi – osuwisk..... | 208 |

CZĘŚĆ III

| | |
|---|-----|
| Ryc.1. Liczba inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym..... | 219 |
| Ryc.2. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – infrastruktura społeczna..... | 253 |
| Ryc.3. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – komunikacja drogowa i komunikacja kolejowa | 255 |
| Ryc.4. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – gospodarka wodna i ochrona przeciwpowodziowa oraz śródlądowe drogi wodne | 256 |
| Ryc.5. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym – elektroenergetyka, gazownictwo i wydobywanie złóż kopalin | 257 |
| Ryc.6. Zestawienie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym obronność i bezpieczeństwo publiczne | 258 |